GIB I. MIHĂESCU

BRAȚUL ANDROMEDEI

Zilele și nopțile unui student întîrziat

Editura
FACLA

GIB I. MIHĂESCU

BRAȚUL ANDROMEDEI

ZILELE ȘI NOPȚILE UNUI STUDENT ÎNTÎRZIAT

GIB I. MIHĂESCU

BRAȚUL ANDROMEDEI

ZILELE ȘI NOPȚILE UNUI STUDENT ÎNTÎRZIAT

Tabel cronologic
și crestomație critică
de
ALEXANDRU METEA

EDITURA FACLA
Timișoara, 1989

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Prezentul volum reproduce textele după Gib I. Mihăescu, *Opere II. Romane. Brațul Andromedei* și *Opere IV. Romane. Zilele și nopțile unui student întîrziat. Donna Alba*, colecția „Scriitori români", București, Editura Minerva, 1979 și 1980, ediții îngrijite, studiu introductiv, note și variante de Al. Andriescu.

La întocmirea aparatului critic s-a ținut seama, în general, de cerințele programei de învățămînt.

TABEL CRONOLOGIC

1894 La 23 aprilie, s-a născut la Drăgăşani, în familia avocatului Ion (Nilă) Mihăescu-Stegaru, al şaselea copil, Gheorghe (Gib) Mihăescu. Tatăl era un om întreprinzător şi cu stare, urmaşul pandurului Preda Stegaru, iar mama, Ioana Ceauşescu, fire visătoare şi iubitoare a cărţilor, era fiica unei femei de familie bună, retrasă între zidurile „Mînăstirii dintr-un Lemn".

În acelaşi an s-au născut prozatorii Camil Petrescu (22 aprilie), Al. O. Teodoreanu (Păstorel) (30 iulie), Octav Dessila (4 decembrie) şi dramaturgul Ion Luca (7 decembrie).

1894—1900 Copilărie fericită, lipsită de griji, la Drăgăşani şi la via familiei de la Gropşarea din satul Călina.

1901—1905 Şcoala primară, la Drăgăşani. Sub îndrumarea mamei, deprinde gustul pentru lectură.

1905 Tatăl îşi înscrie fiul în clasa I gimnazială la Craiova, unde era elev în penultima clasă de liceu fratele mai mare, Nicolae.

1907 Moartea fratelui său Nicolae, student la Bucureşti, zdruncină profund pe Gib, care rămîne repetent.

1907—1908 Repetă clasa a II-a la gimnaziul din Slatina, unde locuia sora lui, Alexandrina, împreună cu soţul ei, ofiţer ; obţine premiul al III-lea.

1908—1909 Urmează clasa a III-a la gimnaziul Alexandru Lahovary din Rîmnicul Vîlcea, dar este din nou declarat repetent.

1909—1914 Tatăl îşi mută fiul la Craiova ; după ce promovează clasele a III-a şi a IV-a, îl înscrie în cursul superior, la secţia cla-

sică, unde are la limba română pe vestitul profesor Nache, care încurajează și îndrumă pașii săi spre literatură.

1914 După examenul de bacalaureat, se înscrie, în octombrie, la dorința tatălui, la Facultatea de Drept din București și va frecventa cursurile fără tragere de inimă timp de nouă ani.

1916—1917 În timpul războiului, ajunge la Iași, este mobilizat și urmează, trei luni, școala de ofițeri de la Botoșani. Participă, ca plutonier major, la luptele de la Muncel și Mărășești și este avansat, la 1 august 1917, la gradul de sublocotenent.

1918 După demobilizarea din armată se întoarce pentru un an la Drăgășani pentru a-și îngriji sănătatea zdruncinată de timpul petrecut în tranșee și începe să scrie primele nuvele inspirate din experiența războiului.

1919 În octombrie, vine la București pentru a-și continua studiile întrerupte. Locuiește într-o mansardă de pe Calea Victoriei. Alexandru Busuioceanu îl aduce la redacția revistei „Luceafărul", unde citește prima variantă a nuvelei *Vedenia*, care face o impresie deosebită.

Debutează în „Luceafărul", în momentul acela una dintre cele mai prestigioase reviste literare bucureștene, care avea printre colaboratori pe I. Pillat, Lucian Blaga, V. I. Popa, Al. I. Stamatlad, I. Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, C. Sandu-Aldea, I. Vissarion, Mihail Dragomirescu, Tudor Vianu, G. Oprescu și alții, cu schița *Linia întîia* (nr. 3—4, 15 februarie 1919, p. 70—73), inspirată din experiența de combatant.

Tatăl, nemulțumit de preocupările extrajuridice ale fiului, îl obligă să părăsească pentru cîteva luni capitala spre a-și pregăti examenele în liniștea de acasă.

Revenit la București, este funcționar la Ministerul Instrucțiunii și, scurt timp, lucrează în redacția ziarului „Țară nouă".

Publică în „Luceafărul": *În tren* (nr. 13—14), *Cel din urmă cîrd* (nr. 19) și *Figurina* (nr. 20—21).

La București începe să apară, sub conducerea lui E. Lovinescu, „Sburătorul", una dintre cele mai renumite publicații literare ale epocii. Revista a sprijinit tinerele talente și a avut printre colaboratori pe Ion Barbu, Elena Farago, Camil Petrescu, Victor Eftimiu, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu și alții. Aici apare sub semnă-

tura lui Gib I. Mihăescu *Soldatul Nistor* (nr. 21, 6 septembrie 1919).

Hortensia Papadat-Bengescu publică *Ape adînci*, iar Liviu Rebreanu, volumul de nuvele *Răfuiala*.

Moare (19 noiembrie) Al. Vlahuță, poet, prozator, publicist, părintele primului inadaptabil din literatura română, Dan (1891).

1920 Împreună cu prietenul său Cezar Petrescu, pleacă primăvara la Cluj, unde lucrează ca redactor la ziarele „Înfrățirea", „Voința" și apoi la „Gazeta Ardealului".

Publică în revista bucureșteană „Hiena", care are printre colaboratori pe Al. O. Teodoreanu, Tudor Arghezi, I. Barbu, Lucian Blaga, Perpessicius, I. Pillat, N. Davidescu, N. Iorga, Ionel Teodoreanu, I. Minulescu, nuvelele *Doi vecini* (II, 1920, nr. 4), *Pe drumul gloriei* (II, 1920, nr. 10) și *Eroilor lauri* (II, 1920, nr. 14).

Apar primele semne ale bolii (tuberculoză ganglionară cervico-submaxilară).

1921 Locuiește la Cluj, împreună cu Cezar Petrescu, „într-o casă rustică din fund de livadă, departe de marginea orașului, dincolo de Someș și de grădina publică — o casă ca pentru doi emigranți cu nostalgia podgoriilor natale" (Cezar Petrescu, *Amintiri dintr-o viață moartă*, în „Gîndirea", XIV, 1935, nr. 10).

La 1 mai își începe apariția revista „Gîndirea", condusă de Cezar Petrescu și D. I. Cucu. Începînd cu al doilea număr, Gib I. Mihăescu va semna în paginile revistei timp de 12 ani, alături de mari scriitori ai epocii : Adrian Maniu, Lucian Blaga, I. Pillat, Ion Vinea, Al. Philippide, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu și alții. După ce redacția se mută la București (începînd cu nr. 10 din 20 decembrie 1922), colaborarea sa devine sporadică. Ca și alți mari scriitori (Cezar Petrescu, G. Călinescu, Zaharia Stancu, Tudor Vianu, I. Agârbiceanu și alții), Gib I. Mihăescu va fi străin de orientarea ideologică reacționară care va fi imprimată revistei mai tîrziu.

În „Gîndirea" apar nuvelele *Cei din urmă* (I, 1921, nr. 2), *O zi de primăvară* (I, 1921, nr. 3), *Retragerea* (I, 1921, nr. 4), *Un călător* (I, 1921, nr. 9), precum și cronici,

recenzii și cronici dramatice, iar în ziarul „Voința", schița *Rătăciții* (nr. 110, 7 iunie 1921), o prefigurare a nuvelei *Troița*, precum și recenzii și cronici dramatice.

Liviu Rebreanu tipărește volumul de nuvele *Catastrofa*, iar Hortensia Papadat-Bengescu, volumele de proză *Sfinxul* și *Femeia în fața oglinzii*.

1922 Revine la București pentru pregătirea examenelor de student.

În „Gîndirea" apar nuvelele *Ierni jilave* (I, 1922, nr. 17), *Soarele* (I, 1922, nr. 22—23), *Singuraticii* (II, 1922, nr. 1), *Semnele lui Dănuț* (II, 1922, nr. 3), *Reintoarcerea* (II, 1922, nr. 5), *Întîmplarea* (II, 1922, nr. 7), precum și însemnări și cronici dramatice.

Traduce și publică, împreună cu Leonard Paukerov, drama lui Francisc Molnar, *Liliom*, legendă de suburbie în 7 tablouri și un prolog scenic.

Dintre romanele anului se detașează *Pădurea spînzuraților* de Liviu Rebreanu, „cel mai bun roman psihologic român" (E. Lovinescu), încununat cu marele premiu al Societății Scriitorilor Români, și *Purgatoriul*, în două volume, de Corneliu Moldovanu, care așează în galeria inadaptaților din literatura noastră pe Mircea Trestian.

1923 Susține examenul de licență la Facultatea de Drept (Diplomă nr. 9734).

Publică în „Gîndirea" nuvela *În goană* (II, 1923, nr. 14) și, în revista bucureșteană „Lamura", *Baba Măndica* (V, 1923, nr. 7—8).

Hortensia Papadat-Bengescu scrie romanul *Balaurul*, iar Ionel Teodoreanu debutează cu *Ulița copilăriei*.

1924 Moartea tatălui (28 martie) — mama murise în 1921 — îl hotărăște să se întoarcă, în iunie, la Drăgășani pentru a prelua conducerea familiei. Pînă în 1930, cît locuiește aici, se va dedica scrisului, pregătind pentru tipar două volume de nuvele, piesa *Pavilionul cu umbre* și romanul *Brațul Andromedei*.

Publică în „Gîndirea" nuvelele *Vedenia* (III, 1924, nr. 15, 16) și *Sfîrșitul* (IV, 1924, nr. 4), iar în „Cuvîntul literar și artistic", schița *Vin nou* (I, 1924, nr. 3).

Apar volumele de nuvele *Drumul cu plopi*, de Cezar Petrescu, și *Nuvele*, de Gh. Brătescu.

1925 Se căsătorește cu Elena Stănescu, fiica unui bun prieten al tatălui său. Atmosfera din familie devine însă apăsătoare cînd fratele mai mic al scriitorului, Ionică, un talentat muzician, în vîrstă de numai 23 de ani, este ţintuit la pat timp de trei ani, pînă la moartea sa în 1928, de o tuberculoză osoasă.

Publică în „Gîndirea" nuvelele *Coşul cu tîrguieli* (IV, 1925, nr. 7) şi *Femeia de ciocolată* (IV, 1925, nr. 12—13 şi 14), povestirile *Cea din urmă noapte*, în „Cuvîntul literar şi artistic" (II, 1925, nr. 16), *Am ucis păcatul*, în „Flamura" (I, 1925, nr. 3—4), precum şi nuvela *Între porţelanuri*, în „Viaţa românească" (XVII, 1925, nr. 10).

Între romanele anului se remarcă *Adam şi Eva* de Liviu Rebreanu, *Romanţă provincială* de Hortensia Papadat-Bengescu, *La Medeleni* de Ionel Teodoreanu, *Omul descompus* de Felix Aderca. I. Agârbiceanu publică volumul de nuvele *Dezamăgirea*, iar Ion Vinea, *Descîntecul* şi *Flori de lampă*.

1926 Este numit avocat al urbei, dar neglijează activitatea profesională pentru a se dedica scrisului. Pasiunea sa pentru astronomie este a doua cale de evadare din monotonia tîrgului provincial. Din motive de ordin material începe să predea ca profesor la Şcoala de ucenici din Drăgăşani.

La 19 august se naşte prima fiică a scriitorului, Mira.

Apar noi nuvele în „Gîndirea" : *Tabloul* (VI, 1926, nr. 1), *Uritul* (VI, 1926, nr. 9—11), „Viaţa românească" : *La „Grandiflora"* (XVIII, 1926, nr. 2—3 şi 4), *Examenul* (XVIII, 1926, nr. 12), în „Universul literar" : *Troiţa* (XLII, 1926, nr. 3), *Asemănarea* (XLII, 1926, nr. 48) şi în „Ramuri" : *Scuarul* (XX, 1926, nr. 7—9).

Obţine premiul I al Asociaţiei Criticii Dramatice şi Muzicale pentru piesa în manuscris *Pavilionul cu umbre*.

Dintre volumele de proză ale anului sînt notabile *Omul din vis* (nuvele) de Cezar Petrescu, *Fecioarele despletite* de Hortensia Papadat-Bengescu, primul roman din ciclul Hallipilor, *Diplomatul, tăbăcarul şi actriţa*, de Carol Ardeleanu, introspecţie romanescă a vieţii de mahala.

1927 Tipăreşte patru nuvele ; în „Gîndirea" : *Aşteptare* (VII, 1927, nr. 3) şi *Frigul* (VII, 1927, nr. 5), în „Viaţa românească" : *Toamna* (XIX, 1927, nr. 6—7), şi în „Scrisul românesc" : *Amurgul* (I, 1927, nr. 1).

Romanul psihologic românesc se afirmă în acest an cu *Ciuleandra*, de Liviu Rebreanu, *Concert din muzică de Bach*, de Hortensia Papadat-Bengescu, *Întunecare*, de Cezar Petrescu, *Femeia cu carnea albă. Din carnetul intim al d-lui Aurel*, de Felix Aderca.

1928 În ianuarie, apare la Craiova, la Editura „Scrisul românesc", primul volum de nuvele al lui Gib I. Mihăescu, *La „Grandiflora"*, o selecție riguroasă din ceea ce a publicat pînă atunci în revistele literare. Cartea a impus pe autorul ei ca pe „unul din cei mai mari nuveliști ai scrisului românesc de după război" (Al. A. Philippide). Gib I. Mihăescu a păstrat doar cinci nuvele *(La „Grandiflora", Frigul, Urîtul, Întîmplarea, În goană)*, în care sondează adîncimile sufletului omenesc dominat de sentimente chinuitoare.

La 3 martie are loc premiera strălucită, pe scena Teatrului Național din București, a piesei *Paviliouul cu umbre*, cu Maria Ventura în rolul principal feminin — o dramă a neîncrederii și imposibilității de comunicare între oameni. Piesa este tipărită, la scurt timp, la Editura „Scrisul românesc" din Craiova.

Publică nuvele în „Gîndirea" : *Icoana* (VIII, 1928, nr. 4), *Pisica* (VIII, 1928, nr. 12) și în „Scrisul românesc" : *Poarta de fier* (I, 1928, nr 3).

Face o nouă încercare de a se realiza pe plan profesional, dar asocierea lui la un birou de avocatură se încheie după cîteva luni, fiind scîrbit de goana după cîștig a tovarășilor săi. Viața monotonă este din cînd în cînd înviorată de vizitele prietenilor săi din București, cu care are prilejul să discute literatură la un pahar cu vin din podgoria sa.

1929 Este primit membru în *Société astronomique de France*.

Părăsește orașul Drăgășani și se mută la București, fiind convins că numai aici se poate realiza ca scriitor.

Vede lumina tiparului al doilea volum al său de nuvele, *Vedenia*, Colecția „Gîndirea", Editura Cartea românească, București, care cuprinde *Vedenia, Iarni jilave, Sfîrșitul, Semnele lui Dănuț, Scuarul, Între porțelanuri, Troița* și *Tabloul*.

În „Gîndirea" publică un fragment din romanul *Brațul Andromedei*, intitulat *Domnul Cornoiu* (IX, 1929, nr. 12)

Dintre romanele anului 1929 amintim : *Stana*, de I. Agârbiceanu, *Craii de Curtea-Veche*, de Mateiu I.

Caragiale, *Romanul lui Mirel*, de Anton Holban, *Viața dublă*, de E. Lovinescu, *Corigent la limba română*, de I. Minulescu, *Aranca, ştima lacurilor* şi *Simfonia fantastică*, de Cezar Petrescu, *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*, de M. Sadoveanu, *Voica*, de Henriette-Yvonne Stahl, *Duhovnicul maicilor*, de Damian Stănoiu, *Crăişorul Horia*, de Liviu Rebreanu, *Bal mascat*, de Ionel Teodoreanu.

1930 Scriitorul îşi aduce familia în Bucureşti şi locuieşte pe strada N. Velescu nr. 4, în Prelungirea Dorobanţi, cartier liniştit în care îşi aveau reşedinţa Tudor Vianu, G. Călinescu, Corneliu Moldoveanu şi alţi scriitori ai vremii.

Renunţă la avocatură şi se angajează ca funcţionar la Direcţia Presei şi Informaţiilor din Ministerul Afacerilor Străine, unde a lucrat pînă la sfîrşitul vieţii. Avea sarcina de a redacta, împreună cu Zaharia Stancu, Alexandru A. Philippide şi Apriliana Medianu, „Buletinul cultural", care tradus în limba franceză, informa personalul diplomatic despre evenimentele culturale importante din ţară. Trăieşte retras, dedicîndu-se scrisului şi vechii pasiuni, astronomia.

La sfîrşitul lunii martie iese de sub tipar la Bucureşti, în Editura Naţională Ciornei, primul roman al lui Gib I. Mihăescu, *Braţul Andromedei*.

Este prezent în „Gîndirea" cu *Jucătorul* (X, 1920, nr. 5), *Piaza* (X, 1930, nr. 8—9) şi *Rusoaica (fragment de roman)* (X, 1930, nr. 12), iar în „Curentul", cu nuvelele *Turneul* (III, 1930, nr. 808) şi *Anonima* (III, 1930, nr. 1052).

Începe lunga colaborare cu cronici şi articole la „Curentul" (5 aprilie 1930 — 12 ianuarie 1932).

Renumele, tot mai mare, al scriitorului este relevat şi de invitarea sa la radio, unde citeşte, în cadrul emisiunii „Scriitori la microfon", *O prelegere în aer liber* (19 mai).

Apar romanele *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război*, de Camil Petrescu, *Baltagul*, de M. Sadoveanu, *Calea Victoriei*, de Cezar Petrescu, *Isabel şi apele diavolului*, de Mircea Eliade.

1931 Publică în „Gîndirea" : *Examene şi alte întîmplări* (XI, 1931, nr. 6—8) — fragment din romanul *Zilele şi nopţile unui student întîrziat*, în „Viaţa românească" : *Deus ex machina* (XXIII, 1931, nr. 2), *Ora bunului rămas* (XXIII, 1931, nr. 6), *O pre-*

legere de drept în aer liber (XXIII, 1931, nr. 7—8) — fragment din *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, în „Curentul" : *O veche răfuială* (IV, 1931, nr. 1154) și *Seară de iarnă* (IV, 1931, nr. 1406), în „Adevărul literar și artistic" ; *Urmările unei drame în lumea mare* (X, 1931, nr. 558) și *Filodor* (X, 1931, nr. 560) în „Vremea" : *Cameră mobilată de închiriat* (IV, 1931, nr. 188) și în „Boabe de grîu" : *Monumentul* (XI, 1931, nr. 6—7).

Apar în librării romanele *Biruința*, de I. Agârbiceanu, *Casa cu fete*, de Carol Ardeleanu, *Dragoste și moarte în provincie*, de Sergiu Dan, *Comoara regelui Dromichet*, de Cezar Petrescu, *Fata din Zlataust*, de Ionel Teodoreanu, *Bărbierul regelui Midas*, de I. Minulescu, *Madona cu trandafiri*, de G. M. Zamfirescu.

1932 Publică, în ordine, *Moș Gologan* în „Curentul" (IV, 1932, nr. 1411), *Plecarea* în „Gîndirea" (XII, 1932, nr. 3), *Ispita (fragment din romanul „Rusoaica")* în „Adevărul literar și artistic" (XI, 1932, nr. 5), *Domnul aghiotant* în „Secolul" (I, 1932, nr. 16—19).

Începe colaborarea zilnică (excepție, lunile aprilie-mai) la „Calendarul". Printre altele, publică și cronici de film.

Proza românească înscrie o nouă izbîndă : *Răscoala*, de Liviu Rebreanu. Romane de analiză semnează Felix Aderca, *Aventurile d-lui Ionel Lăcustă-Termidor*, Gala Galaction, *Papucii lui Mahmud* ; Damian Stănoiu tipărește cel mai bun roman al său, *Alegere de stareță*, iar Tudor Teodorescu-Braniște, romanele erotice *Domnul Negoiță*, *Scandal* și *Fundătura Cimitirului nr. 13*, inspirate din mediul burghez și de mahala.

1933 La 10 aprilie se naște a doua fiică, Ionica.

Deși are terminat romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, tipărește mai întîi *Rusoaica*.

La scurt timp urmează *Femeia de ciocolată*, colecția „Rosidor", Editura Națională Ciornei S.A., o versiune amplificată a nuvelei cu același titlu apărută în „Gîndirea", în 1925. Respinsă de cei mai mulți critici, noua încercare dovedește orientarea cu pași siguri a lui Gib I. Mihăescu spre roman.

Publică nuvele și proză scurtă în „Calendarul" : *Surpriza* (II, 1933, nr. 261) și *Soneria* (II, 1933, nr. 367), în „Gîn-

direa" : *Mîna* (XIII, 1933, nr. 5) și în „Viața românească" : *Femeia de ciocolată (fragment)* (VII, 1933, nr. 149).

Colaborează, de-a lungul întregului an, fără întrerupere, la „Calendarul", cu cronici și articole.

Proza românească se îmbogățește cu romanele *Patul lui Procust*, de Camil Petrescu, *Drumul ascuns*, de Hortensia Papadat-Bengescu, *Oraș patriarhal*, de Cezar Petrescu, *Velerim și Veler Doamne*, de V. I. Popa și *Maidanul cu dragoste*, de G. M. Zamfirescu.

1934 Gib I. Mihăescu este încununat cu premiul de proză al Societății Scriitorilor Români.

Apare, la editura Cugetarea, romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, după ce în 1931 au fost tipărite ca nuvele capitolele *Examene și alte întîmplări* și *O prelegere în aer liber*. Scriitorul încearcă aici să schițeze o nouă direcție a prozei sale, punînd accentul pe anecdotic, pe observația realistă a mediului, surprinzînd o mahala bucureșteană pitorească și tristă în același timp. Prima parte are o factură specifică romanelor picarești, iar în cea de-a doua parte prozatorul se reîntoarce la modalitățile obsesive din nuvele (Florea Ghiță).

În presa literară apar trei fragmente din noul roman *Donna Alba* : *Voicuța*, în „Voința literară" (nov., 1934), *Razna*, în „Azi" (III, 1934, nr. 6) și *Căutînd dreptatea*, în *„Familia"* (I, seria III, 1934, nr. 8).

1935 După un nou fragment publicat în „Familia" : *Galoane de rănit* (I, 1935, nr. 10), vede lumina tiparului *Donna Alba*, ultimul roman al lui Gib I. Mihăescu, care aduce noi confirmări ale talentului marelui prozator și îl situează între ctitorii romanului românesc modern. Caracterizat de unii „roman al aspirației", „roman al unui ideal", de alții „roman satiric" sau „roman polițist", *Donna Alba* marchează o culme a creației lui Gib I. Mihăescu și reprezintă una din cele mai bune scrieri ale epocii. *Donna Alba* este prima operă în care scriitorul reușește să stăpînească tehnica unor construcții epice masive, să dovedească deplina maturizare a talentului său.

În revista *„Familia" apare Împricinații* (II, 1935, nr 4), fragment din romanul *Vămile văzduhului.*

În luna august, în timp ce se afla cu familia la mare, are o criză de rinichi, care activează o mal veche afecțiune

pulmonară. La 16 septembrie, se internează la sanatoriul „Martin Luther" din Sibiu, unde rămîne pînă în octombrie. După o scurtă oprire la Drăgăşani, pentru a-şi vedea fetiţele, la 9 octombrie e transportat la Bucureşti la Sanatoriul Diaconeselor şi apoi la Spitalul Gardienilor Publici. Boala, tuberculoză renală, se agravează şi, la 19 octombrie, Gib I. Mihăescu se stinge din viaţă, la numai 41 de ani.

Corpul neînsufleţit al scriitorului este depus la Biserica Albă din Bucureşti, iar în ziua de 22 octombrie este înhumat la Drăgăşani. Este condus pe ultimul drum, printre alţii, de Cezar Petrescu, Adrian Maniu, Cella Delavrancea, Alexandru A. Philippide, Dragoş Vrînceanu, N. Crevedia.

În presa vremii apar necroloage semnate de G. Călinescu, Şerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Al. Philippide, M. Sebastian, iar revistele „Calendarul" şi „Gîndirea" îi dedică numere omagiale. În acelaşi an sînt tipărite, postum, fragmente din romanul *Vămile văzduhului : Cel din urmă roman* (reluarea, cu un episod în plus, a fragmentului din „Familia"), în „Gîndirea" (XIV, 1935, nr. 10) şi *Noaptea focurilor*, în „Revista Fundaţiilor" (II, 1935, nr. 11).

Opera literară a lui Gib I. Mihăescu cuprinde :

— 63 de schiţe şi nuvele, din care 13 au fost selectate de autor în volumele *la „Grandiflora"* (1928) şi *Vedenia* (1929) ; două treimi dintre ele alcătuiesc o proză de analiză, axată pe teme erotice sau alte stări obsesive ;

— romanele *Braţul Andromedei* (1930), *Rusoaica* (1933) — tradus şi în limba slovacă, *Femeia de ciocolată* (1933), *Zilele şi nopţile unui student întîrziat* (1934) şi *Donna Alba* (1935). Au rămas neterminate *Vămile văzduhului* şi *Upercut ;*

— teatru : *Pavilionul cu umbre* (1926) ; în manuscris, *Sfîrşitul, Confraţii, Criză în barou, Vechilul ;*

— peste 400 de cronici şi articole în presa vremii ;

— o interesantă corespondenţă cu Cezar Petrescu, Corneliu Moldovanu, Apriliana Medianu şi Susanne Dovalova, din Bratislava.

Valoarea operei lăsate în urma sa de Gib I. Mihăescu l-a aşezat între marii nuvelişti români şi printre cei mai importanţi romancieri ai literaturii noastre.

Bibliografia impresionantă (857 titluri) a operei lui Gib I. Mihăescu și a receptării ei critice poate fi consultată în Florea Ghiță, *Gib I. Mihăescu (Monografie)*, București, Editura Minerva, 1984, p. 339—380. Această listă s-a mai îmbogățit, între timp, cu următoarele titluri :

— Gib I. Mihăescu, *Însemnări pentru timpul de azi*, Ediție îngrijită și prefață de Diana Cristev, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1975 (Restitutio) ; *Ediția Gib I. Mihăescu*, „Săptămîna", nr. 317, 21 decembrie 1976, p. 3 ;

— Augustin Cosmuța, *Gib Mihăescu, Confrații. Teatrul dramatic din Baia Mare*, în „Steaua", an 28, nr. 12, decembrie 1977, p. 52 ;

— Virgil Munteanu, *Gib Mihăescu, Confrații. Teatrul dramatic din Baia Mare*, în „Teatrul", an 22, nr. 12, decembrie 1977, p. 67—68 ;

— Ionuț Niculescu, *Gib Mihăescu, Confrații. Teatrul „A. Davilla" din Pitești*, în „Teatrul", an 23, nr. 7, iulie 1978, p. 28—29 ;

— Dumitru Radu Popa, *Gib Mihăescu, Linia întîi Proză scurtă*, București, Editura Militară, 1983, în „Viața militară", an 36, nr. 12, decembrie 1983, p. 20, 23 ;

Sultana Craia, *Ghiță Florea, Gib I. Mihăescu (Monografie)*, București, Editura Minerva, 1984, în „Luceafărul", an 27, nr. 52, 29 decembrie 1984, p.6.

BRAȚUL ANDROMEDEI

PARTEA ÎNTIIA

Esti aduse la masă şi trecu cu castronul fumegînd în dosul doamnei Cornoiu. Aceasta luă farfuria dinaintea soţului, explicînd unguroaicei angajate de curînd, care clătina din cap zîmbind cu aer ştiutor :

— Cînd sunt musafiri la masă, te vei duce cu castronul la fiecare şi ei se vor servi singuri. Acum, cînd sunt numai cu domnul, îl servesc eu pe dînsul... să nu uiţi asta...

Lingurile căzură în supa fumegîndă spre a se ridica încolăcite de viermişorii de fidea. Doamna Cornoiu, după prima sorbitură, mai voi să spună ceva fetei care ieşea, însă soţul ei îi luă înainte :

— E un individ foarte curios, continuă dînsul conversaţia întreruptă. Se mai ocupă şi cu astronomia. Asta desigur n-ar fi prea de mirat din partea lui, care e profesor de matematici şi de ştiinţe. Dar ce-i curios e că de curînd şi-a comandat din străinătate o lunetă, care l-a constat treizeci şi cinci de mii de lei... Un profesor care-şi economiseşte leafa, pe sărăcia asta, ca să-şi cumpere ceva, e desigur lăudabil. Dar cînd acest ceva e un ochean...

— O pasiune a lui...

— Mda... sigur că da. . O pasiune...

Domnul Cornoiu lăsă în jos colţurile buzelor şi atunci de la rădăcinile nasului căzură spre bărbie două linii cari tăiară adînc dedesubtul obrajilor ; era mişcarea sa obişnuită cînd vrea să pătrundă pînă în fund un lucru pe care nu-l putuse descifra de la prima vedere.

— În definitiv, adăogă el după o vreme, mă priveşte prea puţin pe mine bizareriile domnilor ăstora noi. Desigur mare serviciu nu-mi poate aduce el cu astfel de preocupări, dar cred că pe un vot tot pot să contez...

Ea voi să-l mai iscodească puţin despre omul acesta ciudat, de a cărui existenţă aflase de curîndă vreme. Însă i se păru că ar fi împotriva obiceiului pe care şi-l impusese : să depună cît mai puţin interes pentru fie ce-o fi. Pentru soţia unui om care peste puţin avea să fie cu siguranţă ministru — şi mai ales pentru o femeie ca dînsa, despre faima frumuseţii căreia nici chiar Bucureştiul nu era străin — orice persoană nu trebuia s-o preocupe şi orice împrejurare nu trebuia să o turbure, nici măcar cît subţirele picioare de gîză luciul desăvîrşit al apei.

Domnul Vucol Cornoiu, asemeni pătruns de rolul său de şef, în acest oraş, al celui mai de seamă partid politic — personaj de întinsă suprafaţă şi putere chiar acum în opoziţie —, găsea şi dînsul că într-adevăr conversaţia s-a învîrtit prea mult în jurul profesorului Andrei Lazăr.

De aceea, după modul pieziş cum fălcile, grăbite la început, se împreunau şi se despreunau, se putea vedea uşor că odată cu fideaua el mesteca neapărat cuvîntul temei celei nouă de vorbit. Ceea ce făcu pe doamna Cornoiu, în care curiozitatea învinsese iarăşi rezerva programatică, să se grăbească, adăogînd :

— Oricum... un profesor de la fostul tău liceu... dacă ţi-e partizan, nu înţeleg, de ce-ţi ocoleşte consfătuirile...

Şi ea apăsă pe aceste cuvinte cu o oarecare despotică asprime şi cu vădit aer de intrigă, tocmai pentru a învedera că individul n-o interesează decît numai în marginile credinţei ce trebuie să datoreze domnului Cornoiu...

— Eah, astronomi d-ăştia...

— Tocmai aceştia sunt mai periculoşi...

— Nu cunoşti tipul. E inofensiv.

Şi după ce repetă mişcarea buzelor :

— Oricum, dacă pe el nu-l interesează politica, cum poţi să-l aduci... Nici măcar n-ai cu ce să-l momeşti...

— Dar în schimb cred că e în stare să aibe atîta pricepere a realităţii ca să-şi închipuie că ar putea fi mutat...

— Poate că ţi-ar fi recunoscător să-l trimiţi în cine ştie ce orăşel liniştit...

Doamna Cornoiu strînse buzele şi rămase atît de gînditoare, că atunci cînd fata din casă aduse felul al doilea, după ce se servi, pretextă că vrea să vadă dacă i-a înţeles recomandările, presupunînd că ar fi musafiri şi-o trimise cu tava la soţul ei.

Era pentru întîia oară cînd îşi auzea bărbatul vorbind astfel, recunoscînd o neputinţă. Îl ştia rînjind sarcastic, chiar cînd i se opuneau cele mai de neîntrecut greutăţi, şi asigurînd calm cu accentul acela categoric, care-i caracteriza vorbirea : „se face !" Şi de multe ori spusese astfel, chiar fiind în opoziţie, cînd statul major politic îl înconjura în încăperile acestea raportîndu-i alarmat obstacolele de cari s-a împiedicat iremediabil, în executarea ordinelor lui : „Se va face ! O vor face-o !" Şi mai curînd sau mai tîrziu cei vizaţi trebuiau să facă acea ce dorea el ; era doar reprezentantul suprem al partidului care ocupa cel mai deseori şi cel mai mult timp puterea ; băncile cele mai de seamă ale oraşului erau sub comanda sa ; în instituţiile publice, funcţionarii de carieră neînscrişi în partide îl ajutau pe sub mînă; poliţia nu executa nici o măsură a adversarilor la putere pînă ce nu era supusă aprobării lui în cel mai desăvîrşit secret. Cînd se împotrivea temutul opozant : poliţie, instituţii publice, funcţionari de carieră, toţi demonstrau stăpînitorilor trecători că măsura hotărîtă de ei era cu neputinţă de luat. Căci se găsea îndată un toptan de chiţibuşuri contabiliceşti, articole de regulament, jurisprudenţe administrative, în dosul cărora se baricadau zdravăn, refuzînd serviciul lor, toţi agenţii aceştia clandestini ai puternicului politician.

Toate lucrurile astea, de bună seamă, nu i le destăinuise doamnei Cornoiu soţul ei, care, sigur pe sine, nu mai avea nici o nevoie să facă paradă de forţă. Însă ea le văzuse zi de zi ; le bănuise la început cînd domnul Cornoiu nu-i inspira nici un fel de sentiment, le urmărise mai pe urmă încetul cu încetul, pentru a i se confirma necontenit din ce în ce mai clare, mai precise, născîndu-i în suflet, în locul altor sentimente visate la măritiş — de care îşi vedea inima pustie, — acela inedit pentru dînsa, dar covîrşitor, teribil în măreţia lui, mai dulce decît orice ambiţie romanţioasă de fată : al puterii, al tăriei faţă de aproape, al majestăţii suverane.

Şi acum, după trei ani întregi de necurmată creştere a acestui rar sentiment, simplu, între două feluri de mîncare, el

își recunoștea, dintr-odată, neputința asupra celui mai slab dintre toți cari ar fi putut să-i reziste !

Domnul Cornoiu, care observase de mult la soția sa ascendența sentimentului, atît de scump lui însuș, și i-l atîtase indirect, cu savantă pricepere, pînă la un grad care făcea imposibilă în sufletul ei convieţuirea cu oricare altul, fu cu lămurirea gata, atunci cînd socoti că în mintea ei nedumerirea s-a conturat în limpede întrebare :

— Firește, întări el cu acelaș rînjet atît de drag ei și cu acelaș ton de rîs sec și crud cu care obișnuia să zică : „Ha, se va face“ sau „Hî... Hî... o vor face-o“ ...Pentru ca să înfrîngi trebuie să-ți reziste cineva ; ca să stăpînești trebuie să ai supuși cari să-ți simtă puterea binefacerii sau să se cutremure că ai putea să-i smulgi de acolo de unde le convine ! Dar cum să obligi pe un individ ca ăsta... pe-un ...astronom (și cuvîntul astronom îl însoți de un pufăit ironic, urmat de o icnire șuierată)... Un astronom, ha, ha... unul a cărui unică plăcere e să caște ochii la stele... Înțelegi tu, Zina, ce va să zică asta ? Cum ai putea să pedepsești pe un astfel de om ? Trimițîndu-l în cine știe ce orășel, la cine știe ce școală inferioară. Ei bine, îți va fi recunoscător... Hm, m-am interesat cu bine de individ : primul lucru pe care l-a făcut venind aci a fost să-și caute casă cît mai la marginea orașului, cu o curte de han, numai ca să aibe cît mai mult orizont... Ei bine, expediază pe omul ăsta undeva la țară și-ți va săruta mîinile...

Doamna Zina Cornoiu, care pentru felul al treilea își luase iarăș asupra ei servitul și desfăcea acum cu îndemînare de chirurg, cu vîrful cuțitului, bucata cuvenită soțului ei, din buturul de iepure, urmări logica domnului Cornoiu cu nemulțumită aprobare, pentru ca la ultimile cuvinte, însoțite de cunoscutu-i zîmbet triumfal cu care-și încheia argumentările și cu acel gest al mîinei care părea că spune „mai ai ceva de zis“ ? — să surîdă cu atît de fin dispreț încît pentru el fu imperceptibil. Logica precisă și oarecum cinică a soțului ei, pe care pînă acum o urmărea cu o desăvîrșită admirație, de la un timp începea să-i pară cam simplistă ; el vedea numai liniile mari și dînsa constata cu superioritate că lui îi scapă infinitele arabescuri ce puteau să se țeasă de la sine de-a lungul acestor linii și pe cari ea le întrevedea cu o luciditate ce o mulțumea la culme. Într-adevăr, în cazul de față bunăoară, de ce profesorul Andrei Lazăr n-ar prefera un oraș mare ca

acesta, de vreme ce pe lîngă orizontul larg pe care şi-l găsise mai beneficia şi de avantagiile oraşului mare şi de onoarea de a fi profesor la un liceu de seamă şi, Doamne, cine ştie, de cîte alte avantagii ascunse ? De ce, dacă i-ar conveni atît de mult să se ducă undeva, într-un tîrg cît mai neînsemnat, de ce n-a cerut acest lucru, care i s-ar fi acordat cu cea mai mare plăcere ?

„Pentru că omului acestuia i-e groază de mişcare ; omul acesta încremeneşte unde îl aşezi, şi chiar dacă l-ai aduce într-un oraş cu zgîrie nori, el s-ar cocoţa pe acoperişuri ca să-şi sature pasiunea lui, numai să nu se mai trambaleze în altă parte ; însă dacă trebuie s-o facă, o face fără cîrteală, poţi chiar să-l şi îmbrînceşti. Numai la cer deschis să-l scoţi şi-ţi va săruta mîinile că l-ai urnit, fără voia lui, unde e mai bine pentru dînsul..."

Aşa ar fi răspuns domnul Cornoiu, căci pînă la aceste consecinţe ajunsese, disecînd în gînd cele spuse mai înainte, în vreme ce cuţitul lui tăia cu răutate friptura de iepure, pe care maxilarele o apucau active şi voinice.

Însă doamna Cornoiu făcuse constatările şi-şi pusese întrebările numai în gînd, socotindu-le superflue pentru dînsul, de vreme ce depăşea gestul peremptoriu al mîinii lui. Înlăuntrul ei însă, se simţi ca de obicei foarte mulţumită de propria-i închipuire, pe care şi-o văzu elastică şi subtilă, străbătînd ca şi razele misterioase ale savanţilor conţinuturi inexpugnabile pentru ochiul de toate zilele, şi cu un imperceptibil zîmbet de superioritate, desemnat astfel ca soţul ei să-l ia drept şăgălnicie, spuse, aşa ca propunerea să-i pară lui ca vorba de femeie, într-o doară, s-o prinde, nu s-o prinde :

— Totuş, ai putea să pui pe Inelescu să-l aducă... şi te-asigur : dacă se sustrage, e că nu vrea să-l vadă ceilalţi că ne vizitează... Însă trebuie să se arate într-un fel...

Domnul Cornoiu nu se miră de insistenţa soţiei sale ; dimpotrivă, se simţi şi mai satisfăcut de această nouă dovadă că sentimentul pe care i l-a altoit în suflet dă într-una roade. Ambiţia asta nemăsurată, la care ea era la început atît de refractară, o apropia definitiv de dînsul. Aşa că, socotind la rîndu-i că pentru sufletul şi înţelegerea ei femeiască e superfluu a duce argumentaţia mai departe, conveni ca un abil politician ce se simţea :

— Da, da, desigur... cel puțin să știm dacă preocupările lui sunt cauza firească a acestor ocoliri sistematice sau sunt o mască...

Ea-și surîse, atunci, în vreme ce apăsa în para mică a soneriei agățată de un firet subțire, lăsîndu-se din sticlăria înzorzonată a candelabrului electric. Apoi se ridică, scoase din bufetul monumental de nuc tava cu brînzeturi, în timp ce Esti aducea, aburită, budinca fumegîndă.

— Pune-o acolo, ca să se mai răcească puțin, Esti...

Fata lăsă tava pe colțul mesei, apoi aduse mașina de cafea. Cînd se plecă să ia sticla de spirt dintr-un dulăpior scund, rochia scurtă i se ridică deasupra jaretelor dezvăluind ușor rădăcinile coapselor.

„Are picior frumos unguroaica !" gîndi doamna Cornoiu, privind cu interes și simpatie fata din casă, care se ridicase acum, zveltă și înăltuță, cu umerii obrajților roșii de mișcare, potrivindu-și, dintr-o scuturătură energică a capului, negrul părului, tăiat scurt. Și privi cu aceeași simpatie tenul limpede și nasul puțin cam înaintat, dar tocmai de aceasta dînd figurii un aer zburdalnic și poate provocător, cu neastîmpărul acela al nărilor lungi și cu ochii aceia necontenit jucăuși. Doamna Cornoiu dorea de mult să fie servită la masă și să i se anunțe musafirii de o fată tînără și frumușică, așa cum găsise în sfîrșit pe aceasta.

Era cît se poate de încîntată, cînd vedea cum ochii bărbaților rămîneau cîte o secundă pironiți pe Esti, al cărei cap tresărea brusc atunci, ca și cînd ar fi atins-o cineva pe neașteptate cu un deget rece pe ceafă ; pe chipurile cocoanelor de față, cu care, în cele mai multe cazuri, fata ar fi putut rivaliza cu multe șanse de izbîndă, scăpau atunci umbre repezi, curînd stăpînite ; în vreme ce privirile măsurau sever și scurt pe soții cari aveau imprudența să se uite semnificativ unul la altul.

— Bine, Esti, mulțumesc, lasă că de rest mă voi ocupa eu...

Și la mulțumirea asta pe care i-o produsese unguroaica, simțită și gătită cu mult gust, chiar după indicațiile sale, se adăoga, întocmai, mulțumirea ce i-o producea la rîndu-i domnul Cornoiu povestindu-i ce ajutoare i-a dat văduvei lui Mihalache, fostul lui slujitor, mort de curînd. Fusese de zece ani și mai bine omul de încredere al lui Cornoiu, care-l trimetea să-i inspecteze inopinat moșiile, îl însărcina cu rezolvarea hîrtiilor mai discrete pe la autorități și-i servea ca înregistrator

al pulsului public prin cafenele și cîrciumi, în rîndurile partizanilor de periferie.

Zina își aminti cu simpatie de bătrînul acela atît de devotat, slab și galben, cu mustățile lungi la fel de galbene, părînd două caiere toarse din obrajii supți și din întreaga lui înfățișare ; de modul cum îi făcea loc cu un aer mironosit și mieros, neîndrăznind nici măcar să se uite la dînsa cu ochii lui albaștri, decolorați, și abia miorlăind un salut neînțeles, în vreme ce sistemul lui osos se frîngea în două înaintea trecerii mîndre și parfumate de umilința aceea care o mulțumea nespus din partea tuturor ce veneau în contact cu soțul ei și care-i da senzația deosebită a stăpînului mare, care, controlîndu-și stăpînirea, constată că toate sunt la locul lor.

Dar cînd văzu apoi figura de ceară a lui Mihalache, întins pe catafalc, cu mustățile lui acum extraordinar de lungi, sub nasul ascuțit, zîmbind cu umilitul lui zîmbet șiret urletului multiplu al familiei, o cuprinse groaza și mila...

Puțin speriată, se refugie atunci, cu luare-aminte la cele ce-i spunea soțul ei, deschizîndu-și atent urechile, ca două brațe care caută scăpare.

— ...în sfîrșit i-am aranjat pe toți... le-am dat și ceva parale... conchidea domnul Cornoiu, căruia de obicei îi plăcea să se rezume la sfîrșitul discursurilor. Fapta de seamă tot asta rămîne ; băgîndu-l pe cel mare la tribunal, material nu vor simți lipsa lui Mihalache... Eu l-aș fi adus cu plăcere aici în locul lui tată-său... dar ce s-ar pricepe el ? ! ?...

Și rămase cu ochii căscați în gol, gîndind desigur cu cît greu ar mai putea găsi un slujitor personal de priceperea, șiretenia și credința lui Mihalache...

În vremea aceasta doamna Cornoiu sufla în flacăra prea mare a spirtului din mașina de cafea, privind prin abureală, cu simpatie, pe soțul ei, ca de obicei, cînd îl vedea rămînînd cu ochii în gol. Cine știe ce punea el atunci la cale, nou și surprinzător !

Și simțimîntul de siguranță, de putere, de egoistă mulțumire, pe care ți-l dă privilegiata posibilitate de a face bine, o învălui iară, mulțumind-o pînă-n creștet, și o făcu să-și zîmbească în oglinda bufetului, unde se contemplă o clipă, veselă și mulțumită, pentru toate acestea, și mai vîrtos pentru zîmbetul fermecător al figurii accleia delicioase, răsfrîntă de

sticlă, de un roz atît de alb, că n-ai fi putut spune care e adevărata-i culoare ; pentru modul şăgalnic şi graţios cum figura aceea o privea pe sub semicercurile fine şi sumbre, ca doi crai noi de întuneric, ale sprîncenelor, deasupra cărora trona minunea de artă dumnezeiască a frunţii, sub jocul de foc al părului de aramă. Cînd îşi dădea seama de frumuseţea ei, simţea numaidecît fericirea desăvîrşită, alungîndu-i-se, în repede şi prelung circuit, ca un fior de hidromel, de-a lungul tuturor încheieturilor, de-a lungul mîinilor, al lungilor picioare, al trupului înalt, făcînd-o să se simtă şi mai înaltă ; tronînd peste destine, de pe scaunul acesta de sufragerie.

Inelescu îi apăru atunci cîntînd pătimaş în salonul Tinei Nedan, unde îl găsea regulat ori de cîte ori se ducea acolo. Ochii lui mari, albaştri-verzui, cu fixităţi de şearpe, o ţinteau magnetic, în vreme ce vocea i se zvîrcolea pătimaş în jarul cîntecului. Apoi deodată, în uimirea Tincuţei şi-n zîmbetul nedesluşit al Zinei, romanticul profesor — nebunul ăla, cum îi zice toată lumea — se lăsă deodată în genunchi pentru a sfîrşi în patetică prosternare, ca un mistic omagiu adresat frumuseţii ei. Amintirea însă nu se mai potrivi cu starea ei sufletească, atunci cînd Nae Inelescu întinsese buzele spre glezna fină. (Cînd s-a petrecut şi asta, Tina era lipsă, iar ea se ridicase repede, roşie şi indignată.) Dar acum, cînd imaginea îi reveni identică, continuînd să troneze în aceeaşi beatitudine zeiască, împinse vîrful pantofului cu dezgust şi răsturnă pe îndrăzneţ ca pe ceva netrebnic.

Abia acum văzu că domnul Cornoiu aştepta surîzînd, iar spirtul se stinsese. Domnul Cornoiu n-o întrebă ce gînd o furase ; exceptînd pasagiul cu Inelescu, el citise ca într-o carte în sufletul soţiei sale şi zîmbea încîntat, ca un maestru în faţa izbînzilor ucenicului. Dacă ar fi putut descifra în întregime şi pasagiul omis, desigur ar fi fost omul cel mai fericit din lume.

După masă, domnul Cornoiu aţipi puţin în cămăruţa turcească. Era marea sa plăcere acest aţipit de un sfert de oră, de care nu se mai putea dezbăra de la patruzeci de ani încoace. Somnuleţul acela iepuresc şi atît de dulce părea că se

desprinde din mulțimea covoarelor arăbești, prin multiple firișoare de păianjen, și-l împletește din toate părțile. îi împletește ușor conștiința în țesătură din ce în ce mai nepătruns, îi țese geană de geană și-l leagă astfel fedeleș de moliciunea divanului oriental.

Dar peste cincisprezece minute această divină moleșeală devenea pentru aprigul domn Cornoiu un exercițiu de încercare a forțelor, o reminiscență de pe vremea cînd încă trăia cu cocoana Sultana — Iosefina, cum îi spunea dînsul — a cărei amintire îi umplea ușor inima de vaga remușcare a jertfei la care a constrîns-o.

Pe atunci domnul Cornoiu se scula la cinci dimineața, cu regularitate uimitoare. Și-aduce perfect aminte de vremurile acelea de încordare fără margini, care l-au adus aici unde se află acum. Sultana (încă mult înainte de a deveni Iosefina) luptase, e drept, o vreme ca să-l dezvețe de acest obicei. (Inconștient, lupta, săraca, împotriva destinului ce o aștepta!) Dar nu te puteai pune cu teribilul Cornoiu „de istorie", spaima liceului. Pregătea de cu seara ceasul de metal galben cu aspect de turn feudal (în calitatea lui de profesor de istorie, domnul Cornoiu nu aducea nici un obiect în casă, care să nu aibe exterior alegoric). Fix la cinci dimineața — vara la patru — ceasornicul începea să cînte subțirel dar energic *Deșteaptă-te române*. Melodia se strecura furișe și delicată în urechile adormiților, se înfigea pe nesimțite în creier și, repetată necontenit de șuruburile învîrtitoare, cuprindea persistentă și tenace circumvoluție după circumvoluție, speriind și alungînd tăcuta lume a somnului și producînd mai apoi un huiet infernal, ca ultimul ecou în complicatele văi ale munților. Doamna Sultana Cornoiu se întorcea nefericită de pe o parte pe alta parcă ar fi întors-o cineva pe un grătar ; își vîra capul sub perină, trăgea toate cuverturile pe dînsa. Degeaba, cîntecul tiranic pătrundea biruitor pretutindeni și-i alunga somnul definitiv.

Dimpotrivă, domnul Cornoiu gusta cu nemărginit nesaț revoluționara melodie și cu toate că se trezea de la primul ei atac, totuși nu se scula pînă ce ruloul cu cîntec al ceasornicului nu sfîrșea complect să se întoarcă. Cu atît mai mult savura aria metalică cu cît devenea mai tumultuoasă, luînd în gîndul odihnit și proaspăt proporții de zgomot de fierărie, și

culmea plăcerii lui stătea tocmai în groaza coanei Sultana de această diabolică maşinărie. În refugiul ei printre cearceafurile calde şi cu miros de intimitate omenească, el îşi vedea superioritatea tipului plin de voinţă, care dintr-o mişcare dă plapuma la o parte şi se trezeşte piept în piept cu frigul pătrunzător al dimineţii.

Biata Sultana, după cum îi explicase de atîtea ori în aprinsele lor discuţii, nu era contra barbarului obicei, decît că-l găsea inutil. Pentru că orele lui începeau de la opt ; ori de la şapte ar fi avut destul timp să se tot pregătească.

Dar Sultana nu putea vedea pe deasupra liniei strîmtului ei orizont. Domnul Cornoiu nu inaugurase acest program pentru că avea nevoie de el pe vremea aceea ; domnul Cornoiu îl întemeiase ca să se servească de el atunci cînd ar putea să fie nevoie.

— A birui în viaţă, o asigura dînsul în cunoscător, înseamnă întîi a te birui pe tine. Napoleon întîi s-a învăţat să se scoale de dimineaţă şi pe urmă a ajuns împărat.

Totuşi luat de scurt de soţia sa, care fusese de asemenea profesoară înainte de căsătorie, domnul Cornoiu n-a putut arăta cu vreun text că Napoleon se scula aşa de dimineaţă.

— Ce zici madam ? a întrebat-o dînsul triumfător, cînd pentru întîia oară s-a ales deputat ; aşa e că Napoleon avea dreptate să se scoale de dimineaţă ? Dar coana Sultana care ştia — slavă Domnului ! — cum Cornoiu ajunsese pe listă, n-a putut niciodată să înţeleagă legătura dintre sculatul de dimineaţă şi ajungerea departe. De altfel soarta ei era stabilită dinainte, matematic, de voinţa de fier a domnului profesor ; ea nu rămînea decît Iosefina şi trebuia să se retragă ; viitorului ministru îi trebuia acum Maria Luisa...

...Acum domnul Cornoiu, din cauza serilor ce trebuiau pierdute, nu se mai scula de dimineaţă. Dar puterea sa asupra slăbiciunilor vieţii o încerca după-amiezile ; cînd firele de păianjen îl acaparau aproape cu totul, cufundîndu-l în dulcele lor cenuşiu, domnul Cornoiu se scutura deodată şi sărea în sus, rîzînd zgomotos de triumful său.

Aşa făcu şi acum şi, ca de obicei, înainte de a părăsi micul iatac roşu, domnia-sa nu putu să nu arunca o privire de simpatie ceasului în formă de turn (maşinăria-i era stricată de cînd îl izbise de părete coana Sultana, aflînd pentru întîia

oară că ea e doar Iosefina) pe care îl păstra cu evlavie, la loc de onoare, sub un clopot de sticlă.

. . . . . .

După ce soţia sa ieşi, domnul Cornoiu se duse iarăşi în iatacul turcesc, trecînd prin antreu, se privi în oglinda cea mare din fund, înaintînd calm, cu pasul lui ferm şi larg, de stăpînitor. Se opri dinaintea imaginii şi se contemplă îndelung. Nu se mai văzuse de mult aşa de aproape. Constată că părul n-a mai încărunţit, de cum îl ştia înainte ; ba chiar i se păru mai închis decît acum trei săptămîni. Încolo, domnul Cornoiu se simţi fericit şi zdravăn. Fruntea bombată fu locul de onoare spre care se îndreptară cu admiraţie şi recunoştinţă ochii lui verzi şi iscoditori ; el contemplă ca de obicei, multă vreme, cele două umflături în dreptul cărora, cum spunea singur, zeflemitor, cinic şi profund — la vite cresc coarnele ! — căci acolo, dedesubt, în centrul acestor gogoşi osoase, el situa puterea voinţei şi sursa izbînzilor sale în viaţă.

Pe urmă ochii coborîră pe mustaţa foarte ciuntită şi sură sub nasul borcănat, se plimbară puţin pe tenul închis şi pe trăsăturile hotărîte, se lăsară pe pieptul exagerat de larg şi pe pîntecul considerabil şi se opriră aci fără a mai da atenţie picioarelor cu coapse zdravene, dar cu pulpe inexistente şi cu fluiere subţiri, ieşind ca nişte beţe din pantalonii largi, de stofă proaspătă şi moale, pentru a se înfige în pantofii cu înfăţişare greoaie, tăiaţi solid după moda aspră de după război.

În iatacul turcesc domnul Cornoiu se trînti iarăşi pe divanul cel mare, cu faţa în sus, cu pumnii strînşi în scobiturile orbitelor. Pentru întîia oară, dumnealui simţea nevoia de a fi singur cu gîndurile lui (căci pentru întîia oară în viaţa lui se întorcea la sofaua pe care o părăsise). Şi gîndurile, odată îngropate în moalele somierei, se reîntorseseră iarăşi la cocoana Sultana.

N-o mai văzuse de mult, de foarte mult timp.

După divorţ se dusese adesea pe la ea. Îi plăcea s-o cerceteze cu vizitele şi cu grija lui şi chiar s-o ajute. O socotea ca pe o victimă necesară a ambiţiilor sale, dar voia să fie uman şi nobil faţă de dînsa, demonstrîndu-i că noua lui căsătorie trebuie neapărat să se întîmple „ca o necesitate socială şi

istorică, tot atît de adevărată în realizarea progresului individual, cum este şi în cel al maselor".

— ...E... E marele Moloh, pe altarul căruia trebuie să ardem bucurii şi tradiţii scumpe, e nevoia schimbării, a bruscului viraj modern, a amputării a tot ce nu mai poate fi activ sau activant, pentru a fi înlocuit cu noi posibilităţi dinamice, producătoare de noi năzuinţe, aţîţătoare spre noi ţeluri — o lămurea dînsul cu vorbirea lui săltăreaţă şi facilă de meşter politician.

Sultana desigur n-ar fi voit să-l primească, dar marele lui argument — ajutorul lunar, pînă cînd avea să-şi recapete, tot cu concursul lui, catedra părăsită — fu suficient ca să-şi lase urechea îndelungilor exordii şi peroraţii.

Iar lui îi plăcea nespus s-o vadă plecîndu-se sub tăria inexorabilă a legii lui „de fier", pe care nu mai obosea s-o enunţe ; îi plăcea propriu-zis s-o vadă jicnită şi umilită, primindu-l ca pe un musafir de seamă, pregătindu-i ceaiul cel mai aromatic, primindu-l cu ochii înrouraţi, izbucnind chiar în plînsul ei zbuciumat şi totuş reţinut, înfundat, cu capul în perine, care-i da lui senzaţii stranii şi inedite şi atît de potopitoare, că nu mai putea în cele din urmă să le suporte. Şi fugea grabnic, poate speriat de sine însuşi, pentru a se înzdrăveni îndată în aerul rece al străzii, restabilindu-şi echilibrul sufletesc şi părîndu-i-se că „merge pe cadavre" ca un mare erou, „care regretă desigur hecatombele", dar care, totuşi, trebuie să calce pe ele, adulmecînd, beat de sine, înălţimile.

Maximum acestor bizare senzaţii era atins mai pe urmă în braţele Zinei, în braţele ei lungi şi albe, care se împleteau, în jurul trupului pîntecos, în linii frînte ca ale unei preotese egiptene. El gusta cu un nesaţ fără de limită farmecile intime ale doamnei Cornoiu, tinereţea ei şi mai cu seamă mîndria ei desăvîrşită, dispreţul ei pentru toţi şi toate şi — înainte vreme — chiar pentru dînsul. Mai ales acest mare dispreţ îl îmbăta atunci, la început, şi pălea de fericire şi nebunie s-o despoaie, după ce-o aţîţa, pe nesimţite, în contra-i ; s-o dezgolească încetul cu încetul şi să se bucure de ea ca de un obiect scump de templu, numai lui accesibil, de această statuie albă a mîndriei, care acum, umilă şi cu obrajii însîngeraţi de ruşine şi mînie, închidea ochii şi strîngea dinţii în scrîşnet uşor, alungîndu-şi conştiinţa pentru a se lăsa cît mai puţin în voia

poftei greoaie și îndelungi. În momentul beției acesteia domnul Cornoiu își gonea și el memoria înapoi și departe, la moșia larg ciorpîrțită de expropriere a boierului Constantin Amărăștеanu ; unde, în marea grămadă de copii, Zincuța de atunci, actuala doamnă Zina Cornoiu, a trebuit să consimtă la propunerea lui, făcută viitorului socrul îndată după masa la care tomnatecul pretendent fusese pălmuit de cea mai frumoasă privire de dispreț ce-o suportase vreodată, din liceu, de cînd tăia lemne gazdei cu ferestreul și pînă acum, cînd ajunsese ministeriabil.

„Minunata privire", cum o botezase în intimitatea cugetului, era pentru el o înverșunată biciuitoare a simțurilor, și el se gîndea cu toată seriozitatea pentru anii de mai tîrziu, cînd însușirile lui vitale vor începe să se epuizeze, în vreme ce doamna Cornoiu va atinge apogeul splendoarei ei feminine, ca la o prețioasă rezervă la această privire de demult, care dispăruse momentan din ochii ei mari și rotunzi, dar pe care el o simțea ascunsă în dosul micilor discuri negre ale irisеlor, și pe care trebuia, atunci cînd va fi nevoie, s-o provoace iarăș, prin orice mijloc ar fi trebuit...

Dar pentru că se lăsase prea departe dus de gînduri, domnul Cornoiu sări atît de energic de pe divan, că gongul uriaș de deasupra intrării în această încăpere de covoare și coclite vechituri vibră prelung. În antreu se privi iarăși în oglinda cea mare, în care amurgul timpuriu, de toamnă înaintată, se și lăsase prin marile geamlîcuri din tavan ; își contemplă din nou figura rubicondă și satisfăcută, căreia îi zîmbi prietenește, părînd a o asigura că va să curgă îndestulă vreme pînă va bate nevoia micilor vicleșuguri intime.

Și pentru a-și proba fără posibilitate de replică acest lucru își luă pălăria și pardesiul și porni la fosta sa soție.

Doamna Sultana nu păru tocmai surprinsă de venirea lui ; totuși, pentru că nu-l mai văzuse de mult, de foarte mult timp, cînd servitoarea îl anunță, avu un fel de neliniște, ca totdeauna cînd ți se anunță cineva plecat de vremuri, despre care nu mai știi dacă poate să-ți aducă rău sau bine. Îl primi în salonașul rece și umbros din dreapta antreului și nu din-

colo în iatacul de locuit unde-şi primea prietenii de aproape. Cornoiu o aştepta acolo cu pardesiul pe dînsul, cu pălăria în mînă. Nu-i plăcu primirea asta, dar o dădu pe nepriceperea servitoarei. Cînd veni doamna Sultana, aşteptă să vadă dacă ea n-are să se supere de greşeala femeii ; dar cum ea înaintă întrebătoare şi serioasă, el se sculă repede şi familiar, o cuprinse în braţe şi o sărută pe frunte.

— Mi-a fost dor de tine, *Iosefina*...

Iosefina zîmbi, numai politicos, de această glumă veche a lui, şi îndeajuns de acru, ca el să vadă că de acum... nu mai merge. Iar dînsul, pe care activitatea politică şi socială de toată ziua îl învăţase să sesizeze cu mare dexteritate cele mai imperceptibile nuanţe de fizionomie, prinse cu uşurinţă sensul delicatei ei strîmbături.

Va să zică ceva se schimbase aici ! Şi privi cu luare-aminte la salonaşul mobilat cu fotoliuri vechi, de culoarea cireşei putrede, cu soba puţin crăpată şi înnegrită deasupra gurei, cu tapet de flori vinete, jupuit uşor ici şi colo, printre perdelele grele de pluş străbun şi decolorat.

— De ce mă primeşti aici, Sultănico... sau poate ai pe cineva în iatac...

Ea nu răspunse îndată şi pentru întîia oară probabilitatea asta i se puse de-a curmezişul gîndului — i se păru lui însuşi destul de ciudat —, ca un os în gît. De bună seamă, atunci cînd o lăsase, el o sfătuise să se căsătorească a doua oară şi chiar gîndise mai tîrziu foarte serios la cîteva partide găsite de dînsul. Dar pe urmă lucrurile rămaseră baltă, căci ei îi plăcuse să rămînă singură ; iar acum ideea că ar putea să aibă un amant, ea, femeia care era atît de socotită şi măsurată în toată purtarea ei, şi care-l iubise cu toată dezinteresarea, împotrivindu-se cu nemaipomenită deznădejde la despărţirea lor, încît ai fi crezut că pe veci îi va rămîne în inimă amintirea lui, i se păru atît de insultătoare şi-l lovi atît de pe neaşteptate încît păli brusc, dar rămase stăpîn pe sine şi încercă să gîndească binevoitor că ar avea destulă dreptate.

— Mi se pare că, fără să vreau, am nimerit-o, rînji el. foarte intrigat totuşi, şi se lovi uşor cu mîna peste buze.

— A, nu, poftim acolo !... Dar te-am primit aici, nu ştiu de ce ?... N-ai mai dat de atîta timp pe aici... Ş-apoi am auzit c-ai ajuns domn mare...

Acest „domn mare" îl plăcu nespus, dar băgînd mai bine de seamă la dînsa, cînd îi lămuri că domn cu adevărat mare va deveni acum cu prilejul revenirii partidului său la putere, o văzu ascultîndu-l plictisită și distrată, ba chiar îi și spuse : „Da, am auzit c-au să te facă ministru !" cu mai puțin interes, decît i-ar fi spus acum zece ani : „am auzit că vi s-a schimbat ministrul !" Senzația de neplăcere de la început crescu și schimbă repede vorba, cu oarecare brutalitate în glas, da desigur foarte iscoditor :

— Da ce-i cu tine ? Te văd mult schimbată... Nu cumva... iubești...

Răspunsul ei de astă dată fu prompt :

— Eh ?... hm, ce idee... Dar apoi rîse și adăogă : Ei ?... oare n-aș avea dreptul... Și, pentru că rîsul lui acum era incert și mut, complectă : O... acolo... puțin... să nu-ți închipui cine știe cît...

El rîse de astă dată mai tare, dar destul de fals, și pentru a da continență puiului de necaz care-l tot încerca de la începutul acestei vizite și căruia acum îi mai răsărise un cap, încercă să-și aducă aminte frumusețea rară a soției sale actuale și corpul ei de statuie. O, Sultana e cu mult mai scundă, deși nici ea nu-i scundă propriu-zis. Pe urmă tot trupul ei este oarecum cam plin pentru înălțimea ei, ceea ce, teoretic, e cu totul inferior formelor alungite ale Zinei. Iar cît privește albeața de lapte a aceleia... Sultana avea în schimb o pieliță închisă, puțin verzuie, de culoarea boabei proaspete de cafea. Cornoiu recunoscu pielița asta nealterată la încheieturile mîinilor și sus la deschizătura gulerului. Nu, desigur : culoarea asta avea farmecul ei. Și el își aminti cum înainte, pe cînd era numai director de liceu și cînd începea să-și pună tot mai hotărît în minte problema Iosefinei, ceea ce-l încurca mai rău era tocmai această nuanță care-l stăpînise. A trebuit să-i ia ochii splendoarea întreagă și definitivă a Zinuței ca să-i închidă orbiți de lumină și învinși pentru totdeauna, liberați de orice reminiscențe otrăvicioase, așa cum razele soarelui aspru și necruțător topește *[sic]* și cele mai ascunse urme ale visului bolnav.

Soarele acesta vroia să-l aducă acum Cornoiu pe cerul voinței lui, care începea să se încețoșeze. Ei schimbau acum între dînșii păreri asupra celor din urmă banalități ale zilei. Dar ochii i se fixaseră cu încordare de asasin pe gîtul cu

tonuri schimbătoare şi fascinante. Jocul acesta, nestatornic, de nuanţe, îl turbura cu totul, îi turbura vocea ca unui şcolar la cea dintîi întîlnire, îi revărsa şi scotea, din ascunzişuri vechi de suflet, amintiri grele şi potopitoare.

Invocarea zeiţei celei albe era acum zadarnică ; perfecţiunea de marmură, de care gîndul se agăţase zdravăn, ca o pasăre fugărită de vijelie, era acum o trapă ascunsă, care, zgîlţîită de desperarea lui, se pregătea să se deschidă spre a-l rostogoli în catacombe de beznă. Micile defecte ale Sultănicăi şi disproporţiile uşoare erau acum tot atîtea unelte de caznă cu care ceastălaltă îl tortura conştientă şi persistentă de pe scaunul depărtat în tulburul minţii lui, de pe care ea afecta liniştea şi anostul. Dar se simţea conştiinţa ei aicea, tocmai din căscătura îndelungă şi deasă de moleşeală, din schimbarea neostenită a piciorului dedesupt deasupra celuilalt, din ochiul care pîndeşte, viclean şi încordat, în dosul aparenţei de indiferenţă şi oboseală.

Cornoiu trebui să se scoale de pe scaun, să se plimbe prin odaie rîzînd degajat şi insinuant ; se apropie de dînsa, se îndepărtă iarăşi, se rezemă cu cotul de speteaza scaunului ei, povestindu-i ceva de mersul politicei. Şi cînd ea se ridică de pe scaun, căci tocmai îl simţise, după răsuflarea-i caldă, gata să-i acapareze gîtul sub lăcomia buzelor înfrigurate, el o învălui într-o singură privire căutînd obiectul unui nou atac şi începu deodată să-i înşire sub formă de compliment însuşirile ei femeieşti cu ghiotura, surprins şi fericit, ca şi cînd acum i le-ar fi băgat întîi de seamă şi ca şi cînd mulţimea lor l-ar fi bucurat foarte, ca pe cineva ce se înveseleşte nespus că-şi găseşte prietenul de demult în stare înfloritoare. Ba chiar, de atîtea constatări îmbucurătoare, întinse şi mîna ca să regăsească dibuind printre cutele vestmîntului larg de casă — „aşa ca o aducere-aminte numai“ — ştiutele ei calităţi ascunse, însă ea îl respingea cu promptitudine şi cu bine conturată nedumerire.

Aceasta îl făcu să bîiguie :

— A... Sultana... ce dracu... doar sunt eu !...

Dar ea îi răspunse cu rîs strident şi drăcesc :

— Cine eşti tu ?

El rîse la rîndu-i şi-o asigură :

— Haide, haide, lasă glumele, doar vreau să te sărut numai... ştii, frăţeşte... şi vibraţiile vocii lui, care se opriră aci, părură să continuie : doar ne-am purtat soţ şi soţie multă vreme şi după divorţ.

Dar ea rămăsese la rîsul ei şi situaţia de faţă părea s-o amuze strașnic :

— Nu te cunosc... ha, ha, ha... nu te mai cunosc...

Însă cînd el o prinse în ungher şi o cuprinse zdravăn, înainte de a i se strecura pe sub mînă, ea îşi lăsă faţa în voia buzelor lui şi-l întrebă calmă şi învinsă :

— Ce cauţi la mine... Ai o nevastă atît de frumoasă !

— Şi tu eşti frumoasă... o împăcă el darnic, dar ea îi ripostă, i se păru lui, într-o largă şi sinceră recunoaştere...

— O, eu nu mă pot compara cu dînsa, vai, e atît de dulce... e cu adevărat zeiţă !

Atît de largă şi sinceră şi umilită recunoaştere, că el trebui să-şi desfacă braţele care o acaparaseră ermetic şi definitiv şi s-o mîngîie uşor pe păr, pe frumosul ei păr de un castaniu închis şi încreţoşat în cele mai bizare chipuri. Şi fu nevoit s-o mîngîie şi s-o împace cu glas liniştitor, glas tot aşa de larg, care îndeamnă la resemnare şi în care involuntar se strecoară uşorul accent al mîndriei.

— Da... este într-adevăr de-o frumuseţe extraordinară... o zînă cum spui tu... dar asta n-o să ne împiedice şi pe noi muritorii de rînd ca să ne bucurăm de binefacerea existenţei..., acordă el, cu o largă dărnicie, de fiinţă privilegiată, care trăieşte în preajma zeilor.

Şi cînd fu gata s-o cuprindă iarăşi, ea îl izbi deodată, îl dădu în lături şi se refugie la soneria pe care o apăsă cu violenţă :

— Atunci du-te la zeiţa dumitale... Am auzit că face comenzi de pudră cu sacul... Ha, ha, ha... zeiţa făinii, nu ?..

Servitoarea intră.

— Mariţo, haide să-mi ajuţi să mă îmbrac... Domnul va fi aşa de gentil să mă aştepte dincolo în salonaş, pentru că-l rog să mă conducă pînă la Margot Greceanu...

Dar el se scuză repede, îngrozit la gîndul că ar putea fi întîlnit de cunoscuţi, conducîndu-şi fosta soţie pe Calea Unirei.

Doamna Cornoiu își făcu mult de lucru prin oraș. Mașina o purtă în toate părțile, la modistă, la prăvălii, la văduva lui Mihalache, la Tina Nedan, fosta ei colegă de pension, la care se ducea deseori, s-o consoleze de divorțul început.

Acolo găsea regulat și pe celălalt consolator al doamnei Nedan — în curînd, cînd va fi văduvă : doamna Mavromati — pe Nae Inelescu, profesorul de geografie, bun orator, chiar și cîntăreț și, cum îi spunea domnul Cornoiu : „omul faptei", fapt pentru care nutrea față de dînsul intenții nemărturisite încă, dar desigur din cele mai bune.

Zina Cornoiu revenea acum la ea după o pauză cam îndelungă, pe care încă nu știa cum s-o motiveze mai nimerit și mai puțin jignitor. Nădăjduia însă că Tina va fi priceput de la sine cum au stat lucrurile, mai ales că nici ea n-a mai încercat să mai sune la ușa prietenei sale, după ce a fost întîmpinată, pentru întîia oară în decursul relațiilor lor, de Esti, cu înștiințarea că stăpînă-sa e plecată departe, undeva, nu știe unde și nici nu știe cînd se va întoarce.

Dar dacă doamna Cornoiu nu-și mai cercetase personal pe vechea ei prietenă, în schimb, din ajutoarele care începură să curgă pe sub mînă, cu nemiluita, Tina se putu convinge de mărinimia ei tocmai acum, la vreme de nevoie, cînd tribunalul, cu toată susținerea caldă și patetică a lui Nae Inelescu (care era și avocat, însă, în lipsă de altă clientelă, doar pentru prieteni), îi respinsese cererea de pensie alimentară, în urma unei strălucite probe de martori, aleși pe sprînceană de Nedan. Ședința aceasta fusese oarecum memorabilă și amănuntele date de martori produseră oarecare vîlvă în oraș ; încît domnul Cornoiu interzisese atunci ferm soției sale să mai calce pe la fosta ei colegă. Și cu toate protestările Zinuței, că ea are cu totul altă părere despre Tina Mavromati și că ea găsește necesar s-o viziteze tocmai acum cînd răutatea și calomnia au pus-o în atît de mare restriște, domnul Cornoiu nu și-a ridicat hotărîrea decît după ce Inelescu, îndîrjit contra colegului și bunului său prieten Nedan (Nedan era profesor de latină și greacă), n-a amenințat cu denunț în sperjur, ceea ce a făcut pe Nedan să cadă la o tranzacție cu soția sa în privința pensiei alimentare, renunțînd la declarațiile martorilor și restabilind raporturile cu Inelescu, pe care tot el îl rugase la început să conducă procesul soției sale, gratuit (ca

să-l termine mai repede și să-și speculeze în fața tribunalului mărinimia).

Scena revenirii Zinuței la Tina a fost desigur una din cele mai emoționante. Cînd Tina a înțeles după numărul soneriilor că e Zinuța (numărul acesta avea un mare rost, căci dacă era cineva inoportun în casă, Tina ar fi ieșit îndată să-și vestească prietena, ce și-ar fi văzut atunci de drum) a sărit îndată de pe genunchii lui Inelescu, mică și durdulie, ca o fată de pension, bătînd din palme și netezindu-și fustele, sărind ca o minge de gîtul micului avocat, care-o respingea plictisit și nerăbdător, trăgîndu-și și el mînecile în jos și trăgîndu-se de asemenea de pulpanele hainei pentru ca pe urmă s-o îmbrîncească de-a binelea.

— Ce mai aștepți, nu te duci s-o primești odată ?...

Dar Tina, care nu mai știa ce să mai facă de bucurie, parcă abia la vorbele astea s-a dumerit, s-a repezit în ușă, pe care a izbit-o de nu s-a văzut, a dat buzna prin antreu, a sărit cele cîteva trepte, două cîte două, de parcă, așa cît era de mică, s-ar fi dat de-a dura. Cînd a intrat Zinuța, i-a cuprins poalele cu fericire, sărind spre buzele ei, nemerind-o pe gît și pe sîni, gudurîndu-se ca un copil mic și zburdalnic. A avut grije să-i spună : „E și el aci", dar cealaltă i-a replicat scurt :

— Nu te-am întrebat asta...

Zina a intrat mîndră, cu pasul ei elastic, cu capul sus, făcîndu-se mirată de prezența lui Nae Inelescu, care o întîmpină cu reverență adîncă, palid și tremurător, abia găsindu-și cuvintele, el, omul faptei, vestit pentru îndrăzneala și obrăzniciile lui.

Doamna Cornoiu primea ca de obicei cu un zîmbet ofranda acestei stîngăcii stupide pentru care Inelescu se certa aspru, în gînd, zăpăcindu-se și mai mult și dînd fără noimă și spirit răspuns întrebărilor ei repezi și desigur, pentru el, cu sensuri pe cari dispera că nu poate să le sesizeze din zbor. Și atunci teroarea cea mai năprasnică îl apucă iarăși la gîndul că ea ar putea să-l creadă prost. „Orice, dar asta nu !" se sufoca, căutînd o întrebare sau un compliment ales ca să se reabiliteze, în vreme ce ea îl privea cu un surîs îngăduitor, care-l ucidea, terminînd cu dînsul, necruțătoare : „Ca de obicei, distrat, domnule Inelescu ?" — spre a se întoarce la amica ei :

— Și tu, Tinuțo ?

Şi atunci Tinuţa începu deodată mai patetic decît oricînd să-şi văicăre soarta, să blesteme cu toată furia pe Nedan că vrea s-o lase în mizerie şi să ameninţe cu blesteme pe Gicu Nenoveanu, tînărul student şi poet, care de cînd e la facultate nu i-a scris decît o singură scrisoare, deşi — mizerabilul ! — sunt trei luni de cînd a plecat şi cu toate că el e cauza principală a acestui divorţ.

— Că şi Nedan are puţină dreptate, reveni apoi ; nu pot spune c-am fost uşe de biserică ; el însă închidea ochii, tot aşa cum îi închideam şi eu pentru ale lui. Dar ca să mă surprindă în braţele propriului lui elev... înţelegi !...

Şi doamna Nedan îşi privea convorbitorii cu un aer, de parcă i-ar fi bagat în sac cu o mare problemă. Părea că le spune: „Aşa e, că era prea, prea..."

— Aş, eu cred că dinadins l-a adus în casă... opină Inelescu, fericit că prin devierea conversaţiei putea să-şi recapete aplombul pierdut. Dinadins l-a adus, ca să provoace divorţul...

— Nu, dragul meu, suspină Tina, care uita totdeauna recomandările insistente ale lui Inelescu de a nu-l mai tutui în faţa doamnei Cornoiu şi-n faţa oricui. Ce se spune la tribunal, se spune la tribunal ! Între noi însă... Era elevul lui favorit, o ştii tot aşa de bine ca şi mine. Era o adevărată prietenie între ei, deşi unul era profesor şi celălalt elev. Era atît de fermecător băiatul ăsta, cu ideile lui, cu spiritul lui, cu vocea lui molatecă şi caldă, că nu era profesor să nu-l iubească...

— Cu atît mai mult o nevastă de profesor, glumi Inelescu încercînd să schimbe o fugară privire cu Zina, care rămînea însă nemişcată, zîmbind doar uşor, arătînd că împărtăşeşte prea puţin hazul pe care poate să-l producă o astfel de glumă.

Totuşi trebuia să recunoască cu necaz în sinea ei că-şi satisfăcea o ascunsă plăcere din toate aceste cancanuri de care, uneori, uitînd, se amuza cu inima deschisă, pentru a se blama apoi îndată că şi-a depăşit atitudinea. Atunci rîsul firesc i se transforma într-o subtilă strîmbătură uşor dispreţuitoare, pe care Inelescu o lua drept plictiseală, sau nici el nu mai ştia drept ce s-o mai ia ; iar Tina, cu diplomaţia ei otova, o interpreta ca nerăbdare de a rămîne între patru ochi cu cel de faţă.

Atunci, cu aer părintesc şi atotcunoscător, se retrăgea într-atît de discretă, cît să se observe bine gestul ei, care nemulţumea la culme pe doamna Cornoiu.

Dar aceasta își revenea repede apoi, amuzată de încurcătura în care se regăsea Inelescu.

De altfel, pentru el, trebuia singură să-și mărturisească oarecare atracție, găsind într-însul posibilități latente, care îndrumate într-o direcție mai puțin vulgară, i-ar fi dat suficient aspect spre a putea fi promovat în lipsa altora, așa cum îl visa ea, „prietinul" pe care visurile, gîndurile, predispozițiile sufletești din anumite ore îl căutau singure, fără voia sa, și pe care nu-l găsise încă printre junii calpi, blazați și șterși, ai așa-zisei lumi bune.

Inelescu înțelegea că doamna Cornoiu așteaptă de la el ceea ce s-o determine să-l simpatizeze și conștiința asta îl încurca și mai mult cînd se găsea în fața ei. Pricepea de asemeni că numai trecerea de timp îl va obișnui cu dînsa, dar pînă atunci trebuia să întrețină un *statu quo*, care i se părea deplorabil. Cuvintele ce-i adresa, și care i se poticneau necontenit în gît, cădeau totuși așa de tari, că lui i se păreau că se rostogolesc la picioarele ei și se sparg cu zgomot fără de seamă. Se străduia să-și modeleze vocea, s-o rețină, să-i atenueze intensitatea. Dar măsura era greșită iarăși și cuvîntul abia se auzea, parcă ar fi răgușit subit și trebuia să tușească cu spor pentru a-și readuce glasul la starea de mai înainte.

Pe urmă, cînd în sfîrșit și-l regăsea, se menținea strict numai în cadrul complimentelor de care — cu toate că le învestmînta risipitor cu tot ce spiritul îi putea servi mai de seamă — era complet nemulțumit ; ea-i riposta cu o mișcare scurtă a buzelor la cele banale, înghețîndu-l — și cu un surîs fin de acceptare la cele nimerite. Dar ele se mărgineau numai la constatări mărunte și reținute asupra frumuseței ei în general sau asupra detaliilor celor mai vizibile ; pe cînd cele asupra cărora nu îndrăznea încă să se întindă rămîneau doar în admirația-i mută și mistuitoare.

Picioarele au intrat în cadrul curtoaziei printre cele mai tîrzii ; ele au format un capitol destul de amplu întrucît Nae Inelescu, dozat de-o facilă fantezie și vechi cunoscător în materie, găsise un vast domeniu de comparație, încît a uimit-o, de la început, ea singură nebănuind atîtea despre picioarele ei.

Atunci cînd reveni la Tina, el se gîndi să reia această veche temă, care văzuse bine, îi produsese destulă plăcere. Dar constată repede că n-are de unde să înceapă, căci timpul care-i despărțise șterse ușor familiaritatea ce se stabilise între dînșii

înainte, iar acum era desigur îndrăzneț, dacă nu stupid, s-o înceapă direct cu picioarele.

Și pentru că ea se părea că-și sfîrșește întrebările și cum convorbirea da tot mai desperate semne de moarte, în „specialist" (cum se denumea singur, cu larghețe, colegilor) socoti că pînă și-o banalitate sau o prostie e preferabilă tăcerii. Deci hotărî s-o pornească iarăși de la ochi.

Găsi destule de spus iar pentru că un compliment pe care-l făcu mai pe urmă asupra culoarei lor semăna mult cu începutul unui cîntec vechi, verva se prefăcu în melodie.

- Nae Inelescu cînta cu foc și credea că pune multă patimă în cîntec, dacă prelungește nota penultimă, terminînd apoi brusc cu o zdravănă zguduitură a capului și-a pieptului. Avea o voce metalică, cu rezonanțe plăcute, poate prea puternică într-o cameră. Cînd începea să cînte, doamna Cornoiu boțea disprețuitor buzele ; i se părea cam de periferie modul ăsta de a i se face curte. Însă încrederea în sine a cîntărețului și mai ales religiozitatea pe care o punea, în ascultare, Tina, care apărea uneori cînd micul profesor da drumul glasului, o încurca și pe dînsa, neștiind dacă trebuie să rîdă sau să recunoască — nu atît de admirativă ca doamna Nedan fireşte — că Nae Inelescu „are voce".

Acum doamna Nedan nu apăru în timpul cîntecului, iar Nae Inelescu — pentru că pasiunea cu care intona crezu că s-a comunicat în întregime ascultătoarei — repetă gestul de mai demult, care i se părea de rară și îndrăzneață savoare, de a se lăsa în genunchi asupra ultimelor note. De astă dată însă nu mai îngenunche lîngă dînsa gata să-i cuprindă picioarele, ci destul de departe, tocmai hăt în colțul odăii unde se retrăsese pentru a-și voala asprimile vocale.

Cum sta așa smerit și prosternat și mut, parcă epuizat de tot sufletul, doamna Cornoiu trebui din nou să se întrebe dacă astfel de scene nu sunt decît de-un gust îndoielnic pentru o soție de viitor ministru. Dar trebui să-și recunoască îngăduitoare că, dinaintea oricărui altuia, demult s-ar fi ridicat fără întrebări prealabile și ar fi ieșit — perfect nu-și dă nici ea seama cum — profund jicnită sau vărsînd torente de rîs. Însă acest Nae Inelescu punea parcă atîta sinceritate în cele ce făcea, avea un aer atît de pierdut cînd își exprima într-un fel sau altul sentimentele ; iar acum, în genunchi, aștepta atît de re-

semnat „osînda" — cum îi spunea dînsul — că Zina nu putea să nu-i acorde măcar favoarea acestor clipe de ezitare.

Apoi osînda venea grea și necruțătoare ; ea veni și acum, cînd Inelescu crezuse c-o va înlătura cu *trouvaille*-ul ăsta, de a cădea în genunchi cît mai departe și cît mai zdrobit. Ea consta în chemarea insistentă a doamnei Nedan și era însoțită de gestul lui de desperare și descurajare, prea comică și prea facilă ca ea, la rîndu-i, să nu mai știe ce să mai creadă și chiar să se întunece. Acum însă păru extrem de amuzată de expresia lui, în același timp jalnică și caraghioasă, și zîmbetul cu care arăta această bună dispoziție fu într-atîta de comunicativ că-l remarcă și doamna Nedan. El se menținu tot restul vizitei la aceeași prietenească lumină de la început și fu însoțit, în timpul conversației care urmă, de minuțioase examinări din partea ei, a feței lui prelungi și albe, a ochilor vii, verzui, a părului negru lăsîndu-se în ondulări plăcute de-o parte și de alta a cărării, a trupului voinic și nervos — și în treacăt numai — a picioarelor drepte, dar scurte.

Ceea ce îndritui pe Inelescu, cînd dînsa plecă, să se simtă cel mai fericit din lume. Cîntă, jucă, îmbrățișă pe Tina, o așeză pe sofa și începu să-i șire toate calitățile ei — ale Tinei — cu o dărnicie care o puse pe gînduri și pe-aceasta.

Ea-l asculta ca-n vis, dar se pomeni deodată, într-un tîrziu, explicîndu-i superioritatea piciorului lung și subțire, uitînd că el, omul picioarelor scurte, vorbea despre asta unei femei cu picioarele la fel de scurte ; ea oftă deodată cu atîta tristețe, că el se opri încurcat de gafa lui.

— Iartă-mă, Tina, dar nu vreau să zic că nici...

— Nu, nu, ai dreptate, dragul meu, ai mare dreptate, suspină ea... Așa erau și ale lui...

— Ale cui ? se îngrozi el...

— Ale lui Gicu...

— Gicu ?... Ah ! Nenoveanu... se dumeri Inelescu care un moment fu departe de orice contingență. Zîmbi înduioșat și voi să readucă conversația la punctul de plecare. El, vorbărețul, niciodată nu simțise în el mai impetuoasă nevoia vorbăriei ; ea-l asculta însă numai pe jumătate, căci jumătatea cealaltă a minții era dedicată gîndurilor proprii ; iar răspunsurile fugeau numai la Gicu. Apoi veselia lui începu s-o întărîte așa că, observînd, fu nevoit să coboare încetul cu încetul tonul fericirii ; ea însă se porni pe plîns și el trebui s-o mîngîie, ba, din-

tr-un exces de mărinimie, să-i sărute lacrămile. Dar plînsul ei devenea din ce în ce mai nervos şi-şi înfundă deodată capul în perine ; el căută s-o ridice, dar apucînd-o îşi aminti neaşteptat de atingerea piciorului celeilalte, acum o lună, şi drumul sîngelui i se răsuci brusc în tot corpul. Ca de obicei, ea nu se împotrivi şi-l înlănţui la rîndu-i închizînd ochii, şoptind înfiorată reproşuri lui Gicu, în vreme ce, în ochii lui măriţi peste fire, corpul ei se lungea, pielea i se albea ca albuşul şi figura Zinei se crispa de plăcere în închipuirea aprinsă de rut.

. . . . . .

În acest timp doamna Cornoiu pleca şi mai nedecisă. Ea nu-şi înşelase pînă acum bărbatul, deşi, aprioric, convenise cu sine însăşi că lucrul ar fi cu putinţă ; ceea ce i se părea cu neputinţă era să găsească în oraşul ăsta pe acela pentru care, închizînd ochii, să poată fără regret să se arunce în vultoarea necunoscutului. De cîte ori se contura vreunul mai limpede în mintea ei, de atîtea ori se simţea complect nehotărîtă, ca hotărîrea să-i revină îndată mai tîrziu, cînd conturul intrusului era izgonit din minte fără cruţare. Închizînd în urmă-i uşa doamnei Nedan, ea simţea deschizîndu-se în sufletul ei parcă, asemeni străzii acesteia retrase şi tăcute care se pierdea în nelămuritul nopţii, o perspectivă de nelinişte şi nesiguranţă.

Şofeurul o simţi şi apăsă butonul ; şi odată cu motorul care se încingea, farurile căscară ochii mari şi străpunseră pînă departe noaptea ; ca tresări înviorată şi privi în lungul fişiilor de lumină biruitoare ; dar mai încolo, lumina lor crudă se desfăcea şi pălea, pierzîndu-se în marea de întunerec ca o dublă coadă de cometă, părînd că se întoarce tremurătoare şi secată de sevă din împărăţia nepătrunsului negru.

Doamna Cornoiu se aşeză în poziţia ei favorită pe canapeaua *crême* a maşinei închise.

Îşi lăsă bustul pe spate şi-şi răsturnă capul cu faţa spre tavanul încăperii capitonate, astfel ca ochii să primească, în plin, lumina discretă a micului glob albastru ; îi plăcea să rămînă astfel tot răstimpul parcursului, ca şi cînd ar fi urmărit în viermuşul de foc al becului dezvoltarea unui vis în care se cufunda cu totul. Şofeurul răsuci volanul.

Pe străzile mari şi luminoase ea nici nu întoarse privirea la dreapta sau la stînga ; îi plăcea numai cînd involuntar ochii i-erau smulşi din contemplaţie la cotituri ; atunci

surprindea trecători privind prin geamurile cupeului cu străpungătoare admirație.

Lăsa atunci să-i plutească în ochi totală indiferență, în vreme ce simțea cum crește în suflet ceva mulțumitor, îmbătător, ascuțit de dulce. Pentru ca să-și învingă uneori curiozitatea de a privi spre trotoare, pe străzile populate, își căuta totdeauna un gînd, pe care-l găsea fixînd stăruitor vreun punct al sîrmei luminoase din bec ; și gîndul pornea atunci neobosit înainte și înapoi de-a lungul micului șarpe albastru.

Acum trecea în revistă pe Inelescu. Și era mulțumită că-l vede necontenit pe plac, în orice caz simpatic, chiar în manifestările lui cabotine, în această severă examinare retrospectivă. Cînd ceva, care i se păruse înainte meschin la el, îi apărea acum într-o lumină favorabilă, simțea cu plăcere cum un val de bunăvoință îi pornește din adîncurile ființei, umplînd lacunele, diafanizînd defectele, și-n toată dispoziția sufletului ei constată cu mulțumire că tumultosul personaj făcuse drum bun acolo, cu neîmblînzita-i persistență. Desigur „tumultosul" era tocmai termenul pe care-l găsise gîndul ei și care-i legitima îngăduința de a-i ocupa spiritul. Era un tumultos ; o auzea din toate părțile. Era singurul în oraș astfel. Era îndrăzneț, fantast și pasionat. Nimeni, nimeni din anturajul ei nu se mai arăta în aceste culori. Anume predispoziții de teatralism ieftin puteau fi eliminate printr-o fecundă critică, pe care ea se hotărî s-o întreprindă chiar de la noua întîlnire. Dar încolo, în omul ăsta ardea o viață...

Atît numai... păcat că era prea mic.

Și amintirea picioarelor lui venind iarăși, cu toată bunăvoința de la început care o făcuse adineaori să se oprească numai la calitățile lor : subțiri și drepte ; de astă dată fu cu neputință — oricît se strădui împotrivă — să și le înfățișeze altfel decît pur și simplu scurte.

E mic, asta este ! Pentru dînsa e înfiorător de mic. Îl întrece cu un cap... Era sincer necăjită că toana asta nărăvașă de amintire îi răsturna cu răutate tot ce clădise pînă acum. Dar tocmai atunci mașina coti pe strada ei ; trupul i se înmlădie și ochii, îndepărtați de la viermușorul albastru, descoperiră în lumina felinarului din colț o siluetă deșirată și firavă, agitîndu-se spre dînsa. Vedea acum, pentru prima oară, această înfățișare zveltă și înaltă, învelită într-o pelerină ; avu timp s-o observe, luînd o atitudine de bravadă și salutînd-o

cu un gest larg. Nu-i răspunse desigur ; nici n-ar fi avut timp ; dar oricum băgase de seamă în petele mărite pe care le făcea *[sic]* regiunile ochilor pe faţa inundată de lumină, o curioasă mişcare, care n-ar fi putut spune dacă a fost simplă expresie de admiraţie pasivă sau chiar îndrăzneaţă nădejde.

În orice caz împrejurarea îi plăcuse. Cine putea fi străinul acela, din unicele lui gesturi de-o clipă aidoma lui Nae Inelescu, dar în sfîrşit... un Inelescu înalt !

Doamne, de ce, fără să vrea, se gîndea la astronomul acela, care descurajase într-atît pe domnul Cornoiu !

Comitetul executiv al partidului se **adunase** în casa domnului Cornoiu. Venirea la putere era iminentă şi potrivit obiceiului, pentru a nu fi surprinşi nepregătiţi sau în plină ceartă pe locuri, listele trebuiau făcute din vreme. Ele nu se complectaseră desigur pentru că rivalităţi erau destule, dar aveau să se stabilească definitiv joia viitoare.

După o energică alocuţiune a avocatului Necşulea, în care acesta spusese lămurit şi-n murmurul aprobatic al tuturor, că în sfîrşit, după atîtea servicii dezinteresate, statornice şi cu adevărat edificatoare în ceea ce priveşte imensa popularitate a domnului Cornoiu, menţinut deputat de cincisprezece ani încoace, reprezentînd la guvern sau în opoziţie un judeţ, poate cu cel mai mare contingent de populaţie, „centrul va trebui să ţină în seamă că în viitoarea constelaţie ministerială şeful nostru mult iubit e necesar să-şi aibe locul său bine definit şi nu unul din cele secundare".

Şi cuvîntarea lui Necşulea pornind de la acest punct începu să crească ameninţătoare, făcînd pe toţi ceilalţi să caşte ochii, iar pe domnul Cornoiu să şoptească printre grupuri glumeţ, pentru a retuşa meşteşugit impresia : „Nu v-am spus eu — Necşulea ăsta e tăios ca un cuţit... nu v-am spus eu că el e «cuţitul partidului»"...

Iar cuvîntul lui Necşulea avea rezonanţe de claustru, tăia sec şi lapidar, urca logic, vizînd temeinic ţinta ; el ţinea în timpul vorbirii capul plecat, pentru a fulgera auditoriul pe sub sprîncenele negre şi îmbinate, în vreme ce pielea arămie a feţei se zbîrcea neconotenit în rictusuri demonice, iar băr-

bița mică și neagră juca nervos sub tăișul cuvintelor. El termină cuvîntarea cu ochii în ochii Zinei, care, prin ușile ce se deschiseseră larg, intra în fruntea slugilor cu tăvi întinse de argint, încărcate de gustări și pahare :

— Ne iubim desigur partidul, dar nu putem admite ca județul nostru de o atît de mare importanță economică să fie metodic lăsat la o parte pentru județe de mai puțină importanță. Ne iubim partidul, dar partid însemnează oștire și șef împreună, și contingentul considerabil de alegători pe care-l aducem centrului va trebui să fie marcat de recunoștința acestuia prin diplomarea șefului nostru cu unul din locurile supreme de încredere ale țării...

— E drept... Bravo... Ura... porniră aprobările și aclamările scurte și guturale, făcînd, contra voinții sale, să roșească vizibil pe doamna Cornoiu, căreia plesnetele de bici ale vorbelor lui Necșulea îi pusese brusc sîngele în mișcare, ca una ce avea să împărtășească deliciile onoarei acelui „loc suprem de încredere" cuvenit soțului ei. Aștepta ca furtuna să se potolească, făcînd sforțări supraomenești să reziste tumultului ei, păstrîndu-și calmul suveran. Centrul furtunii era în grupul profesorilor de la fostul gimnaziu „Banul Mihai", acum, grație intervențiilor lui Cornoiu, mare liceu. Atît foștii lui colegi de catedră, cît și noii-veniți aduși de dînsul își exprimau fățiș și zgomotos dragostea și recunoștința. Cel mai inimos și mai zurbagiu dintre ei și care dăduse entuziasmat și puternic tonul aplauzelor era desigur cel mai mic fizicește : Nae Inelescu. Pentru neastîmpărul lui și pentru statura lui, Cornoiu — căruia îi plăcea să-și denumească partizanii cu porecle pline de sens și promisiune, spre a-i lipi și mai mult de dînsul — îi mai spunea, pe lîngă „omul faptei", și „inima partidului".

La fel de convins de spusele lui Necșulea, cu gesturi largi din mîini scurte și complectînd pe oratorul precedent prin argumente spuse tare și răspicat, încă neauzite de nimeni din cauza tumultului ce se iscase, era Nedan, Grigore Nedan, de latină și greacă, aproape tot așa de mic ca Inelescu, însă ceva mai gras și rubicond ; el nu părea deloc supărat de zgomotul acesta, ba chiar privindu-l mai bine, ai fi crezut că profită de ocazie să-și facă datoria cît mai neobservat. Încheie totuși atît de violent, că se făcu deodată tăcere și convinse aplauze porniră furtunos din toate părțile.

Grupul avocaților, prin definiție mai precaut, aplauda mărunt și cu entuziasm măsurat ; prodecanul baroului și vicepreședintele partidului, Porumbacu, deși ținea chiar în timpul cuvîntărilor palmele lipite și ridicate ostentativ, însă într-atît domina pe figura lui roșul-galben și cu atîta asiduitate privea la cei de față, rînd pe rînd, încît era limpede că vrea să arate celui ce-ar fi fost dispus să zugrăvească centrului scena de față, că aplauzele lui au fost destul de potolite și că era nevoit să le dăruiască din politețe pentru amfitrionul care-l observa fugitiv și înțelegător.

Cînd aclamația se ogoie, doamna Cornoiu înaintă urmată de Esti și de ceilalți servitori printre invitații ce se plecau adînc ; ea răspundea la mulțumiri și salutări reținut și cu bunăvoință, pe care ar fi vrut s-o arate cît mai vădit de circumstanță. Pe Necșulea, ca o mulțumire pentru frumoasele lui cuvinte, ținu să-l servească personal.

De Nae Inelescu îi fu teamă să n-o salute, cum avea obiceiul la doamna Nedan, cu vreo reverență romantică, cu mîna lăsată galant spre podea, scandîndu-i : „În fața frumuseții, *signora*, mă închin", sau altă prostie la fel, încurajat de familiaritatea adunării. Își compuse deci o figură energică și-l bravă cu severitate. Încă Nae Inelescu se arătă chiar excesiv de discret, ceea ce-i plăcu, răsplătindu-l cu un zîmbet, pe care el arătă că l-a primit, cu maestră finețe.

Domnul Cornoiu profită de ocazie ca să facă în gînd apelul. Va să zică erau cîteva lipsuri : bun ! Se aștepta la ele... Însă erau și unele la care nu se aștepta. Acestea îi tăiară linii adînci în răbojul minții. Doamna Cornoiu, nereținînd bine numele celor ce se prezentaseră astăzi pentru întîiași dată, îl întrebă în șoaptă care-i Andrei Lazăr. Examinîndu-i acum din nou, nu găsea silueta aceea înaltă și suplă, a celui care o salutase deunăzi. Domnul Cornoiu se interesă de Lazăr, punînd pe figură un zîmbet de nepăsare.

— De la un timp, s-a închis complect în casă, iar cînd vine la ore e cu totul străin de toată lumea ; pare foarte preocupat... naiba știe de ce..., lămuri Nedan, care era socotit prietenul cel mai bun al lui Lazăr... Eu i-am spus c-am dori cu toții să-l avem astăzi printre noi și mi-a promis că vine... dar... Uite-l...

Se întoarseră cu toții, pînă și cei care-l știau, la fel de curioși să vadă această figură bizară. Doamna Cornoiu se

întoarse cea mai din urmă, nu fără puțin necaz pe roșul acela ce-l simțise sărindu-i în pometii obrajilor. Își strînse însă buzele și lăsă capul pe spate într-o atitudine demnă și ușor disprețuitoare, pe care trebui s-o părăsească îndată. Dar ce dracu! Asta era un oraș de eschimoși ?

Căci în ușă ezită încă trupul firav și mic al lui Lazăr, de pe care se lăsa greu pe o parte capul acela speriat, ca o floare grea pe un lujer prea subțiratec. Îngăimînd ceva neînțeles și fără a da mîna cu nimeni, nou-venitul se strecură prin mulțime, făcîndu-și loc cu stîngăcie ; greși apucînd-o printre avocați, de unde cu greu își găsi ieșire spre grupul colegilor lui. Acolo se statornici între Nae Inelescu și Nedan, răsuflînd lung și ușurat.

Toată lumea începu să rîdă. Domnul Cornoiu zîmbind indulgent se duse după el să-i strîngă mîna.

— Bine-ai venit, domnule Lazăr.

— A, iertați-mă, domnule Cornoiu... Credeam că nu sunteți...

— În casa mea ?...

— Credeam că... n-ați apărut... nu v-am văzut aci, în cameră...

Și roși de tot, în rîsul general.

Dar supliciul lui nu se sfîrșise complect. Căci tocmai pe cînd Cornoiu revenise în grupul avocaților ca să-și exprime nedumerirea că unul din partizanii din barou, Tîntorescu, nu-i de față, decepția puternică de la început a doamnei Cornoiu se risipea cu atîta repeziciune, de parcă fundul conștiinței sale s-ar fi spart în mai multe părți deodată. Mișcările stîngace ale lui Lazăr și rîsul homeric pe care-l provocase o dispuseră, iar micul profesor îi apăru acum nespus de simpatic. Mișcările lui fuseseră atît de copilărești și atît de potrivite cu dimensiunile sale că ea, care nu-l părăsise încă din ochi, își simți din nou fața luminîndu-i-se de rîs și plăcere. Îl examină înveselită și constată că mititelul cel nou n-avea nici fața și nici trupul ca Nae Inelescu, nici pîntecul bine crescut al lui Nedan ; proporția la el era perfectă, iar aerul copilăresc pe care-l păstra continuu îi da un farmec deosebit.

Mai ales acum era tare simpatic, adăpostit acolo în siguranță, între prietenii lui buni și mici ca și dînsul, de după care ochii i se deschideau enormi și negri pe figura sidefie cu mici mustăți brune, căutînd pe furiș la cel de față și apoi — so-

cotindu-se că nu mai e observat — îndreptîndu-i sperioşi la dînsa, pentru a-i căsca îngroziţi şi a-i pleca de îndată, cînd descoperi că ea îl urmărea surîzătoare. Ea veni să se aşeze lîngă dînsul şi cînd se aplecă deasupră-i avu şi mai mult impresia micimii lui. Însă, curios, acum îi plăcu nespus această senzaţie. Înfăptuirea lui brună şi mai ales ochii aceia tot aşa de mari ca ai ei, precum şi, de bună seamă, impresia de proaspăt, de dichisit, de curat, pe care ţi-o dau unele persoane de parcă în orice moment tocmai au isprăvit să se spele şi să se gătească, timiditatea asta excesivă şi roşul de fecioară care se îmbina într-atît de puţin obişnuit cu sideful obrazului, vorba borborosită în gît de sfiiciune ; toate acestea treziră în doamna Cornoiu senzaţii pe care ea le găsea cu satisfacţie noi, dar care nu erau decît vechile ei simţăminte de grandoare, plăcerea aceea de dominare şi de proteguire, care-şi găseau în sfîrşit o formă nouă de manifestare. În mintea ei, el se cuprinse îndată în cadrul celor auzite despre dînsul şi tabloul se complectă de la sine cu uşurinţă : îl văzu în mijlocul aparatelor curioase cu care-şi cheltuia lefurile sau căutînd cu luneta misterioasele semne ale depărtărilor, în pacea profundă a nopţii. Şi-l întrebă de vorbă, privind în ochii care se plecau necontenit, spre a se deschide iarăşi spre dînsa, enormi, ca două găuri de întuneric, stînd parcă s-o soarbă în infinitul lor negru şi misterios, cu bizarele reflexe ale firişoarelor de aştri minusculi, de cometi, de cataclisme universale. Ea avu parcă o tresărire uşoară în faţa acestor abise, dar rîse şi mai voioasă numaidecît apoi, cunoscînd dintr-o dată în privirile profunde şi deschise în nemărginire, că el, de bună seamă, a şi început s-o iubească.

Înţelegea de minune acest lucru, deşi acum, în mijlocul atîtei lumi, era cu neputinţă să-i scoată ceva dintre dinţii mici şi feminini, de-o albeaţă şi de-o regularitate de invidiat, mai mult decît îngăimeli şi monosilabe sau răspunsuri atît de încet spuse, că urechea ei fină trebuia să se forţeze ca să le audă. Însă toată sala credea că doamna Cornoiu se distrează pe socoteala bietului Lazăr ; astfel, cînd ea aduse singură să-l servească, cu toţii rîseră din nou de stîngăcia lui de a primi ce i se oferea şi de tremurul paharului înalt şi lătăreţ de şampanie în mînă, care ameninţa să se verse şi care fu dus cu o mişcare speriată la gură şi sorbit aproape tot dintr-o înghiţitură. Inelescu găsi de cuviinţă să plasczе cîteva spirite, la cari mulţi rîseră ; dar doamna Cornoiu rămase serioasă, contemplînd îngăduitoare

figura mută și rugătoare, pe care deslușea tot mai limpede culoarea de purpur a iubirii neașteptate și profunde, o iubire amestecată cu teamă parcă... Doamne...: cu frică... un obraz atît de catifelat, căruia poate i-ar sta mai bine fără mustăți...

Toate conversațiile din sală se întrerupseră deodată în același timp, cum se întîmplă uneori, tocmai cînd ea îl întrebase despre lunetă și observațiile lui. Și atunci, după mai multe îngăimeli de neauzit, deveni deodată guraliv și-i declară că luneta sa, un minunat de bun Secretan de 110, poate să despartă duble chiar pînă la o secundă de arc. Întrebîndu-l ce sunt acelea duble, el povesti ceva despre aceste misterioase stăpîne ale infinitului, de bizarele lor împerecheri de culori, de straniul efect pe care-l produc în sufletul privitorului.

— Iată pentru ce a dat Lazăr atîția bani pe telescopul lui, îl întrerupse iarăși Inelescu, nu tocmai în apele sale, „ca să vadă stele verzi".

— Pentru aceasta puteam să-ți prezint eu la alegeri pe Take Răsucitu, șeful agenților mei electorali, complectă domnul prodecan Porumbacu, în rîsul general.

Doamna Cornoiu avu o strîmbătură ușoară din buze, găsind spiritul prea vulgar, față de căldura cu care vorbise Lazăr. Dar cuvintele lui Porumbacu întoarseră iar discuția generală la alegeri, și Zina găsi că trebuie să iasă, după ce împărtăși micului astronom că ar fi curioasă să vadă și dînsa astfel de lucruri. Însă pentru că plecase apoi atît de repede, el conchise că numai de politețe i-a făcut propunerea și îndată marea dispoziție se preschimbă într-o adîncă mîhnire, la gîndul că poate vrusese numai să se distreze și că el fusese partea amuzantă a programului.

Aceasta cu atît mai mult cu cît acum nimeni nu se mai uita la dînsul și tonul discuției generale era atît de violent că nu se mai înțelegea nimic.

Într-adevăr, recunoscător, domnul Cornoiu lăsă să se înțeleagă că la viitoarele alegeri Necșulea va fi al doilea pe lista Camerei, urmînd ca Porumbacu să fie întîiul la Senat. Porumbacu conveni dumirindu-se de ce Necșulea era într-atît de pornit, și se presimțea atît de jicnit dacă Cornoiu nu va fi ministru. Ceilalți cerură să vadă cum va fi distribuit restul locurilor. Dar pentru a evita nemulțumiri, contra lui, personal, Cornoiu ripostă că asupra acestora discuția ar fi prematură. Pentru că deși sunt semne evidente de căderea guvernului și el are indicii

zdrobitoare de la Bucureşti, însă pînă nu va fi consultat întregul comitet judeţean nu se va pronunţa asupra complectării listei.

Se rosti uşor numele absentului Tintorescu ; Cornoiu strîmbă din nas. Avocaţii pretinseră îndată că ei înţeleg ca grupul lor să fie bine reprezentat în viitoarea legislatură, ocupaţia lor fiind o chezăşie că se va vorbi atunci în parlament. La care Cornoiu, după ce arătă pe Necşulea, răspunse rînjind prietenos, în aplauzele profesorilor :

— Spuneţi perfect de bine reprezentaţi : afară de asta partidului nostru îi trebuie vorbitori de talent, care să ştie mai ales cînd trebuie să tacă. Ceea ce produse oarecare rumoare în grupul din jurul lui Porumbacu.

Atunci interveni Nae Inelescu, care, puţin cam contrariat şi neştiind încă ce să creadă de atitudinea doamnei Cornoiu, îşi arătă înţepat mirarea că se pune chestia talentului pe categorii profesionale şi i se păru nostim că domnii avocaţi, mai ales, pretind aşa de firesc că această însuşire superioară e un apanagiu al lor pe care l-ar căpăta odată cu diploma de licenţă în drept.

— Şi eu am această licenţă, domnilor, şi mai am încă una. şi cu toate astea nu cred cu tot dinadinsul că talentul e rezultatul unei simple sau mai multor patalamale, sau că e ca o bucată de pămînt pe care o cîştigi prin două ieftine chiţibuşuri procedurale ! Talentul, d-lor, nu se proclamă, se vede.

— În orice caz la dumneata nu se vede nimic... se auzi o voce.

— Şi crezi că se vede la dumneata ? răsună alta.

— Nu sunteţi în chestie...

— E timpul, domnilor, se ridică peste glasurile anonime vocea lui Nae Inelescu, ca şi în partidul nostru să se facă loc talentului.

— Atunci niciodată n-ai să fii deputat...

— N-am pretenţia...

— În partidul nostru, interveni vocea groasă a lui Porumbacu, care se apropie voluminos de micul vorbitor, totul merge la rînd, domnul meu. În partidul nostru — se aplecă el cu degetul întins în semne de mustrare, ca un părinte deasupra copilului — e ceva mai important decît orice talent şi acest ceva a dat tăria partidului nostru, cum a dat putere şi

țării noastre să reziste de veacuri contra tuturor aventurierilor ; și această mare însușire a partidului nostru a fost disciplina, domnule, a fost respectul pentru cel mai bătrîn și pentru cel mai înainte venit, a fost ascultarea oarbă față de șef... asta s-o știi dumneata...

Un ropot tunător de aplauze întrerupse pe vorbitorul care impresionase profund și ca glas și ca conținut. Nae Inelescu, care nu-și pierdea cumpătul de obicei, aruncă o privire spre Cornoiu, pe care-l văzuse rîzînd aprobator, cînd începuse să ia în răspăr pe avocați ; de astă dată șeful avea cea mai severă înfățișare și aplauda cel mai zgomotos. Nae Inelescu se mai uită și-n grupul din fund al prietinilor săi. Dar văzu pe Nedan foarte încurcat, neștiind ce să facă cu mîinile și cu ochii, în vreme ce Andrei Lazăr stătea pe scaun întors pe jumătate, complect absent de această atmosferă, cu ochii pierduți prin geamul întunecat, undeva, în cerul înserării timpurii de toamnă.

Nae Inelescu, pentru a nu pierde definitiv partida, aștepta ca aplauzele să înceteze. Apoi ridică și el cîteva elogii abil aduse disciplinei și respectului, conveni că acestea au fost virtuțile cardinale nu numai ale partidului, dar chiar ale neamului întreg românesc, și asigură că el personal n-are nici o pretenție, nici măcar nu s-a gîndit la vreun loc în parlament, cu atît mai mult cu cît e convins că firii lui de vagabond, incapabilă să se fixeze, nici în Capitală, unde capitalismul modern și industria au anihilat orice farmec patriarhal, nici în orașul acesta, unde s-a obișnuit prea mult, nu i-ar conveni decît un post de inspector școlar (aci toată lumea conveni că Nae Inelescu vorbește cu toată sinceritatea) ca, pe lîngă dorința vie de a duce facla datoriei așa, cum o înțelege el prin colțurile țării, să-și poată astfel satisface în același timp și predilecția sufletului său (asta tocmai ca să le arate tuturor că la dînsul, oricum ai lua-o, interesul material nu contează) pentru rătăciri inopinate în orașe necunoscute, cu farmec necunoscut, cu posibilități de viață inedite și atrăgătoare.

— Dumneavoastră știți că ambițiile mele se rezumă la satisfacerea pasiunilor mele, aș putea zice la satisfacerea pasiunii mele unice — pledă el mai departe cu căldură, înduioșat de sine însuși, împrumutînd o mină de cea mai deplină dezinteresare — aceea a sondării necunoscutului cu toate derivatele lui, cu plăcerile lui lirice pe cari nu mai le număr, întîlniri neașteptate, mici iubiri la început, niciodată neterminate etc.,

etc., etc... n-au nimic a face cu ambiţiile dumneavoastră politice... trecînd, zic, prin marea vieţii, doar frolînd valurile ; cu bagajul gata oricînd de plecare... dorinţa asta pe care soarta nu mi-a permis s-o realizez încă şi pe care mi-am amăgit-o, făcîndu-mă profesor de geografie... zîmbiţi, desigur... iar a început Nae să-şi debiteze trăsnăile!... Dar ăsta e adevărul, scumpe domnule Necşulea, care zîmbeşti atît de mefistofelic ! Dacă-mi dai voie să ţi-o spun, dumneata urmăreşti satisfacerea scopurilor dumitale materiale, te admir pentru asta, dar dă-mi voie să rămîn la preferinţele mele, copilăreşti, poetice, poţi zice în fina d-tale ironie...

— Nu, domnule Nae Inelescu, întrerupse Necşulea, mă gîndeam numai, cînd zîmbeam, ce ideal apostolat de inspector şcolar vei împlini dumneata căutînd prin oraşe iubirea la început...

— A... pardon... domnul... apostol al... al... al ce mă rog ?... ce apostolat reprezentaţi dumneavoastră... în numele cărei idei noi trebuie să vă promovăm al doilea pe listă...

— Lăsaţi, lăsaţi, interveni domnul Cornoiu, al cărui gînd alunecase prin zigzagurile ripostelor şi evoluase, o clipă, pe strada doamnei Şoimu, întărîtat şi jignit. Nu admit supărări...

— Nu se supără nimeni, domnule Cornoiu, am spus-o adineauri, disciplina înainte de toate...

— Iar eu propun să-l punem pe domnul Inelescu, se amestecă Porumbacu, inspector la şcolile de fete...

Rîsul care se porni nu mulţumi prea mult pe autorul glumei, căci atunci cînd era gata s-o facă el se gîndise o clipă dacă n-ar fi mai bine să nu ia pe Inelescu în zeflemea, ci să încurajeze o mică dezbinare între acesta şi Necşulea. Dar ambiţia de a trece drept usturător glumeţ fusese mai tare.

După ce consfătuirea propriu-zisă se termină, întru tîrziu, invitaţii nu plecară cu toţii ; cea mai mare parte rămaseră pentru cină şi se răspîndiră în largile saloane ca să se aşeze la mesele de *poker* sau în jurul măsuţelor cu lichioruri, ţuică şi gustări, sub privirea scrutătoare, deşi cu aer de distrată indiferenţă, a domnului Cornoiu. Nimeni, în afară de grupul restrîns

al lui Porumbacu, nu părăsi casa domnului Cornoiu pînă nu-şi motivă amfitrionului plecarea.

Fostul profesor le primea scuzele cu clătinări aprobatoare şi largi din cap, cu deosebit aer de bunăvoinţă ; însă cînd nu erau bine ticluite, numai un cunoscător desăvîrşit ar fi putut distinge, în ochii săi, stingeri şi aprinderi subite de lumini, o oarecare mişcare pe sub pielea frunţii, o apăsare mai fermă a fălcilor, una într-alta. Dar totul înecat într-un aer de atît de mare bunăvoinţă şi înţelegere, că mulţi neştiutori îşi îngropară acum, fără să ştie, putinţa realizării speranţelor lor mai mult sau mai puţin modeste.

După ce petrecu astfel pe ultimul proscris, domnul Cornoiu se reîntoarse frecîndu-şi podul palmelor şi socotind în gînd cu repeziciunea unui socotitor de restaurant pe prietinii cei sinceri. Le prindea numărul dintr-o vedere, ciorchini întregi de jucători şi chibiţi în jurul meselor pătrate şi cu postav verde, sau grupuri înfulecînd lacom sandvişurile cu icre negre şi cu şuncă şi poftindu-se reciproc din ochi spre păhărelele sclipitoare, în care ardea, parcă din vecii, culoarea rară a unui vin nemuritor.

Domnul Cornoiu era satisfăcut ; numărul celor plecaţi cu şi după Porumbacu era incomparabil inferior celui al rămaşilor. De aceea îi îmbia pe toţi în jurul meselor...

— Ah, faceţi-mi plăcerea şi beţi din vinul ăsta... Îmi daţi voie să ciocnesc şi cu dumnealor. Sau către cei din jurul meselor verzi : Ia să vedem... mie unde-mi faceţi loc... Şi pentru că se grăbeau toţi să-i facă loc : Lăsaţi-mă colea, la senatori...

„Senatorii" erau cei bătrîni şi cei mai cu stare dintre prezenţi ; erau toţi cu mult mai în vîrstă ca domnul Cornoiu, aşa că zîmbetul lui părea că spune tineretului : „ce să mă fac ?... n-am încotro..."

Conversaţii se împleteau în toate părţile ; răspundeau rîsete şi voioşia se ridica de pretutindeni şi se confunda cu lumina revărsată din bolşug a uriaşelor candelabre.

Doamna Cornoiu avea acum mai la îndemînă pe Andrei Lazăr ; stăteau în jurul unei măsuţe, la care nu era loc decît numai pentru ei doi ; dintr-o parte îi învăluia, prin şir de uşi largi deschise, privirea lui Nae Inelescu ; dintr-alta, acea mai piezişă şi mai discretă a lui Nedan. Lazăr era acum ca un şcolar cuminte cu mîinile pe coapse şi cu ochii în jos ; din cînd în cînd genunchiul prindea să i se bată într-o cadenţă re-

pede, nervoasă, care nu înceta decît atunci cînd băga de seamă că măsuța a început să se zgîlțîie ușor.

Doamna Cornoiu îl examina într-una, complectîndu-și observațiile ; figura mică, delicată, palidă, fără a fi slabă, era într-adevăr acea a unui copil precoce, cu fruntea exagerat de înaltă, cu ochii mari, așternuți de un straniu luciu, intens, negru, neliniștitor ; părul închis ondula ușor la tîmple și cununa lui părea să adaoge și mai mult sumbrului misterios al ochilor ; pieptul îngust și mîinile fine duceau închipuirea la un trup mic, dar plin, la brațe moi de femeie. Un copil ! conchise ea definitiv ; înmănunchind aspectul lui fizic cu sfiala, care-l făcea acum să fie așa de stîngaci în îndrăzneala ce și-o luase de a ridica ochii spre dînsa, rîzînd ușor și înroșindu-se tot.

Ea-i răspunse cu rîs plin de simpatie descoperindu-și de-abia șiragul perfect al dinților ; îl îmbie la vorbă, îl provocă meșteșugit, dar fără efect, cu mici cochetării la așteptatele complimente, în legătură cu nenumăratele ei frumusețI, la care-l vedea căscînd ochii lacomi, pentru a-i pleca numaidecît grăbit și speriat, ca și cînd ar fi vrut să le adulmece acolo, într-ascunsul sinei lui, și pentru a-i ridica din nou la fel de grăbit și fricos, ca și cînd s-ar fi temut să nu dispară în răstimp minunata comoară. Și pieptul i se umfla larg, umplîndu-se de savoarea aceea femeiască, pe care acum întîia oară o simțea degajîndu-se așa de aproape, în cantitatea asta și-n gradul acesta înalt, îmbătîndu-l ca o puternică mireasmă.

Adusese iarăși vorba — și ea trebuie să cedeze — la aparatele lui astronomice, în mijlocul cărora se simțea la îndemînă. Începu iarăși să-i înșire priveliștele care ar putea fi văzute cu luneta lui, vrînd s-o facă să-și arate din nou dorința de a veni să le vadă.

Era grozav de sigur că o serie de duble colorate, inelul lui Saturn, un detaliu de creste lunare, calotele polare ale lui Marte, pata roșie din Jupiter, nebuloasa Andromedei și a Cîinilor de Vînătoare, în sfîrșit tot ce e mai „senzațional" în spectacolul cerului, vor fi de ajuns ca s-o biruiască definitiv, s-o lege în lanțurile grele ale pasiunii oarbe — pe care el, amatorul amorezat de cer, le simțea atît de solide și de dulci — de luciul în noapte, al tubului de alamă, despicînd tainele nevăzutului.

Dar toată această manevră pentru a o atrage în cursa, pe care el o credea infailibilă, o conducea cu stîngăcia lui obiș-

nuită, cu aceeași încetineală nehotărîtă, cu acea îndeletă persuasiune, care constă din a lăsa să ți se strecoare gîndurile în mintea convorbitorului, pentru ca propunerea pe care ai vrea să i-o faci să-ți vie tocmai de la el.

Metoda ar fi fost desigur bună în mîinile altuia ; el însă tremura ori de cîte ori făcea un pas înainte în dedalul incoherent de smălțate descripții, cu care o îmbia, se îngrozea după ce l-a făcut, o țintea cu ochii atît de fierbinți în așteptarea încuviințărilor dorite ; că ea îl descoperi îndată, îl văzu întreg ascuns, atît de mic și de speriat în dosul uriașei lui stratageme, că o podidi rîsul. El se cutremură acum de sus pînă jos și rămase cu ochii căscați, cu inima bătîndă să se spargă, la acest rîs sonor care adia spre el o teroare nouă ce pîlpîia și se înălța din adîncurile subconștiinței ca neastîmpărul limbii de șarpe, făcînd să pălească minunatele lui stele.

Căci credea pînă acum că acolo, lîngă ocularul lunetei, se desparte hotarul lumii : credea că e de ajuns ca în cercul de întuneric al obiectivului să apară deodată cele două picături, de rubin și de smarald ale Alfei din Hercule, pentru ca să simtă că a băut din Apa Nepăsării, că poate hoinări, mîntuit cu totul de lumesc, pe surele căi ale haosului ; era secretul tăriei lui, pe care și-l mărturisea, cu satisfacție, acolo lîngă ochean, în nopțile profunde de vară. Credea că a rezolvat definitiv problema necurmatei neliniști a mistuitoarelor mirajii ; și acuma, iată, simțea că femeia asta atît de apropiată de dînsul, cu ochii aceștia atît de nepătrunși, cu surîsul atît de moleșitor, cu suflul parfumat, nu va mai rămîne dincoace de ocular. Căci părul acesta cu reflexe de aur pierdut în noapte nu era altul decît culoarea îmbătătoare a aștrilor ; îl vedea de acum împletindu-se printre constelații, desfăcîndu-se din inelul lui Saturn, luminînd misterios ca o chemare a hăului în straniul neclintirilor îndepărtate cu milioane ani de lumină ale aparițiilor nebulare.

Și o privea uimit cu ochi turburi de boală ; iar ea surîdea, tronînd de acum stăpînă pe sufletul acesta sfărîmat în cîteva clipe, căci deși nu văzuse niciodată steaua Alfa din Hercule și nici habar nu avea să facă apropieri între părul ei și culoarea aștrilor, ea ghicise, fără prea multă amăgire, că inima asta deschisă de copil este de acum a ei ; se strînge, se umflă, trăiește prin ea și, Doamne, va trebui să înceteze de a mai bate la cel mai mic semn al ei.

O milă dulce o cuprinse atunci, încît abia se putu stăpîni să nu-i ia capul în mîini și să-l sărute ca pe al unui copil nespus de delicios.

Iar gîndind astfel ficcare, ei vorbeau înainte cu cuvinte de sărbătoare, presărate de spirite, pe cari le căutau cît mai alese în cutia de deasupra gîndului, și se înțelegeau de minune ; și mărturiseau preferințele în artă și lectură, care, cu bunevoințe reciproce, se nemereau toate să fie aceleași, trasau primele planuri de întîlniri, deghizate deocamdată chiar în ochii lor sub felurite vizite sau drumuri, unde ar putea frecventa, împreună, ore la care ar putea să se vadă mai de aproape sau mai de departe, și care, întîmplător, se potriveau dinainte, fără ca ei să-și dea seama și fără ca să răzbată de la unul sau de la altul vreo intenție de a le face să coincidă cît mai perfect.

Zadarnic, undeva, nevăzut, într-o cameră vecină, Nae Inelescu, puțin cam păcălit de gustul îmbietor al vinului, dăduse drum vijelios unei arii favorite din *Don Pasquale* cu o pasiune cu mult mai arzătoare ca de obicei.

Poate l-o fi ascultat și o fi mulțumit pe alții cu cîntecul lui ; în orice caz, a mulțumit pe drăcoasa Esti, care-și făcea des de lucru în camera unde cîntărețul dăduse frîu atît de larg glasului ! iar mai pe urmă privirii ce spunea multe, cînd ea-și întețise intrările, și chiar mîinii care se lăsa activă de la șold pe genunchiul fetei, cînd se întîmpla să nu fie decît numai ei doi în odaie. Și poate l-o fi mai ascultat Nedan, din camera vecină, atît cît îi permiteau profundele lui gînduri, în care căzuse cu totul, așa mic și bombat cum sta în fundul fotoliului, privind pe furiș la profilul doamnei Cornoiu, la unghiul elegant ce-l făcea piciorul ei prin rochie, de sub tivul căreia apărea apoi în țesătura lucioasă a ciorapului de mătase minunea lunguiață a pulpei și a gleznei, făcîndu-l să-și vîre capul în palme și să fixeze zigzagurile parchetului oftînd cu convingere : „Ea... ea este : *Berthe au long pied...*"

Dar cei doi rămaseră pînă la sfîrșit străini de tot ce se petrecuse în jurul lor.

•

Domnul Nedan își luase paltonul și aștepta pe Lazăr să iscălească în condica de prezență. Nae Inelescu, care mai avea și ora următoare, se legăna pe picioarele dindărăt ale scaunului;

în cancelaria lungă și îngustă, în jurul mesei asemenea lungi, ca de mare consiliu, nu mai era nimeni altcineva.

Iar Nedan încheia conversația, care se legase în recreația dinainte :

— Ce mai, domnule, în istorie toate femeile mari au fost mari și ca fizic ; în orice caz înalte... Mă rog, ți le poți închipui mici și cu picioarele scurte, făcu el cu dispreț profund amintindu-și picioarele fostei sale soții.

Dar Inelescu, care în recreația anterioară îl combătuse pe motiv că nu era mai firesc ca printre atîtea femei de care pomenește istoria să nu se fi întîmplat și de cele mici, crezu că-i poate servi și un exemplu, găsit în timpul orei intermediare :

— Dar Jeana d'Arc ? întrebă el deodată, făcînd cu ochiul lui Lazăr.

— Jeana d'Arc ? Dar o călăreață grozavă ca aia fatal trebuia să fi avut picioarele lungi... Cum ar fi putut ea stăpîni caii uriași ai evului mediu, cînd se repezea în galop la dușmani? Pentru că erau lupte alea, domnule !... Și dumneata știi ce va să zică un cal medieval, ce va să zică un cal de Normandia ? Uită-te la caii primăriei ; numai astfel de animale pot duce pompele de fier, după cum în evul mediu duceau grelele armure de metal. Apoi pentru așa cai trebuia să ai picioare nu glumă !

— Ah, care va să zică nu era chiar de neapărată nevoie să fie mare din toate punctele de vedere... Va să zică pentru a fi istorică o femeie era suficient să aibe doar picioarele lungi... Interesantă teorie și îndrăzneață, n-am ce zice... Zi, o fată slăbănoagă, sfioasă și religioasă ca Jeana d'Arc, dacă n-avea picioarele lungi...

— Astea sunt ironii ieftine, domnul meu ; și pe urmă te înșeli amarnic, dacă-ți închipui că Jeana d-Arc a fost slăbănoagă și sfioasă și... După tradiție a fost o fată voinică și viteză... Poftim, Jeana d'Arc sfioasă... mai auzii și p-asta... Englezii au făcut-o uscată și nevoiașă, tocmai să reiese că ea învingea prin vrăji... Toate femeile istoriei au fost, domnule, înalte și voinice... au fost ceea ce se cheamă *„belles"*, adică frumușele, lipsite de o voință superioară, de ambiții dominatoare, de puterea de a subjuga și conduce...

Nae Inelescu făcu haz mare de această deosebire de înțelesuri.

— Bravo dragă, ai putea să brevetezi acest *trouvaille*. Desi eu te-aş sfătui să rămîi la filologia ta clasică şi să te laşi de cea modernă... Şi de reconstituiri istorice... Păi bine, tinere, izbucni el şi mai forte după o pauză, gîndind la picioarele-i scurte; ce are a face structura sufletească a individului, inteligenţa, curajul lui, cu structura corporală ; antropologia e martoră că nici nu poate fi vorba de ceea ce spui... Mai mult chiar, indivizii mici au jucat roluri din cele mai mari : Napoleon, Ştefan cel Mare, Carol cel Mare.

— Eu vorbesc de femei, domnule... Şi-n orice caz, chiar de-mi vei găsi dumneata vreo excepţie în istoria modernă, în antichitate vei căuta în zadar... Toate femeile antichităţii au fost înalte şi vînjoase... toate eroinele şi toate împărătesele... Romanii nici nu s-ar fi uitat la fosta·madam Nedan, te asigur, — aminti el cu răutăcioasă plăcere de soţia sa — pe cînd arheologia ne dovedeşte că numai o madam Cornoiu a putut în cursul veacurilor să provoace inspiraţia sculpturii greceşti şi a tuturor artiştilor antici...

Ieşiră, lăsînd pe Nae Inelescu furios pe sine însuşi că nu mai găsea încă un exemplu de femeie mică în decursul evurilor, care să fi jucat un mare rol şi de care să nu mai încapă îndoială că a fost mică. Dar cunoştinţele lui istorice se cam şterseseră din memorie, iar profesorii cari veneau acum din clase se întîmplau să fie, în ordinea intrării : de matematici, de ştiinţe, de gimnastică, „de tot ce vrei, domnule, numai de istorie nici unul !"

— Da, şi crezi că va şti unul ceva ? se mîngîie el la urmă, hotărît să caute singur acest lucru, neînţelegînd cum un om secund ca Nedan poate susţine o astfel de erezie, cînd el îşi da seama de minune că adevăratul farmec, chiar pentru un om mare. e tot femeia mică (Inelescu între timp se dusese de mai multe ori la doamna Nedan, în zilele ştiute, dar Zina nu mai venise), — în iubirea adevărată şi firească intrînd şi un contingent respectabil de instinct de protecţie, de ocrotire ; apoi, de cînd lumea, preferinţa individului a fost pentru tot ce e *mignon* şi miniatură, rarele excepţii nefiind decît porniri nefireşti şi pervertite.

Nedan, ieşind însă, continuă să convingă pe micul şi firavul Lazăr, care ascultîndu-l făcea urechi tot mai mari, trăgîndu-se fericit şi nervos de mustăcioara neagră.

— ...Antichitatea nu poate concepe femeia mică ! Zeițele toate sunt creații gigantice, cari pentru a gusta plăceri muritoare cu oamenii, se strîng, devenind ca aceștia, însă păstrînd o statură apreciabilă, în așa fel ca să-și păstreze prestigiul lor dumnezeiesc și să păstreze, asemeni amorului lor, caracterul de preferință și de protectorat. Apoi se retrag în infinitul lor, destinzîndu-se subit la proporțiile lor universale, muritorul rămînînd cu farmecul gustării infinitului, dar cu conștiința micimii lui terestre. Acesta e sensul adevărat al marei, al adevăratei iubiri, dragul meu. Să te simți purtat ca un copil pe brațele ei imense, să te simți tu obiect mărunt, bibelou, jucărie, în mîinile acestea, care te mîngîie și care ți-au dat rara mulțumire că te-au socotit vrednic de a te considera jucăria lor...

Lazăr deși gusta cu savoare raționamentul lui Nedan, totuși îi acorda o oarecare aproximație ; tocmai pentru că-l interesa, figura lui se schimonosi în ticuri nervoase ca de obicei cînd nu putea să-și răspundă complect la îndoielile lui sufletești și intelectuale ; căci deși ar fi vrut să fie astfel cum pleda Nedan, simțea că argumentației acesteia îi mai lipsea ceva care s-o facă perfect convingătoare. Oricît de limpede părea ea privită dintr-o parte, ca profesor de matematici nu-i găsea totuși reciproca...

— Și închipuiește-ți pe domnul Nae Inelescu vroind să fie dominatorul... voind el să imprime voința lui fluidului zeiesc, care sub înfățișarea divină a doamnei Cornoiu, bunăoară, s-ar coborî asupră-i... e pur și simplu caraghios.

Lazăr ridică din umeri. Amicul său se îndepărta, pierzîndu-se în subtilități fără temei. De obicei în fața aberațiilor el nu prea reacționa. Ar fi fost un efort prea mare pentru dînsul să-și ia partenerul din vîrful amețitor al apogeului concluziilor și să-l ducă treaptă cu treaptă înapoi, în subsol, spre a-i dovedi că ipoteza pe care a luat-o de fundament e inexistentă. Totuși, de data asta, tocmai pentru că simțea nevoia ca susținerea asta neașteptată să fie cît mai plauzibilă, îndrăzni :

— Bine, bine, dar reciproca ?

— Cum reciproca ?...

— Femeia... ce faci cu femeia ? Dacă și ea are preferințe identice pentru bărbat... Adică, dacă se întîmplă — și ce să se

întîmple, căci asta e de obicei — dacă-l vrea şi ea mai înalt, mai mîndru, mai bărbat.

— Femeia ?... Mai înalt... Ha, ha, ha... inexact... femeia nu-l vrea astfel ! Bărbatul doar, în imbecilitatea lui, a înţeles aşa şi s-a întronat domnitor ; şi dacă a izbucnit în celelalte direcţii, monopolizînd totul pentru sine, în amor femeia s-a răzbunat, femeia îl vrea jucărie în mîinile ei, auzi ? Asta e... ascultă-mă pe mine... Excepţiile sunt exemplare slabe, supuse pieirii...

— Dar sunt mai numeroase excepţiile decît...

— Inexact...

— De cînd mergem pe stradă, n-am întîlnit decît femei mici...

— Sunt toate pierdute... afară numai dacă or fi avînd corespunzătorul pentru care să fie mai mari... căci în definitiv ea poate avea şi alte însuşiri de superioritate decît cea fizică... dar în cazul acesta sunt incomplecte... pe cînd tipul ideal e femeia înaltă, femeia... ca să zic astfel : femeia regină...

Apoi scoborînd vocea, reîncepu cu persiflagiul său preferit;

— Uită-te la nevastă-mea, la fosta mea nevastă... o femeie bine, ce să spun... aud că-i fac mulţi curte... Nu mă impresionează deloc aceste zvonuri şi nici măcar vreo amintire... Nimic, absolut nimic. Parcă am fi fost complect străini... Ea crede pentru că am prins-o înşelîndu-mă cu un elev... care tocmai îşi trecea examenul de capacitate. Se porni pe un rîs zgomotos : Pentru că, dragul meu, nu mi se potrivea... era incomplectă pentru mine... era prea mică. Ori de cîte ori mi-aduc aminte de picioruşele ei scurte, destul de subţiri jos, dar îngroşîndu-se prea repede pînă sus, mă pufneşte rîsul... Pe cînd, închipuie-ţi, să fi fost mare, să fi fost stăpînă cu adevărat a fiinţei mele ! Aş fi fost intransigent ; aş fi ucis poate, sau aş fi iertat... aş fi fost ridicul... eu ştiu... în orice caz n-aş fi lăsat cu una cu două să-mi scape un lucru preţios... Pe cînd aşa... o bagatelă... o pierzi oricînd, fără interes...

Urmă o tăcere, în care timp Lazăr, care ştiind cît e de subţire piciorul fostei doamne Nedan numai în intervalul de la glesnă pînă la partea cea mai umflată a pulpei, calculă mintal cam cît trebuie să se îngroaşe pînă în şold, avînd în vedere şi

proporţia în care bustul i-era dezvoltat faţă de înălţimea totală. Socoteala aceasta turbură mult pe matematician. Dar îl turbură şi mai mult, cînd în mod firesc mută calculul la doamna Cornoiu, constatînd progresia într-adevăr minunată a dimensiunilor necunoscute, ţinînd în seamă pe cele cunoscute. Lazăr simţi chiar puternice zguduiri în spate şi figura i se crispă iar, în toate direcţiile, îmbrîncită de curioasele lui ticuri.

— Experienţa vine trăind, dragul meu, continuă Nedan. Soarta doamnei Nedan se hotărîse de cînd am început să prind tainicul mecanism al mitologiei, care oricît ţi-ar părea o culegere de basme, e totuşi o ştiinţă în toată regula ; e înregistrarea metodică a tuturor fluxurilor pe care intuiţia omenească le-a captat de-a lungul timpurilor în străduinţa ei de a surprinde misterul cel mare din oceanul de dincolo de vederile noastre ; acolo unde sălăşluieşte perfecţiunea şi modelul. Iar oricînd mintea omenească a socotit perfecţiune şi model tipul înalt şi nu prea subţire, cum se crede, ci bine împlinit. Spune-mi tu o zeiţă, cît de mică, vreo nimfă, vreo hamadriadă, vreo nereidă, a fost cîndva figurată în vreo artă avînd dimensiunile doamnei, din nefericire, încă Nedan... Mi-aduc aminte că, privind prin cărţile mele de arheologie toate acele figuri desăvîrşite, această doamnă s-a apropiat de mine, mică şi insignifiantă, le-a privit cu răceală şi a strîmbat din nas. Pot să-ţi spun şi gravura : era o splendidă amazoană, reprodusă după un basorelief necunoscut; reproducerea era pe-o planşă. Ştii ce a exclamat doamna Nedan văzînd-o : „Ce e cu pompierul ăsta dragă, de te uiţi la el aşa..." „E o amazoană, doamnă", i-am răspuns îndată pentru a o corija... „nu vezi ce supleţe şi ce graţie !"... „Oh, graţie la aşa girafă", mi-a răspuns, crezînd că eu glumesc. A fost inutil să mai continui... Însă soarta ei se pecetluise. A mai avut şi proasta inspiraţie să se mai şi dezbrace ; ei bine, cînd am văzut-o rotundă ca o bilă de popicărie, am terminat definitiv cu dînsa. Iar peste cîteva zile am surprins pe acela... Şi pentru că am ajuns aci, să elucidăm şi acest punct : niciodată nu voi da în afară de merit o notă unui elev, fie în minus fie în plus, ăsta e un lucru sfînt la mine. Totuş, dacă n-aş fi în stare să fac acest lucru pentru nimic în lume, nici din răzbunare, nici din răsplată, de data asta am făcut-o... Ei da, am făcut-o... o mărturisesc... i-am dat măgarului mai mult cu două puncte decît merita... i-am dat zece şi i-aş fi dat şi mai mult dacă s-ar fi putut.

Lazăr se despărți grabnic de amicul său ; atîtea amănunte despre femei dăduseră peste marginile încăperii lui sufletești. Ca de obicei în astfel de împrejurări, se îndreptă cu zor nespus spre marele parc de la marginea orașului, pe care-l ocoli în mai multe rînduri pe aleea mărginașe tăiată în mărăcinișuri uscate și străjuită de copaci sălbateci, cu totul neasemănătoare cu aleile dispuse artistic în preajma lacului din mijloc.

Aci era refugiul lui în clipele de mare enervare în crudele momente ale înfrîngerilor nenumărate în luptă cu propriu-i suflet, în rostogolirile năpraznice din infiniturile în care se avînta fără preget, cu ajutorul neliniștitei imaginații, al Secretanului cu obiectiv de 110 milimetri și al motorului secret pe care-l tot întocmea și-l dregea complicîndu-l, din primii ani de profesorat, după un plan nou și îndrăzneț, și care se îndărătnicea totuși să nu-i iese la capăt.

Ocolul multiplu pe aleea neîngrijită și destul de întinsă îl făcea în pas forțat și ea îl istovea atunci la culme, îl trimetea acasă zdrobit ; aleea asta era pentru el biciul mai puțin barbar al călugărului care-și flagelează pornirile cărnii.

De astă dată însă, cu tot acest marș forțat, cu tot acest aer tare și cu toate aceste țepi de mărăciniș, care-i zgîriau vederile și-i sfîșiau de obicei imaginile lascive din creierul încins, nu putu îndepărta chipul și statura doamnei Cornoiu, care trona acum, umplîndu-i tot orizontul minței : gigantică, superbă, zeiță — așa cum o vedea Nedan.

Porni deci și mai departe de-a lung de străzi pustii și desfundate de mahala, ștîrnind zăcăminte de praf și de gunoaie, poticnindu-se în adîncile hîrtoape. Casele se răreau, punînd între ele spații tot mai mari de livezi îngrădite sau de maidane triste. În curînd se trezi între case țărănești ; cîini haini îl lătrară și el se plecă să-i alunge cu pietre. De obicei temător de animale și mai cu seamă de cîini, de astă dată se purtă cu adevărată vitejie. Pocni unul atît de strașnic în spinare, că la chelălăiala lui săriră toți dulăii locului ; un țăran îi veni în ajutor și haita fu pusă pe goană îndată.

Atunci Lazăr se văzu nevoit să renunțe și lacrămi de necaz zbiciră în colțul ochilor. Mulțumi pe țăran cu bacșiș bun și porni înapoi, gîndind că întîmplarea putea să se repete. În împreju-

rarea asta fără importanță, își recunoscu întreaga lui viață : o lipsă de curaj fără peroche, o timiditate dușmană și înverșunată, ce părea că stîrnește singură elementele externe, care i se pun necontenit de-a curmezișul.

Vroia să cîștige spațiul larg al luncilor, avea nevoie să rătăcească pe sub plopii înalți și goi, pe cărările undoiate și strînse între pereții zburliți ai zăvoaielor de sălcii. Și iată, o mînă de cîini îl întoarce din drum ca pe un simplu zănatec oarecare sau chiar pe-o biată mîță ; de ce oare jivinele au năvălit cu nemiluita asupră-i și de ce grămada de pietre aruncate în ele n-a fost în stare decît să le întărîte și mai mult ? De ce a fost de ajuns o singură piatră aruncată d-un țăran în rîs și-un singur chiot țărănesc, ca toată haita să se risipească îndată ? Pentru că el avea haine orășenești și celălalt era în straiul cîmpului, obișnuit cîinilor de țară ? Dar poftim, surtucarul ăsta cum înaintează nepăsător, poftim cum dulăul ăla, care atrăsese asupră-i toată hărmălaia, se scoală din țărînă mîrîind... pentru ca să se retragă cu coada între picioare dinaintea pasului neșovăitor și nepăsător al drumețului !

Mergea acum călcînd domol, nesigur, lăsat în voia soartei, ca un om care se ține după ó înmormîntare. Cîinii drumului nu mai săreau asupră-i și, iată, ce dulăi enormi și fioroși, pe lîngă cari javrele cu lătrat pițigăiat din sat păreau niște fantome. Nici nu se uitau la dînsul și-l lăsau să treacă în voie, ca pe unul care nu le stîrnea nici măcar luare-aminte.

Și Lazăr se închipui, umflîndu-și deodată pieptul și voinicindu-și pasul ; se închipui dînd drum mersului dîrz spre un țel hotărît și statornic. Hm ! Îndată lighioanele pămîntului s-ar arunca dinainte-i, sticlind ochi de foc și rînjind dinți subțiri de fierăstrău.

Și-n minte prinse să se îngroașe o dihanie absurdă de fabulă.

Oare unde mai văzuse, cîndva, una la fel ?

Ah, în vis ; acum cîteva nopți : lighioana aceea de fier, cu oase ferecate, cu dinți metalici, cu membre multiple și informe, cu articulații fără sens. În odaia ascunsă, cu motorul neștiut de nimeni. Motorul înviase, îl trîntise pe podele și-l devora cu tihnit nesaț.

— **A, a... bonjour, domnule Lazăr...** în sfîrşit te-am întîlnit... E-o adevărată victorie să izbutească cineva să te întîlnească pe dumneata. Dar bine, unde te ascunzi cu atîta talent, omul lui Dumnezeu ?... Un băiat aşa de drăguţ şi de simpatic ca dumneata, să te ascunzi în felul ăsta de lume ! ?...

Lazăr nu-şi putea crede urechilor. Persoana care-i vorbea era chiar doamna Nedan, mica doamnă Nedan, gătită atît de elegant şi de provocător ; iar la fiecare cuvînt al ei, sînul strîns prea din scurt se zbătea ca o pasăre captivă şi dornică de libertate. Cînd îi mai adresase lui vreun cuvînt doamna Nedan, neîntrebată şi încă aşa, în plină stradă, în mijlocul lumii forfotitoare ? Ba mai înainte, avusese chiar impresia că doamna Nedan îl consideră cu oarecare compătimire jicnitoare, care-l făcuse s-o ocolească pe cît îi sta în putinţă...

— De cînd domnul, amicul dumitale, căruia după lege sunt încă obligată să-i port numele, şi-a găsit garsonieră, n-ai mai dat prin casa unde cred că ai fost primit cu drag de toată lumea...

— M-am gîndit... poate... am...

— Ah, nici nu găseşti cum să te scuzi. Dacă mi-a plăcut ceva la dumneata a fost sinceritatea şi lipsa de prezenţă de spirit, adică lipsa calităţii de a găsi prompt minciunile...

— O, nu doamnă... dar vedeţi... eraţi poate destul de necăjită ca să...

— Dar cînd altcîndva are omul nevoie de consolare, domnule Lazăr, decît la necaz...

— Vedeţi însă... situaţia dumneavoastră, cum să spun... vreau să... abia mai bîlbîi Lazăr, care ţinea morţiş să nu se curme această convorbire, atît de neaşteptată, atît de delicioasă pentru dînsul. Aceste vorbe pe care i le rostea o femeie frumoasă şi cochetă şi care tocmai pentru tonul lor mustrător şi şăgalnic i se lăsau ca un balsam în sufletu-i bicisnic !

Ea-l examina acum cu o stăruinţă care-l înroşi de sus pînă jos şi-l făcu să se refugieze cu ochii spre pămînt la micile vîrfuri ale pantofilor ei şi la gleznele subţiri şi parcă goale în ciorapii deschişi şi atît de transparenţi că i se păru că-l bravează şi-l măsoară şi aceia, alungîndu-i sufletul de pe buze.

— Ah, vrei să spui că... pentru că eram în divorţ... s-ar fi interpretat că... Aci tonul ei deveni deodată zeflemisitor, într-atît că dacă s-ar fi putut, el s-ar fi încolăcit în sine ca un melc.

— Într-adevăr, tocmai asta, tot încerca el să îngăimeze — şi acum i-era atît de ruşine că putuse să se gîndească acolo şi

chiar să-i mai destăinuie și ei un gînd atît de josnic, și încă într-un mod atît de lamentabil, că îl cuprinse o mare furie pe sine însuși.

— Vezi, vezi că poți să mergi chiar pînă acolo cu gîndul... Vai, timidule domnule Lazăr, acum văd eu : mi se pare c-am avut de-a face cu un mare prefăcut ! Și amenințîndu-l cochet cu degetul rîse cu mare poftă ; lui i se păru răutăcios și ironic.

Vroi să lămurească, să îndrepte, dar buzele i se mișcară în sec și nici măcar nu avu sunet noua lui bolboroseală. Însă simți cum sufletul i se răscoală și devine mai dîrz în fața situației. Acuma o făcuse, o făcuse. Cel puțin să profite pînă la urmă de obrăznicia lui ! Și cu un curaj pe care nu și-l cunoștea, își lăsă ochii acum cu știință și voință pe gleznele ei și chiar îi ridică mai sus pe arcul pulpelor, oprindu-i bărbătește tocmai în tivul rochiei.

— Dar te rog... mai uită-te și la mine, pentru numele lui Dumnezeu...

Ridică desigur capul în sus, dar în ochii ei tot nu parveni să se uite...

Ea chicoti ușor și chicotul ăsta parcă înciudat și strein i se înfipse tăios și adînc în suflet.

— Ei, haide, iată, te las... sălbatecule...

Firește pleca ! Pentru că desigur idioțise subit de nu găsea nici un cuvînt să-i spună... Doamne, dar i-au fugit toate vorbele din gît ?... e mut ?... i s-a paralizat limba ?... Și cu cea mai mare durere, de parcă i-ar fi smuls ceva dintr-însul cu urnirea ei din loc, o văzu că nu glumește. Pleca.

— La revedere...

Și cu asta i se păru că o piatră grea s-a lăsat definitiv pe mormîntul sufletului său. Doamne, dar oare visează ? Ea și-a întors fețișoara ovală și dulce și continuă să-i vorbească ! Doamne, și ce-i spune ?

— Cred că mîine după-masă, îmi vei face plăcerea să bați la ușa mea... acum poți să n-ai nici o grijă de orice interpretare...

Hotărît, este un Dumnezeu, care în sfîrșit și-a plecat ochii și la dînsul...

— La ce oră ?...

Ea rîse iarăși cu toată inima, îndepărtîndu-se :

— Ah, la ce oră ?... Dar la ora la care obișnuiesc oamenii să vină unul la altul, omule...

Iar el rămase ţintuit locului, cu ochii uluiţi de gama multicoloră şi mişcătoare a hainelor ei, cu sufletul pleoştit sub povara propriilor injurii :

— Imbecil... idiot... mizantrop... o... ah...

Andrei Lazăr s-a oprit în antreul cel mic, în faţa uşii care-l încrunta totdeauna. De astă dată pe buzele lui flutura zîmbetul triumfului şi acea nuanţă de dispreţuitoare compătimire, cu care contempli oamenii şi înconjururile, de cum se întîmplă ca norocul să-ţi surîdă cît de puţin.

Ba acum uşa asta misterioasă îl făcea să pufnească în rîsul celei mai clare şi mai sonore batjocuri.

Înfipse cheia dintr-o singură mişcare în uşa pe care o deschise cu un picior.

Dar înăuntru era întunecime şi mister. Acum însă el nu mai tremura dinaintea acestei umbre dese care-l descuraja de la început, de cum punea piciorul aci, în acest „templu al timpului", cum îi spunea cîţiva ani mai înainte cu religiozitate, mai în urmă cu îndurerată ironie.

Dădu drum şi mai larg rîsului, dar se opri deodată şi aşteptă cu frică. O clipă, teama vreunui ecou, care să-i răspundă cu aceeaşi batjocură, îi strînse parcă băierile gîtului. Dar rîsul se lipi flasc în mijlocul pereţilor şi odaia neumblată şi întunecoasă nu-i răspunse decît cu mirosul de igrasie şi de aer stătut, care-i intră adînc în nări. Iar prin obscuritatea de amurg iernatic, în ochii ce se obişnuiau se desemna acum masa mare şi pătrată din mijloc, cu ceva prelung şi umflat deasupră-i, acoperit cu muşama neagră, parcă un cadavru enorm pe-o masă de disecţie.

Lazăr crăpă unul din obloane şi apoi ridică acoperămîntul unsuros, jupuit pe-alocuri, pe care nu-l mai ridicase de mult ; îl desfăcu cu grijă, desprinzîndu-l cu greutate de ieşiturile obiectului ciudat de dedesubt, de care se lipise.

Apăru atunci o harababură de roţi mari şi mici, cu dinţi sau înfăşurate în curele înguste de transmisiune, apoi scripete şi spirale de tot felul, braţe mici de fier sfîrşite prin cîte-o bombă, şuruburi, ciocănaşe şi Dumnezeu mai ştie ce, totul cuprins şi despărţit prin patru mecanisme în formă de pistoane ;

iar din mijlocul acestei bizare complicații de unelte, o roată mai mare ieșea de pe umerii altora mici, îngrămădite una într-alta într-un mod cu totul neobișnuit și atît de numeroase încît cea de deasupra părea un sărbătorit dus pe brațe de mulțime.

Prin întunerecul care să lăsa acum de-a binelea în căderi compacte, ochiul lui cunoscător desfăcu într-o parte și-n alta a roții principale osii lungi și subțiri, cu încheieturi umflate din loc în loc ca stranii brațe de schelet, terminîndu-se fiecare printr-o cvadruplă articulație de negre degete turtite și groase.

Trebui să mai desfacă un oblon ca fantastica plăsmuire să înceapă de-abia acum să semene din ce în ce mai mult cu o mașină : degetele celor două brațe se îmbinau cu altele la fel, compunînd noi sisteme de angrenaje complicate, curele, fusuri, bile, care coborau pe podea, încingeau masa pe dedejos, spre a urca tot către arborele central pe partea cealaltă.

Lazăr o privea cu un fel de curiozitate veselă și ironică, de parcă acum ar fi văzut-o pentru întîiași dată.

Degetele lui atinseră una din roți la întîmplare, o învîrtitură ușoară, și îndată întreaga mașină începu să geamă din încheieturi. Mișcarea se comunică dintr-o roată într-alta pînă cîștigă roata cea mare de deasupra. Atunci cele două brațe se agitară în sensuri stranii și parcă extatice ; frînghiile de pe lîngă ziduri se întinseră, drugii de fier pîrîiră, osiile gemură. Întreaga mașinărie păru o vreme în continuă agitație, fără ca mîna să-i mai dea vreun impuls.

El o privi atunci instinctiv, cu ochii mari și lacomi, în care se aprinseră, ca într-o lanternă electrică, scînteile bucuriei. Însă era ceva timid în bucuria asta ; slab, care se stingea pe încetul; luînd-o înaintea motorului care se stingea la fel.

Privirile lui adulmecară îngrijate spre roțile din urmă, care încă mai mișcau : și le urmări atent slabele convulsii, pînă se potoliră pentru totdeauna.

Cînd totul fu sfîrșit, își îmbrățișă mașina cu ochi îngăduitori, ca pe-o prostie simpatică, o jucărie ce i-a dominat pînă dincolo de maturitate viața, cu acaparatoarea-i absurditate.

De astă dată însă nu-i mai ciocăni ușor membrele metalice ca un doctor grijuliu ; nu-i mai încercă încheieturile ca pînă acum, dînd aprobator din cap : „Da, da !...“ — și spunîndu-și : „acolo trebuie făcută îndreptarea ! Osia finală nu mai

trebuie să se întoarcă tot în roata cea mare ; ca trebuia scoasă de acolo și pusă în legătură cu..."

Dar cu ce n-a pus-o în legătură ! Și... tot degeaba...

Doamne, și nu dorea chiar mișcarea veșnică ; nu mergea cu visul chiar pînă acolo ! S-ar fi mulțumit doar cu atît : o mișcare incontinuă de cîteva săptămini, zile sau ceasuri, fără ca păcura sau petrolul să-i servească la altceva decît la unsul încheieturilor... iar ca unică forță motrice : aerul, aerul înconjurător, abundent, inepuizabil, atras meșteșugit din zăcămîntul uriaș de deasupra în complicatele pistoane ; la un cap pompe de comprimare, la celălalt voinice mașini pneumatice, acționîndu-se reciproc... Aerul, omorîtorul lent și sigur al oricărei mișcări mecanice, el însuși suflet al mașinei ! Fluidul transparent și elastic, nevăzut și temut, înviorător ca apa izului cînd copiii zefirului se scaldă leneși într-însul, groaznic și neiertător cînd învinețește de mînia cumplitului uragan...

Fluidul acesta înviorător și limpede, ca și minunata idee a întrebuințării lui ! Atît de înviorător și de limpede că de multe ori cînd se ducea la școală, cu gîndul aprins de grozava idee, se pomenea tremurîndu-i în gît vreo adiere de cîntec, care la cîte-un hîrtop țîșnea tare și clar, notă răzleață și ciudată, ce întorcea asupră-i privirile uimite ale întîlniților în cale. Zîmbea ușor dinaintea privirilor acestora ascuțite și scormonitoare și trecea.

Alteori, în nopți triste, cînd afară oceanul de sticlă topită începea să se agite sălbatic și trîmbe furioase de val dau iureș prin fereastra spartă din pod, de alături i se părea că cineva umblă prin frînghiile și curelele mașinei, ca prin niște coarde de gigantic contrabas, și-l apuca toane de spaimă. I se părea că însăși mașina a început să se zvîrcolc singură, să bîzîie, să meargă de la sine, la vreun bobîrnac al vîntului, pătruns prin coș, prin crăpăturile ușilor sau cine știe pe unde. Asculta înfiorat și-n urechi îi pătrundea tot mai mult vuietul mersului de roți. Se scula tremurînd, aprindea lumînărica de pe măsuță, își lua scurteica de noapte pe umeri, trecea prin antreul îngust și asculta la ușă... Ah, ea mergea cu adevărat... Și deschidea brusc ușa ; cineva îi stingea atunci luminarea dinăuntru și atunci urma tăcerea cea mai deplină. El căuta înfrigurat cutia cu chibrituri din buzunarul scurteicii. Scăpăra ; și la lumina pilpîitoare, carcasa mașinei lucea nemișcată și posomorîtă în spațiul rece al odăii.

Dar în seri liniştite, maşina umbla strună sub ochii lui, singură, minute întregi, pe care le socotea cu ceasul în mînă şi cu inima umflată de bucurie. Odată chiar, după ce dăduse de mai multe ori brînci roatei principale, ca pistoanele să se umple de aerul de care aveau nevoie, mecanismul întreg umblă singur un sfert de ceas. Bău atunci de fericire o jumătate aproape din şipul de coniac, pe care-l avea de vreo doi ani în casă şi din care nu gustase pînă acum două păhărele. Se culcă beat de-a binelea şi multă vreme îi foşni în urechi mersul acela ondulat, lin, odihnitor, de şarpe, al şleaurilor complicate ; şi adormi fericit părîndu-i-se că şarpele acela, cu dulce alunecat, s-a tîrît uşor, cu foşnetul lui mătăsos, s-a făcut din ce în ce mai mic, i-a pătruns prin ureche şi s-a încolăcit uşurel şi cuminte în creierul aprins de alcool...

Amintindu-şi toate acestea, rîse cu voioşie. Maşina cu şuierat de şarpe i se păru atunci că se strînse în sine şi în întunericul din nou stăpîn, roatele ei îi dădură impresia de grumazuri plecate, de cîine umilit şi bătut. Căci deasupra ei se aprinsese rîsul drăcos al doamnei Nedan ; şi mai de deasupra, dintr-un ungher negru ca noaptea spaţiilor, luciră deodată ca o minunată dublă, nemaidescoperită pînă acum de nici un obiectiv, grozava dublă neagră a ochilor Zinei.

În urechile lui răsună limpede glasul doamnei Nedan : „Vai, dar eşti teribil... dar, omule, vino la ora cînd se vine de obicei..." Ah, cît de mică era guriţa aceea atît de zgomotoasă... !

Dar numaidecît apoi rîsul clar, cumpănit şi regesc, al doamnei Cornoiu îi luă loc. „M-ai făcut atît de curioasă... Tare aş dori să văd o împerechere de aceasta de safir cu rubin..."

— Oricînd, doamna mea, oricînd ! murmură Andrei, făcînd o largă plecăciune dinaintea maşinei. Sunt totdeauna la dispoziţia dumneavoastră... la picioarele dumneavoastră...la minunatele dumneavoastră picioare... pe care le voi săruta, doamnă... pe care le voi acoperi de sărutările mele nenumărate...

Se ridică apoi chicotind :

— Şi tu, mica mea... mica mea... Nedan... nu... Mavro... nu, mica mea, oh, da, Tina, mica mea Tinuţa... o, n-avea nici o grijă, copila mea... cu tine va merge repede de tot... vai ce repede... o, să nu crezi, mica mea copilă, că te voi uita repede... n-am vrut să spun asta... nu... căci tu vei fi pendantul celeilalte... tu, zburdalnico şi drăcoaso... pendantul reginei... care mă va chinui,

copila mea... îmi va răscoli sufletul cu ochii ei atît de negri... în brațele tale eu îmi voi reface rănile sufletului meu... Și ea nu va ști... regina... ea nu va ști unde voi găsi apa dătătoare de viață, care-mi va reface rănile și mă va aduce dinainte-i iarăși în floarea puterii și a biruinții... O, sunt grozav de puternic, copilele mele... sunt virgin de suflet și chiar de corp... Numai uitați-vă la amanta mea de pînă acum și spuneți dacă n-am dreptate...

Și izbucni în rîs, apoi pocni cu piciorul, în silă, una din roțile de jos : Iată cine îmi macină viața... ha, ha, ha !

Șuietul de șarpe al mogîldeței, însoțit de uruitul surd al roților, se porni deodată în întunecimea odăii. Dar Lazăr rîse și mai tare :

— Ascultați, frumoasele mele : mișcarea perpetuă... și ieși rîzînd în hohote, însoțit de rîsul zgomotos și drăcesc al Tinuței, de rîsul cristalin și maestos al Zinei.

— Ascultați... ascultați !...

Dinaintea ușei doamnei Nedan, Andrei Lazăr ezită să ridice degetul spre butonul soneriei, trebuindu-i încă vreme pentru a-și compune o figură și o atitudine. Își trasă din nou planul intrării și reconstitui primele cuvinte, pe care le mai modifică de cîteva ori.

Și-și aminti că-și impusese punct de conduită : îndrăzneala necondiționată. La cel mai mic semn din partea ei că vrea să treacă la actul următor, el să fie gata cu mîna pe frînghia perdelei.

În sfîrșit ; nu-l primi chiar doamna Nedan, ci o servitoare. Îl introdusese într-un fel de salonaș, cam întunecos, a cărui mobilă predominantă era un divan scund acoperit de poala largă a unei scoarțe ce se ridica pe pereți pînă-n tavan. Iar înăuntru mai era o persoană în afară de doamna Nedan, care se ridicase să-l întîmpine. Era un domn care stătea chiar pe divan ; iar lîngă el, oricît de închis era tonul covorului, orb să fi fost și tot vedeai o groapă cu pronunțată formă de corp omenesc. Și doamna Nedan punea o suspect de exagerată bunăvoință în oficiu-i de gazdă, în timp ce ochii îi sclipeau nervos și micșorați, de parcă acum s-ar fi deschis la lumină.

Așa că în fața atîtor împrejurări, planul de acțiune al lui Lazăr se descompusese în stinse și stîngace mișcări și îngăimeli ce înveseliră repede pe Tina și făcură pe tînărul, care în sfîrșit găsea de cuviință să-și deșire trupu-i înalt și firav de pe canapea, să-și despice buzele într-un surîs de superioritate și îngăduință...

— Vai, nu vă cunoașteți : domnul Lazăr, domnul Nenoveanu...

— Nu mă mai cunoașteți, domnule profesor ? răsună atunci o voce cocoșească de impuber intrat cu un pas, doi, în zona bărbăției...

— Ah, Nenoveanu, tu... dumneata ești... dar, dragă, ai crescut și mai mult, de unde să te cunosc...

Și găsindu-se mai la largul lui, în fața fostului elev, se așează cu mai mult aplomb pe un scaun, lîngă masa din mijlocul odăii, pe care se trezi bătînd repede și îndesat cu vîrful unghiei, spunînd lui Nenoveanu, întocmai ca la școală :

— Păi, șezi jos, băiețaș...

Băiețașul desigur nu se grăbi să șadă, de bună seamă pentru a marca la rîndu-i că vremea băiețașului și a șezutului jos trecuse. Se plimbă deci prin odaie, cu mîinile la spate și căscînd și mai lăbărțat surîsul de la început.

— Ei, și cum o mai duceți, domnule profesor ?...

Andrei Lazăr trecu cît ai bate din palme cu arme și bagaje în tabăra lui Nedan : fapta soției sale fusese cu adevărat abominabilă... Cu propriul lui elev, și încă un găligan atît de obraznic ! Ce trebuie să fi fost pe sufletul bietului Nedan !... Cîtă dreptate n-avea desigur să excludă dintr-un condei, din decursul grav și academic al istoriei, toate muieruștile ăștia ușurele și scurte, într-atît de minte, cît și trup...

— Dar vi s-a închis școala, tinere... e vreo molimă ceva la București, de ai venit în timpul cursurilor ?...

— Molimă ? ! ?... Universitățile (și studentul apăsă dur pe acest cuvînt) nu se închid pentru molimă... *Dumneata* nu știi ? Ca la universitate : pleci cînd vrei... vii cînd vrei... Se vede că ai uitat, domnule profesor, deși nu-mi face impresia că ai părăsit-o așa de mult...

— Oh, nu, se amestecă și doamna Nedan. Aș paria că oricine n-ar cunoaște pe domnul Lazăr dinainte și v-ar vedea pe amîndoi împreună, ar crede îndată că are de-a face cu doi colegi... Are o figură atît de tinerească domnul Lazăr... și niște

ochi așa de mari și așa de... cum să spun... așa de suavi, că ai zice doi ochi... de copil...

— Ba te pomenești că acel altcineva, despre care spui dumneata, ar zice poate chiar că domnul Lazăr e cel mai tînăr și că eu sunt... mentorul său... cîntă iarăș vocea cea cocoșească. Ce-ai zice, domnule profesor, de o astfel de împrejurare...

Domnului Lazăr îi sticliră ochii de mînie. Cum el nu era însă prompt cu mușcăturile, trebui să se resemneze, mai ales că surîsul mustrător al doamnei Nedan către celălalt îl descurajă și mai mult și conchise poltron, spre propria-i deznădejde și scîrbă :

— Ce să zic... aș fi foarte încîntat... mă bucur de eterna tinerețe...

Dar „eterna tinerețe" îi aduse aminte de „mișcarea perpetuă" și de motorul lui, acoperit cu mușama neagră. Și la fel cu mușamaua aceea neagră și veche, roasă pe alocuri, i se așeză pe suflet un văl gros de întunecime și tristețe.

Andrei Lazăr tocmai se gîndea să plece recunoscîndu-și zădărnicia sforțărilor și glorificînd în gînd pe fostu-i elev. Cu un fel de pizmă admirativă, îl vedea cum exploatează succesul, după ce-i închisese gura și ciopîrțise toată strălucita conversație plănuită, în vagi și înecate răspunsuri de politețe, monosilabe și interjecțiuni. Ce vorbe de duh, cîtă ingenuitate în el, cît haz ! Trebui să recunoască totul cu necaz și dezgust. Singurul lucru care-i producea mulțumire, tocmai pentru că-i displăcea atît, era afectarea aceea pe care junele o adăoga glasului său cocoșesc, dîndu-i un răsunet și mai caraghios. Avea un anume mod de a-și răsfrînge buzele înainte de a vorbi, punea o încetineală calculată în pronunțarea cuvintelor, dîndu-le în același timp o nuanță nazală și făcînd să predomine peste tot un aer de risipă și nepăsare, de parcă și-ar fi aruncat vorbele și ideile ca un fecior de bani gata, pus pe trai, monedele de aur. Și pe deasupra o atîta siguranță că aceea ce va spune va fi primit cu plăcere ; atîta încredere în sine ca să-și permită a da drumul cuvîntului înainte de a gîndi definitiv, pentru ca apoi, împletind vorbe fără conținut în spumoase divagări, să ajungă din urmă cu ideea complectată între timp ; în sfîrșit, atîta aer

de superioritate, cînd, jonglînd cu cuvînt și gînd, izbutea să echilibreze totul, producînd plăcerea cea mai de nedescris pe figura doamnei Nedan ; încît Lazăr gîndi, cu obidă, că a mai încercat să reia o nouă ofensivă ar fi să piardă vremea degeaba.

„Înapoi la odaia cu miros rînced de igrasie... înapoi la motorul cu scripete și curele", auzea el o voce sarcastică, trezindu-i ecouri în capul aiurit și haotic, în care predomina acuma, semiobscură, imaginea unui cîmp mohorît de înfrîngere. Și-și văzu limpede soarta de-ntotdeauna, care-l aștepta : străduința aceea inutilă și sigură și implacabilă nemărturisibilă, ascunsă ca perversiunea avarului, de a căuta lucruri imposibile, de a născoci ceea ce doar elevii întîrziați visează să născocească și naivii mecanici empirici.

Și uitatul musafir al amintirilor sale îi reveni deodată în minte, după atîta amar de vreme... Era domnul Carol, mecanicul...

Doamna Nedan ieșise și întîrzia afară, iar Nenoveanu, văzîndu-l atît de distrat, începu să caute într-un album. Așa că domnul Carol se instală comod în mintea golită de atîtea gînduri ; aidoma cum îl regăsea în fiecare an în copilăria depărtată, la moșia unui unchi bogat despre mamă, conducîndu-i mașinile agricole : un neamț voinic și uns de păcură, cu un mare cucui negru deasupra ochiului stîng.

Prinsese mare slăbiciune de domnul Carol, numai văzîndu-l cum închide și deschide șuruburile și robinetele mașinilor, potolindu-le furia duduitoare sau făcîndu-le să turbeze de energie, cînd da drumul la abur ; și era atît de marțial domnul Carol cînd făcea lucrurile acestea, iar în ochii lui lucea atîta plăcere ; atîta căldură și mulțumire punea și arătă pentru meseria lui, că soarta elevului Lazăr Andrei, tocmai nedecis dacă trebuie să ia calea liceului clasic sau real, se hotărîse !

Domnul Carol i-a arătat atunci, după ce l-a conjurat să nu spună la nimeni „secretul și idealul vieții lui" ; i-a arătat un sul de hîrtie pînzată. „Iacătă aici e planul mișcării veșnice !" i-a mărturisit el. „Aproape totul e construit piesă cu piesă... mai îmi trebuie cîteva rotițe... la iarnă cred că o să-i dau drumul... Ai să auzi dumneata de mine din jurnale..."

În anul următor, domnul Carol i-a arătat numai modificările pe care a trebuit să le sufere aparatul său. „Trebuie să știi, i-a spus el, că practica e una și planul e alta... Dar acum cred

c-o să meargă strună !!" Şi-ntr-adevăr, în anul al treilea, domnul Carol i-a mărturisit din nou o taină şi mai mare, că aparatul merge, merge de minune, dar nu ţine decît o singură zi... tot e ceva şi asta... însă el nu se va lăsa pînă nu va rezolva problema definitiv...

Doamne, cu aceeaşi admiraţie pizmaşe cu care acum ascultă şi urmăreşte pe Nenoveanu ăsta — îşi aduce perfect de bine aminte — a ascultat atunci pe domnul Carol, cînd acesta, privindu-l cu superioritate, la fel de compătimitoare, cu ochiul de sub cucui, i-a destăinuit că în sfîrşit maşina a putut s-o ducă o zi !

Şi aceeaşi tristeţe de acum l-a copleşit şi atunci, făcîndu-l să se simtă neputincios în faţa bucuriilor vieţii, pe care Dumnezeu le-a rezervat altora mai din belşug conformaţi ca dînsul.

Cum rîdea atunci ochiul domnului Carol sub cucuiul cel negru ! Însă în anii următori — deşi nu l-a mai găsit la moşia unchiului său — n-a aflat nici din jurnale şi nici de nicăieri cîte zile a putut să rupă încă motorul. Iar tristeţea i s-a schimbat într-o dispoziţie cu totul nouă şi desigur, dacă ar mai fi întîlnit ochiul rîzător sub cucuiul negru, de astă dată l-ar fi făcut să se întristeze la rîndu-i sub strălucirea de izbîndă şi de superioritate a propriilor priviri.

Căci elevul Lazăr Andrei învăţase mecanica şi văzuse în sfîrşit că piesele bietului maşinist nici n-au putut să se urnească şi se vor împiedeca întotdeauna de rezistenţa celorlalte piese ale aparatului şi mai ales de aerul înconjurător. Ar fi ţinut mult să-i spună toate acestea, numai pentru a vedea ochiul mic, strălucitor, pe faţa aceea mohorîtă, stingîndu-se de moarte în lupta controverselor mecanice, pe care i-o pregătise. Pe cînd ochii lui aveau să păstreze pentru ei lumina găsită în ochiul învins ; pentru că tînărul elev de liceu găsise el secretul misterioasei mişcări.

Lazăr surîse cu duioşie la amintirea entuziasmului său de atunci. Şi se ruşină grozav de zelul profesorului de mai tîrziu care, cu toate avertismentele şi ironiile atîtor cărţi devorate, cheltuise bani şi viaţă pentru realizarea idealului unui biet domn Carol agramat şi ţicnit !

— Eu o să cam mă duc, tinere...

— Ah, plecaţi, domnule profesor, se arătă surprins tînărul Nenoveanu, lăsînd albumul şi neputînd opri ca o scînteie vie să-i scapere în priviri.

Lazăr plecă fruntea ; avusese impresia luminei din ochiul mecanicului dispărut.

— ...Doamna Nedan, (tînărul ăsta pronunță cuvîntul „Nedan" cu o sadică voluptate, constată Lazăr)... a întîrziat pentru că... (asta e chiar obrăznicie să scuze el pe doamna Nedan).

— Pentru că probabil a avut nevoie să întîrzie, tăie scurt Lazăr, însă el citi în tonul batjocoritor al celuilalt că măgarul înțelesese la fel ca și dînsul : doamna Nedan voia să se descotorosească de unul din ei ; de cine, anume, nu era greu de dedus.

— ...Pentru că încă de acum zece minute a răsunat de mai multe ori soneria... și probabil cineva a oprit-o la ușă...

Lazăr își aminti vag că auzise o sonerie, dar rămase tot la convingerea lui, întrucît de atuncea trecuse destul de multă vreme.

Și părîndu-i-se că insistă asupra amănuntului, ca să-l facă să se grăbească, îl asigură mutește : „Bine, îți cedez poziția... Dar vei pleca tu la București... Să vedem cînd te vei întoarce..."

— Dar, îl întrerupse repede din războinicele planuri Nenoveanu, cu enervanta-i voce cocoșească, rară și dulceagă... domnul profesor Nedan... oare ce mai face dînsul... ?

Andrei Lazăr nu știu dacă trebuie să se supere formal sau să rețină încă furia în nodul gîtului și să șfichiuiască în sfîrșit pe obraznic cu o vorbă bine simțită. Se decise pentru alternativa din urmă. Și grăi repede :

— Domnul Nedan ? Domnul Nedan este cît se poate de fericit... el..., el... cum să spun...

— Vreți să spuneți că e fatalist ca un veritabil profesor de antichități și se resemnează repede cu de toate...

— Ba ceva mai mult... surîse cu adînc înțeles Lazăr. Și pe cînd căuta că găsească o formulă și mai explicită, din care să se învedereze că Nedan nu numai că s-a resemnat, căci n-avea de ce să se resemneze, ci dimpotrivă că e chiar satisfăcut, Nenoveanu continuă rînjitor și cinic :

— Domnule Nedan a fost profesorul pe care l-am iubit cel mai mult și care m-a iubit de asemeni. Nenorocirea e că acum eu îi păstrez aceleași sentimente, pe cînd dînsul... în sfîrșit... are toată dreptatea... Vă rog să mă credeți că m-au pedepsit teribil mustrările mele...

Ah, aci l-a vrut Lazăr să ajungă. Va să zică băieţaşul crede cu tot dinadinsul că a lăsat tragedii pe unde a trecut ? Haida-de... asta trebuie să i se scoată din minte şi încă zdravăn de tot, cu cleştele !

— Nedan, dragul meu băiat, împrumută Lazăr tonul dulceag al convorbitorului, îţi păstrează cele mai bune sentimente şi chiar te preamăreşte...

— Vreţi să spuneţi...

— Nici mai mult, nici mai puţin că Nedan ţi-e foarte recunoscător...

Fu rîndul lui Nenoveanu să pară încurcat...

— Recunoscător... Doar ?...

— Îndată ce te va întîlni îţi va proba asta...

— Curios... l-am intîlnit de mai multe ori şi mi-a întors pur şi simplu spatele... deşi m-aş fi aşteptat la o deschidere de ostilităţi în toată regula...

— E şi aceasta o probă...

— Poate ! Mai ales dacă dumneata o afirmi cu greutatea care caracterizează spusele d-tale, rînji celălalt cu şiretenie triumfătorului Lazăr... Dar tocmai pentru asta — continuă el aproape rîzînd — cred că e natural să punem şi pe doamna Nedan în curent cu informaţia dumitale... e cea mai indicată s-o afle...

Lazăr tăcu cîtăva vreme speriat de-a binelea :

— Nu sunt de părerea dumitale, ar fi o indelicateţe... putu el în sfîrşit să articuleze, depunînd sforţări pentru o cît mai consistentă aparenţă de calm.

— O indelicateţe !... indelicateţe însemnează mai degrabă a vorbi, în lipsa ei momentană şi încă în casa ei, despre lucruri care se referă în primul rînd la dînsa.

Înghiţind de mai multe ori în sec, răpus, Andrei Lazăr îşi cercetă pe sub gene adversarul. Văzu pe faţa lui satisfacţie deplină şi răutate. Partida era deci pierdută, şi definitiv. Căci a se apuca să lămurească acum pe doamna Nedan de preferinţele fostului ei soţ pentru femeile înalte era să întindă şi mai mult pata de cerneală ; şi apoi simţi lămurit că n-ar mai avea nici putere. Se simţea zdrobit de parcă ar fi fost bătut. Aşa că primul gînd salvator îi fu la pălărie. Îşi aduse aminte că a

lăsat-o în antreu... Dacă ea întîrzie să vină, ar putea să se scuze prin Nenoveanu...

Îi ţintuiau însă pe scaun ochii de viezure ai aceluia ; oare ar putea suporta sfredelitorul lor licăr, în faţa acestei atitudini de lăşitate ?...

Paşi uşori au fîşîit dincolo de uşă...

Doamna Nedan a intrat şi priveşte discret la Lazăr şi-n ochii ei luceşte o mare fericire, pe care ar vrea parcă să i-o comunice, cu privirea lor stăruitoare.

Nenoveanu rînjeşte sarcastic, iar Lazăr a îngălbenit şi s-a făcut mic, atît de mic, că nu mai are loc unde şi ce să mai cugete...

Ah, iată, celulele înţelegerii au început să se dezghioace şi acolo în mijloc şi-a făcut loc o idee cît un muc de chibrit. A găsit ! Va combate cu străşnicie părerile lui Nedan ! Va aduce cele mai mari elogii femeii mici, va condamna pe femeia înaltă. Între gingăşie şi statuar va prefera pe cea dintîi. Şi zîmbeşte la rîndu-i doamnei Nedan. Da, da, va judeca cu cea mai mare asprime statura doamnei Cornoiu şi va întări, cu demonstraţie matematică, tema preferinţei omeneşti pentru *mignon*.

Dar doamna Nedan pusese un deget la buze şi părea că face un semn cu capul spre afară ; apoi alunecă doi paşi către dînsul, şoptind :

— Este aci... Sst... Zina... Vine numaidecît...

Din partea lui Nenoveanu urmă o energică scuturare a trupului firav ; mîinile lungi se bălăbăniră întîi fără regulă, apoi cu trosnete surde de oase, se repeziră asupra cravatei pe care o strînseră pînă la limita puterilor, ca un setos de moarte, într-o clipă de neobservare a celor din juru-i, nodul fatal. Apoi tînărul student se ridică, trăgîndu-şi în jos pulpanele hainei. Îşi scutură în oglindă pletele parcă încîrlionţate cu maşina. Şi iarăşi îşi trase mînecile hainei, oricît erau de lungi, dar parcă totuşi scurte faţă de mîinile lui.

Tina îl privea surîzînd fericită, cum îşi corecta ţinuta, cum consulta oglinda cu coada ochiului, cînd, pornind din profil,

își potrivea figura după diferite unghiuri față de luciul reflector. Dar era atîta stăruință în mișcările astea, atîta încordare în ochii cari parcă nu mai vedeau pe nimeni altcineva în juru-le ; îți da într-atît impresia candidatului ambițios care a ajuns în sfîrșit înaintea examenului hotărîtor, că raza din privirea Tinei pieri, lăsînd în locu-i ceva tern și vag, o undă enigmatică și fixă.

Lazăr contagiat de febrilitatea pregătirii celuilalt își pierduse iarăși cumpătul, pe care i-l dăduse vestea că Zinuța este aci. Într-adevăr — socotise — ea fiind de față de bună seamă că *secătura* nu va mai aborda problema femeii înalte.

Tinuța spuse că doamna Cornoiu face alături o scrisoare pe care șoferul avea s-o ducă undeva, timpul cît ea va rămîne printre dînșii. Dar de ce Tinuța cînd intrase să-i anunțe sosirea se uitase cu înțeles la el... ? De ce nu se uitase tot astfel la Nenoveanu, care nu-i atrăsese privirea decît cu agitația vădită ce-i procurase vestea ?... Și, Doamne, de ce doamna Nedan l-a invitat tocmai astăzi la dînsa, cînd știa doar, de bună seamă, că acolo va fi Nenoveanu...

Nu se poate ! fericiri din astea nu i-au fost dat niciodată să aibă, ca să mai poată crede în ele...

Stelele, care-i rîdeau în obiectivul lunetei, i-o spuneau adesea, cînd, ametit de marea veșnicie, relua iar firul complicatei mașini. Era tot prevăzut și calculat în aparatul ăsta mizerabil, tot, pînă la cele mai neînsemnate rezistențe ; tot, pînă la cele mai infinitezimale fracțiuni. Rezistența aerului, gravitatea, frecarea pieselor între sine : totul era contrabalansat în mod ingenios și-n proporții de-o delicatețe neasemuită.

Și totuși, roatele acelea cînd erau puse în mișcare nu se învîrteau nici un sfert de ceas complect... căci stătea desigur ceva acolo, între ele, ceva foarte mic, foarte neînsemnat, un nimica aproape... un prichindel nevăzut și afurisit, care-și bătea joc de el !

Iacă și acum, așa cum se petrecuseră lucrurile, era evident că aducerea lui aci fusese pusă le cale. Cu toate astea, el nu credea. Fusese totul o pură întîmplare. Drăcușorul cel mic din mașină îl trăsese și-n acest nou cuibar de iluzii, ca pe urmă să-i dea iarăși rîzător cu coada pe la nas...

— Dar mai spune şi dumneata ceva, domnule Lazăr... De cînd ai auzit c-a venit Zina ai amuţit complect... lasă c-am s-o cert puţin, de-mi amuţeşte aşa musafirii... rîse ea cu înţeles, după ce primise drept răspuns doar cuvinte scurte şi distrate la cîteva întrebări ce-i adresase lui Nenoveanu între timp. Ceea ce o făcea încă să insiste către Lazăr :

— Iacă îţi spun un mic secret, făcu ea drăcos, cu degetul la buze şi întorcînd capul îngrijită spre uşă... Dar rămîne între noi... Pe Zina pare s-o intereseze persoana dumitale... De mai multe ori m-a întrebat de dumneata... Şi privi înţepată la Nenoveanu.

Lazăr surîse. Dar el nu credea nici acum ; haida-de... dracul, drăcuşorul cel mic, să se fi dat de partea lui ?...

— Tot ce se poate, doamnă... Dar de bună seamă a întrebat întîmplător... nu pot eu să cred că o femeie atît de frumoasă şi de nobilă ar putea pune o intenţie...

— Ah, doreşti intenţii dumneata, se porni Tina pe-un rîs fără pereche, în vreme ce Nenoveanu rînji şi el şi-l privi compătimitor. Iar Lazăr îngălbeni : altă gafă ! Şi se înfundă şi mai încurcat decît oricînd în plusul canapelei pe care şedea. Acum ar mai trebui să vină doamna Cornoiu şi să-i întrebe de ce rîd ? Ah, drăcuşorul ăsta... drăcuşorul care deschidea supapele lui Maxwell... şi le închide pe ale lui...

Doamna Cornoiu era tocmai la uşă. Rîsul Tinei scăzu în zîmbet discret, iar al lui Nenoveanu încremeni. El se ridică brusc, lung cît era, şi făcu un compliment atît de adînc, că doamna Cornoiu nici n-avu cînd să-i vadă faţa. Ochii ei căutau rîzători spre Andrei Lazăr, care se ridicase mic şi smerit, mai degrabă înfricoşat, ca în faţa unui judecător. Căci în rîsul ochilor încununaţi de întuneric, el vedea ca într-o fereastră micul lui noroc, care fugea pretutindeni în juru-i, ca imaginea reflectată a unei oglinzi agitate.

— E, ce mai spun stelele, domnule Lazăr ? îl îmbărbătă, întinzîndu-i darnic mîna. Şi-n briliantele de pe degetele subţiri şi lungi el văzu aceeaşi imagine oscilînd nestatornică şi rîzătoare.

Pe urmă se îndreptă la Nenoveanu, care acum aştepta ţeapăn şi grav. Acesta însă o bravă cu ochii, căci era cu neputinţă ca la vederea lui să nu tresară. O salutase de atîtea ori, cînd ca trecea în automobil, cu marea lui pălărie de poet,

aruncînd dintr-o singură mișcare pulpanele pelerinei în urmă. Nu se poate ca ea să nu-și aducă aminte de pălăria și de pelerina lui !

Da, îl cunoștea foarte bine doamna Cornoiu : tipul cel înalt, pe care, cîndva, îl crezuse să fie chiar Andrei Lazăr. Dar surîsul ei nu-i spuse nici așa, nici într-altfel. Îi întinse doar mîna moale și-l asigură că se bucură că-l vede, pentru că Tinuța i-a vorbit adesea despre dînsul. Și atîta tot. Pe urmă, se așeză lîngă Lazăr.

Dar Nenoveanu știa el toate mendrele astea ! Pe el nu-l putea ea păcăli, oricît ar fi de dibace : era cunoscător. Și chiar adevarat să fi fost că Lazăr ar fi preocupat-o pînă acum, așezarea ei lîngă dînsul i se păru prea nu știu cum de făcută, pentru a nu-i atribui înțelesuri pe care nu orice muritor le poate prinde dintr-o dată.

Nenoveanu strînse buzele ca să-și surîdă înăuntru cu bucurie și superioritate. Și pentru a-i arăta că a priceput-o pe deplin, afectă și el oarecare rezervă, însă foarte prevenitoare.

Trebuia totuși un pretext pentru ca lăncile adverse să se atingă... Și acesta nu putea fi decît Lazăr, cu care doamna Cornoiu se întreținea interesîndu-se dacă se pot urmări ușor variațiunile stelelor cefeide (doamna Cornoiu părea să fi cetit ceva mai mult, în răstimp, asupra subiectului, constatarea care da un avînt nespus lui Lazăr).

Dar Nenoveanu știa el ce va să zică acest interes al doamnei Cornoiu pentru cefeide ! Ca unul care urmase studii clasice nu se pricepea în materie ; iar încercînd s-o ia în glumă convorbirea asta, ce i se părea foarte nimerită pentru așa ceva, surprinsese o ușoară strîmbătură a figurii ei și bătu cu tact și răbdare în retragere ; era limpede că tema o intriga cu adevărat. Doamna Nedan ieșise iarăși.

Fu nevoit deci să asculte. Și pentru că se pronunțau cuvinte ca Andromeda, Perseu, Cassiopea încercă să vireze conversația spre mitologie. Oricîtă abilitate depuse însă, tentativa căzu. Și se resemnă să tacă pînă la urmă, acordînd vervei nemaipomenite a lui Lazăr atenție binevoitoare și chiar, cît mai vizibil, încurajatoare.

Revenind Tinuța, lucrurile se mai schimbară : ea se îngrozi de-a binelea de atîtea stele, distanțe și iuțeli și convorbirea trebui să se întoarcă pe pămînt.

Totuşi, pentru a-i păstra nivelul înalt, propuse la rîndu-i poetului să le spună cîteva versuri. Mica societate se grăbi să-şi arate interesul cel mai sincer cu putinţă şi rugăciunile se înteţiră. Iar Nenoveanu, după ce crezu că timpul insistenţelor s-a împlinit, ridică deodată ochii spre doamna Cornoiu şi începu rar, clar, sonor, să desfăşoare silabe cadenţate. Din cînd în cînd boţea buzele şi micşora ochii la jumătate, sublinia profunzimile cu un fel de acolade, desemnate din cap, şi surîdea dulce cînd versul următor le elucida. Apoi, cu întrebarea care urma, cădea parcă afund în reverie, vorbind ca din depărtările astrelor, din care ceilalţi tocmai coborîseră, şi făcînd pauză, după fiecare cuvînt, pentru ca auditorii să aibă timp să facă legăturile, într-o sintaxă atît de complicată.

Sfîrşi fără emfază, cu o naturaleţe totuşi prea sever conturată, ca să pară tocmai naturală ; ochii, care priveau prin figura doamnei Cornoiu în gol, rămăseseră cîteva momente în suspensie, apoi pleoapele căzură şi capul se plecă în jos.

Ceilalţi se grăbiră să felicite :

— Frumos ! spuse doamna Cornoiu.

— Foarte frumos ! întări Lazăr, împrumutînd înfăţişarea de surpriză şi încurajare a poetului, de mai înainte.

— Admirabil, sublim, se extazia doamna Nedan, care, privind radioasă le cei doi ascultători, părea să-i întrebe : am avut dreptate ? — şi n-ai fi putut spune dacă dreptatea asta se referea la versuri sau dacă n-ar fi părut mai degrabă să însemne : aşa e că am ştiut pe cine aleg ?

Insistă ca el să mai spună una, „aceea cu pisica". Dar Nenoveanu părea contrariat că numai ea cerea. Ceilalţi doi nu întîrziară însă să se unească la rugăminte, iar el se porni să-şi recapituleze în minte strofele, mişcînd buzele ca în descîntec şi punctînd rimele cu zvîcniri uşoare din mînă ; iar cînd începu tare, avu atîta siguranţă în glas şi atîta siguranţă în victorie, că-n timpul recitării îşi plimba ochii luminoşi de la unul la altul, iar buzele păstrează pînă la urmă un rictus voios şi superior. De astă dată ascultă propriu-zis numai doamna Nedan. Doamna Cornoiu, fără a-l pierde din ochi şi surîzînd la rîndu-i persistent şi cu aer înţelegător, îi considera cu atenţie chipul, gesturile uşoare, mişcarea buzelor, îşi amintea de pălăria lui cea mare cu care o saluta aşa de larg, cînd trecea în automobil, şi de pelerina lui romantică. Calculă cu precizie feminină cantitatea de timp pe care i-o acordau ochii lui, şi care

întrecea cu mult scurtele popasuri ale privirilor precaute pe feţele celorlalţi, şi constată cu uşurinţă, deşi acum nu mai urmărise firul, iarăşi foarte complicat, al poeziei, că ochi în ochii ei numai se pronunţau accentele şi rosturile mai de seamă ale producţiei.

În vremea asta, Lazăr, care urmărea pieziş jocul acesta mut, ce i se părea atît de elegant — asalturile pline de tact şi de cumpătată noblețe, dovedind astfel o artă cu mult superioară conţinutului debitat, şi zîmbetul ei care para încă ferm, cu neînţelesul tot mai vag al expresiei — înţelese că partida lui e pierdută cel puţin pe jumătate. Cît de departe se simţea el de această fineţă de curtenie şi cît de stîngaci şi nefiresc se văzu, închipuindu-se în gesturile celuilalt, el, omul bîrlogului, căutînd mahalalele tot mai retrase pentru locuit... şi cîrpăcind cît mai pe ascuns i-era cu putinţă la maşina-i nerealizabilă pe care, de mult, uriaşi ai ştiinţei o condamnaseră ca neexistentă pe formidabile temeiuri de calcul şi de experimente.

El crezuse totuşi în existenţa micilor demoni ai lui Maxwell. Doamne, dar Maxwell acesta însuşi era un uriaş între uriaşi ! Şi apoi chiar Arrhenius, considerabilă personalitate a actualităţii, nu i-a alungat oare ideea fixă ce începuse să-l torture de la o vreme că drăcuşorii aceia, subtile alegorii tehnice, simbolizînd încă nedesluşitele corelaţii ale lucrurilor, ar ar vrea chiar reală existenţă şi n-ar fi poate alţii decît drăcuşorii nebuniei ?

Andrei Lazăr se cutremură şi acum la amintirea acelei idei fixe ; iar drăcuşorii rîzători, ca steluţele în negrul nemărginit, săriră deodată din adîncuri fugind ca într-un cîmp mişcat de telescop. El îi aşeză în ordine, alcătuind în minte fantasticele lui teme favorite... Oh, cum ar fi părut de sarbede poezioarele băieţaşului ăsta, pe lîngă aceste grozave alcătuiri ce-ţi dau fiorul prăpăstiilor de haos...

Însă băieţaşul a realizat ceva... asta e, Andrei Lazăr !... a realizat... puţin, nimica toată, poftim, dar a realizat... pe cînd tu ai rămas aplecat stupid pe muchea prăpăstiilor din haos...

Poezia cu pisica era ceva mai lungă : cînd se termină, Andrei Lazăr crezu că descinde în mijlocul vieţii adevărate, cea plină de fapte şi lucruri ; şi îşi păru lui însuşi strein şi orbit ca o vietate subterană scoasă în lumină.

Doamna Cornoiu surîdea ; nu mai avea nici o îndoială. Şi-n mintea ei făcea doar o reflecţie : biata Tina !... De mai

multe ori în timpul poeziei ochii ei fugiseră spre Lazăr, care i se păruse profund transportat, ca un copil ascultînd un basm frumos... Hotărît lucru, oamenii ăştia mici au, mai în tot felul lor de a fi, atît copilăresc ! Şi îşi simţi sufletul muiat de duioşie pentru micul astronom spre care se răsfrînse apoi, cu toată puterea, neostoiatul ei sentiment de ocrotire. Iar în vreme ce felicita călduros pe Nenoveanu, al cărui aer de modest biruitor o amuza zdravăn, îşi aminti nespus de înciudată de curiosul ei corespondent anonim din ultima vreme, care cu mare lux de amănunte de plastică, anatomie şi mai cu seamă de arheologie, îi demonstra că adevăratul stăpîn al pămîntului fusese oricînd femeia, femeia înaltă, autoritară, dominatoare, iar aşa-zişii eroi ai timpurilor n-au fost decît nişte biete creaturi slabe şi păpuşeşti, care au jucat după gustul şi cîntecul ei. Concluzia : femeia, pentru a se conforma firii, trebuie neapărat să dea la o parte, să distrugă pe cel ce se încumetă să-i dispute puterea, ca pe-un uzurpator nevrednic şi neputincios, şi să facă loc în inima ei celui mic, celui slab, celui care-şi pleacă fruntea şi-i recunoaşte umil tăria pentru a putea trăi unicul sentiment mare, adevărat, ce zămisleşte normal într-însa : dominaţia ; pe cînd iubirea, admiraţia, deci supunerea, e de natura bărbatului.

Ea zîmbi la amintirea acestor absurdităţi, aprobînd, întru totul pe deasupra, laudele pe care doamna Nedan le făcea poetului său. Dar lui Nenoveanu nu-i scăpă că ea zîmbeşte unui gînd interior şi. găsind că acest gînd nu poate fi decît în legătură cu pisica lui, avu în adîncul toracelui o scuturătură de triumf.

. .

În zilele în care Tina îl primea de obicei, Nenoveanu nu mai întîlni la dînsa nici pe doamna Cornoiu, nici pe Lazăr. La început desigur nu văzu nimic nefiresc într-asta, dar pentru că întîrzierea Zinei de a-şi vedea prietena se lungea prea din cale-afară, o bănuială prinse să-l încerce. Şi fără să se cumpănească prea mult între îndoieli, sună la uşa doamnei Nedan într-o bună zi, din puţinele pe care dînsa spusese că le consacră drumurilor prin oraş.

Parcă fu un făcut : cei doi erau acolo. Ei îl primiră fără nici o surprindere, ba chiar cu prea multă plăcere ; iar Lazăr îi păru cu totul dezlegat din bicisnicia sa de mai înainte.

Dar după prea puțină vreme un țîrîit scurt de sonerie vesti pe doamna Cornoiu că mașina a sosit ; ea-și luă îndată ziua bună, regretînd — cu acea delicioasă vioiciune, cu care știu să regrete femeile frumose — că pleacă așa curînd.

Nenoveanu o urmă puțin împreună cu Lazăr, deși acum Tina îmbia pe cel dintîi cu vorbe și mai ales cu ochii să mai rămîie. Se gîndea totuși c-ar putea afla ceva mai degrabă de la Lazăr, prea ușor la gafe ca să nu se trădeze : „Mă duc... mă duc... iartă-mă !... Știi... în treacăt și eu... sunt foarte ocupat"...

Dar Lazăr era complet ermetic și Nenoveanu nu-i putu smulge decît îngăimeli și cunoscuta lui expresie de la catedră, cînd privea cu ochii holbați deodată și lovea ușurel, cu creionul de metal, în masă : „Bine, bine, băiețaș... da, da băiețaș... Mda... Treci la loc băie... adică... pardon... La revedere, domnule Nenoveanu... sper că voi mai avea plăcerea să te văd"... și dispăru pe prima stradă, care i se oferi pentru despărțire, deși nici drumul către centru, nici al școalei, nici al locuinței lui nu era într-acolo...

Era vădit însă că voia să rămînă singur cu gîndurile lui, căci tot timpul mersului împreună un zîmbet dulce îi fluturase pe buzele pe care și le frămînta necontenit una într-alta, un zîmbet parcă de nespusă, de neașteptată, de uluitoare fericire, o expresie prea deschisă ca să nu poată fi remarcată de la prima vedere. Și pe urmă distracția asta fără margini, zăpăceala chiar : „treci la loc băiețaș", în sfîrșit stingherealа Tinuței, cînd intrase, toate sfîrșiră prin a copleși pe Nenoveanu de gînduri sumbre. Totuși, primea lupta și-n asemenea condițiuni și, luminat de-un nou și ingenios plan de război, se întoarse ferm la doamna Nedan.

Iar Lazăr rătăci îndelungă vreme, prin străzile cele mai necunoscute, străbătu mahalalele, războ în locurile suburbane și țărănești, unde constată cu satisfacție că nici un cîine nu-i mîrîi măcar în cale-i, deși se întîlni cu cîțiva dulăi de seamă. Ceea ce denotă, fără posibilitate de îndoială, că trăgătorul acela de sfori al păpușilor omenești ascuns cu cortegiile lui de drăcușori, cine știe — poate dincolo de vîrtejul de foc al nebuloasei răsucite din Cîinii de Vînătoare — luase altă considerație față de dînsul.

Ceva, ceva s-a întîmplat în orice caz în nemărginit, căci pe buzele lui persistă încă senzația aceea umedă, parfumată, delicioasă, a sărutului, a primului sărut, pe care doamna Cornoiu îl pusese pe neașteptate pe gura-i arsă de sete și de sfială.

El era acum sub bolta cerului cel larg al cîmpului pe care soarele apunînd îl săruta de asemeni ; sub acest mare și larg sărut al lumii el asculta tăcerea liniștitoare a țarinilor încă negre și urmărea cu ochii, acum neferiți, cum globul roșu aluneca dincolo de pădurile depărtării. Putea privi soarele în față acum, căci minunea minunilor se împlinise... Cea mai frumoasă femeie din orașul ăsta... Și ea, ea singură...

Tîrziu seara, cînd fu înapoi în oraș, i se păru ceva neobișnuit pe strada principală, iar departe, în fața cofetăriei Garoescu, unde se afișau telegramele urgente ale gazetelor din București, văzu, în lumina puternică a becurilor, strînsă lume multă.

S-a întîmplat ceva desigur ! Vreo revoluție prin Portugalia sau cine știe... Sărmanii, bieții oameni, cugetă el, cu cea mai sinceră înduioșare, cum mai pot ei să se încaiere și să se ucidă, cînd remediul e atît de aproape de fiecare !

Grupuri se desprindeau încoace sau se duceau încolo, complect nepăsătoare ; dar într-unul ceva mai numeros, care-o apucă la vale, pe strada Fraților Buzești, un individ burtos și bine îmbrăcat gesticula zdravăn și protesta vehement.

Pe lîngă Lazăr trecură doi cari comentau :

— Acum dacă vin ei, poate intră și Cornoiu...

— Cert...

Va să zică, a căzut guvernul !

Și deodată simți umplîndu-l o curiozitate, o nerăbdare, pe care nu și-o cunoștea decît cînd era preocupat de mașina lui. Iar pasul de la sine se destinse spre vitrina care tăia vad larg de lumină puternică în latul străzii mai puțin luminate.

Telegrama era scurtă : guvernul și-a depus mandatul. Criza era deschisă. Nici un adaos mai mult, nici măcar un prognostic. Însă era cert că partidul din care făcea parte Cornoiu avea să formeze noul cabinet. În care desigur va lua loc și Cornoiu. Chiar anonimii cari se opreau în treacăt, dinaintea depeșii afișate, vorbeau despre acest lucru ca de ceva firesc și inexorabil.

În faţa împrejurării celei noi, profesorul de matematici simţi iarăşi nevoia singurătăţii. Vroia să-şi pună din nou gîndurile la punct şi din nou să-şi traseze planurile pe care le făcuse în rătăcirea lui peste cîmpuri. De astă dată o luă drept înainte, spre parc. La ora aceasta nu mai era desigur nimeni pe-acolo, aşa că putea fi fără grijă, dacă, în animata conversaţie cu sine însuşi, avea să-i scape vreun gest inconştient sau vreun cuvînt mai tărişor.

În dreptul poştii centrale, staţiona agitîndu-se un grup foarte zgomotos, din care ţîşniră două persoane spre cele două automobile duduitoare ce erau de faţă ; şi îndată apoi cele două maşini ţîşniră la rîndu-le în sensuri opuse. Apoi din grup începură să se desprindă pîlcuri, pîlcuri. Lazăr voi să traverseze, dar fu strigat. Nae Inelescu şi Nedan îl încadrară numaidecît..

— Tu ai auzit... întrebă Inelescu.

— Cornoiu la comunicaţii, adăogă celălalt.

— Cum, s-a şi constituit guvernul ?...

— Acum a venit telegrama...

În raza în care intrau, a felinarului electric, feţele celor doi arătau grozav de radioase.

Lazăr se întrebă dacă nu trebuie să se bucure şi el la fel ; şi amintirea, pentru a-l îndemna la aceasta, îi reproduse cu o prospeţime fără pereche senzaţia întreagă a sărutului Zinei, de parcă ea însăşi, de faţă, i l-ar fi dat din nou... Sărutul doamnei ministru...

Totuşi Lazăr simţea că îl contrariază ceva acolo, înăuntru. Asta i se întîmpla totdeauna, cînd vreo idee nouă, fulgerătoare, din cale-afară de luminoasă, se oprea deodată, umplîndu-i pînă peste margini mintea ; asta i se întîmplase de atîtea ori, înainte, cînd, tolănit pe cuverturile patului, cu ochii sub pumnii strînşi, urmărind schimbările caleidoscopice ale imaginilor ce se formau sub pleoapele apăsate, îşi revedea, piesă cu piesă, maşina lui atît de dragă pe atunci.

Era prea covîrşitoare ideea acea nouă, să nu-i vină să sară deodată din patul atîtor îndoieli şi să pornească pe străzi urlînd cît îl ţinea gura triumfalul : Eureka !

Totuşi nu se mişca. Aştepta calm şi resemnat. Căci ştia, dincolo de luminile acestea prezente, ceva turbure, un punct negru şi mic... îl cunoştea de mult... Stătea liniştit acolo, invizibil şi hain... Şi numai că ideea cea mare părea mai de nezdruncinat decît oricare alta şi dezlegînd toate greutăţile ce păreau

de nedezlegat, cînd iată punctul cel negru se punea în mişcare ; venea mărunt şi scîrbos ca o insectă murdară şi mandibulele lui microscopice lăsau găuri adînci în minunata pînză de aur...

Dar acum, Doamne, acum nu mai era vorba de maşini imposibile ! Acum pe buzele lui persista cel mai moale şi mai catifelat sărut, care s-a dat vreodată pe lume ! Cum, nu era un sacrilegiu să nu-şi simtă sufletul inundat de cea mai imaculată fericire şi de cea mai delicioasă speranţă ?

În odaia din dos a circiumei de lîngă parc, unde Nae Inelescu ştia nişte vin nemaipomenit, Andrei Lazăr petrecu clipe minunate. Toţi drăcuşorii şi micile insecte care-i forfoteau în negura dedesubt a cugetului dispărură deodată şi trebui să mărturisească, spre hazul celor doi prieteni, că abia acum îşi dă seama de ce vinul formează un capitol atît de interesant în poezie şi-n viaţa de toate zilele a oamenilor. I se părea într-adevăr că lucrurile din juru-i şi mai departe s-au limpezit deodată şi-o multiplă reţea de interferenţe s-a topit ca prin farmec, parcă ar fi nemerit să potrivească la ochi lentila adevărului. Hm, nu cunoscuse încă pe acest cumătru alchimist — pe domnul Ilie cîrciumarul, un rotofei blond, înalt şi voinic, care umblă doar în vestă şi cu mînecile suflecate !

Miraculos om acest domn Ilie ! Numai el a fost în stare să restabilească împrejurările la dreapta lor preţuire ; chiar fără să viseze măcar despre ce este vorba, a făcut totuşi pe noul său muştereu să simtă de-abia acum cu adevărat ce va să zică să fii sărutat de cea mai frumoasă femeie din oraşul ăsta, şi încă de ea singură, din propria ei pornire !

Şi apoi cît de repede i-a alungat din minte gînduri stupide ca acelea, că noua ei înălţare ar putea fi piază tristă marei fericiri ce i se vestise ; dimpotrivă, l-a făcut să vadă că sărutul cel tainic — Doamne, cine l-ar bănui măcar, în noaptea asta însemnată, în lungul şi-n tot latul marelui oraş — a fost piază bună pentru dînsa şi ea nu va putea uita niciodată acest lucru !

El rîde deci cu toată tăria de glumele prietinilor săi şi, doar din cînd în cînd, gîndul i se furişează spre amintirea cea fără seamăn de dulce, s-o mîngîie ca pe-o comoară ascunsă. Apoi degrabă revine să dea întreaga luare-aminte năbădăiosu-

lui ăstuia de Nae Inelescu pe care Nedan nu-l mai scoate din : „Domnul inspector !"

Inelescu își mărturisește voluptatea lui cea mai de seamă : călătoriile — vagabondajul (cum îi place să spună) și tot ce ține de el : tren, mașină, trăsură sau chiar căruță cît de proastă, avînd doar unica posibilitate de a se mișca, de a schimba înconjururile, de a preface odată cu orizonturile sufletul.

— „Călătorind ești însutit tu însuți !"

Era un deliciu, într-adevăr, să vezi gura plină cu care „domnul inspector" povestea, argumentînd.

— ...În tren însă am cunoscut cele mai teribile satisfacții. Mai întîi, eu nu mă așez într-un compartiment dacă nu e o femeie înăuntru (e de la sine înțeles că prin cuvîntul acesta singur, „femeie", am vrut să zic : o femeie cel puțin drăguță). Cînd sunt mai multe, în mai multe compartimente, și nu e aglomerație, aștept pînă pleacă trenul și apoi încep să aplic sistemul eliminării : întîi am în vedere desigur fizicul, dar și dispoziția sufletească a exemplarului ales, dispoziție pe care ți-o arată îndată prima schimbare de priviri ; prefer apoi pe nostima domnișoară, doamnei cu bărbat tînăr lîngă ea. Însă cea mai de dorit e femeia măritată care călătorește fără soț ; asupra stării lor civile constatările se fac de la început : înfățișarea generală, inelul de la deget, modul tihnit cu care legitimii se adresează unul altuia... în sfîrșit destule alte indicii mai mărunte.

Pe urmă o condițiune foarte importantă trebuie ținută în seamă, căci derivă dintr-un neîmblînzit principiu de economie politică : evită cuminte și practic orice concurență care se arată primejdioasă ; nu te angaja în luptă decît dacă tot trenul, cît e el de mare, nu-ți mai oferă și alte prilejuri favorabile, ceea ce, dealtminteri, se întîmplă foarte rar. De obicei însă, cînd întîmplarea e darnică, mai toți voinicii se înfig acolo unde atracția e mai puternică. Lasă-i acolo ; tu scoboară calm cu o treaptă mai jos ; compensația îți va fi neînchipuit mai mare, prin satisfacția deplină de la urmă. Căci, să știți, femeia are și ea spiritul ei de observație ; și dacă n-are, ghicește din instinct. Ea vede îndată după numărul celor cari se opresc la ușa compartimentului ei, o măsoară, o cîntăresc, sunt gata să intre, totuși mai încearcă și alături și pe urmă nu mai revin, că acolo, undeva, e un lipici mai mare, o pînză de paianjen mai rezistentă decît usoara rețea a farmecelor ei. Așa că ție, care bagi bine pe ochi

toate astea şi intri la rîndu-ţi, o priveşti la rîndu-ţi, şi-n semn de omagiu ţi-arunci pachetul de jurnale lîngă dînsa — şi apoi, după ce pleci la rîndu-ţi, revii — arătîndu-i că tot pe dînsa ai preferat-o, ea se va grăbi şi-şi va da toate silinţele să-ţi arăte că n-ai dat greş cîtuşi de puţin.

Nae Inelescu se opri ca să considere cu mulţumire pe cei doi foarte atenţi ascultători, cari începură să dea semne de nerăbdare, clipind din ochii lor umezi şi măriţi, cu pupilele pline de lumina mustoasă a becurilor, a sticlei şi a paharelor. După care, udîndu-şi satisfăcut şi îndelung gîtlejul, continuă :

— În sfîrşit mi-am fixat ca să zic aşa prada. Şi suntem desigur noaptea, ca să trecem de-a dreptul la cazurile cu adevărat intersante...

...M-aşez în faţa ei, dacă n-am norocul să mă fi nimerit alături. Căci alături fiind, posibilităţile de apropiere sunt mai multe : cotul, umărul, mîna pe toată lungimea ei, piciorul idem; pe cînd faţă în faţă n-ai decît piciorul şi încă, la început, doar de la gleznă în jos... Dar să luăm acest caz ceva mai dificil. Zic : oştile stau faţă în faţă... Te faci desigur comod, te aşezi, să zicem, picior peste picior ; ca din întîmplare, piciorul dedesupt e cam în dreptul unuia din picioarele ei... Trenul se pune în mişcare, podeaua începe să joace... piciorul, fatal — şi cu puţină bunăvoinţă — alunecă uşor tot înainte... îl laşi în voie... dar nu de tot, căci este încă lumină în compartiment. Aşa... o foarte lejeră atingere numai se poate totuşi admite deocamdată, mai mult spre a vedea cum se reacţionează din tabăra potrivnică...

De obicei reacţiunea vine tîrziu ; vreau să zic foarte tîrziu ea bagă de seamă că vîrfurile ghetelor sunt în atingere şi asta de obicei cînd vreunul din pasagerii ceilalţi se apleacă în jos, cumva... altfel, deşi legănatul necontenit al trenului le-a ciocnit destul de bine, ea desigur n-a simţit... nici tu de bună seamă... dai totul pe jocul trenului... Iar cînd va trebui neapărat să bage de seamă, atunci îşi va retrage piciorul său foarte puţin sau exagerat de mult... şi într-un caz şi-ntr-altul eşti avertizat că jocul este admis... În primul caz aştepţi... piciorul fugar va fi adus înapoi tot de leagănul trenului ; în al doilea caz, trebuie însă să faci dovadă că nu renunţi ; schimbi deci poziţia propríilor picioare, astfel ca să mai cîştige din distanţă, şi îndată ce intenţia ţi s-a evidenţiat... jocul podelei ia numaidecît cunoştinţă de asta şi... restul e treaba lui...

Deci primul punct e cîştigat... aştepţi deci stingerea lămpilor, ceea ce nu va întîrzia să se întîmple, graţie vreunuia din copasagerii somnoroşi...

— Dar dacă, întrerupse Nedan, piciorul advers nu se retrage nici prea aproape, nici ostentativ prea departe...

— De bună seamă, răspunse Inelescu, nici atunci nu e cazul să renunţi... păsărica e neştiutoare, asta e totul... datoria ta e să-i trezeşti priceperea ca să vadă modesta ta intenţie... asta e tot... încolo, cum spun, podeaua legănată a vagonului e promptă în a duce mai departe operaţia... Şi nu trebuie prea mare bătaie de cap, ca mititica somnoroasă să priceapă ce are de făcut...

Dar să expun exemple...

Şi-n ascultarea din ce în ce mai încordată a celor doi, exemplele abundară ; Nae Inelescu avea un şart al lui, care da un farmec deosebit povestirilor, pe care toţi erau de acord că le trăise, cu toate că-l ştiau destul de bogat în fantezie. Doar fusese surprins în atîtea ipostaze, pentru a mai putea fi bănuit că ar da înapoi de la vreo năzbîtie...

După mai multe povestiri, sfîrşi cu un adevărat imn pentru călătoriile nocturne cu trenul...

— ...mai ales după război, fraţilor, cînd ajunsese bietele trenuri în halul pe care-l ştiţi şi cînd pentru a-ţi face loc în vreun compartiment trebuia să intri pe fereastră !... Eh, Doamne, frumoase vremuri cu mizeria aceea. Toţi blestemau, înjurau sau gemeau resemnaţi în nădejdea unor timpuri mai bune ; numai unul din tot trenul acela ofta într-adînc de fericire... căci el ştia să-şi aleagă locşorul ce-i trebuia... Mic, aşa cum îl vedeţi, ştia să se strecoare acolo unde un instinct — pentru care totdeauna a fost recunoscător lui Dumnezeu — îl ducea cu rară siguranţă... Probabil tocmai pentru că nu cîrtea contra Celui de sus şi era unicul ce aducea chiar elogii Domnului, rugîndu-l să ţină lucrurile tot astfel şi mai departe... Oh, Doamne, Doamne, de l-ar fi ştiut pe el ceilalţi din tren... dar cine putea ghici sufletul acestui mărunţel, strîns cobză între două baiadere !

Bietele femei, cum apăsau ele de duios dintr-o parte şi dintr-alta în noaptea aceea cumplită a compartimentului ; cum fiecare îmi ţinea cu străşnicie cîte-o mînă pentru a nu înainta prea mult pe sub pledurile grele ; cum cea din dreapta a lăsat în sfîrşit capul pe umărul meu în chip de recunoaştere a victo-

riei ; cum cealaltă, mai dîrză, văzînd că mîna-mi ținută mai la carantină o părăsește de-a binelea, pentru a sări cu folos în partea cealaltă, s-a repezit asupră-i și-a tras-o înapoi cu o furie de leoaică adevărată, căreia i s-a răpit puiul... Oh, dulce și sfîntă încurcătură... Cum... cum să te împarți ?...

Și Nae Inelescu, după ce arătă cum, cu o foarte complicată și palpitantă abilitate, a putut să împace amîndouă rivalele — fără ca nici una să nu prindă știre de cealaltă, deși pe sub pleduri nu o dată s-au apucat de mînă între ele — dîndu-le pe nesimțite întîlnire fiecăreia în parte, pentru zile și locuri anumite ; după ce sări apoi în alte trenuri, unde avu alte bucurii, dar și unele deceptii, care nu numai că nu l-au descurajat, dar, dimpotrivă, cărora le găsi un farmec la fel de minunat ca și succeselor... Nae Inelescu începu să fredoneze concluzia, cu vocea lui tremurătoare și metalică, considerînd banalul cu aceeași bunăvoință și simpatie cu care era amator de extravagant :

...căci viața e un vi-is, un paradi-is...
Dacă știi să-i găsești...

Apoi cîntă cîteva arii de operă, trecu la operetă, se prezentă dinaintea lui Lazăr și-l invită cu un compliment la dans, smulgîndu-l de pe scaun înainte ca acesta să accepte, și începu să-l învîrtească pe scîndurile roase ale odăii de cîrciumă, pe care tălpile hîrșciiau alternativ după tactul jocului. Partea muzicii o ținea tot Nae Inelescu, dar de la un timp vocea-i fu înăbușită de răsuflarea grăbită și covîrșitoare și, abia mai trăgîndu-și sufletul, duse pe Lazăr la loc, constatînd cu competență că nu prea știe să joace tocmai așa bine, deși Lazăr nu știa deloc, și asigurîndu-l că-l va perfecționa cu vremea, dacă se vor întîlni mai des, cu toate că și el însuși — Nae Inelescu — juca suficient de prost.

Cînd se așezară, Nedan, care-i privise tot timpul dansului, sîsîind melodia prin buzele strînse și legănîndu-și șezutul pe banca lucioasă, le turnă în pahare, apoi începu la rîndu-i să dapene ceea ce de-abia-i mai sta pe buzele jucăușe de nerăbdare, încă de cînd povestea Nae Inelescu !

— Necunoscutul, neașteptatul, fericirea de-o clipă sau de mai lungă durată te pot întîmpina și fără ca să alergi după ele prin trenuri sau să oftezi după vremuri anormale și vitrege pentru comunul omenesc ! Pentru asta nu-i nevoie neapărat să

te miști într-o sferă c-o rază atît de mare ; e suficient să acționezi și stînd pe loc, adică nepărăsind un oraș destul de întins ca acesta. Cu singura condiție să acționezi...

„Să acționezi", răsună ca un ecou în capul lui Lazăr... dar ca un ecou îndepărtat și care părea că se pierde îndepărtîndu-se tot mai mult, inutil acum, pentru că acum nu mai era nevoie de imperative, ca în mintea lui să răsară pofte de acțiune. Tocmai : în atmosfera asta, în lumina crudă a becului și-n lumina spumoasă a vinului, în mijlocul atîtui belșug de vorbe și poveștl și mai ales în dogoarea vie a amintirii curînde, în cugetul și-n sufletul lui domnea acum, suverană exclusivă, tocmai această nouă poftă de acțiune, de viață, de cîntec,, de ceea ce e organic și viu, în contrast adînc cu existența lui de pînă acum, ce i se năzărea îngropîndu-se în ceață, uscată și scheletică, conglomerat de articulații mecanice și inerte, necontenit moarte, refuzînd necontenit sărutul plin al vieții.

— Ei, nu, dragă Nae, te înșeli amarnic ! ripostă cu aprindere Nedan unei ironii a lui Incleșcu, care observase că neașteptatul nu poate fi găsit decît într-o varietate cît mai multiplă și mai intensă de aspecte și, dacă lucrul ar fi posibil, într-o măsură mai restrînsă chiar în strîmta circomferință a acestui oraș ; în orice caz, el nu poate fi întîlnit într-o singură și arbitrară categorie de aceeași formă și dimensiune, deci excluzînd aprioric orice posibilitate de nou, de deosebit, de neobișnuit și tocmai prin asta de neașteptat.

— Auzi, dumneata, dacă se poate găsi cumva nou și neașteptat în cele cinci-șase prăjini de femei de dimensiuni istorice, ca să nu zic ridicole, cîte se vor fi aflînd în orașul ăsta... Trebuie să te cheme Nedan și să fii profesor de greacă pentru ca să-ți treacă prin gînd astfel de aberații.

— Ești pur și simplu absurd, ridică din umeri, făcînd mină de compătimire Nedan. Parcă nu poate să fie neprevăzut chiar în cei ce te înconjoară și pe care-i cunoști doar sub înfățișarea lor indiferentă de toată ziua... pe cînd, ia scarpină-i puțin în suflet...

— Scarpină-i dumneata...

— Pentru asta n-am nevoie neapărat de-un tren și de-o podea ca să se miște, de zîmbete de încercare, de controlat verighetele din deget sau mai știu eu de ce. Există un mijloc cu mult mai comod și mai civilizat pentru a atrage atenția cuiva, a-l chema spre tine și a-l captiva... Există scrisul... scrisoarea...

întîi anonimă şi pe urmă cu numele de convenienţă ; există poste-restantul, există parcul cel mare şi aproape neumblat de la marginea oraşului şi în sfîrşit există cămăruţa ta ascunsă bine, comodă şi cu două ieşiri...

Nae Inelescu începu să fluiere...

— Şi cu toate astea, dragul meu, te-asigur că mai mult ai fluierat şi vei fluiera tu pe urma mijloacelor tele, decît eu pe urma alor mele...

— Da ? Ia uite, dragă Lazăre, la cuceritorul care a avut-o pe doamna Cornoiu, cu mijloacele lui civilizate...

Lazăr avu o bruscă tresărire şi privi îngrozit, cînd spre unul, cînd spre celălalt.

— Pune-ţi pălăria în cap, ca să poţi să te descoperi în faţa omului care a avut femeia cea mai frumoasă din oraşul ăsta. Domnul Nedan... priveşte-l : domnul Nedan, nici mai mult, nici mai puţin... Cu toate astea ; cu scrisorelele lui, cu acadelele lui stilistice, cu floricelele lui mitologice a atras el în parc pe doamna Cornoiu ca s-o zăpăcească şi s-o aducă pe urmă în cămăruţa lui ascunsă bine, comodă şi cu două ieşiri ? !...

— Pe doamna Cornoiu nu, ripostă surîzînd molcom Nedan... Nici nu m-am gîndit vreodată... He... dar pe altele (aci se lăsă pe spate alene, întinzîndu-şi degetele) de ce să exagerez, nu multe, dar în sfîrşit cîteva... Şi nu aşa... orice primă întîlnită în vagonul de clasa II-a... Ehe, dragul meu, reluă el mai cu avînt şi mai forte, nu-mi pierd eu vremea cu închipuite şi rafinate ca doamna Cornoiu... sunt în oraşul ăsta destule femei foarte frumoase şi de foarte bună stare, care să întrunească condiţiunile şi dimensiunile acelea istorice de care binevoieşti dumneata să-ţi baţi joc... da, da, poţi să rînjeşti oricît de sarcastic ! Te rog să crezi însă că nu ţin deloc să te conving. Ştiu eu acasă dosărelele mele cu scrisorele, fiecare cu cîntecul lui, unele cîntate complect, altele doar deschise la uvertură... şi-atît mi-ajunge... să le ştiu eu.

Nae Inelescu îi aruncă mai întîi desfidări să dea la rînd vreun amănunt ; pe urmă îl conjură pe prietinia lor, cu mîna pe inimă ; dar Nedan refuză net să facă orice indiscreţie.

În vreme ce Lazăr îşi aminti fără să vrea de curioasa dorinţă de mai deunăzi a doamnei Cornoiu ca să-i scrie cîteva rînduri pe un caiet, sub pretext că vrea să facă puţină grafologie, pentru a rămîne apoi pe gînduri cîteva momente, lăsîn-

du-l foarte încurcat și făcîndu-l să creadă cu tot dinadinsul că i-a descoperit cine știe ce gravă meteahnă...

— Da, dragul meu, continuă cu îndîrjire Nedan, încurajat de atîtea rugăminți ; să știi de la mine că poți izbuti în amor și fără a cere să te numească inspector : scrii o dată, nu-ți răspunde, scrii a doua oară, nu-ți răspunde, scrii a treia, scrii a patra oară... ei, la a cincea dată, să știi de la mine că răspunsul tot va veni... Pentru că nu podeaua trenului biruiește o femeie, ci persistența...

— Eh... mofturi... îl opri plictisit Inelescu. De teorii sunt sătul, *mon cher ;* exemple dacă ai...

Și pentru a dovedi că el e omul exemplelor, goli paharul pînă la fund și strigă, trîntindu-l pe masă : trăiască noul guvern, trăiască Cornoiu ! Băieți... și acum să începem uvertura... adevărata uvertură... nu ca a domnului... Uvertura domnului inspector ! Haidem la șantan... eu plătesc...

De la băutura bună și sinceră a cîrciumarului de lîngă parc, trecură la sticlele înfundate cu vin strălucitor, dar prefăcut și cu gust coclit, al negustorului de plăceri din centru. În lumina orbitoare, în zarva mare a noului local, în chiotele stridente ale femeilor de la mese, în clamoarea crescîndă a consumatorilor înveseliți peste fire, în șuierăturile și rîgăiturile dezordonate ale orchestrei, Nae Inelescu declară că-și inaugurează noua lui carieră, depunînd pe altarul Venerei tot ce cuprindeau buzunarele lui și, ca atare, invită trei fete chipeșe, dintre cele care, în lipsă de parteneri plătitori, ocupau o masă mai lungă și mai retrasă, zîmbind galeș și îmbietor spre clienții singuratici sau privind cu jind la camaradele norocoase, în jurul cărora se dezlănțuia zgomotoasa frenezie.

Andrei Lazăr, care-și da osteneala să fie cît mai binevoitor cu femeia de lîngă dînsul — o fetișcană înăltuță și dreaptă, cu păr negru și buclucaș, uscățivă la figură, de sub stratul de fard roz al căreia țîșnea un neg înnegrit în chip de aluniță, cu piept supt și flasc, dar cu coapse voinice și dîrdîitoare și cu gleznele fine — se trezi, întru tîrziu de tot, condus de aceasta pe scări cu miros muced, prin strîmte și întortocheate coridoare, spre ultimul cat al așa-zisului hotel de deasupra localului.

Nae Incicscu, care găsise tot timpul în tovarășa lui, o roșcovană foarte pieptoasă, deși de statură mijlocie și cu picioare solide, nici mai mult, nici mai puțin decît un veritabil Tițian (iar cînd fură să plece, după trei ceasuri lungi de vorbă, își aminti deodată și o convinse și pe ea că s-au mai întîlnit cîndva de mult, acum vreo patru-cinci ani, în trenul de Caracal), se oprise cu dînsa în parterul hotelului.

Cît privește pe Nedan, el rămase să parlamenteze pe întuneric cu madama de la al doilea, care regreta că nu le poate furniza o cameră imediat (partenera lui Nedan nu locuia în hotel), dar că peste cinci minute va „aranja" ea.

Însoțitoarea arheologului, obișnuită cu astfel de întîmpinări, si se așezase pe-o canapea destinată anume pentru aceasta, sub un bec chior, ai fi crezut că unicul în tot hotelul. Lazăr o privise în treacăt cu stînjeneală ; o, era desigur nemulțumită, căci tot timpul Nedan o plictisise cu regretul lui că nu era ceva mai înaltă (deși era cea mai răsărită dintre toate trei).

— Îmi placi și așa desigur ; trebuie să-ți spun însă, că dacă ai fi fost ceva, ceva mai înaltă, erai în adevăr ceva...

Încît, aceea, exasperată, îl provocase deodată să se măsoare ; îl întrecea cu o jumătate de cap...

— Îți recunosc, făcea Nedan... eu recunosc totdeauna bucuros meritele omului... Dar ia spune tu singură, dacă m-ai fi întrecut cu un cap întreg... spune tu, dacă nu te-ai fi simțit regină ?

Iar către ceilalți :

— Ca să vedeți psihologia femeii... ca să vedeți cum mă adevărește și cel mai comun exemplar...

Ea îi răspunse, ducîndu-i paharul la buze și vîrîndu-i-l cu sila printre dinți :

— Tu ești cam *clătit*, micule...

Cînd coridorul coti spre odaia prietinii lui, Andrei Lazăr își mai aruncă deodată ochii înapoi.

Nedan intrase și el în lumina becului, discutînd cu madama ; aceasta era o blondă uriașă și-n lumină părea oarecum tînără ; numai așa își explică Lazăr aprinderea cu care colegul său vorbea cu dînsa, ca un copil mic cu mama lui. Cealaltă stătea tot pe canapea, întorsese cu dispreț capul încoace, îl proptise în mînă și, cînd Lazăr privi la dînsa, îi trimise o sărutare...

Andrei Lazăr se apără cu mare meşteşug de sărutările femeii cu care se retrăsese. Nu voia nici s-o jicnească, dar nu voia nici ca gura ei cu miros de tutun şi de droguri ieftine să profaneze amintirea sărutului celuilalt, care i se păruse că a întors cu putere resortul existenţei lui. Ea simţi că el se fereşte, aşa că nu-l ajungea cu buzele decît pe obraji, pe frunte, pe păr ; el se prefăcea că se gîdelă şi chiar trebuia să rîdă prosteşte la atingerile ei, ca s-o convingă. Dar femeii îi plăcea aşa de mult figura lui de copil, că încăpăţînarea aceea o îndîrji şi-o indignă.

— Pe mine cîţi n-ar da mult să mă sărute, protestă ea. Şi oameni foarte bine, nu aşa... Eu am avut pe domnii cei mai bine d-aici din oraş, da, da, s-o ştii dumneata !... Dar pe nici unul n-am sărutat... pe nici unul n-am lăsat să mă sărute. Îi puneam pe loc la respect : „Domnule, dumneata îmi plăteşti corpul, nu sufletul !" Şi pe urmă : „...Buzele, domnule, sunt cele mai sfinte... Prin ele iese sufletul omului..."

Lazăr ascultă uimit şi neîncrezător pe prostituata asta, care, răzimată într-un cot, privea acum în gol şi părea că vorbeşte cu încăpăţînată convingere :

— Da, da... şi numai gura alege plăcutul de scîrbă... Chiar şi cele mai păcătoase, tocmai la urmă de tot îşi dau gura... Încolo totul e... murdar...

Ultimul cuvînt fu un adevărat scrîşnet. Iar Lazăr stătea încremenit, neştiind dacă ea face acum puţin teatru sau e atît de sinceră pe cît pare.

— Buzele mele nu-s chiar aşa de sfinte, ripostă el blajin şi căutînd să fie cît mai puţin ofensator. Dar te rog să mă crezi că eu nici pe mama mea nu am lăsat-o să mă sărute, minţi el, foarte mîhnit că trebuie să aducă vorba de mama lui în această odaie şi-n această împrejurare.

Şi din momentul acela, din momentul pronunţării acestui cuvînt, un dezgust iremediabil îl apucă deodată, îl acapară cu o putere năvalnică, de el însuşi, de ceea ce-l înconjura, de ceea ce făcuse, de Nae Inelescu, pe care a avut neşansa să-l întîlnească, de Nedan, de toată noaptea asta murdară...

— Draga mea, continuă totuşi să vorbească maşinalicește şi cu o blîndeţe prea exagerată, sub care clocotea o mînie surdă şi subită, o poftă de a lovi... Mă enervează orice sărut... parcă-mi striveşte cineva creierii...

Şi începu să se îmbrace pe îndelete pentru a nu da impresia că se grăbeşte, dar hotărît şi întors cu faţa la perete, ultim

adăpost al buzelor, ce-i apăreau și lui acum cu adevărat lucru nespus de scump și sfînt, pe care ochiul acela impur și lacom din urmă-i l-a descoperit și-l pîndește...

— Toată lumea are astfel de... idiosin... de cum să spun... de displăceri absurde, de care nu se poate debarasa... Și tu trebuie să ai ceva care... care... să-ți „facă pe nervi", cum se zice popular... De exemplu, cînd se freacă două vase de pămînt, mie-mi vine să țip...

— Dar ce faci ? pleci ? strigă ea deodată și-o auzi, în zdruncinul patului, răsucindu-se și ridicîndu-se brusc...

— E tîrziu, draga mea... mîine am oră... la liceu.

— A, tu ești profesor... Haide, mai rămîi... (Se dădu jos din pat și veni spre dînsul). Uite, nu-ți iau nici un ban... Dacă te-am sărutat, asta înseamnă că te iubesc... oricînd poți veni la mine, să știi, gratis... dar pentru că ți-am dat buzele mele, trebuie să-mi dai și tu pe ale tale...

— Nu, nu ! trebuie să plec... Dar voi veni desigur... Uite, cînd vrei... Poftim, poimîine... sau joi... da, da, mai convenabil joi... o asigură el, privind-o consultativ, ca să provoace o diversiune salvatoare.

— Bun ! vei veni, dar și acum poți dormi foarte bine aici... Am să te las în pace... am să te sărut doar în somn, dacă zici că-ți face rău sărutul... Însă tu nici nu bănuiești cum știu să sărut... Logodnicul meu, care a murit în război, îmi spusese totdeauna asta... de-atunci n-am mai sărutat pe nimeni... Însă tu mi-ai plăcut... stăteai ca o fată la masă... haide, lasă-mă... se ruga ea... Iată, și pe urmă te las să pleci... știu eu că ai să mai vii... fetițo... Și-i apucă obrazul cu degetele, strîngînd cu înfiorare...

— Fetițo...

El își încheia calm bretelele în nasturi pentru a nu părea alarmat de gestul ei. Însă cînd vroi să ridice haina întinsă pe scaunului, ea strigă deodată :

— Știu de ce nu mă săruți... Trebuie să fii logodit...

— Ho, ho... logodit, ce-ți trece prin minte...

Dar ea se așeză în fața-i amenințătoare și sarcastică...

— Ai o logodnică, hai, domnule profesor... De aceea nu-mi răspunzi la sărut.

Și înainte ca el s-o ia spre cuier, la palton, se repezi deodată la dînsul și-l apucă de piepții hainei.

— Ai o logodnică, nu ?... Ţi-e scîrbă de mine... de cocotă...

El voi să se smulgă, dar ea îl apucase bine ; mai voinică decît dînsul, îi dădu drumul doar o clipă pentru a-l apuca şi mai strîns de mijloc. Lazăr se zbătea cumplit, dar mîinile lui nu prinseră decît ghemotoci de cămaşă. Începu să-l împingă spre pat, căutîndu-i buzele pe care el încă le ferea cu mişcări abile ; ea însă îl imobiliza din ce în ce mai mult şi ochii scînteietori şi răi li se apropiau din ce în ce mai mult : gîfîiturile aspre li se amestecau. Îl repezi pe neaşteptate, făcîndu-l să se împiedice de-un scaun, şi-l trînti astfel în latul patului larg ; dar atunci baierele de deasupra umerilor cedară şi cămaşa se lăsă, dezgolindu-i bustul cu sînii moi şi căzuţi.

Aspectul acesta îi dădu puteri să reziste încă, dar în cele din urmă, reţinîndu-i mîinile cu coatele, ea-i apucă obrajii în palme şi, înăbuşindu-l sub piept, îi birui ; el îşi arătă dinţii, dar ea-l încuraja : muşcă, muşcă !

Trebui să-i cedeze şi-şi simţi deodată buzele inundate de moalele rece al buzelor ei, cu miros de tutun trăsvit şi de cuişoare. Asta era tot ce păstrase ea mai curat.

Sărutul fu lung şi nesăţios...

— Eşti al doilea, al doilea pe care-l sărut... fetiţo...

Şi săruturile se repetară : ea-şi ridica bustul gol spre a savura în deplin plăcerea asta care-o înnebunea : apoi îşi cobora iarăşi faţa lacomă, ca o pasăre răpitoare ; iar el vedea cum sînii ei storşi se lăsau şi se ridicau în aceste mişcări de voluptate...

Cînd îl lăsă, Lazăr rămase acolo, în latul patului, şi constată cu surprindere că în mintea lui e un gol mare, pe care-l aştepta să se umple iarăşi pentru ca să se poată ridica.

Ea se întoarse la dînsul, punîndu-şi altă cămaşă.

— Vrei să rămîi, fetiţo ?... Şi se plecă deasupră-i.

Abia atunci el îşi simţi toate puterile şi toată luciditatea, chiar ceva mai mult decît luciditatea : ceva, o lumină vie, o pară de flacără cu contorsiuni de aripi semănînd cu cele mai schimbătoare şi mai caraghioase rînjete.

Însăşi ea, femeia asta pierdută, era flacăra din minte care-i rînjea triumfătoare :

„Tu trebuie să rămîi la mine şi la maşina ta !"...

Degetele i se crispară şi se încovoiară... O clipă simţi ceva, o putere mai mare decît voinţa lui toată, în degetele astea subţiri, care-i tîrau mîinile şi cuget şi voinţă spre gîtul ei mat...

Trebuie să fi avut o înfățișare atît de înfiorătoare, că ea se dădu înapoi cu ochii holbați...

Lazăr se scutură ; printr-un astfel de moment nu mai trecuse în viața lui ! Își lăsă fruntea în mîini și rămase zdrobit pe patul cu cearceafuri mototolite și neschimbate. În clipele acelea se simți omul cel mai trist din lume. Îi rostea cineva clar și răspicat în ureche : „Asta a fost tot : un sărut, un singur sărut.. Pe doamna Cornoiu nu vei avea-o niciodată... niciodată"... Și ochii îi lăcrămară...

— Iartă-mă, micule...

Dar glasul ei îi aduse aminte de clipa aceea neașteptată, chinuitoare, teribilă ; din încleștarea fără seamăn a căreia de-abia scăpase.

Să fie asta nebunia !

Sări deodată în picioare, o împinse puternic în lături și, luîndu-și din treacăt paltonul, se năpusti pe ușă.

Dar ea-i strigă din urmă, împăcată, și rîzătoare :

— Vei veni... vei veni !...

În coridorul cu bec chior regăsi pe Nedan. Mai departe, în capul sălii, era și acum madama cea mare și blondă, bloc enorm de carne albă ; cum sta parcă nemișcată în vestmintele-i ușoare și tot așa de albe ca și pielea, părea în lumina nehotărîtă cu adevărat o statuie de dimensiuni supraomenești.

Sub bec, Nedan căuta să potolească și să convingă pe însoțitoarea cu care urcase și care, indignată peste fire, protesta totuși cu măsurată vehemență, atît cît trebuia numai, ca să se audă, de jos, de la portar.

— Bine, frate, dacă-ți plătesc... ? !

— Eu nu primesc bani de pomană. Eu am demnitate, domnule. Dumneaei e madamă și nu-i e permis să se amestece în mușteriii altora... Asta e, eu am să reclam la direcție...

— Bine, drăguță, dar dacă nu ești în pierdere, de ce te superi...

— Nu sunt în pierdere ? Crezi că eu sunt d-ălea de doi *sutari !* Nu ! Nu primesc nici un ban... Mie nu mi s-a întîmplat niciodată să mă lase un client pentru o madamă... asta e.

Din fund, statuia de marmură rosti imperturbabilă...

— Pardon, domnişoară... nu face aşa fasoane... Ca dumneata... am fost cu şi sunt multe, da să vedem, dumneata o să fii ca mine...

— Madamă... ? !

— Da... madamă ; cred că e un grad ceva mai mare decît al dumitale...

— Aşa... Am să spun direcţiei că dumneata îţi baţi joc de noi în faţa muşteriilor, ca să ni-i iei...

Nedan scoase portmoneul şi mai adăogă ceva la suma din mînă, cu care căuta s-o îmbuneze... Fata socotea suma pe sub sprîncene...

— Uite şi pentru demnitatea dumitale, continuă el împăciuitor... Şi te rog eu, nu mai face caz !... Ce vrei, dragă ?... un capriciu...

Şi observînd deodată pe Lazăr, care se oprise la distanţă, neştiind pe unde s-o ia, ca să nu fie văzut...

— A, uite Lazăr...

Se duse la el, îl apucă de mînă şi-l scoase în lumină.

— Dragul meu, oricît de drăguţă o fi fost prietena ta, dar ca să închei fericit o seară minunată ca asta, iacă îţi recomand pe domnişoara... Ai să petreci cu dînsa clipe strigătoare de fericire... Ca prieten nu pot să nu recomand şi altuia bucuriile prin care am trecut eu... Apoi, scoborînd vocea : ţi-o spun pe onoarea mea, continuă el să mintă convingător, e delicioasă... dacă n-ar fi madama asta, n-aş da-o pentru... da-mi ştii meteahna...

Femeia luase banii de la Nedan şi surîdea mieros lui Lazăr, care rămăsese încremenit dinainte-i. Arheologul profită de împrejurare ca să dispară cu madama...

— Prietenul tău a fost foarte mulţumit de mine, ţi-o jur, începu şi ea. Dar e grăbit, nu ştiu ce are...

Se apropie de dînsul şi-l atinse cochet cu umărul, în vreme ce ochii i se învîrtiră straniu între trăsăturile aspre ale condeiului negru...

Andrei Lazăr era grozav de încurcat ; nu pentru că n-ar fi avut destulă scîrbă într-însul, dar pentru că nu putea să-i spună asta de-a dreptul şi brutal.

— Nu... Nu... nu că nu... trebuie... e tîrziu... ştii, trebuie să fiu mîine... dimineaţă...

— O, dacă e numai asta... ripostă ea apucîndu-i braţul pînă mîine dimineaţă...

— E imposibil... imposibil, se feri dînsul.

— Nu-ți plac, micule ? rînji femeia răutăcioasă, și-n semiobscuritatea noului coridor,îngust și umed în care cotiseră, ochii ei aveau scăpărări ciudate, în năclăiala exageratelor cearcane artificiale. Se înfigea într-însul, după ce-l oprise lipit de zid, și vocea ei răgușită și calină avea ceva amenințător totdeodată. Andrei Lazăr citea în ea cu teamă pornirea aprigă a prostituatei umilite, respinse și bete, de a-și ușura sufletul comprimat prin cine știe ce teribilă criză de nervi, cu cine știe ce izbucniri de mînie, cu proferări de vorbe indecente, cu un scandal din acelea care ridică un hotel în picioare, cu vizite de agenți și cu procese-verbale încheiate de poliție. Și astea toate în noaptea următoare sărutului primit de la cea mai frumoasă femeie din oraș, și unei soții de ministru !...

O privea cu frică de moarte, așteptînd explozia din secundă în secundă, ca un luptător surprins la cîmp deschis de un proiectil pe care încă nu l-a atins scînteia focosului.

Și femeia simte starea lui de spirit și se înfige tot mai adînc într-însul.

— Așa credeți voi că vă bateți joc de noaptea mea... de pîinea mea ?...

— Dar ai fost plătită... uite îți plătesc și eu...

— Asta e plată, începuse ea să ridice vocea tot mai răgușită și mai sălbatecă... Dar drept ce mă luați voi... de la bordel ? Nu ți-e rușine, domnule, să-mi spui mie așa... Să-mi spui mie vorbe d-ăștia ?... dumneata știi cine am fost eu ?... dacă mizeria m-a împins pe drumul ăsta, trebuie ca să vă rîdeți de mine... Ce, vrei să fugi ?... vezi că strig de se ia tot hotelul după tine... Angajați femeile și pe urmă nu vreți să le plătiți...

Andrei Lazăr își răscumpără scump libertatea. La urmă, ea-i descoperi capul și-l bătu ușor pe tîmplă...

— Ești *fraier*, micule... D-ai ști tu că Finița nu face doi bani pe lîngă... mine... Apoi, așezîndu-i pălăria strîmb : Hai, du-te... toți sunteți proști... Și se porni deodată pe un rîs zguduitor... Mă duc la Finița, să-mi bat joc... că n-a știut cum să te ia...

Dar Andrei Lazăr și ajunsese la scară ; picioarele lui apucau acum treptele una după alta cu o repeziciune incomparabilă...

Cînd sfîrși de coborît, auzi din nou voci. Crezu că e mai nimerit acum să păsească calm și sigur pe lîngă cei ce l-ar în-

tîmpina, pentru a brava de la început orice nouă tentativă de jaf... Dealtfel nu mai avea decît doi poli, pe care-i ținea strîns, în buzunarul pantalonului, pentru a-i da portarului. Dar auzi tocmai glasul lui Nae Inelescu :

— Asta e Lazăr... Lazăr, stai dragă...

Cînd se uită spre dînsul, îl văzu apropiindu-se cu *tițianul* lui ; și fără a mai aștepta o secundă, o zbughi deodată, aruncîndu-se în goană nebună în noapte ; își luase pălăria într-o mînă, iar pulpanele paltonului plesneau fără curmare. Își simțea sufletul pe buze și abia putea să-și potolească bătăile inimei cu mîna cea liberă, ca un copil prins în livadă străină.

Abia în largul străzii încetă goana. Deși pieptul i se umfla să se spargă, totuși continuă să înainteze grăbit, cu pașii cei mai mari pe care putea să-i facă...

Și de-abia hăt departe se uită în urmă-i cînd Nae Inelescu porni să încerce, în aerul dimineții, una din banalele lui vechituri, cum le spunea chiar dînsul, fără modestie, ci cu vădită dragoste, ca unul ce știe cît noroc îi aduceau — așa ca din flașnetă sau din vremea bunicilor cum erau ele — cîntecele pe care le zicea de obicei, cu ochii peste cap și cu foc de lăutar.

.. Ce-mi pasă de m-or trăda
Buzele ce-oi săruta..
Dacă buzele-s frumoase
Te iubesc cum ești așa-a-a...
Mîine mă vei înșela-a-a-a...
Astăzi... ești numai a mea...

Andrei Lazăr se opri, căci Nae Inelescu nici n-avea de gînd s-o ia pe același drum. El traversa tihnit spre bulevardul cel nou, larg și nelocuit, unde putea să dea în voie drum vocei lui. Își ținea *tițianul* de mijloc și amîndoi — unul într-altul — pășeau domol și drăgăstos spre gura largă a bulevardului, în răcoarea vie a dimineții încă înnegurate de februarie :

Ninon... iată a sosit...
Primăvara de iubit.

„Ninon" era numele feminin favorit lui Nae Inelescu.

Andrei Lazăr și-l aminti cum îl pronunța cu un patos special, cu o mișcare nervoasă a gurii, cînd cînta.

Îi venea ades pe buze, căci în afară de Eminescu știa pe dinafară, în mare măsură, pe Musset ; după cum putea să recite pasagii apreciabile din mai toți poeții dragostei, români și

francezi. Le potrivea versurile în haina cine știe cărei melodii de demult sau actuale și, cînd tăietura nu se nemerea prea bine, nu se sfia să schimbe accentul, intercalînd meșteșugit o silabă nouă sau lungind ori modificînd ușor nota buclucașă. La nevoie, pentru parte din cunoștințele sale feminine, chiar traducea direct, ajustînd totdeodată, în toiul declarației sau al cîntecului ; după cum traducea și-n toiul mersului, după tactul pasului, căci și cînd era singur mintea lui măsura, dregea, născocea ; iar asta în mod firesc, fără nici o sforțare, fără voie chiar, totul perfecționîndu-se cu vremea, prin uzaj repetat și prin necontenită primenire :

Lasă-mă la sînul tău.
Să uit orișice gînd rău...
Să simt inima-ți cum bate...

Deși ei sfîrșiseră de traversat și acum trebuie să fi pătruns bucată bună în bulevard, cîntecul se auzea clar în pacea dimineții blînde de februarie. Andrei Lazăr își aminti că mai deunăzi aceleași versuri sunau altfel :

Vin, o vin la sînul meu,
Să uit orișice gînd rău
Să mă-nalț spre alte căi

Iar și mai demult :

Să mă înalț spre Dumnezeu...

Probabil el făcea înlocuirile avînd în vedere însoțitoarele sau poate gradul de extaz în care se găsea în momentul acela.

În prospețimea dimineții Lazăr simți o mare plăcere în constatarea acestei nevoi de înnoire, oricît de ieftine ar fi fost proaspetele găsiri. Era ceva din primăvara care într-adevăr se simțea atît de aproape, că parcă-i miroseai răsuflarea. Și era într-un contrast atît de net cu trista-i viață de sălbatec, că acum, cînd vocea lui Nae încetă să se mai audă, se simți deodată singur și străin în largul străzii negre și se cutremură ; fără să-și dea seama, piciorul — parcă de la sine — o luă ușurel înapoi.

Nu-i stăpîni graba, din ce în ce mai crescîndă, pînă ce melodia nu-i intră iarăși plin și distinct în urechi. Era o arie matinală, pe care Inelescu nu se sfia s-o zică cu sintaxa-i personală, direct pe italienește. (Din limba aceasta, el mai știa vreo cîteva pasagii din operele cunoscute și cele trei strofe de pe poarta *Infernului* lui Dante.) Pentru micul *tițian* însă el nu putea fi,

de bună seamă, decît cel mai învățat și mai plin de foc băiat întîlnit în cariera ei.

În depărtările apusului, zăvoaiele zăceau în umbră deasă, spre care luna nedespuiată încă de aur se lăsa domoală. Lazăr o contempla melancolic în cunoscător selenografic. Se distingeau ușor : Marea Seninătății, a Liniștii, a Ploilor, Oceanul Furtunilor... Ba chiar putu desprinde din bogăția strălucirii cele două cornițe de umbră, întoarse, ale Nectarului și Fecundității.

Astrul plutea imperturbabil în negurile înălțimilor, în care suflau cu putere prevestitorii zilei.

Iată, avea ceva cu totul deosebit luna asta netrecută prin ochean, tronînd peste lumea încă adormită, care nu știa că vine primăvara. Era ca însăși umedă de seva nouă și improspătătoare, care țîșnea de pretutindeni : Doamne, nu mai era nimic din luna cea moartă și stranie din cîmpul obiectivului !

Lazăr clătină trist din cap. Inutila lui lunetă ! El o luase și pe ea, ca și pe spectroscop, ca și micu-i ochean meridian, ca și pe ceasornicu-i de secunde, ca și micrometrul și toate celelalte aparate pe care le avea — o avere întreagă — doar va prinde din zbor vreo lumină nouă, o rază din misterul mișcării celei mari și fără de sfîrșit de deasupra și dedesubt, de pretutindeni și de totdeauna.

Prometeu ! rise el de-a binelea și-și aminti deodată bustul gol al Fifiței cu cei doi sîni bălăbănitori, ca o pasăre de pradă cu aripile cioante.

La așa Prometeu, așa vultur...

Dar rîsul îi îngheță, căci mintea îi alunecă deodată înapoi, la clipa acea neexplicabilă și înfricoșetoare, cînd își simțise mîinile duse de o voință străină spre grumazul femeii de stradă și cînd, prin proprii săi ochi, ca prin două ferestre, văzuse acolo într-însul — de parcă ar fi privit de afară — ceva crunt și hidos și teribil, Dumnezeu știe ce cumplită vedenie atavică...

Privirea i se refugie iar pe lună și, pentru a înlătura orice altă idee, se îndărătnici să distingă deasupra Mării Ploilor tremurul de contur pe care ar trebui să-l facă eleganta încovoietură de lunetă a Golfului Irisclor.

Acolo, în imaginea întoarsă a refractorului, printr-un curios efect de configurație, se pare că pe țărmul golfului, o femeie se odihnește pe un *chaise-longue*... O femeie înaltă, goală, cu părul pieptănat grecește ; înaltă și cu păr de aramă ca doamna Cornoiu... ca doamna Cornoiu goală...

Cum trebuie să fie doamna Cornoiu goală... pe-un *chaise-longue*... aşteptînd...

Ha, ha, ha... să dai dracului toate mişcările perpetue din lume, pentru o imagine ca asta... Şi toate imaginile lunei şi ale stelelor... ha, ha, ha... ho, ho ho. .

Rîdea din toată inima, tare, exagerat de tare, fără să mai vadă nimic altceva decît ideea lui din minte, privirile îngrozite ale lui Inelescu şi ale *tiţianului*, care, opriţi de această veselie zgomotoasă, îl aşteptau neştiind ce să creadă, cu ce cuvînt să-l întîmpine...

Nu, hotărît nu, nu era nebunia ! A merge singur rîzînd, chiar cu hohote şi gesticulînd, asta nu este nebunia însăşi. Ori pe cine poate să-l podidească din senin rîsul unei amintiri caraghioase, iar a nu băga de seamă că doi te privesc şi te aşteaptă, a nu-i zări decît abia cînd te-au strigat, după ce-ai trecut de dînşii, asta se poate întîmpla oricînd şi oriunde...

Se povestesc cu nemiluita dovezi de distracţie mai cumplită decît aceasta, pe seama oamenilor complect absorbiţi de o idee şi mai cu seamă a savanţilor iluştri. Pe aceştea din urmă, el, Lazăr, le ştia în număr prea mare pentru a mai sta la îndoială dacă a fost nebunească purtarea lui din dimineaţa aceea...

Căci era limpede : dacă se simţea cu adevărat vedenia asta despletită şi cu ochi rătăciţi pe-aci prin preajmă, se putea pune firesc întrebarea : venea *ea* de-abia acuma sau tocmai acuma se gîndea să-şi vadă de drum ? Doamne, cînd putea fi cu adevărat nebun ? Atunci cînd anii cei mai frumoşi ai tinereţii îi petrecuse îngenunchеat lîngă himera de fier, din odaia mică şi igrasioasă, sau acuma, cînd ochii lui văd în sfîrşit adevărul şi se îngrozesc de trecutul halucinant, iar sufletul i se deschide la viaţa cea nouă şi cea adevărată.

PARTEA A DOUA

Alegerile veniră şi se duseră.

Cete compacte de orăşeni şi de ţărani trecură pe străzi în bîzîit de viori şi-n tact bătut cu brio în ţambal. Se vociferă cu dragoste dinaintea caselor lui Cornoiu, lui Porumbacu, lui Necşulea ; fură huiduiţi cei căzuţi în opoziţie, ca nişte răufăcători şi blestemaţi. Automobile plesnind din puternice motoare, lăsate parcă înadins cu eşapamentele deschise, ca noua putere să se vadă şi să se audă, porniră în goană turbată spre toate fundurile judeţului.

Înfrigurare mare domni în birouri şi-n cancelarii în localuri şi-n sîn de familii şi chiar pînă şi-n sălile de clasă.

Iar într-o seară Nae Inelescu intră la Lazăr cîntînd un marş triumfal, anunţîndu-l că peste cîteva ceasuri pleacă în cea dintîi a lui escapadă... inspectorească. Numirea îi venise de trei zile. Iar azi i-a venit lui Nedan, noul director al liceului „Banul Mihai".

— Numai tu, ca un tembel ce eşti, n-ai cerut nimic ! Cornoiu ţi-ar fi îndeplinit orice dorinţă... De cînd ai început să vii la dînsul, ţine foarte mult la tine. Haide, scutură-te, mişcă-te, ieşi din bîrlogul ăsta în care ai început să putrezeşti... Cere-i ceva... să-ţi dau eu ideea ! Poftim : o bursă, să pleci în străinătate...

Apoi, amestecînd frazele cu frînturi de cîntec :

— Iacătă, Nedan şi-a împlinit toate visurile... Două dintr-o lovitură !... Întîi, direcţia ! Canalia, şi spunea că n-a cerut nimic... Şi a doua, dragul meu, ştii care !

— He, he, pe ce lume trăiești tu, scumpule ?... Și-a găsit femeia mult visată, femeia istorică : înaltă de cinci coți și atîrnind 130 kile, la basculă... A găsit-o în sfîrșit și a și adus-o acasă, ca să nu i-o ia alții... Dar știi pe cine ? Închipuiește-ți, dragă... madama hotelului de deasupra varieteului lui Sfetcu... unde am fost atuncea, de, în noaptea cînd a căzut guvernul... ți-amintești ?...

...Iată un om complect satisfăcut... Ei, dar ai văzut-o ?... O balniță, dragă, un bloc de carne albă și cu niște păr roșu... Dar șmecheră a dracului ; nu prea înțelege ea cum vine asta cu :

Flora la belle Romaine...
La reine Blanche comme un lys
Qui chantait a voix de sirene
Berthe... au grand pied...

Mai ales asta ! Și pe urmă :

Beatrix, Allys... etc ..
Et Jehanne la bonne Lorraine

...cum o dezmiardă ticălosul, fără rușine, chiar în fața mea; în sfîrșit întreg Villon... însă dama a simțit că aci este lucru mare și s-a lăsat greu de tot pe el, sărăcuțul... I-a dovedit cu acte că numele ei de origină n-a fost Ani, cum i se spunea la hotel, ci chiar Berta. Deci poftim : *Berthe au grand pied* în persoană... L-a zăpăcit de tot... Și-ntr-atîta încît îl și joacă puțintel : femeie experimentată, ce crezi... Închipuie-ți, chiar de față cu el, mă copleșea și pe mine cu atențiile... Însă, mă rog, întrucît mă privește... tu știi principiile mele... Într-ale amicilor nu mă amestec... Însă să știi că... (Începînd să cînte) :

studiul femeii e greu...
E un demon cu chipul de...

Te uiți la costumul meu, nu ? se întrerupse apoi numaidecît, deși Lazăr nu privea decît în gol, revăzînd în gînd ultimele două întîlniri cu doamna Cornoiu, care avuseseră loc de la căderea guvernului încoace. (La a treia, făgăduită pentru alaltăieri, ea trimesese vorbă Tinuței că nu poate veni din cauza... alegerilor.) E ? Așa e că e straşnică tăietura ?... Lasă... Ai să mergi cu mine la croitorul ăsta, e fain de tot și ieftin... Dar de stofă ce zici ? adăogă el răsucind pulpana hainei, de-un fel de violaceu închis cu picățele minuscule albastre și verzi. Mă rog, nu vorbesc de calitatea stofei pentru că-ți mărturisesc... nu

mă pricep... Nu mi-a plăcut niciodată să-mi asum merite pe care nu le am... Eu sunt omul esteticii. Spune, ce zici, de culoare ?

Şi fără a-i aştepta răspunsul, se duse să se admire în oglinda dulapului, împăunîndu-se pe-o parte şi pe alta şi exclamînd foarte încîntat :

— Cum face *el*, cum drege *el*... cum le dibăceşte *el*... că întotdeauna e *chic*...

Andrei Lazăr îşi amintea atitudinea din ce în ce mai fără entuziasm a Zinei, la cele două întrevederi. Buzele lor se căutaseră iarăşi, desigur, dar nu cu setea de la început. Iar cea din urmă oară se sărutaseră atît de fără convingere, atît de fără căldură, încît prevăzuse, cu certitudine, că la întîlnirea viitoare ea va lipsi.

Dealtfel prevăzuse de mult că drăcuşorii infinitului, demonii lui Maxwell, se vor amesteca şi aci. Şi nu se simţise deloc în putere să activeze cu cît de puţin lucrurile. Stătea alături de ea într-un fel de pasivitate idioată, pe care şi-o contempla cu jale, retrospectiv. Era invadat necontenit de amintirea evenimentelor din noaptea petrecerii şi, dintr-un moment într-altul, aştepta erupţia groaznică a micilor blestemaţi. Aştepta cu inima reţinută ; vor năvăli ei — sau ea, Zina, îi va izgoni de tot cu săruturile ei voluntare, cu dorinţa-i sălbatecă de a-l scoate din lumea stelelor şi-a mişcărilor fără popas, pe unde se rătăcise orb şi nătîng şi a-l readuce la cultul ei, la cultul acestui idol magnific şi exclusiv care era grozava ei frumuseţe. Dar Zina, de bună seamă, începea să se răzgîndească ; nu-i trebuia credincioşi înfrînţi şi izgoniţi din alte temple...

El îşi dădea seamă că, încetul cu încetul, distanţa dintre ei, deşi atît de apropiaţi, a început să crească vertiginos, şi totuşi nu putea face nici o mişcare de împotrivire. Cine-i paralizase astfel mîinile şi voinţa, dacă nu alaiul acela infernal şi pedepsitor, care nu poate să ierte celui ce pe furiş a vrut să vadă faţa Domnului ?

— E... şi ca să te convingi, dragul meu, că într-adevăr hainele astea sunt o curată invenţie, îţi pot împărtăşi că ele au şi repurtat, scumpul meu drag, primul lor succes, deşi nu e mai mult decît de trei zile de cînd le-am scos de la croitor. Lazăre, dragă Lazăre, sacrul iatac al doamnei Cornoiu şi chiar augustul ei pat au fost profanate... Mă rog, contez pe discreţia ta...

Din gîtul lui Lazăr a ieşit un zgomot nedesluşit şi caraghios, ceva ca o cîrîială de cocoş în vis. În mintea lui s-a golit totul şi apoi o clipă el a avut din nou senzaţia aceea bruscă, înfricoşetoare, de clătinare generală a lucrurilor, de rostogolire universală, de astă dată chiar mai precisă : i s-a părut că totul s-a strîmbat, că picioarele lui Nae Inelescu, ale meselor, scaunelor, temeliile tuturor obiectelor, caselor, turnurilor, se reazimă oblic de pămînt, ca şi cînd cineva, un uriaş fără pereche, ţinînd globul sub talpa piciorului, l-ar fi izbit cu un ciocan dintr-o parte.

Mîinile se ridicară, duse de aceeaşi impulsiune de atunci, din faţa gîtului gol al Fifiţei, de astă dată însă slabă, prea slabă, ca ele să nu cadă înapoi de la mijlocul drumului, fulgerate parcă de dambla...

— Dar ce ai, ţie parcă ţi-e rău ? Andrei... Hei, măi !..

El deschise o pereche de ochi bolnavi, cu mişcări grele de lumini, ca de vită pe moarte. Şi zîmbi neputincios.

— Continuă, continuă... a fost numai o părere... o slăbiciune de un moment... ştii, stomacul... de atunci, din seara aceea...

— Lasă, că povestea mea are să te întremeze... pentru că, băiete, trebuie s-o sfîrşeşti odată cu inactivitatea asta... mişcă-te, agită-te, bea, leagă-te de femei pe stradă... fă ceva în sfîrşit... Şi ascultă colea : Aveam vorbă mai de mult cu ea... Acuma tu o ştii...

— O... da...

Nae Inelescu se puse pe rîs :

— Nu ştii nimic, măi prostuţule. Şi te-ai trădat ca un copil... Sst... fără nici o mişcare... O iubeşti, nebunule !... Iubeşti himere, nenorocitule... Aia nu e femeie în carne şi oase... Aia e o entitate... dar să trecem... ..aveam vorbă mai de mult cu ea... cu mica Esti, puiule, cu unguroaica aia delicioasă, căci eu nu umblu după himere, scumpul meu... Ai văzut-o pe unguroaică, nu ? O ştii ? Ei bine, ce a făcut stăpînă-sa dintr-însa !... Cum spun, ştiam că Cornoiu şi nevastă-sa sunt la Bucureşti... Şi pentru că ea dăduse drumul la toţi servitorii... înţelegi... am ţinut ca... în iatacul ei... al doamnei... al Zinei... şi chiar în patul ei.. adică divanul... unde dormea singură... înţelegi... Ei ce vrei, am şi eu micile mele perversiuni... Dar ce să faci cu unguroaica ? Nu vrea în ruptul capului : *Nem so bot şi nem so bot*... Dar pe urmă i-a plăcut şi ei... Te cred...

De acum încolo, din vorba care nu se mai sfîrșea a lui Nae Inelescu, adie spre Lazăr o suflare de înviorare. Rise cu poftă de glumele lui și-i admiră cu sinceritate hainele. Însă, pe urmă, o picătură de îndoială se strînse cine știe unde, deasupra conștiinței, rămase acolo cîtva timp, de-abia simțită, ca o boabă de rouă pe-o muche de streașină. Pe urmă, cînd deveni destul de grea, căzu deodată în plinul conștiinței. Și alte boabe se strînseră în locul ei și una după alta se lăsară în jos, din ce in ce mai repede, plesnind vesele și rele, rupînd și alungînd, în cercuri de undă, pacea ce se întinsese iarăși în cugetul lui...

...dacă povestea cu unguroaica nu e decît o minciună, debitată în grabă ? spre a acoperi destăinuirea dintîi, deviată brusc la vederea efectului ce-l produsese ?

Dar de astă dată Andrei Lazăr nu mai da nici un semn de neliniște ; ci asculta cu mare luare-aminte pe sporovoitorul care vorbea din necesitatea organică de a se auzi și de a fi auzit, de a fi admirat și invidiat, poate îi va scăpa, în cascada de vrute și nevrute, cuvîntul revelator.

Căci Nae Inelescu părea a se învîrti iarăși pe aci, pe aproape. Într-adevăr, el înșira acum, cu o bizară satisfacție, tot ce se zvonea prin anume cercuri ale orașului, de curioasa vizită pe care domnul ministru Cornoiu o făcuse într-o seară fostei sale soții, doamna Sultana Șoimu. Aceasta îl primise foarte binevoitoare, iar puternicul ministru, încurajat, încercase asupra ei îndrăzneli și violențe, care au produs scandal, au atras niște vecini, ce așteptau gata într-o cameră alăturată, și era cît pe-aci să intervină și poliția, dacă — prinzîndu-se din vreme de veste — nu s-ar fi întîmplat ca la postul cel mai apropiat să nu se mai nimerească nici un agent, la ora acea.

Cercetările s-au făcut ceva mai tîrziu, pentru că doamna Șoimu nu se resemna cu nici un preț să dea îndărăt. Dar se pare că martorii ei, audiați în secret, au trădat-o în mare număr, de vreme ce din acuzatoare a devenit acuzată, faptul fiind calificat de cursă și șantaj. A urmat ca de obicei : criza de nervi a doamnei, intervenția însuși a lui Cornoiu, care o ierta cu demnitate și eleganță de ministru, și în sfîrșit mușamalizarea întregei chestiuni.

Se șoptește totuși (tare, nimeni nu îndrăznește să mai vorbească) că excelența sa ar fi fost auzit pronunțînd cuvinte ca : „Iosefina, resemnare, dominare de sine, Beauharnais, imposi-

bilă renunțare, trebuie să-mi cedezi, puicuță scumpă, frumosul soare de la Austerlitz, nimic nu-mi poate rezista..." după care au urmat zgomote de sărut, busculări, un vas spart, țipete feminine de ajutor...

Se pare că amănuntele astea pornesc de la un student, un vlăjgan înalt, încă neidentificat definitiv de poliție, care se afla la doamna Șoimu în seara cu pricina, îndeplinind rolul de recrutor și vătaf al martorilor, dar care a dispărut înainte de facerea cercetărilor.

Tot orașul le repetă în surdină și se amuză, încît domnul ministru a fost nevoit să-și grăbească plecarea la București, însoțit desigur de doamna sa legitimă, ale cărei urechi trebuiau ferite de clevetirile canaliei, pentru ca a doua zi domnul inspector Nae Inelescu, aferat și grăbit, să se și prezinte la turburătoarea Esti ca s-o întrebe mai întîi de stăpîn și pe urmă de buduarul stăpînei...

Andrei Lazăr care se trîntise în latul patului,. se ridică acum pe șezut. Dar cu toate rugămințile lui, fu imposibil ca să facă pe Nae Inelescu să mai continue și să mai rămîie.

— O grămadă de treburi, *draga mea*... Închipuie-ți, prima mea inspecție... Și pentru a acoperi protestările celuilalt, care se înviorase de-a binelea, preferînd plecarea Zinei, îndoielii ce începuse să-l turbure, Nae Inelescu își luă pălăria legănîndu-se pe scurtele-i picioare și intonînd cu mîna în aer :

De-aici plec la Maxim...
C-acolo-s mai intim...

Andrei Lazăr nu se înșelase prea mult, găsind scăzut avîntul doamnei Cornoiu pentru dînsul.

Într-adevăr Zina, după ultima lor întîlnire, regretase de-a binelea că s-a grăbit cu sărutatul. Nu pentru că acum n-ar mai fi găsit simpatic și drăguț ca la început pe micul astronom. Însă pentru că se convingea tot mai mult — și ultima lor întîlnire fusese decisivă — că Lazăr nu era acela pe care-l căutase ea. Întocmai precum îl zugrăvise domnul Cornoiu înainte, i se arăta destul de limpede, supărător de limpede, acuma. Nici o ambiție nu-l îmboldea, nici o teamă, nici măcar aceea de pasiunea care părea că-și face tot mai mult loc într-însul nu se

arăta, supuindu-i-se îngrijorat și fericit sau chiar încercînd să se zbată împotrivă-i, ca flacăra bătută de vînt. El era perfect egal cu sine însuși și primea orice noutate, sau orice perspectivă, cu același zîmbet, uneori rîset, poate incolor, în cel mai bun caz sceptic.

Se gîndea uneori că poate vechea lui pasiune cerească biruise pe cea nouă, pămînteasică, și asta îi producea destulă restriște doamnei Cornoiu, dar și destulă îndîrjire ; dar se mai gîndea că poate el, după cele dintîi sărutări, se crede într-atît de sigur că restul evenimentelor trebuie să vină de la sine, fără nici o altă sforțare din parte-i, încît o dezgusta și îi tăia pofta de orice nouă încercare.

Fatal, autorul scrisorilor — al căror fir de cîteva zile se întrerupsese — îi venise din nou în minte. Acolo, în scrisorile acelea, pe care ea începu să le recitească, era într-adevăr o zbatere sufletească și o mînă care se ridica oțelită spre dînsa. Un suflet care îndrăznea s-o strige la dînsul, cu inima pe buze, îngrozit de propria lui îndrăzneală. Un trup mic și umil, care-și căuta înfrînt stăpîna despotă și neîndurătoare. O fărîmă de suflet, care își cerea dreptul la voluptatea chinului și la urgia capriciilor de zeitate.

De-abia acum începea să-i intre deslușit în urechi vocea aceea pe care și-o închipuia înăbușită de emoție și șuierătoare de dorință, tocmai acum cînd ea încetase. Cine să fie necunoscutul ăsta, care învia într-însa amintirea voluptoasă a reginelor ce-și aruncau diminețele, din turnuri, amanții în fluvii, și a fecioarelor care electrizau oștirile și cucereau cetățile cu un surîs ?

La început bănuise că Lazăr ; un alt Lazăr, care singur, în fața paginii albe, putea să fie într-altfel decît îndrăznea să i se arate. Dar mai apoi se convinsese de-a binelea că nici nu putea fi vorba măcar, și — grație stilului lor umflat — constatarea n-o decepționase întru nimic. Uneori o făceau chiar să și rîdă ; propriu-zis, însă, îi plăceau, dar socotea că a găsit în Lazăr exact ceea ce-i promiteau scrisorile.

Acum însă, cînd ele încetaseră, cînd Lazăr se arăta cît mai departe de esența lor și cînd împrejurările politice prin care trecuseră, și pe care le domina cu atîta bărbăție și siguranță domnul Cornoiu, îi învolburară sîngele și deșteptară în ea energii nebănuite, de elegantă intrigă, de augustă favoare, de

blîndă intervenitoare pentru iertarea celor greşiţi, literatura lor îi păru firească şi-o birui cu desăvîrşire.

Se dădu în întregime evenimentelor. Se feri totuşi cu majestate să apară şi să răspundă la aclamaţiile canaliei, ce-o cerea de asemeni, la ferestrele înecate în lumina cu roşii reflexe nestatornice a torţelor, care semăna aşa de bine cu atmosfera clandestinului vraf epistolar, şi pentru a-şi potoli nevoia de a vedea, de a auzi, de a simţi direct, porni de mai multe ori cu maşina, tăind aproape tot judeţul, la părinţii ei pe cari nu-i mai vizitase de-un an, în zilele ce precedară alegerile.

Era atît de îndepărtat Andrei Lazăr, cu rîsul lui indiferent şi resemnat, cu aspectul lui îngust şi absent, de mişcarea, de încordarea şi de clamoarea asta generală, acută şi împrospătătoare, că gîndul ei alerga într-una la celălalt Lazăr, ascuns şi aprig, care-şi provoca soarta şi nu-şi încrucişa braţele pe piept neputincios, cînd ea începea să i se arăte mîngîietoare şi felină, sub forma ucigătorului sărut...

Unul, asemenea mic... Mic era şi Nae Inelescu. L-a întrebat — la una din desele lui vizite, cît au ţinut alegerile — aducînd vorba de viitoarele lui inspecţii, cum vede el, cum îi năzare, de dincolo de geana visurilor şi a năzuinţelor, acea care-l va lega pe veşnicie de persoana ei ?...

— Am văzut-o adesea, doamnă ; ea este multiplă şi variată, are mii şi mii de feţe, de toate dimensiunile, formele şi nuanţele... oacheşă, roşcovană sau spelbă, înaltă sau scundă, durdulie sau subţiratecă, clasic de frumoasă sau de-o înfăţişare neobişnuită, ea este de toate şi doar într-un fel nu poate să fie...

— Şi anume ?

— Unică... vreau să spui : una şi aceeaşi...

Uneori doamna Cornoiu fusese tentată să creadă că „micul" corespondent ar putea să se considere astfel şi-n sens alegoric. Avu deci cîteva conversaţii abile cu Necşulea, oratorul cu bărbuţă patrată şi cu verb aspru şi tăios. Dar nu fu chip să obţină din răspunsurile lui decît dovada unei intuiţii politice sigure, pe care i-o oferea în măsură mai mare domnul Cornoiu, şi să întrevadă o năprasnică ambiţie de ajungere şi de dominaţie. În sfîrşit gîndul îi fugi la Nenoveanu, junele poet al Tinei. Ideea i-o întări însuşi faptul că niciodată nu-l mai întîlnise la dînsa şi, recunoscînd în asta voinţa fermă a prietenei sale, nici nu mai întrebase de el.

Făcu aşadar să fie găsită de asidua micuţă, complet adîncită între filele unui Samain voluminos şi magnific îmbrăcat :

— Dar poetul tău... întrebă ea într-o doară, întinzîndu-se lasciv şi abia dezlipindu-se din delicioasa lectură ; Nenoveanul tău ?... plăcut şi interesant băiat... A mai compus ceva nou ?

Fosta doamnă Nedan făcu o mină atît de dureroasă, că doamna Cornoiu regretă întrebarea ei prea bruscă, primind ca un omagiu temerea nestăpînită a Tinei de-o eventuală rivală, atît de puternică.

— A dispărut complet, rîse jalnic de slab Tina, după o pauză îndelungă de profunde sforţări interioare ; se zice c-ar fi pe-aci, prin oraş, însă eu nu l-am văzut...

Şi după o mică tăcere, în timpul căreia batista luă de mai multe ori drumul nasului, iar ochii făcură scurte şi brusce mişcări de reprimare a lacrămilor, ce tot izbutiră să-i umezească, ea povesti cu acelaşi glas stins :

— Da, draga mea, a încetat să mai apară deodată, fără să vestească, fără să se scuze. Crezusem că Dumnezeu ştie ce telegramă urgentă l-a chemat degrabă, la facultate... Mai ales că ultima dată îmi vorbise de nişte bani de care avea neapărată nevoie... spunea de-o datorie de onoare, de 24 ore, de împuşcat... L-am împrumutat, desigur, şi a doua zi, văzînd că nu mai revine, cum spunea, mi-am închipuit că datoria de onoare poate să fie vreo taxă întîrziată la universitate, mi-am închipuit c-a plecat la Bucureşti să aranjeze lucrurile... De atunci sunt două luni... Nu-mi rămîne să cred — scînci ea în concluzie — decît că e încă în imposibilitate să-mi restituie banii... şi firea lui simţitoare îl face să mă ocolească... Altfel...

— Biata Tina, mie să nu-mi spui nimic ?... Vai, drăguţa mea dragă !

Şi-i apropie capul, rezemîndu-l de sînul ei, în vreme ce gîndea : „El e ! El trebuie să fie ! Doar ea singură l-a văzut de atîtea ori în timpul ăsta, oprindu-se drept ca un paltin la auzul claxonului cu sunet aparte şi salutînd-o larg, lăsînd să-i fluture pe buze zîmbete imprecise."

După plecarea Tinuţei consultă iar cu amănunţime colecţia scrisorilor. Oricîtă bunăvoinţă însă ar fi acordat noii sale impresii şi oricîte concesii ar fi făcut stilului figurativ, zadarnic... nu putea fi un Nenoveanu cel care binecuvînta Dumnezeirea că l-a născut puţin la trup : „mica însuşire care putea să-i acorde — prin inversarea fatală a rolurilor — odată cu

dulcea și crunta tiranie ce-l aștepta și pe care o primea senin, cu brațele deschise — rarul privilegiu al alintării".

Doamna Cornoiu lăsă deci, dezamăgită, scrisorile din mîini. Totuși îi plăcea că ele îi dau în sfîrșit de lucru. Căci simțea ciuda pe care începea să i-o atițe, din ce în ce mai temeinic, zidul dur al nepătrunsei enigme.

Hotărî să cheme neapărat pe Tina, spre a-i ajuta la investigații. Dar chiar în seara acelei zile, domnul Cornoiu ceru să se facă îndată cuferele ; ordonase să i se alăture vagonul la expresul de unu noaptea.

— Eu sunt de părere să mă însoțești, Zina, i se adresă el aproape imperativ. Vor fi cîteva ședințe importante ale consiliului, și cred că voi avea nevoie să fii lîngă mine... îndulci el glasul... pentru că, draga mea, cum să spun... de la început... se impune... să-mi trasez o atitudine... care să fie a mea personală — intră el apoi la drum deschis — pentru a marca șefului întîi că nu consider miluială portofoliul cam secundar pe care mi l-a încredințat și al doilea că e timpul să dea ascultare și forțelor tinere și noi, și nu numai ciurucurilor interesate care duc partidul de rîpă... Cred că acorzi că pentru toate astea trebuie puțin curaj și decî... prezența ta... Pe urmă, știi bine, mai suntem datori unele vizite...

Doamna Cornoiu își aminti de îndelungata agitație și rumoare pe care o stîrnea apariția ei în lojă, la Cameră ; fie că începuse sau nu ședința, pîlcuri, pîlcuri de priviri, din proprie inițiativă sau avizate una de alta, se îndreptau spre dînsa, ținîndu-și civilizat rîndul, pentru a-i aduce unele după altele omagiile de admirație.

Scrisorile misterioase căzură pe planul al doilea și împachetatul se făcu sub directa ei supraveghere.

Pînă la București, în necontenitele zvîrcoliri ale insomniei, avusese într-una impresia mulțumitoare că din întinsul țării acesteia, pe care vagonul capitonat o străbătea cu o sută de kilometri pe oră, ceva, ceva se reazimă acum și pe umărul ei alb și neted. Și măgulită de puterea acestui umăr cu rotunjimi atît de misterioase în lumina veiozei albastre, ea îl sărutase cu pa-

siune, fascinată de atracţia vieţii celei noi, în care simţea că intră acum pe de-a-ntregul.

Zgomotul înfundat al roţilor îi da impresia tumulturilor îndepărtate, pe care le va domina cîndva dintr-un iatac la fel de capitonat. Iar razele albăstrii se prefăceau în dosul pleoapelor apropiate în priveliști multicolore şi solemne, necontenit solemne : mulţimi omeneşti, procesiuni, adunări, facle şi prapuri.

La Bucureşti însă, în apartamentul mobilat, pe care-l închiriase soţul său, frumoasele imagini zburară, una cîte una, ca ultimele frunze ale crengilor de toamnă. Domnul Cornoiu nu mai făcu nici un apel la dînsa şi amîna într-una „ieşirea" lui, care avea să frămînte consiliul de miniştri.

— Încă nu e vremea ; în politică, tocmai ca la război, momentul trebuie ales cu tactul cel mai desăvîrşit... O secundă mai devreme e tot aşa de periculoasă ca şi o secundă mai tîrziu...

La Cameră, e drept, privirile se întoarseră pîlcuri, pîlcuri spre dînsa ; dar nu era în ele nimic din acea adorare mută şi umilă, la care ar fi avut dreptul să se aştepte. Dimpotrivă, ei o priveau ca un fel de familiaritate supărătoare, ba chiar, cînd erau în grup, îşi comunicau impresiile cu zîmbete şi înţelesuri. Iar un deputat cu cămaşa încreţită peste pantalonii de aba moale, strînşi în şantiuri de lac, o fixă îndelung, prostit, scărpinîndu-se în creştet şi verificîndu-şi bretonul pomădat care se lăsa foarte rotunjit pe fruntea îngustă, apoi mîngîindu-şi satisfăcut mustăţile cu două degete virîte sub nări ca şi cînd ar fi luat o priză de tabac. Ea întoarse desigur de mai multe ori capul aiurea, urmărindu-l totuş, fără să aibă aerul că-l vede, dar el n-o slăbea deloc. Rîse voios ca pentru sine însuşi, îşi ciocni de mai multe ori călcîiele de lac, milităreşte, în semn de nemărginită satisfacţie, fără s-o piardă din ochi, şi cînd începu şedinţa se aşeză în bancă cu picioarele în afară, întorcînd complect spatele tovarăşului de pupitru.

Soţul său răspunse de pe banca ministerială, corect şi răspicat, dar destul de anost, la două întrebări ale unui deputat din opoziţie, deopotrivă de anoste. Hotărî să nu mai vină la Cameră.

La vizitele de rigoare pe care le făcu cu domnul Cornoiu, auzi adesea pomenindu-se de „ministerele principale" şi „ministerele secundare" sau de „minimă importanţă", de „miniştrii cei mari" şi „miniştrii cei mici" ; în sfîrşit la soţia ministrului justiţiei i se servi, la masa foarte bogată în convivi politici, cu

toții, în afară de soțul său și de soțul gazdei, doar deputați și senatori, o amplă discuție în jurul desființării portofoliului pe care-l deținea Cornoiu.

Ea surîse tot timpul suveran și disprețuitor și pretinse domnului ministru, în mașină, cînd se reîntoarceau acasă, s-o scutească pe viitor de astfel de umilințe puse la cale dinainte, pe care el nu e în stare să le prevadă și să le preîntîmpine ; s-o scutească deci de toate mesele și de toate vizitele și s-o lase să se întoarcă acasă, în orașul lor, unde o așteptau atîtea treburi personale, atîtea societăți și comitete, pe care le conducea în suverană necontestată, ascultată și adulată, chiar pînă la umilință.

I-era îndeajuns de București. Frumusețea ei întorcea desigur toate privirile în drumu-i, și aci ca și pretutindeni, dar pe supraîncărcatele străzi era o necunoscută : iar obișnuința aceea de a întoarce capul, numai la cotituri, prin fereastra mașinii, la rîul de oameni al trotuarului pentru a răspunde ca surprinsă salutărilor din mulțime — una din cele mai de seamă plăceri ale ei provinciale — o făcu acum să săvîrșească gafe care îi sîngerară sufletul multă vreme : răspunse la salutări îndreptate în alte direcții și dădu loc la confuzii, la ocheade și chiar la răspunsuri provocatoare de hilaritate.

Acolo pe unde era cunoscută, era mult înconjurată de asemeni Dar prea obișnuită să întoarcă priviri și să-și atragă admirații, era destul de plictisită de toate acestea, cînd nu erau drămuite de oarecare discreție și distanță. Complimentele îi zdrelcau timpanele : i-era penibil să i se înșire așa la calități, pe care ea și le cunoștea destul de bine și care săreau în ochi la toată lumea ; iar în cercurile pe care le frecventa nu întîlnise deocamdată alte mijloace de curtenire, decît această întrecere între toți numeroșii înconjurători de a-i exprima, fie față de toată lumea, fie doar ușor, la ureche, cît mai lapidar, mai brutal și mai obraznic, ceea ce prima oglindă îi dezvăluia cuviincios și destul de clar. Ca și cînd secretul și meritul cuceririi sale ar fi stat în a i se da nătîngo certificate de frumusețe, ca oricărei vînzătoare de magazin, care debutează în aventură ! Dar ceea ce o exaspera peste fire și-o ofensa era aerul concesiv și doctoral, mai cu seamă al celor mai tineri, cînd o oblăduiau, după severul control al unui ochi rece, critic și bleg, cu recunoașterea însușirilor ce-i acordau ca o notă binevoitoare la examen. Aveau atunci de obicei o nervoasă și emfatică bîțîială de aprobare din

cap, care părea că spune : „da, da, face"... sau „dacă spun eu" — însoțită de fatala și satisfăcuta autoexaminare și corectare la exces a propriei ținute în cea mai apropiată oglindă.

Bietul Andrei Lazăr cu stelele lui duble și cu nebuloasele lui în spirală, cu straniile lui predispoziții, care nu-i alterau întru nimic totuș fecioreasca-i sfiiciune și nedumerirea copilărească din ochii mari și umezi ; cît de departe era el de toți acești domnișori sportivi și mălăieți ai epocii, cari parcă n-aveau altă lozincă decît să vorbească orice și oricum, numai mult să fie, excesiv de mult, exasperant de mult. Un licăr de izbîndă începea să le palpite în ochi, cînd socoteau că au zdrobit orice rezistență și se întreceau atunci pe capete să-și lungească și să-și scurteze liniile feții pentru a-i da o înfățișare, cît mai mult asemănătoare, cu a unui demon de la cinematograf.

Pînă și Nae Ionescu, cît era el de vorbăreț și de prompt la cîntat, totuș păstra o măsură, știa cînd să se oprească : în cele mai patetice și cele mai teatrale ale lui gesturi și expresii punea, pe cît îi stătea mai la îndemînă, mai mult omenesc : iar ceea ce putea fi cabotinaj în firescul său era scuzat tocmai prin groaza vădită de mecanic și candoarea pe care ochii nu i-o dezmințeau niciodată.

Iar cît despre acel anonim îndărătnic din dosul teancului de scrisori, cu strania lui sete de a se simți apăsat de minunatul ei picior și de a geme oprimat sub puterea tragicei ei frumuseți, cît de singular răsună biata lui dorință, în forfotul acesta necurmat, în viermăria asta nesfîrșită, de stăpînitori ai lumei (pînă și cel cu nasul mai roz și mai umed se arăta gata oricînd să ia locul lui Mussolini), de forțe demonice în potență (pînă și cel mai miop te împungea cu aer de hipnotizator, de după lunetele uriașe, cu slabii lui ochi roșii și stinși), de gălăgioși posesori ai supremelor înțelepciuni (la tot pasul Nenoveni corecți și somnoroși, ori tari de urechi de la natură sau din fudulie, acceptînd cu destulă greutate sau contestînd, fără chip de revenire, nume și figuri chiar din cele ce trecuseră de mult și temeinic pragul istoriei).

În societatea asta erai obligat să nu-ți placă nimic. Iar ea, care adoptase într-o măsură, desigur incomparabil mai puțin exagerată, în propriu-i oraș, aceeași atitudine față de tot cu ce venea în atingere sau i se aducea la cunoștință, văzînd profunzimea spăimîntătoare de aci a adepților unei astfel de conduite, se îngrozi desigur că putuse fi dominată de-o atît de preten-

ţioasă stupiditate. Şi simţi nevoia naturalului care să nu fie vulgar, a subtilului care să nu fie artificiu, a fanteziei libere şi îndrăzneţe, care să nu fie funambulesc şi escrocherie ; le simţi imperioase ca nevoia aerului.

Iar cetatea asta era desigur prea mare ca să nu abunde în ea exemplare neîndobitocite încă de aceeaşi perspectivă unică, monotonă, a autocontemplaţiei. Ele trebuiau să fie nenumărate şi surprinzătoare chiar, în dorul lor de viaţă şi de primenire, dar ele trebuiau să dăinuiască în lumea imediat de dedesubt, pe care valurile întîmplării şi ale norocului n-o aruncase încă încoace, spre ţărmul biruinţii răsunătoare ; sau în lumea de alături, mîndră şi retrasă, care nici măcar nu visa să rîvnească la astfel de biruinţe.

Dar Zina Cornoiu avea de-acum exemplarul ei din categoria de „nebuni cu măsură" sau de „nebuni în toată firea", cum îşi botezase pe micii şi suportabilii ei nebuni de-acasă, pentru a mai trebui să-şi caute un altul aci. Ar fi putut spune că are la dispoziţie chiar două exemplare, să-şi aleagă, dacă, acum la Bucureşti, ideea că Andrei Lazăr şi autorul scrisorilor sunt una şi aceeaşi persoană n-ar fi stăruit cu sorţi din ce în ce mai mulţi de izbîndă în convingerea ei. E drept, Andrei Lazăr negase ; dar cine ştie dacă pricina nu era tocmai aerul ei puţin cam zeflemist, de la început, cînd îi vorbise de scrisori, ceea ce provocase poate şi complecta lui descurajare din urmă. Poate că luat mai energic din scurt, cînd încrederea lui va fi cîştigată pe de-a-ntregul, va mărturisi singur...

Într-o bună zi doamna Cornoiu pretinse hotărît soţului său să părăsească Bucureştii şi să se reîntoarcă în provincie. Se aflau în plină vară, în plină arşiţă bucureşteană, cu asfaltul topit, cu aer neîndestulător, cu neîmpăcata ploaie toropitoare de raze fierbinţi, vărsate din soare ca dintr-o stropitoare de foc. Parlamentul se închisese, se aranjau vacanţele miniştrilor, iar domnul Cornoiu, care-şi da toate silinţele să stea în Capitală pînă la seria doua de concedii, rămase foarte încurcat în faţa insistenţelor soţiei sale.

Deşi fusese informat că doamna Sultana Şoimu nu făcuse încă nici o mişcare cu „nenorocita acea de întîmplare, frate,

cînd eu, om ce mă găsesc, m-am lăsat așa de ușor atras în cursă", totuși nu socotea încă nimerită vremea întoarcerei. Mai mult chiar, liniștea asta neînțeleasă nu-i prevestea nimic bun ; o cruntă întrebare muncea cu spor amar pe domnul ministru : ce aștepta ca ? de ce întîrzia ? Fusese într-adevăr uluită de întorsătura neașteptată a lucrurilor, în seara aceea cînd din acuzatoare devenise acuzată ? Sau pîndea întoarcerea sa și a Zinei, pentru ca lovitura să fie dată în plin ?

— Canalia ! Șarpele ! spumega el, străbătînd cu pas ferm și grăbit camera de lucru de la un colț la altul... Am s-o joc frumușel de tot...

Cumplita sa ciudă mai provenea și din faptul că deși dăduse ordine severe ca studentul acela înalt, de la care emanau toate necuviințele — puse în circulație pe socoteala lui — să fie redus la tăcere cît mai repede cu putință, vestea împlinirii acestei dorinți întîrzia încă. El da totul pe slăbiciunea de zel a agenților, din cauza lipsei lui de acolo ; era deci hotărît ca la întoarcere să-i dea pe toți afară. Dar întoarcerea asta ținea să se întîmple cît mai tîrziu cu putință, așa că propriu-zis se învîrtea într-un mic cerc vițios, care-l făcea uneori să-și iese complect din sărite...

Astfel se văzuse nevoit să depună toate sforțările ca să intre în seria a doua a concediilor ministeriale, intenționînd — pentru a cîștiga cît mai mult timp — să plece apoi direct în Elveția.

— Fără să-mi văd casa ? !... Dar e neexplicabil... îi ripostase soția sa, cînd domnul ministru tocmai credea că a imunizat-o de orice altă dorință cu perspectiva voiajului în străinătate. Vom sta o săptămînă acasă și pe urmă...

— Dar n-o să avem timp, drăguță... Doar acum sunt la dispoziția țării și azi concediile nu se mai dau cu lunile, pentru că a trecut vremea miniștrilor de agrement...

— Văd că ai așa... un fel de repulsiune pentru casă, pe care n-o înțeleg deloc... Eu nu pot să plec din țară pînă nu trec pe acasă... N-am decît să plec înainte cu o săptămînă și să te aștept acolo, să mă iei...

Domnul Cornoiu o măsură atent, pe sub sprîncene. Să fi început oare anonimele ? De bună seamă, de vreme ce ea era neînduplecabilă... Se gîndi atunci să intre în forfotă cu pieptul înainte...

— Zina, mie nu-mi plac situațiile echivoce... Mă rog, spune lămurit : ai primit vreo scrisoare care te... care să...

— Scrisoare ? O scrisoare ! De la... dē-acolo... din... de la vreun... ha, ha... Rîse falș și glacial. Ei da, am primit... și nu numai una... te asigur...

— Așadar a primit, mugi el, lovind scurt, cu pumnul încleștat, în aer...

— Și cîte... făcu ea visătoare. Apoi, după ce lăsă o pauză, privindu-l cu un straniu surîs cum își muncea buzele întunecat și crîncen : Nu te încîntă asta, că abundă adoratorii în juru-mi ?

Domnul Cornoiu îi aruncă o privire speriată, apoi se porni deodată pe-un rîs plin și bucuros, de om căruia i-a izbutit o păcăleală...

— Iartă-mă, draga mea Zina, n-am vrut să te jignesc... Vream numai să te întreb dacă n-ai primit nimic de la Esti... Însă vorbind cu tine eram complect absorbit de-o preocupare... O chestie de la minister... Un răspuns care mă interesează mult și care nu-mi mai vine... Ah, politica asta... se scutură el ca de-o prevestire rea... Vai, Zina, dar ce ți-a mai trecut prin minte...

Și din rîsul lui sincer și din vorbele lui și tot ce urmă apoi, ea căpătă convingerea deplină că un om așa de important ca dînsul, un moment n-ar putea bănui ceea ce ea avusese slăbiciunea să lase cît pe-aci să se întrevadă de-a binelea.

Urcă deci mulțumită în mașina care-o aștepta s-o ducă la Șosea. Iar el, care o ținuse tot timpul cu bătaie ușoară din palmă pe frunte și cu „vai ce va să zică distracția asta !“ — rămas singur, se prăpădi de rîs c-a știut s-o întoarcă... „eurat ministerial“.

Marea veselie o curmă o ușoară bătaie în ușă, urmată îndată de capul servitoarei, vîrît prin deschizătură :

— A... ce... tu ești, Matilda ?

— Eu, domnule ministru ! A venit o cocoană...

— O cocoană, ce cocoană ?... nu primesc aici...

— I-am spus asta : zice însă c-o s-o primiți dacă-i auziți numele... O chiamă Șoi... Șoi... Șoi... da atît ; Sultana Șoi....

— Șoimu... bîlbîi domnul Cornoiu... Și după o scurtă și veselă cumpăneală : Ah, da... are dreptate... condu pe doamna în birou... Și spune-i că voi veni îndată.

Iar ca duși de instinct, ochii lui scormoniră lacomi spre măsuța de noapte, unde-și avea al doilea exemplar al telefonului.

După un moment, înainte de a-și potrivi bine gura în pîlnioară, reflectă totuși precaut :

„Mofturi, și student și tot... O singură probă zdravănă avea ea în mînă, pe servitoarea ei, pe Marița, cu care dînsul vorbise în ajun, cînd Sultana nu era acasă, spunîndu-i că va veni a doua zi. Acesteia nu i se luase depoziția la poliție ; probabil era păstrată pentru tribunal. Iar domnul prefect al poliției pare să nu dea nici o atenție laturei ăsteia. Întrebarea e : domnul prefect ignorează cu adevărat împrejurarea sau se face că nu bagă de seamă. Și într-un caz și într-altul, domnia-sa dă dovezi cam de... inaptitudine... Probabil se culcă pe urechea că doamna n-a sesizat încă justiția...

Și n-a sesizat-o pentru că, după cît se pare, venirea ei acuma e în legătură cu o mică tranzacție prealabilă...

Deci prilejul nu trebuie scăpat cîtuși de puțin dincoace. Așa că deocamdată are cuvîntul prefectura poliției bucureștene... *«Und jetzt rach»...*"

Numai că, dîndu-și de minune seama că mînușile sunt indispensabile cînd vrei să umbli cu poliția Capitalei, domnul Cornoiu fu foarte dulceag la glas și nu afirmă nimic. O presupunere de șantaj, nimic mai mult.

— Nu trebuie anticipat, nu, domnule secretar ! În orice caz, agenții sînt necesari și... de bună seamă civili... Dorința mea intimă e să nu fie nimic serios... încheie el.

— Și a mea la fel... zbîrnîi de la capătul celălalt al firului.

Domnul Cornoiu își frecă mîinile mulțumit :

„Și-acum să vedem tranzacția." Iar după o ușoară reflectare. ..E, nu te joci tu cu mine, puica mea !" Apoi sună și dădu instrucție servitoarei — dacă vin doi domni să-i introducă în odaia de lîngă birou :

— ...știi, în a de dincolo, unde e ușa care dă în birou, aia de e astupată de bibliotecă... Deschizi ușurel, ca să nu se audă de alături... Bagă bine pe urechi ce-ți spun... și pe urmă vii și mă anunți : „Domnule ministru, a venit domnul Hristescu !"... atît îmi zici, înțelegi... nici o vorbă mai mult... E.... repetă...

Peste două minute, domnul ministru pătrundea surîzător și binevoitor în biroul slab luminat de-o fereastră ce da-nspre miazănoapte și adumbrit și mai bine de grelele perdele și de mobilier greoi și încărcat. La intrarea lui, din fundul acestei umbre se desprinse o altă umbră ceva mai compactă și se apropie. Era într-adevăr Sultana. Răsfoise pînă acum un album pe care-l puse repede la loc și veni cu mîinile întinse și rîzînd cu tot șiragul dinților, violent de albi, pe fața acum grozav de închisă. Domnul Cornoiu încă nu-și putea crede ochilor : Sultana însăși ! Iosefina !

— Canalia ! gîlgîi atît de strîns gîtlejul lui, că doar el auzi...

Și fața surizătoare se posomorî. Era delicioasă. Sultana gătită așa ca pentru București, strînsă pachet în rochia scurtă și cochetă, de-un liliachiu îndoielnic. Pălărioara de pai albastru, cu boruri înguste, arunca pe tenul sidefiu palori de mister ; el nu o mai văzuse gătită atît de potrivit cu felul ei, de cînd o știa domnișoară. Și-n fața revelației acesteia mondene, regretă, sincer că a mai chemat agenții. Ar fi avut tot prilejul să trimită servitoarea în oraș și să încerce din nou s-o biruie. Aerul ei deschis și totuși gata de rezistență îl îndîrjea fără seamăn.

Dar omul politic dintr-însul îi spuse că bine a făcut ce-a făcut. Și omul politic învinse. Apucă deci doar una din mîinile întinse strengărește și, fără să i-o sărute, doar o scutură bărbat și sumar ; apoi o pofti să șeadă...

Redeveni zimbitor :

— Ce vă aduce la mine, doamnă !

— Vai ce protocolar... Se vede că doar la noi, acolo, pe străduța mea cea mică poți fi ceva mai natural... Cu tonul ăsta, e imposibil să-ți adreseze cineva o rugăminte...

El o privi cu larg înțeles. Știa să aducă bine vorba. Nemernica, și ce-ar putea-o împiedeca să nu fie așa de încăpățînată ! Orice ar putea să i se îndeplinească. În schimb, doamna vine la tranzacții... în formă... Bine... o primește și el tot în formă...

— O rugăminte ? ?... Bun... vom vedea... avem tot timpul... nu e nevoie să ne grăbim... ne vom înțelege ușor, pe îndelete... dacă e prea complicată vom rezuma...

Ea-l privi lung, apoi rîse ușor, plecîndu-și ochii în covor, cu buzele boțite, parcă înveselită și rușinată în același timp...

— Încă n-ai uitat...

— Sunt lucruri care nu se uită așa de ușor... dumneata însăți n-ai putut uita să regreți că ai fost cîndva doamna Cornoiu... E curios numai că... ți-ai adus aminte de acest regret ceva mai tîrziu... ceea ce evidențiază îndeajuns scopurile regretului...

— Scopuri, nu înțeleg...

— În sfîrșit ; am auzit că ești foarte bine echipată cu martori... un student înalt care...

— Tocmai pentru el venisem să-ți vorbesc. Dar pentru că mă iei așa... văd că trebuie să renunț...

— De ce, ba nu... te rog stai... și vorbește... ia loc... așa... poftim s-auzim...

— E inutil...

— De ce... te rog, te rog foarte mult... încă spune... sau nu... nu încă... un moment numai...

Și domnul Cornoiu făcu o mișcare spre ușă...

— Nuuu, nu ieși... că nu mai stau, se ridică ea din nou să plece, privindu-și ceasul de la mînă... Voi veni altă dată...

Domnul Cornoiu însă îi împiedică ieșirea. Ce dracu au și agenții ăia de nu mai sosesc ! Cu mașina, de-atunci ar fi putut fi aci de multă vreme. Totuși prevăzător, n-o mai pofti să șeadă cu voce tare. Îi indică mutește scaunul, păzind ușa cu pieptul lat.

— Zici că vrei să mă rogi de studentul acela... Cum îl cheamă ? făcu el fără importanță, strîmbîndu-se ușor și petrecîndu-și un deget pe după guler, ca și cînd l-ar fi supărat butonul.

— Nenoveanu... Gicu Nenoveanu...

Nenoveanu ? Unde dracu mai auzise el de numele ăsta. Cu ce împrejurare ?

Nu putea să-și aducă aminte. Dar în sfîrșit, asta nu avea chiar așa de mare importanță... Important era dacă veniseră sau nu agenții. Desigur încă nu, pentru că altfel l-ar fi înștiințat servitoarea.

Prin urmare trebuia s-o facă să mai zăbovească puțin cu propunerea ei, pentru ca ei să audă totul de-a fir a păr. Ea însă părea grăbită... o va lăsa deci să spună acuma ce are de spus, se va face că primește și cînd vor veni aceia, o va face să recapituleze...

— Nenoveanu... hm... și ce dorește amicul ăsta ?...

— O suplinire, o simplă suplinire, oricare ar fi aceea... aci în București... pînă-și termină cursurile...

— În București... dar e o imposibilitate... sunt titulari cu i...

— Tocmai de aceea m-am gîndit... am venit și cu... pentru a dovedi că se poate realiza și imposibilul... cînd e adevărată bunăvoință...

— Mă rog... admitem că se va face... Și în schimb...

— În schimb ? Ce schimb... nici un schimb... Am crezut că între noi... începe... fără schimb...

— Vă faceți că nu pricepeți... Mă rog, o tranzacție are două propoziții : *Do ut des*... Care va să zică primul membru : îmi faceți protejatul suplinitor ; al doilea : în schimb nici eu nu mai fac caz de chestia...

— Caz... chestie !?...

Ea rîse cu amărăciune și-l măsură disprețuitor :

— Nu mă așteptam să te fi schimbat atîta noua dumitale situație. Îți mulțumesc mult...

El îi bară iarăși drumul... Și pentru că ea părea hotărîtă să iasă, el o luă de braț și o duse din nou la scaun, fără să-i spună o vorbă, gîndindu-se că agenții ar fi putut veni tocmai atunci...

— Nenoveanu ?... Așta era deci studentul... martorul, de care...

— Martor ?...

— Unul din martorii, din nenumărații martori, cu care te prevăzuseși din vreme, atunci cînd... Ce-ai crezut dumneata... că ai să-mi periclitezi situația... Te rog numai să spui : cine te învățase ?...

Ea-l privi cu zîmbet șiret.

— Cine să mă învețe ? Foarte simplu : modul... ministerial și manierele la fel, cu care ai crezut că ai să mă convingi ca la comandă... Și-apoi nu mă prevăzusem cu nici un martor...

— Vrei să zici că erau în vizită... indivizii ăia toți... chiar aveau și mutre de musafiri... Poate că studentul...

— Indivizii ăia mîncau în bucătărie, căci îi aveam tocmiți să-mi muncească grădina... Iar studentul și încă o vecină erau în vizită... Atrași de țipetele mele au sărit cu toții... pentru că am vrut să vă dau o lecție... Ca să știți că nu mă înfiorați cu noul dumneavoastră grad...

— La care însă văd că aveți gentilețea să recurgeți pentru tinerii dumneavoastră... ca să zic așa, prieteni...

Ea roși și plecă ochii în jos. Apoi fără să-l privească continuă :

— Nu regret ce am făcut... desigur însă că dacă aș fi procedat cu mai mult tact, lucrurile n-ar fi ajuns pînă acolo... Eram, să știi, foarte îndîrjită și cîteva zile m-am simțit atît de jignită că dacă aș fi putut, ți-aș fi făcut cel mai mare rău posibil...

— Și-n consecință te-ai dat cu opoziția...

— Nici nu știu cine face parte din opoziția dumitale... Tot ce știu e că, după ce mi-a trecut necazul, am plîns destul de mult trista mea soartă. Și desigur cînd mă voi întoarce acasă, voi plînge și mai mult văzînd că mă socotești fără chip de schimbare, așa cum mă socotești și-mi vorbești... așa cum îmi vorbești. Mă gîndisem că poate, atunci, m-am pripit și eu, că n-am știut cum să iau lucrurile. Astăzi văd însă că nu m-am înșelat... Între noi doi s-a deschis o prăpastie cumplită... Și cu toate astea, domnule, să nu uiți — ridică ea ochii plini de lacrămi — că acea pe care o tratezi ca pe o femeie de rînd ți-a fost soție... ți-a purtat numele...

— Pe care acum mi-l moaie prin toate ciorbele... mi-l împarte pe la toți Nenovenii...

— Acum nu-ți mai poartă numele... Am pe al meu... dar te rog să crezi că știu să mi-l port. Iar Nenoveanu acesta e un biet student sărac, care are și el nevoile lui. Venise cu mama lui, pe care o cunoșteam, să mă roage să interviu pe lîngă fostul meu bărbat... ajuns ministru... M-am simțit desigur măgulită, măcar de atîta...

Domnul Cornoiu ciuli viclean urechile și zîmbi incert.

— I-am făgăduit și cînd, seara, servitoarea mi-a spus că m-ai căutat și ai să revii a doua zi, i-am trimes numaidecît vorbă... Îți închipui mîndria mea sufletească...

Domnul Cornoiu făcu involuntar un pas spre dînsa, privind-o încordat și dispărîndu-i surîsul.

— În sfîrșit, continuă ea, din ce în ce mai rar, mai obosit și mai dramatic... domnul ministru sosește... în casa mea. Părea că a reînviat ceva din farmecul trecutului... Puțin, foarte puțin din gloria și puterea soțului se mai resfrîngea și asupra mea... Cînd iată domnul ministru începe să mă umilească cu numele de Iosefina și să mă trateze ca pe-o cocotă... Zadarnic i-am spus că e lume dincolo și că sunt așteptată... mai mult chiar, că se aude prin peretele subțire... Aș, domnul ministru nu vrea să știe de lume... de martori... cum le spune dînsul, și acum se miră că erau prea mulți...

— Nu se auzea prin nici un perete : i-ai strigat !

— După cele ce-au urmat...

— Habar n-ar fi avut ei de cele ce se întîmplau... dacă nu i-ai fi postat la uși... ca să faci jocul...

— Te înșeli... și mă insulți într-una atribuindu-mi astfel de josnicii. Mi-ai înțesat mahalaua de spioni și mi-ai maltratat la poliție lucrătorii din grădină... Puteam să ridic glasul ! N-am protestat. Am lăsat timpul să te facă să-ți recunoști greșala... Și tot eu am revenit : să ștergem ce-a fost... Nu pot păstra dușmănii. Ș-apoi, de ce n-aș spune-o... Sunt femeie... am dezvoltat ca oricare alta sentimentul mîndriei și al puterii... Mama studentului însuși a căutat să mă îmbune... „Cum, dumneata, fosta soție a unui ministru, care te iubește încă și tocmai cînd îți dă dovadă că te iubește, să te poți supăra ?..." „Nu mă iubește, doamnă... vrea să-și bată joc de mine... Nu vezi ? Mă tratează ca pe cea din urmă dintre femei..." Dar bătrîna nu mi-a dat deloc pace... „Se vede că vă iubiți amîndoi, ăsta e adevărul, dar vă e necaz că v-ați lăsat, ascultă-mă pe mine că sunt bătrînă... Du-te la dînsul... e rîndul dumitale... prea parcă l-ai dat afară atunci..." Și iată, am venit... Acum dumneata mă dai afară la rîndu-ți... poate că ai dreptate... Iată, plec... Iartă-mă că te-am deranjat... ispășesc naivitatea de-a mă fi mîndrit față de-o biată bătrînă supărător de insistentă... Iartă-mă...

Se sculă și-și reprimă cu un brusc tremurat o toană de lacrămi. Dar el fu lîngă dînsa : îi luă mîinile și i le puse pe umerii lui ; apoi o strînse în brațe.

— Nu Sultana... nu te gonesc... Acum ești a mea pentru totdeauna. Într-adevăr, am procedat cam brutal... Dar mă exaspera încăpățînarea ta... Femeia aceea bătrînă a avut dreptate : noi ne iubeam, dar nu știam cum să ne luăm... Pentru asta o să răsplătim pe fiul ei...

O duse spre divan și se așezară. Se priveau lung și se sărutau la fel... Apoi buzele lui se rătăciră pe gîtu-i, se ridicară pe brațe atît cît lăsau mînecile, cărora le desfăcuse năstureii.

Stătură multă vreme astfel, strîngîndu-se și sărutîndu-se, stabilind ora fixă și locul viitoarelor întîlniri. Într-un tîrziu el îi spuse rugător :

— O simplă dorință mai am pe care te rog, te rog... să mi-o îndeplinești... Atît îți mai cer... În schimb îți voi face tot ce-mi vei cere...

— Anume ? întrebă ea dulce, gîndindu-se cu groază la silueta mlădioasă şi spetită de oboseală, tot măsurînd nerăbdător trotoarul, a tînărului Nenoveanu, şi la frumoşii lui ochi zdrobiţi de atîta căutare în susul străzii, de unde avea să vină aducătoarea veştei celei bune.

— Nu-mi vine să spun... pentru că... şi tu... ai un mod de a înţelege lucrurile...

— Dar spune, dragul meu... Îţi voi admite totul... poftim, ca să nu mai fie nici o neînţelegere !... glăsui ea trîndav şi dornic, gîndind înainte cu satisfacţie : „ce imaginaţie suplă şi ce simţ de prevedere la dînsul... Dacă nu învia pe mamă-sa, moartă de mult, săraca, partida era pierdută !"...

— Eah, să lăsăm... o simplă slăbiciune... Renunţ...

— Dar spune, dragul meu, pentru numele lui Dumnezeu... Iată acum chiar mă supăr pentru asta... niciodată n-ai avut încredere în sufletul şi-n mărinimia mea : numai corpul meu te-a preocupat... şi asta m-a îndîrjit într-atîta... M-ai considerat totdeauna ca pe-un simplu stimulent... Atît şi nimic mai mult... Nu te-ncontra... Mai degrabă, spune-mi, destăinuieşte-te dacă vrei să-mi probezi contrariul.

— Dar să nu rîzi...

— Nu rîd...

— Păi o să-mi pretextezi că şi asta e un motiv de comparaţie sau un stimulent... deşi propriu-zis e ceva cu mult mai puţin prozaic ; e o simplă fantezie, o nebunie, cum vei vrea să-i zici... dar în orice caz e ceva cu totul inofensiv... nu e nimic interesat într-însa... nimic, decît o biată copilărie, de om în toată firea şi încă ministru... Un... o... Mă mir cum poate să te necăjească atîta...

— Bine, bine... am înţeles... numai să vedem în ce constă...

— Numai să nu te mai superi dacă-ţi spun Iosefina...

— O... asta... Bine, dragul meu... Dar te las...

— E un, un... o...

— Te rog chiar... Să ştii că mă voi supăra dacă mă vei mai numi altfel, tranşă ea grăbită. Şi se sculă să plece... Atunci, miine la cinci după-amiază... zici că tot aici...

— Desigur... vino fără grije... Doamna Cornoiu va pleca chiar astăzi cu trenul de după-amiază ; ea doreşte mult să plece ; trebuie să-i fac pe plac, rîse el cu înţeles... Eu voi rămîne pînă la repriza doua de concedii, cum ţi-am spus... Acum cred că am tovarăşe de rămas... pînă atunci...

— Cît vei vrea tu, dragul meu.

O strînse cu foc la pieptul lui mare...

— Scumpa mea Sultana...

— Sultana... Mă supăr, să știi...

— Iosefina...

Ea se îndreptă spre oglindă, ca să-și aranjeze toaleta, Gîndea și acum la Nenoveanu : „Minunat băiat... auzi ce fin miros la dînsul : decît să facem jocul opoziției, mai bine să profităm de dînsul, cît mai mult cu putință... Însă numai pentru numirea mea să stăruiești... de mutarea ta nici pomeneală... ea va veni de la sine... Deocamdată numirea și pe urmă am și alte rezerve..."

Și zîmbindu-i cu mare dragoste prin oglindă, își măsură fostu-i bărbat, țintindu-l cu ochi sticloși, amenințîndu-l în minte : „Am adoptat altă tactică, scumpe Napoleon... O să mi-le plătești pe toate..."

Se auzi o bătaie în ușă :

— Ei ce e ? Ah... A, ha... stai...

Dar servitoarea intră...

— Domnul Hristescu...

— A venit ?... să aștepte niței...

— Tocmai zice că nu mai așteaptă... E de mult aici și...

— Cum... cum de mult... de ce nu m-ai anunțat... cum ți-am spus...

— Dumnealor mi-au... dumnealui mi-a... că nu trebuie să vă anunțăm : nu e voie... așa mi-au... mi-a spus... M-a oprit, lîngă dumnea... lui... Și acum zice că n-au de ce...

— Hai, hai, du-te, să stea puțin... să aștepte tot acolo... Vin numaidecît... Și uite ce... pînă cînd vin eu, dă-le cîte-o vișinată...

Galant și fericit, domnul Cornoiu își conduse fosta soție pînă la poarta unde aștepta de mult automobilul ministerului.

— A uite și mașina... Te duci cu ea...

— O, nu, nu, se apără Sultana... mă duc pe jos... am o vizită... aci foarte aproape... cîteva case...

Andrei Lazăr își amintește uimit și nu poate prididi memoriei. Atîtea s-au putut întîmpla într-un interval prea scurt de zile, că e de necrezut. Ș-atît de mari evenimente : veșnicia în-

săşi s-a realizat într-un spaţiu mărginit de timp. De necrezut şi totuşi parcă a fost o legătură strînsă între fantasticile împrejurări !

El recapitulează lucrurile cronologic. Întîi doamna Cornoiu, venită singură din Bucureşti, i-a vestit sosirea prin doamna Nedan. S-au întîlnit la Tinuţa şi întrevederea a fost neaşteptat de inimoasă şi caldă. Ziua s-a purtat cu o drăgălăşie rară, ea, mîndra, ea, puternica, ea, uluitor de frumoasa. Iar el, Lazăr, s-a întrecut pe sine. Nici o sfială, nici o stîngăcie : un adevărat record ! A fost o beţie de sărutări, atît de multe, că după ce s-au despărţit, el parcă plutea, ducîndu-se spre casă.

Întîlnirea cea nouă avea să fie vineri, adică peste două zile. Şi, zei nemuritori, unde credeţi dumneavoastră ? La el acasă ! La el acasă, zei nemuritori ! Femeia asta înaltă, subţire şi albă, cu păr de reflexe astrale, cu păr de raze ondulate, va veni la el acasă, vineri, pe înserate. Va descinde dintr-un automobil de piaţă, care va trage în curte, dinaintea uşii principale. Cu toate că stă în fund, într-o căsuţă izolată, totuş, vineri seara cocoana proprietăreasă va fi expediată de Lazăr, cu prietenul sau prietena ce-şi va alege, pe cheltuiala lui, la reprezentaţia circului venit de curînd şi care face furori în piaţa cea mare, cu un program trecînd uneori şi de ora unu noaptea. Iar ea va descinde din cel mai de nepătruns mister, ca dintr-un nor de nebuloasă, pe care Lazăr îl şi vedea pornind de pe acum din spaţiile nemărginite, pentru ca vineri, adînc pe înserate, să ajungă tocmai bine în casa în care, tot timpul serei aceleia, nu vor arde decît lumînări, simple lumînări de stearină, în locul becurilor violente. Şi micul astronom îşi închipuia de pe acum, fericit, cum vor arde lumînările acelea, în vechile sfeşnice de aramă, rămase doar ca podoabă pe mesele apartamentului său mobilat, cum vor tremura ele umbre şi penumbre, deasupra misterului cel mare, care atunci se va întruchipa ! În noaptea aceea de vineri, o zeiţă, zeiţa Urania, va descinde într-o casă de muritor ! O constelaţie se va desface şi se va reîntrupa în mitologicul personaj din care a zburat. Cassiopea sau, poate, Andromeda, cea cu nume înfiorător de plăcut !

Asta era deopotrivă, ca şi cînd ai fi putut să desprinzi din cadrul nemărginirii, cu puterea gîndului sau cu puterea voinţei, sau ca şi cînd ai fi putut fura, din zborul universului misterul originar, mişcarea nesfîrşită sau focul prometeic.

O zeiță se va coborî...

În drumul acesta nemaivăzut de frumos, spre casă, minunata imagine mișcătoare mergea înaintea ochilor lui ca steaua magilor. Uneori se aprindea în culori mai vii ; atunci mișcările line se precipitau, se amestecau, desfășurarea se grăbea și urmările întreceau pregătirea.

...Buzele se ridicau în sus, pe braț, treceau mult de cot, se apropiau acum, nemaiînfrînte de nimic și de nimeni, spre moalele ascunziș al subțioarei...

Acasă, s-a trîntit pe patul cu dreve de bronz, terminate în globuri de culoarea și mărimea lui Jupiter, privit cu ocularul de 60. N-a avut nevoie de mîncare în seara aceea ; ca de obicei a apăsat ochii cu pumnii strînși. Minunatul caleidoscop al minții a început să se învîrtească de la sine ; și-n decorul multicolor, de mișcătoare arabescuri, reîncepea să se deapene, dincolo de retină, în cugetul arzînd, firul întrerupt.

Vestmintele diafane cădeau pe noianul stelușelor, care jucau în jurul imaginii centrale ca fulgii de zăpadă în lumina globului electric. Se îmbinau într-o horă de triumf, încununînd magic trupul alb și zvelt, de care mîinile închipuirii lui se apropiau tremurătoare, ca mîinile de avar bătrîn spre comoară, apoi deodată se repezeau tinere și elastice ca să apuce...

...Neantul !“ glumi el și lacrămile îl podidiră de fericire. Neantul acela groaznic, rece și negru ca spațiile, îngrozitor de răzlețite de zona luminii galactice ; teribila senzație umedă și mucedă a realității rînjitoare, care ia locul visului, tocmai cînd acesta a atins culmile frumuseții... Huruitoarea dărîmare a minții, cînd roțile începeau, una cîte una, să se oprească...

Dar în seara aceea de atît de mare fericire, că nu-i va mai ieși niciodată din minte, impulsul originar a pus în mișcare mașina, desigur pentru totdeauna. Amintirea este într-adevăr de necrezut.

A aprins în antreu, în odaia de culcare și chiar în odaia motorului, lumînări în sfeșnice. Voia să vadă cum va fi, atunci, peste curîndă vreme, cînd *himera* se va realiza. Și rizînd de toate celelalte himere ale trecutului, a ridicat mușamaua de pe

scheletica formă de metal şi de curele. A rîs de ea cu plămînii plini, de nebunia asta pe care în sfîrşit a răpus-o. Şi ca culme a silei, a ridicat piciorul de a izbit-o sub roata cea mare într-o adevărată împletitură de curioase tendoane de metal. Atunci ceva a pocnit în pistoane, printre coarde sau cine ştie unde ; ceva a pocnit tare şi distinct şi el a îngălbenit de plăcere : sufletul animalului de oţel zburase în sfîrşit. Răsuflase larg : scăpase pentru totdeauna de el !

Dar roţile au început să-şi comunice una alteia avîntul ; curelele se mişcau lin pe după obezi, tic-tacul pistonului devenea tot mai regulat. Roata cea mare se ridica spiţă cu spiţă, greoaie şi maiestoasă, spre a se rostogoli dincolo, în aceeaşi cadenţă, crescîndă şi impunătoare.

Andrei Lazăr aştepta calm şi sarcastic privind ţintă roata cea mare ; ea de obicei dedea cea dintîi semnul oboselei premature, al începutului de veşnic repaos. Spiţele negre de fier, unite acum în discul alburiu al repedei mişcări, începeau să se desemneze una cîte una, reale şi vîrtoase, în multitudinea de spiţe imaginare şi şterse, creată de învîrteală. Şi curînd, curînd, tot ce era imagine zbura şi doar crucea aceea neagră în cercul greu al cadrului se mai legăna la dreapta şi la stînga, spre a se fixa în cele din urmă, masivă şi sfidătoare, cu unul din braţe spre podea...

Ochii lui Lazăr se pironeau atunci îngroziţi spre unealta eternei torturi, al cărei braţ înfipt crud înspre pămînt arăta ultimul drum hărăzit omenescului avînt...

Dar astăzi — nebunie sau minune drăcească — crucea era disc invizibil, strîns în cercul de fier ; crucea dispăruse, şi-n locul ei curgea mişcarea veşnică.

Minunea ! Adevărul cel mare ! Învierea lucrurilor moarte, înfrîngerea repaosului etern... noua înviere a lui Lazăr cel biblic, în Lazărul de acum !

Andrei Lazăr se frecă la ochi : cu neputinţă ! Cu neputinţă! Ocoli maşina prin toate părţile ; întinse degetul,[1] dar nu îndrăzni să pipăiască. Şi totuşi, totul mergea de minune... Necredinciosul Toma ! Atunci ce se rupsese, Dumnezeule, ce se rupsese ? S-a rupt într-adevăr ceva în maşină, dezlegînd-o de unicul păcat al construcţiei şi pornind-o astfel pe drumul eternei mergeri ? Sau se rupsese ceva în creierul lui ?...

[1] În textul de bază : *întinse cu degetul.*

Dimineaţa l-a găsit astfel la maşina necontenit învîrtitoare. El a privit cu bucurie zorile şi a stins degrabă feştila tremurătoare, dătătoare de umbre şi iluzii. A salutat în gînd soarele care-şi vestea sosirea prin văpaia roşie ce se înteţea în fereastra odăii. Pe urmă soarele a răsărit de-a binelea şi a pătruns prin geamurile de deasupra, neacoperite de hîrtie albastră ; a străpuns temeinic odaia cu săgeţile lui alungătoare de fantome. Dar maşina mergea înainte imperturbabilă şi maiestoasă ; ea era o realitate, pentru că nu se temea de soare. Şi pe urmă, independent de lumină, hîrîitul acela mîngîietor şi uniform era o dovadă că mişcarea cea de nedezlegat fusese subjugată. Pentru totdeauna, în vecii vecilor ! Doamne, poate că aci stă iluzia ; poate că se va opri peste o vreme : un an, o lună, o săptămînă sau o zi. Însă ce putea să însemne asta ?... Oricît de puţin, ea putea să meargă singură şi fără ardere, fără nici o forţă, sau materie străină, decît numai curgerea metodică a aerului prin pistoane şi pulsul regulat al tuturor acestor organe de fier, al tuturor acestor artere de curea...

În ziua asta de vacanţă, n-avea de ce să se ducă în oraş ; totuşi a ieşit pentru ca să nu mai audă huruitul înnebunitor şi mişcarea cea lentă şi sigură. S-a îndepărtat mult de casă, ca să vadă dacă ele mai persistă în ochi şi în urechi. Da, e drept că ele l-au mai întovărăşit o bună bucată, aşa cum îţi întovărăşeşte auzul huietul dintr-o uzină chiar mult după ce ai ieşit. Dar pe urmă totul a dispărut, ca şi cînd n-ar fi fost nimic, niciodată nimic... Liniştea aceea grozavă dintr-însul, în raport cu zgomotul grozav al străzii, l-au speriat teribil ; ideea asta : „niciodată nimic", l-a făcut să holbeze ochii şi să alerge grăbit spre casă...

Chiar de dincolo de uşi a auzit huietul... huietul vieţii mecanice şi eterne.

Deci totul mergea de la sine, independent de voinţa lui, independent de orice voinţă. A străbătut oraşul în lung şi-n lat ; şi-a căutat puncte cît mai depărtate de la care să se întoarcă pe jos, sau aproape fulgerător cu maşina.

Himera era acolo şi-l aştepta liniştită, respirînd înainte şi calm, ca un animal cuminte. O adusese din cer, himera asta, de care toţi se cutremurau şi pe care toţi ar fi vrut s-o vadă, să-şi poată spune : am văzut Himera... este o realitate !...

Ah, da... ea ar trebui arătată și altora spre a nu mai fi nici o bănuială despre vreo înșelare a simțurilor.

Astfel un domn necunoscut, complect străin, care a și spus că nu e de-aici din oraș, fu rugat insistent de Lazăr să-l însoțească pentru a-l scoate dintr-o nedumerire. Domnul primi; dar repede apoi păru că regretă și dînd semne de mare neliniște, căutînd cele mai copilărești pretexte, bătu serios în retragere. A fost un adevărat chin pe bietul Lazăr să-l convingă să-i intre în casă. L-a tratat cu lichior, i-a arătat cărțile, aparatele, l-a întrebat dacă aude un hîrîit.

— Da, desigur, aud foarte bine, a răspuns domnul în modul cel mai firesc, dar mai păstrînd încă din neliniștea de la început.

Pe urmă l-a dus în odaia motorului...

— Iată ce hîrîie, mașina asta...

— Ah, da, mașina asta... la ce servește ?...

— Oh, ea va servi mai tîrziu, toată lumea va avea nevoie de ea... Deocamdată, un singur lucru e de stabilit : dacă mișcă ?... Spune dumneata : mișcă ea ?... merge ea ?...

— Vezi bine că merge ! a răspuns domnul privindu-l uimit, desigur, că-i mai punea astfel de întrebare și s-a grăbit să iese.

— De ce nu mai stai ?

— Vai, sunt așa de grăbit... Și înșiră o grămadă de treburi ce părură într-adevăr serioase și pe care trebuia să le facă numai în ziua aceea...

Se uită desigur pe furiș și cu teamă vădită la Lazăr, dar acestuia îi venea să rîdă. De bună seamă, îi da toată dreptatea să-l creadă, chiar nebun, de vreme ce sta să-l mai întrebe dacă se întîmplă un lucru care sare în ochi...

Dar abia a plecat străinul, că îndată o sîrmă înroșită i s-a înfipt în creier : la ospiciu totdeauna, spre a nu risca prea mult, trebuie să faci pe voia nebunului ; dacă el te-asigură că e împărat, tu trebuie să te arăți mai convins decît dînsul.

Andrei Lazăr găsi pe stradă un muntean cu zeghea mițoasă, acum în plină vară, cu pălărie rotundă și înverzită de ploi, cu cămașa murdară și opinci nerase. Ciobanul ăsta cu bîtă înaltă cît cîrja de mitropolit și groasă ca un buzdugan nu putea fi decît sinceritatea și bunul simț în persoană...

L-a rugat numai să intre fără să-l previe de nimic.

— Ei... d-apoi de ce m-ai chemat, domnișorule ? a întrebat ungureanul cînd a fost înăuntru.

— Mașina asta...

— Da ce e cu ea, domnișorule ?

— Merge ?

— Hm...

Ungureanul l-a măsurat de sus pînă jos și Lazăr a înlemnit... Apoi a privit și la mașină și a început a rîde ușurel.

— Merge, or nu merge ? a răcnit Lazăr, aproape scos din sărite.

— Da, no, vezi bine că *mere*, domnule... că ce mă mai întrebi... a continuat să rîdă împăciuitor ungureanul... Mere, mere, de ce să nu *meară*...

— Bine, bine, văd eu că merge, nu mai încape nici o îndoială asupra lucrului ăstuia, a insistat cu diplomație Lazăr. Vreau să știu ; șuieră pe undeva, răsuflă cumva... E un motor... înțelegi... și parcă n-ar merge tocmai așa de regulat... dar eu sunt cam tare de urechi... înțelegi... și de aia te-am rugat... Ascultă... ascultă bine... dacă ți se pare cumva că hîrșcîie sau scrîșnește sau... stărui el cu voce atît de rugătoare, încît ciobanul se arătă încurcat și înduioșat.

— D-apoi că unge-o ca să nu mai scrîșnească...

— Păi tocmai, te rog să asculți dumneata... dacă zgomotul e regulat sau... din cînd în cînd...

Ciobanul îl privi uimit cu ochii lui negri și apoși și păru că ascultă cîtva, apoi porni hotărît spre ușă...

— Da nu mă pricep eu, domnișorule... d-apoi că ce costă o bucățică de unsoare...

Și ieși degrabă, făcîndu-și loc pe ușă într-o dungă cu zeghea lui uriașă, urît mirositoare.

Ah, aceste vorbe din urmă au fost o adevărată revelație.

Nimic mai simplu, nimic mai firesc, nimic mai întăritor, mai strigător de biruință decît aceste vorbe simple, ale unui om simplu, cu miros atît de greu, dar atît de natural !

„Da nu mă pricep eu, domnișorule... d-apoi că ce costă o bucățică de unsoare..."

Nimic mai delicios în simplitatea, în naivitatea, în cacofonia lui, ca acest răspuns ciobănesc...

Seara, după atîtea ceasuri de neodihnă, se culcă zdrobit de oboseală, dar senin și calm. De-acum nu mai avea nici o îndoială că în casa asta domnește în toată puterea cuvîntului adevărul și realitatea.

Dar în dimineața următoare, în dimineața zilei cînd avea să vină Zina, a sărit din nou îngrozit, cu inima bătîndă, cu respirația grăbită, cu ochii rătăciți. Fusese desigur prada unui vis urît, care persista încă, de vreme ce acum, în răcoarea zorilor, în lumina asta pură de dimineață, care-și făcea loc biruitoare prin perdelele lăsate, zgomotul cel scump întîrzia îndărătnic să se audă. Zadarnic și-a clătit zdravăn capul ca să-i zdruncine timpanele. Nimic : tăcerea, neantul... Cu mintea rătăcită, cu ochii împăienjeniți de groază, și-a înfipt capul în pernă.

Și abia cînd s-a ridicat întru tîrziu, descurajat la culme, zdrobit, rătăcit, minune a minunilor : zgomotul continua parcă de cînd lumea, uniform și stăpînitor...

Dezbrăcat chiar, a intrat în odaia minunii. Și inima îi bătea beată de fericire în fața spectacolului :

Roata cea mare se-nvîrtea necontenit ; și întreaga mașină duruia monoton și regulat, impasibilă și fără semn de oprire, nici măcar încetinire. Ai fi zis o moară, o complicată moară în miniatură, neoprită de zile și nopți, mișcată într-una de curgerea fără sfîrșit a apei.

Andrei Lazăr mai făcu o ultimă încercare asupra lui însuși ; plecă și pînă în deseară nu se mai întoarse.

Revenit tocmai cînd amurgul grăbit de vară desfășura de zor în văzduhuri pregătiri mari pentru venirea nopții. Și găsi toate lucrurile la locul lor, cele neînsuflețite tot astfel de neînsuflețite, cele însuflețite ducîndu-și înainte, imperturbabil, firul vieții fără de sfîrșit.

Lăsă perdele și aprinse lumînările, în sfeșnicele cu întreite brațe, și fără să mai aibe vreme ca să desfacă pachetele de cumpărături, aduse în onoarea zeiței care avea să coboare acum îndată, din împărăția cerurilor, pentru a-i pune pe frunțea izbînditoare cununa dumnezeiască, stătu să contemple nemișcat mersul neîntrerupt al motorului.

Apoi deodată își puse mîinile în șolduri și sări de trei ori în dreapta și de trei ori în stînga, ca într-un început de căzăcească ; și pe urmă jucă în toată regula cu figuri inventate pe loc, în noaptea aceasta de sabat a vieții lui. Umbra uriașă, pro-

iectată de feştila tremurătoare pe pereţii galbeni deschişi, sări şi ea sprintenă, imitîndu-i gesturile...

— Degeaba, scumpa mea, ţi-am scăpat... ţi-am scăpat de tot. îi rînji el şi o pocni cu şapca pe care obişnuia s-o poarte prin casă, provocînd-o : Haide, dă şi tu cu şapca în mine.

Şi umbra îşi apucă pe loc şapca la fel. Dar atît. Cristian [1] rîse din nou. Şi ăsta — precum şi-aduse aminte mai tîrziu — fu singurul răstimp de dezordine şi de copilăresc din toată durata acestor zile suprafireşti. Rîsul însă se opri repede ; pentru că şapca sărise din umbră, tocmai între frînghiile maşinii şi se încurcase acolo. Şi roata cea mare parcă se opintea acum şi toate încheieturile mîrîiau ca un animal căruia nu-i faci în voie. El o scoase repede ; maşina reveni la şuietul ei normal şi o bucurie fără margini i se topi ca o lumină mare în pieptu-i. Mîngîie prietinește şina lată a roţii, care la rîndu-i îi mîngîia uşurel podul palmei. Şi privi îngrijorat la umbra din perete, care-i făcuse pocinogul şi care mîngîia de asemenea o roată caraghioasă şi imposibilă.

Dar îi veni aşa, într-o doară, un gînd, o ispită, ca un drăcuşor mic scăpat prin cuget ; un gînd atît de nerăbdător şi atît de insinuant că-l ascultă şi apucă deodată cu tărie de şină. Mîna îi fu dusă cîtva în sus, dar pe urmă crucea de fier începu să se înnegrească şi-apoi îşi făcu apariţia întreagă în cadrul rotund. Aparatul tăcu... Şi-un fior de gheaţă îi trecu prin şira spinării... crucea acea neagră parcă-l fixa... Dădu drumul... O secundă de tăcere, apoi aparatul îşi luă drumul cu bîzîitul lui gros de bondar.

Va să zică poate fi şi oprită ; îndată ce piedica i se ridică, mişcarea porneşte să curgă de la sine...

Însă unde a fost pocnetul acela ? Ce anume a determinat mişcarea asta, pe care ochii lui o văd, dar pe care mintea lui nu o stăpîneşte ? El trebuie să ştie... şi mîine va afla acest mister ; mîine va revizui toată maşina şi unde va găsi mica ruptură, acolo va şti că se ascunde ideea cea mare... Va fi desigur uşor ca să vadă, de vreme ce maşina poate fi împiedicată şi pusă în stare de repaos, fără pericol de oprire definitivă.

Mîna lui apucă iar dunga roţii şi-o opri din nou ; iar printre spiţe vîrî un drug ce-i fu la îndemînă. Roata apăsă cu pu-

[1] De fapt : Lazăr.

tere opritoarea și parcă toate articulațiile mașinii se cabraseră, încordîndu-se să răstoarne piedeca dușmană.

Andrei Lazăr întinse mîna surîzînd prietenește mașinii. Drăcușorii lui Maxwell se dăduseră cu toții de partea lui !

Dar atunci se auzi bătăi în ușa de afară... Ah, Doamne, iată, uitase că asta e seara tuturor fericirilor ! Se năpusti afară. Și ușa de la intrare se deschise larg dinaintea zeiței care, în sfîrșit, coborîse.

Era înfășurată într-un șal larg și bălțat de imagini multicolore pe-un fond negru ; și-l ținea cu degetele pe dedesubt. strîns bine la gît și ridicat astfel ca să-i acopere și fața. Încît cînd intră, deasupra nu ieșea decît fruntea și părul încîrlionțat în șuvițe de foc, acum parcă albăstrii, roșietici ; iar petele ochilor îl fixau sumbru din umbra lor nedeslușită. Pe urmă cînd îl lăsă să cadă, crăișorii sprîncenelor se distinseră de fundurile de abis ale ochilor și nasul, gura, bărbia apărură pe rînd.

În lumina asta și-n mirosul vag de luminări, descoperirea lentă și treptată avu un farmec specific de rit care se desăvîrșește ; așa că explicațiile ei întretăiate de chicot că-și lăsase pălăria la Tina și că de-acolo o adusese o mașină de piață, sunară fals și dezarmonic. Îi astupă deci gura cu sărut lung, înăbușindu-i orice altă încercare de grăire, apoi îi mărturisi c-a avut neîntrerupt senzația că ea se descoperă din șal ca din norul care a adus-o și-i făgădui că-i va arăta din nou, de-aci de pe pămînt, aștrii pe care de-abia i-a părăsit, micșorați de perspectivă ; dar înainte de toate, îi va arăta însăși mișcarea tuturor universelor din vîrtejul cărora descinsese la dînsul, eterna zbatere a nepătrunsului, captată într-un aparat banal de fier și curele, pe care i-l depune la picioarele zeiești ca pe-un umil omagiu.

— E mișcarea fără de sfîrșit, zînă din povești, care părea tot așa de himerică, ca și nădejdea coborîrii tale în biata casa aceasta a robului tău, dar astăzi, cînd tu te-ai realizat în sfîrșit, luînd corp omenesc, teribilul ei mister mi s-a dezvăluit prin tine.

Și o duse în camera fără decor a motorului.

— Iată fiara cu dinți și cu măruntaie de oțel, care a devorat atîtea vise nobile, iat-o la picioarele tale ; ți-o dăruiesc, așa cum s-ar dărui un cățel sau o pisicuță unei cocoane din ziua de azi...

Ea privi nedumerită grămada aceea de roți, de speteze, de drugi, de curele și de vergi. Și fu rîndul ei acum să i se pară că-n lumina tremurătoare cu miros de stearină, cuvintele lui au o rezonanță ciudată, înțelesul lor e bizar, iar ochii lui privesc într-un mod pe care nu i-l cunoștea, acoperiți de-un luciu atît de straniu, că parcă-și dau în privirea aceea toată puterea lor de viață, ca doi cărbuni în care s-a pus să sufle duhul unui vînt arzător.

— Aceasta e mișcarea veșnică, pe care, întreaga mea tinerețe, micii demoni ai lui Maxwell mi-au plimbat-o prin luminile ochilor, ca să mi-o smulgă apoi cu rîsul lor răutăcios, cînd mîinile dorinței celei mai cumplite se întindeau spre neîmblînzitul ei miraj... Dar în seara cînd tu mi-ai vestit venirea, i-am surprins pe toți acești draci neastîmpărați în aceste pistoane și între încheieturile bielelor ca într-o cutie, rîse el straniu, văzînd înfricoșarea care creștea în ochii ei și care se crispa copleșitoare în colțul buzelor fine.

Sigur de sine, el puse mîna pe stinghia care avea să sloboadă mișcarea setoasă de pornire și să libereze totdeodată și sufletul ei de uimirea, de spaima care i se întindea pe figură, cu cît el vorbea mai calm, mai stăpîn pe sine, întrebuințînd înadins expresii și apropieri de noțiuni din ce în ce mai disparate, mai lipsite de sens, mai nebunești.

Ca culme a jocului acesta, care-l încînta la paroxism, el chiar făcu semne magice deasupra roții și trase apoi puțin, foarte puțin bara... și roata se mișcă puțin, o idee, o părere...

Se întoarse la ea rîzînd atît de înfiorător, că văzu deodată cum degetele petrecute pe sub cutele șalului bălțat se mișcară, ridicîndu-l să-i acopere expresia groazei nemaistăpînite.

Atunci el trase drugul de tot ; roata împiedecată se rostogoli atunci de trei ori, se dădu de cîteva ori peste cap într-o parte, de cîteva ori într-alta și crucea cea neagră se înfipse dinaintea ochilor cu unul din picioare spre pămînt.

El privi uimit întîi la mașină, pe urmă la femeia căreia, din umbra șalului ridicat, nu i se vedeau iarăși decît petele vagi ale ochilor, din fundul cărora îl fixau două sfredele negre și lucioase de foc.

Rînji de îndîrjire și împinse cu tărie. Un trosnet slab, două, mai multe : roata cea mare se învîrti de trei ori, se dădu tocmai ca întîi într-o parte și într-alta și se opri cu brațul crucii spre pămînt.

Privirea i se zgîi de aceeaşi neogoiată spaimă ca a femeii de lîngă dînsul şi mîinile se ridicară amîndouă cu palmele întinse, ca pentru o întrebare sau poate pentru o rugă.

Pe urmă începu să rîdă, ca să alunge această stare stupidă de suflet, care creştea ameninţător.

— Nu... desigur... nimic... o nimica toată... oh, iar drăcuşorii aceia... va afla de îndată...

Şi rîsul lui cu intermitenţe părea un neînţeles şi sinistru nechezat.

El privea cu atenţie pretutindeni, se chiora prin încheieturi şi prin găuri, mişca pistoanele, încerca la curele... Nici o scrinteală ; nicăieri nimic, nici o scrinteală... poate la supape... Ah... sau nu... nu... nu... Doamne ! Ah, ba da, da, da... Desigur, desigur... Atît i-a fost puterea ei de astă dată... două zile... atît... dar trebuie să recunoaşteţi că şi atîta şi e ceva extraordinar... pentru un început... Pentru că ea a mers pînă acum... un moment doar înainte de a veni... nu e doar un vis... căci nu e cu putinţă un astfel de vis... Au văzut şi ochii străini... cari... cari... au... con... firmat...

Vis... Cuvîntul acesta îl cutremură de sus pînă jos, îl zgudui cu puterea curentului electric al întregului oraş... Halucinaţie ?! Hm... Oare acum îi arde de glume ?...

..Mîine de dimineaţă ! strigă el îndîrjit şi războinic... Mîine de dim...

De afară vui deodată cu putere motorul automobilului. Se întoarse : Zina dispăruse. Fugise...

— Nu, Zina... rămîi... mîine dimineaţă am să stau de el... bîlbîi el şi se aruncă afară. Dar cînd deschise uşa antreului, claxonul deja suna şi maşina se urnise.

— Zina, Zina...

Văzu, pe sub perdeaua limuzinei, în întuneric, două picături de foc negru care ardeau cumplit...

— Zina... un minut numai...

Dar după cîteva clipite, maşina dispăruse...

...Ardeau de groază sau de rîs ! ?...

Stătu nehotărît dacă să dea o fugă pînă la Tinuţa ca să-şi răspundă acestei cumplite nedumeriri.

Ah, teribili demoni, care-l munceau cu atîta cruzime... Oare nu era nimic de făcut contra acestor nenumăraţi duşmani invizibili ! Şi încăpăţînarea de a demonta, de a descoperi, de a

afla totul imediat îl podidi, ca un șipot de sînge, drept în mijlocul creierului...

Stătu în ușa deschisă, nehotărît, între cele două himere care-și luaseră zborul...

Și înfrînt, cu capul plecat, zdrobit, bolnav, pasul o luă șovăitor, înapoi, spre motorul de metal.

A trebuit să treacă săptămîni multe ca spaima doamnei Cornoiu să se potolească. Dar liniștea tot a venit cînd și cînd și mila a cuprins-o. În afară de Tina Mavromati nimănui n-a mai pomenit de tragica întîmplare. Să asiști la înnebunirea subită a unui om, să-l vezi rătăcindu-se din ce în ce mai grav în haosul minții clintite, să stai neputincioasă la creșterea asta teribilă a boalei, minut cu minut, dinaintea propriilor tăi ochi! Un om care era atît de normal, atît de drăguț, atît de delicat cu trei zile înainte !... Și asta, cu prilejul celei dintîi aventuri... celei dintîi întîlniri riscate...

— Îți închipui, Tina... o, te rog, la nimeni, la nimeni să nu-ți scape cea mai mică șoaptă... El se va trăda în curînd... va pomeni și la alții de mașina lui cu mișcare veșnică... Doamne, și lui i se părea într-adevăr că merge, pentru că pusese o bară de oprire între spițele roții principale. Părea că m-așteptă pe mine ca să-i dea drumul ; și a tras bara rostind formule magice și cuvinte fără șir... Vai, Tinuța, era atît de comic și atît de dureros...

Zina aștepta din zi în zi să i se aducă vestea înnebunirii lui Lazăr. Va pomeni el oare de venirea ei acolo ? Dar cine îl va crede, cine ar putea să-l creadă pe-un nebun ! Sărmanul copil...

Și-n ochii ei alternau groaza amintirii cumplite și lacrămile celei mai dulci dureri. Pentru că Tina era ferm convinsă că el înnebunise de fericirea pe care doamna Cornoiu i-o promisese...

Ah, scîncise ea cu melancolică sinceritate... Eu n-am avut parte de poetul meu... să mă iubească pînă într-atîta... S-a mulțumit doar cu banii... canalia...

Domnul Cornoiu a revenit apoi puțin după aceea ; domnul ministru era în cea mai minunată dispoziție sufletească. Primele

zile ale revederii ei s-a purtat cu o gingășie, cu o delicatețe și cu o bărbăție conjugală care au uimit pe Zina.

Se vedea cît de colo cum o pierde din ochi și nu-i mai tăcea gura copleșind-o cu complimentele și cu comparațiile.

Îi spunea mai ales Maria Luiza ; ea-i ripostase că, pe cît își amintea sau avea impresia, Maria Luiza a fost brună. Însă domnul Cornoiu mărturisise că nici nu luase seama la păr și chiar că-și va da toată silința să se ferească de a mai afla cum îi va fi fost părul celei de-a doua soții a lui Napoleon ; însă în tabloul pe care l-a văzut el cîndva, lucrat de nu mai știe care maestru, silueta împărătesei, trăsăturile, grația, erau atît de identice cu ale Zinei, încît tocmai asta îl determinase s-o ia.

Doamna Cornoiu avea toată dreptatea să se mire că lucrul acesta îl afla tocmai acum ; însă comparația istorică îi aminti deodată de scrisori.

Și privi încremenită la bărbatul său.

Oare domnul ministru să fi avut fantezia... Atitudinea lui de-acum și-apoi faptul că a fost profesor de istorie... lucrul n-ar fi tocmai imposibil. Dar mobilul ? Să-l încerce credința ? Pentru asta ar putea fi iertat grație avîntului și imaginației din ele... Desigur, e lesne de înțeles motivul pentru care a pus pe altcineva să le scrie... Dar de ce le-a încetat deodată ?... Pentru că se convinsese : bun ! Sau pentru că s-au precipitat evenimentele... Și-și aminti, deodată, de discuția lor, în ziua plecării din București...

Doamna Cornoiu se hotărî să fie foarte circumspectă. Reciti scrisorile. De Maria Luiza nu era vorba acolo ; ci numai de personagii din mitologii, antichitate sau evul mediu...

Totuși nu făcea rău să sondeze puțin. Întrebă la masă pe domnul Cornoiu dacă ar putea să-i dea vreun amănunt asupra personajului *Berthe au long*...

— ...vreau să spun *Berthe au grand pied* de care pomenește Villon în *Ballade des dames du temps jadis*.

— În ce ? întrebă domnul ministru și întrebarea lui edifică complect pe doamna Cornoiu.

— Păi bine, explică apoi doct, reculegîndu-se, François Villon pomenește în opera lui de multe nume legendare, cu care istoria n-a luat contact... Sigur se cunoaște numai că el a murit spînzurat, după mai multe evadări din pușcărie, ținu să adaoge îndată, pentru a arăta că dacă nu-i știe titlurile poemelor, în orice caz, de viața poetului vagabond nu e cu totul străin.

Era edificată.

O lună după aceea, cînd se întoarseră din străinătate, domnul Cornoiu o rugă să-i ajute la deschiderea belşugului de corespondenţă, strînsă între timp. O scrisoare de laudă şi recunoştinţă, venită de la Techirghiol, din partea lui Nedan, directorul liceului „Banul Mihai" şi fostul soţ al Tinei, o puse mult pe gînduri şi ca scris şi ca conţinut. Domnul Cornoiu fu foarte afectat de gratitudinea beletristică a subalternului, iar doamna Cornoiu dădu scrisoarea deoparte pentru a o compara cu cele din cutiuţa ei.

E drept, literile, la aceasta, erau drepte, pe cînd dincolo erau cursive ; însă pe-alocuri se vedeau trăsături identice, precum foarte asemănătoare şi ştiute i se părură unele expresii şi particularităţi de stil.

La masă, doamna Cornoiu fu foarte distrată şi nerăbdătoare.

„Nedan..., cel pe care l-a înşelat Tina cu propriul lui elev... De necrezut, Dumnezeule !"...

Domnul Cornoiu trebui să plece grabnic la Bucureşti : Zina rămase să ia parte la primele convocări ale comitetului ce se formase sub preşedinţia ei de onoare, pentru procurare de cărţi, haine şi toate lucrurile necesare şcolarilor merituoşi din toate cele şapte şcoli secundare ale oraşului.

Nedan, care era preşedintele activ al comitetului, trebuia deci să vină în dese rînduri ca să ia direct contact cu dînsa, după cum aranjase chiar domnul ministru înainte de plecare, pentru ca la începutul anului şcolar, în octombrie, roadele înjghebării acesteia filantropice, să umple de bucurie şi de recunoş.tinţă pe cetăţenii părinţi din lungul şi latul judeţului.

Cea dintîi întrevedere cu directorul se întîmplase deci chiar în prezenţa domnului Cornoiu şi fu convingătoare şi pentru Zina. Într-adevăr Nedan, pe care-l ştia rotund şi roşcovan, era acum surprinzător de palid şi subţire. Părea la rîndu-i sfios şi se îneca în propria-i vorbă, cînd avea mai mult de răspuns. Ochii înăbuşiţi înainte, de perinuţe de grăsime, crescuseră acum parcă ar fi fost ai lui Lazăr, cu deosebirea că ai lui Nedan erau albaştri-verzui. Iar apucîndu-se să întocmească o dare de seamă

cu domnul Cornoiu și acesta dictînd grăbit, scrisul, pe care se sforța vizibil să-l încîlcească, apăru revelator și trădător Zinei, ce-l urmărea surîzătoare de cealaltă parte a mesei.

Arunca spre dînsa priviri furișe și speriate ; iar cînd îi surprinse zîmbetul, se înfricoșă cumplit. Întoarse atunci, sfîrșit de suflet, o coadă de ochi la domnul Cornoiu ; dar acesta privea în gol, parcă ar fi cetit acolo cuvintele ce rostea și pe care le însoțea de gesturi, ca și cînd ar fi vorbit în fața unei mulțimi. Lui nu i-a împărtășit încă nimic, conchise...

Răsuflă ușurat, dar groaza îi reveni tocmai cînd plecă, la gîndul că ea poate acum destăinuie soțului istoria scrisorilor și că amîndoi trebuie să se fi aplecat asupra acestora și asupra dărei de seamă, comparînd codițele și ovalele literilor și descoperind tot mai mult asemănările.

Și doar la Techirghiol făcuse el scrisoare în regulă, pe îndelete, cu o caligrafie specială, special compusă și menită să îndepărteze definitiv orice legătură ar fi putut cumva să se nască, în mintea doamnei Cornoiu, între scrisorile de astă iarnă și persoana lui.

...Cu siguranță că asta a fost pregătită... cursa i-a fost întinsă dinainte... o anonimă desigur... dar cine știa de scrisori ? nimeni... a ba... atunci la cîrciumă... Nae Inelescu sau Lazăr... dar e de necrezut...

Din ce în ce se complicau conjecturile, din ce în ce temerea lui Nedan creștea. Își vedea postul de director periclitat... Dar de bună seamă asta n-ar fi fost tocmai prea mult ; însă ce va explica el Bertei, Bertei *au grand pied,* cînd lucrurile vor ajunge la urechea ei ? Deși întîmplarea s-a petrecut înainte de a o cunoaște, totuși nu mai încăpea nici o îndoială că femeia asta teribilă, care găsise mijlocul celei mai crunte pedepse pentru orice abatere cît de mică, va fi mai necruțătoare ca niciodată. Iar culmea era că de astă dată, cînd avea să-i aplice iarăși canonul, cum îl denumise dînsa, desigur că-și va refuza corpul nu o săptămînă ca pînă acum, dar chiar luni, cum îl prevestise „prietenește", deși se dezbrăca nepăsătoare în fața-i, iar patul era comun.

Însă teama îi fu de prisos căci, spre surprinderea lui, domnul Cornoiu plecă singur la București ; trebui să-l petreacă la gară, ca de obicei, împreună cu întreg statul major al partidului, căruia domnul ministru, pînă la plecarea trenului, îi dădu sfaturi și asigurări.

Dar Nedan, tocmai pentru că şeful îi arăta cu acest prilej o bunăvoinţă excesivă, rămase şi mai îngîndurat decît înainte. Cornoiu era destul de abil ca să se ţină necontenit în gardă, pentru a da lovitura, abia cînd adversarul îi va fi paralizat, sau deturnat indirect, orice mişcare. Şi fu într-atît de absorbit de tot felul de presupuneri, încît, deşi auzi pe unul şi altul dintre partizani accentuînd remarca, pe care dealtminteri şi el o făcuse, că doamna Şoimu se urcase în acelaşi tren — desigur în alt vagon — totuşi dînsul nu făcu nici o apropiere între aceste lucruri şi pînă la urmă nu înţelese cîtuşi de puţin, ce însemnătate să aibe coincidenţa plecării la Bucureşti a ministrului cu a unei foste soţii. Era totuna ca şi cînd s-ar fi întîmplat plecarea lui totodată cu a doamnei Mavromati, a cărei scundă imagine se micşorase pînă la microscopie în amintirea domnului profesor.

Deci chiar în ziua aceea trebui să stea singur cu doamna Cornoiu. Credea că-l va pune iarăşi să scrie, însă ea-l ţinu numai de vorbă şi el, care necontenit în timpul conversaţiei îşi căuta cîte un obiect în preajmă-i pentru a pune reazim ochilor speriaţi, avea uneori şi tăria s-o ţintească pe furiş, atunci cînd o simţea că se întoarce sau cînd dînsa se ridica să treacă pentru un moment alături. O, atunci trupul suplu se înmlădia atît de chinuitor pentru vederea lui, obişnuită cu mişcările rigide ale bucătăresei Berta, şi coapsele înalte îşi arătau atît de precis mişcarea de pornire prin stofa rochiei, contrastînd pînă la ţipăt cu şoldurile mai joase şi dezvoltate dincolo de dublu ale femeii lui istorice, că Nedan simţea picur fierbinte de lacrămi pe luciul ochilor orbiţi.

Pentru prima oară se întrebă, simţindu-şi obrajii roşindu-se de cea dintîi ruşine, dacă în familia Cornoiu s-a aflat cumva de *„die dicke Bertha"* a lui, cum auzise odată — producîndu-i o furie fără pereche — că i-o persiflează colegii şi amicii. Astfel, cînd doamna Cornoiu făcu să vie vorba, în mijlocul unei conversaţii, condusă maestru la acest punct, despre enorma „Meduză" de piatră pescuită cu cîteva zile înainte de nişte marinari, într-un oarecare golf grecesc, şi ceru amănunte de la dînsul — ca unul pe care-l ştie că se ocupă cu arheologia — cuvintele „meduză antică" şi „arheologie" fură pronunţat cu un accent deosebit, care lui i se păru ironic şi crezu că vizează uriaşa lui antichitate de casă. La impresia

asta contribui și tenul fără pic de păcat al doamnei Cornoiu (căci abia la aceste vorbe o privi fără să vrea în față) care-i aminti, prin contrast, figura, deși regulată ca trăsături, însă scorojită, brăzdată și vag buburoasă a Bertei, ca un cap de piatră, scos din apă stătută sau dintr-un teren umed, îmbibat de substanțe vătămătoare.

Roși de tot și bîlbîi un răspuns lamentabil, jumătate înecat în fundul gîtului : ea înțelese că el trebuie să fie de-o sfială rară, ceea ce îi făcu plăcere și, indulgentă, aduse din nou vorba de Andrei Lazăr, despre care-l întrebase și data trecută.

Dar atunci el răspunse că din cauza vacanței nu mai știa nimic de prietenul lui ; iar acum doamna Cornoiu socotise că între timp el se putuse informa. Însă Nedan, care uitase și de Lazăr ca de toate celelalte, răspunse iarăși, încurcat, că, probabil, bunu-i amic a părăsit localitatea, pînă la deschiderea cursurilor.

Ea clătină, tristă, din cap și simți un prelung și rece fior, gîndindu-se la modul cum bietul Lazăr se va prezenta la curs. Doamne, ce era de făcut ca scena aceea crudă, care avea să aibe loc, atunci, la deschiderea școlilor, să poată fi evitată ? Se uită lung și semnificativ la Nedan, dar nu știu de unde să înceapă vorba, asupra tragicului subiect ; teama indiscreției, a bănuielii fatale, teama că acela în viitoarele lui accese va pomeni de „coborîrea zînei" — și poate va preciza nume — și ideea că interesul pe care ea l-ar depune pentru dînsul să nu treacă drept o confirmare, o făcură să renunțe, cel puțin deocamdată.

Amintirea nenorocitului o făcea să sufere și să se condamne pentru interesul ce i-l arăta acum lui Nedan, fără ca bănuiala că acesta e autorul scrisorilor să se mai fi întărit încă cu prea mult. De aceea hotărî să pună capăt acestei stări de lucruri și data următoare, cînd Nedan mai trebuia să vină, îi puse de-a dreptul, fixîndu-l fără cruțare, întrebarea : cum își închipuie pe Jeana d'Arc ?

Ochii arheologului se căscară îngroziți și gura i se întredeschise pe jumătate. Simțea tot mai imperioasă o greutate care-l împingea puternic din spate, voind parcă să-l doboare în genunchi și să-i apese capul în covor. Dar deodată un vînt contrar îi răcori mintea, îi ilumină ochii și-i plimbă prin

toate încheieturile o adiere vie de curaj. Şi începu, fără a mai sta mult pe gînduri, stăpîn pe sine şi avîntat, să descrie pe Joana d'Arc şi pe orice femeie a istoriei, aşa cum o vede el, aşa cum o vedea desigur acuma, avînd în faţă pe doamna Cornoiu şi nu cum, îndobitocit de exces, i se păruse că o vede în făptura diformă, în meduza acea grosolană şi sălbatecă de acasă, care-l supsese de sînge şi de vlagă, lăsindu-l o biată fantomă.

Reacţia fu atît de subită într-însul, încît vorbind se simţea crescînd el însuşi odată cu bunul simţ, cu adevărul, cu frumuseţea din gîndul lui de-acum ; şi în acelaşi timp cu toate, simţea crescînd la fel dezgustul şi spaima pentru formidabila lighioană, care-l covîrşise şi-l domnîna tirană şi fatală.

Dinaintea lui, în spatele doamnei Cornoiu, era o oglindă în care Nedan îşi vedea trupul firav parcă înălţîndu-se ca şi cînd s-ar fi dilatat la focul acestei neaşteptate pledoarii ; se privea cu un fel de bucurie drăcească, minunîndu-se cum mai poate ieşi din fărîma acea de vieţuitoare, ce se agita în luciul sticlei, atîta lină curgere de vorbe aşa de la locul lor şi atîta cîntec minunat de înţelesuri. Cum puteau să se elaboreze toate acestea cu atîta repeziciune sub fruntea acea lucioasă şi străvezie, de parcă s-ar vedea prin ea osul hîrcei ! Ah, doar ochii mai erau vii în înfăţişarea sepulcrală ; încolo, cele două boţuri de deasupra fălcilor supte erau, pur şi simplu, îngrozitoare şi pentru prima oară el vedea acum fundul prăpastiei în care-l împinsese zi de zi Berta cu piciorul gros, caricatura sinistră a frumoaselor lui visuri.

Aşa că-n avîntul ăsta, în cîntecul ăsta de lebădă, care venea după atîtea stîngăcii, debitări de stupizenii, răspunsuri ocolite din pricina neînţelegerii întrebărilor, atîtea dovezi grozave de acută decădere, era parcă un accent de rugă, către zeiţa cari se plecase în sfîrşit să-l asculte, un trist şi îndepărtat ecou de strigăte de ajutor.

Ea-l asculta surprinsă de curajul lui subit şi de plăcerea intensă ce-i producea ; îl asculta şi-i încuviinţa ruga, cu desele plecări molcome ale genelor ei mătăsoase, ca două minuscule evantaiuri, ţesute-n fir de păianjen.

Cînd cîntecul s-a sfîrşit, ea s-a simţit vădit turburată şi trubadurul a fost răsplătit cu belşug de zîmbete şi cu chemări

și mai apropiate și mai insistente decît cele de pînă acum. Și-n revenirile lui, a fost primit de minunata ei făptură, metamorfozată de multiplele-i costume și de ineditele grații în înfățișări din ce în ce mai înnebunitoare, din ce în ce mai apropiate de visul suprem și irevocabil...

Oh, era cu adevărat de văzut Nedan în zilele acelea de aur ale vieții lui de biet fantast, naufragiat într-un oraș foarte oltenesc din toate punctele de vedere. Văpaia, de sine stătătoare, a dorului și a vieții, a mijit iarăși pîlpîitoare și nebunatecă în ochii căscați, peste care, mai-mai să se lase, ca un linţoliu înfiorător, luciul cel înghețat și fix. Într-una egal cu sine însuși, furiș pretutindeni și gata oricînd să se întindă, să acopere, să potolească, să împace.

Ah, boțurile din obrajii lui se rotunjeau și roșul sîngelui reîncepea să bată pielea mumificată ; în braț curgea spirtul înțepător al dorului de faptă, de bravură, de pedepsire...

Din „Berta cu piciorul mare", femeia de-acasă deveni îndată pentru dînsul „Berta cu piciorul gros" ; ba, cu o temeritate pe care și-o ignora și care-l îngrijora încă, găsi de cuviință să întrebuințeze la adresa ei, culme a disprețului, chiar pluralul : „Berta cu picioarele groase". Atît și fu de ajuns, desigur, ca necruțătoare Berta să bage de seamă repede — oricît el dădu, deocamdată, aer inofensiv de glumă noilor denumiri — că o schimbare s-a petrecut într-însul și că noua atitudine a domnului director a devenit pur și simplu insurectă. Pedeapsa fu deci promptă și pentru a reprima, cu toată severitatea, teribila *„cubilis interdicto"* (cum o botezase cu deferență Nedan, deși propriu-zis nu patul comun era interzis, el transformîndu-se dimpotrivă în cumplit instrument de tortură) fu pronunțată la maximum : trei luni !

— Trei luni ! strigase ea cu cruzime, bătînd categoric din picior, dar el îi răspunse cu rîs voios, cu chiot și cu aruncarea tichiei belferești, pe care și-o purta prin casă, drept în tavan.

— De ce nu șase, *micule* ?

Acest insolent „micule" o scoase desigur din sărite dar o și edifică. Va să zică gustul domnișoarei a virat iarăși. Și involuntar chipul micuței Tina, pe care nu de mult ținuse cu orice preț s-o știe și s-o vadă de aproape, îi apăru într-un

orizont ceţos cu sumbre prespective. Rezolută şi energică, plănui să vegheze şi la nevoie să acţioneze drastic...

. . . . . .

Însă departe de această conjunctură şi de altele la fel de greşite ale Bertei departe de clocotul formidabilului ei piept şi de lumina sîngerie ce i se deschidea în minte, ca o zare de război, Nedan evolua spre ultimele piscuri ale fericirii.

Şi ziua cea mare veni. O, era parcă o lumină de magie, în iatacul acela, în care amurgul de-abia mai răzbătea prin grelele podoabe ale ferestrelor ! Din tainice locuri, abajururi de mătase cerneau, cu aleasă artă, bizare împerecheri de culori ; peste tot domina sîngeriul violaceu de tăciune care moare, de parcă în toată încăperea asta, vetre invizibile de vrăjitoare şi-ar fi vărsat nemişcatele palori. Un semn numai, un singur semn, şi luminile ar fi prins viaţă, silfe ar fi început să dănţuiască, salamandre să se zbenguie şi-n oglinda fermecată din fund să apară goală şi înaltă, strălucind de albă frumuseţe, zeiţa tuturor timpurilor, dezlegînd cu un zîmbet veşnica întrebare, chinuitoare năzuinţă...

Tăcere de moarte. Iată, zîna a coborît ! Pe trupul ei sunt încă vestminte, diafane, a căror atingere numai vrăjeşte şi îmbată. Mîinile fermecatului se întind tremurătoare ; trupul regesc s-a lăsat şi s-a îngropat adînc în divanul ale cărui covoare închipuie, în zarişlea fantastică, pajişti de tărîmuri elizee.

Şi-n tăcerea apăsătoare, pătrunde discret vuietul oraşului. E Sena ! crede cu toată convingerea Nedan, iar zîna nevăzută i-a adus acolo, pe divan, trecutul în fiinţa Margueritei de Borgogne sau a reginei Isabeau. Oho, textele veşnic prezente în memorie refuză să-i indice pe care dintre cele două cumplite stăpînitoare o are dinainte. Şi i-e totuna dacă dincolo de uşă gealaţii curţii aşteaptă cu sacul de piele larg căscat, gata să înghită...

Plata amară a clipelor de beţie nu-l înfioară... El se tîrăşte în genunchi spre idealul lui unic, spre visul născocit de bietul lui suflet în nopţi de dor neînţeles şi insomnie, spre rostul unic pe care şi l-a dat singur existenţei lui. Şi visul, în sfîrşit aievea, îl îmbie cu lascive întinderi de braţe, cu ondulări de umeri...

Oroare... O spaimă scăpată cine ştie de unde se catară şi se arată în lumina plină a minţii ca o arătare hidoasă pe-o

fereastră de ruine. Nedan rîde sec în gîndu-i, s-o alunge, dar ea se înfinge bine în minte, în vine, în sînge, încleştîndu-l, paralizîndu-l... Zadarnic el cască ochii uriaşi să se îmbete de ireala privelişte ; zadarnic îşi strînge cu deznădejde divinul ideal la sîn. Căci simte cum i se scurge imaterial — ca orice ideal — printre degete şi pe sub mîini, şi pendulul marchează cu cruzime haoticul timp, ce curge într-una cu nemiluita, de zbucium copleşitor şi zadarnic, de vană aşteptare...

Regina trecutului se smulge cu un ţipăt de dezgust din braţele reci, din ce în ce mai reci, de parcă nenorocitul ar fi murit la pieptu-i, şi răsare în mijlocul camerii, înaltă şi albă şi frumoasă, negrăit de frumoasă, cu braţe răşchirate de spaimă, sub cununa şuviţelor cu străluciri de aramă şi cărbune... Şi se topeşte cu un rîs rău şi histeric, în lumina de vrăji...

. . . . . .

Lui Nedan i se păru că bîjbîie la tot pasul, deşi uşile erau larg deschise dinainte-i, iar coridoarele şi scara puternic luminate, deşi străzile pînă acasă erau scăldate într-o lumină vie de lună plină şi de elecricitate. Şi el trebui să recunoască o existenţă proprie micilor salamandre care-l urmăreau tot timpul, sărind din castan în castan de-a lungul bulevardului, şuşotind şi ţintuindu-l printre ramurile încărcate din ochii lor mici şi nenumăraţi, ca picăturile, după ploaie, prin tufărişuri. De bună seamă ele intonau în cor, cu glasul lor imaterial, acest refren, al cărui ecou venea pe lumea asta numai în urechile lui, tot mai răsunător şi mai sarcastic, cu accent clar şi apăsat pe particularităţile medievale...

Semblablement, où est la Royne
Qui commanda que Buridan
Fust jetté en ung sac en Seine ?

Acasă însă două braţe de uriaş îl ridică pe sus încă de la uşă şi-l aruncară în patul cel larg. Nedan zîmbi plictisit, plin de scepticismul în care-i înota sufletul. Însă chiar de la început el le observă cu fericită surprindere că de astă dată poate, într-adevăr, să primească lupta. Şi pentru că la uriaşa Berta totul nu era decît un simplu pretext, teribila caznă preliminară, menită să învedereze şi mai bine grozăvia postului îndelung, el se aruncă cu disperare asupra adversarului.

Învinse. Şi asta se întîmpla pentru prima oară acum, în înverşunatele lor zbateri de acest fel ; într-atît fu uimită de gloria lui, Berta, că-l iertă, după ce desigur asprele ei condiţii fură acceptate cu entuziasm şi întărite prin jurămînt.

Iar în seara aceea, în odaia în care luna bătea cu putere, învăluind lucrurile într-un mister ce nu mai avea nimic artificial, nici o silfă nu mai fugi îngrozită, iar micile salamandre intonară desigur în mod omagial :

Décidément, voici la Royne...

El singur doar sări peste tăbliile de bronz şi dintr-un salt reveni la loc şi se zbengui astfel multă vreme deasupra patului larg în hohotiri triumfătoare, reflectat nedesluşit şi diform de oglinda întunecată a armoarului, ca un strigoi, jucîndu-se sub lună, pe propriul lui mormînt.

Scîrbită peste fire, jicnită, furioasă pe sine însăşi, doamna Cornoiu lăsă iarăşi totul pe seama unguroaicei şi porni cu trenul de după-amiază la Bucureşti. Esti primise, cu demnitatea şi gravitatea cuvenite, rolul de locţiitoare administrativă, dînd doamnei toate asigurările şi reprimînd cu asprime sălbateca bucurie ce-i invadase sîngele la gîndul că, la întoarcerea sa din inspecţie, domnul Nae Inelescu, pe care trebuise în ultimul timp să-l primească prin poarta din dos şi-n odăiţa ei modestă, acum îşi va satisface din nou marea lui plăcere de a se lăfăi pe divanul fără fund din odaia doamnei, cu lumini de vis, strecurate prin abajururi de mătase.

Zina văzu cu groază pe fereastra compartimentului de clasa I (pentru că ajungea la Bucureşti puţin înainte de miezul nopţii, nu simţise desigur nevoia vagonului de dormit) pe mărunţelul inspector care se întîmpla să plece cu acelaş tren. Ea socoti că gureşul ăsta ar putea s-o însoţească tot drumul cu flecăria lui banală şi goală, vîrîndu-i în ochi acelaş aspect de mic şi dizgraţios aducător-aminte al atîtor neplăceri recente şi se feri în dosul perdelei sumese într-o parte. Un moment se gîndi să ceară şefului de gară să-i rezerve un compartiment întreg, dar ideea c-ar putea vedea-o traversînd peronul o reţinu ; pe urmă nemaiapărînd, crezu că el îşi găsise

loc în alt vagon unde de bună seamă se înfundase în lectura maldărului de ziare ce-l avea cu dînsul.

Își aminti și ea de cartea din valiză și o scoase ; autorul era Paul Morand și o începea acum, lăsînd acasă, la mai puțin de jumătate, tomul al 3-lea din *Histoire et recherches des antiquités de Paris* de Sauval, unicul din serie pe care-l poseda Nedan și i-l împrumutase.

Era pînă-n gît deszgustată de antichități, de medieval, și chiar de orice subiect istoric, și hotărîse să oprească net pe domnul Cornoiu, dacă ar mai avea cumva fantezia de gust ieftin s-o numească Maria Luiza sau să-i mai dea orice alt nume din trecut.

Trenul se pusese demult în mișcare, dar ea încă nu deschisese volumul ; cu cotul rezemat de măsuța de la fereastră, cu ochii ațintiți în rețelele de bagaje dimpotrivă, singură în compartiment, ea-și simțea fața învăpăindu-se la intervale tot mai repezi, la gîndul că putuse să se arăte goale atîtea ceasuri și să se preteze asalturilor lui din ce în ce mai neputincioase și mai îndrăznețe, fostului bărbat al Tinei, despre care aceasta, chiar astăzi de dimineață, venise să-i dea noutăți :

— Știi, nenorocitul trăiește în ascuns cu o femeie ordinară pe care a scos-o din hotel, una mare cît toate zilele ; îi zice Berta și aproape l-a distrus : și-a pierdut memoria, vorbește fără șir, probabil îl zăpăcește astfel pentru ca să nu-și mai dea seama de dînsul... Apoi în cel mai mare secret : Mi-a spus-o Nae Inelescu... nu știu cum îi descoase, dar el le află pe toate... E uimitor cîte adrese are băiatul ăsta... Aci se oprise să surîdă unui gînd interior atît de neînțeles că doamna Cornoiu se cutremurase. Bietul Nae Inelescu, a continuat Tina, făcînd-o să răsufle ușurată. Ce prietin bun și cît de drăguț... el niciodată nu uită pe vechii lui amici... Orcînd, atent și prevenitor... Doamne, de ce trebuie neapărat să treci prin cele mai crude experiențe pentru ca să vezi pe cel sincer cu adevărat...

Și parcă înfricoșată să nu i se descopere. ea alungase, cu un suspin, o amintire caldă și recentă...

Doamna Cornoiu abia acum întrevăzu rostul acestui suspin și scuturâ dezgustată din umeri.

Oh, tinerii ăștia provinciali, ingenui și halucinați pînă la absurd și epuizare de sclipirile unei civilizații prea subite,

orbiți de miragiile unor frumusețe, la care nevoiașele lor moșteniri sufletești nu-i învățase că se aștepte ! Prea surprinși de uluitoarea noutate, ca gîturile lor să nu se deschidă pînă-n fund de lacome, și prea mărunți, ca șubrezii lor umeri să nu cedeze neputincioși sub covîrșitoarea greutate ! Spectacolul strivirii acesteia sub dărîmături cu membre risipite și măruntaie însîngerate între bucăți de moloz era prea crud, prea brutal, pentru sufletul ei femeiesc ca să-i mai rămînă în cuget un cît de redus nucleu din acel nobil avînt protector, care-o agitase. Cel mult mila, dar aceea era atît de vecină cu dezgustul...

Milă pentru Lazăr, scîrbă pentru Nedan...

Și-și reamintea acum, și se încleștа strîns în această amintire care o întărea de tineretul acela sceptic și sarcastic, încrezut și forte pe care-l întîlnise în straturile suprapuse ale Bucureștilor, zvîrlit acolo din cele patru vînturi ale țării, de forța neînduplecată a voinții care vrea să domine ; și-l revăzu de astă dată admirabil în superbia lui fără limită, renegînd ascendențele, dărîmînd toți idolii trecutului, gata să ia locul, îndrăzneț pînă la cinic și inconștient, pe soclurile de-abia curățite.

Din vagi obsesii inconsistente, în legănatul molcom al vagonului, ea începu zîmbitoare să-și alcătuiască „tipul" noilor preferințe. Un obraz lunguieț și smolit, ochi mici și sprinteni, scînteind ca amnarul la cea dintîi atingere, trup cu duritatea și flexibilitatea oțelului celui mai fin. Răutate domolită dar fierbînd de îndîrjire, de fiară la cușcă, amețitor curaj dezlănțuit la cel dintîi semn al baghetei... tigru mugind, supus pînă la orbire...

Înserarea se lăsase grea și compactă în compartiment și în coridor... Afară însă, spre apus, amurgul bălțat de toată gama vînătului, crăpat de vine sîngerii, rezista însă stingîndu-se pe nesimțite ca un tăciune care moare. Impresia asta îi aduse iarăși aminte de iatacul ei din seara lui Nedan și un cutremur nervos o zgudui de sus pînă jos. Lumina din coridor se aprinse brusc. Un băiețandru cu șapcă și cu haină de uniformă trecu sunînd un clopoțel și invitînd la masă, în vagonul restaurant.

Nu-i era foame deloc ; se va mulțumi, mai tîrziu, să rontăie din bomboanele fără de care niciodată nu pleca la drum. Ș-apoi la masă ar putea întîlni pe Nae Ionescu. Așa, singură în întunericul ăsta din compartiment, se simțea cît se poate de mulțumită...

Pînă la București tocmai bine îi va veni și foamea. Va decide pe domnul Cornoiu să ia masa în oraș, în cel mai plin de lumină și de zarvă local. Simțea nevoia să-i plesnească în urechi zgomote stridente, lovituri dezordonate de tobă, șuierături și țipete de jazz.

Acum însă avea nevoie de liniște și singurătate. De aceea, aproape invizibilă în vagul reflex, pe care-l strecura lumina coridorului printre perdelele neîntinse bine — lăsate astfel tocmai pentru a-și disimula și mai mult prezența — îi plăcea mai cu seamă să întoarcă privirea spre fugarele mogîldețe negre de afară, care veneau informe în iureș năprasnic, din nelămuritul serii înaintate, și se rostogoleau în urmă, în huietul cumplit al roților. Trenul nu era decît un sfredel enorm care se înfigea turbat în viul tot mai adînc al nopții, zvîrlind într-o parte și într-alta negrele zăcăminte deslocuite.

Îi făcea nespus de bine tumultul metalic care răzbătea molcomit prin filtrul pereților și-al capitonajului ; ar fi vrut să-l audă și mai violent, bătîndu-i în urechi cu rezonanța maiului pe ilău. Iar cînd privea mogîldețele de afară, sosind în galopul necurmat de hoardă, se lăsa moale în voia oscilărilor vagonului, ca un călăreț săltînd în șea în ritmul goanei fără frîu. Vrea să ajungă cît mai repede la București și se închipuia uriașă ca o amazoană din visurile lui Nedan, strivind monstrul dintre pulpe, care tot i se părea că nu merge prea repede, cu pinteni sfîșietori.

Iarăși Nedan... se scutură să alunge amintirea asta sinistră și dureroasă. Dar ochii i se agățară de geamurile luminate ale ușii ; se strînseră parcă să se convingă mai bine, apoi se destinseră de groază, în vreme ce trupu-i alunecă adînc, în fundul canapelii.

Pe coridor era... nebunul !... Andrei Lazăr ! Se oprise în fața ușii și-și apleca stăruitor capul, într-o parte și într-alta, căutînd a răzbate cu privirea imprecisul dinăuntru. Își și lăsase mîna pe mînerul ușii, dar după cîteva clipe de îndoială, trecu înainte, alături. Se va întoarce oare ? Îl auzi repezind într-o parte ușa vecină... Ah, crezuse că se află acolo ! Pe urmă auzi zgomotul repetîndu-se mai departe și încă mai departe...

Pieptul i se ridica și-i scădea atît de grăbit și de dezordonat că inima o durea ascuțit, parcă la fiecare mișcare s-ar fi oprit într-un vîrf de pumnal.

Aşteptă pînă cînd nici un zgomot nu-i mai veni în urechi, dădu cu luare-aminte uşa într-o parte şi cînd văzu că nu e nimeni, ieşi în coridor. Din capul celălalt al vagonului veni plesnetul de explozie al uşii din afară. Trecuse desigur în vagonul vecin ; ea începu atunci să treacă, la rîndu-i în grăbită revistă compartimentele alăturate... Doamne, toate erau goale. Dumnezeule ! Se găsea într-un vagon complect gol.

Iar Lazăr o căuta cu înfrigurare. De bună seamă el se urcase înaintea ei în tren şi o văzuse venind. O întîmplare, firește ! Dar de ce aşteptase tocmai pînă acum, pînă se înnoptase bine, ca s-o caute ? De ce nu venise încă de cînd trenul plecase sau de la prima staţie ?...

Să fi căutat oare pe altcineva : bunăoară pe inspectorul Inelescu ?... Însă un sumbru gînd îi orbi deodată lumina oricărei alte idei... îşi închipui tot trenul acesta gol ; doar ea singură aci, în vagonul care se arunca orbeşte în noapte şi nebunul ce-o căuta lacom, răzbunător... Aşteptase pînă acum, cînd puţinii pasageri coboriseră... sau cine ştie, dormeau...

Uşa din fund a vagonului plesni deodată iarăşi metalic şi aspru de parcă s-ar fi dărîmat ceva ; şi-n sufletul ei se dărîmă totul. Mai dăinui poruncitoare şi iminentă doar ideea scăpării ; se refugie, îmbrîncită parcă de un pumn, de bătăile inimii, în vagonul dimpotrivă.

Ah, iată, aci cel puţin compartimentele erau populate ; pasageri răzleţi, cîte unul sau doi în fiecare, dormeau duşi, întinşi pe canapele. Mai din fund veneau zvonuri de voci, întretăiate de rîs...

Nu-şi dădea seamă de ce avea lămurită impresia că acolo se află Nae Inelescu... pe care trebuia neapărat să-l găsească ...Neapărat !... Doamne, de nu s-ar fi oprit la vreo staţie mai înainte...

Zgomotul vocilor se înteţise ; erau voci femeieşti ; iar rîsetele se porniră brusc din mai multe piepturi ca un stol de păsărele ce şi-ar lua zborul, întreg... Pe urmă, cînd fu aproape de tot, un glas bărbătesc, un glas cunoscut începu să cînte... Era chiar al lui Inelescu... Da, da, cu siguranţă al lui...

Privi prin despărţiturile perdelelor. Aci lumina ardea din plin ; ea însăşi părînd tot aşa de zgomotoasă şi vioaie, ca şi grupul peste care-şi vărsa curgerea-i aurie. Era el, într-adevăr...

În picioare, cu o mînă ţinîndu-se de măsuţa de lîngă fereastră şi cu alta în aer, micul inspector cînta aria favorită din

Don Pasquale. Întoarsă de la mijloc și aplecată pe una din canapele, o domnișoară zdravănă și blondă, cu bărbia rezemată pe mîna-i răsfrîntă, îl privea pe sub gene, provocătoare. Stătea picior peste picior și rochia scurtă îi dezgolea complect rotundul unui genunchi, parcă gol în ciorapul lucios de mătase, de culoarea pielei. Pe bancheta opusă, o fetișcană subțire și brună, cu figura lunguiață și catifelată, zîmbea reținut și modest, ca una la care privirile cîntărețului, tremurate de modulațiile melodiei, se îndreptau mai rar. Era vădit că preferințele domnului inspector mergeau spre blonda cea învoalată. Drept care, domnișoara subțiratecă, ale cărei buze se resfrînseră într-o dulce fluturare de politețe și necaz, își trăgea pe picioare un pled vărgat și-și căuta cu capul pe rezimătoarea de pluș un colț bun pentru dormit.

Zina Cornoiu se dădu discret într-o parte. Nu putea să facă altceva decît să ia bagajul, să se mute pe-alături... Însă luînd seama mai bine văzu că în fiecare compartiment dormea cîte cineva ; erau, judecînd după numărul și înfățișarea lor, pasageri de clasa II-a, oameni obosiți, aruncați pe drumuri de mîna grea a nevoii, care se cetea în răsturnarea rigidă și nepotrivită a corpurilor, în fețele trase, crispate de expresii diverse și sinistre ca figurile explicative dintr-un tratat medical. Din cîte-o parte sau chiar din mai multe locuri deodată, veneau pînă-n coridor acorduri grele de aghioase, zgomote de sufocare, explozii violente de năduf restabilit.

Izgonită de răsuflețul deșucheat al acestei lugubre armonice omenești, ea reveni ușor spre cabina cîntărețului curtizan. Cîntecul încetase ; domnișoara subțiratecă și brună părea că adormise ; iar Nae spunea zîmbitor ceva celeilalte, care la rîndu-i își căuta loc de odihnă capului somnoros.

Rămase nehotărîtă cîtăva vreme. Nu, în nici un caz nu va intra în compartimentul lui ! Dar nici aci afară nu putea rămîne. El ar fi putut să iese și se îngrozi la ideea găsirii ei aicea, căutîndu-l, urmărindu-l, spionîndu-l ; Doamne, neștiind ce să-i explice... Totuși ezita încă ; pentru că dincolo, în coridorul celălalt, i se părea c-o așteaptă într-un colț, calm și sigur de întoarcerea ei, sinistrul chip de ceară al nebunului, cu expresia fixă și rigidă ca a acestor oameni în somn...

Un pas, pe care-l simți la spate-i, de tot aproape de dînsa, îi smuci inima cu nemaipomenită violență. Era conductorul ; o privea cu o mină bănuitoare și insistentă. Se simți roșind

pînă-n rădăcinele părului și făcu sforțări supraomenești să nu tremure. Îl văzu cătînd intrigat printre perdelele pe unde privise și dînsa și gîndul i se opri brusc, ca un ceasornic lovit, de amintirea isprăvilor cu hoți de trenuri, cu elegante eroine de romane polițiste. Dacă individul ăsta s-ar apuca s-o întrebe acum...

Și într-adevăr...

Tocmai pornise stîngace de la fereastra întunecată unde-și făcuse de lucru, încercînd zadarnic s-o deschidă.

— Doamna ?

Se făcu că n-aude cu gînd să-l aducă după dînsa, spre a se legitima ceva mai departe de cabina lui Inelescu.

Dar el nu înaintă. Îl simți însă urmărind-o de pe loc, cu ochi străpungători, hotărît de bună seamă să se arate acum nedumerit și mai puțin energic, pentru a o surprinde apoi în pline operații.

Ajunse la compartimentul ei îmbrîncită din urmă de-un simțămînt de rușine, mai puternic chiar decît frica. Era o copilărie să se sperie astfel din nimic ; și încă de o biată vietate scrîntită și firavă ca nefericitul Lazăr. Dădu drumul luminei. Mînerul semnalului de alarmă drept deasupra ferestrei îi răsări în ochi și o liniști pe de-a-ntregul ca un remediu prompt și categoric.

Va rămîne astfel cu lumina deschisă și se va ține să nu doarmă. Dealtminteri nu simțea nici o poftă, nici o oboseală. Se încuie pe dinăuntru, trase perdelele și se miră că n-a procedat așa de la început.

Nu regreta că plecase la drum. Dimpotrivă, toate aceste neajunsuri i se păreau piedici grozave spre țelul ei unic, care acum era Bucureștii. Ele o îndîrjeau și mai mult și i se părea că au sens misterios, ceea ce-i producea mulțumire ascunsă și surdă. Și care creștea clocotitoare, îmbibîndu-i vinele, umflîndu-i-le, dîndu-i un impuls de bărbăție, o dorință de primejdie. De ce n-aprinsese lumina cînd Lazăr era aci, la ușă ?

Și să-l fi primit...

Totuși nu dădu la o parte perdelele și nici nu slobozi mînerul închizătoarei. Își duse acum gîndul tocmai la domnul Cornoiu, la năzuințele lui politice, la puterea lui actuală. Fără să-și spună, desigur, că-l aruncase atît de departe, ca să echilibreze între timp zumzetul de neliniște ce încă îi dăinuia în sînge...

Ce va zice el cînd va vedea-o, apărînd la miezul nopții ? Căci desigur, telegrama, pe care o trimisese cu puțin înainte de plecarea-i la gară, cu siguranță că nici n-a primit-o. Și chiar de ar fi primit-o, acel sec : „Sosesc București" nu-i va spune prea mult. Ar avea haz desigur ca neprimirea ei la timp să producă și unele încurcături. Ea găsi nostim să insiste asupra acestei idei care, o vedea bine, ar putea-o distrage enorm de la orice alte teme neplăcute de gîndire. Și mulțumită că și-a găsit astfel de lucru, deschise capitolul vast și amuzant al presupunerilor și complicațiunilor.

Șoaptele cu doamna Șoimu îi veniseră demult la ureche. Judecînd însă după efuziunile cumplite ale dragostei domnului Cornoiu, în aceeași epocă, dăduse totul pe seama intrigii ; iar după puțin timp, Tina îi întărise definitiv convingerea, destăinuindu-i locul unde, în sfîrșit, a aflat că Gicu Nenoveanu își consumă necredința.

Își îndreptă deci gîndul într-altă parte... Vreo bucureșteancă tînără, desigur, poate chiar foarte tînără, vreo funcționară de minister micuță și protejată, desigur brună, pentru a fi puțin în contrast cu dînsa, poate dolofană, poate cu pielea arămie ori negricoasă sau cine știe...

Ea văzuse odată, la teatru, pe doamna Șoimu și, oricîte trăsături deosebite dădea funcționarei celei mici, statura și pielea ciocolatie a primei doamne Cornoiu era tot ce-i dăinuia în lumina minții, din noianul mișcător de forme și culori pe care-l învîrtea în zadar acolo, neștiind ce să aleagă.

Și-și reaminti iarăși raportul ce i s-a dat la timp, că doamna Șoimu plecase la București, în același tren cu soțul ei... Bine... Bune toate acestea... Dar de ce efuziunile... dar de ce căldura, de ce cuvintele și purtarea aceea, toate, toate, acum mai tinerești decît oricînd ?... de ce denumirea aceea, șoptită prima oară în genunchi chiar, cu vocea pradă celei mai vii emoții, tremurată, pătrunsă pînă dincolo de fund de admirație și adorare : Maria Luiza... Maria Luiza...

Maria Luiza, soția de-a doua a lui Napoleon... soția cea adevărat imperială și mîndră... soția care nu-și dădea decît corpul... al cărui suflet rămînea cetate închisă și dîrză, înaintea atacurilor celui mai mare cuceritor.

...Maria Luiza... Să fie aici vreo legătură ?... Doamna Șoimu, prima soție a ministrului Cornoiu... și pe urmă Maria

Luiza... dar de ce toate astea... trebuia oare neapărat scoasă din cutie o Iosefină pentru comparație... ?

Zina își aduse aminte de imaginea ei întreagă în marile oglinzi... Și surîse... Și sub zîmbetul acesta imperial și triumfător, încuviință subtilei sale imaginații feminine să înainteze... Zîmbea necontenit la fiecare pas... Și încuviința... Era Maria Luiza... iar Iosefina trebuia neapărat, cum trebuie un soclu mîndrei statui...

La primul prilej o va invita pe doamna Șoimu...

Ușa fu zguduită cu putere din afară. Pe urmă încuietoarea se lăsă singură și ușa fu deschisă. Era domnul conductor. De bună seamă pîndise zadarnic și acum pierduse răbdarea.

— Biletul dumneavoastră ?

Îi prezintă biletul.

— Mda... făcu dumnealui examinîndu-l. Dar se vedea bine că nu e mulțumit cu atît. Se întîmplă însă atunci o bruscă încetinare a goanei trenului, roatele scîrțîiră dureros în noapte patinînd și locomotiva se opri îmbrîncind vagoanele înapoi.

— Dar asta ce dracu o mai fi ! mormăi domnul șef, dînd biletul Zinei și desprinzîndu-și felinărașul de la piept. Apoi ieși grabnic.

Zina privi afară. Deasupra, întunerecul domnea greoi și nemărginit. Așternute pe jos, luminile ferestrelor, regulat distanțate, se înfigeau în cîmpul sărăcăcios, ca niște dinți lați, rari, uriași și gălbejiți... Pe marginea taluzului, tuleie prăfuite de buruieni se încordau neliniștite sub suflarea largă, calmă, din adînc de somn, a nopții.

Ce-ar fi dacă s-ar întîmpla s-o găsească acasă chiar... în noaptea asta... De bună seamă el e prea precaut să facă una ca asta... Cel mult seara, o întîlnire undeva, la o grădină de noapte... iar ziua... domiciliul ei trebuie să-i fie doar cunoscut... poate chiar îl finanțează.

Și dacă, totuși... E nespus de interesant... Ce ar face... Cum ar proceda într-o astfel de împrejurare ? O, foarte simplu... ar intra în camera ei de-a dreptul, somnoroasă și întinzîndu-se lasciv ; el ar schimba priviri îngrozite și complice cu servitoarea... Ar trimite servitoarea... și l-ar ruga și pe domnul s-o lase, surîzîndu-i, văietîndu-se de crunta oboseală... O, ar fi nespus de interesantă mutra lui, de pe care spaima ar fugi pe încetul, lăsînd doar ochii căscați, în fața staturii ei goale, orbitor de albe și molatece...

În vremea asta, de-afară, ar răzbate poate vuiete de uși, zvonuri de zgomote surde și precipitate, pe care el le-ar acoperi cu ridicări de voce, cu înșirarea grăbită a tuturor noutăților vrute și nevrute... stîngaci, brutal și stupid, în fața ochilor ei rugători și a mișcărilor ei grozav de obosite...

Doamne, ar fi într-adevăr frumos... O, dar el e prea precaut să-i rezerve această plăcere...

S-a întors brusc, căci ușa s-a deschis iarăși : Andrei Lazăr !...El ezita încă în pragul acela, în vagonul complect gol al trenului care s-a oprit în plin cîmp... Figura aceea încordată... și ochii aceia cari... Nu, ochii aceia nu scapără nimic... ei sunt rugători și triști... și mari... și frumoși...

Nu înaintează desigur, căci îl ține în respect mîna ei care a și apucat mînerul semnalului de alarmă... Și privirile care-l împung îngrozite și hotărîte...

Dar de ce, de ce ochii lui sunt rugători... de ce el nu spune nimic... de ce beregata i se mișcă într-una parcă pregătindu-se să îngăimeze ceva, fără să izbutească...

— Doamna, te rog... vă rog... bîlbîie el... de ce ?... numai atît... atît aș vrea... să știu... bîlbîie el incoherent de-acolo, din ușă...

Și pare că așteaptă un singur cuvînt al ei, o singură încuviințare a pleoapelor, a genelor...

Dar ea nu îndrăznește să i-o dea. Ea știe privirea asta rugătoare... de nebun... nestatornică... din dosul căreia pîndește o alta... Doamne... teribilă... ah... nebunii au stratagemele lor...

Ochii lui se topesc acum în lacrămi și buzele bolborosesc cuvinte fără sens. Dar nimic n-o poate înduioșa pe dînsa, căci o idee cumplită i-a înșfăcat acum mințile : dacă semnalul de alarmă nu funcționează în timpul opririi ? Ea nu ar avea de unde să știe precis lucrul ăsta... Însă el, el care e... care a fost om de știință... dacă în creierul lui acum gol... ar putea să nască aceeași idee și ea să fie un adevăr...

Doamne, în vagonul ăsta gol... în cîmpul pustiu...

Ah, el a început să zîmbească...

Un țipăt nemaipomenit i-a pornit din gît, de la sine, înainte de a mai fi putut să-și dea seama de ceva.

...Și cu toată greutatea corpului ei s-a prăvălit spre nebunul mic din ușă, îmbrîncindu-l cu toată furia în lături...

Izbindu-se, în bezmetica goană, de pereții de lemn, de strapontinele culoarului, s-a oprit, de-abia mai putînd să rabde

zbuciumul inimii, în vagonul vecin, în dosul uşii pe care o trîntise cu zgomot fără seamăn, învîrtindu-i, sfîrşită de suflet, drugul salvator...

Însă în dreapta şi-n stînga stau larg căscate în noapte celelalte uşi... Doamne... Şi dacă Inelescu... şi dacă ceilalţi pasageri vor fi coborît... cu toţii, cu toţii.

...Nu... nu... de ce ? absurd... e cu neputinţă..

Domnişoara învoalată şi blondă de lîngă dînsul (se recomandase Agepsina Păunescu) tocmai se lăsa în voia aţipelii, cînd Nae Inelescu îi aşternu prevenitor pe picioare pardesiul, pe care-l trăsese grabnic din reţea.

Era un *trenchcoat olive* (cum face el, cum drege el, unde le găseşte el !) de cea mai englezească lărgime, ca jumătate dintr-însul să mai rămînă şi pentru genunchii proprietarului, în astfel de împrejurări.

Fata tresări simţind mişcările ştofei, dar văzînd despre ce este vorba mulţumi vag şi se lăsă din nou pradă senzaţiei delicioase, ce-i atrăgea capul spre dura pernă dspărţitoare a banchetei. I se părea că somnul însuşi stă chiar în perna aceea ca un ţărm bălţat şi ademenitor, spre care capul ei, legănat molcom de tren, tindea şi era uşor respins, din ce în ce mai uşor, mai puţin, nespus de puţin, ca micile epave purtate de jocul spumelor la mal.

Adormise de-a binelea desigur cînd nehotărîtă încă, în mijlocul răspîntiei de alei, pe care visul i le deschidea în toate părţile, simţi lăsîndu-se deasupra-i o mînă delicată şi ocrotitoare. Cine putea fi tovarăşul neprevăzut ? Încă nu-l vedea; încă nu lua chip şi tărie, dar de bună seamă nu putea fi alta decît mîna cea albă, pe care o văzuse de atîtea ori ridicîndu-se patetic, în timpul nenumăratelor sale cîntece, a tovarăşului de drum, a acestui tînăr, mic şi vesel domn inspector şcolar.

Are o atingere uşoară şi catifelată mîna asta prietenească şi în urmă-i lasă o dîră de calde înfiorări ; atît de domol de caldă în dulcea toropeală ! Dar nebunescul joc al jerbelor de spumă a prins iarăşi în subitele-i talazuri micile epave... Şi somnul dă ici, colo luminiş vieţii. Iar mîna ocrotitoare se gă-

seşte acum just deasupra genunchiului : ceva, ceva mai jos de marginea lungului ciorap.

Domnişoara Păunescu se simte acum trează de-a binelea, dar îndrăzneala de nedescris a micului inspector o dezarmează complect ; de aceea nici nu-i vine să deschidă ochii, însă pumnişorul strins a alergat zorit întru întîmpinarea uzurpatoarei. Şi rezistenţa a început dîrză şi disperată. Un scurt armistiţiu, apoi cele două duşmane s-au încleştat una într-alta sub *trenchcoat*-ul *olive*, ca doi tauri minusculi care s-au luat în coarne pe rotundul genunchiului.

Deodată domnişoara Păunescu se îngrozeşte cumplit : îşi dă seama că nu mai poate deschide ochii... Ah, ba nu ! Doamne, unde i-era capul ! Ochii îi deschisese, într-adevăr, însă nu putea vedea deloc, pentru că domnul inspector avusese grijă din vreme să întoarcă butonul luminii. Dar de bună seamă a trebuit să se ivească această neînsemnată uluială a minţii somnoroase ca mîna agresorului să poată înlătura înverşunatul obstacol ; instantaneu însă, dreapta fetei a sărit în ajutorul stîngii şi echilibrul a fost repede restabilit. Ba chiar mîna domnului inspector a bătut în retragere.

Fugară şi falsă biruinţă !

Pentru că şi domnul inspector avea două mîini. Şi savantă experienţă ! Astfel, în vreme ce expulzata se lăsă de astă dată candidă pe părul mătăsos şi abundent, trecu pe nesimţite la grumaz şi chiar se rotunji pe-un umăr, alunecînd domol, rezerva se abătu pe neaşteptate asupra genunchiului rămas fără apărare

Fata se frămînta amarnic sub necunoscuta cernere a inedităţilor senzaţii. Apoi deodată se smuci ca dintr-o toropeală de moarte, se ridică tremurînd toată şi se abătu clătinîndu-se spre uşă : surprinsă, buimacă, înfricoşată.

Nae Inelescu surîse demonic în întuneric. Programul se împlinea punct cu punct. Calm, se ridică la rîndu-i şi chiar îşi luă tacticos şi pălăria. Ieşi. Ea se oprise în coridor în dreptul unei ferestre deschise şi aspira cu capul pe spate, cu pieptul atît de agitat, aerul nopţii că parcă ar fi băut cu lăcomie dintr-o ciutură nevăzută.

Necontenit stăpîn pe mişcările sale, demonul cel pitic se apropie de dînsa fără nici o precipitare. Se plecă adînc.

— În faţa frumuseţii, *signora*, mă închin !

— Ah, domnule... dar nici aici... abia putu să mai articuleze fata printre grăbitele şuierături ale răsuflării.

Şi două palme sonore plesniră pe obraji cu trăsături cuceritoare.

Domnişoara Păunescu dispăru înainte ca Inelescu să-şi adune ideile. Însă stupoarea îl părăsi nu mult după aceea, cînd simţi o uşoară, o discretă atingere pe haină. Şi se întoarse dintr-o smucitură, crezînd într-o minune.

Era doar conductorul, care se oprise lîngă dînsul ·

— Din Costeşti cin' s-a mai urcat... La Piteşti cine rămîne ?

Numai cînd trenul îl zgîlţîi zdravăn, pentru a se opri pe neaşteptate, îşi recăpătă cu adevărat buna lui dispoziţie obişnuită. Căci coborînd în cîmp, aerul rece îi şopti parcă în urechi cu umeda lui tărie :

„Prostule, trebuia să-i apuci mîinile care te-au lovit... şi să le săruţi..."

Apucă atunci rampa de alamă a scării, gata s-o ia înapoi Dar îşi dădu seama repede că farmecul gestului sta tocmai în promptitudinea lui. Şi dînd de necaz un energic ghiont în aer, renunţă şi-şi aprinse o ţigare.

— Eah, n-are nici o importanţă !

Greşala mare a fost că n-a început cu bruna. Ochii aceleia glăsuiau altfel parcă ! În orice caz a rămas cu o învăţătură. Cînd întîmplarea se va repeta, acum ştie ce are de făcut !

Şi trăgînd prelung din ţigare, începu să legumească, în închipuire, perspectiva rară care-l aştepta. Sultana, Sultana Şoimu ! Rară şi nepreţuită comoară de artă, lucrată numai în bronz...

Doamne, cum nu s-a gîndit mai de mult la femeia asta, care a respins pînă şi pe fostu-i bărbat...

Şi rezemat de vergeaua de alamă, trăgînd adînc din ţigară, Nae Inelescu îşi amintea conversaţia aceea delicioasă din mica şi intima lui cancelarie de inspector, în vreme ce înserarea de septembrie venea tot mai plină prin fereastra larg deschisă...

„— ...m-am mirat şi eu că domnul ministru ţine atît la raportul acela... Detaşările se fac fără nici un raport... Însă probabil a vrut să epateze pe colegul de la instrucţie cu protejata lui... cînta vocea cea dulce.

— Cînd ai cu cine epata, de ce n-ai face ?...

— Ei, tocmai, domnule inspector, tocmai vream să vă spun : oi avea şi eu poate unele merite în învăţămînt... dar raportul dumneavoastră a fost cu totul de neaşteptat... vai ! Şi de aceea

m-am și gîndit să viu să vă mulțumesc... Doamne, atît de frumos, atît de binevoitor...

— Binevoitor ? Nu, doamnă... Dacă-mi dați voie să vă spun, ei bine, v-o mărturisesc ! Cînd domnul ministru m-a însărcinat să-l fac... am regretat mult că primul prinos, ca să-i zic așa, public, al admirației mele pentru dumneavoastră trebuia să-l exprim într-un biet raport funcționăresc... Ce vreți. . M-am supus... deși în zilele acelea, avîndu-vă necontenit în minte, mă simțeam inspirat nu pentru un raport, dar pentru o poemă..."

Iată cu adevărat o carte jucată bine, reflectă cu admirație pentru sine însuși Nae Ionescu. Pentru că dacă o cît de mică stîngăcie lăsa să se întrevadă cacealmaua și Cornoiu era avertizat de excesul de zel al subalternului, romantica lui situație sub noul guvern n-ar mai fi fost poate multă vreme de invidiat.

Pe cînd așa... Pe cînd, pornind cu un vînt atît de bine ales și vîslind cu braț voinic, cum știi tu să vîslești, Năiță, conversația începută spre ce țărmuri înfloriți n-a ajuns, adînc tîrziu, în înserare...

Ce despărțire lentă și făgăduitoare, ce mîini iarăși și iarăși sărutate, ce gropiță delicioasă sub cotul de bronz cald, ce protestări bogate în îndemnuri, cîți fiori risipiți cu lascivă alene și-n cele din urmă, fermecatul, minunatul, divinul :

— Parfumului 7 bis. Dacă se întîmplă de nu sunt acasă, lasă vorbă cînd revii...

(Căci Sultana Șoimu găsise cu plăcută surprindere în flecarul ăsta mic și sentimental, căruia pînă acum nu-i acordase nici o seamă, un bun ajutor pentru schimbarea rezervatului și foarte calculatului Gicu și, cine știe, Doamne ! — poate un regulator pentru pasiunea ei, care părea s-o fi luat prea, prea repede razna.)

Sultana ! Sultana ! Mîine, copilă, nu mai departe decît mîine, mîna a cărei dulce mîngîiere o cunoști va bate pătrunsă de emoție în strada Parfumului 7. Și dacă nu mîine, poimîine, nu mai departe decît poimîine, buzele astea arse de sete și izgonite fără milă, în noaptea asta, de la izvor, se vor ridica tremurătoare, copilă, pe gropița ta de sub cot...

Și ca și cînd n-ar fi mîncat palme de cînd lumea, Nae Ionescu sări sprinten treptele de lemn.

Dar sus îl aștepta o și mai stranie surpriză. O femeie înaltă, elegantă și extrem de agitată se năpustea spre dînsul din capul celălalt al coridorului :

„Ei bine, frate, și asta vrea să mă bată ?" glăsui el în gînd, cu oarecare sfială. Pentru ca în clipa care venea, să rămînă încremenit : „...Dumnezeule, dar asta e... este Zina... e doamna Cornoiu... iată, nici o înșelare... doamna ministru..."

Da, este ea. L-a apucat de mînă și-l zguduie cu toată puterea...

— Ah, pe dumneata te căutam...

— Pe mine ? Asta e bună... Cum așa, doamnă ?... poate... o neînțelegere...

Femeia nu-i putea răspunde nimic. Îl ținea strîns de braț și răsufla ca și cealaltă, adînc și precipitat, cu mîna pe ridicătura sînilor...

„Pe sînul acela al ei, Doamne", oftă tocmai în adîncul sufletului Nae Inelescu, cu ochii zgîiți de cea mai cumplită uimire.

— ...**Nu, scumpă doamnă...** un sacrificiu în nici un caz...

Și Nae Inelescu, din ce în ce mai stăpîn pe sine, simțea cum îi creștea năvalnic elocvența în compartimentul acesta mai încăpător, mai cochet, mai împodobit, de clasa I-a, fără pete uscate pe plușul de-un roșu somptuos al banchetei, și inundat de-o lumină mai limpede și mai caldă parcă, ca însăși o lumină mai de clasa I-a. Creștea văzînd cu ochii, odată cu timpul acesta delicios pierdut în noaptea cîmpului pustiu, tot mai îndrăzneață, mai vicleană, mai săltăreață, împletindu-se pe nesimțite în jurul acestei minuni femeiești, cum rar chiar dalta lui Dumnezeu poate să mai nimerească.

Ea însăși îl încuraja cu privirile ei umede, cu întreaga bunăvoie a expresiei sale, liberată din coșmarurile cumplite din care el o smulsese.

Iar Inelescu continua să debiteze într-una tot ce-i venea din minte, domol, fără nici o sforțare, ca unul ce-și știa izvorul nesecat. Îl pîndea numai curgerea lină, pînă cînd cine știe cine de-acolo, din straturile nepătrunse ale dedesubturilor gîndului, îi va trimite prin spuma banalităților ideea cea grozavă, lovitura, *cacealmaua*...

— ...Nu-mi aduc aminte să fi spus vreodată că am preferințe pentru femeia mare sau pentru femeia mică... eu am preferințe pentru femeia..., femeia în sine... se înțelege deci femeia

frumoasă... Voi da așadar totdeauna, fără reticențe și fără regret, dintr-un elan spontan și sincer, Cezarului ce-i al Cezarului...

...Eh și cum aș putea să regret, doamnă, se ridică el deodată simțind că vina decisivă a erupt în sfîrșit, cum aș regreta o biată blondină nostimă, cum îi spuneți dumneavoastră, o biată fetișcană simpatică și novice, gata să-și întrerupă drumul, să rămînă cu mine la Pitești, unde am primit însărcinarea unei inspecții inopinate (Nae Inelescu n-avea în căderea postului său Piteștii și nici vreo misiune specială nu primise în privința acestui oraș. El continua totuși cu accentul celei mai desăvîrșite sincerități). . pentru că îi făgăduisem, în schimb, că peste două zile va conta pe ajutorul meu, într-o afacere ce-o are pe la ministerul nostru... E conducătoarea unei grădini de copii. O, doamnă, n-aveți idee cît de simpatice, cît de drăguțe sunt în candoarea lor sufletească aceste biete blonde, pe care necesitatea le trimite neînduplecată spre clocotul Capitalei.

Însă Zina Cornoiu rămăsese pe gînduri :

— Va să zică dumneata cobori la Pitești ?...

— O, nu mai cobor, desigur, acum nu mai cobor... Vă voi însoți la București, orice-ar fi să se întîmple cu misiunea mea care e de natura cea mai urgentă... și orice ar putea gîndi...

— Vai, domnule Inelescu, n-aș dori ca din cauza mea... însă cred că trimeținď chiar mîine pe soțul meu la Instrucție.

— Nu, doamnă, și nici nu doresc aceasta... Eu nu înțeleg decît sacrificiile duse pînă la capăt... Și apoi de ce nu v-aș spune-o : m-ar tortura groaznic gîndul că aș putea fi iertat de o pedeapsă, sau că n-aș putea îndura pînă la capăt o pedeapsă, ce mi-ar fi fost dată pentru dumneavoastră... Pe cînd, dimpotrivă, aș fi cel mai fericit, dacă aș putea îndura totul în cea mai deplină discreție, știut numai de acea pentru care sufăr...

Doamna Cornoiu îl examină cu un surîs fugitiv. Era aidoma el, așa cum îl lăsase deoparte, de cînd în scenă intervenise Lazăr... Dar, Doamne, din păcate era și ăsta atît de mic...

— Dezastrul cel mare, scumpă doamnă, se hazardă el la acest zîmbet, departe de mine, este însă al micuței blonde, care se convertise într-atît la perspectiva minunată a rămînerii într-un miez de noapte într-un oraș necunoscut, cu un neașteptat prieten... O, doamnă, nu cunoașteți poezia neprevăzutului, a misterului noului întîlnit, a împrejurării străine de drumul ce ți-ai croit, împrejurare de care toată lumea se îngrozește și

fuge, dar pe care eu o caut anume... Eah, dar ce însemnează toate astea, oricît ar fi de frumoase, cînd piciorul care le calcă și le risipește este minunea sculpturală...

— Nu ar fi mai bine, domnule Inelescu, să mă mut și eu în compartimentul fetelor și să-mi continui cu ele drumul la București... În cazul ăsta ai putea să te oprești la Pitești pentru inspecția dumitale... iar cît privește de blonda dumitale amică îți promit c-o voi lua la mine și ți-o voi păstra intactă pînă poimiine, cînd...

Nae Inelescu simți podeaua clătinîndu-i-se sub picioare de parcă s-ar fi cutremurat pămîntul. Și el care crezuse că nu mai era decît un pas pînă la fericirea supremă !

— Nu, doamnă, dintr-un dublu și foarte puternic motiv Mai întîi, nu v-aș lăsa pentru nimic în lume în tovărășia a două fete slabe, cînd vă dă tîrcoale un individ atît de periculos. Căci din descripțiile dumneavoastră, am înțeles că avem de-a face sau cu un borfaș care vă știe și a mirosit o lovitură superbă sau, ceea ce e și mai probabil, dar cu atît mai periculos, cu vreun exaltat politic, cu vreun funcționăraș expulzat, care clocește de mult o răzbunare teribilă. O, exaltați d-ăștia, stăpîniți de idei fixe, nu se sfiesc desigur să ridice chiar *browing*-ul... proclamă el groaznic, privind-o atît de fix că doamna Cornoiu își simți carnea tremurînd... O, nu vă voi lăsa pentru nimic în lume, doamnă, chiar dacă mi-ați da și ordin... Voi merge înainte și voi face orișice ca să vă apăr...

Doamna Cornoiu încruntă ușor sprîncenele și rămase cu privirea pierdută în gol. Tocmai pentru că un moment nu i-ar fi trecut înainte prin gînd ideea *browing*-ului, posibilitatea existenței lui în mîinile unui nebun, care-i dă asalturi desperate și fără nădejde, crescu ca o obsesie în mintea zdruncinată de spaimă.

Nae Inelescu observă atunci cu ușurință că *browing*-ul lui a nimerit direct în țintă și, perfect convins, după vaga ei poveste, că individul care o speriase nu putea fi decît un simplu borfaș de trenuri, speriat el însuși de spaima ce-i cauzase, și care, văzînd-o acum însoțită, va renunța la orice atac, continuă bărbătos și viclean, hotărît să speculeze pînă la urmă extrem de favorabila împrejurare :

— Eah, orice ar fi să se întîmple, să așteptăm cu seninătate... rosti el eroic, întărind cuvîntul cu un gest energic al mîinii. Pericolul mi-a plăcut întotdeauna... prin definiție el face

parte inerentă din predilecțiile mele pentru vagabondaj și neprevăzut... De aceea, să trecem cu nepăsare, doamnă, la tema cealaltă mai puțin gravă — pentru dumneavoastră, căci pentru mine aceea e de adevărată gravitate — la tema blondinei, pe care am lăsat-o în vagonul vecin... Și admiteți și dumneavoastră ca mine, că mica domnișoară — mică e un fel de a vorbi, de fapt e destul de zdravănă — mi-a acordat doar cu destulă dărnicie posibilitatea să mă conving !... rîse el sonor și comunicativ spre a-i arăta că voiește prin toate mijloacele s-o îndepărteze de la negrele gînduri, în care socotea că a cufundat-o definitiv : admiteți și dumneavoastră, zic, că drăguța nu va mai avea nici o atracție la București. Într-un oraș cu atîtea femei frumoase, mica noastră conducătoare de grădină de copii va străluci ca o biată lumînare într-o plină zi cu soare... Savoarea, miezul aventurii cu dînsa, îl forma tocmai Piteștiul, tocmai orașul ăsta acum adîncit în noapte... în care va trebui să ne oprim și noi...

— Va trebui să..?

— Se va opri trenul... vream să spun. Oh, nu credeți că m-ați molipsit cu teama dumneavoastră, ca să ajung să bat în retragere și să vă sfătuiesc să întrerupeți călătoria pentru a evita pe nebunul acela... Mda, el desigur așteaptă vreun moment mai pe-aproape de București... cînd tot trenul, acum bine întîrziat, va fi dormind dus... I-am juca un strașnic renghi.. într-adevăr... Dar spre a vă arăta că nu mă înfior de primul nebun întîlnit și că pentru dumneavoastră aș merge și-n iad, acum n-aș mai coborî la Pitești.., să știu că ar întrebuința și dinamita. Însă ca să lăsăm ideile astea sumbre, prefer să-mi dați voie să mai fac iarăși puțină paradă de sacrificiul pe care vechiul și izgonitul dumneavoastră adorator îl face pentru dumneavoastră... o, nu-mi luați în nume de rău aceasta... e mai bine să-mi ascultați flecăriile mele, decît să ne lăsăm pradă unor sugestii, care pot crește din nimic...

Închipuiți-vă, zic... necunoscutul orașelor ăstora întîlnite în drum... o birjă somnoroasă în dosul gării... străzi pustii și întunecate... un fluierat de gardist care doarme de-a-npicioare .. o cetate a somnului și a nopții, în care rătăcește totuși mai vie ca oricînd aventura... Ah, poezie a orașului necunoscut și neprevăzut în itinerariu... eu n-am cunoscut o poezie mai grozavă decît a ta...

El continua să bălmăjească, inventiv și insinuant. Iar Zina se zbătea îndărătnic să-și închipuie ce s-ar întîmpla dacă Lazăr, care numai exaltat politic nu era, ar vedea-o singură cu Inelescu : s-ar calma oare pe loc sau rătăcirea îi va întuneca mintile și mai rău... el, înnebunind, odată cu venirea ei la dînsul..

— ...Cot la cot, în strîmta trăsurică, înginîndu-i, în cald falset, în pavilionul urechiușei :

Come è gentile
La notte mezzo Aprile...

Deși acum suntem în octombrie... Dar în sufletele noastre ar fi aprilie...

Și deodată închizînd ochii și clătinîndu-și figura, Inelescu începu serenada favorită din *Don Pasquale*... Ea-l asculta uimită și învăluită de întreaga amintire a întîlnirilor de la Tina

Cîntecul îi făcea bine, căci alunga, ca o binecuvîntare, cruntele perspective ce nu vroiau s-o slăbească... Hotărît lucru... cîntecul ăsta îi se arăta ca viața însăși, atît de plăcută, cu toate micile ei neajunsuri... Totul, gîndea ea, în vreme ce cîntecul din ce în ce mai puternic și mai generos o ridica și mai mult în aceste gînduri... totul e s-o primești așa cum ți se oferă... să n-o îndîrjești tot alegînd fără rezultat mostrele ce-ți prezintă, ca într-un magazin de mode.

Și Nae Inelescu, necontenit cu ochii închiși, pentru a nu mai vedea nici o piedică, se abătu înfrigurat la picioarele ei, care se lăsară strînse, fără nici cea mai neînsemnată împotrivire..

Trenul dădu primele semne că poate în sfîrșit să meargă

Lazăr coborîse în noapte. El văzuse prin ferestrele luminate întîlnirea Zinei cu Inelescu și venirea amîndurora în compartimentul ei. Atunci se așezase pe treapta vagonului cu coatele pe genunchi, cu capul în mîini. Prin urmare, ea îl credea cu tot dinadinsul nebun... de bună seamă tot astfel îl va crede și bătrînul profesor de la facultate, spre care se ducea acum să-i arate desemnurile mașinei, să-i prezinte calculele făcute și răsfăcute, după care motorul ar trebui să meargă neîntrerupt, și mai ales să-i spună strania poveste a pornirii neașteptate și a opririi aceleia neexplicabile, care cu adevărat i-a clintit mintea

din loc. Căci adevărata nebunie, cumplit de chinuitoare, a fost de-abia după aceea ; ea era o întrebare ca un burghiu de foc, care îi sfredelea necontenit creierul, hăcuind pînă în fund moalea lui materie. Să fi fost doar vedenia unui ochi împăienjenit de groaznica boală sau roţile s-au învîrtit cu adevărat ?

O, cîte nopţi de insomnie, cîte nopţi de durere, petrecute singur cu propria-i spaimă, ascultînd prin perină roaderea necurmată din minte-i a şoarecului celei mai teribile îndoieli ?

De la ore, venea întins acasă avînd impresia că e adus din urmă şi tras dinainte de lancea scăpărătoare şi de legăturile de lumină ale unei noi şi biruitoare idei. Maşina era pusă la punct după concepţia cea nouă ; cîteva clipe de înfrigurată aşteptare după ce îi da drumul : dar roţile rămîneau neînduplecate în rigiditatea lor de fier, iar întîiele rostogoliri şi oscilări terminate, crucile se iveau dure şi chinuitoare între cercurile negre. Piese întregi secase rînd pe rînd sau înlocuite cu alte dimensiuni mai mari sau mai mici, şuruburi slăbite, încheieturi modificate, sisteme de angrenaje simplificate, cele mai logice şi mai ingenioase modificări — zadarnic, toate nu erau de nici o nădejde ; micii drăcuşori, surprinşi într-o clipă de neatenţie, se fortificaseră zdravăn în complicata redută. Acuma era doar cu neputinţă să nu crezi în existenţa lor. Căci era de neînţeles altfel ca aparatul ăsta să meargă două zile şi două nopţi în şir şi apoi să se oprească deodată şi să refuze orice mişcare... Sau nebunie să fi fost... bine... dar cum nu se mai întoarce nebunia asta salvatoare, să-l ia iarăşi în vîrtejul ei dumnezeiesc, să-l ducă în depărtatele sfere...

Cu neputinţă ! Drăcuşorii lui Maxwell... cealaltă nebunie, stau acum strajă nemişcată, ca vălul cel de nepătruns să nu mai fie ridicat de pe marele şi eternul mister...

Şi totuşi... două zile întregi şi două nopţi întregi, secretul nesfîrşitului s-a plimbat în necurmata întoarcere sub ochii lui de muritor. A fost sau nu a fost ?...

Pale de vînt nocturn i-aduceau în urechi lovituri de ciocan şi zgomot de voci. Reparau maşina. Privi lung într-acolo, căci trenul se oprise la o încovoietură a şinelor şi luminile de la locomotivă erau mult apropiate de întuneric. Glasurile de oameni se auzeau cît se poate de aproape, deşi nu se distingeau decît cuvinte răzleţe.

Andrei Lazăr se sculă şi porni spre maşină. Reparaţia aceea febrilă şi zgomotoasă de roţi şi pistoane îi păru deodată ceva

familiar şi-l atrase ca o putere de magnet. Dar cînd ajunse acolo, constată cu straşnică surpriză şi uimire că alta fusese ascunsa cauză a subitei şi imperioasei vreri care-l împinsese încoace, să vadă şi pe alţii străduindu-se să dea viaţă şi nerv unor butuci de fier şi unor lucruri inerte şi grosolane — să-i vadă reuşind şi să primească în urechi chiotul izbînzii, pe care zadarnic îl aşteptase să ţîşnească în gîtlejul lui secat !...

Nu... micii demoni — căci acum îi vedea pretutindeni — îl aduseseră aici ca să-i arate o figură foarte cunoscută, o mutră galbenă şi împietrită, cu un cucui negru şi groaznic deasupra ochiului, o faţă veştedă şi cruntă, peste care lumina flăcărilor de carbid plimba jucăuşe şi neverosimile aparenţe. Era domnul Carol, cel de demult...

Din umbra deasă, unde se oprise, Andrei Lazăr surîse tăcut acestei iasme de sulf şi cărbune, care, în mijlocul fochiştilor cu flancle murdare şi unsuroase, părea ieşit de-a dreptul din peştera lui Vulcan ; avea impresia că are în faţă apariţia propriului său destin. Doamne, dacă omul acesta nu i-ar fi răsărit tocmai la cotitura cea mai periculoasă a vieţii în cale, i-ar mai fi măcinat oare restul zilelor maşina aceea imposibilă, pe care acest demon roşcat şi cu cucui negru în frunte i-a pus-o viclean în drum ?...

Ciocanele loveau dur şi sonor în fier, domnul Carol îşi îmboldea ajutoarele cu glume ; din cînd în cînd răspundea la întrebările şefului de tren, care-i urmărea lucrul, calm şi atent, cu mîinile la spate.

Noaptea era ciudată ; o luminiscenţă neexplicabilă, acum, încă destul de departe de răsăritul zorilor, o umplea parcă pe dedesubt ; poate oraşul mare de aproape, poate cine ştie ce incendiu apropiat şi nevăzut desemna cu aspru cărbune pe fondul cenuşiu rarele mogîldeţe ale cîmpiei. Stelele primelor mărimi parcă se dezbobociseră cu totul în noaptea norului lacteu, punctau lămurit figurile constelaţiilor.

Cu o ultimă lovitură de ciocan, domnul Carol sfîrşi operaţia ; şuruburile erau din nou întărite, iar cel care căzuse — se pare — pe drum, fusese înlocuit cu meşteşug de dînsul ; iar acum îşi privea opera cu mîndrie şi asigura că e chiar mai bine ca la început. Rămăsese doar treaba ungătorilor cu urcioarele lor de păcură, cu gît lung şi încovoiat.

Domnul Carol ridică de jos feştila de carbid, cu marea ei flacără liberă şi nestatornică, şi-o proiectă asupra asistenţilor, parcă pentru a culege admiraţia tuturor.

— Dacă nu rotunjeam la moment altă piesă, rămîneam în cîmp pînă mîine dimineaţă.

Lumina flacării neastîmpărate îmbrăca din toate părţile pe Lazăr ; maşinistul contractă sprîncenele şi cucuiul negru se făcu una cu ochiul sting ; apoi deodată cucuiul se ridică şi ochiul dedesubt se aprinse mare şi rotund.

— He... domnu Andrei... Apoi după o mică ezitare : Nu eşti, cumva, dumneata...

— Eu, chiar eu sunt, domnule Carol...

— Va să zică tot e adevărat că muntele cu munte...

— Ba e foarte adevărat, domnule Carol... îmi pare tare bine că te-am întîlnit şi încă tocmai acum... Va să zică ai trecut la calea ferată ?...

Şi se apropie brusc de urechea lui, în vreme ce ceilalţi curioşi se îndreptau acum la vagoane : Dar maşina... maşina dumitale ?...

— Maşina mea ? Iat-o ! arătă el cu un gest larg locomotiva.

— Maşina dumitale care a mers singură o zi : perpetuum mobile ?...

Domnul Carol îl privi cu multă plăcere la aducerea aceştei amintiri, apoi izbucni în rîsul lui solid şi răcnitor :

— Vezi că tot ţi-aduci aminte de mine... Eah, fleacuri... de-ale tinereţii....

— Cum, te-ai lăsat de ea ? Dar parcă spuneai c-ai făcut-o să meargă o zi întreagă... sau cam aşa ceva...

Rîsul răcnitor se auzi din nou şi mai puternic şi mai plin de voioşie, ca al unui om scăpat de cine ştie ce groază, de care acum îşi aminteşte cu mulţumirea celui călit în zbuciumi.

— S-a învîrtit... S-a învîrtit în capul meu... Mi-a mîncat şi lighioana aia cîţiva ani, da nu s-a învirtit nici atît ! Şi-şi petrecu degetul cel mare pe tăiuşul dinţilor. Acum mi se pare c-a pus-o nevastă-mea la cloşti...

Făcu o pauză, apoi rîse iarăşi :

— Iată maşina, încuviinţă el cu admiraţie, bătînd cu palma şasiul larg al locomotivei... Forţa aburului sau a exploziilor... Nu a desemnelor sau a închipuirii... adică nimic... aer, vid, cum s-ar zice... Ha, ha, ha...

Şi pentru că ungătorii sfîrşiseră, iar controlorul se pregătea să sune, grăbi să încheie :

— Eah, nebunii de tinereţe... Bine că am scăpat şi de pacostea asta... Crezi că mă ofticase ? Ajunsesem chiar să mi se pară că se învîrteşte de-a binelea... o auzeam hîrîind... Doamne fereşte ! Şi-şi făcu larg semnul crucii. Biata nevastămea m-a scăpat de pocinog... m-a dus chiar la doctor. Răsuflă adînc şi şuierător, apoi conchise : He, he, astea nu-s lucruri de noi... pentru astea : oameni, nu glumă...

Cornul conducătorului mugi prelung şi muzical în noapte

Lazăr trebui să grăbească, ca să-şi prindă vagonul ; nici n-avu timp să-l întrebe de adresă. Dar acum nu mai avea nici o nevoie : aflase ce trebuia !

Se simţea grozav de mulţumit. Şi-n unirea care-l zgudui a trenului, simţi o satisfacţie şi mai mare, de parcă s-ar fi urnit să meargă pentru totdeauna propria lui maşină.

Va să zică fusese o simplă poveste tot ce-i înşirase domnul Carol despre biata lui invenţie. Toată învîrteala ei, de o zi sau cine ştie cît, se întîmplase doar în capul sărmanului mecanic ! Era deci tocmai cum se gîndise Lazăr, mai tîrziu, ori de cîte ori îşi aducea aminte de cucuiul posomorît al conducătorului maşinelor de treierat. Neînţeleasa, eterna mişcare să iese tocmai de sub acest cucui dizgraţios, de care-ţi fereai instinctiv vederea, doar ce-o ridicai asupră-i ?

Dar acum nu mai încăpea nici o îndoială că maşina cealaltă, a *lui*, se învîrtise cu adevărat. Memoria lui o revedea de astă dată atît de limpede şi atît de aproape în necurmata întoarcere a roţilor, şi cu atîtea amănunţimi, că mişcarea parcă s-ar fi produs din nou, dinainte-i ca un lucrul real. Nu, nu a fost o simplă înşelare a simţurilor, şi nici cei doi, pe care i-a adus să le-o arăte, nu i-au răspuns afirmativ, doar să-i fie în voie, ca unui nebun... Îşi aminteşte doar perfect de bine : s-apoi din doi oameni normali, atît de deosebiţi din toate punctele de vedere, desigur că s-ar fi găsit unul ca să-l scoată de sub penibila obsesie.

Nu... nu... dar însuşi faptul că-şi analizează şi pune în cumpănă toate aceste lucruri, cu atîta luciditate, e dovada cea mai de nezguduit că n-a putut şi nici nu poate fi vorba de nebunie, ce zic : de părere, de amăgire, de o simplă impresie, ceva mai de lungă durată...

O, ar fi atît de ușor să convie, ca domnul Carol, că totul n-a fost decît o zăpăceală a minții ? Pentru asta, el, sărmanul, a avut nevoie de un doctor — pe cînd, Doamne, poate fi vorba de așa ceva la Lazăr ? E atît de ușor să spuie : „Simple copilării !" Și gata... ar fi omul cel mai normal din lume... O, dacă ar fi cu adevărat nebunie cea care-l încerca astfel, poți scăpa de ea numai cu un cuvînt ?...

Iată, se va duce din nou la Zina... Noroc că ea a adus pe Inelescu la dînsa : prezența aceluia o va face să nu-și mai piardă cumpătul, doar ce-l va vedea ivindu-se între perdelele cabinei. Va vorbi cu toții calm și înțelept pînă la București...

Oh, cît e de ușor să fii în toată firea ! Nu l-ar mai chinui atunci nici o mașină și nici un drăcușor. Ar fi liber, liber de toate, și ar contempla cu admirație și nesaț brațele pline ale doamnei Cornoiu. Îi va urmări, pînă cît îi va permite piedica rochiei, linia piciorului și-și va lăsa închipuirea în propria ei voie ca să bănuiască ascunsele ei comori, de care, Doamne, a fost doar cu o clipă departe, pentru a fi pe veci ale lui...

Ar fi omul sănătos și firesc, bucuros și răsfățat, amantul celei mai frumoase femei. Va fi de ajuns să spună : „Crede ce vrei de mașina aceea, însă totul n-a fost decît un joc, o nebunie dacă vrei, un simplu episod de teatru, înscenat de mine, în care-mi luam pentru totdeauna adio de la visul sterp și stupid pe care vream să-l sfărîm acolo în fața ochilor tăi, pentru a te întrona pe tine, viața cea nouă și reală și cu adevărat frumoasă, stăpînă exclusivă..."

Oh, ar putea să rîdă ca domnul Carol de învîrtirea aceea : „Mă crezi că și începuse să se învîrtească în capul meu ?... Ba chiar am adus și oameni și ei mi-au confirmat că se învîrtește, adică mi-au confirmat că sunt nebun... Doamne, cînd te înstrăinezi de viața cu adevărat frumoasă ca tine...

Trenul s-a oprit de cîteva minute în Pitești ; probabil din cauza întîrzierii mari nu va zăbovi mult ci se va grăbi să mai cîștige din timpul pierdut. Lazăr și-a făcut socotelile : îndată ce trenul va porni, va intra la Zina și la Inelescu... Și le va povesti întîmplarea nostimă cu mecanicul înzdrăvenit și miracolul cu întoarcerea la viață... Asta însă ceva mai tîrziu, după ce va schimba cu dînșii cîteva serii de banalități, pentru a-i asigura că totul e firesc și normal.

El stă pe scara vagonului și privește peronul gol, luminat searbăd, de noapte... Iată, o pereche întîrziată s-a coborît, cu

bagaje în mîini, și se grăbește spre ieșire . Se vede că somnul îi surprinsese și s-au trezit tocmai la timp, ca trenul să nu-i ducă mai departe... Ea e straşnic de învîrvorită, înaltă și parcă ar merge cocoşată de somn ; iar el e mic și cocoşat de asemeni. desigur tot de crunta oboseală, căci valizele din mîini n-ar părea așa de grele.

Ei merg cu spatele spre dînșul, căci ieșirea a rămas tocmai departe de vagonul ăsta, tras dincolo de stație... Cîțiva soldați, desigur surprinși și aceia de somn, abia acum scoboară din vagoanele de lîngă locomotivă... Se strigă pe nume și calcă aspru pietrișul cu bocancii lor greoi : dinaintea lui Lazăr, au dat de fîntînă și se opresc să se spele...

Dincolo de fîntînă pare să fie o grădiniță cu arbuști mici și parcă zgribuliți de noapte și de toamnă... iar mai departe, un colț din orașul adormit, presărat de rărițe felinare.

Din dosul părerii de grădiniță, două lumini fixe s-au clintit deodată ; apoi se opresc. Se aud voci înăbușite... se mișcă iarăși... și pornesc ocolind, ca să dispară brusc, după puțin.

Vreo birje, gîndește Lazăr, al cărei stăpîn a adormit aci în dosul gării și pe care cei doi pasageri l-au trezit. Și ocolul dublu al luminilor îi persistă în ochi ca un lucru familiar și plăcut, iar subita lor dispariție îi smulge ceva în suflet ; simte, inexplicabil, o tristețe amară și adîncă.

Și-i închipuie pe cei doi călători sub coșul îngust al trăsurii, izbiți de aerul rece al nopții ; ei poate moțăie, dar își simt carnea dulce a brațelor prin vestminte ca o făgăduință moleșitoare și apropiată...

Cît de ascunse și de dulci și de multe plăceri ale cotidianului, care pentru el stau zăvorîte ermetic ; pe care le-a ocolit, le-a disprețuit, amăgit prosteşte de tainele irealizabilului...

El rîde cu răsfățuri de copil, la gîndul că viața este la două, trei, vagoane de dinsul și oricînd poate pacta cu ea... Doar un singur chiot de rîs mai e pînă acolo și o exclamație : „totul a fost o iluzie și o nebunie stupidă !"

Și totuși, acum mai bine ca oricînd își dă seama că mașina s-a învîrtit în realitate și nu în capul lui... Un singur lucru numai rămîne... că aceste două noțiuni se exclud : de o parte mașina etern învîrtitoare ; de alta viața cea mare, cea ademenitoare...

Și el rîde ca un copil răsfățat între cele două ademeniri...

Trăsura cu coviltir scund îi revine în minte cu cele două persoane, un bărbat scund — așa ca el — o femeie înaltă — așa ca doamna Cornoiu....

Într-adevăr brațul ăsta al cumpenei este foarte potrivit cu propria-i împrejurare... Îți vine să crezi că și aci, în viața de jos, micii drăcușori le potrivesc pe toate.

Un bărbat scund și o femeie înaltă... mîinile lor s-au înlănțuit nerăbdătoare încă, deși foarte puțin îi mai desparte de împrejurarea fericită... Ah, împrejurarea aceea... Andrei Lazăr simte o gelozie surdă și neexplicabilă, un rău intens și fără rost, la fel ca atunci cînd cele două lumini de felinare au dispărut... Închipuirea lui stăruie să urmărească pe cei doi, iar el o lăsă în voie cu sadică voluptate, deși simte cum sîngele îi fierbe la focul ciudei... Trăsura s-a oprit și cei doi coboară... întîi sare mititelul, ocolește ; apoi mîna ei lungă, brațul lung și dulce iese de sub coviltir... O casă scundă și simpatică îi așteaptă... ferestrele oarbe parcă au tresărit gata să se descătușeze din somnul nopții...

Și piciorul lung se întinde spre pămînt...

Un soț și o soție, obișnuiți unul cu altul !... Ah, nu... povestea trebuie să fie ceva mai săltăreață... în atingerile scoborîrii, cei doi — de curînd fugăduiți — sorb intens fiorul marelui necunoscut, care e gata să se dezvăluie... Marele necunoscut, care nu stă numai în mașinile imposibile... Beția secretului dezvăluit... voluptatea eternei noutăți...

Cei doi s-au oprit în fața unui locaș strein, ei doar s-au abătut din drum în orașul ăsta... necunoscut pentru ei... tocmai ca să guste marele necunoscut... Și ei sunt... trebuie să fie... sunt...

De cînd zbura trenul pe cîmpiile negre, printre dîmburile fantomatice, cu stranii forme de arbori !...

Zădarnic Andrei Lazăr cutreieră ca luat din minți coridoarele vagoanelor, zadarnic cotrobăiește compartimentele, învîrtind comutatoarele, zornăind și trîntind ușile, trezind sau făcînd să vorbească în somn trudiții călători...

Cuibul e gol..

El s-a pomenit tocmai dincolo, în capul celălalt al trenului, unde s-a mutat mașina la Pitești, pe platforma deschisă a primului vagon. Dar răcoarea goanei turbate, în noaptea rece de toamnă, nu poate alunga imaginea zeiască, imaginea albă,

de marmură antică, evocată atît de des de Nedan în halucinaţiile lui... O statuie clasică, într-o cameră de hotel provincial... îmbălată de buze muritoare... de pitic înfierbîntat de rutul cel mai josnic...

...O, Nae Inclescu, flecarul şi curtezanul de profesie... lăudărosul... nici un pic de ideal în nemernicia asta... nici un cutremur în faţa marelui necunoscut... A minţit-o, a necinstit-o... Ah, poate ea încă rezistă, poate braţul ei lung şi gol îl ţine încă la distanţă pe aventurierul meschin demascat !... Dar imaginea nu rezistă... braţul se frînge sub apăsarea buzelor aprinse...

În sufletul lui Lazăr clocotea un cazan de smoală. Nările lui căutau aerul pur al înălţimilor, ochii i se îndreaptă ca la un liman spre minunatul braţ ceresc întins deasupra vecilor...

În noaptea cu luminişte ciudată, doar ţintele stelelor mari punctează constelaţiile. Din trupul rombic al Pegasului, Andromeda se lasă într-o parte, întinsă, cu un braţ ocrotitor. E braţul unei alte Andromede a închipuirii lui, ocupînd o considerabilă regiune cerească, cu capul pierdut în aureola lactee, cu trup şi membre alcătuite din constelaţiile învecinate.

Dar tot ce este mai mîndru, mai majestos în această întruchipare de stele, e tocmai acel braţ minunat şi rotund, întins spre septentrion, în extremitatea căreia el ştie minunea de safir a Secundei din Gama, ca un inel nestemat în degetul mic...

Privelişlea aceasta, care-l îmbăta adesea, acum e mai grozavă decît orişicînd. Bumbii de diamant se întreunesc în linii de foc şi apariţia cerească e toată de stranie măreţie şi strălucire. Ce pot face contra acestei lumini toate statuiele antice rătăcite în camere de hotel, toate hohotelele grosolane ale unor bieţi mecanici vulgari şi imbecili ?

O, şi acest braţ molatec şi cald de atîta dulce lumină, din cît e ţesut şi totuşi necontenit întins, în veci neînfrînt, arătînd într-una acelaş neînţeles septentrion, aceeaşi neobosită osie a rostogolului luminilor... Acelaşi necunoscut a tot şi a toate...

Lazăr plecă ochii orbiţi de măreţie... Dedesubt rîde necurmat din umbră un lunecuş agitat de roată, apoi luciul întins pînă la nesfîrşit de şină... şi-n urechi se varsă ropotul de metal al năprasnicei învîrtiri...

El privește înapoi pe drumul pe care a venit pînă acum în viață și o vede toată pînă-n fundul zărilor copilăriei, doar dintr-o ochire. El se întoarce apoi și privește înainte, pe drumul ce se deschide...

Nimic, nici un sens... O neostoiată și vană dibuire într-un codru profund de neînțelesuri... De cît colea, foarte aproape — un bătrîn profesor cu plete albe și răscolite, cu ochelarii încălecați pe vîrful nasului :

„Imposibil, Lazăre, a fost o părere, dragul meu. E mai mult legendar decît științific în cele ce-mi vorbești. De ce nu-ți ceri tu mai bine un concediu ?..."

Și-apoi necurmat aceeași odaie mohorîtă, cu o mașină care refuză să se întoarcă... deși s-a întors, deși a mers... a mers doar atîta, cît să-i arăte că dincolo totuși de imposibilul din ochelarii ăștia încălecați pe vîrful nasului, că dincolo totuși de spaima nebunească din ochii aceia frumoși, care se contractă acum sub spasmuri într-un fund de hotel, se înalță și stăpînește ceva haotic și înfricoșător de frumusețe, ceva atît de orbitor și de dulce, atît de limpede, de blînd și de bun, atît de lămurit și transparent, încît să vezi pînă la sfîrșit și pînă-n fundul lucrurilor, al sufletelor și-al întregului neînțeles.

Și toată minunea asta de nedescris aci, aproape, foarte aproape ; colo, sub vagonul vecin unde palpită într-una, zglobie ca un drăcușor, pata aceea de luciu de pe lunecușul roatei, care vine într-una nedomolită și neclintită, sigură și de neînlăturat ca un destin...

O singură părere de rău pentru ochii aceia atît de mari și atît de negri de cari se vor bucura cîți alții ! Cum pot atîta mîndrețe de ochi să nu vadă decît așa de puțin și așa de mic...

Și-apoi o singură și-o ultimă privire spre brațul care stăpînește năprasnic de departe înaltul și arată necurmat spre carele lumii, ce se învîrtesc într-una din amurg pînă-n zori !

Ce poate, ce trebuie să fie acolo ?...

Năprasnic de aproape, sub lucrul rîzător al roatei care vine într-una...

Aici... jos...

ZILELE ȘI NOPȚILE UNUI STUDENT ÎNTÎRZIAT

La casa no. 4 bis din Fundătura Şapte Fîntîni, un trecător, tînăr, cu aer mulţumit, poate de dimineaţa aceasta plină de lumini, ţîşnind din toate părţile ca apa într-un loc bogat în izvoare — aşa cum arăta numele pe cel de aci —, îşi lipi ochii negri şi grei pe fâşia albă din fereastră, cu litere trase din vîrf de băţ muiat în cerneală violetă, vestind : „De închiriat cameră mobilată".

Trecătorul cel tînăr evaluă dintr-o ochire căsuţa scundă, dar de construcţie nouă şi cu zidăria curată, şi pătrunse prin portiţa de alături, căscată uşor în alinierea severă de stacheţi proaspeţi, nevăpsiţi, ai gardului de la stradă.

În curte, în faţa pridvorului cu geamlîc, nou-venitul se găsi ca într-un fel de grădiniţă cu cărărui strîmte printre răzoare şi mici rondouri nesimetrice, ale căror podoabe de buruieni populare şi zarzavaturi înflorite zăceau firave şi mucede, în smocuri burlite, sub umbra umedă şi matinală a unui tei bătrîn. El bătu în geamlîcul pridvorului şi sunetul sonor şi repetat al degetului păru că vesteşte întreaga fundătură de sosirea unui necunoscut.

Printre *brise-bise*-le de pînză de casă, scunde şi neregulat întinse pe beţişoarele de sîrmă galbenă, văzu atunci înălţîndu-se, prin întredeschizătura uşei din capul săliţei, frunte şi ochi de femeie, lucind de vie curiozitate, pentru a pieri numaidecît apoi, în semiobscuritatea de unde se ivise.

Vizitatorul bănui că doamna, desigur proprietăreasa, nu era încă gătită şi se aşeză pe stinghia bătută în doi ţăruşi în chip de bancă, de sub teiul în verdele şters al căruia începutul de toamnă se grăbise să arunce primele pete stacojii. Dar n-avu timp decît să-şi amintească sumar că figura care-l întîmpinase astfel era destul de tînără şi chiar simpatică, cînd uşa se auzi din nou. Pe treapta de beton a pridvorului apăru femeia, în rochie uşoară de vară, cu ciorapi străvezii de aţă cafeniu-închisă, după modă, şi cu pantofi înalţi.

— Bună dimineaţa, domnule ! Ce doriţi dumneavoastră ? răsună răspicată şi dîrză vocea ei, luînd pentru sine iniţiativa conversaţiei, în momentul cînd celălalt se pregătea să vorbească.

Domnul cel tînăr o privi drept în ochi, pentru a lămuri la rîndu-i, de la început, că nu-i nici dînsul tocmai dintre cei care se intimidează prea repede şi răspunse ceva mai tîrziu, puţin mirat de întrebare :

— Nu aveţi o cameră mobilată de închiriat ?

Femeia, la rîndu-i, nu se grăbi cu răspunsul, ci-l măsură nemulțumită și oarecum intrigată de ochii cei grei.

— Ba da... Poftiți de-o vedeți ! declară înțepat și categoric.

Și-i făcu loc la intrarea pridvorului. Apoi îi arătă drumul spre încăperea de la stradă.

— Pe-aici.

El își scoase însă pălăria tare, fără să se urnească, și-și trecu mîna prin părul foarte negru și foarte creț, privind-o drept în miezul ochilor și părînd a-i spune : „Acum ce mai zici ?“

Dar ea se mulțumi să spună sec și indiferent :

— Poftim...

— După dumneavoastră, făcu el galant.

Acest semn de distinsă manieră păru că-nsuflețește într-un alt chip pe tînăra gazdă, care-și țuguie deodată buzele, își înțepeni gîtul și trecu înainte, vădit încîntată.

„Camera mobilată“ era o încăpere destul de largă, plină de soare, sănătoasă, prea încărcată și gătită în chip bătrînesc. Patul cu macat roșu, un pat larg cu tăblie înaltă, de lemn mohorît și cu urme de luciu, era așezat de-a lungul unicului părete întreg, netăiat nici de ușă, nici de ferestre. La mijloc stătea o masă rotundă, pe piedestal cilindric, din care se desfăceau trei picioare zdravene de leu. Era așternută cu față de horbotă lucrată în igliță și avea pe ea obișnuitul vas de lemn, lăcuit negru și pictat, cu mănunchi bogat și mătăsos de iarbă dungată, un ghioc enorm, un ceas cu sonerie și cu tic-tac greu, o chibritelniță smălțuită cu sculptură alegorică și o infinitate de mărunțișuri inutile.

Soba era cu olane, iar lavoarul de lemn, cu capac ; lîngă pat măsuță de noapte, pe lîngă pereți, scaune greoaie de pluș, un dulap cu oglindă din aceeași garnitură cu patul, ba chiar și o mașină de cusut. Ferestrele erau apărate de perdele albe de tul și de perdele grele de stofă, strînse-n falduri cu frînghii roase, de mătasă străveche. Din tavan atîrna [o] lampă de bronz împodobit, cu *abat-jour* umflat de porțelan ; la începuturile ei — și poate și acuma, la vreme de nevoie — de bună seamă fusese făcută să ardă cu petrol, dar de astă dată, sub căscătura *abat-jour*-ului atîrna ca o limbă de clopot diafan para unui bec electric.

Nou-venitul, plin la trup și elegant, în hainele la modă, vag uzate, privea toate aceste amănunte cu luare-aminte de om

obișnuit cu astfel de negustorie. La fiecare mișcare, din îmbrăcămintea lui porneau ușoare reminiscențe de apă de Colonia, care nu puteau scăpa nasului feminin al proprietăresei. Încît aceasta, după ce turuise ca o lecție calitățile odăii și tăcuse brusc, așteptînd oferta contrarie, de astă dată le reluă la numărat mai domol, mai insistent, cu explicații mai complexe, cu glas voalat și parcă tulburat.

„Tinerelul e bine!" gîndea ea, examinîndu-l pe furiș și ridicînd mai des privirile spre pata de negură a ochilor și a sprîncenelor, spre fruntea mată-sidefie, spre părul lucios și încîrlionțat, de parcă era făcut cu mașina — și coborîndu-le mai rar spre figura ceva cam largă pentru statura lui și la nasul prea dezvoltat la bază și prea ascuțit la vîrf, pe care însă îl reabilita cu prisosință o gură mică, de-un roșu viu, și-un rîs sănătos, de dinți mici, regulați și puternici.

„Îi plac mahalagioaicei!" gîndea și tinerelul, prea cunoscător în materie, cu toată fereala, destul de străvezie a cucoanei. Dar nici ea nu e de lepădat. Părul e netuns și bogat, cu siguranță că despletit ajunge pînă la glezne; iată o noutate care-mi sosește tocmai de pe vremea nunții hatmanului Timuș cu fecioara lui Vasile-Vodă Lupu. Ș-apoi e de-un castaniu din cele mai fine. Pîntecul e drept c-a început să se bage de seamă, nu prea cine știe cît, nu-i vorbă, dar sînul se ține încă bine și caută semeț a ceartă. Piciorul, ceva, ceva cam dolofan, este însă nu se poate mai bine modelat, are un arc pînă-n jaretă, ce s-ar putea arăta cu mîndrie orișiunde; dincolo de hotarul Fundăturei celor Șapte Fîntîni; în schimb figura — dar asta interesează mai puțin — deși regulat tăiată și simpatică, poartă cu măreție marca de fabricațiune a locului.

Amatorul de închiriere se declară mulțumit. Dincolo, la coana Săftica Mănguleasa, din Fundătura Dorului, lucrurile s-au prezentat cu mult mai prost. E drept că și scutirea de chirie a început chiar de la a doua lună. Dar acum se poate declara sătul pînă-n gît de sistemul ăsta de locațiune; între o mie, două, acolo, pe lună, și libertatea însăși, e timpul ca să prefere și pe cea din urmă. Monopolul instituit de coana Săftica întrecuse chiar orice așteptare.

— Și care e prețul, dacă nu vă supărați?... dar înainte, îi taie el la timp răspunsul pe buze, îmi dați voie să mă prezint: Băiatu, Mihnea Băiatu, stud... adică doctorand în drept...

Îi apucă bărbăteşte mîna cam mare şi cu miros, strivit la vreme în rochie, de zarzavat tocat, şi o purtă între degetele lui lungi şi subţiri, cu unghii lucii, pînă sus la buze, fără să se aplece, ca un grav şi perfect gentleman. Şi depuse pe ea, ca şi cum nu i-ar fi mirosit nici un fel de mărar, un sărut apăsat de buze calde. Numele ei se înecă în gît.

— Doamna ?

Ea mai făcu o încercare întreruptă de tuşă, după care izbuti în sfîrşit să articuleze :

— Nisipóiu.

El însă, în semn că nu-i complect mulţumit, nu-i lăsă încă mîna..

— Şi numele celălalt, personal ? o întrebă rîzînd.

— Polixeni, Polixeni Nisipoiu.

El îi strînse foarte uşor degetele într-ale lui, apoi îi liberă mîna cu tact, înainte de-a aduce vorba din nou de prozaicul preţ.

Dar păstrînd încă impresia atingerii calde, elastice şi voinicești, doamna Polixeni Nisipoiu avu un moment de recul şi ochii i se deschiseră ca în faţa unei recunoaşteri neaşteptate. Care va să zică ăsta era... care va să zică unul din aceia, din domnişorii eleganţi şi buni de gură din *centru*, cari sucesc minţile femeilor slabe de înger, dîndu-le cu piciorul fără milă, după ce le-a stors ultima picătură de vlagă şi s-a folosit pînă la fund de punga lor. Era un... ăsta, cum se spune, era un *tip*. Ah, auzise ea mult şi bine de astfel de domni şi cetise berechet, la gazetă, despre isprăvile lor, mai ales în ultima vreme.

Şi ca la trîmbiţa unei deşteptări subite, ea-şi îmbrăţişă cu ochii, ca o leoaică puii înainte de atac, toate lucrurile din odaia asta, cele mai bune, din cîte adusese de zestre domnului grefier Nisipoiu.

— Preţul e două mii cinci sute de lei, domnule ! puse brusc degetul de-a dreptul pe rană, cînd celălalt tocmai se aşezase şi se părea că mai are şi altele de spus, desigur tot fără nici o legătură cu elementul esenţial al unui tîrg serios.

Dar la auzul acestei sume, pe care ea o socotise ca o dezlegare de farmec, un fel de „Piei drace !" însoţit de scuipat în cruce, doamna Polixeni Nisipoiu văzu cu uimire că tipul n-a pierit, că hainele i-au rămas la fel, rîsul sănătos nu s-a desprins dintre buze ca o dantură falsă şi ochii-i sînt tot atît de greu de suportat ca la început.

Domnul Mihnea Băiatu, cîntărind din nou odaia, cînd într-un ochi, cînd într-altul, ca și cînd ar fi pus toată mobila de-aici într-unul și prețul cerut în celălalt, opină cu aer de obiectivitate :

— Eu cred că cu două mii e cît se poate de bine plătită...

Va să zică contra, oferea și el o sumă, care n-avea nimic neserios în cuantumul ei, va să zică nu se repezea din nou la mîna-i cu miros de pătrunjel tocat (doamna Nisipoiu o plimbă ca din întîmplare pe la nas, să vadă dacă mirosul a fost într-adevăr pătrunzător, dar constatînd că aproape se pierduse, își recăpătă îndată încrederea și siguranța de sine) ca s-o convingă prin presiunea degetelor calde să lase cît mai jos cu putință și nici nu se grăbea să accepte dintrodată cu indiferența princiară a escrocilor, cari știu bine că tot n-au să plătească vreodată.

Contrapropunerea lui restabili deci starea ei de spirit, brusc dezechilibrată de o teamă foarte legitimă pe vremurile astea de întîmplări atît de neașteptate, că foarte adesea, cînd la prima aruncătură de ochi constata că *Universul* de astăzi mai aduce vreo noutate senzațională, începea să exclame cu neoprită satisfacție și vie nerăbdare către oalele de pe mașină, ce nu apucaseră încă să dea în fiert : „Ce-o mai fi și ăștia, draga mea, să știi că se întoarce pămîntul cu dosul în sus. Am ajuns sfîrșitul lumei, draga mea..."

Cu toate astea, doamna Nisipoiu nu se grăbi să consimță la prețul cel nou. E drept, chiriașul vechi, un bătrîn încasator la primărie, atîta plătea, două mii, nu mai mult. Dar domnul Nisipoiu, grefierul, așa-i lăsase dumneaei cuvînt ; două mii cinci sute : prețul chiriilor era în plină urcare.

— Așa că mai treceți dumneavoastră după-amiază... Eu din vorba *dumnealui* nu ies, îi înfruntă ea privirile cu acest suprem avertisment...

— Foarte drăguț din partea unei soții iubitoare, o încurajă el mieros, făcînd-o să-și piardă din nou cumpătul și să i se întoarcă vorbele ce mai pregătise să-i spună din gît înapoi. Foarte rar cînd mai găsești acum femei care să nu iese din vorba bărbatului. Poate nici nu sunt trei în țară. De aceea cînd mai întîlnești cîte una, e ca și cînd ai da de-o monedă de aur, de dinainte de război...

Ea se uita, incapabilă să-i răspundă, cum își lua pălăria tare și mînușile. Forma elegantă a acestora și răsfrîntul lor pe

jumătate, așa cum mai văzuse ea de curînd la un domn, care sărise în fața cofetăriei Capșa dintr-o mașină nou-nouță pentru a prijoni coborîrea a trei cocoane — „bine, așa de bine, draga mea, că parcă erau toate trei scoase din cadră" —, o zăpăcită îndeosebi.

Și dacă ea nu ieși pînă la urmă din cuvîntul domnului Nisipoiu din proprie inițiativă, mai ales cînd domnul Mihnea Băiatul îi apucă din nou degetele în catifelata încleștare a mîinii lui călduțe, ca apa încropită, numai bună pentru baie, cu siguranță, asta se întîmplă numai din cauză că beregata ei nu mai izbuti să mai emită nici un sunet.

Abia după ce dînsul o conduse afară, făcîndu-i la onoruri de parcă ar fi fost casa lui, nu a ei, și-i mai sărută o dată mîna în pragul ușei de la sălița cu geamlîc, de astă dată ceva mai lung, ca pentru despărțire, în timp ce ochii grei scormoneau adînc privirile-i pierdute și abia cînd tocurile sonore ale pantofilor roșii, ceruiți ca lacul, se opriră pentru a lăsa să se audă zgomotul sec al porței tăios ca o ghilotină de lemn, ea putu în sfîrșit să-și smulgă vocea din suflet și să-și exercite funcțiunea, de care profita destul doar, în momentele de zbucium ale Fundăturei, a graiului articulat :

— Va să zică pot spune soțului meu că veniți după-masă, pentru rezultat...

— Desigur, se auzi răspunsul domnului Mihnea, după-masă, la cinci, dar ea mai mult văzu acest răspuns în zîmbetul tandru pe care el i-l aruncă peste gard, ca o sărutare.

Rămasă singură, cocoana Polixeni Nisipoiu nu se îndreptă dintru început spre bucătărie, ci se mai abătu o dată în odaia de închiriat unde se privi din față și dintr-o parte în oglinda cea mare a dulapului cu haine, corectîndu-și cu acest prilej pieptănătura și făcînd să dispară cele cîteva șuvițe ușoare ce-și scoseseră rebele sfredelul din acele de os. Cocoana Polixeni aspiră pe gînduri mirosul acru de tutun ars și de scrum strivit pe farfurioară, ce rămăsese de pe urma vizitatorului, pentru ca după o scurtă codire, tocmai cînd se pregătea să iasă, să revină energic, să ia scrumiera și să-i scuture conținutul în gura sobei, ridicînd neliniștită urechea, de parcă s-ar fi grăbit să ascundă urme ce nu trebuiau văzute.

Pe urmă se repezi la bucătărie, unde apucă voinicește cuțitul de pe tocător. Noroc că pînă acum doar morcovul, ardeiul, păstîrnacul, pătlăgeaua, pătrunjelul și alte legume, ne sau mai puțin mirositoare, se întîmplaseră să fie victimele marelui cuțit ; cepei de abia acum îi venea rîndul, și cocoana Polixenia avu așadar toată mulțumirea și siguranța că n-a lăsat domnului cel ferchеș nici cea mai neînsemnată impresie de neplăcere. Ce s-ar fi întîmplat oare dacă el ar fi întîrziat cîteva momente ? Și doamna Polixenia luă la zor bulbii albi de ceapă, care, într-o clipită, nu rămaseră decît rotocoale și spirale destrămate ; coana Polixenia le amestecă în restul tocăturei și le împinse cu vîrful cuțitului de pe scîndurică lacomelor capete ce ridica necontenit apa clocotitoare din oala de fier.

Tocmai atunci ca auzi noi ciocănituri în geamlîcul de la pridvor. Coana Polixeni ieși grabnic, foarte dispusă și plină de comunicativitate ; credea c-a venit, ca de obicei, cocoana Filofteia, care e gata cu bucătăria încă de la 9 de dimineață, pentru a porni apoi în control prin toate gospodăriile vecine.

Dar afară aștepta tot un domn. Un domn, se părea, deși hainele lui, cum remarcă fatal coana Polixeni, după vizita celuilalt, nu arătau pe nicăieri urmă de mașină de călcat. Curate desigur și de postav bun, dar cu ele umbla, cu ele parcă dormea. În dreptul genunchilor, două gogoși enorme de stofă o lămuriră deplin pe coana Polixenia că noul venit era un nesimțitor.

— Iertați, am văzut un bilet în poartă... Aveți o cameră mobilată....

Și pe urmă mustățile blonde, cărunte și lăsate a oală, nu dovedeau semn bun din partea-i ; la vîrsta lui nu umblă cineva holtei, după camere mobilate.

— Poftim...

E de ajuns să te uiți la mutra lui posomorîtă, ca să-ți dai seama de la început că trebuie să fie un dugos și un sanchiu.

El a rămas în cadrul ușei și de acolo examinează odaia. Se pare că nu-i sociabil deloc, căci doar mormăie pentru sine și întrebuințează doar întrebări scurte. Lăsîndu-l să studieze în voie camera, coana Polixenia și-amintește că domnul Bănică Nisipoiu, are o mare stimă pentru oameni de-ăștia care vorbesc puțin, dar dînsa nu-i deloc dispusă să-i împărtășească părerile. Cu un astfel de ins, Doamne ferește, dacă ți-ar fi bărbat, ai muri de urît. Dealtminteri, domnul Bănică își are totdeauna părerile după cursul vîntului. Azi îi plac oamenii care vorbesc

puțin, mîine vine și-i povestește cu admirație nemărginită de vreun avocat, adus de la Palatul de justiție, care a făcut praf pe domnul Manole, apărătorul obișnuit al judecătoriei din suburbie, „numai așa, Polixenio, cum mi l-a adus din cuvînt".

— Mă rog, și care-i prețul ? întrebă străinul după ce-a examinat cu de-amănuntul odaia, fără să se fi urnit din prag.

Dar coana Polixenia știe s-o taie dintr-un cuvînt oamenilor nesuferiți.

— Trei mii...

— Trei mii ? face străinul fără să se mire atît cît s-ar fi așteptat coana Polixenia. Și fără a mai adăoga vreun cuvînt pornește încruntat spre ieșire.

Ea îl urmează mai de aproape, plină de cel mai profund dispreț. Ia uite ce mitocan, care pleacă înainte, lăsînd o femeie să meargă după dînsul !

Și coana Polixenia își amintește cu un surîs manierele domnului Mihnea, care va veni după-masă la rezultat. Contrastul cu ursul ăsta burtos și cu picioare încovoiate e atît de bătător la ochi, că dumneaei îi aruncă din urmă o căutătură de profund dezgust, nemulțumită că nu calcă mai repede să iese odată. E nespus de fericită că i-a făcut-o cu cele trei mii. Oare ce credea moșulicul de el, că pe Fundătură află îndată odăi și cu cinci sute de lei ? !...

— Se găsesc în alte părți și mai ieftine, dădu ea deodată cu gura, pentru a-i face otrava și mai amară.

Dar la aceste vorbe străinul se opri în pragul pridvorului și se întoarse întunecat spre dînsa. Coana Polixenia își stăpîni brusc pasul, ce se destinsese firesc, și se retrase într-o parte, cu fața parcă adumbrită de-o teamă.

— Uite ce, cocoană, se lăsă către notele de jos vocea și așa destul de groasă a mitocanului, făcînd pe coana Polixenia să tremure de-a binelea. Două mii cinci sute primești ?

Acest „primești" trîntit așa la singular, cu o voce atît de brutală, fatal trebui să eclipseze în mintea coanei Polixenia lumina pe care o aprinsese cifra două mii cinci sute. Comparația cu domnul Mihnea, Mihnea Băiatu, se impuse iarăși de la sine și răspunsul, care nu îndrăzni să iese dintru început din gura dumneaei, de astă dată nu mai pregetă.

— Dacă doriți, treceți dumneavoas... treci dumneata după-masă, să întreb și pe soțul meu...

— După-masă ? La cît după-masă ?

— După-masă, la... şase.

— Bună ziua

— Bună ziua...

Streinul se grăbi spre ieşire. Coana Polixena şovăi. Ce făcea ? Era nebună ? Dacă domnul ăsta găseşte ce caută pînă după-masă ? Pentru un firfizon de Calea Victoriei, pierdea o diferenţă de cinci sute de lei ! Ce-avea să zică Nisipoiu de toată asta ?

Se repezi la poartă din cîţiva paşi. Streinul nu dispăruse de pe Fundătură. Începu să strige, desperată.

— Domnule, domnule...

Streinul se-ntoarse, o măsură de departe cu ochii lui întunecaţi...

— Poftiţi încoa, domnule...

Streinul o privi duşmănos, apoi dădu din umeri plictisit : deşi cîştigase bucată bună de drum, totuşi vocea lui se auzi clară...

— Ai spus după-masă, vin după-masă.

Şi-i întoarse spatele.

— Ce mitocan, suspină doamna Nisipoiu, trîntind poarta. Ducă-se dracului, dac-o găsi în altă parte !

Şi urcînd neliniştită treapta pridvorului, izbucni într-o adevărată criză de lacrămi.

— Să mă ierte Nisipoiu cu mitocanii lui... Pentru cinci sute de lei n-am cheful să-mi amărăsc zilele... Şi pe urmă măcar de-o găsi el odaie ca a noastră în Fundătură, scînci eovîrşită de amărăciune. Apoi trinti, cu şi mai multă tărie, uşa bucătăriei. Eu la casa mea, domnule, începu acum să strige unui Nisipoiu nevăzut, am fost învăţată altfel. Pe noi nu ne-a umilit banul. Nu zic, n-am avut averile lui Iov, dar cred că e de ajuns şi casa asta, care, să mă ierţi dumneata, putea să fie şi zestre de căpitan nu numai de grefier... să mă ierţi dumneata...

Dar aci, glasul coanei Polixenia tăcea ca să lase să se audă în fundul conştiinţei sale un alt glas, neauzibil pentru urechile pisicei şi ale cîinelui, ce se ţineau de poala ei, făceau frumos şi o priveau cu ochii smeriţi, exprimîndu-şi inutil prezenţa prin cîte un mieunat scurt sau început de lătrat, căci coana Polixeni tocmai tăia carnea —, un glas pe care-l auzea numai ea, aşa cum anahoreţii auzeau din străfundurile pustiei glasul lui Dumnezeu. Iar glasul acesta semăna într-adevăr cu al lui Dumnezeu, tocmai prin blîndeţea şi prin înţelepciunea lui împăciui-

toare ; de fapt era glasul lui Nisipoiu, care se înrădăcinase atît de adînc în memoria coanei Polixenia, că ea îi percepea astfel, în lipsa domnului Bănică, şi timbrul şi surdina aceea de răguşală, firească unei voci de grefier, care se mai abate şi pe la cîte o ţuică înainte de a veni la masă şi mai are, ca tot funcţionarul mic, şi păcatul tutunului pe deasupra :

„Tocmai Polixenia, tocmai", răsuna acum în urechile ei acest glas al conştiinţei ; „tocmai pentru că e zestrea ta, averea ta, tocmai de aceea e păcat să ne batem joc de ea şi să dăm odaia pe nimic. Gîndeşte-te că sunt cinci sute de lei ăia, Polixenio, cărora le-ai dat cu piciorul ! Ce nu puteai tu cumpăra, să zicem doar la toaleta ta, cu ăle cinci hîrtiuţe.. "

Şi coana Polixenia auzi glasul conştiinţei cu timbrul vocei soţului ei, deşi domnu' Bănică nu cunoştea în realitate altă denumire de găteli femeieşti, decît aceea generică de zorzoane, enumerînd ce ar fi putut lua, pentru dînsa numai, în fiecare lună cu cinci sute de lei.

Atunci începu crîncen s-o muncească mustrările cugetului, care se abat asupra sufletului omenesc după fiecare faptă rea. Ea interpretă biblic, cum apucase de la părinţi, cele două vizite de adineaori. Întîi venise ispita cochetă şi cu glas de cîntec ademenitor ; pe urmă principiul dur şi aspru al cumpătării de sine, a cărei răsplată Dumnezeu o şi pusese alături, evaluată gata la cinci hîrtii de cîte o sută pe lună, adică la o mie de lei pe două luni, ceea ce făcea exact şase mii pe un an întreg.

Şi domnul care personifica virtutea dumnezească părea a fi tocmai unul din aceia care caută singurătate şi linişte, şi care, odată acestea găsite, nu mai înţelege să-şi mute cortul la fiecare lună, ca toţi ţiganii de *dumnealor*, de cavaleri d-ăştia, care de multe ori pleacă, uitînd chiar să plătească.

Dar Dumnezeu, în marea lui bunătate, văzînd calea cea dreaptă, pe care a apucat în sfîrşit sufletul coanei Polixenia, îi va trimete înapoi pe cei doi vizitatori şi va şti dumneaei atunci cum să procedeze cu dînşii !

La drept vorbind, Mihnea acela, domnul Mihnea Băiatu ar putea să nu mai vină... Lucrurile ar merge mai uşor aşa. Dar el va veni, mizerabilul, cu ochii aceia de tîlhar.

Şi doamna Polixenia simte un fior cald, pornind din mînă, din dreptul unde se sărută mîna de obicei, şi ocolindu-i corpul în toate direcţiile.

Nenorocirea cea mare însă e că domnul celălalt va veni la șase. De ce i-a spus bătrînului să vie la șase, așa dintr-o dată, fără să-și dea seama cum ? Cine s-a gîndit pentru ea că domnul de-al doilea trebuie adus ceva mai tîrziu decît domnul dintîi, decît domnul Mihnea, adică prea tîrziu...

Cine s-a gîndit pentru ea astfel, cu propriul ei cap, că ea un moment n-ar mai sta la îndoială, dacă ar fi să cîntărească cu mintea limpede de-acum pe care dintre cele două oferte s-o primească ?...

Cine s-a așezat astfel în gîndul ei și i-a întors voința ?...

Cucoana Polixenia se miră profund și nu se dumirește. Acum, în locul fiorului cald, un fior rece o străbate în sens invers față de cel dintîi. Corpul coanei Polixenia se cutremură tot, căci ea crede în necunoscut, în arătări și în destin.

— Doamne, fie voia ta ! zice și intră în bucătărie, făcîndu-și cruce

Domnul Nisipoiu a venit la masă și e fomclos.

— Polixenio... îi mărturisește dînsul în bucătărie, frecîndu-și mîinile atîțat de mirosul făgăduitor al bucatelor. Mi-e o foame, draga mea, de nu te văd înaintea ochilor... Treizeci de procese azi strigat de dimineață și mai avem încă pe atîtea după-masă Dar repede, că mă întorc numaidecît la judecătorie..

— Cum, ai și după-masă procese ? se arată nemulțumită coana Polixenia, cu toate că simți într-însa o vie senzație de ușurare. Va să zică, după-masă nu stai acasă ?...

Și dădu zor la mîncări, scuturînd tingirile de pe mașină, ca să nu se prindă de fundul vaselor. Tocă repede pătrunjel și-l răsturnă în supă, apoi se-apucă să aștearnă șervet alb pe colțul mesei lungi (ca oamenii pătrunși de spiritul sănătos al economiei, mîncau în sufragerie numai cînd aveau musafiri).

Domnul Nisipoiu își frecă mîinile cu și mai multă putere, văzînd graba devotată a soției sale și ascultînd, odată cu zăngănitul, atîțător de acizi stomacali, al farfuriilor, cuvintele ce rostea acum coana Polixenia, cum altele la fel nu-și prea amintea s-o mai fi văzut vreodată :

— Vai de păcatele și-ale voastre, bărbaților. Munciți să dați în brînci și nimeni nu ține socoteală de munca voastră. Nici o răsplată ca lumea de nicăieri, nici o bucurie...

— Muncesc pentru tine, Polixenio, întrerupse mișcat, cu înțelepciune, domnul Nisipoiu, și asta e marea mea bucurie.

— Dragul meu, muncind pentru mine, muncești pentru tine, căci nu se poate să ne închipuim unul fără altul...

Domnul Nisipoiu privi uimit la soția sa. Așa vorbe înalte, hotărît lucru, niciodată nu scăpaseră din gurița-i conjugală, destul de umblătoare de obicei. Pînă acum era învățat să fie primit oarecum mai repede la masa de la prînz, să i se semnaleze că iar a adus miros de țuică în casă și să fie compătimit că el n-are priceperea lui Vulpache, celălalt grefier, și chiar a lui Nae, arhivarul, băiatul coanei Filofteia Piscupeasca, „cari n-au primit nici o zestre de la nevestele lor (propriu-zis numai primul era însurat) și cum au făcut, cum au dres, că azi au case proprii, cel dintîi chiar două, una de închiriat întreagă, și una — jumătate de locuit, iar jumătate tot de închiriat... iar lîngă cea rămasă de la tat-său și-a mai turnat una pe ulița alăturată"

Mai ales bocitul ăsta pe priceperea neputincioasă a bărbatului ei devenise de nesuferit pentru domnul Bănică... Începuse să se repete prea des și, cum lui nu-i plăcea cearta, nu știa cum să mănînce mai repede și să plece mai în grabă, spre creșterea la paroxism a nemulțumirei ei, că nu stă să-i ajute barem la gospodărie, ca măcar aici să facă treabă, dacă la judecătorie stă cu mîinile în sîn.

„Să mai bați și tu un cui, să mai ungi o ușă, să vezi ce-ai cișmeaua de tot țîrîie într-una..."

Va să zică pînă acum coana Polixeni nu cunoștea nici un merit activității profesionale a domnului Nisipoiu, și astăzi încă o schimbare totală, de să te miri și să nu crezi

Domnul Bănică, ai cărui ochi se ridicară de pe figura coanei Polixeni în spațiul bucătăriei, de parcă ar fi urmărit să prindă în aer misterul deliciului acestui miros de bucate, surîse dulce pe sub mustața lui blond-căruntă, tăiată scurt, ceva cam umflată și cam vînătă la vîrf.

— Apoi, Polixenio, aceasta-i adevărata recunoștință a muncei, glăsuiește el. Nu-mi trebuia recunoștința celor mari, care nu va veni niciodată... Aș fi vrut ca barem tu să deschizi ochii. Și iată că i-ai deschis... Adevărul tot va veni odată la masa asta, mă gîndeam. Și iată că a venit... Pentru că munca

de rob, ca munca de rob, asta recunosc, poate mulți o duc... Dar o muncă înainte de toate trebuie să fie...

Și o lăsă să complecteze dînsa...

Dar doamna Nisipoiu mestecă în sec negăsind termenul care se oprise în gîtul dumnealui.

— Cu-ra-tă, madam, cu-ra-tă... E, ai băgat în sfîrșit de seamă ? Ce folos că de-alde Vulpache și feciorul Filofteiei strîng averi. Ăla nu e ban curat, draga mea, coborî el vocea...

Și tăind calm aerul cu mîna de mai multe ori :

— Eu, niciodată, madam... la mine nu s-a pomenit... așa ceva...

Domnul Nisipoiu se feri să spună pe nume acelui „așa ceva"... Dar din tonul misterios și scoborît pe care-l întrebuință se reieșea că trebuie să fie tare grav și urît ceea ce voia să spună.

Însă doamna Nisipoiu pricepea și asta i-era deajuns. Căci trăgîndu-l de gît în jos, ea îi aduse fruntea lui lîngă fruntea ei, încurajîndu-l :

— Lasă să muncești tu așa cum muncești... și să se procopsească alții... Mie nu-mi trebuie în casă bani blestemați... La mine, la noi acasă, la părinți, nu banii au făcut pe om... Să trăiești tu și să muncești cinstit... Și-o vom scoate noi la capătîi. Aoleo, *à propos*... s-a prezentat... unul... un chiriaș... un... domn... un domn, da... tînăr... dar nu dă mai mult ca două mii... și...

— Și

— Și...

— Vrea să ia .. pentru cameră, nu... ?

— Desigur... dar vream să spun, ce zici... ? Vine la cinci să ia răspunsul. .

— Bine ai făcut că i-ai spus să vie după-masă... Eu zic să i-o dăm. . chiriile se scumpesc, e drept... Dar cine știe cît mai rămînem cu camera goală...

— Va să zică, i-o dăm... numai că parcă e un făcut... cum o dai mai ieftin... cum te pomenești cu altul că oferă mai mult.

— Eah.. așa n-o mai tocmim nici pînă la anul. Dă-i-o ! Chiar mă și gîndeam să-ți spui s-o lași la nevoie și pînă la două mii... Așa că dacă vine nu mai sta pe gînduri... Numai să nu fi găsit în altă parte, pînă după-masă.

— A, nu, vine sigur... vreau să zic, cu două mii, unde mai găsește el chilipirul ăsta. . camera i-a plăcut numaidecît...

— Atunci e bine... Taci c-o aranjarăm şi p-asta... De trei săptămîni sta odaia goală şi parcă mă apăsa pe suflet... În sfîrşit, astăzi s-au lămurit toate... Trebuie să scrim cu roşu în calendar... cade din cînd în cînd şi aşa cîte-o zi bună pe capul omului. Haide, vino să te pup... că de trei ani nu mai ştiu ce e aia...

Şi coana Polixenia îşi lăsă gura sub apăsarea cu vag parfum de ţuică a mustăţilor şi a buzelor conului Bănică, potrivind de pe acum în gînd vocea cu care va răspunde vizitatorului morocănos de la ora şase :

„S-a dat, domnule !..."

Domnul Bănică Nisipoiu strîngea dosarele pe îndelete după ieşirea domnului judecător. Împricinaţii rămaşi în sală, cari n-auziseră sau nu înţeleseseră hotărîrea judecătorului, or nu le venea să-şi creadă urechilor, se apropiau de bară şi mai întrebau încă o dată pe domnul grefier.

— A, dumneata eşti domnul Macriveanu ? îşi amintea domnul Bănică.

— Nu, Acrivescu...

— Or aşa... Respins acţiunea cu 1 000 de lei cheltuieli de judecată.

— V-aş ruga să vă uitaţi în dosar...

— Ce să mai mă uit ? N-ai acţionat dumneata pentru mutarea gardului ? turburare de posesie, nu ? Acţiunea nefondată, martorii nu ştiu, lipsă de probe, respinge.

Şi domnul Bănică rostea acest „*respinge*", de parcă justiţia s-ar fi pronunţat a doua oară, cu o solemnitate în glas de care domnul judecător era cu totul departe. Lua dosarele sub braţ şi pornea cu pas majestuos de magistrat, aruncînd împricinatului, care, legat de ultima nădejde, tot se mai încăpăţîna să-l roage ca să deschidă dosarul, ultima speranţă :

— Apel în termen de zece zile la tribunal.

— Cu toate astea, dacă nu vă supăraţi, parcă eu am auzit altfel.

— Termenul curge de la pronunţare...

— Martorii au spus toţi cum trebuia... Cred că am avut martori destul de buni...

— Martorii dumitale ar fi fost buni în servitute, nu în posesorie... Dar poţi să faci acţiune nouă şi să *abandonezi* posesoria..

Şi domnul Bănică trece înainte mîndru că Acrivescu n-a înţeles nimic.

În privinţa asta dumnealui are ideile sale. Justiţia nu trebuie înţeleasă de toţi proştii, ea nu poate fi — cum se exprima dînsul — decît „oficiul unei elite supreme". Mi se pare că domnul Bănică Nisipoiu văzuse vorbele astea undeva într-o prefaţă de carte, deschisă lîngă vreo servietă de avocat şi-l impresionaseră profund. La început îi plăcuseră numai de dragul pronunţării : „oficiul unei elite supreme". Atunci le rostea foarte des, mai cu seamă la cîrciumă, uneori numai în gînd, ca să nu le uite ordinea.

După ce le prinsese sensul, le exprima numai la nevoie, ca o mîndrie. Desigur că doamnei Nisipoiu i le spusese de cele mai multe ori, dar doamna Nisipoiu îşi bătea joc de astfel de cimilituri şi da să se înţeleagă că ar fi preferat de bărbat pe unul ca Vulpache, celălalt grefier al judecătoriei.

Ce înţelegea coana Polixenia de „misiunea justiţiei pe pămînt ?" Ea observa lucrurile sub „unghiul de vedere al lucrativităţei".

Domnul Bănică era însă un temperament opus. Cînd dumnealui regreta că n-a învăţat carte, n-o făcea decît de dragul învăţăturei în sine. Ar fi putut descifra orice tratat periodic i-ar fi intrat în mînă, fie românesc, fie franţuzesc, şi termenii latineşti n-ar mai fi rămas secret pentru dînsul.

Astfel dumnealui ofta uneori, în rarele lui clipe de destăinuire a inimei, care coincideau de obicei cu al cincilea or al şaselea ciocănaş de ţuică de prună or al patrulea de rachiu de drojdie, la bodega domnului Tancu de lîngă judecătorie, sau în cîrciumă lui Tănăsache din Fundătură :

— Ah, dacă aş fi învăţat eu unul Facultatea, aş fi dat nişte hotărîri de să se ducă pomina. Eu, mă, nu m-aş fi lăsat să mă mănînce viermii la judecătorie... he, he... cine ştie unde aş fi fost acum...

Aci se oprea ferindu-se să precizeze unde băteau gîndurile sale, însă dacă i s-ar fi putut zări drept în miezul cugetului, s-ar fi văzut că domnul Bănică nu pregeta să se gîndească chiar cît se poate de sus. Pentru că Nisipoiu avea multe motive să se bucure de o mare încredere în puterile lui. El era convins că fiecare grad în magistratură l-ar fi obţinut cu mult înaintea celorlalţi colegi, tocmai pentru că nu s-ar fi fost folosit de protecţii şi favoruri, ci ar fi atras luarea-aminte asupră-i numai

prin pasiunea fără seamăn ce o avea de știința legilor și prin dreptatea neclintită, singura de care s-ar fi slujit la darea hotărîrilor...

— Trebuie să fii nebun, îl aducea la realitate Vulpache mîngîindu-și caierele lungi ale mustăților, ale căror vîrfuri se încolăceau tocmai sub urechi, dacă îți închipui tu că poți înainta în țara românească fără să faci hatîr la politică. Ba eu, băiete, dacă aș fi învățat carte, știu că aș fi fost avocat...

Nisipoiu se aștepta la această preferință a colegului său, pe care știa că nu l-a devorat nicicînd altă patimă decît a banului. De aceea Vulpache n-a tresărit vreodată auzind o frumoasă maximă juridică. Pentru el magistratul nu e însemnat decît pentru că e mai mare și poate da ordine ; iar valoarea avocaților era cîntărită după cîștig.

Cît privește pe Piscupescu, băiatul Filofteiei, arhivarul, pentru acesta nu exista nici măcar *optativul* or *condiționalul*. El privea cu compătimire pe cei doi bătrînei, cum le spunea, făcîndu-și planuri seci, ce-ar fi fost, dacă ar fi fost...

— Tu ești *modul indicativ* în sine, îi striga Nisipoiu, ale cărui cunoștințe din clasele primare și din cele două clase de gimnaziu, cîte putuse urma, se păstrau intacte.

— *Vindicativ*, nevindicativ, să mă văd eu odată portărel și lasă... O să vedeți dumneavoastră...

În grefă, domnul Nisipoiu găsește ca de obicei pe Vulpache, șoptind ceva misterios și asigurător la urechea unui cetățean, care-l ascultă admirativ și surîzător, subliniindu-i uneori vorbele cu aplecări convinse din cap. Cîteodată Vulpache face un pas îndărăt, deschizîndu-și larg mîinile în lături, zburlindu-și mustățile zdravene și privindu-și crunt partenerul pe sub stufoul sprîncenelor. Apoi figura i se îndulcește brusc, și-o apropie iar de convorbitorul din ce în ce mai uimit și mai încîntat și începe din nou șopăcăitul la ureche.

Ușa dinspre arhivă e zvîrlită deodată de părete. Acolo Piscupescu, vlăjgan înalt și zdravăn, asigură la fel de-un alt împricinat, apucă repede o hîrtie și face la moment o socoteală, din cîteva trăsături sigure cu condeiul, luat de la ureche. Întinde hîrtia convorbitorului, apoi se apleacă adînc preocupat pe maldărul de dosare.

— Mi-ai adus, mă, pe Herșcovici Herșcu, *o mie doi sute unșpce pă doizecepatru*, răcnește el la un băiețaș tuns chilug, dintre practicanții cari, copii, flăcăi or vîrstnici, își au fiecare,

lîngă mesele lor, clientul respectiv, pe care-l îndrumează cu ample explicații și cu note de plată la moment întocmite cu condeiul de după ureche, pe drumul spinos și viclean al procedurei.

— Herșcovici Herșcu nu se găsește ! răspunde întrebatul cu glas de școală primară, în care mijește revolta surdă a asupritului, că a fost întrerupt tocmai în partea cea mai patetică a cuvîntării către împricinatul dinainte, premergătoare redactării fițuicei cu socoteala.

— Caută-l la 23 or la 25, zăpăcitule ! L-ați pus la an greșit. Hai, mișcă repede că-ți rup picioarele ! strigă Piscupescu, pentru a învedera tuturor de față, streini de cancelarie, și mai cu seamă clientului propriu, rangul și autoritatea sa asupra subalternilor de la mesele dimprejur, cu tarif din ce în ce mai ieftin, potrivit cu vîrsta și implicit, de bună seamă, cu priceperea și vechimea.

Dar băiatul, acum odăiaș, în orele de ședință aprod, revine după cîteva minute cu ochi sperioși, cu buza lăsată în jos, ca un școlar prins cu tema nescrisă.

— Nu e nici la 23, nici la 25... abia apucă să zică.

— Ce faace ! răcnește domnul arhivar bulbucînd ochii cu vădită exagerare. Mi-ați pierdut dosarul ticăloșilor. În două minunte să am dosarul pe masă, altfel *se interzice* toate lucrările pentru *particolari*... Haid, executarea ! răcnește el milităreste. făcînd cu ochiul celui din fața sa, în semne de asigurare că amenințarea nu se referă și la dînsul.

Particolarii se uită cu neliniște la domnul arhivar, dar atunci se aude glasul tihnit al lui Mărin, cel mai în vîrstă dintre practicanți.

— Caută-l bine, Nae, c-o fi la tine pe masă, oi fi numărat două dintr-o dată, ori s-o fi amestecat cu dosarele în lucru...

Cuvintele lui Mărin au restabilit astfel situația. Adresatul pe nume către autoritarul domn arhivar și tutuirea dumisale de către un simplu scriitor de masă comună și fără aparență apreciabilă au arătat particularilor din sală că Nae Piscupescu nu-i chiar o autoritate tocmai-tocmai absolută și exclusivă.

Dar domnul arhivar trebuie să-și ridice iarăși acțiunile importanței sale, fie chiar și într-o măsură mai restrînsă. De aceea dînsul nu-i răspunde lui Mărin, ci răcnește din nou la băiețaș :

— Ei, s-a găsit ? Nu-l văd pe masa mea, în două minute să se găsească.

Numai că atunci se ridică de alături, ca un acord de contrabas, glasul care pune toate lucrurile la locul lor, al lui Vulpache.

— Hei, gura acolo... Ce va să zică scandalul ăsta... Asta e judecătorie or ce dracu e ?

Dar între timp micul odăiaș s-a apropiat tiptil pe la spatele arhivarului, iar ochii ageri și copilărești au început să umble ca veveriţele prin răvășala de dosare și registre, îngrămădite pe masa acestuia. Deodată mîna lui subțirică se repede ca o săgeată pe sub brațul voinic al lui Piscupescu și dintr-o smucitură a și tras dintr-un opis vechi dosarul căutat.

— 1211/24 Herșcovici Herșcu, distrugere și lovire, uite-l *domne*, pe masă la dumneata, ce mai faci gură, vibrează fragedă, plîngătoare și plină de satisfacție în același timp, vocea copilului. Și mai zici că noi l-am pier...

Ultimul cuvînt îi îngheață pe buze, căci în prag a apărut statura puternică și mutra întunecată a lui Vulpache.

— Tot tu, mă, cu gura mare ! scrîșnește el la băiatul înghețat. Am să-ți rup urechile, ticălosule. Haid, ieși afară, măgarule...

— Da ce, domne ? începu să plîngă băiatul... Mă înjură că i-am pierdut dosaru' și dosaru' la 'mnealui pe masă...

— Ieși, cînd ți-am zis o dată ! urlă cu vocea de tunet domnul grefier Vulpache, de zornăie geamurile și începe să vibreze firetul beculuí din tavan.

Și înainte ca băiatul, mai mult aruncat de această descleștare de uragan. să apuce clanța, domnul grefier Vulpache i-a tăiat drumul dintr-o săritură și l-a apucat de ceafă. Se aud cîteva plescăituri îndesate pe pielea pistriță a capului tuns, subliniate de mustrarea sacadată a funcționarului dreptății :

— Asta e judecătorie, or ce mama ta mai e... Asta e local de... de... de... justiție, sau ce mama lui mai e...

Și pedeapsa inexorabilă a justiției ultragiate mai răsună de cîteva ori pe sonora cutie craniană a micului ei emul.

În cele două cancelarii s-a lăsat acum liniște de moarte.

Fără să intervină, domnul Nisipoiu surîde scîrbit de întreaga împrejurare : el știe că toată această întrecere de puteri nu-și are obîrșia atît în vanitatea celor mari — ceea ce încă ar mai fi fost de iertat — și cu atît mai puțin în trebuința de restabilire, chiar cu o mică jertfă — socoate dumnealui cu toată

convingerea — a autorității desăvîrșite, tulburate de-un țînc obraznic ori inconștient. Dar aci, se vede bine, nu e altceva decît nevoia aprigă a concurenței bănești.

Și pentru a-și arăta dezaprobarea, încuie calm cutiile biroului și plecă fără nici un bună seara la țuica de prună a domnului Tancu.

Din colțul lui, țîncul, al cărui client se subtilizase, arunca furișe priviri încruntate celor rămași și reținuta-i frămîntare trăda micul lui cuget în proces de asimilare a învățăturei celei noi, pe care o va trece mai departe, cînd va putea, la rîndu-i, să-și încolăcească mustățile pînă sub urechi.

\

În seara asta, d. grefier Nisipoiu nu zăbovi mult prin oraș, curios să-și vadă studentul. Îl găsi nu numai deplin instalat în odaia mobilată, dar ca și cînd ar fi fost de-al casei de nu se ține minte, în chiar plina posesie a grădiniței. Mihnea Băiatu stătea sub teiul cel bătrîn și, în semiobscurul pe care-l făcea umbra serei cu lumina felinarului de pe stradă și cu razele ce răzbăteau din casă, lăsa să-l umble agale mîna pe strunele unei mandoline.

La apariția de matahală a staturei domnului Nisipoiu, căruia noaptea îi da proporții și mai respectabile, mandolina mai suspină de două ori și tăcu. Domnul Bănică se opri și-l ținti prin întunecrecul diluat : nu prinse însă decît mișcări și forme vagi — și luciul puternic a doi ochi de pisică, fixîndu-l statornic și pătrunzător.

Domnul Bănică vroi să înainteze prietenos, dar o sfială parcă, nedeslușită, îl mai ținu cîteva clipe locului, înainte de a se hotărî definitiv. Dar atunci fixitatea celor doi ochi de pisică se pierdu, arzînd și mai mistuitor în emanațiile lor fosforice, într-o lumină răutăcioasă de satisfacție și de biruință, de parcă puterea lor necunoscută ar fi și prins, în micile obiective, cezitarea interioară, de animal uriaș pus de la început în respect de îmblînzitor, a binedezvoltatului domn Nisipoiu.

Scăpat de licărul acela de fosfor, domnul Bănică înaintă un pas, în vreme ce forma mobilă de sub nuc se apropie de dinsul, flexibilă și parcă alunecînd.

— Dacă nu mă înşel, domnul proprietar Nisipoiu, se auzi o voce prietenoasă şi cîntătoare.

— El însuşi ! Domnul... ?

— Mihnea Băiatul, doctorand, se prezentă domnului proprietar domnul chiriaş.

— A, urmaţi Medicina dumneavoastră ?

— Nu, Dreptul... doctorand în Drept...

— Ah, urmaţi Dreptul dumneavoastră... aha... ştiţi că-mi pare bine... Aha, asta e bună... de mult doream să am chiriaş un student la Drept...

Mihnea Băiatu zîmbi fericit că a putut, involuntar, să aducă o astfel de plăcere proprietarului său.

— Va să zică la Drept, bun, bun... Cea mai frumoasă ştiinţă, domnule, Dreptul, — îşi mărturisi entuziasmul pentru acest studiu domnul Nisipoiu... Cred, — se grăbi să adauge apoi numaidecît cu modestie. Asta e umila mea părere... Pentru că e ştiinţa dreptăţei şi eu nu cred să fie ceva mai greu, dar şi ceva mai nobil, decît a învăţa meşteşugul după care să dai dreptate la oameni. După ce umblă oamenii, domnule, mai lacomi, ca după dreptate ? Şi ce-i întărîtă mai mult, domnule, şi ce-i face să devie fiare sălbatece, ca lipsa de dreptate ?

Mihai Băiatu consideră cu îngrijorare entuziasmul grefierului. Cu puţin înainte, cînd îl asistase la depunerea bagajelor, doamna Nisipoiu, plină de vervă, îi destăinuise slujba soţului ei. Şi Băiatu, văzînd această izbucnire de lirism juridic, tocmai gîndea :

„Să ştii că tipul e-n stare să-mi puie vreo întrebare din Civil..."

Însă Băiatu nu era tocmai omul care să se lase la discreţia situaţiilor dificile. Aşa că, amintindu-şi lecţia de deschidere a profesorului Tanoviceanu, pe care o audiase exact în toamna anului 1915, constată că entuziasmul actual al grefierului nu se deosebea de entuziasmul răposatului penalist decît prin termenii pe care-i întrebuinţa fiecare.

— Ştiinţele pure, domnule, se apucă tam-nesam Băiatu să rezume acel memorabil curs de deschidere (el asistase la începutul lungei sale cariere de student antebelic, credincios, la toate cursurile de deschidere ; şi dacă, bunăoară la Penal, nu continuase, în afară de vreo două fericite excepţii, să audieze şi restul prelegerilor, aceasta se întîmplase nu pentru că Dreptul penal n-ar fi fost pentru el o ştiinţă atractivă — dim-

potrivă i se părea cel mai digerabil din toate cursurile de Drept, plăcut și interesant la cetit —, însă bătrînul Tanoviceanu avea neplăcutul obicei de a-și fixa ora de curs tocmai între opt și nouă dimineața, ceea ce era pur și simplu excesiv pentru un tînăr student cu o atît de intensă viață nocturnă), științele pure, domnule repetă el pentru a avea timp să-și scruteze memoria — ca matematicele, fizica, chimia etc..., lămuri pe grefier —, își propun să descopere adevărul ; artele și științele în legătură își propun să descopere și să fixeze în legi frumosul, pe cînd Dreptul, *domnilor*, își propune să realizeze cea mai nobilă dintre revendicările spiritului omenesc ; dreptatea, domnilor...

Cînd îl auzi pronunțînd pentru a doua oară pluralul „domnilor", domnul Nisipoiu se uită în lături să vadă dacă nu se mai ivise cineva lîngă dînsul, fără să bage de seamă.

Dar nu, tînărul ăsta vorbea așa pentru că vorbea ca din carte, trebui să conchidă, luat de șuvoiul violent al unei admirații desăvîrșite, care creștea pe măsura debitului verbal al tînărului chiriaș. La fel cum vorbesc avocații mari, cînd descind de la Palatul de justiție la umila lui judecătorie și, de bună seamă așa cum vor fi vorbind profesorii de pe catedrele universitare.

Tînărul ăsta — îl privi el cu toată simpatia de care era capabil — de bună seamă că era un ahtiat atît după cursurile lui de la facultate, cît mai ales după marile procese și după pledoariile celebre la Palat, exact cum ar fi fost și el — aci domnul Nisipoiu oftă —, dacă ar fi avut norocul să-l aducă pe lume o pereche de părinți mai cu stare. O, Doamne, cum s-ar fi înghemuit atunci la procesele cele mari, cum s-ar fi postat din timp la ușă ca să apuce loc bun, cum s-ar fi împrietenit cu toți aprozii, adică, în cazul acela, cum ar fi cinstit pe toți aprozii Palatului, ca să le cîștige simpatia și să-i dea drumul în sală, chiar cînd publicul ar fi fost poftit cu invitații personale !

În timpul acestei adînci reflecții, Mihnea Băiatu, care tocmai făcea o meritată pauză, profită de ocazie pentru a întreprinde o fugară revistă a chestiunilor care-i erau mai familiare din întreaga materie a Dreptului, ca să-și dea sama către care țărmuri să vireze brusc conversația, în cazul cînd matahala asta cu capul cît o baniță — numai bun de susținut două coarne crengoase de cerb — ar avea fantezie să-l încolțească cu cine știe ce obscură și stupidă chichiță de judecătorie de

ocol. Metoda asta o mai întrebuințase el — nu-i vorbă, fără succes — la mai multe din numeroasele tentative de examene la care se hazardase în van, în cei unsprezece ani numărați, de cînd obținuse, la ghișeul secretariatului, mult dorita, pe vremea aceea, carte de student.

Astfel, întrebat la Dreptul roman să spună ceva despre *traditio*, el care cunoștea bine — și acum și-o mai aduce aminte — *mancipatio*, începuse : „*Traditio* nu-i ca *mancipatio*, unde părțile aduc cinci martori, un *antestatus* și o balanță..."

Și plin de siguranță se apucase să descrie *mancipatio*. Profesorul l-a lăsat resemnat să sfîrșească, după ce i-a atras de mai multe ori luarea-aminte că e în afară de subiect. Cînd a terminat, chiar l-a felicitat : „Bun, perfect, dar acum să vedem ce e cu *traditio*".

Nu fără a roși, acum aproape imperceptibil, Mihnea își amintește cum mai aplicase metoda asta și profesorului seriei de studenți din anul următor, la care nădăjduia să aibe mai mult noroc. Acesta l-a întrebat despre *fideicomisul* la romani. Băiatu, care nu era edificat nici măcar asupra termenului, a înghițit puțin în sec și a început cu glasul ferm și cu siguranța care-l caracteriza în toate împrejurările : „*Fideicomisul* nu-i ca *mancipatio*, care era modul de dobîndire cel mai uzitat la romani..." Pe semne însă că *fideicomisul* era pe vremea aceea atît de îndepărtat și atît de fără legătură cu *mancipatio*, că pe domnul profesor l-a apucat un rîs nervos, care s-a comunicat pînă și figurilor, cînd mai albe ca varul, cînd mai funebre ca ceara, ale studenților, de parcă erau așezați nu în bănci, ci pe-un scaun electric colectiv.

Mihnea Băiatu a rîs și el, aparent, cu multă poftă, și a trecut înapoi în bancă, fluturînd pe buze, ca un steguleț de biruință, un zîmbet șiret și batjocoritor, știind bine că această cădere cu zgomot îi aduce concomitent simpatia colegilor, cari admiră pe îndrăzneți și chiar — pentru isprăvi mai de seamă — le dă proporții de personagii legendare : „Măi, a fost odată unu, la examenul lui..."

Astfel că Băiatu a știut atunci *să cadă*, ca unul din eroii de demult, cari știau să moară cîntînd, rîzînd sau bătîndu-și joc de călăi, or de tiranii care-i trimeteau la moarte. O mai mare glorie ca asta numai reușitul la examen ar mai fi întrecut-o !...

Dar atunci avea de furcă cu profesorii universitari, oameni savanți și obișnuiți cu trucurile mult imaginativului tineret.

Acum însă, simțea că-l va lăsa cu gura căscată pe acest biet grefier, cu competința lui juridică...

Revăzu deci în minte — în timp ce domnul Nisipoiu se necăjea să întărească unul din picioarele băncii de sub tei cu un țăruș — toate domeniile în care se simțea tare. Mai întîi părțile introductive ale tuturor ramurilor Dreptului : *Ce este Dreptul ? Locul Dreptului între științe... Deosebirea între Forță și Drept...* Pe urmă, desigur : *mancipatio*, a cărei descriere amănunțită, cu pronunțarea în latinește a cuvintelor sacramentale, va ului într-atîta pe acest biet jălbar de judecătorie, încît mai l-ar face să creadă că are în fața lui chiar pe domnul Longinescu de la facultate, în persoană.

Va fi ceva cu totul savant, pentru acest umil grefier pus pe gînduri, să-i demonstreze că a ști Dreptul roman e ca și cum ai fi descoperit o cheie cu care poți descuia orice problemă, cît de încurcată, din Dreptul actual.

Astfel... astfel... astfel...

Ei drăcia dracului !

Astfel...

Cum, nenișorule, adică n-are el idee de o cît de infimă părtică a nesfîrșitului Drept civil... Din cursul domnului Nolică Antonescu... ?

Ah, da... Poftim : Căutarea paternității interzisă, poftim, poftim. Scandalul public, lumina în care ar fi pusă familia, fundamentul societății... Și bate zdravăn la fundament... Pe urmă... Jurisprudența a variat... Se poate acționa în daune de către mama abandonată... Poftim, poftim... Alta, să vedem !... Tot în cursul ăla... Aha, da : *En fait de meubles, possession vaut titre*, a ha, ha, a ha, ha !... Or cum venea asta ?... Mobilele, va să zică e suficient să le ai în mînă... și s-au prescris... pe cînd la imobile e prescripția *decenală*,... iată un termen !... sau prescripția 30 ani, *longo praescriptio*... Romanii, *domnilor*, mai cunoșteau *longissima praescriptio*, de cincizeci de ani...

Bun, va să zică încă o chestie !...

Și asta în Civil... Dar Penalul ?...

Mai întîi istoricul și filosofia... adică Lombrozo, tipul criminal, vizita la închisoare, criminalii puși pe două rînduri : Lombrozo trece și citește după mutra fiecăruia care ce crimă a săvîrșit... tata Lombrozo să trăiască !... Pe urmă Enrico Ferri, care aplică metoda în literatură... Astfel nebunia lui

Hamlet... Forme de nebunie epileptică... A, dar poate nu știți ce e cu Hamlet... O !... O ! ! !... poveste lungă... îmi dați voie...

Și iată partea teoretică... Acum partea practică... Să zicem legitima apărare... în sfîrșit, toate scuzele legale (Băiatu avea o deosebită slăbiciune pentru orice fel de scuze).

Pe urmă ce ar mai veni...

Domnule Nisipoiu, care între timp își isprăvise treaba, contempla cu respect pe tînărul convorbitor pierdut în adînci meditații, cugetînd la rîndu-i, și mai amărît de soarta lui, că lipsa unei învățături universale nu numai că împiedică drumul spre situații mai înalte, dar chiar te face să înțelegi lucrurile prea din scurt, prea la vîrful nasului, și nu le îmbrățișezi dintr-o dată, privindu-le din înălțimea teoriilor, ca acest student fericit.

— La noi, la judecătorie — îngăimă el cu smerenie — afacerile penale sunt de puțină importanță. Furturi, bătăi, insulte, distrugeri... Însă în Civil se prezintă uneori chestii foarte încurcate...

— Sunt încurcate pentru că au deviat mult de la adevărata albie a Dreptului roman, care a fost *jus civile quiritium* — declară impozant Mihnea Băiatu.

— Dar tocmai pentru că au ajuns așa încurcate, e o plăcere să le descurci... să asiști la chipul cum știu să le descurce avocații iscusiți — completă Nisipoiu modest...

— Dreptul nu trebuie să fie încurcat — grăi cu înțelepciune Mihnea Băiatu. Idealul e să ai legi, cari să cuprindă toate dezlegările gata scrise. Așa era la romani. La ei, desigur, Dreptul era mai simplificat pentru că și nevoiele vieței erau mai simple. Însă Dreptul la ei era categoric. Magistratul nu mai era nevoit să oscileze de colo pînă colo și să dibuiască în necunoscut. De exemplu : *mancipatio*. Asta era un mod de transmitere a proprietății unor lucruri sacre numite *res mancipi*, a căror transmitere era interzisă. Dar îmi vei zice dumneata : „Bine, domnule, dacă transmiterea lor era interzisă, cum se mai puteau transmite ?“ Apoi îți voi răspunde numaidecît : aici era meșteșugul ! Așadar veneau vînzătorul și cumpărătorul într-o piață unde aduceau cinci martori, un *antestasus*, adică șeful lor, și o balanță. Și aduceau și sclavul, și o balanță. Și aduceau și sclavul, or boul, or berbecul, care trebuiau vîndute. Iar dacă se vindea pămînt, aduceau un bulgăre din pămîntul acela. Cumpărătorul punea mîna pe om

ori pe lucrul de vînzare şi rostea formula consacrată : „*Hunc ego hominem ex jure Quiritium meum esse aio, isque mihi emptus est hoc aere aeneaque libra...*“ (Şi era o măreţie să auzi pe Băiatu glăsuind latineşte). Adică : „Robul este al meu şi l-am cumpărat cu banii şi cu balanţa asta“. Înţelegi dumneata ? Aşa zicea cumpărătorul faţă de martori, iar vînzătorul tăcea. Asta se chema o *confessio in jure*, adică neîmpotrivindu-se, tăcînd, lăsa să se creadă că este aşa cum spunea cumpărătorul. Atunci *antestatus* lovea cu un drug de aramă de cîntar, asta în amintirea vremurilor cînd nu erau bani rotunzi şi vînzările se făceau cu drugi de aramă, de argint, de bronz, care nefiind marcaţi trebuiau cîntăriţi...

Băiatu se opri puţin ca să legumească şi mai bine efectul pe care acest curs de Drept roman îl făcuse asupra domnului Nisipoiu. Efectul era într-adevăr incomparabil. Razele de lumină care scăpau din casă prin geamlîcul pridvorului îşi dăduseră toate întîlnire în ochii grefierului de judecătorie, reflectîndu-se în ei ca jocul unei comori descoperite pe neaşteptate.

„Se poate să mai existe oameni atît de naivi, ca la o vîrstă ca a acestuia să se îmbete de astfel de istorioare ?“ se întrebă cu gravitate şi cu sincer interes Mihnea Băiatu. „Eu n-aş fi crezut-o...

Şi continuă hotărît să dea lovitura de graţie :

— Precum ţi-am spus la începutul începuturilor, în schimbul lucrurilor, se dau la vînzări drugi de metal. Pe drugii aştia erau desemnate capete de boi, or de bouri, iar dacă drugii erau mai mici, chiar capete de oaie. De ce ? mă vei întreba. Pentru că şi mai înainte de acest sistem monetar, domnule, adică înainte de drugi, măsura vînzărilor erau vitele. Pămînt, sare, grîu, fîn, bărbaţi, femei, copii, sclavi se vindeau contra capete de vită. Un om mai tînăr costa 4 boi — afirmă el cu siguranţa — or 4×4 ...şaisprezece berbeci sau ţapi, or de 2×16... treizeci şi doi, treizeci şi două de oi. În vaci, *ne afirmă izvoarele noastre*, calculul s-ar fi făcut 4 × 2... = opt vaci... Dar regula nu e fixă. Aci sunt mari controverse între savanţi : Girard, Gaston May, Momsen sunt de-o părere... Savigny, Ihering... î... Laurent, Mourlon, Planiol sunt de altă părere...

— Planiol ! tresări plin de admiraţie grefierul, căruia acest nume i-era familiar, din crîncenele pledoarii ale avocaţilor la bara judecătoriei, cînd se dau bătăliile în fond...

— Daa și Planiol ! confirmă cu aplombul obișnuit Mihnea Băiatu, puțin plictisit că, în graba de cunoscător cu care trebuise să dea iama printre savanți, or numai simpli autori de manuale universitate, nimerise și cîțiva civiliști. Planiol, înainte de a fi civilistul pe care-l știi, era un romanist de mîna întîi...

— Tocmai, vream să spun, cît de mari trebuie să fie oamenii ăștia — își dădu modest cu părerea domnul Nisipoiu — cît de plini de înțelepciune, dacă ei nu se mulțumesc numai cu ceea ce este astăzi, dar merg cu mintea pînă-n fundurile trecutului.

— Ei, și vrei să știi dumneata, în fundurile trecutului, cum foarte pitoresc le numești, cum se făceau transmisiunile de bunuri, domnule ? Înainte de a se întrebuința vitele ca monedă ? *Trocul*, domnule, — exclamă Băiatu, nu fără o ușoară nuanță de dispreț în ton, pentru a umili complect pe acest ignorant, tăindu-i pofta pe viitor de alte incursiuni în domeniul cunoștințelor sale, — trocul, domnule, adică schimbul în natură. Dar cu asta intrăm într-un alt domeniu al științelor pozitive, intrăm în economia politică și-n științele sociologice, domnule, unde s-a ilustrat un Malthus, Adam Smith, Lassale, cu legea de aramă, și *căsătorit cu o romîncă*, și autorul actual, cel mai mare dintre toți, *André Gide*, dragă domnule ! îl privi el cu infinită milă. Dai un pește pe-o varză, un dovleac pe-un pepene, un copil pe-un ciur de mălai, de unde vine și povestea... căci îmi închipui că vei fi auzit și dumneata — răsună glasul lui a ușoară batjocură — că pe vremurile acelea comerțul de oameni era în floare... O femeie tînără și frumușică costa cinci iepe sirepe... dar despre asta în ora vii... vreau să zic altă dată —, încheie el brusc cursul, gîndind cu mulțumire ce orizont vast se deschide dinainte-i, abordînd, la vreo încolțire, capitolul sclavilor.

Ai material... să tot brodezi pe el cinci-șase prelegeri pentru acest grefier curios și iscoditor, pe care ignoranța nu pare să-l umilească, la fel cu acei indivizi cărora nu le e rușine de propria sărăcie.

— Bună seara, domnule, grefier, făcu zorit Mihnea Băiatu, îndreptîndu-se spre casă.

Dar domntul Nisipoiu, literalmente fascinat, se urni după dînsul ca după o remorcă, cu ochii plini de luciul nesățios al mulțumirei.

— Minunate lucruri se cuprind în cărți. Ori cum ați spus că se numea vînzarea aceea la... pe vremea lui Traian, cînd...

Noroc că din prag tocmai intervenea doamna Nisipoiu care, după ce aruncă în treacăt un zîmbet de aleasă politețe tînărului student, se încruntă spre domnul Bănică.

— Dar nu mai vii la masă, domnule ? !... Lasă pe domnul, dînsul are de cetit... Dînsul e tînăr, are alte *aspirații*.

Și întorcîndu-se din nou spre Băiatu, care tocmai se apropiase, îi făcu loc, cerîndu-i scuze pentru un bărbat așa de vorbăreț :

— Așa e el... Știți... Cred că nu v-a plictisit prea mult.

Mihnea Băiatu e satisfăcut. Examinează mulțumit mobilele din odaie, se apropie de una din ferestrele ce dau în stradă, pe care o deschide și o închide la loc, și e fericit aproape că fereastra nu scîrțîie și se închide așa ușor. Apoi se așează pe marginea patului și reflectează. Potrivit normelor ce-și impusese, astăzi se arătase iarăși, prin modul neglijent cu care înmînase proprietăresei întreaga chirie, cu adevărat un chiriaș care n-a știut niciodată ce va să zică o datorie pentru locuință sau măcar vreo rată rămasă ceva mai în urmă. Un chiriaș care, în primele luni, dovedește promptitudine în achitarea chiriei — suna decalogul lui Băiatu — e așteptat totdeauna în lunile de mijloc și e ca și scutit în lunile din urmă.

Ba, la lunile din mijloc, Băiatu a întîlnit proprietărese care ajungeau pînă și să-l certe că depunea atîta grijă ca la întîi chiria să fie lichidată.

— E dogmă la mine, madam...

Încetul cu încetul, dogma începea să-și moaie din tărie, dar dacă nu la întîi, cel puțin la zece, ori la douăzeci ale lunei, chiria tot va fi plătită, cu consimțămîntul și chiar din îndemnul proprietăresei ; e timpul în care întîmplarea face ca aceasta să primească din partea fercheșului doctorand cu totul altfel de avansuri decît cele bănești. În sfîrșit vine vremea cînd creditul poate rezista chiar pînă la mai multe luni. Curios, exact atunci e și epoca în care doamna proprietăreasă vede lucrurile cît mai în roz cu putință, plutind într-o dulce și necurmată

beatitudine ; pentru ca într-o bună dimineață fericitele zile să dispară ca stolul unor păsări vrăjite.

În dimineața aceea, după ce domnul „legitim" — dacă e, și Mihnea îl prefera totdeauna, căci cînd se întîmplă să fie, povestea se deapănă cu mult mai comod pentru dînsul și chiar mai sigur, experiența doar i-a confirmat-o în nenumărate rînduri — a purces la slujbă sau după trebuințe, doamna proprietăreasă se îndreaptă alegră spre cuibul fericirei extraconjugale... însă cuibul e neatins, patul întocmai cum l-au așezat mînușițele ei aseară și lucrurile toate la locurile lor.

Deocamdată doamna proprietăreasă surîde îngăduitoare :

— Iar a făcut-o lată domnișorul az-noapte.

Și se așează pe scaun, hotărîtă să-l aștepte și să-l tragă șăgalnic de urechi.

Însă contactul cu scaunul îi aduce întunecate gînduri.

Dacă pricina o fi vreo... ?

Atunci în intențiile sale trasul de urechi se preschimbă într-un tărăboi groaznic. Doamna proprietăreasă examinează cu sînge rece tot ce trebuie să-i arunce în obraz.

Depinde. Dacă ochii îi vor fi turburi de băutură, nuanță pe care dumneaei o cunoaște de minune dintr-o lungă carieră conjugală, invectivele desigur nu vor depăși o anumită limită ; va fi mai mult o morală simțită și dezinteresată. Însă dacă din hainele, din părul lui creț și dintre buzele lui cărnoase se va desprinde alt parfum decît al tutunului și al băuturei trăsvite, să vedem ce umbrelă va putea să mai întindă sub ploaia de înjurături ? Iar filipica va culmina desigur cu groaznica scadență : chiria !...

Chiria, pe trei, patru, cinci, or chiar șase luni !

Mai mult de șase luni Mihnea Băiatu nu-și amintește să fi ajuns vreodată cu creditul ; nu pentru că n-ar fi putut, dar pentru că n-a vrut el.

Astfel doamna proprietară îl așteaptă în dimineața sfîrșitului și pe măsura zăbovirei se acumulează în gît, îndoit, numărul blestemelor, al ocărilor, al răgetelor, pe care i le va arunca în obraz.

Dar deodată ochii dumneaei se opresc înciudați asupra unui loc „gol", da, acolo la picioarele patului. Acolo era un geamantan de piele, învelit elegant în îmbrăcăminte de pînză verde, spălăcită.

Era vestitul, elegantul și mult călătoritul geamantan al lui Mihnea Băiatu.

Atunci femeia cată deznădăjduită în juru-i. Ochii ei se opresc asupra lavoarului unde săpuniera, port-periuța de dinți și micile ustensile simpatice de nichel și sticlă, ale absentului, care-i complectau atît de fericit persoana și chiar i-o suplineau în ochii acestor gospodine pasionate ori sentimentale — dispăruseră și ele. Dispăruse și mandolina din cui și *pardessus*-ul ultra englezesc și rufăria fină din dulap ! Iar de undeva, dinspre fereastră, un șipot subțire și răcoros de aer proaspăt și matinal îi arată drumul pe unde pasărea cu ochi și cîntec frumos își luase zborul.

Mihnea Băiatu își făcea o plăcere nespusă să-și închipuie toate aceste amănunte de „scene", petrecute după plecările lui „inopinate", cum le spunea cu o delicioasă nevinovăție. Și-n amintirile acestea nu era răutate, ba chiar le îmbrăca într-o dulce melancolie, care subzista mai mult or mai puțin, după profunzimea ochilor și-a sentimentelor celor părăsite, ca și după drăgălășia boiului respectiv, fără de care nu putea lua viață la dînsul nici un contract de locație, orcît de arătoasă sau de ieftină ar fi fost odaia prezentată. Și astfel se făcea că uitarea neplătitelor rate trecea pe un plan cu totul și cu totul secundar, gestul lui înnobilîndu-se cu aceste tandre aduceri-aminte, care uneori îl înduioșau chiar pînă ce i se umezeau ochii, tot gîndindu-se la „bietele suflete lăsate", cum le spunea cu drag, la privirea lor rătăcită, la tremurul lor nervos, la glasul lor nesigur, cînd în dimineața despărțirei îi aflau lipsa. Ce putea face ? Mai presus de toate aceste duioșii era voința lui neclintită : trebuia să se întîmple astfel, tocmai pentru a da ființă acestor „încîntătoare suveniruri", acestor „surprinzătoare meandre ale vieței" care, la drept vorbind, singure ele te fac s-o trăiești cu poftă și s-o guști din plin.

Mai putea oare atunci amănuntul prozaic al chiriei să aibe vreun rol în aceste dulci și mișcătoare drame, pur sufletești ? O, da, desigur : pentru biata părăsită era unicul pretext să-și clameze dezastrul inimei în fața legitimilor, preschimbați în duhovnici mîngîitori : „Îți spuneam eu, draga mea, să nu te încrezi în papugii de ăștia... Tu nu și nu, că e și el de familie, că părinții îi dispun, că o fi făcut și el un chef, o fi jucat vreo carte, or o fi avînd vreo *mazurcă*... dar că la plecare, după examene, o să ne achite, că e tînăr de condiție. Ș-apoi nu-i sunt

bagajele aci ? E, acum spune-mi, rogu-te : unde-i sunt bagajele şi unde i-e condiţia ?"

Dar propriu-zis şi pentru Mihnea meschinele conturi deschise erau, în unele cazuri, prilej de mîhnire adîncă ; pentru că stupide piedici de a savura în plină amploare aceste divine duioşii, printr-o plecare la lumina zilei, printr-o predare în regulă de obiect cu obiect, trezitor de atîtea răscolitoare amintiri pe figura deznădăjduită a celei părăsite, la un moment hotărît şi prevestit, a cărei sosire ea încă ar spera că n-ar putea să se întîmple şi pe care s-ar sili s-o preîntîmpine cu toată vibrarea pasiunii ei dezlănţuite.

O, de mult Băiatu visează la fericirea asta fără seamăn, pe care, durere, niciodată nu şi-a putut-o plăti :

„— Dar ce-au a face, socotelile, Mihnişorule ?

— A, pardon doamnă, la mine e dogmă..."

Unsprezece ani întregi n-a avut parte să vadă cu ochii această negrăită fericire, pe care nu şi-a putut-o decît închipui: un blestem parcă l-a urmărit totdeauna, chiar atunci cînd a avut toţi banii chită în mînă să prefere. aspra şi coclita lor mîngîiere dulcei duioşii a „bunului rămas". Totdeauna l-a robit acest ban infect şi mizerabil, care, după ce-l lipsea de astfel dé plăceri ideale, îi dispărea dintre degete în modul cel mai stupid cu putinţă, la cine ştie ce ghină de table sau la cine ştie ce pocher idiot.

Ah, suflete, suflete !

Mihnea Băiatu s-a **oprit** la cîrciuma lui Tancu pentru a-şi complecta provizia de ţigări. Apoi se îndreptă tihnit spre staţia de tramvai, care, constatase cu multă satisfacţie, era cu mult mai aproape de noul domiciliu decît de casa coanei Săftica Mănguleasa din Fundătura Dorului.

Pe trotuar nu mai aştepta tramvaiul decît o fată înăltuţă, care-şi tot strîngea silueta subţire şi foarte mobilă într-un *pardessus* de culoare deschisă. Băiatu, trecînd pe lîngă dînsa, săvîrşi conştiincios ritualul bucureşteanului care se respectă. O fixă deodată drept în adîncul ochilor verzi şi înfruntători, îi plimbă pe faţa dulce de copil, îi opri ca un negustor care descopere repede viţiile, pînă şi cele mai ascunse, ale lucrului de

cumpărat, asupra gîtului ce făcea groapă destul de adîncă dedesubtul beregăţii şi deasupra pieptişorului supt uşor printre coaste, pe urmă le coborî asupra mijlocului puţin mai jos decît ar fi trebuit, în sfîrşit pe ghemele subţiri, brusc arcuite în dreptul pulpelor, de parcă ciorapii foarte moderni ar fi ţinut strînse acolo, legate anume, două mandarine.

„Cam slabă domnişoara"...

Fata suferi examenul obişnuit şi cu aer de nepăsare, cu ochii puţin plecaţi, dar scormonind prin ţesătura genelor fazele „impresiei".

Mihnea Băiatu trecu mai înainte şi se opri la cîţiva paşi în spatele ei ; domnişoara rămase nemişcată mai multă vreme, părînd cu totul preocupată de cine ştie ce gînduri, dar pivotînd uşor pe călcîie, dinaintea ochilor de geambaş care-i evaluau acum spinarea, şalele şi coapsele.

Cînd crezu că examenul este mai în toi, făcu o întoarcere bruscă, gata să se supere pe aceşti ochi inoportuni, care preaprea întreceau orice măsură.

Dar Mihnea Băiatu tocmai îşi sfîrşea ţigarea, încordîndu-se a privi în adîncul străzii dacă se zăreau cumva luminile tramvaiului întîrziat. Nemulţumită că nu s-a întors cu o secundă mai devreme, fata începu să se plimbe agitată, îndepărtîndu-şi cu aere de prinţesă ofensată privirile ori de cîte ori ajungea în dreptul lui.

Tramvaiul îşi arătă în curînd ochii somnoroşi şi roşii şi se opri smucit, deschizîndu-şi violent uşile automate. Băiatu făcu loc domnişoarei subţiri, care urcă apăsat, cu capul în sus, fără să mulţumească, de parcă de cînd lumea tot alţii i-au deschis uşile şi s-au repezit să-i facă vad dinaintea paşilor augusti.

Erau singuri în tramvai. Şi cu toate că ea se aşezase cu un rînd înainte, pe acelaş şir de bănci, totuşi se puteau vedea bine, în geamul din faţă. Se fixau astfel încordaţi prin acest joc de raze răsfrînte ; de mai multe ori ea trebui să plece ochii sub puterea, chiar reflectată, a ochilor lui.

Mihnea Băiatu era tocmai gata să dea drum primului zîmbet, primului porumbel din corabie, să vadă dacă unda instabilă, a celor dintîi dibuiri telepatice, a făcut loc terenului solid, bun pentru aruncatul ancorei.

Dar la staţia la care tocmai se oprise, tramvaiul culese de pe drum, oroare şi nebunie ! pe doamna Aglaia Turcitu, pen... ba... antepenultima lui gazdă, pe răbojul căreia rămăseseră ne-

şterse şase crestături lunare... şi, Dumnezeule al strămoşilor noştri !.. pe însuşi domnul Atanasie Turcitu, bărbatul ei, în persoană. Doamna Turcitu era o moldovancă bălaie, cu nasul în vînt, şi cu toate că n-ai fi putut să-i zici scundă, domnul Atanasie, lung şi osos, mai că o întrecea cu două capete.

Domnul Atanasie, deschizînd cu galanterie rigidă uşa şi indicînd grav doamnei banca pe care trebuia să se aşeze, nu luă seamă la cele două persoane care se mai găseau în vagon. Dar coana Aglaia, numai ochi şi fîţîială, nu se putu să nu-i arunce în toate părţile, în scurtul timp cît avu ca să-şi ocupe locul.

Mihnea Băiatu, preocupat grozav să caute pe ce să-şi pună privirile în panică, observă — el putea cu uşurinţă să-şi caute de lucru ochilor sub bănci, dar în acelaş timp să bage perfect de seamă şi ce se petrece deasupra — c-a fost văzut. Şi primul gînd fu desigur să se ridice şi să dispară pe platforma dinapoi, ca pasagerul care simte brusc nevoia unei ţigări ; acolo, în orice caz, era un pas mai aproape de staţia următoare unde avea să se arunce, cu dărnicie totală, nopţii prietene şi ocrotitoare.

Dar pînă la staţiunea următoare, ar putea să-i vie chef şi lui nenea Turcitu să fumeze o ţigare şi chiar să-l apuce de haină cînd o fi să pună piciorul pe treaptă. Iar fata asta cu claviculele ieşite îl priveşte atît de stăruitor prin geamul din faţă, de parcă ar fi înţeles îndată că între cele două tabere există o trăsătură de unire, adică de discordie, şi prin aer umblă semne alarmante de furtună.

Într-adevăr, încă de la început, gurita doamnei Turcitu s-a apropiat de urechea uriaşă a consortului, care numai la acest simplu contact a şi sărit pe scaun, iar faţa i s-a întors, aprinsă şi congestionată, înapoi spre banca lui Băiatu. Pe urmă, după o cruntă consideraţie a acestuia din urmă şi a poziţiei sale strategice, ochii de taur excitat cu roşu şi-au recăpătat direcţia normală şi-un precipitat conciliabul a urmat atunci între soţi.

Mihnea Băiatu zîmbea prin geam, invitînd la calm pe domnişoara din faţă, care neliniştită întorsese de cîteva ori capul spre dînsul.

„Nu înţelegi, îi spuneau ochii lui. O chestie de coarne, de părăsire şi acum de răzbunare."

Tramvaiul s-a oprit la staţie şi Mihnea a sărit în picioare. Exact în acelaşi timp toate cele trei capete dinainte s-au întors înapoi. Mihnea a surîs cu o flegmă cu totul neaşteptată

din partea unor ochi atît de negri şi focoşi ca ai lui, iar pasul, în loc s-o ia spre uşa din fund, a luat-o apăsat şi sigur spre domnul Turcitu.

Şi Mihnea Băiatu s-a oprit cu aplomb lîngă fostele lui gazde, părăsite clandestin la vreme de noapte, şi le-a salutat cu largă şi rîzătoare prietenie.

— Ce mai faceţi doamnă şi domnule Turcitu ?

Şi înainte ca Turcitu să-i pună mîna în piept şi să-i strige în al său *patois* din suburbia Filaretului (Doamne, ce-o căuta familia asta în locuri atît de opuse domiciliului lor ! ?) : „Bă, tilharule, acuma nu mai scapi ! Am să te dau pe mîna vardistului, că mi-ai fugit noaptea pe fereastră...", domnul Mihnea Băiatu s-a şi aplecat cu o elegantă mişcare şi a sărutat mîna doamnei Turcitu, săgetînd-o în fundul ochilor cu una din acele priviri care răscolesc pînă în măduva oaselor şi cele mai ascunse amintiri.

Apoi apucînd mîna domnului Turcitu i-o scuturâ cu putere, tocmai pentru a-i învedera că în braţul său se găseşte la nevoie şi aşa ceva...

— Ce mai faci, iubite domnule Turcitu, scumpul meu concetăţean ? Vai, nu voi uita niciodată clipele înălţătoare ale discuţiilor noastre politice, de pe vremea cînd am avut onoarea să fiu chiriaşul domniilor-voastre, apasă el tare pe cuvinte pentru a acoperi orice posibilitate de replică brutală, ca să edifice pe domnişoara cea subţire asupra legăturilor care pot să existe între o persoană ca dînsul şi o familie ca aceasta de *simpli burghezi.*

Domnul Turcitu privea pe vorbitor cu ochii muiaţi, pînă la fund, în cea mai turbure stupoare. Omuşorul îi juca de-a lungul gîtului ca ludionul în vasul lui de sticlă şi buzele-i tremurau...

Mihnea Băiatu zîmbea însă şi ochii lui fixau lunganul dinainte-i, aşa cum ochii îmblînzitorului fixează în cuşcă fiara abia adusă din pustiu. Totuşi frumosu-i roşu natural dispăruse din obrajii cari sub lumina puternică a becurilor din vagon împrumutau vizibil culoarea galbenă pămîntie a cerei. Dar cuvintele lui erau răspicate şi fără nici o adiere de teamă.

— Ei, ce zici, coane Turcitule, ai văzut că m-ai rămas cu dessăvîrşire... ai văzut că n-au trecut trei săptămîni, de cînd discutam, şi au şi venit ai dumneavoastră la putere ? Nici nu ştii ce bucurie am avut... Mihnea Băiatu era să complecteze „...că

n-am făcut nici un pari..." Dar se opri la timp, îngrozit că era să aducă vorba de bani, într-un moment atît de puțin priincios pentru un astfel de subiect. Nici nu știi ce bucurie am avut, că în sfîrșit te-am știut aranjat. Cred că acuma ești mulțumit...

Dar calmul tocmai revenise și întrebatului, masiv și cutremurător :

— E, aș fi eu destul de mulțumit, neică, dacă n-ar fi pe lumea asta destule lichele... glăsui el încordat și categoric.

— He, ce să-i faci, așa a fost de cînd lumea, întrerupse la timp Băiatu... dar ce mi-a plăcut la dumneata, strigă el repede, pentru a lua orice cuvînt din gură adversarului, ceea ce am admirat, a fost siguranța cu care mi-ai spus : „Peste trei săptămîni vin ai noștri, domnule !" „Nu vin, nene Turcitule !..." „Vin, domnule, cînd îți spun..." Parcă văd și acum scena : ai bătut cu pumnul în masă : „Eu cînd îți spun o vorbă — e vorbă", ai strigat dumneata hotărît, strigă la rîndu-i Băiatu, respirînd mai în voie că a găsit în sfîrșit acest gen de vorbit, care ocolește întrebările și ferește de răspunsuri. Și așa a fost coane Turcitule... Mă gîndeam la dumneata. Omul ăla e profet, nu altceva... Întocmai s-a întîmplat precum a zis ! Și Băiatu rîse cu multă poftă de potrivirea lucrurilor. Ei bine, domnule, am mai auzit eu vorbe de-astea... profeții politice... Dar așa ceva, o certitudine, o *devizajare* a viitorului atît de sigură într-o vreme cînd orice *perspectivă* era întunecată... Nene Turcitule, dar dumneata ar trebui să faci politică de-adevărat, politică *à outrance* nu așa în diletant...

Pe buzele lui Turcitu trecu un zîmbet fugar, strivit însă repede de figura aceea care se vrea necontenit colțuroasă. În schimb, la fiecare cuvînt neînțeles de dînsa, doamna Turcitu surîdea duios și privea cu reproșuri mai conciliante pe admiratorul subit al bărbatului ei.

— Dealtfel, cred că nu te-ai lăsat dumneata, continuă Băiatu fără preget, văzînd că zîmbetul smuls cu atîta trudă buzelor cumplitului său fost proprietar, uitat neachitat pe termen de șase luni, s-a stins așa de ușor —, cred că nu te-ai lăsat dumneata cu una, cu două... Probabil că ești consilier în comisia interimară a culoarei... Nu, nu-i așa, nene Turcitule ? Ia să vedem, sunt și eu barem nițel ghicitor, nițel profet, acolo... încercă el, cu o comparație umilitoare pentru dînsul, gradul cel nou de ostilitate din tabăra adversă.

— Nu, închipuiți-vă, nu l-a numit nimic, domnule Băiatu, răsări atunci argintiu glasul doamnei Turcitu.

Însă lui Băiatu îi trebuia neapărat glasul dumnealui... Și dîndu-și seama că joacă o carte serioasă, răsturnă în partea opusă speteaza băncii, așa că se putu așeza în voie în fața lor.

— Cum se poate ? Cum te-ai lăsat dumneata, coane Turcitule...

— Cum m-am lăsat să mă calce toți netrebnicii în picioare..., mocni în sfîrșit din nou mult așteptatul glas.

— Foarte rău, foarte rău, condamnă prompt și cu asprime Băiatu această slăbiciune de neiertat. Dumneata nu trebuia să-lași lucrurile așa. Dumneata trebuia să te duci și să bați din picior : „Ce faceți domnilor cu mine, care am fost oșteanul cel mai credincios al partidului ?"...

Mihnea Băiatu șopti aceste cuvinte, din cauza afluenței de pasageri care umpluseră tramvaiul la stația cea nouă. Dar șoapta lui avu atîta fermitate într-însa, că vorbele-i păreau îndesate ecouri de trombon.

Doamna Turcitu îl privi cu ochi luminați de plăcere și recunoștință.

— Vezi ? spuse ea soțului său. Ți-am spus eu... Toată lumea care-ți vrea binele gîndește așa despre tine... Numai invidioșii...

— Și cred că are mulți, se repezi iarăși Băiatu, văzînd că, în loc de orice răspuns, domnul Turcitu a ridicat plictisit din umeri, împingîndu-și soția ușor cu cotul și strîmbînd în așa fel din nas că parcă alt subiect de conversație da să arate că ar voi să aibe cu Băiatu.

— Păi vezi, ți-am spus eu, izbucni repede Băiatu, ștergîndu-și sudoarea cu batista răspîndițoare de plăcute mirosuri și care, judecînd după priviri, păreau că trezesc ecouri dulci în memoria doamnei Turcitu...

— Ți-am spus eu, modestia te distruge pe dumneata... Muncești pentru alții...

— Asta i-am spus-o și eu, se năpusti atunci și doamna Turcitu... Iaca așa și-a pierdut timpul, se scula în viul nopții și se îmbrăca la moment... „Unde te duci, mă ?" „În propagandă !..." Și zbughi-o... Și-l mai prindeam tocmai dimineața următoare, dacă nu lipsea cîte două, trei zile în șir... Dealtfel știi prea bine și dumneata, că doar atunci erai la noi...

Şi ochii coanei Aglaia se ridicară spre tavanul vagonului plin de-atîtea amintiri. Băiatu era tocmai să intervină pentru a îndepărta conversaţia şi de la lipsurile de atunci cam lungi ale domnului Turcitu : „Da, cam pe atunci am plecat". Dar cuvîntul „plecat" era tocmai cel mai interzis dintre toate şi încurcat el strînse sprîncenele, căutînd cu calm aparent, în mintea încolţită, noul şirag de idei în care să-şi facă vînt. Dar cocoana Aglaia reluă mîntuitoare :

— Toată noaptea şi toată ziua lipsă... Că şi eu mă luasem de gînduri, ca femeia... (Şi ochii ei clipiră subtil spre Băiatu.) „Un'te duci Costică, de nu tu casă, nu tu masă ?..." „Lasă, pentru conu Jenică... sunt ostaşu' lui credincios..." Şi conu Jenică în sus, conu Jenică în jos... E... ce mi ţi-a făcut conu Jenică, pe urmă cînd s-a văzut cu ciolanu... Vorba domnului... (arată spre Băiatu). Nu tu, barem comisie interimară... nu tu ceva, o mulţumire, ca la politică.

— Da mai taci, frate, odată. Nu înţelegi că nu se putea.

— Da, nu se putea ?... Dar cu Mărdicescu, cum s-a putut, ripostă înţepată coana Aglaia.

— Poftim Mărdicescu, poftim pe cine mi-au pus, se minună şi Băiatu, care habar n-avea cine e Mărdicescu. Păi bine, coane, de unde l-au mai scos şi p-ăsta !... Adică întrucît e el mai grozav ca dumneata...

— Hm... mormăi Turcitu. Ăla-i d-al lui domnu Jenică...

— Dar dumneata ce eşti ?...

— Eu, mai bine îmi vedeam de treabă...

— Aşa-i c-ai ajuns la vorba mea ?... îşi roti Băiatu ochii triumfători. Adică să mă ierte conu Jenică (Băiatu nu ştia nici chiar Jenică ăsta cine e) ...dar tocmai cu Mărdicescu a găsit el să te înlocuiască...

— Zice că a dat ceva parale... Adică a cheltuit din pungă la alegeri.

— Păi pe pungă merge, domnule ? Nu vezi, d-aia nu se mai alege nimic de ţara asta.

— Da ce, crezi c-a cheltuit ? se îndoi Turcitu... Astea-s baliverne de-a lui conu Jenică...

— Păi vezi, coane Turcitule ? Aşa e c-am avut dreptate să te sfătuiesc, să nu te iei după ăştia şi să rămîi frumuşel acasă... Ei şi dacă a cheltuit cîteva tramvaie... dumneata n-ai cheltuit ?...

— Da cum nu ! se însufleți conu Turcitu, în vreme ce ochii lui Băiatu străluceau de bucuria izbînzii... Cîți sutari n-am dat pe gîrlă... Da mă rog... n-aș fi zis nimic...dar să nu-l pună nici pe el...

— Pe Mândicescu ?

— Păi sigur...

— Păi eu ce zic ?...

Lui Băiatu îi venea să pornească darabana cu picioarele în podea. Cocoana Aglaia îl privea cu o mare mulțumire. Și Mihnea Băiatu recunoscu în gînd că are toată dreptatea să se considere mare meșter în arta de a învîrti după deget pe micii săi semeni. Acum nu-i rămînea decît să dezvolte. Dar domnul Turcitu se și ridică :

— Trebuie să schimbăm aici, la *Brătianu,* explică el lui Băiatu, care se ridicase la rîndu-i. Așa că... să venim la...

— Bine, da aci cobor și eu, se grăbi Mihnea să-i oprească iarăși vorba cea nedorită în gît... După dumneavoastră, se înclină el politicos, împingîndu-i cu delicatețe dindărăt spre ușile deschise.

Jos, pe estradă, conversația rulă iarăși pe departe, întoarsă cu pricepere de Băiatu : iar cînd ochii lui iscoditori descoperiră, în șiragul de vagoane presărat pe dreptul bulevard, mult așteptatul „20" arătîndu-și numărul luminos în depărtare, însoți semnalarea evenimentului de unul din cele mai elegante și mai călduroase saluturi din cariera lui. Încît domnul Turcitu, grăbit și cu o stîngăcie de mahalagiu, care aduse o netă strîmbătură de neplăcere și de dezaprobare pe buzele doamnei Turcitu, îngăimă cu oarecare sfială :

— Da mi se pare că avem și noi o mică socoteală.

— Se face, se face, declară categoric Băiatu... Urmă o clipă de stînjenire pe care Băiatu vroi s-o acopere c-o recunoaștere cinstită. Acolo, șase luni nu joacă cine știe ce rol... s-a întîmplat... un pocher... Însă domnul Turcitu îi luă înainte :

— Mi se pare că două luni, făcu el plimbînd ochii întrebător de la Băiatu la soția sa.

Atît îi mărturisise mititica, gîndi înduioșat Băiatu. Cine știe ce-a mai fost și pe sufletelul ei, cînd a trebuit să acopere socoteala cu micile ei născociri femeiești...

— Da de unde... una singură, și-aminti doamna Turcitu... plictisită încă de gafa soțului său. Luna din urmă.

— Păi parcă spuneai... se încruntă ușor Turcitu...

— Spuneam, spuneam.. am spus și eu la necaz... Și privind șăgalnic drept în ochii soțului ei, rîse voios. Dar blana de la mantou de unde era să mi-o cumpăr... Costă ceva mai scump decît ți-am spus, mărturisi ea îmbujorată.

Ochii domnului Turcitu fulgerară scurt. Dar ea tocmai își cerea scuze lui Mihnea că a profitat de plecarea lui, pentru a-și pune în aplicare micile stratageme femeiești.

— Așa suntem noi femeile, ciripi ea înveselită. În familia dumneavoastră nu se obișnuiește ?

— O, ba da, ba da..., dar cum să nu ? i-auzi vorbă, se grăbi Băiatu să confirme, ușurat, pe nepusă-masă, de atîta datorie, uitîndu-se la coana Aglaia ca la o minune. Și drept recunoștință își reamintea cu mult drag de pielea ei albă, care se îmbujora deodată pe întinderi mari la cea mai mică atingere.

Drept aceea, cînd ea îi spuse că le-ar face multă plăcere revenirea lui în casă la dînșii ca musafir, Băiatu, odată cu promisiunea făcută cu multă galanterie, se jură în fundul cugetului său că se va duce.

— Știi, așa n-are nici o legătură cu mica datorie rămasă, îl încurajă ea ca o burgheză de periferie care știe unde să pună punctul temeinic și sănătos. Poți să ne-o plătești și mai tîrziu... cunoaștem noi... pe studenții ăștia... le dă și lor ochii la multe, clipi ea, îngăduitoare, spre soțul ei.

Iar domnul Turcitu încheie galantom și protector ca un politician de marcă și bogătaș ce se găsea :

— Sigur, sigur, ce mai încape vorbă... dacă e numai pentru atîta !...

Și-și împinse soția spre treptele tramvaiului „20", căruia vagoanele sosite înainte îi cedară în sfîrșit locul în stația supraîncărcată.

Înainte de a porni, Băiatu își plimbă instinctiv privirile prin mulțimea de pe estradă : subțirica cea înaltă dispăruse demult desigur, dar asta nu însemna că a pierdut-o pentru totdeauna. Se urcă doar amîndoi la aceeași stație ! Și el simți plimbîndu-i-se impetuos prin vine cald și ațîțător hidromelul unei noi curiozități. Un cap de copil pe-un corp excesiv de slab ! La drept vorbind nu cunoscuse decît femei învoalte.

El porni şi abia atunci putu să-şi dea seama, după pasul parcă liberat din poverile gravităţii, de împrejurarea teribilă prin care trecuse ; o uşurare fără de seamăn îi domnea acum în suflet, o pace adîncă asemeni înserărilor de pe cîmpuri. Asemeni nopţilor de pe front cînd încetau rachetele şi tunurile şi luminau doar stelele şi adiau doar plopii, cînd natura reintra în stăpînirea deplină a depărtărilor ei deposedate.

Mihnea Băiatu îşi amintea adesea de război, dar atît de îndepărtat, că evenimentele zguduitoare prin care trecuse se păreau că i le-a povestit ori că i le-a citit cineva, altul. Trebuia, totdeauna, mintea să-i spună : „Tu ai fost..."

El punea atunci această îndepărtare neverosimilă pe seama atît de multor evenimente prin care trecuse de atunci încoace şi pe cale le denumea în mare dispreţ „civile", dar mai ales pe nepăsarea celor din juru-i, pe ocolul vădit pe care toţi îl făceau, virînd brusc, ori de cîte ori drumul vreunei amintiri, vreunei preocupări apuca razna spre întîmplarea cea grozavă.

Mihnea şi-o punea totdeauna dinaintea ochilor, cînd împrejurările îl sileau să treacă printr-o nevoie nouă. „Am trecut eu *pe-acolo ?*" îşi spunea el. Şi atunci buzele i se încreţeau de dispreţ şi el păşea în vîltoare cu o siguranţă care-l ducea totdeauna singură, ca bulboanele de la marginea rîurilor, pe malul izbutirei.

Îndată îi umplea atunci sufletul satisfacţia deplină şi discretă că s-a mai răzbunat încă o dată pe nepăsarea generală pentru destul de îndrăzneaţa dar anonima lui glorie de demult.

Dar şi acum, chiar după vulturelele astea civile, cum le denumea cu dispreţ, mai ales cînd veneau atît de neaşteptat, ca aceea din astă-seară, el ştia mai cu seamă să preţuiască simţămîntul acestei păci desăvîrşite, coborîndu-i prin frunte în inimă ca o adiere dumnezeiască.

„Iată un sentiment pe care dobitocii ăştia nu-l vor înţelege niciodată", îşi spune Mihnea Băiatu despicînd valurile de oameni, curgînd fără nici o noimă într-o parte şi într-alta, la un loc cu maşinile şi cu trăsurile, pe strîmta stradă a Lipscanilor, încotro pornise în pas săltat. „Ei nu vor avea niciodată marea mea satisfacţie, pentru că toţi aceşti imbecili îşi plătesc gazdele şi chiriile şi nu ştiu ce însemnează poezia unei părăsiri de domiciliu noaptea, pe fereastră, cînd proaspăta răcoare, venind parcă de departe, de la hotarele cerului înstelat, soseşte să te ajute, ca o complice dezinteresată.

Ei nu știu ce înseamnă eroismul !..."

Ochii lui alergau zglobii din trecătoare în trecătoare, săreau din automobile în trăsuri, de pe trotuarul dimpotrivă, alături de dînsul, orunde îi atrăgeau, nesimțit, culorile atît de variate ale costumelor feminine ! Ei umblau, doreau, alegeau, se dădeau în toată libertatea, și pasul lui se iuțea pe măsură ce putea dobîndi, crescînd ca un buchet pe cîmpuri, alte priviri drept răspunsuri, ori cîte un zîmbet, ba chiar și rîsete fugare, pe care, cîte o trecătoare în mare vervă, privindu-l, le împărțea subit și gentil între dînsul și partenerul de la braț. Băiatu prindea din zbor fericit și mulțumitor partea ce i se cuvenea, demarcată de un anume surplus de ton, pe care mulți nu știu să-l desprindă, și acorda la rîndu-i drumeței, cu care-și încrucișa privirea cîteva clipe de înaripată tandrețe, pentru a păși mai departe, dispus ca de un pahar tare de vin, în zarva noilor surprize.

La un moment dat, pasul i se opri dinaintea cuiva, care-i aștepta dîrz coborîrea de pe bordura trotuarului supraîncărcat și-l privea cu ochi poruncitori și zvîcnind în fulgere de nerăbdare. Era un tînăr sublocotenent, a cărui uniformă, nou-nouță și foarte reglementară arăta pe ostașul de curînd ieșit din școala militară. Lui Băiatu îi veni întîi să rîdă de atitudinea marțială a ofițerului prea proaspăt și care, în furnicarul ăsta grăbit, mai sta să-și afirme cinul și importanța. El chiar făcu o mișcare de cedare, însă înțepeneala și ochii din ce în ce mai scăpărători ai celuilalt îl făcură să se încăpățîneze la rîndu-i și să-și proptească piciorul ferm pe poziție.

Cîțiva curioși întoarseră capetele.

— Parcă am fi doi țapi pe punte, glăsui Băiatu prietenos și dispus din nou să cedeze. Numai că dîrzenia ofițerului îl ispitea să vadă ce ar putea să se întîmple pînă la urmă. Într-adevăr cuvintele lui înfuriaseră pe preopinent într-atîta, încît obrajii i se umflaseră ca o pungă izbită cu furie de șuvoiul sîngelui.

— Cum îți permiți... izbuti să articuleze subțirelul sublocotenent, nehotărît să dea asaltul definitiv împotriva unui adversar a cărui structură îndeajuns de solidă abia mai tîrziu se gîndise s-o evalueze ca un prea tînăr militar ce se afla și la care eroismul pornește înaintea prozaicei rațiuni strategice.

Curioșii se strînseră...

— Domnilor,. le explică Băiatu, cu rîsul acela liniștit și

sigur de sine cu care ar fi scos din fire și pe un general, nu numai pe un june debutant în arta de a comanda și a-și impune voința. Domnilor, domnul ofițer ține cu orice preț să cobor eu de pe trotuar și să-i fac loc, deși ar putea să facă și dumnealui același lucru...

Figura sublocotenentului înviorătoare. Prea tînăr și prea sfios — sfiala înecase cu desăvîrșire mica doză de impertinență cu care blestema acum clipa cînd se băgase în această stupidă încurcătură — nu mai putea să îngăimeze nici un cuvînt și nici nu găsea cum să facă vreo mișcare, care să-l scoată dintr-o situație atît de penibilă, fără ca prestigiul să-i fie prea micșorat...

— Ei, și de ce nu i-ai face, domnule ? interveni flegmatic un civil rubicond și cu privirea binevoitoare. Dacă omului îi place să dea alții în lături dinaintea dumnealui, fă-i domnule, plăcerea asta... Ce te costă, domnule... stărui el cu voce din ce în ce mai cresctută și mai împăciuitoare.

— Dumneata trebuie să cobori, apostrofă acum pe Băiatu, strecurîndu-se în primele rînduri, un alt sublocotenent mic, dar acesta plin de inimă și cu vorbe gata la răspuns. Nu vezi că este sublocotenent, nu vezi că uniforma îți spune de la început cu cine ai a face... Dinaintea armatei, toată lumea trebuie să se dea în lături... De-aceea am ajuns unde ne aflăm că nu mai e respect, nu mai e nimic...

— Domnule sublocotenent, îmi dați voie, interveni în discuție un alt civil, cu ochelari și cu mustăcioară blondă, măsurat la vorbă și distant. Toată lumea se dă în lături în fața armatei, după cum dumneavoastră, cînd veți intra în birou la mine, trebuie să intrați anunțat și cu cuviință... Cînd suntem pe stradă, e bine însă să dăm considerație vîrstei noastre...

— Dumneavoastră nu mai țineți seama de nimic, răcni peste capete o voce de cetățean indignat. Dar ce, noi nu suntem oameni...

Urmară sîsîituri și dezaprobări...

— Dumneata prea avansezi...

— Păi așa e, domne... ce mai la deal, la vale, ne-am săturat...

— Ei, să știi de la mine, domnule sublocotenent, luă și Băiatu cuvîntul, foarte satisfăcut de această împrejurare și cît se poate de demn, pentru că se plictisise și vrea să găsească o ieșire, să știi de la mine, tună el ca să întreacă gălăgia iscată.

Gradul dumitale eu l-am purtat, domnule, demult, domnule, cu onoare, domnule, pe front...

Un murmur de aprobări însoți această mărturisire...

— Acolo ar trebui să fiți așa belicoși, nu pe trotuare... mugi cetățeanul indignat și invizibil în grămada de capete.

— Ar trebui să vă gîndiți cînd *busculați* lumea pe străzi, că nu știți cu cine aveți de-a face... rosti domnul cu mustața blondă dojenitor și împăciuitor...

Mihnea Băiatu găsi ușor acum în cercul de actori și spectatori un culoar ce se despică respectuos dinainte-i, după ce lăcu ofițerilor o excesiv de politicoasă reverență : „Am onoarea să vă salut !"

Ceva mai încolo, privi în urmă. Grupul, departe de a se sparge, crescuse simțitor. Și devenise și mai gălăgios. El surise de isprava lui, „demonic", cum îi plăcea să surîdă, dar deschise și mai mult pasul, precaut.

Se simțea foarte *bucureștean* cînd provoca sub cerul liber astfel de discuții publice, ce-l nedumeriseră mult pe el, sfiosul de acum zece ani, cînd venise încoace. Simple neînțelegeri care proveneau din aproape nimic, pentru a se umfla pînă la absurd și chiar pînă la intervenția gardieniloir, și terminînd de multe ori la secția polițienească. Entuziasmat atunci pentru tot ce socotea el că este bucureștean și că trebuie neapărat să-i placă, îndrăzni de la un timp să se amestece chiar cu oarecare ardoare în aceste mici conflicte de stradă, încît nu o dată se întîmplă să tragă singur ponoasele unor fapte provocate de alții. Primi chiar unele citații de chemare în judecată, dar, cu domiciliul său etern nestabil, putu scăpa cu ușurință oricărei amenzi, cu repercusiuni devastatoare asupra cuantumului pensiunei lunare ce continua și acum să vie regulat din provincie.

Astfel că în ultimul timp, bucureștean mai puțin zelos, însă îmbogățit de experiențe, Mihnea se mulțumea să-și satisfacă astfel de pasiuni de plin aer, numai provocîndu-le și dispărînd cu abilitate cînd pe orizontul lor apropiat începeau să mijească diversele complicații.

Mihnea Băiatu căuta acum — și de asta venise încoace — un restaurant nou și foarte înțesat de consumatori. Astăzi, în afară de evenimentele zilei acesteia bogate în întîmplări, plata acontului de chirie îi ușurase mult din greutate și pentru că se simțea chiar ca un fluture de ușor și zglobiu, grija lui instinctivă era acum și mai ascuțită să nu nimerească, în beția

zborului, cine știe ce buruiană cu petale lipicioase, or cu corolă dispusă în formă de vicleană cursă.

Așadar cînd găsi ce căuta, nu se grăbi să intre pînă nu examină din prag toți chelnării cari ieșeau în roiuri, dinspre bufetul luminos, încărcat și monumental ca o orgă de mare catedrală. Aveau toți brațele pline de farfurii și de castroane pe care le plimbau cu mișcări îndrăznețe și abilități de prestidigitator printre șirurile de mese și printre șiroaiele de consumatori, ce ieșeau sau cari, abia veniți, examinau cu atenție unde ar putea să-și găsească loc la mesele supraînțesate.

Nu s-ar putea exagera afirmînd că Mihnea Băiatu cunoștea poate mai bine de jumătate pe chelnării din București. Nu desigur pe nume ; căci nu avea interes să-și exercite memoria decît asupra figurilor.

Și lucrul e ușor de înțeles dacă se știe că Băiatu, nu o dată, și-a luat masa de seară în condițiunile în care ,vrea să și-o ia și acum. E de adăugat că astfel de mese, plătite și răsplătite cu destule emoții, făcuse să-i fie servite în număr destul de mare, mai cu seamă în primii ani ai existenții lui la București. Mai încoace însă, cînd oglinda i-a șoptit prietenește că ar fi timpul să-și schimbe titulatura de student în aceea de doctorand, sistemul a fost în bună parte părăsit. În orice caz executat cu incomparabil mai multe precauții. Ceea ce-i da lui singur să înțeleagă că arta-i în această privință a început să-și arăte rînjetul sfîrșitului.

Dar în seara asta, cînd totul i-a mers de minune, el simte gîlgîind într-însul, vijelioase, puterile primei tinereți. Lăsă deci să-i scape locul care se goli îndată, la o masă tocmai din fundul sălei supraîncărcate și sonore ; însă se repezi ca un uliu, dînd peste alții și chiar peste o duduie, pe care se prefăcu că n-o vede, la unul din locurile cele mai bine situate, pentru ca operația să-i iasă de minune.

Avantajul acestui loc era că se găsea foarte aproape de ușă. Iar altă calitate, pe care o au mesele mai apropiate de intrare, e și aceea că de obicei se ocupă de indivizi grăbiți cari n-au de gînd să-și piardă noaptea toată dinaintea halbelor de bere incontinuu reînnoite. Apoi afluența din jurul lor e veșnic viu curgătoare, ca undele într-una primenite ale rîului cel repede la drum.

Or, într-un astfel de rîu, oricînd te poţi da la fund cu cea mai mare uşurinţă ; curentul lui grăbit, mai ales cînd înoţi anume într-acolo, te depune repede afară, în aerul rece şi îmbărbătător.

Astfel Băiatu nu se grăbi deloc şi mîncă în tihnă, ca unul care, deşi aşezat la mesele acestea din faţă, înţelege să-şi petreacă noaptea în voie şi să-şi facă siesta pe îndelete. Şi pînă să sfîrşească el, toţi comesenii se schimbară, într-adevăr ; afară de unul, pus parcă popîndău acolo.

Imbecilul nu înţelegea deloc să se urnească ; aşa că Băiatu, vrînd, nevrînd, trebui să mai comande o prăjitură, o cafea, un lichior, încă o halbă.

Şi-n gînd invoca toate duhurile nevăzutului ca să-l ducă odată dracului din faţa lui. Dacă ar plesni de apoplexie, se gîndea el contemplîndu-i abdomenul enorm, împrejurarea ar fi nu se poate mai binevenită. În zarva şi-n îngrămădeala ce s-ar produce, el s-ar găsi cu totul în elementul său.

Sala gemea. Uşa de la intrare nu mai prididea. Din şuvoiul gros al noilor-veniţi, afluenţi umflaţi se desfăceau printre liniile simetrice de mese. În aerul zadarnic premenit în vuiet de ventilatoare, domnea, definitiv stăpînitor, mirosul dulceag al alcoólului, pe tron dumnezeiesc, purtat de norii de fum al atîtor ţigarete, trabuce şi pipe de toate calibrele, din care se înălţa spre tavan, domol şi fără greş, ca jertfele bine primite.

De mai multe ori momentul loviturei finale se ivise ispititor. Dar domnul cel balonat nici gînd să se urnească. Şi momentul era astfel necontenit pierdut.

Chelnărul soseşte din nou ; poate îi va da gîndul cel bun apoplecticului să ceară plata ! Ceilalţi comeseni sunt cu totul proaspeţi şi habar n-au de ce s-a petrecut înaintea lor. Dar porcul ăsta gros, cît numai bun de-a fi tăiat de Crăciun, şi care ronţăia cu atîta poftă şunca semenului său, cunoştea toate fazele mesei pe care şi-o oferise Băiatu. Numai faza finală n-o văzuse, cu ochii lui bleojdiţi peste fire, de parcă ar fi ghicit că tovarăşu-i de masă n-ar dori să fie văzută niciodată.

Băiatul se cutremură. Dacă hipopotamul nutreşte întocmai aceleaşi gînduri ca şi dînsul ? În cazul ăsta, cel care rămînea pe urmă era pierdut !

Aruncă deci o privire îngrijată spre înalta orgă a bufetului. Chelnărul lor nu se vedea ; probabil era în dos la bucătărie... Aşa că, acum or niciodată ! Cu o mişcare leneşe îşi apucă pă-

lăria din cuierul apropiat și și-o puse deocamdată pe ceafă, ca unul care încă nu s-a hotărît definitiv ce are să facă. Își înfipse apoi o scobitoare nouă între dinți și aruncă o ultimă ochire spre bufetul-orgă, care, în loc de sunete, emitea cele mai voioase lumini. Niciodată un „moment" mai propice nu i se oferise lui Băiatu. A-i da și acum cu piciorul...

Tălpile se proptiră în mozaicul dușumelei.

Dar mișcarea se opri aci neterminată. Căci ochii roșii ai... porcului se opriseră drept în ochii lui și gura, care molfăise pînă acum numai la cărnuri și brînzeturi conservate, molfăi acum spre dînsul, mieroasă și duhnitoare :

— Domnule, mă iertați... dar eu vă cunosc de undeva... De un ceas, de cînd mă uit la dumneata...

„De trei ceasuri, porcule", îl corectă în gînd Băiatu... Dar glasul lui intonă și el, la rîndu-i, potrivit de dulce :

— Da, da, ne cunoaștem, să știi că ne cunoaștem... Tocmai asta mă întrebam și eu... de unde, frate... ? Însă acum înțelegeți..

Și după ce aruncă o ultimă privire spre bufet, făcu, fără nici o jenă, sculîndu-se, un gest elocvent, spre deșert...

— Un moment numai...

Domnul cel gras încuviință din cap cu largă înțelegere și naturală toleranță, iar conmesenii ceilalți, printre care și o doamnă mai în vîrstă, bine crescuți, părură că n-aud, nici nu văd..

Lui Băiatu îi fu mult pînă ce dădu în albia șuvoiului celui mare, acum, desigur. Pe urmă de la ușa halei de bere și pînă la tramvai...

Aici pînă la primul tramvai pe care-l găsi în stație, pentru că Băiatu nu putea să aștepte aci, atît de aproape de localul abia părăsit, sosirea chiar a tramvaiului care putea să-l ducă direct acasă...

O luă drept pe-o direcție acum străină, dar care altădată îi fusese familiară, pentru că nu există linie de tramvai în București, la capătul căreia Mihnea Băiatu să nu fi locuit vreodată...

Făcu însă numai trei stații și coborî să aștepte legătura, care să-l îndrepte pe drumul cel bun. Și nu regreta calea ce-o apucase. Căci aci, în fața stației, se nemeri să fie secția de poliție la care tocmai se întîmplase să se rezolve conflictul stîrnit de el acum cîteva ceasuri pe strada Lipscani.

Din poliție ieșeau : unul dintre cei doi sublocotenenți, și anume cel care apăruse pe urmă, unul dintre civilii care luaseră parte la discuție, și anume unul, și-aduce perfect de bine aminte, care luase cuvîntul tocmai cînd plecase el, în sfîrșit alți doi, complet necunoscuți.

Mihnea Băiatu constată cu nespusă plăcere că provocase și de data asta una lată de tot și cu adevărat bucureșteană, o răfuială fără cauză și fără scop, la care iau parte, pe rînd, toți trecătorii pe care întîmplarea îi aduce la locul pricinei. Cei care au început-o au dispărut de mult, alții vin, le iau locul, și pînă ce „chestia" să se domolească — de obicei cu concursul poliției — pe scena împrejurării s-au și perindat cîteva serii de actori.

„Bucureștenii", deși păreau acum împăcați, totuși nu se potoliseră încă din combătut. Ei restabileau de astă dată contribuția fiecăruia de păreri și cîștigul pe care-l repurtaseră unul asupra celuilalt. Aci mai rămînea încă un sîmbure de neînțelegere.

— Eu am spus de la început, ținea morțiș să se știe unul dintre cei complet necunoscuți : armata țării trebuie respectată atîta timp cît ea asigură respectul reciproc... Cum, n-am zis bine, domnule sublocotenent ?... Adică atunci la ce mai servește armata ?... Ca să te dea jos de pe trotuar ?...

— A nu, pardon..., să auzi altă voce întrerupînd vehement, dar pe care Băiatu n-o mai putu identifica, pentru că grupul intrase în întuneric. Pardon, pardon !... mai strigă vocea, apoi se coborî într-atîta că nu se mai auzi nimic...

Cînd Băiatu urcă în sfîrșit în vagonul întîrziat, grupul, ajuns din urmă, tocmai își făcea intrarea, în corpore, pe poarta cu ostrețe verzi a vestitei grădini de vară : „La calul bălan".

Un tînăr frumos, atît de simpatic la vorbă, atît de repede la faptă, plin de atîta prezență de spirit, de curaj, de vioiciune, nu se putea să nu placă pînă dincolo de margini soților Nisipoiu. În nu mai mult de două luni de zile îi cuceri pe amîndoi definitiv ; în primul rînd desigur pe doamna, pentru care nenumăratele lui calități lăsau cu mult în urmă modestele ei pretenții, pe urmă pe domnul care se convinse temeinic că

Băiatu e un băiat serios, un adevărat student, adică doctorand, ce-şi va trece în curînd ultimele examene pentru a ieşi om serios şi burduf de carte, nu simplu licenţiat, ci chiar doctor în drept.

Erau însă două chestiuni pe care el încă nu le lămurise cu domnul doctorand, „ca să nu spună omul" — îşi scuza domnul grefier propria sfială — „că prea îmi iau asupra lui rolul de controlor, or de de tată".

Întîi, predilecţia lui Băiatu, de a-i oferi la fiecare întîlnire o simplă conferinţă cu subiect juridic, îl măgulea într-un mod cu totul deosebit, dar preferinţa pentru subiecte penale îl cam nedumerea.

„Adică să nu stăpînească el tot aşa şi Civilul ?..."

Şi conul Nisipoiu simţea de datoria sa să-i atragă luarea-aminte, cu delicateţe, că tăria unui avocat la Civil se dovedeşte — şi de-acolo îşi trage viaţa...

Pe urmă îl mai nedumerea o chestie şi mai delicată...

Adică dacă domnul Băiatu e doctorand, atunci e de la sine înţeles că trebuie să aibe diploma de licenţă la buzunar. Mă rog, atunci de ce nu profesează ?...

În Bucureşti mai toţi avocaţii, precît ştia, sunt licenţiaţi... Poate s-a schimbat ceva cu legea cea nouă...

Îngrijat, domnul grefier ceruse lămuriri de la mai mulţi din avocaţii care frecventau judecătoria unde lucra. Toţi îl asigurară : nu s-a introdus nici un doctorat obligatoriu pentru avocaţii sau magistraţi. S-a descutat şi chestia asta, cînd s-a făcut legea, şi poate chiar va fi ţinută în vedere la vreo viitoare modificare, dar drepturile cîştigate rămîn bine cîştigate...

Domnul Nisipoiu şi-a croit în fel şi chip interpelarea pe pe care plănuise s-o adreseze junelui doctorand, pentru a fi scos din aceste nedumiriri. Dar dorind să procedeze cu toată delicateţea, o amîna pe zi ce trece, negăsind momentul potrivit să-l întrebe fără a-l jigni oarecum... Totuşi dorinţa de a-i deschide capul îl îmboldea, îl rodea.

El cunoştea foarte bine pe tinerii ăştia, cari nu-şi dau seama de timpul care trece şi care nu se mai întoarce niciodată. He, dacă el ar fi avut mijloace, ar fi ştiut el cum să economisească vremea asta, cel mai preţios dintre toate avuturile omului ! Şi cel mai nebăgat în seamă ! Cu nepăsare toţi îl aruncă, îl varsă, îl lasă să se verse cu apa la cană, cînd se uită robinetul deschis... Toţi, în toate părţile...

Adică ce așteaptă băiețașul ăsta să-și ia doctoratul, cînd se poate înscrie numai cu licența în barou ? De ce să nu-și facă el anii uciniciei avocățești odată cu doctoratul ? De ce să nu culce doi iepuri dintr-o lovitură ?...

Nu, hotărît, oricît s-o supăra domnul Băiatu, el trebuie să-l scuture, trebuie să-l dezmeticească... Și să lase pe el... Iacă un om cinstit... Niciodată de cînd l-au făcut arhivar, de cînd a schimbat meseria pe cont propriu, de practicant, cu aceea de lefegiu al statului, n-a luat un ban de la un împricinat... Și n-a făcut nimănui nici un hatîr... Dar acum mai că ar vorbi cu un împricinat, cu altul.

„Hai, omule că-ți recomand eu unul, un avocat tînăr și inimos“...

He, să dai mult să găsești, în primii ani ai carierei pe unul priceput, care să te ajute.

Domnul Nisipoiu nu se lăsă deci pînă nu făcu într-o bună zi, luînd-o pe departe, cu delicatețe, propunerea aceasta lui Băiatu.

— Mă rog, dacă dumneata ești student la doctorat... dar nu te superi de ce-ți spui...

— Nu mă supăr deloc, coane... răspunse Băiatu, punîndu-se în gardă cu destulă neliniște...

— Apoi dacă dumneata ești student la doctorat, păi trebuie să ai și licența gata... trebuie să fi luat licența care va să zică...

Băiatu mîrîi ușor în adîncul pieptului... Adică... îl suspectează ? Mă rog, și-n definitiv ce-l privește pe el toate astea ?... Chiria pînă acum a plătit-o în regulă, încolo...

— Mă rog, nu trebuie să fie cu supărare...

A făgăduit că va fi fără supărare, acum trebuie să stea și să asculte calm tot ce-i va spune grefierul.

— Dar am spus, coane Nisipoiule, nu-i nici o supărare...

— Eu nu vreau să iscodesc... n-am nici un interes... oho... dar nici un interes... se scutură conul Nisipoiu de orice interes ca de Satana... Dar numai așa, știi, ca să mă dumiresc... și eu... ca omul, care nu a învățat carte... Asta vream să întreb... Ca să fii la doctorat, nu trebuie întîi să ai licență ?...

— Firește că trebuie... Aha... zi, te îndoiești dacă o am cumva, rîse acru Băiatu. Ei bine, domnule Nisipoiu, iacă am să mă rog de cei de la secretariatul facultății să mi-o împrumute și mie într-o zi, ca să i-o arăt proprietarului meu, care nu crede că sunt licențiat... așa am să pun în petiție.

— Vai de mine, atunci iaca nu mai spun nimic...

— Lasă, coane Nisipoiule, acum n-o lua şi dumneata aşa... vă cunosc eu pe dumneavoastră, oamenii ăştia de Drept — apăsă el ironic pe cuvîntul drept — pînă nu scoate omul documentul din buzunar nu-l credeţi... *Instrumentum probatorium,* făcu el savant...

Domnul Nisipoiu, pe care cele două cuvinte latineşti îl aruncaseră iarăşi înapoi în umilinţa ignoranţei lui, de unde vrea să iese, ca să îndrumeze el, nevolnicul, pe-un om de carte şi cultură ca acesta, nu se lăsă totuşi pînă nu împărtăşi tînărului său chiriaş şi prieten gîndurile care-l munceau.

— Iartă-mă, coane Băiatule, eu nu vreau să mă grozăvesc... dar am văzut mulţi tineri magistraţi cari ştiau bine să pronunţe latineşte, dar cînd era vorba de pronunţarea ailaltă, a hotărîrei, suspendau şedinţa şi mă chemau în cabinet să-mi ceară părerea. Am văzut şi avocaţi tineri ca dumneata, venind cu ghiozdanul colo, parcă de cînd mama lui l-a făcut numai avocat a fost... Se furlandisea faţă de clienţi de parcă era un curcan printre turma de curci şi... pe urmă... cînd deschidea dosarul, îmi şoptea mie la ureche să mă întrebe dacă procedura este bine îndeplinită sau nu... Să nu-ţi fie cu supărare, dar poţi să ai şi titlu de doctor, şi încă de la Paris, şi cînd te-oi băga eu într-o chichiţă de-ale mele, să ştii că de te-oi învîrti mai mult să ieşi, d-aia o să te încurci mai rău...

— Ei bine, chiţibuşerii d-alea nu se învaţă la facultate, se scutură Băiatu ca de-o oroare... Dreptul e cu totul altceva, coane Nisipoiule, privi el departe, misterios.

— Ştiu, oftă Nisipoiu, dar asta e partea rea... Că mulţi sunt cari se vîră printre articole ca printre nişte metereze... Şi te împroaşcă de-acolo, de nu poţi să te mai mişti nici într-o parte... Apoi, cucoane, dacă vrei să fii avocat, chit că n-o să te ţii de chichiţe, da ascultă şi sfatul meu de bătrîn ; de ştiut trebuie să le ştii, ca să poţi să te aperi de ele, cînd ţi le aruncă ălălalt, din partea ailaltă... De ce nu vii dumneata pe la mine, să ţi le arăt ? făcu mustrător conul Nisipoiu. Iacă, nu mi-aş bate capul cu oricare altul... Dar dumneata mi-eşti drag... se cunoaşte de departe că eşti om bun... eu sunt tare cunoscător, să ştii... Eu am văzut pe nevastă-mea... Aia-ţi *discernă* pe om dintr-o mie...

Mihnea Băiatu privea drept în ochi pe grefier şi pupilele lui se măreau şi se deschideau rînd pe rînd, cu repeziciune, ca

și cînd ar fi vrut să prindă în jocul lor necurmat intențiile ascunse ale lui Nisipoiu.

Răspunsul însă nu putea fi decît unul. Mihnea Băiatu cunoștea acest lucru de minune : niciodată nu trebuie să zici nu, cînd ai început cu da, și dimpotrivă... Cum o să-l mai creadă celălalt licențiat dacă ar începe să inventeze de-acuma la greutăți or la imposibilități, ce-l opresc să-i asculte aprioric sfatul, cînd celălalt s-ar putea informa numaidecît dacă astfel de invenții pripite sunt plauzibile... Deci acum *da* pe toată linia...

— Da, da, știi că e o idee asta, strigă Băiatu, dînd aprobator din cap, ca și cînd ar fi auzit cea mai fericită propunere ce-i putea face. Da..., da... este o idee, este o minunată idee ce-mi spui dumneata... Asta am auzit-o și eu spunîndu-se, că tinerii avocați și magistrați, licențiați proaspăt, o cam încurcă zdravăn la început... Mă rog, de cînd lumea, practica a fost una, teoria alta... Ce folos că ești burduf de carte... nu vorbesc de mine, se întrerupse el modest, în protestările grefierului... Dar vorba vine, oricît de burduf de carte oi fi dumneata, oricît ai ști pe dinafară toate șuruburile unei mașini de tren, bunăoară, dacă n-ai pus niciodată mîna pe vreunul din ele, cu siguranță că nici n-o să știi s-o urnești din loc, dacă...

— Sau dac-o urnești, cine știe pe unde o nimerești cu ea dacă...

— Ai mare dreptate, nene... domne.

— Nu, nu, lasă așa... vreau să-mi zici numai așa, că-mi ești tare simpatic...

— Ai mare dreptate, nene Nisipoiule. Iacă să știi că am să încep să viu... Și pe urmă, te pomenești că m-o tenta și înscrisul de-acum în barou...

— S-a terminat... de mîine te aștept... și... n-avea grijă... Pînă acum eu n-am recomandat la nimeni un client, făcu Nisipoiu misterios... Cînd m-a întrebat omul, eu totdeauna i-am spus : „Ia-ți un avocat". „Pe cine ?" m-a întrebat el. „Pe cine vrei... acolo nu m-amestec", i-am tăiat-o scurt... că la mine n-a mers niciodată, declară el, ridicîndu-și deodată capul dintre umerii între care îi plăcea să-l ție înfundat... Niciodată... E, la dumneata să știi... (Aci cuvintele se traduseră în cîteva mișcări ale degetelor. Ești cel dintîi pentru care...

— Bine, coane... și lasă că facem noi... șopti inspirat Băiatu, gîndindu-se de îndată la amicul său Grigoraș Idrișteanu, pe care-l găsise la rîndu-i cu o vechime de doi ani în facultate,

dar care acum două veri își luase în sfîrșit licența, după o activitate universitară de unsprezece ani împliniți, înscriindu-se pe loc în baroul Ilfov.

Băiatu știa bine că Idrișteanu se plîngea de clienți ; dacă i-ar spune și lui să se mute prin mahalaua asta, tocmai bine ar înființa o societate în trei. El i-ar servi pînă una, alta, de secretar ; iar domnul Nisipoiu de furnizor și desigur de dirijor juridic, că știința lui Idrișteanu... Cîștigul împărțit în trei ar fi destul de rotunjor, și unde mai pui că ar crește pe zi ce trece, mai ales că Băiatu ar depune toate silințele ca noua asociație să prospere printr-o muncă îndîrjită și neogoiată : unul cu titlul, unul cu scrisul, unul cu învîrteala.

— Am reflectat adînc la propunerea dumitale, grăi el după o tăcere. Însă eu am un prieten foarte bun, ce să-ți spun, un frate de cruce. Suntem juraţi să nu facem nimic unul fără celălalt. De cînd m-așteaptă el să mă întovărășesc cu dînsul, căci el și-a luat licența acum un an... vreau să spun cu un an înaintea mea... De cînd îmi tot bate el capul să începem împreună. Și de aceea, scumpe domnule Nisipoiu, dacă am începe noi în trei, eu uite, ți-o spun, să știi că facem treabă zdravănă...

Domnul Nisipoiu a privit întîi crunt în pămînt, cum i-era obiceiul, apoi și-a prăvălit privirile lui vineții și grele drept în ochii lui Băatu.

— Domnule Băiatu, a luat apoi cuvîntul domol și metodic... domnule Băiatu, iacă, de ce te cunosc mai mult, de atîta izbutești să mă farmeci mai mult...

— Atunci s-a făcut ! strigă plin de veselie Băiatu, apucîndu-i mîinile.

— Ești inimos, ești foarte inimos, îl întrerupse calm grefierul, desfăcîndu-și mîna dintre degetele lui fine pentru a i le apuca la rîndu-i între palmele grele și a i le scutura cu simpatie nesfîrșită. Ești foarte inimos... și cum spun, de aia te iubesc mult, că te văd dezinteresat și cum se zice... altruist... Că tocmai vorbeam cu nevastă-mea, care și ea a băgat de seamă acest lucru... Iacă, e foarte dezinteresat, îmi spunea dumneaei... Și asta e un rău...

Băiatu făcu o mișcare, pe care Nisipoiu i-o stăpîni cu obișnuitul lui gest cu care poftea la răbdare.

...Vreau să zic, continuă el, n-ar fi chiar așa de rău să fie cineva dezinteresat, ba chiar ar fi tare bine, ba chiar ar fi minunat de bine... dacă toată lumea... Ehe... Dar atunci n-am mai

fi noi grefierii, n-aţi mai fi dumneavoastră doctoranzii, n-ar mai fi dumnealor magistraţii şi avocaţii... Cum s-ar zice, toată lumea ar trăi ca-n sînul lui Avram... N-ar mai fi nici judecători, nici facultăţi de Drept şi nici această minunată ştiinţă a Dreptului, propunerea mea nu ar mai avea nici un rost... Un avocat, domnule Băiatu, trebuie înainte de toate să fie interesant... El nu trebuie să-şi însoţească interesul lui decît cu al unuia singur, care are mai multe feţe şi-l poate chema Stan, Bran. Stancu, Trancu, cum vrei dumneata, însă care, pentru el, nu poartă decît un nume : clientul. Tovarăş ? Un avocat ? Tot un avocat...? N-am făcut nimic... Şi pe urmă, ce mai la deal, la vale... Am spus, mi-eşti drag şi de-aia ţi-aş da concursul meu cu plăcere... Dar pentru un altul, eu nu mă bag... Eu nu sunt de profesie, cum se spune, samsar de procese ; în lunga mea carieră nu s-a întîmplat...

Şi domnul Nisipoiu tăie aerul într-o parte şi-n alta cu palma întinsă.

Băiatu păru că reflectează adînc la vorbele grefierului. Dar repede un surîs de înţelegere îi miji în colţul buzelor, care se răsfrînseră într-un colţ, pentru a lăsa să se vadă albeaţa unui dinte...

„Al dracului, interesat grefier", îl cîntări Mihnea pe sub sprîncene. „Cum mă ia el de frumuşel, pe departe... Trebuie să cedez, n-am ce să fac..."

Şi dinţele apăru iar în răsfrîngerea buzei. Îl bătu binişor pe braţ :

— Lasă, coane Nisipoiu, că facem noi... La urma urmei, iaca... să nu zici că-mi vîr toţi amicii or toate cimotiile în combinaţie... Nu vreau ca să crezi aşa ceva despre mine şi să-ţi strici ideea ce-o ai şi care, să ştii, e foarte adevărată, că sunt un dezinteresat... Ei bine, s-o ştii, aşa a fost şi aşa este, de cînd sunt pe lume... Banul la mine a fost totdeauna în rîndul al doilea... oho, ba chiar al treilea, or al patrulea... Cîteodată nu l-am socotit deloc... Uite, să întrebi gazdele mele, care mă rugau să rămîn...

— De-asta cred fără să mai întreb. Ţi-am spus eu şi-o mai repet : noi ne pricepem la oameni... Mai cu seamă nevastă-mea... .Chiar ea spunea : „Ne-a venit o bomboană de chiriaş..."

— Ei bine, nene Nisipoiule, spuse şi mai îndulcit Băiatu, clipind concesiv din ochi. Şi-i apucă din nou mîna pe care i-o

scutură cu tărie : Iacă, pentru ca să vezi că într-adevăr e aşa precum a spus doamna, fie... oricîţi asociaţi mi-oi lua eu... s-a isprăvit ! Jumătatea dumitale să' rămînă întreagă... Ei, ce zici acum ?

Şi un rîs puternic răzbătu dintre dinţii sănătoşi. Domnul Nisipoiu parcă şovăi, cît era de mare, pe puternicele picioare, îşi lăsă ochii grei şi albaştri în pămînt, că scăpară acum mînii, în ochii lui Băiatu, încă luminoşi de larga-i dărnicie.

— Care jumătate, domnule ?

— Jumătate... Jumătatea cîştigului... A asociaţiei noastre, nene Nisipoiule... Nu înţelegi... ? E simplu ! Noi doi luăm jumătate... dumneata altă jumătate... cealaltă... întreagă... ca şi cum ai fi întovărăşit doar cu mine...

— Jumătate... din cîştig... care cîştig, mă rog ?

— Păi... ce-o ieşi de-acolo... Dumneata ne dai procesele... şi...

— Ha... ha... şuieră domnul Nisipoiu sau mai degrabă răcni... Ho, ho... Eu vă dau procese şi dumneata-mi dai bani... Ha, ha... Adică... hî...

Şi domnul Nisipoiu rîse atît de amar, ţintind pămîntul, de parcă prin hohotele acelea ar fi vrut să expulzeze în sforţări sacadate tot veninul pe care băiatul ăsta perfid or neştiutor i-l aruncase în inimă...

— Adică să mă fi înşelat eu atît de mult asupra dumitale ? privi el din nou în ochi pe Băiatu, care, nespus de mirat, aproape aiurit, îşi pierduse pentru prima oară cumpătul şi se dăduse involuntar un pas înapoi... Adică să mă fi înşelat într-atîta ?... Hî... se nedumeri tot mai mult domnul Nisipoiu... Dar în sfîrşit... Eu ca eu... zăzicem... Dar Polixeni... Să se fi înşelat ea aşa de mult asupra dumitale ?... Asta e cu neputinţă...

Şi fu rîndul lui să facă acum doi paşi înapoi...

— Haida-de, nu se poate, răcni Nisipoiu... Nu noi ne-am înşelat asupra dumitale... Aşa ceva nu e cu putinţă... Dumneata, tinere, te-ai înşelat asupra noastră, asupra mea... Asta e... Asta e ! strigă el din ce în ce mai tare, vesel că a găsit în sfîrşit cheia misterului neaşteptat, care-l făcuse o clipă să se îndoiască de calităţile lui indiscutabile şi mai ales ale coanei Polixeni de a citi în sufletul omului. Asta e... Şi ţi-o cred... eşti tînăr, eşti neştiutor, eşti nevinovat... Şi ai dreptate ! (Aici dumnealui scăzu vocea cu o octavă.) Toţi, toţi grefierii sunt pungaşi... Toţi fură în dreapta şi-n stînga... Toţi sunt înţeleşi cu părţile şi cu avo-

caţii... (Începu să taie aerul cu mîna întinsă orizontal.) La mine nu s-a întîmplat... Şi nu se va întîmpla... Numai aşa... te pot recomanda la un client, doi, domnule Băiatu, şi te sfătui la practică... dar atît... eu n-am să-mi dau cu părerea în faţa judecătorului ălui tînăr, cînd mă cheamă pentru pronunţare în camera de chibzuire, că văd lucrurile aşa sau altminteri, cum face de-alde domnul Vulpache cu mustăţile înnodate... Şi nici n-adaug sau şterg vreo ţifră în proceduri... Eu pot numai să-ţi recomand un proces şi să-ţi recomand, seara, pe ce temei să te pui a doua zi... Asta e tot ce pot face eu, domnule Băiatu... S-o ştii... Răsplată n-aştept... He, he, nu te pricepi la oameni, domnule Băiatu... Aşa e că nu te pricepi ?... Mă rog, te las pe dumneata să spui...

— Nu mă pricep, domnule Nisipoiu, îngînă Mihnea, fericit că apa l-a scos şi de astă dată, ca şi de multe ori înainte, singură la mal...

— E, dă mîna colea... Îmi place omul modest, care recunoaşte singur... Dar n-avea grijă... cît vei sta aicea, şi eu aş dori să fie cît mai mult, ai să înveţi dumneata să cunoşti oamenii. Eu am să te învăţ... Şi madam Nisipoiu...

Mihnea Băiatu a bătut toate cafenelele în lung şi-n lat, şi pe acelea în care *„micile lui lovituri"*, cum numea el mesele unde făcea abstracţie de plată, se petrecuseră nu se mai ţine minte de cîte luni. Asistase din spatele unui jucător la o partidă straşnică de table, apoi la un carambolaj care-l umpluse de admiraţie, deşi el însuşi era recunoscut ca un bun mînuitor al tacului.

Pe urmă îşi plimbase jovialitatea şi siguranţa de sine într-un cinematograf, unde întunerecul îl făcu să nimerească lîngă o fiinţă femeiască atît de hîdă că lui Mihnea îi fu cu neputinţă să-şi închipuie de ce-şi retrăsese cotul cu atîta violenţă, cînd cotul lui, din irezistibilă obişnuinţă, o atinsese la început, ca din întîmplare, atît de domol. Şi cu atît mai mult îl uimi acest lucru, cu cît scena din întunerec se petrecuse tocmai cînd, pe pînza luminată, Vivian Gibson oferea unul dintre cele mai pătimaşe săruturi ale ei.

Vivian Gibson era pasiunea lui... Şi se mira că o artistă, care putea să întrupeze atîta rafinată şi şerpuitoare feminitate, nu se bucura, în stima amatorilor, de prestigiul, dincolo de superlativ, pe care Băiatu i-l atribuia. Asta nu-l împiedica să-şi manifeste admiraţia cu tot mai multă ardoare, oriunde i se oferea prilejul, şi să regrete tot mai rara ei apariţie pe ecran.

Filmul, pe care-l văzu acum, era extras dintr-o nuvelă a lui Schnitzler şi nu conţinea decît povestea banală a vieţii unui student. El întîlneşte o femeie cochetă, în *dancing*-ul unui somptuos hotel, dansează cu dînsa, îi face curte cu succes ; bărbatul află, are loc un duel şi studentul e ucis. Atît numai ; dar amănuntele acelea simple care se perindau pe ecran şi care — Băiatu o simţea cu vrăjmăşie —, din cauza liniei simple a subiectului, interesau destul de mediocru publicul din sală, pe el îl electrizau. Rămase înfipt în locul lui şi la rulajul următor ; şi oricît de admirabilă, oricît de parfumată şi oricît de excesiv de mobilă fu mica drăcoaică, ce înlocui alături de dînsul pe morocănoasa hîzenie a pămîntului dintîi, el rămase complect nemişcat, cu ochii voalaţi de bura regretului subit, cu mîinile încleştate pe braţele fotoliului, cu mintea adînc întoarsă către firul trecutului şi al vieţei de acum...

Aşa i se scurgeau zilele. Şi el n-avusese parte de ceva deosebit, de o femeie cu totul şi cu totul frumoasă, inteligentă, cultă, nobilă. De o femeie *din lumea mare*. O aventură strălucitoare, cu sau fără peripeţii dramatice, însă cu mult parfum, cu lumină discretă, or cu clar-obscururi de interior încărcat şi impunător, cu foşnete de mătasă veritabilă, cu vorbe alese şi pline de subtile subînţelesuri, cu zilnicele despărţiri melancolice şi teatrale, cu aşteptări nerăbdătoare şi dominate de obsesia parfumului tainic şi chemător. Una din acele femei care ţi se năzar dintr-odată pe stradă, în goana maşinei, or descinzînd din ea în beţia de lumină a vitrinei unui magazin, diafană ca însăşi lumina aceea, încît te îndoieşti dacă luînd-o în braţe nu s-ar topi ca visurile frumoase şi ireale.

Pînă acum, isprăvile lui amoroase n-au trecut de fetele şi de proprietăresele de mahala, pîntecoase şi cu sînii dezumflaţi — unele, desigur, frumoase sau pline de vrednice însuşiri pe care nu le găseşti la tot pasul, dar prostuţe, cioplite cu toporul, caraghios de sentimentale, cu gusturi vulgare şi cu dorinţe mes-

chine : bere cu mititei, *montague russe*, articole de Moşi şi spirite à la Tănase drept în culmea expansiunei amoroase !...

Hotărît lucru, Mihnea Băiatu se putea declara săturat pînă în gît de amorul democrat. El plecă de la cinematograf întru tîrziu foarte melancolic, şi după ce întoarse plictisit capul celor cîteva domnişoare, fără interes, care-i aruncară în treacăt priviri binevoitoare, trecu prin faţa vitrinelor luminoase ale cofetăriei Capşa.

Acolo, rezemat într-un cot de vergeaua de alamă, el privi multă vreme prin geamul uriaş tabloul viu dinăuntru. La mese se găseau mai multe femei ; toate aveau ţinute drepte, mişcări ordonate şi grave, priviri strecurate de-a lungul genelor, iar altele de-abia perceptibile, pierdute în spaţiul luminos al localului în care fumatul e interzis, de parcă ar fi trăit doar în lumea lor de visuri, departe de cotidianul meschin şi ticălos de dincoace de geamuri.

Aci era *lumea mare* pentru Mihnea Băiatu.

Iată, erau şi ele fardate ca toate femeile de azi ; dar ce gust în potrivirea pudrei cu culoarea părului şi a ochilor — ce artă în întinderea ei pe piele. Parcă erau toate, cu mişcările lor grave şi încete, cu atitudinile lor de statui, capodopere muiate în smalţ.

Mihnea Băiatu nu-şi mai putea întoarce ochii de la adevărata feerie, pe care i-o descoperea geamul luminos, cum lupele cele mari din panopticum descopăr privelişti fermecate mulţimei de gură-cască de la Moşi.

El examină ce aveau în farfurioare, consideră după culoare cam ce lichioruri bea fiecare, se extazie dinaintea artei cu care una din ele sorbea din paharul cu apă dinainte-i, parcă fără să-l atingă cu buzele.

Pe urmă, mai îndrăzneţ, examină fiecare figură. La cea dintîi pe care-şi opri privirile mai cu atenţie băgă de seamă însă că ochii, pe care luciul fardului îi aducea mai în faţă, erau teşiţi sub o frunte ce se retrăgea necontenit, pe măsura privirei, faţă de partea de jos a figurei, care dimpotrivă înainta sub formă de bot.

— Asta e intrusă, mormăi Băiatu nemulţumit. E îmbogăţită de război...

Pe nasul vecinei acesteia descoperi o aluniţă care, de asemeni — întîrziind privirea —, se prefăcea în neg destul de caraghios, judecînd după locul prea avansat pe care era situat.

Băiatu nu descurajă.

Examenul lui trecu mai departe. Şi se dovedi un expert examinator. Nimic nu scăpă neobservat de la aceste femei, care să nu fi meritat cel puţin nemulţumire, dacă nu chiar dezgust. Picioare groase, ori chiar prea subţiri, dar otova şi unele şi altele, fără nici o undă de pulpă, fără nici o noimă.

Şolduri prea revărsate — şi defectul acela supărător de obişnuit al mai tuturor frumoaselor bucureştene ; şezutul prea jos faţă de lungimea trupului.

Era atît de frecvent defectul ăsta, şi aici, ca pretutindeni, că Băiatu, care principial nu avea predilecţii pentru anume statură, culoare şi formă, căuta printre ele nerăbdător pe cele de statură mijlocie, la care potriveala construcţiei stabilea un raport mai plăcut ochiului între diferitele dimensiuni.

Dar iată — acolo în fund — priviriie lui descoperiră ceea ce căuta. Iată acolo o adevărată marmoră, care nu face decît să surîdă, vag şi necontenit egal, întreceri de cuvinte dintre cei de la o masă cu dînsa.

Şi ei sunt *bine*, desigur, ca doi tovarăşi făcuţi pentru dînsa, dar profilul ei e fără pereche. Şi iată, pe sub masă, lungile şi elegantele ei picioare. Iată, genunchiul sus, coapsa care se dezvoltă pe încetul, şi nu brusc, într-o şuncă dizgraţioasă, ca la toate celelalte de la mesele dimprejur.

„Se mai găseşte, se mai găseşte", îşi spuse pentru sine Băiatu extrem de mulţumit, de parcă ar fi descoperit, într-un fund uitat de buzunar, cine ştie ce surpriză preţioasă şi asigurătoare.

Simţi cum dispoziţia îl invada din toate părţile, ca şuvoaiele de apă, cînd pătrund ţîşnitoare în pîntecul spart al corabiei.

Dar idealul pe care îl găsise, în sfîrşit, se ridică deodată — şi cei doi cavaleri însoţitori de asemenea.

„Nu e nimic, o voi urma ! îşi declară hotărît Băiatu, enorm de încîntat că, ridicată, constatările lui se adevereau cu desăvîrşire. O voi urma pînă în pînzele albe..." Şi ce mers elegant, ce destindere nobilă a piciorului care înaintează !...

Băiatu îşi scutură bustul, verificînd printr-un gest automat prinsoarea hainelor şi dacă pantalonii se ţin bine în bretele. Asta era la el gestul care însoţea obişnuit hotărîrile momentane, ori intrările în acţiune.

Cînd fu aproape de uşă, figura cea distinsă întîlni privirea mutului adorator prin limpezimea geamului. Ea vorbea ceva, începuse în sfîrşit ea să vorbească. Şi continua a grăi, înaintînd,

celor ce-o urmau, în vreme ce privirea ei considera din treacăt pe privitorul cu ochi de fosfor.

Băiatu fu în culmea fericirei. Ochii cei mari şi minunaţi nu se întoarseră brusc, văzîndu-l cum o examinează atît de stăruitor ; dimpotrivă, ei părură că acceptă cu plăcere omagiul acestei examinări focoase.

De aceea chiar, cînd ieşi, ea spuse tare, privindu-l dintr-o parte, ca să audă şi Băiatu dorinţa ei cea nouă :

— Nu, ştiţi ce ? Am găsit... De aci mergem la „Leul şi cîrnatul". Am un gust să trag ceva la măsea... şi să-mi cînte Oaie porcării...

Dar dacă Băiatu nu găsi nici acum pe acea femeie din lumea mare, către care convergeau visurile lui cele mai ascunse şi mai ideale, nu descurajă totuşi, cît de puţin.

Trebuie să mai fie aici, în Bucureştii ăştia de după război, ceea ce îşi amintea el, demult, acum zece ani, dacă nu şi mai bine, că văzuse pe aceeaşi Cale a Victoriei, în numeroasă şi admirabilă paradă...

Trebuie să mai fie undeva exemplare rare şi uitate de furia aceasta subită a epocei devastatoare... El va căuta, trebuie să mai existe !...

Ah, vremurile acelea, Doamne cît e de atunci cînd făcea pentru întîia oară coadă la ghişeul secretariatului facultăţei, cu actele chită şi cu argintul sunător pentru taxa de înscriere în mînă...

Şi pentru a nu ştiu cîta oară în viaţa lui, el făcu aceeaşi strînsă legătură între înscrierea îndepărtată la facultate şi cocoanele, şi *high-life*-ul din vremurile acelea... Toate astea trebuie să mai existe, dar pentru a ajunge acolo, trebuie întîi rezolvată atît de amar de vreme nerezolvata chestiune a examenelor. Cum poţi să pătrunzi acolo fără cuvenita diplomă de licenţă ?...

Şi ca tot românul, Băiatu văzu şi acum tot aşa de limpede ca şi atunci necesitatea diplomei...

Licenţă, avocat, bani, saloane, toate trecură pe dinaintea ochilor destinzîndu-se ca verigile roşii ale unui şarpe de foc...

Şi o nevoie subită şi imperioasă îl apucă, inexplicabil, de glasul domnului Nisipoiu, umilul său proprietar, care de bună seamă habar n-are de Vivian Gibson, de femeile din lumea mare, de viaţa strălucitoare şi zgomotoasă, dar care — aşa ceva s-ar fi aşteptat Mihnea în viaţa lui — îţi da atîta poftă de învăţătură.

Chiar a doua zi, dis-de-dimineaţă, Mihnea deschise voinicește cărţile de Drept. Dar şi acum, ca şi în alte dăţi — căci Băiatu le mai luase în piept de cîteva ori pentru efemere răstimpuri — dîrzenia lui îl duse fatal la o zdrobitoare greşală de tactică.

Într-adevăr, el se repezi de-a dreptul la reduta cea mai grea, la acel bloc de piatră, atît de inexpugnabil la prima vedere, care se cheamă Dreptul roman.

Dar Dreptul roman nu e chiar un vrăjmaş atît de rigid cu cei ce vor să-şi încalce domeniile. Dimpotrivă, e nu se poate mai viclean.

Te primeşte binevoitor cu un istoric al dezvoltării lui, din cele mai simpatice ; te poartă apoi prin capitolul patetic al stărilor civile.

Aci Băiatu avu prilejul să-şi amintească de cîteva romane şi nuvele celebre care-i procuraseră multă plăcere la cetire, pe vremea liceului, cînd cinematograful nu era atît de în floare. Apoi îi aduse aminte de cele cîteva filme de mai tîrziu, care reprezentau aceleaşi poveşti sau alte întîmplări din aceeaşi vreme.

Numai că acum el băgă de seamă că toate aceste lucruri i se prezintă într-un chip mai comprimat şi mai ordonat, într-un astfel de chip, că el simţi lumină asupra unor amănunte ce atunci i-au rămas obscure sau de neînţeles. Băiatu simţi pentru prima oară în viaţa lui palpitîndu-i în suflet interesul ştiinţific. Şi fu extrem de entuziasmat.

Aşteptă pe domnul Nisipoiu la poartă şi-i făcu o dare de seamă cît se poate de amănunţită asupra tuturor celor aflate. Măgulit la culme de atenţie şi mai cu seamă de nişte noutăţi atît de extraordinare precum *capitis deminutio, maxima, media* şi *minima,* conul Nisipoiu îl pofti la masă.

Aci, Băiatu trebuia să se menţie însă numai în domeniul celei mai mari dintre cele trei *deminutio,* pentru că aceasta înduioşă nespus pe doamna Nisipoiu, întîi prin subiect în sine, al doilea, desigur, pentru că astfel de lumini înalte le afla de la

un băiat atît de drăguț și de *bine* ca tînărul ei chiriaș. Se jură că are să meargă și ea la cinematograf, pentru că Băiatu avu desigur grijă să-și împăuneze dezvoltarea cu toate istorioarele ce știa în legătură, cînd o mai vedea că se anunță filme din viața celor vechi, pe care pînă acum le ocolise, „mă mir singură de ce ?".

Cît pentru domnul Nisipoiu, chestia robiei trecu pe-un plan inferior ; își cam făcuse el idee, încă dinainte, de ce putea fi vorba.

— Însă, înțelegi dumneata, astfel de lucruri încurcate și frumoase n-au totuși nici o legătură cu împrejurările și legile de astăzi.

Băiatu se simți obligat să protesteze în numele drepturilor omului, cîștigate cu atîta trudă, acum nu mai mult de un secol, și de frică discuția să n-o ia spre Civil, contra acestei nepăsări față de durerile trecutului, din care s-a plămădit viața liberă de astăzi.

— Cred că îți convine dumitale astăzi, iartă-mă că-ți vorbesc așa, scumpe coane Nisipoiu, dar nu trebuie niciodată, conchise el sentențios, să uităm cît au luptat pentru noi strămoșii noștri.

Evident, fu aci locul pentru Băiatu ca să facă o dramatică incursie în domeniul Revoluției Franceze, cu care prilej pitorescul expunerei și imaginația liberă depășiră mult culoarea prea mată a istoriei. Frazele revoluției le amestecă cu fără prea mult scrupul științific, cum dealtfel se și cuvenea cu un eveniment ca acesta lipsit de gradație, întocmai ca o piesă care ar culmina la început și s-ar termina cu expunerea. El croi o cu totul altă revoluție franceză, în care luarea Bastiliei nu mai fu un punct de plecare, ci de ajungere, și în care Charlotte Corday nu ucidea un tiran revoluționar, ci pe aristocratul Marat, deghizat în iacobin.

— Cum îi mai turuie gura, se înfioră cu glas tare coana Polixenia, scuturînd capul cu admirație și țintindu-l provocator.

Iar domnul Nisipoiu, ca un om al justiției ce era, trebui să constate cu dreptate :

— Care va să zică dumneata nu te pricepi numai în de-ale Dreptului, ci și în istorie, precum văd... Apăi va să zică n-a cheltuit degeaba banii cu dumneata tatăl dumitale... Și trăgîndu-l ușor de braț : Însă, uite ce... la Drept să știi că n-ajung numai teoriile... Dar lasă că am să fac eu nițică practică cu dum-

neata. Şi de nu i-oi bate pe toţi ăia... cum eşti aşa bun de gură... Apoi, frecîndu-şi mîinile, satisfăcut : În sfîrşit, am găsit şi eu chiriaşul care-mi trebuia...

Pe urmă domnul Nisipoiu rămînea pe gînduri şi ochii lui căutau melancolici un unghi al bagdadiei, în vreme ce pe sub masă piciorul doamnei se agita nerăbdător.

Multă vreme domnul Nisipoiu rămase astfel, în vreme ce Băiatu răspundea cu dibăcie la întrebările cu două tăişuri ale doamnei Nisipoiu. Apoi domnul grefier oftă prelung, clătinînd din cap cu tristeţe :

— Of, Doamne, multe lucruri frumoase mai sunt de aflat pe lumea asta... legea mă-sei de viaţă... e, da ce să-i faci, dacă n-am avut şi eu parte de ele... Şi ochii lui învăluiau atunci nu cu invidie pe Băiatu, ci cu adevărată dragoste şi îndatorinţă... Şi nici nu m-a învrednicit Dumnezeu cu un băiat aşa ca dumneata, ca să-mi pun toate nădejdile într-însul... şi să-i deschid lui ochii spre aceste comori ale pămîntului...

Aci urechile lui Nisipoiu se ciuleau parcă de aceeaşi nerăbdare, de care se agita pe sub masă piciorul soţiei sale. Părea că aşteaptă un răspuns, un cuvînt, dar apoi îndată îşi luă seama că acest cuvînt nu putea fi spus tocmai de acela care aştepta mai degrabă să i se spună.

Şi atunci simţea topindu-i-se acest cuvînt în gît, neavînd putere să prindă aripă şi să zboare înainte :

— Însă te voi socoti ca pe copilul meu... şi te voi face eu, aşa cum mi-ar fi plăcut să fiu eu însumi... legea mă-sei de viaţă... de mult visam, barem să găsesc unu...

Dar chiar fără să-l pronunţe, şi fură de ajuns toate celelalte efuziuni de simpatie ale proprietarului său, ca Mihnea să se hotărască serios să evite de-acum înainte pe domnul Nisipoiu. Mai întîi lucrul se impunea de la sine, tocmai pentru a dovedi doamnei Nisipoiu că el nu vrea să profite de ciudata simpatie a lui nenea Bănică pentru dînsul, ca să se afle prea des în calea invitaţiilor lui la masă. Pe urmă chiar aceste dovezi de sinceritate a unui sentiment atît de neobişnuit din partea soţului încurca socotelile noului venit în privinţa soţiei. Lui Mihnea îi plăcea doamna Nisipoiu ; şi ascunzişurile ei îl intrigau. În orice caz,

judecînd după exterior, avea impresia că această femeie ar fi fost unul din trofeele cele mai de preţ în galeria lui atît de populată de gazde simpatice. Însă, hotărît lucru, domnul grefier îl încurca cu desăvîrşire ; niciodată în destul de lunga lui carieră de chiriaş sentimental, Băiatu nu mai dăduse de un soţ care să se năpustească la dînsul cu braţele atît de deschise. Dimpotrivă, pînă acum el căuta să capete încrederea şi chiar simpatia bărbaţilor pe a căror frunte se amuza, apoi, să sădească podoabe cornoase de varii şi cît mai complicate forme.

Or dragostea neaşteptată a celui de-acum îi turbura tot sîngele rece ; Băiatu era el însuşi un sentimental, şi orice marcă de dragoste dezinteresată i s-ar fi arătat, ori din ce parte ar fi venit, îl copleşea cu desăvîrşire şi-l făcea incapabil oarecum să răspundă cu vreo nemernicie. Dar domnul Nisipoiu la rîndu-i nu era chiar omul care, odată pasionat de vreo idee ori de vreun sentiment, să lase lucrurile în pană. El continua aşadar să dea tîrcoale prin curte, făcîndu-şi de lucru gospodăreşte şi aruncînd ochiri furişe spre uşa chiriaşului său. Astfel că într-o seară, domnul Nisipoiu îl prinse în sfîrşit şi-l aduse iar la masă. Vorba aceea, pe nepusă-masă, pentru că coana Polixeni se supără chiar de-a binelea de această invitaţie neaşteptată.

— Mai întîi nu m-am preparat cu nimic... protestă ea, însă domnul Băiatu va fi aşa de bun să ne scuze...

— Facem noi, facem noi... împăcă lucrurile domnul Nisipoiu.

Într-adevăr, de masă era uşor de făcut ceva pentru un invitat mai mult, căci coana Polixeni dăduse oricînd dovadă că are provizii destule la cămară. Însă ceea ce n-o potrivea pe ea îndeosebi — şi asta se vedea din mişcarea necontenită şi involuntară pe care o făcea cu mîna spre gît, parcă să-l acopere, şi din nervozitatea cu care căuta la oglindă, de unde numaidecît ce-şi întîlnea imaginea, întorcea ochii amărîtă şi întunecată — era de bună seamă faptul că, nefiind anunţată din vreme, n-avusese şi n-avea timp suficient să se arate aşa cum trebuia să se prezinte în faţa unui oaspe ca frumosul Mihnea.

Ea se refugie într-o odaie alăturată, unde îşi potrivi pieptănătura în grabă şi-şi smălţui cu pudră obrajii asudaţi, apoi veni surîzătoare şi mai bine dispusă, că pricina cea mai grea şi poate esenţială a întregului acest necaz fusese în parte înlăturată.

Pe urmă pregăti o grămadă de bunătăți, din nimicuri, cu pricepere de gospodină, de parcă de cine știe cîtă vreme fusese orînduit să aibe loc astă-seară această masă.

Mihnea Băiatu mînca fără pofta aceea a lui, cu atît mai grozavă, cu cît știa că va păcăli mai zdravăn pe chelnerul ce-l servea. De astă dată simțea, precum se așteptase chiar de la început, o ușoară melancolie împînzindu-i sufletul și buna lui dispoziție, obișnuită. Domnul Nisipoiu ăsta întrecea orice măsură ; prea era din cale-afară de nevinovat, ca tînărul său amic să aibă și de data asta mulțumirea că răsplătește un bine cu o măgărie. De aceea, Mihnea Băiatu curmă în cele din urmă asaltul de priviri languroase ale doamnei Nisipoiu și hotărî să se dedice numai domnului, printr-o amplă dizertație asupra necesității categorice a Dreptului roman în învățămîntul superior.

Însă pe domnul Nisipoiu, în momentul ăsta, nu-l interesau cîtuși de puțin chestiunile pedagogice, chiar dacă erau în legătură cu Dreptul. În astă-seară domnul Nisipoiu era predispus la sentimentalism.

Drept care coborî în pivniță, ca să scoată, dintr-un loc anume, niște sticle anume, ascunse de dînsul mai demult. Pe urmă, rugă pe Băiatu ca să-și aducă mandolina, cu care își aminti că-l văzuse în grădiniță, cînd s-au întîlnit întîia oară.

— Nu te scuza, o luă înainte Nisipoiu. Știu că ocupațiile te împiedică s-o dăscălești ca un artist adevărat... altfel i-ai mai fi zis așa, cîteodată... Dar barem să auzim și noi tremurat de strună...

Băiatu surîse șiret. Și pînă să se întoarcă Nisipoiu din pivniță, el avu timp să-și aducă și să-și acordeze bășica de lemn bîzîitoare. Îl primi cu un marș triumfal, care surprinse și încîntă atît de mult pe domnul grefier, cu această nouă revelație, încît îl făcu să ridice una din sticle în sus, ca securea lui Mihai Viteazu, și să străbată de mai multe ori bucătăria dintr-un perete într-altul, în pas de defilare.

Se lăsa cu ziafet mare.

Coardele mandolinei bătură adînc în noapte. De mai multe ori domnul Nisipoiu trebui să coboare scările beciului și să aducă, odată cu proviziile noi, miros umed de nisip și mucigai. Iar în toate răstimpurile de lipsă ale dumisale, Mihnea Băiatu trebui să-și plece gîtul pe gîtul și pe pîntecele mandolinei, de parcă s-ar fi amuzat să-i simtă mai de aproape rezonanța in-

terioară, numai ca să evite arşiţa tropicală cu care-l stropeau privirile lacome ale coanei Polixeni.

Într-un rînd domnul Nisipoiu îşi aduse aminte de cîntecul vechi al primilor lui fiori de dragoste, cînd începuse să dea tîrcoale casei coanei Polixeni.

Frunzuliţă foi de fag...
Mîndro, te-am căiat cu drag...
Toată vara prin zăvoi
Doar om da ochi amîndoi...

Se înălţară atunci în noapte, odată cu sunetele mandolinei, trei voci diferite, îngroşate şi piţigăiate, aducînd într-un glas, din apusuri depărtate, amintirea trecutului defunct, aducînd înaintea a trei perechi de ochi luminaţi, fragede, ca în zilele însorite de demult, două tinereţi şi o copilărie...

Berze vin, berze se duc
Eu de doru-ţi mă usuc.

Mihnea Băiatu văzu cu suflet larg deschis, cît bolta cea mare de afară, cum ochii lăcrămoşi ai domnului Nisipoiu căutară la ochii lăcrămoşi ai doamnei Nisipoiu. Şi el, Mihnea Băiatu, ridică atunci pahar plin pentru viaţa de familie, pentru căminele cinstite, unde cei izbiţi de valurile grele ale vieţei fără rost găsesc un loc de popas, o adiere de bunătate şi un îndemn de „rămînere", de „aşezare". (Plăcerea cea mare a lui Băiatu era să pozeze în romantic, bătut de crunte valuri, şi pe care îl urmăreşte pretutindeni blestemul de a nu se mai putea fixa. Dar acum un tihnit accent de sinceritate învăluia cuvintele sale.)

Astfel zise şi se aşeză.

Iar drept răspuns, amîndouă mîinile domnului Nisipoiu îi apucară mîna, pe deasupra mesei, şi amîndouă picioarele doamnei Nisipoiu îi apucară strîns piciorul, pe dedesubt.

Hotărîrea cea aprigă a lui Băiatu de a da o cumplită iamă prin toate cursurile celor trei ani de Drept, pe care, după prima zi rodnică în rezultate, o amînă pentru cea dintîi luni care avea să vie, şi de aci la zi întîi cel nou, care se apropia, nu dură, după acest termen fatal, decît vreo două-trei zile. Ceea ce, evi-

dent, tot era un progres față de celelalte ale sale vitejii asemănătoare din trecut.

Chiar de îndată ce trecu de capitolul robiei și dădu de forme juridice mai puțin emoționante și mai bogate în detalii, în excepții și în teorii istorico-juridice care se băteau cap în cap, ori care păreau să n-aibă nici un punct de legătură între ele, ceea ce e și mai îngrozitor pentru o minte trăită în libertate și hrănită cu idei proprii, oricît de îndrăznețe, Băiatu începu să se simtă iarăși plictisit și surmenat. Cînd abordă capitolul tutelei, starea lui sufletească se coborî pînă la zero absolut.

Închise cartea, o aruncă și, întins pe pat, închise ochii pentru a-și revizui astfel puterile și dispoziția sufletească. Și constată că acestea au ieșit amarnic zdrobite de stînca dură și neclintită a acestui idiot, stupid, caraghios și inutil studiu care se numește Dreptul roman, cel cu care făcea furori în fața domnului Nisipoiu.

Și începu să se îmbrace zorit, deși era de dimineață. Tot timpul cît îi ținu facerea toaletei, se ironiză cu cruzime :

„I-auzi, cauți pe Vivian în *Legis Actio per manus injectionem.* Rahat... Astea-s cuvinte să sperii pe-un Nisipoiu, imbecilul..."

Regretele veniră și ele la rîndu-le — căci mai avea o pungă pusă bine și cu de acestea — și sub covîrșitoarea lor năvală, Băiatu trebui să se trîntească în pat, pe jumătate îmbrăcat, cu cămașa de noapte deasupra pantalonilor, cu periuța de gură în mînă și cu spuma de pastă uscată pe dinți și pe buze.

Cine dracu m-a pus să urmez porcăria asta de Drept ?... cînd toată lumea mă felicită de talentul meu dramatic. Cînd toți mă îndemnau spre Conservator...

Pe urmă, în aceeași poziție, Băiatu reîntocmi, pînă spre prînz, viața care ar fi dus-o urmînd doar Conservatorul...

E, ar fi făcut pe figurantul, ici, colo, pînă se învîrtea de intrat la Teatrul Național. Doar n-avea el pe-atunci protecția lui Belcot ? Sigur, în acest timp, domnul Ștefan Băiatu, bogatul negustor de vinuri, nici n-ar fi vrut să audă de el.

Și cu toate astea, iată, și-l amintea pe domnul Ștefan, contemplîndu-l uneori, după ce la spectacolul de liceeni, din orășelul natal, Mihnea repurtase succesele cele mai grozave :

— De, băiete, ce să-ți spun, mi-a plăcut... ai jucat frumos... hm... ai avea tu nițel talent... Iar după o pauză de gîndire pro-

fundă, în care timp își scărpina bărbuța neagră-surie, pe obrazul slab, îl vedea dînd din cap, convins : Și ai, mă, nu glumă... Mă gîndesc cum au jucat ceilalți și-mi zic : Ba ai băiete cu caru...

Părea nespus de măgulit în amorul propriu părintesc. Iar Mihnea dădea plictisit din umeri. Știa el lucrurile astea, nu mai era nevoie să i le spună domnul Ștefan. Și fără să răspundă, chipurile strîmba din nas, privind într-alt cotlon al odăii, ca și cînd ar fi așteptat să se schimbe subiectul ăsta de vorbă, care era doar de la sine înțeles. Începea să-l... amețească.

Dar atunci intervenea coana Ecaterina, voinică și grasă, încercînd să domine cu cuvîntul ei cristalin și autoritar pe soțul plăpînd la trup și cu idei atît de ruginite :

— Atunci de ce nu-l lași să facă Conservatorul ? Coana Ecaterina era femeie care nu se lăsa învinsă de prejudecăți. Ea demult băgase de seamă zvîcnetul cel nou al pulsului lumei... Adică, vrei să-mi spui dumneata, demonstra ea încăpățînatului ei soț, că *un* Nottara bunăoară *cîștigă* mai puțin ca oricare din clănțăii de la judecătoria noastră, cu licența în buzunar... Și pe urmă vaza... *De-un* Nottara știe toată lumea...

Dar pe domnul Ștefan era greu să-l scoți din ale lui. De bună seamă, nici dînsul nu s-a îndoit propriu-zis vreodată de talentul fiului său, ba iaca, se încredința tot mai adînc de el cu orice nou spectacol dat în vacanțe de băieții întorși de la școli. Însă dumnealui vroia cu orice chip să-și vadă băiatul avocat.

— Un avocat ce e, decît un actor ? răspundea dumnealui invariabil coanei Ecaterina... N-are decît să-și dezvolte talentul la bară... și-așa, cum îl văd, îi prevăd mare viitor... Iar banii se-nghesuie zdravăn în buzunar... Și cît privește renumele (căci renumele și la unul și la altul venea în rîndul al doilea)... cît privește renumele, să mă ierți dumneata, dar n-oi fi vrînd să zici că un *Take Ionescu* se bucură de mai puțin renume și are un nume mai puțin onorabil decît Nottara al dumitale... Ce, parcă-i zic eu să vie să facă avocatură în tîrgul ăsta păcătos?...

Discuția urma astfel între cei doi soți pînă tîrziu în noapte, iar Mihnea nu contribuia la ea decît cu semnele de plictiseală și nerăbdare pe care le făcea îndeajuns de vădit, fără a se grăbi totuși s-o curme cu energie. Din cînd în cînd, strîmbînd din nas rîzgîiat, mai lăsa să-i scape cîte-un : „Ia mai lăsați-mă în pace,

că mi-e somn", dar cu vocea pe jumătate și cu urechea lacomă, ciulită pe sub plapomă.

Numai cînd conversația înceta de la sine și domnul Ștefan începea să moțăie, în vreme ce coana Ecaterina lua cărțile de dat de pe măsuță, să treacă în odaie la dumneaei, numai atunci răsărea și Mihnea din patul lui :

— Dar n-ați mai sfîrșit, frate odată ?... Lasă, nu vă îngrijiți de mine... Am să fac și pe unul și pe celălalt... Parcă dacă urmezi Dreptul nu poți să faci și Conservatorul ?... Parcă fruntea mea e atît de îngustă încît să nu încapă sub ea și două științe dintr-odată...

La aceste vorbe, tată și mamă schimbau între ei priviri de încuviințare și admirație. Și toată lumea pleca mulțumită să se culce.

După ce-a terminat liceul, Băiatu s-a înscris, precum s-a legătuit, și la Drept și la Conservator. Le-a urmat cu asiduitate pe amîndouă primul trimestru, pe urmă cursurile de la Drept au fost uitate. Pe Băiatu îl preocupa mult vîna dramatică. Se ducea foarte ades la teatru și se amesteca, pînă chiar și neîntrebat, în discuțiile privitoare la jocul artiștilor. Își da totdeauna părerea în competent și nu arare ochii începeau să-i strălucească de dîrze intenții eroice și belicoase cînd părerile nu i se împărtășeau.

Dar la examenul de fine de an a constatat că nu pregătise nici o bucată ca lumea. Ori el ținea cu orice preț să-și epateze profesorul, care-i făcuse oarecare greutăți toamna trecută, la examenul de admitere. Fuseseră nevoie chiar de unele intervenții în fața cărora examinatorul, artist cu renume la Teatru Național (pentru doamna și domnul Băiatu un invidios, desigur; pentru Mihnea, un înapoiat, neînțelegător al artei „moderne"), trebuise să se plece. Dar se răzbunase și el, amintindu-i-o lui Băiatu în fiecare oră, cu vocea lui de bas, care împrumuta atîta naturalețe rolurilor pe care le interpreta la teatru :

— He, he, băiete, aicea nu merge pe politică, aicea merge pe talentul sacru...

O să-i arate el, Băiatu, ce însemnează acela talent sacru...

Dar la toate temele, domnul profesor rămîne nemulțumit...

— E și chestie de interpretare, domnule profesor...

— Ce interpretare, domnule, dumneata să interpretezi cum spun eu...

Băiatu îl privea cu un aer de noblețe, pălmuită, de persecutat, de neînțeles, dar ținînd capul cu semeție rezistentă și subversivă ; îl rotea compătimitor peste capetele celelalte care se tîrau în voia tuturor capriciilor arierate ale domnului profesor, dovedind astfel o lipsă complectă de personalitate.

He, de cîte ori nu încercase și el să asculte, să se lase în voia micilor erezii dramatice ale domnului profesor !

— Fă-i, măi, pe gustul lui, îl îmbărbătase domnul Ștefan. Pînă te vezi scăpat...

De acord era și Mihnea Băiatu. În schimb, *personalitatea* lui, *„acel ceva, tată, ascuns în suflet"* nu ceda, nu se lăsa învins, chiar împotriva concesiei pe care Băiatu ar fi fost dispus s-o facă domnului profesor.

— Și ăst, tată, ăst ceva de care-ți spui, se cheamă focul sacru, de care tot îmi cîntă dumnealui... Focul sacru care a făcut pe atîția să rămîie încăpățînați în credința lor, chiar cu riscul de a fi arși pe rug...

— Bine, bine, spunea domnul Ștefan, ca un biet negustor ce se găsea... Dar vezi că acum nu mai merge... Că ăla nu te arde pe rug... te arde la examen... Măi... fă-i pe voie...

Mihnea Băiatu întorcea capul de la un tată atît de neînțelegător spre doamna Băiatu, care oricînd sta gata să-i ia apărarea...

Cînd anul trecu, domnul Ștefan începu din nou cu vocea lui uscată și monotonă :

— Bine, Mihneo, cu Conservatorul înțeleg, ai dreptate, personalitatea, focul ăla... Dar cu Dreptul ?...

— Ah... Dreptul, făcu Mihnea cu cel mai adînc dispreț. Dreptul ăsta dacă n-ar fi...

Însă domnul Ștefan nu căpătase în răstimp nici un motiv de desconsiderare pentru această știință. Ba, dimpotrivă, stima lui pentru ea crescuse, în urma unor noi și repetate reflexii. Așa că în anii ce urmară, Mihnea fu nevoit să povestească, în scrisori patetice, emoțiile prin care trecuse la examenul ce „tocmai dase" și de al cărui rezultat „e mai mult ca sigur" — cultivînd în același timp amiciția reporterilor celor tineri de la gazetele, ca atunci cînd publică numele reușiților la examenul respectiv, să-l treacă și pe dînsul la locul cuvenit în alfabet.

Astfel pentru primii doi ani domnul Ștefan luă cunoștință chiar din ziare că fiul său avea cel puțin „examenele de bază" și că „a scăpat de Roman", așa încît „e ca și licențiat".

Noroc că abia acum gazetele găsiră să se dezbare de vechiul obicei de a înşira după fiecare sesiune numele studenţilor cari izbuteau să treacă primele examene ; de-acum nu le mai interesară decît listele de licenţiaţi. Ceea ce pentru unul ca Băiatu, „gata cu examenele de bază", n-ar mai fi avut nici o însemnătate dacă, odată cu această reformă, redacţiile n-ar fi adoptat şi stupida măsură de a nu publica decît liste autorizate de secretariatele facultăţilor, cu sigilii în regulă şi alcătuite cu toată atenţia, astfel ca să nu mai existe putinţă de strecurare.

În faţa acestei împrejurări, reporterii cei tineri pe cari Mihnea îi trata cu deosebită condescendenţă, stropită de cele mai multe ori cu halbe spumoase de bere, îşi declinară acum orice putere asupra secretarilor de redacţie. Aşa că nefericitul student trebui să constate cu mîhnire că în ziua de astăzi cu presa nu mai e de făcut nimic. Lacomă şi venală, aşa, deodată, ea nu se mai lăsa sedusă cu un pahar, două, de bere. Mijloacele lui nu-i permiteau s-o satisfacă pe aceeaşi scară întinsă, pe care auzise că se pun acum la calc lucrături şi şuruburi, în misterul cabinetelor tapetate cu bumbac şi despărţite cu triple uşi de restul muritorilor, cum îşi închipuia el că trebuie să fie acele inaccesibile secretariate de redacţie.

Era deci ameninţat să rămînă în ochii domnului Ştefan fără licenţă ; de aceea şi el declarase război de unul singur unei astfel de prese vîndute şi imorale, făcînd-o cum îi venea la gură ori de cîte ori se ivea prilejul.

Cu toate astea, tot presa săraca avea să-l scoată întîmplător din încurcătură, acum cînd domnul Ştefan începuse să-şi cam piardă răbdarea.

— Bine, Mihule, ziceai că doar să te vezi scăpat de Roman, că *al treilea* e un joc... Şi cînd colo, de doi ani... nu mai mişti deloc...

Dar Mihnea mişca plictisit din mîini şi din buze :

— Lasă, domne... am eu şi alte planuri... n-am stat de licenţa *dumitale*... Ei uite, am s-o dau şi p-asta... să mă scap şi de fleacul ăsta.

De toate ar fi putut să-l bănuiască domnul Ştefan pe Mihnea, dar numai de nesinceritate nu. Uite, cînd nu face treaba, recunoaşte singur. Cînd vrea s-o facă însă, nu glumea, jurnalele de demult stau mărturie. De aceea dumnealui găsea mai nimerit să-l ia cu binişorul.

— O dai acum, în toamnă, Mihule ?...

— Nu, răspunse categoric Mihu... Credeam că ne-am înțeles asupra acestui punct.

— Dă-o, Mihule... ia-ți inima în dinți odată...

— Nu, pentru că n-am preparat-o complect... Eu nu pot să mă prezint la examen cu cărțile necitite...

Ce să mai zică domnul Ștefan în fața acestei sincerități...

— Atunci cînd o dai, Mihule ?

— În februarie ! Nu ți-am mai spus ?

— O dai în februarie ?

— Ai cuvîntul meu...

Și Mihnea, serios și grav, cu fața întoarsă în direcția contrară, întindea dintr-o parte mîna tatălui său, așa cum văzuse la Cameră că fac miniștrii cînd coboară în pauze de pe banca lor printre deputați.

Într-adevăr, Mihnea era doctorand numai pentru familia Pisipoiu și pentru toate familiile gazdelor sale. Pentru domnul Ștefan Băiatu, Mihu nu era decît student în preajma licenții.

— N-am nevoie să te păcălesc, tată. Eu nu vreau să-ți toc banii la București prin fraudă.

Dar pentru ca să nu-l ducă ispita într-acolo, domnul Ștefan îi adusese aminte toată vara de făgăduială. Mihnea întorcea totdeauna capul plictisit și nu mai zicea nimic. La el doar vorba era vorbă.

Numai cînd fu gata să plece spre București, la începutul toamnei, Mihnea fu nevoit să părăsească puțin mutismul lui fudul și elocvent.

Căci cu hîrtiile albastre în mîna tremurătoare, domnul Ștefan îl fixa prin ochelarii încălecați pe vîrful nasului.

— Va să zică Mihule, în fevruarie.

— Domnule, grăi Mihu solemn... Eu cînd dau, nu numai că dau, dar și iau... Așa mi-era ușor să mă prezint la examene... dar eu nu mă prezint, pînă nu sunt sigur. Și, după o pauză semnificativă, adăugase : Așa se dau *loviturile*... Cînd ești sigur de succes, nu cu mîinile pe jumătate goale...

— Ai dreptate, Mihule, îl aprobase domnul Ștefan... Licența e și ea ceva mai grea... Ți-a trebuit și ție nițel studiu mai mult...

După ce s-a văzut cu banii în buzunar, Mihu a rînjit :

— Ei, nu-i așa, domnule ! N-am dat-o pentru simplul motiv că n-am preparat-o... Dacă o preparam o luam, să știi dumneata... Eu nu sunt tîmpit să prepar un examen doi ani... Mai

ales *pe al treilea*, care n-are Roman.

Domnul Ştefan îl privea uimit pe deasupra ochelarilor, cu gura căscată, neînţelegător :

— Cum Mihule, va să zică mărturiseşti că n-ai învăţat nimic ăşti doi ani...

— Da, mărturisesc că am avut altceva mai important... ţi-am mai spus.

— Cum, mi-ai mai spus ?... Păi nici la Conservator n-ai dat...

— Lasă Conservatorul... Să mă văd cu licenţa şi pe urmă îi iau eu în piept şi pe domnii ăia... Însă ţi-am spus... am făcut şi alte studii, pentru cultura mea generală... Asta nu contează la d-ta ? Pentru că la drept vorbind, tată, dumneata ştii bine că Dreptul nu-l urmez decît ca să-ţi fac dumitale plăcere.

— Cum Mihule, să-mi faci mie plăcere...

— Cum ? Adică te dai în lături ?... Din cauza dumitale îl urmez... Că avocaţii în sus, că Take Ionescu în jos... Eu, dacă aş fi fost lăsat de capul meu, să ascult de chemarea sufletului meu, de focul meu sacru, dacă părintele, acest tiran al voinţei copilăreşti, n-ar exista, vreau să zic, nu s-ar amesteca... şi-ar lăsa copilul liber, să-şi urmeze singur cariera... ca-n Suedia şi-n Norvegia... da, da... şi-n Franţa, şi-n Germania şi-n Spania şi-n toate ţările din lume civilizate... da, da... atunci copilul s-ar duce după îndemnul sufletului şi al chemărei sale... De ce vrei dumneata, domnule, să mă faci avocat cu orice preţ, cînd eu poate n-am chemarea pentru aşa ceva ? De ce ?... Iaca, dacă nu te amestecai dumneata, eu n-aş fi urmat Dreptul... Eu aş fi urmat Literele care sunt cu mult mai aproape de sufletul meu, mai potrivite cu aptitudinile mele... De-atunci eram doctor, nu licenţiat...

— Cum, Mihule ! izbucni domnul Ştefan indignat. Pînă acum îmi dai zor cu Conservatorul... că Dreptul te stînjeneşte la Conservator, că nu ştiu ce... Acum de unde îmi mai scoseşi şi Literele ?...

— Literele, domnule, Literele şi Conservatorul, nici că se poate o apropiere mai ideală, mai potrivită... Literele... Artele, istoria, literatura... Ce m-ai dat pe mine la Drept, domnule ? făcea Mihu, deschizîndu-şi larg braţele în semn de inepuizabilă nedomirire... Dreptul îmi trebuia mie ? Dar, în sfîrşit, mi-am zis... Să-l fac... Am făgăduit, îl fac... La mine vorba e vorbă...

Însă te rog să mă laşi în apele mele... Mai aveam un examen... Nu l-am dat... Am avut gust să mai răsuflu şi eu... Să mai citesc şi eu altele, să mai audiez şi alte cursuri... Acum m-am odihnit. În fevruarie îl dau... o dau... licenţa... şi ţi-o aduc peşcheş... Am zis, o fac... Dar atît şi nimic altceva... Te rog ca un fiu iubitor ce-ţi sunt să nu mă mai baţi la cap...

Domnul Ştefan respiră uşurat. Va să zică tot o dă... El zîmbi deci liniştit, apoi se înduioşe :

— Bine, Mihule, nu zic nimic. Aşteptăm ca mulţumirile să ne vie de la tine, fără să te mai îndemnăm... Că uite şi noi pentru tine muncim...

— Mihule, Mihule, se amestecă şi coana Caterina, care pînă acum tăcuse şi îşi privise, nu uimită ca domnul Ştefan, dar plină de admiraţie, odrasla —, Mihule nu trebuie să te superi, poate că ai dreptate, poate că şi Literele se potriveau cu temperamentul tău pasionat şi cu imaginaţia ta... Dar mă uitam acum, cînd discutai cu tat-tău. Nu ţi-e ruşine să-ţi fie ? E, cum zici tu, mă, că nu eşti făcut pentru Drept ? Îţi turuia gura, mă... şi-o întorceai şi-o aduceai... Parcă te vedeam într-o togă cu mînecile largi şi făcînd cu pumnul la procuror : D-lor, art. cutare spune aşa şi aşa... şi aşa... Mihule !

Mihu îşi stîlci, dintr-o mişcare bruscă a capului, expresia de mulţumire care-i mijise pe buze...

— E, şi *ce te făceai* cu Literile tele, Mihule ? întrebă iar, aşa într-o doară, domnul Ştefan...

— Cum ce mă făceam ? Profesor de... de... şi chiar de...

— Profesor... profesor... Lasă-mă cu profesorii dumitale, domnule... Eu o ţin la a mea : Cine e însemnat în ţara asta, domnule ? Avocaţii... Asta e... Numai de ei vorbeşte toată lumea... Să mă slăbeşti cu profesoraşii dumitale cu pingelele rupte şi cu bonurile neachitate la mine la casă.

Mihnea însă îl fulgeră cu o singură privire, făcîndu-l să-i încremenească cuvîntul pe buze. Şi cînd tăcere se făcu, el aruncă deodată lovitura de graţie...

— Hm... Iorga... e avocat, hai ?... De el nu se-aude în ţara asta ?

Şi porni lăsînd iarăşi pe domnul Ştefan cu gura căscată...

Numai coana Ecaterina nu-şi pierdu cumpătul. Ea dădu din cap, admirativă, spre domnul Ştefan...

— Greu, greu să-i stai împotrivă la discuţii, declară dumneaei...

— Şi mai zice că nu i-am nimerit talentul, făcu domnul Ştefan, reprimindu-şi fericirea şi ocolind grăbit printre mobile să-şi caute pălăria, pentru că întîrziase mult de la pivniţă.

În toamna aceasta, Mihnea Băiatu plecase la Bucureşti cu îngrijorarea în suflet. Cuvîntul era cuvînt şi trebuia să fie împlinit, ca domnul Ştefan, în februarie viitor, să. nu taie dintr-o dată frumuşica rentă lunară ce-i trimetea atît de regulat şi pe care Băiatu ştia s-o cheltuiască aproape în întregime pe lucruri plăcute, scutind-o de cele mai multe ori de impozitul plicticos al chiriei şi uneori chiar de al mesei...

Grija lui Mihnea nu era desigur ca, acum toamna, să dea examenul al doilea, pentru ca la februarie să fie gata de examenul al treilea, deci gata de licenţă. Mihnea Băiatu nu putea să se prezinte în toamna aceasta la examenul II, din sfîntul motiv că pînă acum nu trecuse nici examenul I. Iar cît despre examenul I, nu putea de asemenea fi vorba, pentru că mai întîi nu ştia aproape nimic (sau cu excepţia firimiturilor culese cam de prin toţi anii, cu care putea să întreţină din cînd în cînd pe domnul Nisipoiu, cu desăvîrşire nimic) şi-n rîndul al doilea, pentru că şi dacă l-ar fi dat şi l-ar fi trecut pe deasupra, mai era la mijloc examenul al II-lea, aşa că în februarie tot n-ar fi putut lua licenţa, singura pe care, pentru tatăl său, mai rămase s-o mai ia şi pe care o aştepta cu atît nesaţ domnul Ştefan.

Dealtminteri nici Mihnea Băiatu nu credea în imposibil sau în supranatural. Aşa că îngrijorarea lui se îndrepta pe-un tărîm cu totul şi cu totul altul decît s-ar fi putut crede...

Îngrijorarea lui se îndrepta asupra unei persoane, unui tînăr, unui student, un băiat cu adevărat eminent şi care luase primele două examene cu elogii.

Iar interesul pe care Mihnea Băiatu îl purta acestui june eminent îşi avea obîrşia în faptul, nu tocmai prea neobişnuit, că acela purta acelaşi nume ca şi dînsul. Propriu-zis un nume foarte asemănător. Îl chema Băiatu Mihail, însă pe liste şi în cataloage, Mihnea Băiatu observase că era trecut, ca şi dînsul, de multe ori, *Băiatu Mih.*

Constatarea o făcuse întîmplător acum un an de zile, cînd, fără să-şi dea seama de ce, paşii îl duseseră spre Universitate ;

văzuse fierbere mare la intrarea din faţa statuei lui Mihai Viteazu şi intrase şi el în sala blocurilor arheologice de piatră, unde se afişează rezultatele examenelor de la Drept.

Pe stradă se lăsase una din acele călduri bucureştene — era prin iunie — care fac asfaltul mobil sub picior, şi el îşi aminti involuntar şi cu plăcere de răcoarea cea mare a sălei cu pietre funerare, cu fragmente de statui şi de blocuri încărcate cu inscripţii antice şi basoreliefuri.

Intră. După cîte putu descoperi din glumele şi rîsetele grupului numeros de studenţi dinăuntru, tocmai se aşteptau rezultatele anului I. Ale anului al doilea chiar fuseseră afişate cu puţin înainte.

Băiatu privi îmboldit de mustrare la aceşti băieţi atît de tineri faţă de dînsul. Ei tot aşteptau ceva, aveau o speranţă, pe cînd el... Şi regretă cu sinceritate, că de-atîta amar de vreme nu s-a mai înscris la examene. Poate cădea, dar poate reuşea. Totul depindea de noroc. O strigau în gura mare aceşti gălăgioşi cari-şi povesteau toţi deodată emoţiile încercate de curînd :

— Da să mă vezi pe mine la *Roman* — strigă cu glas piţigăiat unul cu capul cît un pumn, sub o pălărie tare. Pe-ăl dinaintea mea l-a întrebat despre *transmissiones*... Mă credeţi, mă băieţi, că nici acum nu ştiu ce-o mai fi cu *transmissiones* ălea... Mi se pare că e pe la *Bunuri*...

Un hohot de rîs general izbucni drept răspuns :

— Habar n-ai, mă...

— Se face, dă-l dracului...

— E la *Succesiuni*, puiule...

Băiatu zîmbi ca un nedreptăţit. N-avea ideea ce puteau fi acele *transmissiones*, dar cel puţin ştie cu precizie că se vorbea de ele în cursul de *Succesiuni*. Parcă şi vede, la mijlocul fasciculei trase la şapirograf : *Transmissiones*...

— Şi, mă, culmea, continuă studentul cu capul cît un pumn, ăla dinaintea mea, chinez, fraţilor, tot ca mine... Ce să vă mai spun, eram fiert... Îmi şi făcusem testamentul... Cînd colo, ce să vezi că mă întreabă ?... Ce este *mancipatio*... Or asta era specialitatea mea... Ei bine, fraţilor, i-am turuit ca apa... Şi nimic nu mai m-a întrebat altceva...

— Ţi-a dat albă, dădu convins din cap un coleg care fusese martor ocular...

Rîsetele şi veselia nu răsunau deloc ciudat deasupra acestor pietre care fuseseră martore la atîtea veselii şi mai cu seamă la

atîtea dureri defuncte. Mihnea Băiatu se refugiase în mijlocul lor de crunta ironie a norocului, contemplîndu-le elegiac şi cutezător. Gîndul lui, pentru a se scutura de obsesia acestui cap cît pumnul, care fusese întrebat tocmai de *mancipatio* — „specialitatea lui" — se dusese acum, tocmai în ziua aceea, cînd dalta artistului le-a înfrăţit cu soarta omului, dîndu-le ultima cioplitură. O fi fost poate tot o zi caldă ca aceasta, cu acelaşi soare de iunie vărsînd flăcări şi melancolie...

Dar de atunci cîte alte zile nu le-a atins uşor cu aripa lor luminoasă sau întunecată în drumul fără popas al timpului! Băiatu îşi aminti chiar şi de-un vers horaţian, învăţat prin liceu, care predispunea la aceleaşi reflecţii : începea cu *Eheu!* şi continua cu un nume de om la vocativ... Cum dracului îi zicea omului ăluia, frate dragă ?...

Eheu ! şopti el de mai multe ori înclinînd a jale din cap ; o dispoziţie melancolică păru că-i umple atunci sufletul şi Băiatu înţelese acum limpede că nu nevoia de răcoare îl adusese aicea, ci tocmai presentimentul acestei dulci tristeţi, care se degaja din bătrînele pietroaie spre a-l mustra cu blîndeţe pentru nepăsarea lui faţă de galopul fără frîu al timpului.

Şi pentru a-şi da parcă mai bine seama pînă la ce adîncimi poate ajunge acest galop, care pe el îl lăsase în urmă mai mult de o decenie, Mihnea plasă cu imaginaţia lui suplă toţi aceşti bolovani într-aceeaşi cetate daco-romană, pe care şi-o închipui mică, asemeni oraşului său natal, răspîndindu-i prin for, pe uliţi, prin case şi la cimitir. Îi închipui apoi pe vremea năvălirilor, într-o ceţoasă zi de toamnă, pe urmă îi zări sparţi şi îngropaţi pe jumătate, pe vremea voievodatelor.

Dar predispus acum la reverie exclusiv antică, gîndurile îl duseră iarăşi înapoi în vremurile lui Traian. Băiatu revedea aceste vremi în felul său desigur. Dîndu-şi pălăria de pai gros pe ceafă, el îşi reconstitui în minte o uliţă sarmisegetuzană, cu un *miles gloriosus* dezarmat, luînd-o agale printre garduri, la lumina pală a lunei, pentru ca la un loc anume să fluiere cu înţeles. Numaidecît apoi, o autohtonă zglobie, cu ochi de drac şi picioarele goale, apare la ostreţe. Şi eterna conversaţie, printre gard începe... iar femeia tuturor secolilor, fascinată de luciul bumbilor de bronz, întinde mîna cochet spre podoaba ostăşească.

„Mă, frumoasă a fost viaţa în toate timpurile !" cugetă el, de astă dată agasat de zgomotul irespectuos, faţă de nişte re-

licve atît de prețioase, pe care-l făceau studenții. Dar pentru că tot viața era ceea ce-i destăinuiau pietrele moarte, el se afundă și mai adînc printre cărăruile dintre blocuri, observînd cu atenție desemnurile (la inscripții nu se mai uita, fiindcă era inutil) și oftînd iarăși : „Eheu... eheu... cum dracului îl chema pe ăla..." Și pentru că „ăla" nu binevoia să-i apară deloc în minte, substitui versului antic, o cugetare proprie : „Viața trece, pietrele rămîn..."

Acum, de după enormele pietroaie dispuse simetric, el privi ca printre crucile unui cimitir tinerețea zglobie și nepăsătoare „de astăzi", al cărei huiet venea acum atenuat și parcă de o falsă rezonanță. I se părea că privește din depărtarea a două mii de ani și se cutremură în fața acestei perspective, a cărei amețeală de prăpastie o cunoaște și o caută, cu pasiune îndărătnică de alpinist, doar savantul solitar.

„Mă, frumoasă e și știința !" rosti Băiatu convertit deplin la studiu și oferind, solemn și cu largheța lui obișnuită, pe altarul acestei religii, care e atît de severă în alegerea adepților, odată cu disprețul cuvenit acestor zgomotoși fii ai norocului, cîte șase ore pe zi de studiu drastic și în special de studiu antic. Istorie veche înainte de Drept roman pentru ca acesta să-i pară pe urmă floare la ureche. Va începe chiar de mîine lecturile istorice ale lui Paul Guiraud, pe care le păstrează virgine din liceu : apoi, odată edificat asupra vieței vechi, va ataca direct pe Momsen — și, paralel, cursul lui Longinescu, care nu i se va mai părea de-acuma imposibil. Își propuse chiar să reînceapă toți autorii latini din liceu și chiar să-și cumpere — ceea ce ar fi fost maximum de sacrificiu pentru acest novice convertit, care de cînd avea banii de studiu pe mînă, nu mai știa ce e aceea curs ori volum propriu — o carte cu exerciții elementare de elenă.

Praf îl va face pe Longinescu, cînd, la orice întrebare a acestuia, răspunsul va fi o formulă latină :

„Eheu, eheu... eheu... *fugaces*... aha, aha... *Postume*... Postume... ăsta e, mă, fir-ar al dracului Eheu, fugaces, Postume ! Postume !... *anni*... *anni*...

Mai departe nu mai merse... Știa că e ceva cu *anni*... dar atît. În orice caz, reconstituirea atît cît o făcuse era într-adevăr un cîștig prețios.

Mulțumi pietrei pe care se așezase și care, odată cu trezirea memoriei, îi mai lansa prin șezut tot mai vii curenți de

frig în trup. Se ridică să plece, dar își simți picioarele amorțite. Răceala pietrelor îl cotropise bine și Băiatu avu deodată senzația mormîntului rece și pustiu. Dar nici acest avertisment de probă nu fu în stare să-l clintească din hotărîrea nestrămutată ce luase și din adorarea zeiței căreia acum i se juruise definitiv. Își bătu zdravăn coapsele și pulpele și se îndreptă cu pas apăsat spre contemporaneitatea care acum crescuse, și era din ce în ce mai zgomotoasă și mai vie, în jurul afișarului, temut și încă misterios.

Privi cu dispreţuitoare compătimire la feţele acestea tinere, care, sub masca unei exuberanţe factice, ascundeau grija dezastrului și a prăbușirei. Își croi drum printre ei, împingîndu-i ușor cu cotul și cu superioritatea noii hotărîri și a versului restabilit : *„Eheu, fugaces, Postume, Postume... anni...“* și se opri dinaintea listelor anului al doilea, căutînd locul unde, nu după mult, numele lui va străluci încărcat de bile albe.

Litera B : Băleanu, Băluşescu... mai sus : Badea... Badin... mai jos... *Băiatu Mih.*

Închise ochii uluiţi ca de-o aprindere subită, solară, pentru a-i deschide iarăși neîncrezători și a-i reînchide literalmente orbiţi.

Acolo era numele lui.

Băiatu Mih. *Mih* și un punct... Poate Mihail sau poate cine știe cum, poate tocmai Mihnea, și alături, voi zei și zeiţe ai întregei antichităţi !... designaţia : *elogii.*

Atît și nimic mai mult : elogii !

Asta chiar că era un miracol zeiesc !

Băiatu Mih. ! Cine Dumnezeu o mai fi și tipu ăsta ! Vai, simpatic, dulce băiat ! Care va să zică, dacă acum în iunie el ia examenul al doilea, la anul, tot în iunie, va lua pe al treilea. Și încă în ce condiţii ! Așa că în iunie viitor, ziarele cele mai mari și mai intransigente cu listele absolvenţilor universitari vor publica în lista licenţiaţilor în Drept pe Băiatu Mih. cu elogii. Ah, nu... bilele nu se pun la gazetă, altfel ar fi pericol de congestie cerebrală pentru domnul Ştefan... dar în orice caz, la anul, își va vedea visul cu ochii: băiatul lui va fi licenţiat !

Mihnea Băiatu era să strige un ura formidabil, să răsune toată sala asta, cu toate secolile dintr-însa, acumulate pe întinsele-i margini. Și ca și cînd de cînd lumea n-ar fi simţit fiorul lor adînc și mustrător, el plecă atît de sigur că viitorul lui

s-a rezolvat în sfîrșit, și dus de atîta fericire, că unul din studenții care-și așteptau încă soarta, și care tocmai îi făcea loc, îl întrebă, arătîndu-i listele :

— Este ?

Drept răspuns, Băiatul întinse și el degetul într-acolo, rostind clar și apăsat :

— La litera B. Băiatu Mih. Toate albe cu elogii.

Și plecă în tăcerea generală și respectuoasă ce se lăsase La pietre nici nu nu se mai uită.

„Băiatule Mih... Cine-oi fi tu, dragule, scumpule... Mincate-ar tata, de băiat dulce... Unde ești tu acum, puiule, să te pup cu sete pe amîndoi obrajii tăi... dulci și dolofani..."

În zilele acelea atît de călduroase de iunie bucureștean, Mihnea Băiatu alergă de dimineață pînă seara după omonimul său. Cercetă toate cantinele, toate căminurile, îi luă urma și porni după ea prin mahalalele îndepărtate, dar trebui să-și întrerupă repede cercetările, care - Doamne păzește, puteau să-l ducă pe negîndite prin cine știe ce străzi unde-și avusese și el domiciliul vreodată și unde puteau să-i iasă în cale atîtea dezagreabile surprize.

Dar din tot ce putuse afla, Mihnea stabilise că Băiatu Mih. era din Brăila, unde probabil și plecase imediat după examene, că în afară de Drept mai urma și Literele, și încă Litere nu glumă ; filologia clasică, istoria și filosofia, că era un student eminent, înfocat luptător naționalist, niciodată în urmă cu examenele.

Cele mai multe din aceste informații, Mihnea le află de la un concetățean și coleg al omonimului său, și văzu că lucrul este cît se poate de serios : dacă un coleg și încă un concetățean dă astfel de referințe, nu mai încape îndoială că la anul, în iunie, Băiatu Mih., de la Brăila, va fi cu licența în buzunar.

— Va să zică, la anul, credeți că Brăila va număra încă un avocat în plus și chiar din cei mai eminenți ?... întrebă Băiatu în culmea fericirei pe convorbitorul său.

Dar convorbitorul, înainte de a răspunde, aruncă lui Mihnea o privire atît de întrebătoare, încît acesta se grăbi să se despartă, înainte ca privirea să se transforme în întrebare pro-

priu-zisă. Şi pentru a evita orice explicaţii, el se recomandă luîndu-şi ziua bună :

— Vasilescu, doctorand...

Toamna următoare, Mihnea putea să dea în sfîrşit ochi cu salvatorul său, asupra căruia îi atraseră atenţia chemările unui grup gălăgios pe sălile Universităţii. Era un vlăjgan înalt şi slab, cu mişcări de miop, cu oasele atît de ieşite prin pielea obrazului, că parcă dinainte-i privirile luau puteri de raze roentgen, deslușindu-i clar configuraţia hîrcei. Un craniu cu ochelari. Mihnea îşi închipui cum tebuie să-i iese coastele prin pielea trunchiului şi se înfricoşă.

— Doamne, de nu s-ar curăţa pînă la examen.

Băiatu Mih. se vede că-şi terminase ce avea de lucru pe la Universitate, pentru că pornise spre ieşire, cu paşii ţepeni, largi şi parcă fără direcţie. Mihnea era oarecum decepţionat. Nici o distincţie în el, nici o eleganţă. Noroc că nu era jerpelit, altfel ar fi fost cu neputinţă de umblat cu el pe stradă. Lasă că şi aşa...

„Hm, se cruci Mihnea Băiatu, cum dracu le-a fost dat tot la tonţi de ăştia să nu se sperie de-atîtea cursuri cît a mai lăsat Dumnezeu. Şi încă de la patru facultăţi !"

Mihnea Băiatu îl urmărea de aproape, zăbovind însă, să ajungă în străzi ceva mai dosnice ca să-l acosteze, făurind într-una în minte fraza de introducere, care să pară cît mai puţin insolită ciudatului omonim. Amurgul dospea cu spor, întinzînd chenare tot mai compacte în jurul acoperişurilor. Întunecimea crescîndă încuraja pe Mihnea ; în schimb Băiatu celălalt băgase de seamă că e urmărit şi întorsese în două rînduri capul, cu îngrijorare.

Pe urmă iuţise pasul.

Însă Mihnea, ca să nu-l sperie, lăsase pe al lui domol.

La un colţ de stradă, Băiatul Mih. dispăru deodată. Atunci Mihnea se repezi.

Tocmai bine ajunse să-l vadă dispărînd după al doilea colţ, nu după ce aruncă în urmă-i, prin roatele uriaşe ale ochelarilor, privirea lui de miop.

Mihnea Băiatu se avîntă elastic ca o panteră.

Erau acum într-un cartier tăcut şi neumblat... Era tocmai locul dorit.

Mihnea Băiatu coti la rîndu-i colțul al doilea, dar atunci deșirătura osoasă a celuilalt se destinse din umbră și i se interpuse în cale.

— Mult ai să mai mă urmărești, domnule !

— Mi se pare că am onoarea cu domnul Băiatu Mih., eminentul student de la Drept, filologie clasică, filosofie și istorie.

— Da... și ce poftești dumneata ?

— Îmi dați voie, glăsui Mihnea mieros și monden, scoțîndu-și pălăria lui cea tare. Îmi dați voie : Vasilescu, doctorand în Drept.

— Da, foarte încîntat, răspunse celălalt sec, fără să-i ia mîna, ceea ce făcu pe Băiatu să se felicite c-a avut inspirația să nu-l interpeleze pe străzile mai umblate.

— Numele meu văd că-l știți. Acum vă rog să-mi spuneți ce doriți de la mine ?

— O ! Nimic... drept să vă spun... decît să vă cunosc.

— Cum, domnule, te ții după mine de două ceasuri ca să-mi spui că ții numai să mă cunoști ? Poftim, m-am oprit. Ce ? lăsă el glasul deodată. Credeai că mi-e frică.

Și-și încrucișă în semn de sfidarea brațele pe piept.

— Vai de mine, domnule Băiatu, replică Mihnea cu efuziune. Se poate să vă închipuiți așa ceva ? Dar drept ce mă luați ?

— Atunci de ce te ții, domnule, după mine ? izbucni celălalt și mai iritat.

— Dar pentru simpla plăcere de a face cunoștința unui student așa de eminent.

— Aha... *merci*... asta puteai s-o faci direct la Universitate. Însă domnul Vasilescu, nu ?... doctorand, nu ?... dorea să cunoască... nu-i așa... și umila mea locuință, nu-i așa ?... înainte de a cunoaște pe umilul ei chiriaș. Apoi, domnule, poți să le spui celor cari te-au trimes... nu-i așa... că puteau să găsească un altul mai bun. Știu, mi-a spus colegul meu Dăscălescu, nu-i așa... că mi-ai făcut onoarea să te interesezi de mine din iunie... *Merci*... Însă, acuma, puteai să ai atîta prevedere, să-ți găsești măcar alt nume... Tot Vasilescu, Vasilescu, doctorand, trebuie să recunoști, e imprudent... Te demaști cu o ușurință, nu-i așa... cam ieftină...

Băiatu abia se stăpîni să nu facă un pas înapoi, de stupoare.

„De unde poate ști imbecilul ăsta că mă cheamă altfel ?“

— Vezi, vezi că te-am demascat, urlă deodată Băiatu Mih, triumfător, prinzîndu-i mișcarea. Ho, ho ! va să zică ați ajuns acum să urmăriți lumea... Să dați atacuri nocturne... urla Băiatu Mih.. cît îl lua gura, dinaintea lui Mihnea Băiatu, care se uita îngrijorat în juru-i și pentru prima oară binecuvînta spiritul de economie al Prefecturei de poliție la recrutarea agenților.

„Asta mi-ar mai trebui... să-mi ceară semnalmentele și să vadă nebunu c-a avut dreptate... Să se afle la poliție pricina acestei urmăriri... Și domnul Ștefan să citească în gazete, în loc de știri din Capitală : un caz nostim... Într-adevăr, tare nostim..."

— Te rog, te rog să nu te miști ! urla înainte Băiatu Mih. Dar ce, nu este poliție aici ?... Aha, poliția vine numai cînd pornim noi... nu-i așa... numai contra noastră... dar pe ei... aha... te pomenești că ești chiar de la poliție dumneata...

Abia acum Mihnea Băiatu își aminti că astă-vară, colegul de la Brăila al acestui nebun îl informase că stimabilul e și înfocat luptător naționalist...

— Stai, domnule, pentru numele lui Dumnezeu, nu mai țipa așa... am să-ți explic îndată.

— Nici o explicație, domnule... Mă rog, atîta să-mi spui, ești de la poliție... sau ești trimis din partea lojilor.

— Care loji, domnule ?

— Aha... te faci neznai... Hrubele iudeomasonice, amice... Loja Marelui Orient... sau alelalte toate, șmechere...

Băiatu răsuflă ușurat, nu atît că se dumirise acum de-a binelea, dar pentru că Băiatu Mih, scoborîse însfîrșit glasul.

— Fii serios, domne, și lasă-mă în pace cu hrubele dumitale...

— Ce să te las, ce să te las... aha... nu pleci de-aici pînă nu vine poliția...

Vocea exaltatului începuse iar să crească amenințătoare ..

„M-a luat dracu, își zise Mihnea, nemaigăsind vreo poartă de ieșire. S-a dus dracului licența la iunie viitor...

Dacă aș fugi, gîndi el aruncînd priviri disperate în juru-i, cataligele ăstuia m-ar ajunge din două sărituri... Să-l pocnesc o dată, treaba se-ncurcă și mai rău... gazetele o să zbîrnîie..."

Și nemaigăsind nimic altceva, nefericitul Mihnea duse instinctiv mîna la frunte. Se închină involuntar.

— Doamne, Maica Domnului ! Vezi-ţi de treabă, domnule, ce te-a apucat ?... Ascultă aicea să te lămuresc...

Şi se închină pentru a doua oară...

Cînd ridică ochii spre înaltul şi deşiratul său omonim, acesta îl privea încă uimit prin căscăturile ochelarilor, care aveau aceleaşi dimensiuni ca şi gura-i de asemenea larg căscată şi rotundă... Crucea fusese semnul mîntuitor.

— Adică nu eşti mason ?...

— Da nu sunt, domnule, şi lasă-mă în pace cu masonii dumitale... Sunt om ca toţi oamenii, oltean, creştin ortodox şi întrucît priveşte francmasoneria...

Aci Mihnea Băiatu completă cu o serie de argumente stereotipe şi profund româneşti dovada afirmaţiunei sale, argumente atît de drastice, că nu mai fu nevoie de nici un adaos.

Băiatu Mih, îi întinse mîna frăţeşte, tocmai cînd gardistul apărea după colţ şi arunca o privire îndelungă şi întrebătoare, în adîncul străzei, celor doi indivizi, cari porniră cu pas domol şi prietenesc.

Pentru a cîştiga definitiv pe noul său prieten, Mihnea a întrebuinţat metoda clasică : o serie de mese, plătite la timp potrivit de distanţat pe toată durata anului, astfel ca focul sacru al amiciţici să fie întreţinut cu spor şi prisosinţă pînă-n iunie viitor. Aşa, băiatul domnului Ştefan avu prilejul să devie şi naţionalist, căci celălalt Băiatu nu-l lăsă deloc cu teoriile lui politice.

Îi mărturisise că sunt omonimi, şi chiar în legătură cu această potriveală de nume explică Mihnea prietenia subită care-l cuprinsese deodată, auzind că poate fi un Băiatu atît de eminent student, atît de muncitor şi de dornic de a cuprinde cu mintea atîtea ştiinţe deodată. Îi declară şi lui că e doctorand la Drept, însă deocamdată nu s-a hotărît încă nici să intre în magistratură, nici să se înscrie la barou, nici să-şi dea examenele la doctorat.

— Înţelegi, am lăsat un spaţiu cam adînc între licenţă şi doctorat... Nu vreau să spun c-am uitat totul şi că mi-e greu să reîncep... Eu n-am dat examenele aşa cum ţi le-ai da dumneata, cu m-am mulţumit să citesc de mîntuială cîteva săptămîni înaintea fiecărei sesiuni... Aşa că şi cînd m-am trezit licenţiat, mult mai mult decît la început tot nu ştiam. Şi nu mă prea prăpădesc cu cu firea pentru atîta... Dreptul este experienţă... Cîteva luni de practică la tribunal şi mai cu seamă prie-

tenia cu un grefier te învață de cincizeci de ori mai mult decît șapte doctorate la facultate. Totuși aș fi vrut să nu încep fără doctorat... Însă nu pot să citesc... Nu mai pot... Sunt blazat... Știi, mie mi-a plăcut mai mult viața decît... Înțelegi... Și de aceea aveam nevoie de stimulent, vream să văd băieți tineri învățînd cu poftă, să-mi facă și mie poftă. Așa, ca o amintire, înțelegi, m-am pomenit atunci la ușa secretariatului de la Drept, în fața listelor. Acolo ți-am văzut numele identic cu al meu. Am văzut : elogii. M-am informat de dumneata. Întîmplarea a făcut să găsesc tocmai pe prietenul și concetățeanul acela al dumitale, Dăscălescu. Înțelegi... nu mi-a venit să-i spun că sunt Băiatu... era prea complicat ca să fi stat cu el atunci de poveste și să-i lămuresc cele ce-ți spun acum dumitale.

Și astfel prietenia lor merse pe îndelete pînă în mult așteptatul iunie ; Mihnea punea atîta preț pe seriozitatea și dragostea de învățătură a celuilalt, încît sconta la sigur să-i vadă, și desigur să-și vadă, numele publicat printre licențiații cei proaspeți ai ăstui an.

Avea de gînd să se prezinte de îndată atunci domnului Ștefan cu marea surpriză, pe care o ținea în adîncă tăcere, cu unica lui diplomă : Ziarul.

„Ce zici, boier Ștefane ? Așa e că nu te-am păcălit ? Așa e că nu ți-am mîncat banii de pomană prin București ?

Odată cu zilele călduroase de examene, Mihnea se abătu deci pe la facultate. Întîlni pe Băiatu Mih. coborînd scările, cîte patru trepte deodată, cu cataligele lui.

— Cum stăm cu examenele, boier Băiatule ?

— Uite chiar acum putui scăpa de unu.

— Și...

— Am ieșit peste rînd să m-asculte. Mă duc repede la întrunirea de protestare... știi, iau cuvîntul... trebuie să fi început, adio.

Și fără a-i mai lua mîna, din cîteva sărituri dispăru pe ușa cea mare.

Mihnea Măiatu scoborî liniștit și se duse să bea un șpriț. Un moment se gîndi să scrie acasă domnului Ștefan, că s-a înfipt în sfîrșit și la ultimul examen de licență și că merge bine.

Emoțiile prin care ar trece cu adevărat iubitul său părinte, în așteptarea rezultatului, ar contribui de bună seamă cu un procent respectabil la felicitarea finală și pecuniară. Dar spiritul de scenă birui în sufletul acestui artist începător și neîn-

țeles : venirea acasă dimineața, odată cu ziarele care aveau să anunțe vestea cea mare, și răspunsul, negru pe alb, dat invariabilei și melancolicei întrebări de întîmpinare a tatălui : „Iar n-ai făcut nimic, Mihnea ?“ — domnul Ștefan și cocoana Ecaterina desfăceau ziarele abia după-masa, cînd se tolăneau pentru siestă pe canapelele din salon — îi păru, chiar din punctul de vedere al profitului, un procedeu tactic și mai de preț.

Și această splendidă inspirație fu cu adevărat spre norocul lui Mihnea, căci ducîndu-se peste cîteva zile la Universitate să vadă rezultatele, rămase îngrozit și crezu că-i vine rău. Băiatu Mih, nu era printre cei trecuți. Cum, adică pierduse și el examenul ? Cum, un băiat ca dînsul, care a trecut numai cu bile albe, pînă acum, și cu elogii ? Dar asta era nemaipomenit.

Pe urmă își aminti graba cu care o pornise, atunci cînd îl întîlnise la întrunire.

„Așa e... politica distruge în țara noastră și pe cele mai valoroase forțe. Ce mă făceam cu acum, dacă-i scriam domnului Ștefan ?“

Și Mihnea Băiatu porni descurajat și trist, ca unul care personal ar fi căzut la examen. Mai mult chiar, ca unul care și-a pierdut definitiv posibilitatea de a se mai vedea cu o diplomă universitară. Căci dacă nebunului de ambițios îi vine cheful să renunțe la Drept, după această teribilă înfrîngere pentru dînsul ! Și ochii lui Mihnea rătăciră turburi printre grelele pietre funerare. Ba încă se și închipui în fund de mormînt, cu pieptul apăsat de greutatea tuturor la un loc.

Abia cînd îi mai trecu această covîrșitoare uluială, care la o vîrstă ceva mai înaintată i-a fost fatală, Mihnea putu să-și dea seama că nu văzuse chiar deloc numele omonimului său pe listă. Or, fie că ar fi căzut, fie că numai s-ar fi retras din examen, numele, în orice caz, ar trebui să figureze acolo...

Iar puțin mai tîrziu întîlni pe Băiatu Mih. în culmea fericirei. Luase absolvența cu izbîndă mare, la Litere, la patru specialități. Mihnea trebui să-l felicite și să se bucure din tot sufletul. Chiar îi oferi și o masă, în decursul căreia îl întrebă, așa, ca într-o doară :

— Ei, acum, la toamnă, vine rîndul Dreptului.

— Nuuu...

— Cum, te lași de Drept ? strigă îngrozit Mihnea, plesnind cu șervetul în farfurii. Dar ce faci, domnule ? Dumneata îți dai cu piciorul la viitor.

— Da nu-mi dau deloc.

— Păi crezi că cu Literele dumitale ai să faci treabă în viață ? Păci ce faci dumneata cu Literele, domnule ? Dreptul, domnule ! Toți oamenii mari ai țării au fost și sunt avocați... Uite, Take Ionescu, Titulescu... î... Iuliu Maniu... V... V...

— Cu toate astea, la toamnă, trebuie să sfîrșesc cu Literele. Trebuie să-mi dau toate licențele. Dreptul la iarnă.

— Așaa ? ! răsuflă ușurat Mihnea.

Dar un pic de îndoială tot il mușcă de inimă.

— Bine, da ai să poți da dumneata atîtea licențe la toamnă... ca să poți fi sigur că la iarnă rămîi numai cu Dreptul.

— Hî... mîrîi drept răspuns Băiatu Mih. Și întoarse capul într-o parte, oarecum jignit că prietenul lui nu-l cunoaște. La iarnă *am luat* licența în Drept, declară el solemn, întrebuințînd, pentru a arăta cît e de sigur, trecutul în locul viitorului, și întinse mîna lui Mihnea, în semn de legămînt... Se poate să las cu Dreptul, domnule !... se întrebă el cu tonul care arăta de la sine cît de absurdă putea fi chiar numai această bănuială.

Atunci Mihnea, oprindu-și fericirea strigătoare în piept, prinse chiar puțin curaj și încercă să-și plaseze un mic dezideratt :

— Uite ce ! iscodi el... Nu s-ar putea să dai Dreptul la toamnă și să lași Literele pentru la iarnă ?

— Dreptul la iarnă ! repetă laconic, în loc de răspuns, Băiatu Mih. Și-n semn că e nestrămutat în deciziunile lui, schimbă vorba.

— Dreptul la iarnă ! spuse și Mihnea domnului Ștefan, cînd se duse să-și petreacă vara la casa părintească.

— De ce, mă Mihule, nu vrei tu să te scapi de el la toamnă, stărui, în mai multe rînduri, mieros, domnul Ștefan... Ai mai rămas cu ultimul an... Încă o sforțare și... ai scăpat.

— Dreptul la iarnă, ripostă sec Mihnea. Dar pentru că în orice caz el era mai puțin uscat ca Băiatu Mih., nu se putu să nu completeze : Știți, la mine vorba e vorbă... De ce să spun toamnă, cînd o să fie la iarnă... Am socotelile mele.

Toamna, se petrecu întocmai cum spunea Băiatu Mih. El termină cu toate specialitățile de la Litere : luă istoria, filosofia, latina, greaca, romanica, ba, ca secundare, mai luă pe deasupra româna și franceza. În fața rezultatelor, Mihnea Băiatu rămase ca trăsnit ; chiar pînă acolo nu credea că ar putea merge

cineva cu învățătura, oricît de vrednic ar fi și oricîtă dragoste de carte ar avea. Cineva, pe care-l mai chema și Băiatu.

Totuși o îndoială nouă i se zvîrcoli neplăcut prin minte. Germana. La germană Băiatu Mih. nu-și luase licențe. Nu cumva o să petreacă iar vreo nouă dislocare de licențe la iarnă ?

Alergă deci să-l felicite și să se asigure că, în orice caz, sesiunea de februarie e dedicată Dreptului.

— Germana, cred c-o mai lași și pe iunie.

— Păi am dat și germana, domnule, dar tot ca secundar. Pe iunie îl rezerv pentru altceva, mult mai înalt.

Deci trăgînd în toamna asta la domnul Nisipoiu, Mihnea era asigurat în privința titlului universitar. Mai rămînea, pentru a și-l valorifica la nevoie, ceva mai tîrziu, să înceapă liniștit examenele și s-o ia agale cu primul an. Și pentru a călca în sfîrșit cu pasul drept și plin în această mult și van încercată întreprindere, iacă, acum norocul îl adusese lîngă acest grefier plin de Drept — dar din cel substanțial — și de regrete, al cărui fiecare cuvînt era un îndemn și fiecare oftat — o alarmă.

Numai că teribilele *Elemente de drept roman,* fie ele ale lui Longinescu, fie ale lui Girard, continuau să însemne o încăpățînată disonanță în acest concert de armonioase împrejurări !

Toate aceste amintiri trecură prin mintea lui Băiatu, pline de vigoarea lucrurilor și întîmplărilor proaspăt văzute și trăite. Dar soarele se ridicase, în răstimp, de tot deasupra casei domnului Nisipoiu, așa că în camera lui Mihnea domnea acum umbra răcoroasă a nămiezelor din odăi. Prin aerul clar și neirizat, el văzu jucînd deasupra capului rari funigei de cremă de dinți uscată. Își aminti că e cu periuța de gură în mînă și țîșni din pat ca să-și termine toaleta. La două, cînd sfîrși să se îmbrace, o foame ascuțită îl încerca cu vîrful ei de bold prin măruntaie. Plecă repede, de frică să nu întîlnească pe domnul Nisipoiu, cu chef de vorbă, ca omul după masă.

Cu cît se vedea mai mult ocolită, cu atît doamna Nisipoiu se îndîrjea mai zdravăn întru înfrîngerea rezistentului ei chiriaș. Ceea ce o atîța pe dumneaei mai mult, în această neo-

goiată ofensivă, era că ocolul adversarului nu părea brusc și definitiv. Dimpotrivă, instinctul ei de femeie cetea lămurit în ochii lui Mihnea adîncul regret că trebuie să-și dea toate ostenelele ca nici o împrejurare proprie și vicleană să nu-i surprindă pe amîndoi prin casă, singuri și dezarmați de fragedele lor scrupule (doamna Nisipoiu le zicea „prințipiuri"). Ea aproba chiar pe Mihnea Băiatu pentru atitudinea lui cinstită ; și această frumoasă calitate sufletească era o podoabă mai mult la șiragul de virtuți care-o trăgeau imperios spre dînsul.

Astfel, fără să se fi ajuns încă pe creasta aceasta de munte cu multe alunecușuri într-o parte și-ntr-alta, ei nu erau totuși prea departe, în ceața de înălțimi în care se dibuiau. Dar Fundătura celor Șapte Fîntîni și străduțele din împrejurimi de mult îi pusese unul în brațele celuilalt.

„Poate numai pentru o confirmare juridică", precum spunea Piscupescu în limbajul lui, convinsese tînărul, neobositul și într-adîncul clarvăzătorul arhivar, pe mama sa, doamna Filofteia Piscupescu, să invite familia Nisipoiu la sindrofia ce se proiectase pentru ajunul Sfîntului Mihai.

— Poți să aduci și pe domnu pe care-l aveți în gazdă, hene Bănică.

— A... e un băiat, mă... cum nu s-a mai văzut.

— Atunci te rog, adu-l chiar „cu *manu militaris*", dacă nu vrea de bunăvoie.

Dar pentru Mihnea Băiatu nici nu putea fi vorba despre astfel de proceduri drastice ca să poată fi adus la o sindrofie. Acolo se pot găsi cocoane, domnișoare, se pot face flirturi pe deasupra capetelor de mahalagii nepricepuți în arta privirilor și a surîsurilor, se pot pune pe îndelete temeliile zdravene ale unor aventuri care de cele mai multe ori lasă amintiri neșterse, capital neprețuit pentru cei ce-și socotesc plăcerea cea mai mare a sufletului, aceea de a-și istorisi peripețiile vieței, cu atît mai minunate, cu cît, mai complicate fiind, povestitorul a știut să le stăpînească itele și să rămînă totdeauna deasupra lor.

...Astfel, în seara știută, familia Nisipoiu, însoțită de tînărul și elegantul ei chiriaș, își făcu intrarea în salonul Piscupeascăi. Arhivarul le ieși înainte în sală și ajută pe doamna Nisipoiu să-și scoată mantoul cu guler de blană. Filofteia îi aștepta în ușă și-i luă în primire cu un zgomotos sărut trîntit în mijlocul obrazului Polixeniei, care se întoarse rspede la oglinda cuierului ca să constate ravagiile aduse de această ma-

halagioaică de modă veche dichisului ce-şi făcuse cu atîta migală, cu pudră şi roşu. Domnului Nisipoiu, amfitrioana, dreaptă şi cu păr alb, îi duse singură mîinile la buze, admonestîndu-l cu străşnicie că a uitat-o cu desăvîrşire, grăbindu-se apoi cu zîmbet perfid să şi-l scuze tot dînsa — în vreme ce grefierul prezenta pe tînărul Băiatu — şi cu aceeaşi voce răsunătoare, ca să răzbată adînc înapoi, în toate urechile din salon :

— Vă cred, vă cred, dacă v-a sosit aşa mîndreţe de chiriaş... Cum să nu ne uitaţi pe noi ceştelalţi... Îmi pare bine, domnule Băiatu... Băiatu ? Da stai, frate, nu eşti dumneata rudă cu Mişică de la Caracal... nu..., aha, da, da... ăla era Băieţelul... Băiatu, n-am cunoscut... adică... ce zic eu...

Dar, intrînd în salon, şi doamna Nisipoiu şi Mihnea avură unele surprize. Mihnea recunoscu printre cei dinăuntru, desigur musafiri ca şi dînsul, pe domnişoara cea subţire, cu care avusese odată plăcerea să călătorească în tramvai şi să se contemple reciproc într-unul din geamurile vagonului, plăcere brutal întreruptă de apariţia menajului Turcitu. În schimb, coana Polixenia cu greu putu să menţină expresia de bucurie a zîmbetului de bună cunoştinţă, care trăgea greu să se preschimbe în uimire şi oroare, cînd trebui să răspundă rînjetului lătăreţ al bătrînului care venise să închirieze camera în aceeaşi zi cu Mihnea Băiatu.

— Domnul Gavril Găluşescu, îl recomandă coana Filofteia, clipind cu tainic subînţeles.

— Vă mai aduceţi aminte de mine, doamnă, rosti greoi şi apăsat domnul Găluşescu, după ce musafirii se aşezară. Am vrut să închiriez odaie mobilată la dumneavoastră.

— Da, mi-aduc aminte, răspunse curajos coana Polixenia. Numai că, aţi nimerit prea tîrziu, cu părere de rău...

— Ba, chipurile, eu am venit la vreme, că m-aţi chemat la răspuns după-amiază... Da să vede că aţi preferat *la preţ* domnul...

Se făcuse tăcere adîncă din partea tuturor celorlalţi, ca domnul Nisipoiu să audă bine această împrejurare ignorată de dînsul, dar cunoscută aşa de limpede de toată mahalaua.

Coana Polixenia schimba feţe, feţe. Se vedea bine că se străduieşte, fără prea multă izbîndă, să-şi păstreze calmul şi mai cu seamă zîmbetul care-i sta pe buze ca o floare într-un cazan de catran. Faţa îi înnegrise şi pieptul ei clocotea. Simţea cum îi vin, una peste alta, agitat, toată colecţia de cuvinte cu care cei

obraznici trebuiesc puși la locul lor și pe care putea s-o depene un ceas în șir, ca o adevărată și vrednică urmașă a părinților ei, băștinași din tată în fiu în Fundătura Șapte Fîntîni :

„De ce te privește pe tine, ghiuj bătrîn... Iau pe cine-mi place în casa mea și n-ai să te amesteci tu, gură strîmbă... Mai binc vezi-ți de fălcile cari ți s-au scofîlcit, de-ai început să rîzi ca moartea... Nu vezi că miroși a colivă cale de-o poștă..."

Asta i le spunea toate coana Polixeni ghiujului bătrîn, și încă și altele și mai și, dar numai în gînd ca să nu facă pe plac Piscupeascăi, Marghioliței Balama (devenită Balaman) cu sfrijita ei de studentă, Vasilica (Vevé, de...), domnului Vulpache, celălalt grefier de la ocol, cămilei de nevastă-sa și calului de fiică-sa, rămasă văduvă de tînără, de-a dracului ce-a fost, că a știut să-și bage repede bărbatul în pămînt, ca să poată să-și dea poalele peste cap nesupărată de nime...

O, ho, cîte ligheane de lături n-avea coana Polixeni să le împroaște pe toate... la o adică. Le știe toate tainele și meteh-nele... Dar nu vrea să le facă pe plac... Căci întru întîi ele ar fi rîs cu poftă mare c-au scos-o din sărite... și pe urmă c-au aruncat otravă adevărată între ea și domnul Nisipoiu, de vreme ce a usturat unde a căzut...

— Îmi pare bine c-am găsit la dumnealor, arată grijuliu spre Marghioala Balama, *tot* cu două mii cinci sute de lei, apasă el grav pe sumă, privind drept în ochii domnului Nisipoiu...

— Se poate, domnule, tăie scurt coana Polixeni, da, vezi dumneata, cu bătrînii e foarte greu... Eu spun verde, pentru că s-aduse vorba, bătrînii sunt mai pretențioși ca femeile, la o cameră mobilată, și eu servitoare n-am, că nu-mi dă mîna... La coana Marghioliță s-a putea, că sunt două femei.

Aci domnișoara Vevé avu tresărire de umeri, ca și cînd i-ar fi pus cineva o lamă rece de metal pe grumaz. Era gata să spună înțepat :

„Eu nu deretec camere de chiriaș !"

Dar mama ei îi luă înainte, încă și mai înțepată :

— Fata mea nu scutură camere de chiriași... Ea are alt rost pe lume...

— În sfîrșit, conchise coana Polixeni, abia stăpînindu-și un zîmbet de răutate, cu bătrînii e greu ; poate, de... într-o noapte are nevoie de-o doftorie, de doftor, de spițerie... continuă ea fără milă, hotărîtă să plătească pînă la ultima para, în vreme ce dom-

nul Bănică îi făcea semne desperate, din spatele arhivarului, să înceteze...

Dar ea nu vrea să vadă, nici s-audă.

— Ba și de popă ! se auzi vocea groasă a celui vizat...

Și domnul Gălușescu se puse pe un ris zdravăn, căruia îi puse punct o tusă așa de zdravănă. Iar coana Polixeni plimbă biruitoare privirea asupra asistenței, pe care de la început o simțise pregătită ca să-i „facă figura". Părea că spune : „Mă rog, căruia îi mai dă mîna..."

Vulpache și Piscupescu se priviră pe furiș, invitîndu-se reciproc. Dar nimeni nu mai îndrăzni să se avînte în arenă.

Băiatu se așezase lîngă domnișoara Balaman, cu care-și verifica, reciproc, titlurile universitare.

— A, sunteți în întîiul la Științe, constată el cu vădită surpriză și plăcere... La fizico-chimice... Sunteți în ritmul vremei... V-ați pasionat desigur de ultimele descoperiri... de progresul din ce în ce mai accelerat al omenirei...

— Da, răspunse ea repede, și unde mai pui că la Științe sunt concurenți mai puțini la catedre secundare...

— Da, aveți dreptate, continuă el apreciind spiritul practic al copilei. Cele mai multe vacante sunt orele de știință... Apoi e și frumoasă, își dădu el din nou cu părerea... Bunăoară pe mine, dacă aș fi urmat Științele, m-ar fi pasionat optica, declară el cu un ușor accent de glumă...

— Optica, ce idee ! făcu ea... E cea mai insipidă... Geometrie multă și plictisită... Eh, deveni apoi mai concedantă. În ansamblu cu celelalte ramuri ale fizicei mai merge... Știi, vibrațiile, undele luminoase... Dar așa, luată aparte... e groaznică...

— Mă mir c-o găsiți astfel... continuă pe același ton Băiatu. Mie, tocmai partea geometrică mi-ar fi plăcut. De exemplu, ce ziceți de legile reflecției luminii... Și pentru că domnișoara Balaman îl privea cam nedumerită, el se gîndi că trebuie să-i dea aluzia pe șleau, coborînd puțin vocea : Legile reflecției luminii, cu aplicația lor la geamurile de tramvai...

Ea-l privi și mai nedumerită, apoi deodată se lumină și pufni în rîs.

Deveniră prieteni buni și fata îl urmări toată seara cu simpatie, aruncînd din cînd în cînd priviri furișe spre doamna Nisipoiu. Mai ales cînd coana Polixeni își trăda neliniștea prin vreo privire intrigată sau prin vreun cuvînt șuierat or voalat,

şchiopătînd brusc în mijlocul conversaţiei, studentei în fizico-chimice i se umplea faţa de razele fericirei.

Pentru a o îndepărta de dînsul, doamna Nisipoiu îi propuse să cînte ceva la pian. Fata începu să facă mofturi, dar cînd Băiatu îşi uni la rîndu-i rugămintea lui cu a tuturor, domnişoara Vevé se supuse.

Dar, spre uimirea tuturor, Băiatu se îndreptă la rîndu-i cu paşi siguri spre pian, se aşează lîngă fată şi, la momentul trebuincios, întoarse pagina caietului de note. Acest gest, care implica desigur şi ştiinţă în materie, îl ridică definitiv şi peste măsură în ochii asistenţei. Domnul Nisipoiu exulta.

— V-am spus eu, şoptea el lui Piscupescu şi lui Vulpache. Asta este un fenomen... Asta, domnule, văd c-a ştiut să profite de noroc...

— Cum să profite de noroc, nene Bănică ?

— De noroc... c-a avut părinţi bogaţi... cari i-au pus cartea în mînă... Şi el n-a lăsat-o, ca atîţia... Of, legea mă-sei de viaţă, nici eu n-aş fi lăsat-o, mă băieţi...

Dar după două, trei cînteţe, prea cunoscute, şi pe care asistenţa feminină, cu Piscupescu, le acompania de-un zumzet surd de voci, d-ra Vevé începu să greşească.

— La diez... o îndreptă Băiatu, încurajînd-o, dar asta o descurajă şi mai mult...

— Mai bine cîntă dumneata, făcu ea, cedîndu-i locul.

El vroia s-o oprească, dar toată lumea se asocie la propunerea fetei. Băiatu primi şi, în semn de consimţire, trecu toate clapele sub galopul sigur al degetelor. Cu toate că era bun cunoscător al notelor, el cînta numai după ureche ; el putea foarte bine să corijeze pe alţii cînd nota era falsă, însă el, personal, era incapabil să urmărească un text, cînd începea să-i zică. Însă îi „zicea". Avea o ureche minunată, care nu putea să dea greş niciodată. Îi plăcea atunci să-şi urmărească degetele lungi şi osoase, jucîndu-se pe clape, apoi îşi lăsa capul pe spate, cînd ştia că partea care a venit la rînd este tocmai aceea care place mai mult auditorilor ; numai rar arunca ochii pe note, fără a vedea însă nimic, spre a arăta că deşi se foloseşte mult de memorie şi mai pune cîte o floricică de la el, ici, colea, nici textul adevărat nu-l neglijează. Imediat apoi după ce lăsa să se înţeleagă c-a rămas tot pe drumul cel bun, îşi răsturna iar capul pe spate, or îl plimba într-o parte sau alta, aplecîndu-l domol la o melodie mai languroasă.

După ce execută ce avea mai ales şi mai la modă în repertoriu, se retrase, în protestările tuturor, cerînd să se execute la rîndu-i şi proprietarul pianului.

Şi-şi plimbă nesigur privirile de la arhivarul Piscupescu la coana Filofteia. Dar proprietarii pianului nu ştiau să cînte.

— A, probabil, se dumiri Băiatu, aţi avut o domnişoară în familie...

— M... da... şi a *deces*... asigură coana Filofteia.

Dar Băiatu prinse atunci zbor furişat de zîmbete pe feţele tuturor. El îl atribui desigur pronunţării incorecte a cuvîntului „radical", pe care coana Filofteia ţinuse să-l întrebuinţeze. Însă coana Polixeni îl lămuri în şoaptă :

— Minte ! Fiică-sa care a *deces* — apăsă ea intenţionat pe acest cuvînt — nu ştia să cînte. A fost al unui biet profesor chiriaş şi l-a oprit zălog pentru chirie, dinainte de război, care a şi dispărut cu *acele evenimente*.

Informaţia asta îi plăcu foarte mult lui Băiatu. De cînd, doar, nu era el de părere că nici chiriaşul, cînd îi vine apa la moară, nu trebuie să cruţe pe proprietar ! Ba se simţi atît de dispus, încît, deşi insistenţele se mîntuiseră, se aşeză din nou la pian, din proprie pornire, în aplauzele tuturor.

De astă dată arta lui Băiatu a făcut furori. Căci el intră acum în domeniul vast, în care se plimba ca pe o moşie strămoşească, al sîrbelor, al jocurilor şi al cîntecelor româneşti. Teancul de note fu lăsat acum în pace. Iar mai către urmă, cînd paharele de vin se înmulţiră şi cînd pînă şi ochii domnişoarei Balaman se împărtăşiră din culoarea licorii Domnului, cîntecele începură să alunece uşor pe panta lucrurilor fără perdea. Domnişoara Vevé rîdea, foarte ruşinată, dar amuzată, pînă la hohot înfundat şi sughiţuri. Însă Băiatu ştia să întoarcă frîna la timp, sărind dintr-o dată de la repertoriul obraznic al mahalalei, la celălalt, mai cuviincios, chiar cînd e îndrăzneţ, al poporului. Uneori, pentru asistenţa de astă-seară, atingea chiar ineditul :

Pădure
Pădure
Pădure ca la Hîrtoape,
Lele, Dodă,
Fetele mă iubesc toate...
Nevestele jumătate,
Văduvele-a treia... parte.

El se acompania abia şoptit, însă rotunjind bine cuvintele ca ele să intre în toate urechile. În vremea aceasta, doar basul ţinea uşor hangul. Pe urmă melodia era atacată din nou şi din plin numai din pian şi de data asta făcea atît vuiet, de parcă toate clapele s-ar fi pus să cînte de-a valma, ca toate broaştele înnebunite subit în iaz.

Izbînda fu desăvîrşită. Coana Polixeni regretă că n-are pian. Coana Filofteia îl invită să vie cît mai des. Şi, arătînd spre Vevé, îl asigură :

— Aici, la mine, mai totdeauna se adună fete frumoase.

Doamna Balaman îl invită şi dînsa. Iar Vevé lăsă, în şoaptă sugrumată, să-i scape viitorul loc de întîlnire, departe de toţi ochii şi de toate urechile.

Mîinile lor se strîngeau adesea cu putere şi genunchii se atingeau, fără să se retragă.

Amănuntele acestea scăpau uşor celorlalţi. Numai ochiul coanei Polixenia veghea. La început ea crezuse că pîrdalnicul ei chiriaş doar dînsei îi arunca priviri pătimaşe pe deasupra capetelor. Dar ochiul ei, puţin cam îngrijat de această asistenţă care-i chema odorul în toate părţile, descoperi uşor că-n vreme ce hoţul ăsta de oltean îşi îndrepta căutările spre dînsa cu aer şiret şi conspirativ, ca şi cînd ar fi spus că toate astea nu-s lucruri decît de moment, mîna lui se plimba discret şi stăruitor de-a lungul şoldului fetei.

Coana Polixeni se oţărî ca o leoaică.

„Ea-şi bagă *formele* în mîna lui !" se încredinţă ea în gînd şi-şi jurui să scape pe bietul băiat de la pierzanie.

Dar odată cu hotărîrea ei se întîmplă ceva atît de neaşteptat, că ea însăşi rămase multă vreme uluită, iar indignarea i se urcă deodată atît de multă în gît, încît crezu că se sufocă. Privind cu totul într-altă parte, Băiatu şopti cîteva cuvinte, apoi ieşi afară. Şi nu trecu două minute şi fata, care întîi se prefăcu că dă o deosebită atenţie conversaţiei grupului de lîngă uşă, o zbughi pe nesimţite după dînsul. Oricît îi urmărea cu luare-aminte mişcările, coana Polixeni, cîtva timp, nici nu observă că fata dispăruse.

Însă cînd băgă de seamă în sfîrşit, nici că mai pregetă. Se apropie la rîndu-i de grupul de la uşă, pe care-l alcătuiau bărbatu-său, domnul Găluşescu şi Vulpache. Cocoanele celelalte formau alt grup, iar Piscupescu, de cînd tăcuse pianul, pusese patefonul în mişcare „cu nişte plăci noi, *pe cinste*, onorabil

public". Muzica patefonului luase la timp locul pianului, astfel că, multă vreme, cei dinăuntru n-ar fi băgat de seamă desigur dezertarea tinerilor.

Doar coana Polixeni stătea pe jeratic. Ea zîmbea silit la gluma lui Găluşescu :

— Zi, ţi-era frică să nu mă găseşti înţepenit într-o bună dimineaţă, hai, coană Polixenio !

Dacă ar fi stat cu mintea le cele ce-i spunea, coana Polixenia ar fi putut poate să bage de seamă că rîsul lui Găluşescu nu era prea deschis, ba că ochii lui erau puţin cam măriţi de spaima propriei glume. Vorbea de urît, parcă să scape de el..

Însă Vulpache aduse vorba iar de metehnele lungului lanţ de judecători şi de ajutori, de care avusese parte judecătoria lui.

— Da pe Barzon, ţi-l mai aduci tu aminte, Nisipoiule... ?

Şi cînd luară pe Barzon în primire, coana Polixenia văzu bine că nu se mai află între ei. Nici chiar Găluşescu n-o mai vedea, pentru că, deşi gura-i rîdea, ochii lui se măreau tot mai mult de groază privind nemişcatele umbre dintr-un colţ.

„O fi şi asta", îşi spunea el în gînd, amintindu-şi de unele scurte ameţeli suspecte şi îngrijorătoare cu care se ferise să-şi alarmeze proprietarii din urmă.

„Într-o bună dimineaţă... Hm... într-o bu..."

Ea atunci se strecură afară. Şi prin geamlîcul pridvorului ochii ei căutară sub copacii gîrbovi şi aproape goi. Alături, pe-o bancă, cei doi tinerii îşi ţineau şi acum genunchii apropiaţi, dar luna nu putea să-i spună coanei Polixeniei, atît cît se prelingea printre frunzele necăzute ale crengilor, dacă mîna lui o înlănţuise. Mai mult se putea bănui lucrul acesta, pentru că prea erau lipiţi umăr la umăr. Dar coana Polixeni n-avu nevoie să zăbovească mult pentru a-şi putea mulţumi curiozitatea. Capul lui Băiatu se apleca asupra capului fetei şi buzele li se lipiră aşa de lung, că coana Polixeni se pomeni numărînd... Şi nici cînd ajunse la treizeci, cele două capete lipite de dragoste nu se desfăcură. Ea simţi cuţite reci împungînd-o în toate ungherele corpului, fără milă.

„Are dreptate", îşi spunea ea. „Are dreptate bietul băiat... Prea m-am purtat cu el rece... Doar l-am văzut că e sfios şi abia lasă să-i strîngi mîna... Dar iată-l, cînd îi dai curaj... iată-l ce mai cocoş îmi e. Ah, fetele ăstea, din ziua de azi", scrîşni ea cu indignare drept încheiere.

Însă nici după această constatare, care răpi o bună bucățică de timp, gurile celor de sub pomi nu se desprinsese. Așa ceva coana Polixenia nu mai văzuse niciodată. Un gînd diabolic trecu atunci prin capu-i ; cum sunt așa pierduți, să cheme toată asistența : „Ia poftim, coană Marghioliță, să vezi ce mai succese are Vasilica dumitale..." Ar fi năvălit atunci tot salonul și răzbunarea complotului dejucat adineauri ar fi fost desăvîrșită. Ah, i-ar fi tras o plecare, cu trofeul de chiriaș alături, de-ar fi dîrdîit toată mahalaua ! Dar două lucruri o rețineau : întîi, că pînă le venirea privitorilor se putea întîmpla cei doi să înceteze... Apoi „doctorelul" nostru se putea să aibă vreo neplăcere de pe urma zdravănului și fiorosului Vulpache, care cine nu știa în mahala, el era tatăl adevărat, al copilei subțiri. Deci alungînd astfel de gînduri prea repezite, coana Polixenia se mulțumi să se strecoare de-a lungul pridvorului și se opri în cadrul ușei de la mijloc. Dar nici acum nu izbuti să se facă observată. Capul lui Băiatu se aplecase de tot peste capul fetei ; parcă-l mînca, nu-l săruta. Și parcă nu se mai sătura ; ba însă era atît de lacom ticălosul, că nimic nu mai vedea, nu mai auzea, nu mai simțea.

Încît coana Polixenia se putuse apropia cu ușurință de dînșii, cu pasul ei nesimțit de fantomă. Și aștepta, compunîndu-și în minte o urare cît mai caustică, pe care să le-o adreseze la despărțire. Dar celor doi tineri li se lipiseră buzele parcă. Iar coana Polixeni se pomeni că nu se mai simte la locul ei acolo. Dădu un pas înapoi și chiar mai mulți și iar nu fu simțită. Iar pe buzele ei simțea furnici. Ajunsese înapoi la ușa pridvorului și-ar fi putut chiar să intre fără ca nesățioșii înlănțuiți să simtă că pe lîngă ei s-a plimbat îngerul necazului.

„Ce fel de sărutare e asta de ține de o jumătoate de ceas !, se întrebă intrigată coana Polixeni. Și discreția subită, care-o adusese înapoi, se topi acum din nou în sînul ei care tresăltă pișcat de strechea nerăbdării, a curiozității, a necazului, a otrăvei.

Examină, cu toată atenția, de aci, din ușa pridvorului. Într-adevăr nu era decît un simplu sărut. Ci, iacă, asta era chiar nemaipomenit. Adică se poate săruta cineva și cu ora !

Coana Polixeni se simțea în același timp scandalizată și fericită în fața acestei descoperiri. Nu s-ar fi gîndit măcar că

are un astfel de chiriaș, Așa e cu timizii ăștia... draga mea. E mult, pînă-i pui pe drum. Pe urmă știu ei cum să umble.

Coana Polixeni nu se mai putu stăpîni ; furnicile de pe buze îi umpluseră acum toată fața, sînii, mîinile. picioarele, tot corpul. Înaintă din nou, fie ce-o fi. Pasul îi tremura.

— Să vă fie de bine, trebui ea să strige ca să se poată auzi, pentru că și vocea ei i-era sugrumată.

Cei doi se desprinseră deodată : fata scoase un țipăt ușor și-și acoperi fața cu mîinile.

— Iertați-mă că v-am deranjat, se scuză coana Polixeni. Ieșisem să iau puțin aer și nu băgasem de seamă că sunteți aci... Dar iacă, eu mă întorc chiar acum... Rămîneți ! încurajă ea fata care se ridicase. Lasă că nu spun înăuntru... se grăbi să adauge insinuantă și protectoare, ca o deținătoare de neașteptate și grele secrete. Sunteți doar tineri... E timpul vostru acuma, șuieră printre dinți. Și pentru că fata o privea neîncrezătoare, coana Polixeni o atrase spre dînsa... Mititica mea, îi spuse coana Polixeni îmbrățișînd-o... Orcînd poți să vii pe la mine... Și o sărută o dată pe buze... Vino, mîine chiar, dacă-ți face plăcere... Și o sărută din nou, de astă dată mai lung, și mai cu multă pasiune... Poți să stai cît vrei la mine... N-avea nici o grijă, rămîne între noi... îi șopti în fundul urechei și pe urmă iar îi prinse buzele, pe care i le reținu lung, lung, îndelung, strîngînd-o înfiorată, de parcă ar fi vrut să absoarbă tot fiorul pe care celălalt îl lăsase acolo. Te voi iubi ca pe surioara mea, mi-ești foarte dragă... Și lasă, am să fac eu totul ca să fiți fericiți... îi șoptea ea înainte, sărutînd-o rătăcită și surîzînd demonic unui plan sinistru, care acum i se lămurea tot mai deplin în minte... O să fii foarte fericită, gemu ea, strîngînd-o cu pasiune nemărginită și surîzînd necontenit necunoscutului. Hai spune, cînd vii... Mîine vrei ?

Iar Mihnea Băiatu, care n-auzise decît primele cuvinte, le privea cum se îndepărtează în noaptea dulce de toamnă și auzea zvon de sărutări. Nici el nu mai înțelegea nimic... Oare cum venea asta... coana Polixenia se oferea celeilalte... hm, ce-i oferea ?...

Ochii lui se înfigeau nedumeriți în întunericul curței, în care conturul învoalt al Polixenei ducea tot mai adînc silueta fină a fetei.

Cînd sindrofia se sparse, coana Polixeni şopti la urechea lui Băiatu...

— Are să fie bine, strengarule...

Şi-l strînse de mînă sălbatec, palpitînd din tot pieptul şi vărsînd flăcări pe ochi.

La judecătoria de ocol din mahala, activitatea curgea neîntreruptă de la o zi pe alta. Şi Vulpache şi Piscupescu erau mulţumiţi că Nisipoiu nu se amestecă la nevoile împricinaţilor. Din cînd în cînd, primea şi el să facă vreo jalbă cîte unui năpăstuit. Asta cînd motivul acţiunei i se părea foarte interesant. Dar cînd reclamantul se apucă să-i plătească, el îl trimetea la băieţii cari făceau copiile. În privinţa asta avea ambiţie ca de magistrat : să nu i se spună că a primit sub un chip sau altul bani de la „părţi". Mai ales că adesea şi judecătorul — *domnul consilier* — şi ajutorul îi cereau şi lui părerea la darea hotărîrilor. Mai mult încă, îl chemau în unele *spețe la* sfat, chiar dacă Vulpache *luase şedinţa,* iar pronunţarea hotărîrei se amînase. Dar niciodată nu se întîmplase ca să fie chemat şi Vulpache la şedinţele lui Nisipoiu.

Asta o băgase de seamă şi unul şi celălalt. Apoi consilierul, care ţinea morţiş să treacă la Curte, ţintea deocamdată un cabinet de instrucţie, de unde i se părea lui că se va putea agita mai în voie, decît de la această judecătorie de pace, pentru ţelul dorit : acolo vrea să tragă şi pe Nisipoiu, cu toate că pe-acesta nu-l prea atrăgeau speţele penale. Însă consilierul, care mai ales faţă de dînsul nu făcea nici un secret din proiectele sale, îl asigura că popasul la instrucţie va fi trecător. Dar Vulpache, la urechea căruia răzbătuseră toate acestea, se făcea că nu-i e necaz. Chiar şi cînd domnul consilier îi felicita colegul în faţa tuturor :

— Măi Nisipoiule, măi, păcat de tine ! Cum n-ai făcut tu, măi, liceul, c-ai lua facultatea toată într-o sesiune ! Mă, să ştii că dacă trec la instrucţie nu te las... să nu care cumva să faci prostia să nu primeşti... Lasă că n-are să-ţi fie rău cu mine...

Pe cînd Vulpache primea complimente cu totul de alt soi : „Habar n-ai, Vulpache !" or : „Măi Vulpache, ţie ţi-ar fi stat

bine cu șorț dinainte și cu balanța în mînă..." or : „Mă, cîntarul dreptății nu e balanță de oltean..."

Alteori, domnul consilier, om foarte nervos, se înfuria zdravăn :

— Asta e hotărîre, Vulpache ! ? Ăștia sunt „motivele" care ți le-am dat eu... Idiot ești, mă...

Aprodul, pentru că toate lucrurile astea se petreceau în cabinet, trăgea cu urechea. El doar avusese atîtea de pătimit după urma lui Vulpache și a lui Piscupescu... Se strecura repede spre grefă și șoptea la urechea domnului Nisipoiu :

— Domnu consilier a făcut iar pe domnu grefier Vulpache idiot.

— Cînd ?

— Iacă, acum.

Nisipoiu surîdea ascuns. Îi plăcea. Era singura lui satisfacție față de colegul care făcea bune afaceri din postul lui și pe care, mai din bunătate, mai din dispreț, nu-l denunța cînd îl prindea cu cîte vreun matrapazlîc. Nici nu făcea măcar vreo aluzie judecătorului, ca să-l pună pe urmele faptei necurate or îndoielnice. Se mulțumea cu atît ; mai ales cînd apostrofa se petrecea în fața lui. Sau cînd, după ce dispărea micul aprod, revenea după cîteva momente, de astă dată radios, cu pas apăsat și strigînd cît îl lua gură :

— Domnul grefier Nisipoiu la domnul consilier...

— Da de ce mă cheamă, mă ? întreba Nisipoiu cu aer neștiutor și bine prefăcut...

— Nu știu, tot ceartă pe domn grefier Vulpache acolo, c-ar fi greșit nu știu ce... Și zice că să vii dumneata...

Copiștii zîmbesc cu gura pînă la urechi și se întreprivesc semnificativ. Numai Piscupescu, care a auzit totul, dincolo la arhivă, prin ușa dată de părete, se întunecă și repede nervos maldărele de dosare.

Odată puștiul îndrăznise să lămurească :

— Zice ca să vii dumneata, să îndrepți ce-a greșit acolo...

Cine-a greșit, mă ? lumînarea mă-tii ! a răcnit cît l-a luat gura domnul Piscupescu. Ce te-amesteci tu, mă banditule ? și s-a repezit cu palma ridicată asupra lui...

Dar domnul Nisipoiu a intervenit grabnic...

— Ia lasă, Piscupescule... hai, sfîrșește...

— Îl fac praf pe mucosu ăsta obraznic, a strigat din nou Piscupescu, în culmea indignării.

— Lasă, nu-l mai face... Aici e judecătorie, nu e poliție... judecătoria e făcută contra bătăii, nu pentru...

— Îi dau eu lui contrabătaie...

— Lucruri d-ăștia să n-aud... Ce ? rări domnul Nisipoiu deodată cuvintele, apăsîndu-le și făcînd să se umple de lumină toți ochii celor mici, vrei să te raportez la domnul consilier ? N-am gust să văd pe-aici anchete și treburi d-ăstia... Mi se pare că eu le înghit, observațiile, pentru dumneavoastră... Că de ce închid ochii la multe ? apăsă el și mai tare pe cuvinte.

Piscupescu nu mai zise nimic și se retrase întunecat, în vreme ce Nisipoiu se îndreptă spre cabinetul judecătorului ca să descurce greșelile lui Vulpache.

Dealtfel nici Piscupescu, nici Vulpache n-aveau interes să se certe cu domnul Nisipoiu. „Nenea Bănică" le era foarte prețios, căci sfaturile lui juridice erau minunate.

— Ce-i facem aici, nene Bănică ?

— Trîntește-i o acțiune în simulație...

— Păi de ce, nene Bănică ?

— Bă, fă tu cum spui eu...

Cîteodată, cînd nu era ascultat, se mai puteau auzi, în grefă, dialoguri de felul acesta. Glăsuia Nisipoiu :

— E, coane Vulpache, cum s-a ales cu rezilierea aia...

Dar conul Nisipoiu fusese înștiințat din vreme, de aprod, ce se alesese de reziliere...

— Eah... facem apel...

— Mai bine ai face anulare... Bagi ceva martori... Cu probele pe care le ai dumneata nu faci nimic nici în apel...

Iar profețiile lui Nisipoiu se îndeplineau cu precizie biblică.

Dar dacă nu putea fi de glumit cu conul Nisipoiu pe tărîm juridic, în schimb vestea pe care într-o bună zi o aduse Vulpache lui Piscupescu, că madam Nisipoiu și-a găsit un chiriaș tînăr cu 2 000 de lei pe lună, pentru care a respins pe unul bătrîn cu 2 500 de lei, a fost ca o rază caldă și veselă de lumină în mijlocul iernii pustii. Va să zică le venea și Bănică puțin la mînă. „Cercetarea" cu „părțile față", de la sindrofia coanei Filofteia, le-a întărit și mai mult speranțele.

— Ai văzut-o ? Cum a ieșit cu fata lui madam Balaman, cum s-a luat și ea după dînșii ?...

— Dar vedeai cu ce ochi se uita la filfizon... Şi pe Vevé, s-o mînînce nu altceva...

Vulpache şi Piscupescu erau răcoriţi în sfîrşit.

Din ziua aceea între ei se născu un limbaj special, de cuvinte ce se încrucişau pe deasupra capetelor celorlalţi, neînţelegători şi nedumeriţi.

— Îi zice, îi zice... striga unul din grefă...

— Solid, solid, răcnea celălalt din arhivă...

— Aha, au început să crească...

— Se văd, se văd, urla Piscupescu.

Uneori, cînd împrejurarea se arăta, nu se sfiau să-l ia direct în răspăr pe Nisipoiu. Aşa, cînd piciorul acestuia alunecă odată pe-o coajă de portocală, Piscupescu strigă din uşa arhivei :

— Ţin-te bine, ţin-te bine, nu te lăsa jos, nene Bănică.

— Îţi cresc cucuiele de doi coţi în frunte, mă Bănică ! rînji şi Vulpache.

La Tancu, la cîte-o ţuică, se duceau cu toţii, şi acolo era singurul loc unde Bănică Nisipoiu se simţea în voie cu cei doi colegi ai săi. Cu ţoiurile de ţuică în mînă, glumele lor păreau în sfîrşit să aibe un rost şi Bănică, nepriceput la duhuri, făcea haz de ele, fără să simtă cînd Vulpache şi Piscupescu îl împroşcau chiar ceva-ceva mai tărişor. Aci însemnau şi ei în sfîrşit ceva şi domnul Nisipoiu era mulţumit cu atîta, ca să nu se căiască mai în urmă că şi-a pierdut vremea degeaba. Ba chiar observa că domnul Tancu, cîrciumarul negru şi gros, cu fălcile lăsate ca la boi şi cu ochii ploştiţi, rîdea cu multă poftă, cu rîsul lui de astmatic, dar cu îngăduinţă, să nu-şi piardă un client, cînd cei doi duhlii îşi lua colegul în şfichie. Se vedea bine că şi domnul Tancu, ca şi muşteriii ceilalţi ai prăvăliei, ca şi cei mai mulţi din muşteriii prăvăliei de alături, cu dosare şi citaţii, dealtminteri, aveau mai multă cuviinţă şi respect faţă de mustaţa brună, căruntă, cît doi vrăbioi cioc în cioc, a lui Vulpache şi faţă de ochiul şiret şi nasul roş al lui Piscupescu, decît de matahala de trup uriaş, bun şi inofensiv, a domnului Nisipoiu. Domnul Bănică le vedea şi le înţelegea el toate astea... Dar încuviinţa îngăduitor : „Ce se pricep ei la meşteşugul Dreptului !"...

Mai ales că nu-i era greu să prindă din zborul cuvintelor ce se schimbau în cîrciumă, că în lipsa lui cei doi se grozăveau cu priceperea lor şi chiar îşi atribuiau fapte, în discreditul lui Nisipoiu, pentru care judecătorul totuşi îl lăudase pe dînsul şi-i bruf-

tuise pe ei. Eah ! Dar dacă adevărul nu era așa, ce să mai stai să descurci lucruri d-ăștia fără importanță ?

Se descurcă ele de la sine, odată ș-odată...

În ziua aceea făcea mare zarvă în cîrciumă evenimentul timpului. O doamnă din societatea bună își omorîse amantul, care vrea s-o lase după ce o făcuse să-și părăsească bărbatul. Întîmplarea aceasta impresionase profund pe domnu Tancu, care o citise în ziarul de dimineață și care asigura acum pe toți mușteriii săi că va face pe dracul în patru ca să ia parte și dînsul la dezbaterile de la jurați...

— Ca jurat, nea Tancule ? întrebase Piscupescu.

— Ce ca jurat ? holbă conu Tancu niște ochi îngroziți...

— Dar atunci cum ?

— Ca *public*, ca toată lumea...

— Păi bine, nea Tancule ? intervenise și Vulpache. De ce să te milogești dumneata după un loc la înghesuială ? De ce să stai acolo la tească ? Cum ești de gras, te topești tot...

— Pe cînd așa, îl ambiționă Piscupescu, ești jurat. stai liniștit pe bancă, asculți în liniște...

— Și pe deasupra ești și judecător, întregi Nisipoiu coborînd țoiul de la gură... Jurat, adică judeci, discuți în comisie și-ți dai votul... Poți să-i convingi și pe ceilalți să hotărască la fel...

— Hm ! rămase nenea Tancu pe gînduri...

— Or poate nu ești pe liste ? întrebă Piscupescu....

— Ba chipurile sunt, n-aș mai fi fost, că înainte de război nu mai mă lăsau... Am dat o grămadă de bani pe certificate medicale și pe alte ălea... formalități, cum se zice, ca să scap... Îmi rămînea prăvălia de izbelițte, domnule, nu altceva... Să nu mai aud de porcăria asta ! Dar acuma, știi așa, ca chestie, ca să mai aud și eu... De, n-ar strica, e interesant...

— Cum vrei, nene Tancule... dar de, om bătrîn și gras... așa te sfătuiesc...

Conu Tancu rămase adîncit în gînduri...

— Ai dreptate, spuse el într-un tîrziu... Mai bine te distrezi liniștit, pe bancă... Și dacă ai o părere, apoi are cine să ți-o asculte... Numai că p-ormă trebuie să te duci la toate chestiile ălelalte, fără interes...

— Eu aș condamna-o, își dădu cu părerea Piscupescu. I-auzi, să omoare ea om tînăr, la începutul viitorului...

— Ba eu aș achita-o, Piscupescule, se pronunță Vulpache, trîntind țoiul pe tarabă... Așa le trebuie firfizonilor ăstora, care

încurcă femeile oamenilor și le scot din minți... A făcut-o să lase om cu stare și să vină la el... și pe urmă-i dă cu piciorul...

Involuntar, la auzul acestor vorbe, Piscupescu se întoarse către vorbitor. Iar Vulpache, ca și cînd tocmai atîta ar fi așteptat și el, îi făcu din ochi, arătînd cu bărbia din fugă spre Nisipoiu.

— Ai dreptate și dumneata, încuviință Piscupescu...

— Nu, răcni conu Tancu, intervenind cu toată sinceritatea. Care va să zică dumneata ai două vini : întîi că-ți părăsești bărbatul, al doilea că-ți omori amantul, socoti el pe degetele-i negre și dolofane, ca niște cîrnați. Care va să zică, dacă aveai numai vina dintîi, te condamnam... la divorț și preacurvie... Iar dacă aveai numai vina a doua, te osîndeam ca om, cum se zice, criminal... Și-acuma, pentru că le ai pe amîndouă, te achit...

— Bravo, nene Tancule, îl felicită Nisipoiu. Iacă un jurat care ar pune și judecată în apreciere, nu numai simțire... Ai glăsuit ca un adevărat judecător, nene Tancule.

Nenea Tancu se îngîmfă foarte, dar afectă modestie și ridică din umeri, ca și cînd cele spuse de Nisipoiu, chiar de ar fi fost și adevărate, acuma nu-l mai puteau surprinde. În vremea asta, între Vulpache și Piscupescu lucra nedomolită suveica înțelegerilor mutești. Mișcări din buze, lăsări de pleoape, semne misterioase cu degetul, surîsuri de aprobare, priviri furișe, care se frîngeau piezîș în spinarea lui Nisipoiu — căci se-ndreptau spre dînsul numai cînd nenea Bănică era întors cu spatele — stabiliră între cei doi pactul ascuns al alianței și atacului.

— Eu zic că ea l-a vîrît în casă, își dădu cu părerea Piscupescu, privind mohorît la cei trei. Femeia, domnule, ea le învîrte toate, ea le coase și le descoase.

— Aș, îl combătu Vulpache, trimeținduu-i veste ascunsă din ochi, ca să n-aibe nici o grijă că-l contrazice. Tipul a urmărit-o. Ce și-a zis ? Asta trebuie să aibe bani, pentru că firfizonii ăștia de la Capșa la bani se aruncă. Asta trebuie să aibe bani... E... casă bună, mobilă frumoasă, dama mai în vîrstă, bărbatul... îmbrobodit... aici e de mine... Și intră : „Mă rog, aveți cameră mobilată de închiriat ?...“

— Ce cameră ? domnule, protestă nenea Tancu, ca unul ce era în cunoștință deplină a faptelor. N-auzi c-a fost secretarul lui bărbatu-său, care era arhitect ? Bărbatu-său l-a adus în casă...

— A, atunci se schimbă socoteala, interveni grabnic Piscupescu... pentru a nu lăsa o prea repede îndoială să-şi facă loc în capul lui nea Bănică. Atunci, aşa le-a fost norocul...

— Da de unde? continuă Vulpache îndărătnic. O fi fost secretarul lui bărbatu-său... Însă el pe ea a avut-o în vedere cînd s-a angajat la bărbatu-său... Ce tot îmi spuneţi dumneavoastră, îi cunosc eu...

— Atunci el o ştia pe ea mai de mult, se asocie din nou Piscupescu.

— De bună seamă... Ei trebuie să se fi cunoscut de pe stradă... Astăzi cu ochiul, mîine cu gura... Pe urmă înţelegerea: „Tu să te duci la bărbatu-meu să te facă secretar..." Parcă văd toate lucrurile astea... Ea e de vină, domnule... cunosc eu marfa asta... Şi-şi răsuci mustaţa în semn de încredinţare.

Nisipoiu remarcă îndată contrazicerea lui Vulpache, dar ştiindu-l fără ordine în idei, se mulţumi doar să zîmbească.

— Ei vezi, aşa-şi fac unii treburile, cugetă conu' Tancu...

— D-aia e bine, omul, glăsui Vulpache sentenţios, să mai nimerească acasă şi înainte de regulă... da ştii, pe neaşteptate...

— Aoleu, hai repede acasă, nene Vulpache, strigă Piscupescu, făcîndu-i cu ochiul că ceea ce spune nu-l priveşte pe dînsul...

Dar nea Vulpache nu era omul care, pentru a vîrî o intrigă, să nu facă niţel pe caraghiosul.

— Hai, mă nene... Ooliu... o omor, ţipă el, rîzînd şiret cu ochii... Mă Piscupache, ferice de tine, băiete, că n-ai pe cine omorî...

Afară se întunecase bine, Felinarul electric pe care edilitatea îl aşezase drept dinaintea prăvăliei lui conu' Tancu, în semn de înaltă luare-aminte pentru însuşirile lui electorale, se clătina uşor, ca un balon luminos, purtat de adieri, mutînd lumini şi umbre pe asfaltul umed.

Piscupescu îşi ridică gulerul pardesiului şi o luă ceva mai repejor. Cei doi întinseră şi ei piciorul.

— Îl vezi, al dracului, cum se grăbeşte? se întoarse Vulpache către Nisipoiu... Parcă ar vrea să ne vadă cît mai degrabă cu coarne în cap... Ai dracului sunt măgarii ăştia neînsuraţi, ai, Bănică!

Dar Bănică rîse asigurat:

— N-ai nici o grijă, Vulpache, nu *ti* teme... Apoi chicotind de-a binelea, cu ochi iluminaţi de-o idee năstruşnică, venită pe

neașteptate : Mai degrabă ai zice că mie ar putea să mi se întîmple... Ha, ha, ha... Că eu am un tinerel în casă...

Piscupescu, care mergea înainte, încetini automat pasul, întorcînd puțin urechea, iar Vulpache privi poznaș la vorbitor.

— Dar nu e nici o teamă... Băiat serios o fi el, nu-i vorbă, dar, de, tinărului îi dă inima... Și pe urmă, de... Polixeni, nu poți zice că nu e în stare să-ți dea gata un filfizon d-ăștia... Însă asta e... Polixeni repede i-o taie... Înțelegeți, ei nu-i arde d-ăștia, declară Nisipoiu în aprobările rîzătoare ale celorlalți... Ș-apoi, tinerelul meu, Băiatu, nu știu, mă băieți, cum se face, că nu l-am găsit de două ori, de cînd e la mine, seara acasă... El știe cînd vine... eu știu numai cînd pleacă... Am băgat de seamă că eu sunt deșteptătorul lui. Cînd viu acasă la prînz, găsesc transperantele lăsate... Cînd ies, după-masă, ferestrele sunt deschise și boierul a plecat... Abia de-l prind și eu cîteodată, de mai stau de vorbă cu el, că tare deștept e... și cult... Nu prea știe el chițibușuri și civil... dar teorie înaltă, cum învață ei la facultate, cîtă pofteșți... Asta, cînd o fi avocat, numai în latinește o să-i zică... Cînd a fost să-l aduc la sindrofia voastră, a trebuit să-l pîndesc ca să-l prind și să vi-l aduc...

Bănică Nisipoiu sfîrși de vorbit tot așa de calm și de natural precum începuse. Iar cînd sfîrși, își lăsă auditorul gînditor și posomorît. Pentru că, la sindrofie, și auditorul băgase de seamă că, oricît de nărăvașă părea coana Polixeni, elegantul ei chiriaș nu prea se arăta deloc tocmai-tocmai la fel față de dînsa.

Cu toate astea, cînd ajunse acasă, domnul Bănică Nisipoiu nu se arătă cîtuși de puțin surprins, găsind lumină în odaia lui Băiatu...

„Examenul, sireacul", gîndi Nisipoiu și trecu înainte.

Cînd intră la dînșii, coana Polixeni îl aștepta, întinsă pe pat. Își pusese brațele cruce sub cap, și corpul ei, parcă lungit, și fața ei muiată în vis, ochii închiși pe jumătate și surîsul dulce-vag de pe buze arătau destindere și mulțumire adîncă. Lumina beculuí, ea însăși avea o anumită culoare trandafirie, adesea cu ușoare palori și reveniri de parcă ar fi făcut cu ochiul.

Domnul Bănică Nisipoiu simți gîdilindu-i nările mirosul apei de Colonia, pe care o întrebuința Polixeni la zile mari ; în

aer plutea boarea amorului, care umplu cu sînge bogat toate vasele sanguine ale soțului întors acasă, după mai multe țuici și o convorbire pitorească de cîrciumă, despre femei frumoase din lumea mare și despre drame amoroase.

Coana Polixeni nu făcu nici o mișcare la apariția lui, numai ceva mai pe urmă întoarse capul ușor spre părete, parcă să-și ferească acolo un vis început.

Domnul grefier se simți străbătut de fiori ; la dumnealui așa ceva se întîmpla mai rar. Însă cînd se întîmpla, trupul lui mare era potopit din toate părțile de efluvii fierbinți care-l făceau să tremure și să se simtă moale ca o cîrpă...

În astfel de împrejurări, cuconul Nisipoiu putea să arăte însușiri alese și mare vrednicie, dar toată greutatea sta în a trece piedica începutului. Gravitatea persoanei lui și conștiința seriozității îl obligau să ia lucrul pe departe și-l constrîngeau să găsească neapărat un preambul.

Or, de data asta, preambulul era găsit : drama, care preocupa toată capitala. Însă domnul Nisipoiu, ca familist onorabil, trebuia să vestejească vehement astfel de nemernicii : și femeia necredincioasă și amantul ei trebuiau plesniți cu strășnicie de biciul moralei sale. Apoi să vie încet, încet, la chestie, ca oameni onești, cari merită să se iubească liniștiți, pentru că duc viața dreaptă și cinstită, departe de mișeliile și uriciunile care răzbat din cînd în cînd de sub fardul somptuos al acestei cetăți de voluptate și ispită.

Astfel că n-apucă să zică altceva după bună seara și îndată figura lui, atît de pașnică de obicei, deveni întunecată și teribilă. Conul Nisipoiu se opri în loc, cu picioarele larg desfăcute și cu mîinile în buzunare.

Coana Polixeni, băgînd de seamă că tace, tresări și urmări speriată privirea sinistră. Dar pe podea, acolo unde se fixaseră ochii lui, ea nu văzu nimic. Respiră ușurată. Însă groaza se întoarse la gîndul că el ar fi putut descoperi ceva grav sub vreun scaun, sub masă sau chiar sub pat, unde ochiul ei nu putea ajunge.

„Să fi uitat ceva ? Să-i fi căzut ceva ?" gemu în adîncul inimei sale coana Polixeni, cu sufletul secătuit.

Altcum, de bună seamă, ea s-ar fi ridicat zglobie și, înfruntînd orice priviri, ar fi ridicat obiectul inoportundînd toate explicațiile trebuincioase. Dar acum, privirea cumplită a conu-

lui Nisipoiu, care se întorsese asupră-i, o bătuse parcă în cuie, așa într-o rînă, cum apucase să se miște.

— Mare murdărie ! hîrșcîi glasul lui dramatic și nefericit.

Coana Polixeni se lăsă zdrobită pe pernă...

„Ce-o fi uitat ? Ce-o fi uitat aici, Dumnezeule ? !" se întrebă sfîrșită. „Să-i fi căzut vreo batistă !... Atunci ar fi ușor de dat o explicație ; dar dacă a uitat, scăpate pe jos, gulerul și cravata, pe care acum și-amintește că le-a scos !... chiar ea, cu mîna ei i-a deznodat cravata... la început, atunci... Doamne, Dumnezeule... asta este... Că ea ca o... s... sc... ca o... ah, ah Doamne... a încremenit aici... moleșită... în loc să se uite în toate părțile, nu cumva să fi rămas ceva după dînsul..."

Așa gîndea, amuțită de groază, coana Polixeni, în vreme ce domnul grefier, în seara asta ceva mai afumat ca de obicei de țuica domnului Tancu, făcea penibile sforțări să găsească o expresie, cît mai teribilă și mai patetică în același timp, pentru a face legătura cu marea josnicie ce se săvîrșise în oraș...

— Ce mîrșevenie ! izbuti el să îngăimeze, lăsînd ochii iarăși sub pat și mutîndu-i din nou la coana Polixeni, și pe care voia cu orice preț s-o inițieze în faptul de senzație, ce-l devorau cu nesaț ziarele. Și nemulțumit cu atîta, se grăbi răgușit : Ce lume necinstită, scîrboasă, sss... ts... nemernică... Ce femeie ticăloasă... care-i dai tot sufletul și cinstea dumitale pe mînă... și ți-o terfelește în noroi... Și ochii lui fulgerau de mînie și de ură : niciodată țuica nu-l atinsese așa bine pe domnul grefier ! Femeia își puse capul în palme, ascunzîndu-și privirile îngrozite. Tîrfă ordinară, glăsui mai departe Nisipoiu. Și la ăi bogați ca și la ăi săraci, tîrfa e tot tîrfă... Bărbatul muncește cît i-e ziulica de mare și ea cu fîrfizonu' în pat... S-o bați pînă la sînge, nu altceva... s-o bați cu biciul, nu altceva ! Asta e pedeapsa ei... Coana Polixeni gemu de durere. Cu toate astea pedeapsa nu i se păru prea grozavă. Bietul Nisipoiu era om bun. Un altul, la o astfel de întîmplare, putea să ia și barda. S-o bați ! răcnea Nisipoiu și chiar ridică mîna, pentru a o lăsa nimicitoare în gol... s-o lovești pînă n-o mai mișca...

Cu toate astea el nu punea mîna pe nimic, așa că Polixeni se gîndea : e beat... dacă ar fi fost treaz, era să fie rău de tot... Acuma însă era tot timpul să intervină și ea...

— Iartă-mă, Bănică, scînci coana Polixeni, izbucnind în bocete... Iartă-mă... că numai o dată... că numai astă-seară a venit...

jur că numai astă-seară, Bănică... Bănică a rămas cu vorbă înfiptă în gura căscată şi cu biciul imaginar în mîna ridicată.

— Jur, Bănică... Fir-ar ai dracului să fie cu ce-au mîncat în zilele Paştelui... Că ei ţi-au băgat în cap... Piscupescu şi Vulpache... să bagi nasul pe sub paturi...

Conul Nisipoiu se uită îndobitocit sub pat, dar sub pat nu e nimic...

— Ah, c-am văzut eu de la sindrofie... nu i-ar mai răbda Dumnezeu... cu neamu'... cu neam de neamul lor... alege-s-ar praful de seminţa lor... că totdeauna te-au păscut... şi-au vrut să bage fiere în tine... că ăia îţi sunt duşmani... şi te mănîncă şi te sapă... că te-au orbit şi tu-i crezi prieteni...

Orbită de deznădejde, coana Polixeni aluneca spre această diversiune, ca spre unicul liman de salvare pe care-l mai puteau zări ochii ei, acoperiţi de perdea întunecată de lacrămi. Apoi ca o leoaică se ridică din pat, se repezi la soţul înlemnit şi-l încolăci strîns cu braţele.

Dar domnul grefier tot nu pricepea mare lucru ; sub pat nu se zărea nici o *probă*. Însă lumina neobişnuită la un astfel de timp, pe care o văzuse la fereastra lui Băiatu, cînd venise, îi lumină cu putere creierul, ce începea să iasă din torpoare...

— Mărturisire şi prezumţii puternice, răgi el, împingîndu-şi cu silă nevasta. Pe urmă o apucă de păr şi începu s-o plesnească : Spune, spune tot, căţea !

Apoi, năpădit de-o idee nouă, ieşi repede, trîntind uşa, pentru a apuca şi a aduce încoace, la confruntare, cît mai era vreme, pe complice...

Coana Polixeni se rostogoli, nu atît de forţa cu care fusese împinsă, cît de disperare, pe podea, ba încă se lovi, cu voie, de piciorul maşinei de gătit. Şi începu să urle de durere, cu o deosebită voluptate ; în gîndul ei mijea, ca o lumină de felinar slab într-un beci profund, speranţa că urletele-i ar putea aduce înapoi pe cel plecat la groaznică răzbunare.

Şi pentru a-şi asmuţi puterea răgetelor, ochii căutară cravata şi gulerul boclucaş... Dar ochii i se zgîiră, ca unui mort, de groază, şi orice sunet i se înţepeni în gît, cînd văzu că totul fusese o rătăcire, o nebunie, mai teribil... o prostie...

Ştia bine că Nisipoiu nu se aplecase, nu ridicase nimic de jos.

Atunci ?...

S-a dat singură cu capul în fîntînă...

— Păcatele mele, Doamne, ce-am făcut !...

Şi-a îndreptat cu un gest dezordinea fustelor şi a dat buzna pe uşă, pregătind în minte urletul pe care avea să-l scoată afară, în liniştea nopţei :

„Îl omoară degeaba, oameni buni... N-a fost nici un guler... nici o cravată !“

Dar cum deschise, văzu în capătul celălalt al săliţei, prin uşa trîntită de părete, namila domnului Nisipoiu examinînd odaia chiriaşului. Era grozav de crîncen şi nu făcea nici o mişcare. „Ce să se fi întîmplat oare ?“ se întreba ea, apăsîndu-şi sînul care-i zvîcnea dezordonat ca o pasăre de-abia tăiată, sufocînd-o şi făcînd-o să se reazime stoarsă de puteri de dunga uşei. „Să-l fi şi omorît, aşa, fără nici o vorbă ? Nu se poate... doar n-a avut timp la îndemînă şi n-a avut cuţit în mînă, nici nu s-a auzit pocnet de revolver... şi apoi, ce revolver... aşa numai un pumn... nu se poate fără luptă... doar şi *băiatul* e destul de zdravăn...“

Coana Polixeni tresare deodată şi se înfige în uşă : domnul Nisipoiu s-a mişcat. Păşeşte, dispare în latura, care nu se poate vedea de-aici, a odăii... „Doamne, acum îl omoară !“ răzbate deodată în creierul ei, şi dintr-o săritură a şi ajuns la uşa săliţei, gata să se arunce afară, să scape, să urle. Dar statura lui Nisipoiu a apărut iarăşi în cadrul luminos al odăii. Ea se înghemuie de geamlîc, cu sufletul pierdut. Nisipoiu revine pe săliţă, enorm şi îngrozitor ; ea smuceşte uşa, şi dintr-un salt a ajuns în mijlocul curţei...

Îl aude răcnind în urmă-i, poruncindu-i să se oprească... Dar ea a ajuns la portiţă şi se întoarce îngrozită, înainte de a arunca în noapte chirăitul suprem, să judece distanţa care o mai separă de viaţă... Şi se opreşte, clătinîndu-se şi potolindu-şi cu amîndouă mîinile inima care dă să iasă : namila n-o urma... Nici nu era în curte...

A rămas mult în bluza subţire, în noaptea de iarnă. Ochiul ei a scormonit înfrigurat cotloanele obscure ale curţii, dar nici urmă de Nisipoiu : în schimb, de-aici, din stradă, a văzut o umbră mişcîndu-se liniştit pe fondul luminos al ferestrei dinspre curte... Acolo, transperantul era doar pe jumătate lăsat. Îngrozită de această tăcere lugubră, încredinţată că actul gro-

zav se săvîrșise, cu infinite precauții se apropie de fereastra revelatoare. A aruncat îndată privire de uliu spre pat și pe podele... Nici urmă de Băiatu și nici de Nisipoiu. Nu mai înțelege nimic...

Ba da... Ea face involuntar o mișcare spre portița de stacheți... Își reține suflul : creștetul domnului Nisipoiu a apărut din nou în cadrul ferestrei și numai la înălțimea prichiciului. Coana Polixeni se apropie dîrdîind de geam ; domnul Nisipoiu e într-un genunchi și examinează cu amănunțime... Doamne, Dumnezeule, ce cercetează el atît de jos ?... se cutremură coana Polixeni. Dar domnul Nisipoiu s-a întors puțin : în mîna lui e o batistă ; o duce la nas, o miroase, o cercetează din nou. E-a lui ! e-a lui ! e gata să strige coana Polixeni, nu mai cerceta ! Se pare că și domnul Nisipoiu s-a convins de acest lucru, că o aruncă ; dar se apleacă iar și scotocește cu ochiul atent pe sub pat, prin sobă, în dulăpiorul de dedesupt al lavoarului. Pe urmă se ridică și începe să se plimbe cu pași largi de la pat la fereastră : ea se ferește de cîte ori se apropie, deși, privindu-l cum vine, i-ar veni să rămînă și să-i ceară îndurare prin geam, cu figura-i care se strînge într-o expresie sinceră de milogeală și umilință...

Dar după cîteva duceri și reveniri de acestea, din ce în ce mai puțin agitate, domnul Nisipoiu se oprește deodată în fața mesei din mijloc. O carte lățăreață și cartonată stă deschisă acolo. El ezită cîtăva vreme, apoi se apleacă și privește... se încruntă, pare că se minunează foarte, își face loc pe scaun și se așează.

Și începe să citească.

Iar coana Polixeni de-abia acum poate reflecta mai în voie : pe semne că „domnul Mihnea" a simțit ceva... a auzit zgomot pe cînd citea... și i-a dat Dumnezeu gîndul ăl bun s-o tulească... Și-acum s-a pus să-l aștepte... Să-i aștepte...

— Bietul băiat ! oftă ea ușurată... Și abia apucă și el...

Într-adevăr, domnul Nisipoiu cetește. Cetește și așteaptă. Căci Băiatu trebuie să revină. Nu l-a găsit aici, a simțit mizerabilul și a fugit la timp. Și-n cazul ăsta pîndește pe afară, căci va trebui să se întoarcă să-și ia bagajele. De bună seamă ca l-a reîntîlnit și l-a pus în curent cu felul cum l-a trădat...

Foarte bine, îi va aştepta pe amîndoi. Unul din ei măcar trebuie să se întoarcă în noaptea asta... Dar dacă vor porni amîndoi la... la... Bine... Foarte bine ! Dacă va fi aşa... mîine de dimineaţă va şti ce e de făcut... Pînă una, alta, ca om de drept emerit ce se găseşte, a prins a cerceta cotloanele şi lucrurile odăii, în căutare de corpuri delicte, pentru a se convinge dacă murdăria asta nu se consumă mai de mult, sub acoperişul casnic... Dar oricît a scormonit cenuşa din sobă şi oricît şi-a trosnit gîtul răsucindu-l pe sub pat, pe sub dulapuri, mese şi scaune, n-a dat de nimic suspect. Prin geamantane nu i-a umblat, ca să nu ridice tîlharul, mîine, poimîine, cine ştie ce pretenţii împotrivă-i, „coborîndu-le" cu eventuala plîngere pentru pedeapsa ce-l aşteaptă.

I-a fluturat apoi paginile cursurilor de pe masă, doar o da de vreun bileţel edificator. Şi-a dat într-adevăr de ceva şi mai grozav decît orice dovadă a nelegiuirei, lui actuale : o scrisoare a domnului Ştefan, datată recent, în care bătrînul aminteşte fiului promisiunea solemnă că-n iarna asta va fi sorocul definitiv al licenţei — şi avertizîndu-l că dacă şi acum sesiunea va mai fi scăpată „eu, Mihule, nu mai fac absolut nici o cheltuială, că mi-o fi de ajuns de atît amar de vreme de cînd arunc banii în zadar. Să nu zici că nu ţi-am spus."

Noroc că domnul Ştefan nu preciza ce dimensiuni avea acel „atît amar de vreme", pentru ca domnul Nisipoiu să-şi facă o idee şi mai justă de aptitudinile şi dragostea de studiu a chiriaşului său. Dar îi fu de ajuns şi această descoperire pentru a-şi da seama, mai bine, cam cu ce fel de doctorand avusese a face.

Pe urmă, domnul Nisipoiu aruncă în treacăt privirea în locul din carte în care scrisoarea fusese înfiptă ca un semn ; de bună seamă „excrocul" cetise aci de curînd. Cartea o recunoscuse de la prima vedere conu Nisipoiu : era volumul familiar oricărui om în legătură profesională cu justiţia şi cu dreptul, *Codul penal* adnotat de Pastion şi Papadopol.

Fu deci cu atît mai curios să vadă ce anume capitol din legea borfaşilor interesase acum în urmă pe acest răufăcător. Şi rămase de astă dată cu desăvîrşire stupefiat. Codul era deschis la articolul 253 : *„Omorul săvîrşit de către bărbat asupra soţiei sale..."*

Ochii domnului Nisipoiu clipiră involuntar, pentru a aluneca apoi grăbiți pe literile mari și categoric imprimate ale articolului :

„...nu este scuzabil dacă viața soțului sau a soției care a comis omorul n-a fost pusă în pericol, chiar în momentul cînd s-a comis".

Nisipoiu aprobă pe legiuitor cu scurtă înclinare a capului. Dar ochii o iau înainte nerăbdători :

„În caz de adulter"... — a-ha, asta îmi cetea dumnealui în astă-seară... firfizonul — *„omorul comis de către soț asupra complicelui, sau de către soție asupra soțului sau a complicei, în casa conjugală este scuzabil".*

— Va să zică dumnealui studia chestia în toată regula ! se cruci domnul grefier.

Dedesubtul articolului, întins aproape pe un sfert de pagină mare, cu caractere largi și apăsate, urma litera măruntă a doctrinelor și jurisprudenței.

Și ochiul curios lunecă și într-ăci. Se oprește asupra speței care i se potrivește personal și parcurge sumar pe celelalte : abilitatea de cunoscător îl avertiză de la primele cuvinte cu ce jurisprudență or cu ce pasagiu de doctrină are a face :

„2. Pentru ca flagrantul delict să constituie o provocare, legea cere două condițiuni : a) delictul de adulter să fie flagrant, fiindcă numai acesta poate produce o turburare mare asupra soțului înșelat ; b) adulterul să fie săvîrșit în casa conjugală..."

— Va să zică al doilea element e cîștigat cauzei ! constată domnul Nisipoiu și ochiul excitat alunecă mai departe. Sare iar vechi jurisprudențe și teorii, de asemeni temele complexe, caută nerăbdător ultimele aliniate unde știe că va găsi progresele științei în acest domeniu :

„10. ... Curtea de Casație recunoaște astăzi că premeditatea se poate concilia cu provocare și că art. 321 (250 rom.) deși nu vorbește decît de omor, permite totuși să se scuze și asasinatul..."

„Încă unii autori propun o distincțiune și decid că soțul este scuzabil, dacă, avînd vagi bănuieli despre infidelitatea femeii sale, se înarmează pentru a omorî pe vinovat..."

Broboanele grele de sudoare inundează fruntea lucie a domnului Nisipoiu... Literele și rîndurile încep să-i joace dinaintea ochilor în dans sălbatec.

„10. Alți autori decid că asasinul este scuzat ori de cîte ori condițiile legale, cerute de art. 324, sunt realizate, căci legea pune în acest text o prezumție legală...“

„puțin importă dacă el a cedat sau nu unui moment de mînie necugetată, sau că a avut or nu mai dinainte conștiință de necinstea femeei sale...“

Ochii i se ploștiră pe pagina lucioasă. Dar deodată se scutură și împinse cartea ! „Ia lasă-mă, domnule... nu, nu... moarte de om nu fac...“

Întinse iar mîna, magnetizat de sclipilrea de ochi a miilor de litere, sub lampă. Dar trase repede ca ars și, ca să scape de obsesia minusculelor lighioane, o închise cu zgomot. Și conu Nisipoiu își pulverizează de trei ori scuipatul în aer și se închină :

— Piei drace !...

Un scîncet îndurerat trezește pe domnul grefier din noianul negrelor gînduri. Ochii lui au devenit amnare lovite de fier și-n brațe i se încordează oțelul mușchilor. Dar e numai coana Polixeni, care geme în cadrul ușei și care cere îndurare cu mîna întinsă și cu ochii plînși... Încurajată de cetania lui, coana Polixeni și-a luat inima în dinți și-a apărut umilă și înfrîntă în fața cruntului judecător.

— Hai, Bănică, *acasă !* îl îndemnă ea cu glasul jalnic. Haideți la noi, Bănică, și nu-ți mai face sînge rău degeaba... Bănică, Bănică... ce te-a apucat pe tine așa din senin și fără drept... că nimic nu s-a întîmplat, Bănică...

Trupul lui Bănică se încordează și capul lui se scutură ca al unul leu de mînie... Dar coana Polixeni nu-i dă răgaz de izbucnire :

— ...uite, mai jur o dată, Bănică, așa să am parte de ce am mai scump, dacă s-o fi întîmplat ceva, Bănică... Asta mi-e mîna, asta mi-e crucea... Ei ți-au vîrît în cap, că zic că-ți sunt prieteni, nu i-ar mai răbda Maica Domnului să-i mai rabde, de să vii tu cu pănat pe mine și să te uiți pe subpaturi...

— Cum femeie ! răcnește domnul Nisipoiu, de se cutremură toată casa, nemaiputîndu-se stăpîni. N-ai mărturisit adineaorea...

— N-am mărturisit, Bănică, n-am mărturisit, că n-am avut ce să mărturisesc... că nu s-a întîmplat nimic, Bănică...

Domnul Nisipoiu își oprimă tîmplele cu pumnii enormi, nemaiștiind nici cum să urle în fața acestei reveniri dîrze și mincinoase...

— N-ai spus dumneata, madam... își vîră el capul, cu ochii strînși pînă la orbite, în fața ei — n-ai jurat dumneata adineaori că numai o dată s-a întîmplat...

Dar coana Polixeni suportă apropierea lui neclintită și hotărîtă :

— N-am jurat, Bănică...

— Aa... ah... răcnește domnul Nisipoiu, vîrîndu-și mîinile în puținul cît a mai rămas din podoaba lui capilară. Ieși că te omor ! șuieră apoi cu ochii înroșiți de sîngele care i-a invadat tot creierul, cu brațele tremurînd de groaza faptei teribile, care s-a încuibat în ele. Piei din ochii mei că intru în păcat !

Dar coana Polixeni nu se abate nici un milimetru dinaintea acestei urgii. Ea bravează înainte, senină și angelică, rostindu-și calm și înțelepțește nevinovăția, și numai în ochii ei întunecimea și fixitatea aceea de culoare dovedesc o încordare supremă, o siguranță rece, mult mai de temut, desigur, decît vijelia care se zbate în fața ei și pe care o va doborî în curînd la picioare.

— Eu am jurat că numai o dată a fost la mine... la noi... în odaie, astă-seară, glăsuiește mai departe coana Polixeni, cu fața inspirată, cu urechile larg deschise, de parcă o înțelepciune streină, eterică, coborîtă protector asupră-i, i-ar dicta aceste vorbe. Dar ce-ți închipui dumneata că s-a întîmplat cu asta, de te uitai pe subpaturi și în toate colțurile ?... Băiatul s-a purtat frumos și cuminte. A stat și a fumat o țigare... atîta s-a întîmplat... că dacă-și permitea altceva, mă înțelegi... nu mai știa pe unde s-o nimerească afară... toate lăturile din găleată le vărsam după dînsul. Dar poți să te porți astfel cu un om așa de manierat ca el ?

Brațele domnului Nisipoiu au căzut în jos și ochii i s-au căscat, parcă s-o înghită...

— Minți, femeie nerușinată ! mai poate el s-o înfrunte, dar fără energia de la început...

— Nu mint, Bănică, să n-am parte de ce mi-e mai aproape pe lume, Bănică... Uite-te-aicea : asta mi-e mîna, asta mi-e crucea... Atîta s-a întîmplat, daaa... asta recunosc... nu trebuia să-l aduc în lipsa ta înăuntru... dar a venit și a ciocnit în ușă,

ca să ceară un chibrit... Şi asta a fost vina mea... că fără tine acolo, eu l-am poftit înăuntru, şi l-am poftit să şadă, Bănică... Dar tu ai venit, asmuţit de vrăşmaşii tăi, Bănică, începu ea să plîngă de-a binelea, ăi de zic că ţi-s prieteni, dar vreau să te vadă cu casa stricată şi să le dai leafa prin ăle cîrciumi, nu i-ar mai răbda Maica Domnului şi sfînta zi de mîine ! Ai venit să mă ocări din senin şi să mă faci pe-o aia de pe stradă... de m-am speriat şi am crezut c-o fi uitat băiatul pe-acolo vreo batistă, ori vreo tabacheră cumva, restabili ea lucrurile, calm şi metodic, de te-ai năpustit pe mine cu astfel de *apropouri*...

Domnul Bănică îşi vîrîse mîinile în buzunare şi începuse să măsoare camera în lat. Înghiţea în sec şi spumega.

— Nu se poate, femeie, hotărî într-un tîrziu, după ce rostogoli în minte, pe toate faţetele, chipul cum se petrecuse mărturisirea ei... nu se poate... ai declarat o dată, nu mai poţi s-o întorci...

— N-am declarat nimic, Bănică, n-am declarat că n-am avut ce să declar...

— Ha, ha, crezi că mă duci pe mine... un cap de muiere ca dumneata... aşa crezi ? eu care sunt hîrşit de anchete şi judecăţi ? Ha, ha, ha, ha, ha... dădu dînsul, uimit şi amuzat de scîrbă, drum rîsului său amar... *pe mine,* femeie... crezi că mă poţi purta aşa ?

— Nu te port, Bănică, nu te port nicicum, că nu spun decît dreptul sfînt şi adevărat... Uite, asta mi-e mîna...

— Lasă madam' că nu mă îndupleci cu jurămintele dumitale, răcni luminat domnul Bănică. Şi plesnind degetele pe codul de pe masă, ca un avocat la bară, rosti edificat : Da colea, de ce era semn tocmai la articolul 253 ? A-ha, nu înţelegi ? Păi eu nu mă mişc de aici cucoană pînă nu aflu toată tărăşenia... Haid ! înapoi în odaie !

Şi înşfăcînd-o cu toată puterea de umăr, o împinse, zguduind-o cu brutalitate pe săliţă, deschise larg uşa „lor" şi o îmbrînci înăuntru cu toată puterea.

— Aşa... şi-acum să vedem ce zice şi domnul... domnul complice. Vă potriviţi în vorbă... au ba ? rosti el solemn şi şi ameninţător.

Şi porni rîzînd sarcastic şi înfiorător, trîntind uşa cu atîta putere şi răsucind cheia pe din afară de două ori cu atîta violenţă, că toate frigurile începură să zgîlţie pe coana Polixeni, mai ales cînd gîndul o purta fără voie spre acel misterios şi

înfricoșător articol 253. Căci, obișnuit, coana Polixeni, și mai ales în aceste clipe de teribilă așteptare, atribuia o forță mistică legilor, de a descoperi pe vinovați.

Auzind pașii domnului Nisipoiu prin curte și prin săliță, instinctiv Băiatul purtase mîna iarăși la guler ; și găsindu-l, evident, la locul lui, revenise calm la gîndurile de mai înainte. Ori ce gîndise acum cîteva clipe ?... ah, da... țigări... Nu mai sunt țigări... trebuie să se deranjeze puțin pînă la cîrciuma din colț. Simțea o mare nevoie de fumat, dar parcă nici de pe așternutul plușat al patului nu s-ar fi ridicat. Amintirea îl ducea necontenit cu un ceas mai devreme :

„Strașnică muiere, domnule... gemea din cînd în cînd, înfricoșat ca dinaintea unei mari revelații. Mamă Doamne... așa ceva nu mi-a fost dat în viața mea să văd..." Și apoi, izbucnind în explozii surde, de sinceră și patetică recunoștință, delară solemn : „Nene Nisipoiule, acuma văd că te iubesc cu și mai multă pasiune și te asigur că-ți voi fi chiriaș credincios, cine știe cît de-acum înainte !"

Dar de ce memoria neastîmpărată îi readucea în sînge fiorul senzațiilor tari și noi abia atipite, de aceea nevoia tutunului devenea mai imperioasă. Astfel că Băiatu porni tocmai la timp, ca să nu dea piept în piept pe săliță cu domnul Nisipoiu. Din odaia conjugală răzbătea vocea coanei Polixenia și în treacăt accentul ei plîngător zăbovi o clipă în auzul lui Băiatu.

„Ah, face pe suferinda, mititica," își închipui el trimițîndu-i în gînd o sărutare. Asta pentru a-și masca emoția care încă o consumă !" se felicită el fericit și plin de sine.

Și ușa cea mare se lăsă pe urmă-i acoperind zdupăniturile care tocmai începuseră în camera incendiată de cea mai aprigă mînie a lumei.

La cîrciuma din colț, Mihu, care era grăbit să se întoarcă spre a se tolăni din nou îmbrăcat pe macatul de pluș, împletindu-și visurile cu lectura *Madonei din Shleeping-car* de pe măsuță, găsi obloanele trase. Înjurînd cu toată cerbicia putorile de negustori, cari se culcă cu găinile lăsînd comerțul românesc pe mîinile străinilor, Mihnea fu nevoit să se aventureze în noapte tocmai spre prăvălia domnului Tancu ; dar și

aci îl aştepta o decepţie. „Intimele", „Regalele", „Specialele", „Bucureştii", „Ferdinand" se terminaseră ; domnul Tancu îşi mişcă greoi fălcile negre, pătate de plăgile sure ale urmelor de brici, spre a-şi exprima regretul că pînă mîine dimineaţă nu mai dispune decît de calităţi inferioare, care, mai ales în aceste momente, nu puteau decît să repugne fericitului doctorand. Îndepărtîndu-se astfel din cîrciumă în cîrciumă, la o oră cînd obloanele încep să pîrîie şi într-o periferie în care tutunul bun e obiect de lux, Mihnea, pe care vuietul surd al centrului nu fu în stare să-l abată de la pofta lui îndărătnică de interior, reveni aproape după două ceasuri acasă şi primul lucru care-l făcu, pătrunzînd prin portiţa de stacheţi, fu să-şi reproşeze că uitase lumina deschisă şi că face astfel pagubă inutilă menajului Nisipoiu. El nu văzu în umbra coteţelor, pentru că nici nu se uită într-acolo, pe domnul Nisipoiu — care după ce-şi încuiase nevasta, tocmai sfîrşise de dat o raită pe afară să vadă dacă „banditul" nu pîndeşte pe undeva, să-şi ia bagajele tiptil, cînd s-or linişti lucrurile —, şi intră călcînd în vîrful picioarelor, ca un om atent la somnul celor ce-i sunt atît de scumpi şi dragi, şi unul ca şi celălalt ; iar pentru domnul Nisipoiu, ca orice apaş în exerciţiul profesiunii.

Domnul grefier intră la Băiatu puţin după aceea, fără să bată la uşă, dar regretă îndată această „omisiune" şi se dezaprobă mental, vehement. Asta însemană că a călcat cu stîngul, pentru că, fie el direct în cauză, un anchetator nu trebuie să-şi piardă un moment cumpătul şi rece judecată, punînd cu astfel de stîngăcii în gardă pe cel care trebuie prins, în cursa strîmtă a mărturisirei, cu cea mai mare dibăcie.

Şi poftim : pe scumpu-i prieten de pînă ieri îl găseşte — şi acum, după două ceasuri de hoinăreală — ca şi pe doamna Nisipoiu, lungit, pe pat, îmbrăcat, cu mîinile sub cap şi cu ochii duşi în cine ştie ce lume, în cine ştie ce închipuiri, în cine ştie ce amintiri !

Dintr-un salt, Băiatu a fost în picioare şi a salutat pe grefier cu măgulitoare vorbe de bunăvenire. Şi închipuindu-şi că dacă i-a făcut la ora de faţă onoarea să-l aştepte şi să-l viziteze, asta trebuie să fie în strînsă legătură cu numărul ţuicilor luate înainte de masă, deduse de aci că simpatica lui gazdă

are gust de conversație, evident juridică, mai ales că de multă vreme nu se mai văzuseră spre a se trata reciproc cu acest comestibil deopotrivă de scump pentru amîndoi.

— Îmi pare tare bine că ai mai venit pe la mine, „nene" Nisipoiule, își exprimă el îndată satisfacția, de astă dată cu vădită sinceritate și bucurie... Pentru că și eu am gust de niță vorbă. Știi, mi-e nu știu cum, așa... îi destăinui el întinzîndu-se fericit... Aș face ceva, dar parcă mi-e lene și parcă-mi stă așa ca o încropeală prin oase...

Domnul Bănică înțelegea de minune dispoziția asta, pe care i-o descria tînărul său chiriaș ; de cîte ori n-o avusese și dumnealui doară, cînd se desfăcea din strînsorile aprige ale Polixeniei.

— În sfîrșit nu știu de ce, continuă celălalt, dar simț o mare mulțămire în mine...

Ceea ce-l lăsa de-a dreptul perplex însă era tocmai ușurința, inconștiența ori cinismul cu care acest mizerabil i-o mai și spunea !

— Poate unde mă simt atît de bine... la dumneavoastră... cu dumneavoastră...

Uluit de îndrăzneală, negăsind cum să înceapă, făcînd schime cu buzele tremurînde, care vreau zadarnic să se transforme în cuvînt, și căutîndu-și necontenit o bază mai marțială pentru poziția picioarelor, schimbînd-o apoi îndată cu una mai normală pentru a nu da încă de bănuit, domnul grefier chiar că ar fi făcut impresia, pînă și unui novice, că într-adevăr, pe ziua de astăzi, s-a întrecut mai abitir ca niciodată cu țuica de prună a domnului Tancu.

Ceea ce dădea răgaz lui Băiatu să-și recapituleze pe repezeală materia juridică de care mai dispunea, ca unul ce ținea morțiș să-și mențină rangul de licențiat în ochii priceputului său proprietar. Încă mai dinainte constatase că sacul se cam isprăvise — și acuma îl ademenea o chestie prea elemetară și care i se păruse prea la putința tuturor de-a o descoase, pentru a n-o lăsa, în întreținerile lui cu Nisipoiu, decît ca pe cea din urmă rezervă pentru vremuri de complectă lipsă. „Chestia" era penală, deci nu tocmai pe gustul gazdei sale ; noroc că o împrejurare dramatică, petrecută de curînd în lumea mare, și de care gazetele erau pline, îi legitimau în momentul de față prezența în discuția chiar a doi juriști emeriți ca dînșii, cari altfel nu și-ar pierde vremea cu romantism de acesta juridicesc.

— Ei, ce zici de întîmplarea asta, coane Nisipoiu ?... Cred că ai citit gazetele... Ia să vedem cum te pronunți !

Dar domnul Nisipoiu întîrzia să se pronunțe și păstra în privirile lui o fixitate care nu putu să scape ochiului atent al lui Băiatu. Fatal, mîinile lui agere se înfundară atunci în buzunare, în vreme ce domnul grefier, văzîndu-l cum se caută grijuliu, clătină din cap ca un procuror care a și sesizat mișcarea. Ce dracu, să fi lăsat vreo urmă ? Aș, deloc : uite batista, portțigaretul, pila de unghii și mica pudrieră de metal cu oglinjoară ; toate sunt la locul lor. Atunci ce l-a apucat de-l privește așa fără să vorbească ; or e afumat pînă dincolo de margine ?

— Ți-am spus eu, coane Bănică, penalul are farmecele lui... Stai numai să vezi...

Și el începu să cuvînteze cu toată dezinvoltura, examinînd totuși în minte cam ce altă urmă ar mai fi putut lăsa în odaie la coana Polixeni, A fumat, e drept, acolo o țigară stînd de vorbă cu dînsa, înainte ca dumneaei să-i vie deodată cheful să-i desfacă în anumit înțeles cravata, schimbînd cu desăvîrșire tonul și direcția conversației începute : dar își aduce limpede aminte că lucrurile luînd această întorsătură, la care nu se aștepta, Băiatu, din vechi principiu, nu mai strivise țigara în farfurioară, ci o dusese să o arunce direct în mașină. Să-i fi dat de bănuit mirosul tutunului ? Dar domnul Nisipoiu fumează însuși.

— ...va să zică... după ce-și părăsește bărbatul și familia... este la rîndu-i părăsită. Atunci pretinde o ultimă întîlnire și trage cu revolverul... Eu îți spun sincer c-aș achita-o... Cum dai voie soțului să se răzbune... (Mihnea simți cum începe să i se moaie vocea : „cine dracu l-a pus să se bage tocmai în tîmpenia asta de întîmplare ?")... cînd își prinde soția în flagrant delict de adulter... to-ot... așa... dă-i voie și ei (aci simți venindu-i curajul și rări cuvintele, apăsîndu-le) să se răzbune, cînd... după ce, amăgită și scoasă din minți (vocea iar începu să-i scadă)... e părăsită cu atîta lașitate... (Dar deodată ochii i se aprinseră și protestă cu o nemaipomenită energie.) E... e... e... să se sfîrșească odată cu îndrăzneala acestor domnișori de industrie...

Iar în gînd își repeta într-una : „Dacă nici acum nu-și mișcă fălcile sunt pierdut..."

Domnul Nisipoiu tresări în fața acestei izbucniri și privi și mai stăruitor la convorbitorul său ; fiindcă avea chef de vorbă, trebuia lăsat, firește, să trăncănească înainte. Doar toți acuzații cari vorbesc mult sfîrșesc prin a se încurca singuri în propriile lor cuvinte. Și trebuie arătat boierașului fanfaron și obraznic, mincinos și cu licența neluată, că în realitate nu e nimic de capul lui pomădat și creț și că poate fi prins în capcană mai ușor decît cel mai năuc dintre derbedei.

Domnul Bănică Nisipoiu, în sfîrșit, rînjește. Pentru că lucrurile au ajuns aci, e timpul de dat cărțile pe față și de început ancheta propriu-zisă. Și fălcile lui grele se mișcară pentru a-l pofti cu straniu licăr în priviri să continue :

— Dă-i înainte, ce te-ai oprit așa ?... Ce e cu porcii ăia de domnișori de industrie... Hai ?... domnule Băiatu...

S-a oprit și și-a schimbat brusc tonul, înșfăcat la timp de spiritul juridic : vehemența aparține execuției, pe cînd acum se găsesc încă-n perioada de judecată. Nu avea deocamdată nici o dovadă, nici o mărturisire la îndemînă ; acum era deci tot locul întrebărilor încovoiate ca ghearele de clește, care prind și strîng și nu mai lasă celui întrebat nici o putință de mișcare.

Dar, avertizat de toate aceste evidențe și mai ales de cea din urmă, Băiatu s-a dumirit complet asupra rostului vizitei întîrziate. Cum, de unde, tipul a simțit ceva : singura scăpare era deci să-și continue vorbirea pe drumul început.

— Imoralitatea, domnule ! reîncepu el, privind la rîndu-i fix în ochii grefierului, a ajuns la culme ; plutim, pot zice, într-un ocean de păcătoșenie.

Expresia îi arătase, nu o dată, că orice nor din minte și orice bănuială a celui căruia te adresezi pot fi ușor spulberate cu o mină de veselie, de dezinvoltură, de nepăsătoare îndrăzneală, cu care, legat la ochi, trebuie să te repezi cu capul înainte, în însuși mijlocul îndoielii.

— Numai necinste și trădare pretudindeni ! strigă deci cu toată convingerea, regretînd că nu se află el în partea dinspre ușă. Și în viața publică, ca și-n viața de familie... scuzați de accea rolul penalului este să intervină îndată, cu toată gravitatea, nu așa cum se face acuma... pentru că trebuie să recunoști și dumneata *ca magistrat*, că indulgența *dumneavoastră, a judecătorilor*, e cauza acestei stări de lucruri...

Domnul Nisipoiu clocotește. În mintea lui se clatină tot mai violent cumpăna alternativelor. Foarte bine, codul poate că era deschis la 253 din cauza dramei din oraș... dar cuvintele și purtarea Polixeniei... și licența neluată...

Și Băiatu vorbește, vorbește, vorbește. E o imposibilitate să-l iei de guler și să începi să-l scuturi... Dacă ar tăcea cumva... o, dar parcă el înțelege ce-l așteaptă, dacă va tăcea..., și vorbește, vorbește... E limpede că tîlharul pledează în propria lui dramă...

— ...totul, totul e imperfect în alcătuirea noastră socială... codurile sunt tîmpite... le-am copiat după francezi așa, s-o nimeri, nu s-o nimeri... Poftim, articolul ăsta... 253 (Băiatu își flutură degetele în aer). E așa... în doi peri... imperfect, imperfect... complect imperfect...

E cu neputință să întrerupi un vorbitor cu pumnul. De aceea domnul Nisipoiu simte nevoia să urle, să-l oprească odată, ca să poată, în sfîrșit, da drumul interogatoriului mult dorit...

Iar Mihnea Băiatu a lăsat acum chestia de principiu și a intrat în speță.

— Și atunci se naște întrebarea, dezbate el cu foc înainte — ...ea, femeia... e culpabilă sau nu de gestul ei ?... Aicea trebuie să ne oprim noi. A ucis ea cu luciditate sa-au... a fost pra-ada unei sures-cită-ări, care i-a întunecat cugetul, cînd și-a dat seama de greșala ce-a făcut, părăsind un om cinstit, onorabil, cu situație, pentru un altul care... n-a știut să-și ție cuvîntul...

— Pentru-un fîrțîngău, pentru-un pomădat, pentru o haimana și-un porc fără rușine, care nu merită decît să-i sucești gîtul ca la pui de găină... putu în sfîrșit să zbiere conul Nisipoiu, năpustindu-se, pe această poartă deschisă, înapoi, la ceea ce-l durea pe el și agitînd cu violență brațul enorm. Privirile lui creșteau amenințătoare, iar namila de trup prindea acum proporții omerice : creșteau văzînd cu ochii, în lumina palidă a becului, parcă și el obosit de această încordare. Să rămînem aci, domnișorule...

— Bun, să rămînem, acceptă și celălalt, hotărît și grav... Să ne oprim puțin la faptul inițial, la adulter și la părăsirea bărbatului... să vedem...

— Să vedem ! repetă Nisipoiu a cărui mînă și-a recăpătat deocamdată direcția normală. Ho, ho, încep mărturisirile...

— Să vedem care a fost atunci agentul moral...

Agentul moral ! Iată două cuvinte care holbează peste fire ochii domnului Nisipoiu.

— Agentul moral ?! Hm, ce are a face aci agentul moral... agentul moral al imoralului ăluia de... de... de...

— Da, agentul moral, continuă Băiatu șuierînd din greu și ștergîndu-și de zor năduşeala de pe frunte. Pentru că lucrurile poate s-au petrecut și altfel, *domnule* Nisipoiu. Închipuieşte-ți un biet tînăr student, un biet suflet de provincial, venind deodată în clocotul acestei Capitale infernale. Băiatul se duce regulat la școală, învață, ia an după an... se apropie licența...

— Ce licență... Ha, ha... lasă că știm noi... licența, a, ha...

— Doar era arhitect... diploma de...

— Aha... ăla... bine ! dar... aha... Lasă la urmă, poftim, avem tot timpul !...

Băiatu furişează o privire iscoditoare spre codul deschis de pe masă. „Mi se pare că am vîrît-o într-însul", încercă el să-și amintească... „Fir-ar al dracului de scrisoare, că nu mă învăț o dată să le rup..."

Dar vocea lui face sforțări să se mențină la calm și seninătate.

— ...viitorul băiatului începe să se contureze. Se gîndeşte să facă puțină politică. Dă de-un om ca lumea...

— Săracul, bietul om, oftează Nisipoiu. Ah, păcătos... păcătos... suflet păcătos și slab... să calci cu gheata capul șarpelui, nu să-l bagi la sîn...

— ...își alege aşadar un arhitect cu renume. Se angajează... bu-un... și toate merg bine la început. Dar domnul arhitect are o soție de toată nostimada, cum se zice... (Domnul grefier tresare crunt și ciuleşte urechile, aruncîndu-i crîncene priviri). Și... tînărul învățăcel... trece sfios pe lîngă dînsa. Nu se întîlnesc decît rar. El salută și trece înainte. Dar iacă, doamna și-a pus ochii pe tînăr. (Domnul grefier și-a lăsat capul uimit într-o parte și sprîncenele lui se ridică, parcă să lase tot mai multă lumină ochilor, cari au descoperit ceva neașteptat în punctul din podea, unde s-au fixat.)... Și în loc să-i răspundă la salut, căutînd să treacă și ea înainte, mîndră ca o nevastă de patron, sau binevoitoare, ca o doamnă atentă cu cei din jurul ei — continuă Băiatu cu tot mai multă ardoare, observînd că de data asta lovitura a prins —, iacă frumoasa noastră cocoană împinge

lucrurile și mai departe. Ochii ei parcă spun altceva tînărului, care se zăpăcește de tot cînd o vede. Ba chiar în treacăt îl mai atinge cu cotul, cînd îi dă mînă să o sărute strînge cu anumit interes pe a băiatului, îi răspunde la saluturile lui cu vorbe care-ți dau de gîndit... Băiatul săracul. care e tînăr, de, dar care, vezi dumneata, n-a glumit pînă acum decît, vorba aia, ba cu o servitoare, ba se furișa noaptea la stabilimente cu tarif, înțelegi dumneata, s-a fîstîcit de tot. O cocoană pe care o credea serioasă și, iacă, îi face toate avansurile... Ce să facă ? Întîi se gîndește să se ducă la bărbat și să dea totul pe față.. Dar cu ce dovedește ? Cocoana va striga ca din gură de șarpe că a fost calomniată și domnul îl va da afară... Să o respingă ? Cocoana se va răzbuna, criticîndu-l la bărbat, înjosindu-l și cerînd să-l înlăture... *Cunoști dumneata femeile, nene Nisipoiule...* S-o ocolească ? Hm... asta e singurul mijloc bun, cînd vrei să păstrezi cinstea unui om care ți-a făcut bine, om pe care îl iubești. Și vrei cu orice preț — apăsă el pe cuvinte — să-l respecți... (Domnul Nisipoiu își întoarce ochii mici, ca de arici la pîndă, dar încă încruntați, spre vorbitor.)

...Ei, ți-ai găsit, continuă Băiatu, cu o volubilitate cum n-a mai avut pînă acum în viața lui. Ți-ai găsit ! Cînd vrea femeia... Te urmărește, domnule, vine după tine... îți iese în cale cînd nici cu gîndul nu gîndești... ba, dacă mai stai în aceeași casă cu ea, îți intră în odaie, domnule. I-a năzărit ei pe tine și pace !... Te nimerește ba pe jumătate îmbrăcat, ba în pat dimineața. (Tresărire violentă la domnul Nisipoiu.) Tu zici pardon ! Ea, că nu știu ce-a uitat... aci cînd a scuturat ieri. (Nici Băiatu, nici Nisipoiu n-au băgat de seamă aci că doamna din lumea mare nu putea să scuture camera unui secretar.) A doua zi tu încui ușa... Îți bate la ușă. Taci. Bate mai tare. Strigă. Te face să crezi că Dumnezeu știe ce s-a mai întîmplat... Iei ceva pe tine, sumar ; deschizi... vine să-ți dea o scrisoare, dar nu se mulțumește că ai luat scrisoarea, intră și ea... Ești încurcat... aștepți să plece... vrei să te speli... să te îmbraci... Se face că nu înțelege... Atunci îi spui lămurit... Mă scuzați, vă rog, vreau să mă spăl... A, poftim, îți răspunde, poftim, poftim, nu mă uit... fă tot ce vrei — îți spune cu înțeles — nu te jena de mine... m-am învățat atît de mult cu dumneata... Tu nu-ți vezi urechile de roșii... o privești și nu mai înțelegi nimic... și cum stai așa prostit colea, lîngă scaun (Băiatu arată scaunul de lîngă el, cu un gest firesc, pe care domnul Nisipoiu îl primi cu o înclinare tot așa de fi-

reasc㠠a capului) ...cum stai aşa prostit, odată te-ai şi pomenit că te-a cuprins... te zbaţi... ea te potopeşte cu gura şi se împinge în tine şi te împinge (Băiatu arată spre pat) că om eşti... Mai eşti atunci stăpîn pe tine ?... Ai uitat şi de binefăcător şi de prieteni şi de omul care ţi-e mai drag şi-ţi vrea binele şi de tot... Pe urmă poţi să-ţi dai cu pumnii în cap cît pofteşti... dacă s-a făcut, s-a făcut... — coboară el vocea dramatic şi începe să scîncească, parcă ar fi un lovit de năpastă, ca la Conservator — mai poţi, mai ai curajul să te duci la cel înşelat şi să-i spui... Iacă aşa se naşte minciuna... Şi pe urmă se strînge una peste alta... Ce să facă acum bietul băiat ?...

Figura domnului Nisipoiu s-a schimonosit peste măsură ; are atîtea cute, care se întretaie aşa de dureros, că parcă ai crede o faţă nefirească, machiată, artificială. Mintea lui de om al legilor înţelege minunat şi îmbrăţişează toate urmările expunerii celuilalt. Iar acela dă implacabil... lovitură după lovitură...

— În cele din urmă, îşi ia lumea în cap şi... să zicem că fuge... Adică, ce să zicem, că aşa s-a şi întîmplat. Noi discutăm doar cazul ăsta... speţa... deci fuge... Ea după el... Îşi lasă şi bărbat şi tot, nu se mai ascunde... Cînd îi căşună femeiei, ştii dumneata... nu mai are nici o ruşine (Nisipoiu clătina capul nervos şi repede ; „te pomeneşti că e în stare s-o facă şi pe asta nebuna", cugetă el cu oroare, gîndindu-se la rîsul lui Vulpache şi Piscupescu). În cele din urmă băiatul ridică şi el glasul : E... pînă aci... Acum dacă lucrurile s-au dat pe faţă, are şi el curajul să se ridice... Nu, *ncne* Nisipoiule ? Păi stai, madam ! pînă unde ! Şi acum ţin-te ; lacrimi şi vaiete ; mă laşi tocmai acum... el nu mă mai primeşte... tu mă goneşti... şi plînsete şi zvîrcoliri pe jos... Pe urmă scoate revolverul şi pac !... (Amîndoi tresar la acest pac !) He, şi hai acum la juraţi : l-am omorît pentru că m-a sedus... pentru că nu mi-am mai dat seama de mine, pentru că, văzînd că sunt mai săracă decît şi-a închipuit acest vînător de avere, m-a lungat... Iar publicul ca de obicei: săraca de ea, victimă socială etc., etc... ştii dumneata, ce-ţi mai spun eu.

Figura lui Nisipoiu nu se mai vede. A intrat toată în pămînt, de parcă el ar fi fost vinovat de toate aceste grozăvii, care au decurs una după alta.

Încît vorbitorul, după o mică pauză, înaintă un pas, concludent, cu mîinile încrucişate pe piept :

— Ei, spune şi dumneata acum, coane Nisipoiule, cine e vinovatul... dă şi dumneata cu piatra ! strigă el sfidător, apoi complectă scoborînd tonul : admiţînd că eşti jurat...

Dar conul Nisipoiu nici nu mai îndrăzneşte să-l privească, se ridică fără să mai zică un cuvînt şi dispare, mînat, spre odaia conjugală, de cumplită fierbere, sub năprasnică presiune.

Apăsă teribil pe clanţa, uşei, care-i rezistă. Îşi aminti că o încuiase singur şi învîrti cheia înapoi cu zgomot mare ; şi cînd aruncă violent ca un uragan canatul greu în lături, căldura de baie a odăei îl primi obscură, învăluitoare şi pacifică. Doamna stinsese lampa şi se culcase ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. El intră lăsînd uşa deschisă, dar uşa reveni singură în uşor, scîrţîind somnoroasă. Întunerecul nu era prea profund, pentru că focul încins bine, din maşină, ţîşnindu-şi lumina jucătoare prin găurile uşei de tinichea, ca printr-un triplu obiectiv de cinematograf, făcea să zboare pe peretele de deasupra patului, în filfîiri misterioare, aripile de vis ale unei neînţelese proiecţiuni.

Ochii lui Nisipoiu căzură asupra aşternutului ca două păsări de pradă : întoarsă cu faţa la perete, Polixenia dormea adînc, cu şuierătoare respiraţie, cu largi mişcări ritmice ale sînilor sub plapomă. Un moment domnul Bănică stătu la îndoială dacă un somn atît de profund putea fi, la o oră ca asta şi-n astfel de împrejurări, tot aşa de sincer. Dar pentru că nu avea la îndemînă nici un mijloc spre a-şi stabili o convingere precisă, începu să calce greoi prin cameră, să izbească lucrurile unul de altul, să trîntească scaunele care-i stau în drum. De cîteva ori se opri cu mîna pe plapomă, gata s-o tragă cu furie şi să scuture cu putere pe adormită. Dar răsufletul regulat şi adînc îl intimida cu desăvîrşire ; era într-însul ceva străin de viaţă, ceva care venea din alte lumi, din profunzimi necunoscute şi întunecate, care-l descurajau. E drept că domnul Nisipoiu aflase, de pe la cabinetele de instrucţie, unde consilierul care-şi aşteptă mutarea din zi în zi vrea cu orice preţ să-l ia după dînsul, că uneori bănuiţii sunt ridicaţi noaptea, pe neaşteptate, pentru a fi interogaţi încă sub puterea somnului, sleiţi de odihna din ceas în ceas întreruptă, să li se smulgă astfel cuvîntul măr-

turisirei. Dumnealui strîmbase din nas însă la auzul unor astfel de barbarii, şi avusese un motiv mai mult să regrete focoasele dar lucidele şi îndelung pregătitele la rece dezbateri civile, pe care avea să le părăsească în curînd, nu atît pentru a face pe gustul domnului consilier, cît pentru a-şi croi o trecere mai sigură spre grefele de tribunal şi curte. Acum, ori de cîte ori se îndepărta de patul adormitei, domnul Nisipoiu înclina să aprobe maniera forte şi barbară, care-l dezgustase, şi aceasta cu atît mai mult, cu cît bubuiturile şi zdroncăniturile pe care le provoca prin odaie păreau că înghemuiesc şi mai mult pe coana Polixenia sub plapomă şi-n somnul ei adînc ; cînd se apropia însă de dînsa, descoperea deodată un zgomot şi mai asurzitor şi se îndepărta grăbit să-l producă îndată şi pe acela. Dar coana Polixenia era lemn ; şi conul grefier spumega de furie amintindu-şi ultimile amănunte din destăinuirea indirectă a lui Băiatu.

— I-auzi, domnule, răcnea dînsul bufnind şi răsturnînd în plimbarea-i nehotărîtă, să intre peste om în casă, să-l găsească despuiat şi, în loc să fugă ruşinată, să-i sară de gît... Nici tîrfele de la bordel, răgea disperat, ţintind cu fulgerile ochilor ceafa adormitei, n-ar fi fost în stare de atîta murdărie... Ptiu... ce ruşine... să te respingă omul şi să dai buzna ca... ca... scroafele... Aaah... ce scîrbă... femeie în toată firea să învîrteşti capul unui copil..., să-l scoţi din minţi... să nu poată omul să înveţe... să-şi dea examene... li...

Ca şi cînd ar fi nimerit deodată un cuvînt magic în această avalanşă oribilă de ocări, conul Nisipoiu se opri subit.

— Licenţa ! gemu el sufocat. Nu l-am întrebat ce e cu licenţa... Nu mi-a lămurit... A, ha, ce e cu licenţa, boierule, domnişorule... să-mi răspunzi...

Şi fără a mai sta la cumpănă, domnul grefier dădu buzna înapoi, pe uşa pe care venise.

Dar fără a fi stat de asemenea la cumpănă, îndată ce au încetat paşii domnului Nisipoiu pe săliţă, Băiatu a şi învîrtit cheia în uşă. Cu mişcări precise şi fulgerătoare, cu o siguranţă dobîndită din vechi şi constante exerciţii, a deschis fereastra dinspre stradă şi a tras geamantanul gata descătărămat de după

pat. Şi rînd pe rînd au încăput, în gura larg deschisă a burdufului elegant de piele, cărţile de pe masă şi de pe măsuţă, pardesiul, hainele şi teancurile de rufe din dulap, perechile de pantofi de sub pat, articolele de toaletă de pe lavoar. Dintr-o calculată obişnuinţă, nici unul din lucrurile lui nu mai era risipit în altă parte ; totul era într-o ordine, care contribuise la timp cu încă un procent, la admiraţia coanei Polixeni, pentru un tînăr atît de ordonat, de curat, de fercheş şi de drăguţ. Din zbor parcă şi-a petrecut paltonul elegant în spinare, şi-a acoperit capul cu ceapacul solemn, şi-a înşfăcat muşamaua umflată a mandolinei. Apoi geamantanul s-a lăsat cel dintîi de pe fereastră, binişor, pe trotuar, spre eterna-i călătorie de noapte şi de mister.

Putea acum domnul Nisipoiu să zgîlţîie în voie bună uşa încuiată pe dinăuntru a rătăcitorului său chiriaş. Putea el să bubuie în lemnul masiv pînă mîine dimineaţă şi să apostrofeze cît de provocător pe cel prea suspect de repede şi de profund adormit (întocmai ca şi coana Polixeni), somîndu-l energic să-i deschidă.

Demult Băiatu ocolise colţul primei străzi, demult el socotise în minte ce avea de răspuns gardistului, care l-ar întîlni cu întreg calabalîcul în spinare, în drum spre cea dintîi staţie de trăsuri. În noaptea asta va bate la amicul său bun şi oarecum vechi camarad de contigent universitar, Grigoraş Idrişteanu, pe care voise să-l asocieze în combinaţia cu domnul Nisipoiu. Pentru Grigoraş, Băiatu păstra şi-un grăunte de admiraţie, pe care nu se sfia să-l rostească în faţă-i cu recunoaşteri şi complimente ; nu era un invidios Băiatu ! Căci în aceşti zece ani de cînd îl cunoscuse — se împrieteniseră după un examen la Civil, la un profesor foarte bine dispus şi larg la notare, care obişnuia să anunţe bilele după fiecare examinare ; doar ei singuri căzuseră din toată seria şi, cum putură constata mai apoi, din toate seriile anului — Grigoraş totuşi nu se lăsase cu una cu două. El nu pregetase să se mai prezinte, ca Băiatu, dinaintea acestor turci de examinatori ; dimpotrivă, le înfruntase cerbicia cu încăpăţînare şi curaj, aşa că după doisprezece ani (Grigoraş era cu vreo doi ani mai vechi decît Mihnea) de muncă îndîrjită şi titanică, el izbutise să obţină, an-iarnă, licenţa mult visată.

Gîndindu-se la el, şi la odăiţa-i cam mucedă şi cam sărăcăcioasă, care nu voise să evolueze deloc odată cu pomposul

titlu al locatarului, Băiatu făcea paşi mari în noapte, amăgind cu gîndurile povara din mînă, care începuse să se resimtă. Noaptea era uscată şi geroasă, deşi anul ăsta prima zăpadă nu apucase încă să vină. Prin vîrfurile uscate ale copacilor, trăsături vîrtoase de cărbune pe fondul deschis al caselor scunde, trecea un susur îndepărtat, cu modulaţii trist prevestitoare, ca-n melodramele cu sfîrşit duios. Deşi curentul se menţinea la înălţime, agitînd doar ramurile de deasupra, Băiatu îi simţea învelişul înfăşurîndu-l şi pe dînsul în undele-i destinse şi reci. El regretă, cu adevărat, temperatura molcomă pe care coana Polixeni ştia s-o potrivească cu atît talent în odaia ce părăsea, din lemnele aduse cu suta de la precupeţul din colţ, strîmbă deci din nas la gîndul că în noaptea asta va lua loc sub plapoma frăţească a avocatului Idriştеanu, întocmai poate ca şi acum un an, cu paltonul pe dinsul în loc de pijama şi cu căciula de biber în cap — pe picioare, care măcar de pantofi trebuiau descălţate, cu covorul greu şi prăfuit de pe podea. Dar şi mai fioroasă îi păru perspectiva uşei încuiate şi a aşteptării cumplite pe recele de piatră al treptelor, jucînd pe cîte-un picior, în tovărăşia bagajelor zgribulite şi blestemînd cu ardoare, la fiecare nou ceas marcat în depărtare de sunetul metalic, şi la fel de îngheţat ca toată noaptea asta, al ornicelor administrative, întîrzierea sigură a amicului expulzat de frig prin subsolurile cu table şi biliarde ale cafenelor din centru.

Lăsînd geamantanul îngreunat de drum din mîna amorţită, pe Băiatu îl muşcă o clipă de inimă tentaţia întoarcerei. Poate că nu fusese cazul să plece ; poate dacă va da un tîrcol îndărăt şi va găsi întuneric şi pace, fereastra crăpată cum o lăsase şi cheia pe dinăuntru la uşă, asta ar însemna că nimeni nu i-a observat plecarea, nimeni n-a făcut controlul ferestrelor pe dinafară, nimeni nu mai are cu dînsul nimic şi că totul n-a fost decît un vis neplăcut, între un om îndîrjit de ciocanele de ţuică şi altul ; ce se simţea cu musca pe căciulă. Mîine de dimineaţă totul se va îmbrăca în tihnă şi în mulţumirea dinainte, convorbirea din ajun nefiind decît o simplă convorbire ca oricare alta, petrecută între doi cetăţeni ca lumea, asupra unui lucru care nu-i priveşte pe nici unul personal.

Şi mîine dimineaţă, după ce portiţa va scîrţîi în urma domnului Nisipoiu, Băiatu ar aştepta în dulcea căldură a plapomei, cu inima sufocată de înfrigurare, ciocănitul uşor în uşă, şi-apoi paşii nesimţiţi ai coanei Polixeni, aducîndu-i, divin şi nepreţuit trofeu matinal, strînsoarea nemaiîntîlnită a intimităţii ei ucigătoare, rar nestemat pierdut de fire pe acest maidan îndepărtat. Fiori repezi şi rămoşi se înfipseră în toate mădularele lui Băiatu la amintirea visului dumnezeiesc — într-atît nu-i venea să creadă c-a fost realitate — care începuse odată cu desfacerea cravatei de către degetele fără manichiură ale coanei Polixeni. Ce, să nu mai aibe parte niciodată de această sfîntă beţie, cum nu i-a mai fost dat să guste, să soarbă, să se absoarbă într-însa, nicicînd în viaţa lui ?

I se pare atît de îngrozitoare această perspectivă, că petrece îndată braţul pe sub şalele pardesiului, apucă nervos mînuşa mandolinei şi înşfacă hotărît geamantanul greu ; dar odată echipat, rămîne să joace în loc, iarăşi nedecis, descurajat, scîrbit de dînsul însuşi, aducîndu-şi învinuiri grele, întreţăiate de şi mai grele autoînjurături şi autoacuzări de poltronerie şi idioţenie. Fugise ca un derbedeu de rînd, după ce aruncase toată vina pe dînsa, după ce ridicase la paroxism furia soţului, descriindu-i felonia şi putreziciunea iremediabilă din sufletul soţiei. Ah, i-e scîrbă, i-e scîrbă, i-e atîta scîrbă de sine, că-i vine să-şi sfîşie hainele şi să se zvîrcolească pe jos, în ţărînă, ca apucaţii din căluş.

Şi porneşte, strivit de povara remuşcărei, înainte, pe drumul apucat, tot mai departe de aceea pe care o vede acum zguduită năprasnic de mînia soţului, strivită, însîngerată, călcată în picioare, ca o otreapă murdară, pe această stăpînă a celui mai de preţ mărgăritar din lume. Băiatu sare, cu imaginaţia lui aprinsă, ca un liberator în ajutorul celei zdrobite, celei nepreţuite, respingînd bruta sălbatecă şi inconştientă, în vreme ce pasul lui, întraripat de mişcarea vie a imaginilor din minte, se îndepărtează tot mai mult de comoara pe care n-a ştiut s-o descopere de la început.

A ajuns acum în dreptul casei Balamancelor, şi nu doar că geamantanul s-a îngreunat iară peste măsură, dar amintirea Vevéi şi a sindrofiei de-acum nu mai mult de două săptămîni, îi covîrşeşte sufletul într-atîta, că-l obligă la o nouă haltă. Îl năpădeşte atunci amintirea sărutului fetei pe banca de sub copacul unde s-au refugiat. Sărmana, cum i-a urmărit pînă acolo,

cum i-a așteptat să-și termine lungul sărut... și de cînd trebuie să fi așteptat ! Și cum s-a arătat gata să cheme pe Vevé la dînsa acasă, făgăduință pe care apoi s-a ferit s-o împlinească. Mă iubea, săracuța... dar cine dracul bănuia că nevasta lui nenea Bănică Nisipoiu are pusă deoparte o astfel de...

Băiatu lăsă din nou bagajele jos pentru a lua rezoluții eroice. Ei bine, în astă-seară nu se va mai întoarce la Nisipoiu și nu va mai reveni niciodată să dea ochi cu dînsul. Dar pe coana Polixenia o va întîlni, fie ce-o fi să se întîmple. Chiar de mîine va da tîrcoale pe-aci, în orele cînd domnul grefier e la judecătorie. Va bate în geamlîcul de-afară plin de îndrăzneală, o va implora să se oprească dacă ea îi va trînti ușa în nas, o va îndemna sufocat și cu tremur în voce de Conservator, să nu creadă nimic, nimic din ce i-a spus bărbatul ei, care vrea s-o prindă, după ce a încercat aceeași metodă și cu dînsul fără să izbutească...

Dar cum va explica această fugă lașă și subită ?...

Drace, o va explica el și pe asta într-un chip oarecare ; o explicație se găsește ea oricînd la îndemîna omului.

Dar cînd apucă din nou toarta geamantanului, un rînd de ferestre de la casa doamnei Balaman se deschise cu zgomot mare, în noapte. Băiatu n-avu timpul decît să se ferească în întunerec. În cadrul întunecat al geamului deschis văzu o umbră albă, cu brațele întinse ca fantomele din proiecțiuni ; pe urmă mîinile căzură și apucară convulsiv prichiciul ferestrei. Un cap buhăit ca de înecat alunecă atunci în afară și Băiatu reconstitui mutra pleșuvă a chiriașului bătrîn Gălușescu, pe care lumina slab vărsată de felinarele îndepărtate o descompunea hidos.

„M-a văzut !“ crezu Băiatu numai un moment, căci, în momentul următor, văzu și auzi apariția nocturnă dedîndu-se la horcăitoare exerciții de respirație, care-l înfricoșară. În ochii nedefiniți bine, fosforul spaimei scînteia atît de viu, că tocmai pe trotuarul de dincolo Băiatu văzu cum duhul morței încearcă să gîtuie hoțește pe bătrîn. Pe urmă respirația se calmă pe încetul și bătrînul, obosit de luptă, își rezemă capul de cerce-

veaua rece. Mihnea simți cum îl podidește compătimirea și-și aminti cuvintele rele ale coanei Polixenia la sindrofia Piscupeștilor : „...cu bătrînii e rău, poate au nevoie de o doftorie, de spițeri..." „Ba și de popă", complectase domnul Gălușescu, rîzînd o clipă, pentru a-i îngheța apoi rîsul deodată, speriat de sinistra profeție.

Memoria lui Băiatu se umplu toată de expresia dîrză a coanei Polixenia în acele momente ; parcă rostea un blestem, așa țintea cu ochii pe bătrînul înțeles cu ceilalți ca s-o prindă în lațul zîzănici !

Și cumplitei înfățișări de Nemesis i se adaugă îndată, în sîngele lui, amintirea apropiată a strînsoarei de clește, care-l zdrobise.

„Ah, vrăjitoarea !" gemu el de plăcere și de necaz, mîine vom da iarăși ochi amîndoi, nu te teme...

De peste drum îi veni pînă-n adîncul timpanelor un susur bizar, reținut, căruia se străduí, cîteva bune minute, să-i dea un înțeles : bătrînul plîngea. Își lăsase capul de tot pe pragul ferestrei și plîngea cu sugrumate și nestăpînite suspine.

Băiatu porni atunci, mai îndîrjit ca niciodată, strecurîndu-se prin umbrele de ziduri și copaci... Și pînă la colțul apropiat îl însoți într-una plînsul nemaistăpînit al bătrînului, subțiratec ca un plîns de copil...

Idrișteanu, bunul prieten al lui Mihnea, avea și foc în sobă. Afacerile nu-i merseseră cîtuși de puțin bine nici în ultima vreme, dar luase o rezoluție eroică : să intre în magistratură. I se oferise să-și aleagă trei locuri, unde era vacant postul de stagiar : un sat din Bihor, un altul în Maramureș, un al treilea în sudul Basarabiei. Ei înclina spre cel dintîi pentru că era numai la vreo 80 de kilometri de Oradea. Dar asta, numai așa ca să fie mai aproape de-un centru important pentru a se mai aproviziona din cînd în cînd ca lumea. Altfel, era sătul pînă-n gît de viața de oraș și mai cu seamă de oraș mare. Și Bucureștiul ăsta ajunsese de-l scîrbea pînă peste urechi : nopți pierdute, burta goală, dîrdîială iarna, o fi de ajuns atîta. Acuma va începe o *viață nouă !* În vederea salariului de magistrat, care va purcede să curgă cu această viață nouă, obținuse cîteva mici

credite, cu care-şi plătise ceva la cameră, hăt, mult din urmă rămasă pe veresie, şi-şi permisese acest lux, pe care nu-l mai mai gustase deloc în ultimii doi ani, de cînd, licenţiat fiind, nu se mai abătuse pe la părinţi, în Oltenia : lemnele, aceste admirabile lemne de fag, care fac un atît de voluptos clăbuc de flăcări în soba surprinsă de fericirea încălzitului, ca o domnişoară de mult uitată, cerută de curînd în căsătorie. Esenţa de fag este desigur lemnul de foc cel mai ideal ! — era ultima opinie a lui Idrişteanu şi, de aceea, dacă avea vreun regret că are să prefere Bihorul — Maramureşului, se gîndea numai la acele imense păduri ale moţilor, în mijlocul cărora măcar ştiai că nu degeri niciodată.

Întîmplările din ultima vreme ale lui Băiatu, el le ascultă cu luare-aminte, dar şi cu o pronunţată schimă de dispreţ în colţul gurei : ah ! va scăpa de toate aceste mizerii ! Dacă va găsi o fată de *grof* bogat, poate o va lua, căci i-e lehamite de schimbatul gazdelor, cu emoţii, noaptea, pe fereastră, cu teama coanei proprietărese în spate, cu aceea a gardistului din colţ, în faţă... Dealtfel acuma nu mai e nici de gîndit la aşa ceva, doar va face parte din magistratură, ce dracu ! Şi, hotărît lucru, astfel de escapade nocturne frizează puţin codul penal. Idrişteanu găseşte aci locul să facă o adîncă reflecţie asupra nesăbuielilor vieţii de toate zilele, şi mai cu seamă a celei studenţeşti, cînd, din ignoranţa legilor, cel tînăr se aruncă legat la ochi în atîtea încurcături grave de ale căror triste consecinţe, la o adică, dacă şi-ar putea da seama, s-ar îngrozi. Acum lui îi repugnă astfel de mici „infamii" care pentru un licenţiat veritabil, şi mai ales pentru unul dedicat sfintei misiuni a împărţirei dreptăţii, n-ar mai avea nici o scuză. El dezaprobă categoric planul lui Băiatu de a mai încerca să vadă pe Polixeni, ţinînd seama de posibilităţile de pedeapsă, chiar *propria manu*, de care dispune, în modul cel mai *legal* cu putinţă, grefierul Nisipoiu, care, „crede-mă pe mine, e un mare cunoscător al legilor". Grefierii ăştia sunt foarte preţioşi şi, în prima parte a carierei lor, tinerii magistraţi sunt nevoiţi să-i cultive cu multă luare-aminte, fără totuşi a se lăsa cu totul pe mîna lor. „Ăştia *te duc*, dragă, într-un mod surprinzător."

Sfatul prietenesc, de rămas bun, pe care Idrişteanu poate să i-l dea bunului său amic, e acum să se potolească şi să înceapă preparatul. Iată, îi pune la dispoziţie camera lui — pe care o va părăsi mîine, poimîine, pentru că numirea trebuie

să-i sosească dintr-o zi pe alta, îndată ce va indica judecătoria aleasă — deci pînă după perioada examenelor, de care poate să se ocupe aşadar în liniște.

— Chiar pînă-n martie ai achitat-o ?... s-a interesat cu mare surprindere Băiatu.

La care celălalt a răspuns, pe cît de laconic, pe atît de categoric :

— Am spus o dată. Sunt doar magistrat acum !

Dar Băiatu s-a dat cîțiva paşi îndărăt, contemplîndu-l cu braţele încrucişate :

— Ei, cum dracu, lasă ăştia dreptatea oamenilor pe mîinile tale, mă ticălosule ? N-ai fugit tu noaptea cu chiria neplătită, n-ai şterpelit-o din restaurante după ce te ghiftuiai bine şi vedeai că se îndepărtează chelnerul, n-ai trişat la cărţi, banditule ? ţi-aduci aminte că ai mîncat şi ceva bătaie pentru astă ispravă ; nu eşti tu ăla care mă învăţai cum trebuie să ţiu zarurile în mînă ca să iasă dubla dorită cînd le arunci ? nu eşti tu ăla care de cîte ori ieşeai din cafenele te alegeai cu cîte o umbrelă sau un baston... c-o pălărie nouă... şi odată chiar c-un *pardessus* ?... Uite-o aicea, o vezi ?... şi Băiatu înaintă cu paşi sigur spre un baston de piele cu mîner mare şi întors, atîrnat în cui. Nu e asta ultima ta achiziţie, umbrela-baston, care se nimerise lîngă *pardessus*-ul tău, în cuierul sălei de biliarde de la Boulevard ?... Şi apucîndu-l pe Idrişteanu de umăr, îl împinse dinaintea oglinzii celei mari a dulapului :

— Ia uite pe ce Arsène Lupin, gentilom şi pungaş, a încăput tragedia moţilor din Maramureş ! arătă el în oglindă spre imaginea proaspătului magistrat, strînsă în *pardessus* fumuriu, pe talie, cu gambetă inobservabil lustruită de perie, cu pantofi de lac, la vîrfuri pătrate...

Idrişteanu surîse calm şi bătu pe umăr prietenește pe vechiul său amic...

— De ce mă insulţi în propria mea casă, pe care ţi-o şi dăruiesc pe două luni întregi, vezi cît eşti de meschin şi ingrat ?... Mai întîi mă acuzi pe nedrept de eleganţă... uite, *pardessus*-ul meu e cu talia sus, pe cînd aproape de trei ani se poartă cu ea jos... iar cît despre aventurile trecutului, să vărsăm o lacrimă peste ele... În orice caz, am tras de-acolo multă experienţă, care va fi extrem de folositoare bihorenilor mei. Dar să revenim la tine, neisprăvitule ! De ce întorci vorba ?

Aș vrea să văd licența dumitale, care ți-ar șterge dintr-un condei toate nemerniciile și escrocheriile, cum mi le-a șters mie...

— Pardon, nici o escrocherie...

— Nu ești dumneata cel care mi-a explicat mecanismul părăsirei domiciliului noaptea ?...

— Daaa... recunosc... doar atît...

— Atît ? Nu ești dumneata cel care mi-a sugerat geniala idee a marghilomanului cu dichis, cu care, pînă să-l explice bucătarului, chelnerul îți lasă răgazul necesar ca s-o ștergi boierește, grav, și fără nici un semn de grabă ? Parcă te văd cum porneai ca un curcan, cînd îmi dădeai lecții... și aplicații pe teren... cînd mă așezai la alte mese ca să văd cum lucrezi. Nu te-am scăpat eu, pezevenghiule, atunci, la „Carul cu bere", cînd te simțise chelnării și i-am auzit cum se sfătuiau să nu te scape din ochi, de am plecat după tine la closet, să-ți dau gologani, că altfel dormeai la poliție ? Răspunde aici ce te întreb, *picpoketule !* Și acum, după ce m-ai împins pe calea pierzaniei, arunci cu piatra în mine, *quoque tu Brute ?*

— Daa... exact, recunosc... astea eu te-am învățat. Iar dumneata, drept mulțumire, m-ai pus complice la pocherul în trei, cu semne din picior pe sub masă. Nu poți nega că, înainte de a mă duce la mesele tale de cărți, nu eram novice în chestia asta !... Iar cît privește șterpelitul umbrelelor, niciodată nu mi-am îngăduit o murdărie ca asta... Ți-aduci aminte, cînd mă îndemnai : „Ia-o, mă, și tu p-asta, că e de mătase și nu te vede nimeni..." Dar pînă acolo n-am mers... Am tras chiulul la niște restauratori speculanți și îmbuibați de franci, am făcut deci operă socială, am mai păcălit p-ici pe colo, din învățătura ta, niște cartofori și niște vițioși, care nu meritau altă soartă, deci operă morală ; ca să șterpelesc umbrelele de mătase ale unor bieți oameni nevoiași și cinstiți, la asta nu m-aș fi pretat pentru nimic în lume...

— Pentru că ți-era frică...

— Frică, mie ?...

— Păi nu mă admirai tu pentru curajul meu, măi licheaua dracului... Nu ești tu, care, cînd ieșeam de la filmele cu detectivi, mă strîngeai de braț și-mi spuneai : „Mă, tu ai adevărată stofă în tine".

— Îmi băteam joc de tine, măi nătărăule, și tu nu-mi remarcai finețea. Evident, te-am admirat și te admir și acum, ești o mare lichea, de-o calitate superioară, recunosc. I-auzi,

cu ce seninătate pretinde el să fie magistrat... Dar în sfîrșit, du-te dracului... tocmai am nevoie de-o cameră ca asta pentru Polixenica mea. Însă, caraghiosule, nici prin gînd nu-mi trece să-ți fiu recunoscător... O s-o trec și p-asta în contul avansului pe care ți l-am făcut atunci... ți-aduci aminte, cînd mi-ai pierdut toți banii cu ăia doi, pe care credeai că-i duci. Dar te-au dus ei pe tine... Ne-au lucrat clasic... Așa pocheriști mai înțeleg și eu... ăia știau să mînuiască piciorul pe sub masă, nu ca tine, imbecilule, care-ți pierdușești pînă și cumpătul, de parcă erai gata să și plîngi...

— Idiot ești, mă... eu rîdeam atuncea, tipule, că erau banii tăi... Dar mi se pare că mă ții cam de mult cu avansul ăla... eu cred că ți l-am plătit și răsplătit de vreo douăzeci de ori pînă acum, cu țîrîita. Dar așa am fost eu... n-am trecut la catastif, că nu-s fecior de negustor...

— Ești fecior de perceptor, pramatie, și mi se pare că e anul, de cînd îmi spuneai că tat-tău și-a isprăvit de ridicat două case...

— Și are să mai ridice, tipule... Îmi pare rău că nu învîrtește afacerile în tîrgușorul ăla, unde e tat-tău negustor, să ia vreo cincizeci de piei după el...

— Gangsteri ordinari...

— A, te rog... pînă la părinți... Părinții sunt sfinți, ies din discuție...

— Vedea-v-aș jupuiți de vii, toată familia, ca pe sfinții ăi adevărați din calendar... tu mi-ai pus cărțile în mînă...

Lui Mihnea îi producea o satisfacție curioasă această recunoaștere tacită, pe care Idrișteanu o adaptase cu o marcă vădită de superioritate, că el îl dusese la primul pocher în trei. De fapt, Băiatu, care știa orice joc de cărți încă din clasa a doua secundară, aflase de adevăratul rost lucrativ al măsluitului de la un concetățean puțin mai în virstă, Dumitru Bobescu, fost ofițer de administrație în timpul războiului, pus în urmărire pentru deturnări și acum dezertor înrolat în legiunea străină din Alger. Tot Dumitru Bobescu, care la începutul cursului secundar era cu doi ani înaintea lui Băiatu, pentru ca la sfîrșitul lui să fie cu doi ani în urmă, era cel care-l inițiase

în arta de a trage chelnării pe sfoară și a abandona proprietarii pe fereastră. Băiatu nu adăogase de la el, pentru cei din urmă, decît capitolul de importanță mediocră pentru dascălul său, al seducerei cucoanelor acestora legitime și nelegitime, învestite cu ținerea cheiei și cu dreptul de a încasa chiria. Băiatu era un liric și un romantic, orice s-ar spune : însăși mandolina lui era o mărturie. Dar nu lipsit de întrepiditate. Astfel, la primul pocher pe care-l încercă pe cont propriu, în camera lui, fără știrea lui Bobescu, și care se întîmplă să fie în trei, el pierdu ca un idiot tot tainul de arginți, venit recent de-acasă, pe-o lună, cu toate semnele „invizibile" pe care prietenul și învățătorul său le făcuse pe dosul cărților. Rămas astfel ca pasările cerului într-un oraș mare și zgomotos ca Bucureștii, Băiatu nu descurajă ca oricare alt fiu al provinciei, rătăcit în această cetate de perdiție. Dimpotrivă, el își aminti, e drept, cu destul necaz, dar și cu mare admirație, cum mizerabilii de parteneri îi înțeleseseră tot alfabetul clandestin al cărților, acceptîndu-le astfel fără nici o protestare, ci numai cu semne muteşti între dînșii, pe cari intuiția profundă a lui Băiatu le extinse și dedesubtul mesei, unde picioarele celor doi „bucureșteni" puteau comunica în voie. El nu blestemă deci Capitala și nici nu-i jură răzbunare, ci dimpotrivă, ca un oltean adevărat și fecior de negustor, o iubi și mai mult, căci îi dezvăluia atîtea palpitante mistere și „lovituri" — și, împăcat cu sine, alergă la Bobescu să-i împărtășească marea descoperire a pocherului în trei.

— Mă, doi șmecheri, mă, dați dracului, doi bucureșteni, știi d-ăia sadea... mă, de-o finețe și de-o inteligență rară... și de-un fler, mă... începu el cu sinceră admirație.

— Idiotule ! Cum n-ai înțeles de la început că asta e o sinistră pungășie. Trebuie să-ți fiu dădacă pentru toate fleacurile ? Devla ta nu putea înțelege și de la sine lucruri atît de elementare. Și-acuma îmi vii aci curățat complect... Haid, ieși afară... Nu-ți împrumut nici un gologan de cinci! Să-ți mănînci pîinea cu sudoarea frunței tale, inventînd la marghilomane cu dichis.

Și pentru a-l căli la viață, Bobescu, într-adevăr, nu-i dete nici un gologan toată luna, ceea ce pentru Băiatu fu o adevărată catastrofă sufletească. Pentru că era infinit mai ușor să aplici metoda marghilomanului cu dichis în restaurante, așa numai de amorul artei, cînd te simțeai cu gologani în buzunar,

decît lefter cuc. La orice surprindere, erai pus la adăpost de neplăceri : „A, pardon, vream să dau un telefon, dar pentru că eşti grăbit, haid, fă plata !“ Şi, îmbufnat că ai putut fi bănuit de-o atît de ignobilă infamie, nu dai, evident, nici un bacşiş, ca să se înveţe pe viitor aceste canalii de chelnări cum trebuie să se poarte cu oamenii cari nici în timpul mesei nu mai prididesc de afaceri. Pe cînd, lipsit de orice suport moral în fundul buzunarelor, operaţia marghilomanului era un veritabil calvar, curată masă cu noduri.

Mult timp mai apoi, Băiatu cunoscuse pe Idrişteanu. De care, atras de o afinitate instinctivă, se alătură din ce în ce mai mult, mai ales după ce Bobescu izbuti în sfîrşit să-şi ia în particular liceul şi să intre în şcoala militară. Cu toate astea o rezervă reciprocă prezidă la începutul cimentării acestei lungi amiciţii ; amîndoi prietenii părură încă multă vreme că mai au ceva să-şi spună pe deasupra destăinuirilor de tot felul ce-şi făcuseră.

— Încă nu mă înţelegi pe de-a-ntregul, aveau ei obiceiul să-şi grăiască. O, ho ! mai ai cîte ceva de învăţat de la mine şi cred că ai să-mi fii recunoscător toată viaţa !

Dar cu cît se arătau mai misterioşi, faţă de ceea ce i-ar putea face recunoscători unul celuilalt, cu atît se îngrădeau şi mai mult în mutism şi teamă de a nu strica o amiciţie plină de atîtea nădejdi făgăduitoare. Pînă cînd, la o reprezentaţie de cinematograf, în care eroii principali se întîmplaseră să fie un temut trişor american dinaintea războiului de secesiune şi rivalul său în amor, care-l demască în cele din urmă, Idrişteanu, cu coada ochiului înfiptă în expresia figurei amicului său, nu-şi putu reţine dispreţul pentru această prea obişnuită întorsătură a evenimentelor de pe ecran. Mihnea Băiatu se grăbi atunci să-l aprobe şi, părăsind sala, Idrişteanu îi împărtăşi tocmai ceea ce lui Băiatu îi juca pe buze : organizarea unui pocher în trei. Şi pentru că Idrişteanu luase aer de iniţiator, Băiatu sta gata să-l întrerupă cu un hohot formidabil, însoţit de-un ghiont prietenesc : „Cui îi vinzi tu castraveţi, bibicule ?“ Însă tot amînînd această explozie de ironie, care avea să încurce zdravăn pe amicul plin de ştiinţă şi de aere, Mihnea găsi că e mai picant pentru dînsul să păstreze încă atitudinea aceasta de ageamiu. Chiar mai tîrziu, cînd Idrişteanu încasă cîţiva ghionţi zdraveni de la un fost tovarăş de pradă, pe care-l atrăsese, minţindu-l că a găsit un ageamiu, şi-l traduse în avantajul lui Băiatu, printr-o

dublă manevră extrem de abilă şi, evident grea, prefăcutul novice se complăcu să-şi păstreze candoarea.

De aceea, acum, la răscrucea vieţei, Băiatu putu să aducă orice reproş voi celui ce-i infectase viaţa cu „veninul trişajului". Simţea o plăcere, pe care nici el nu şi-o explica bine, să joace rolul de victimă, şi chiar ţinu să repete că, în toate aventurile lui, el a pus romantism şi poezie, că propriu-zis, nu s-a pretat la nici o escrocherie ori pungăşie calificată şi că aportul pe care l-a adus el în societatea cu Idrişteanu, adică părăsirea pe neplătite a gazdelor şi chiulul tras chelnărilor în restaurante, nu-s decît scuzabile şi simpatice aventuri studenţeşti, codificate ca atare şi ridicate la rangul de inerente poezii, de nemuritorul roman *La vie de bohème* [1], al deliciosului Murger, adoptate şi practicate pe-o scară întinsă, cu o regularitate de ritual, de mai toţi studenţii noştri în trecere prin Paris şi mai cu seamă de cîte-un mare poet, tot pe atît de ilustru în analele gazdelor pariziene, pe cît e de celebrat în analele literelor româneşti.

— Iată cu ce nobile şi distinse obiceiuri te-am hărăzit eu, scumpe amice, în schimbul trişajului cu care mi-ai otrăvit sufletul şi-n schimbul furtişagului de prin cuierele cafenelelor, cu care, slavă Domnului, nu ai putut să mă conrupi, scumpe domnule magistrat. Rămîn deci cu sufletul pur în urma nefastei d-tale traiectorii pe lîngă viaţa mea şi fericit că am scăpat de orice posibilitate de complicitate, pe viitor, la pocherul în trei. De mîine mă dedic eternei mele chemări, aventura de dragoste, pe care o ridică şi o purifică îndrăzneala şi pericolul, pentru care un laş ca dumneata nu poate să aibă decît cuvinte de dezaprobare şi cumînţenie poltronă. Du-te deci de vezi de umbrelele şi cuierele moţilor, iar cît priveşte dărnicia, pe care mi-o faci cu odaia dumitale, aştept nerăbdător să-mi trimeţi, din prima leafă, acoperirea totală, deducînd chiria de faţă, a banilor pe cari ţi i-am avansat şi pe cari acum, ca magistrat, ai putea să-i socoteşti mai în conformitate cu regulele aritmeticei.

Autoînduioşat deci, cu sinceritate şi bună-credinţă, de curăţenia lui sufletească şi de legitimitatea poetică a actelor sale obişnuite, Mihnea Băiatu întreprinse chiar de a doua zi o serie de tîrcoale pe lîngă casa doamnei Nisipoiu... Dar pe coana Polixeni n-o zări nici măcar în coridor ; iar la geamlîc nu găsi încă

[1] De fapt : *Scenes de la vie de bohème.*

suficient curaj să bată. Reîntors acasă, găsi pe Idrișteanu în culmea fericirei și în febrilitatea împachetării : primise numirea. Veni deci la timp ca să salveze, din gura, încăpătoare, de cufăr al amicului său, *Codul penal* de Papadopol și Pastion, pe care proaspătul magistrat, din nebăgare de seamă, evident, îl amestecase printre cărțile sale. Pe urmă fu nevoit să asiste pînă la sfîrșit la această fericită împachetare, pentru ca astfel de confuzii să nu se mai repete.

În zilele următoare, Mihnea deveni de-o activitate fără pereche : împărți tîrcoalele de pe lîngă Fundătură (în Fundătură propriu-zis nu se aventura decît cu infinite precauțiuni, căci la caz de pericol i s-ar fi barat complet ieșirea spre stradă — și aci rezida nenorocul lui de a nu zări chipul aceleia spre care amintirea cea mai dulce îi da nerăgăzuite ghesuri) cu adevăratele expediții ce făcu întru căutarea lui Băiatu Mih., scumpul său salvator. Vacanța Crăciunului bătea la ușă și el trebuia să aibe ultimele asigurări, din partea acestui tînăr umblăreț, că în februarie examenul va fi trecut fără doar și poate. În trei rînduri, la trei ore deosebite, cercetă acasă la dînsul, dar fu cu neputință să dea cu ochii de ochelarii imenși pe figura de scafandru a omonimului său. Deci noi griji asaltară pe Băiatu, care văzu că nici în astfel de condiții nu poți lua licența fără emoții și neplăceri. Fu nevoit deci să lase deocamdată tîrcoalele de la gura Fundăturei, pînă nu va da de fugarul ăsta neastîmpărat. Nu-l mai văzuse de multă vreme și ideea că poate s-a răzgîndit cumva să mai își ia acum licența, or și mai grav, că din cauza activității lui naționaliste, nu va mai fi citit de mult nici o iotă, îi scăzu obișnuitul lui optimism entuziast, pînă la groază și disperare. O, trebuie să-l găsească neapărat și să-l scuture zdravăn pe acest nepăsător și ignorant de propriile lui interese !

Și **astfel se întîmplă că Mihnea Băiatul** călcă din nou pragul Universității. Îl călcă propriu-zis, pentru că el nu mai pătrunsese prin coridoare și prin săli de la ultima tentativă de examen, care avusese loc acum trei ani, și nici nu simțise curiozitatea să vadă cum îi stă Universității acum, cîrpite și înnoite. Se mulțumise, în acest interval, să pătrundă, pentru a-și

plăti taxele şi a se salva de exmatriculare, cu cele mai fanteziste certificate medicale, doar în aula clădirei celei vechi, unde se aflau pietrele arheologice şi secretariatul de la Drept. Ceea ce-l izbi de astă dată, în chipul cel mai plăcut cu putinţă, fu îmbulzeala aceea de bîlci din coridoare şi numărul considerabil de fete, care nici măcar nu suferea comparaţii cu acel al vremurilor patriarhale de dinainte de război. Toaletele cele mai varii, de la paltonul soios şi cvasibărbătesc al studioasei suburbane or de provincie nouă, nepudrate şi neînduplecate dinaintea deşertăciunei atîtor găteli, şi pînă la domnişoara de familie, cu blănuri şi bijuterii, reţinură pe Băiatu, ca pe-un fiu risipitor revenit la sînul părintesc, o jumătate de zi în locaşul celei mai înalte înţelepciuni. Sala cursului de franceză era exclusiv femenină ; la seminarul de estetică literară se distră ca la teatru : aplauze, rîsete, dezaprobări, fluierături, la care luă şi el parte cu dragă inimă, după cum vedea că procedează majoritatea. La Drept, nimeri un curs la un profesor pe care nu-l mai văzuse niciodată, dar al cărui nume, strigat de studenţii ce-i anunţau venirea, îmbulzîndu-se spre locuri, îi era cunoscut din auzite. Dorea chiar de mult să-l cunoască : asistă deci la o turuială leneşe, adormită şi absentă, a unei măşti negre şi fălcoase, care se adresa tavanului şi ferestrelor, în vreme ce de pretutindeni, în sala tixită, zbîrnăiau replicile conversaţiilor, întretăiate din cînd în cînd de rîsete înfundate şi de miorlăituri.

Băiatu reveni şi-a doua zi, amuzat de spectacol şi hotărît să întrerupă escapadele în Fundătură pînă va da ochi cu brăileanul. Îl căutase iar acasă, îl aşteptase noaptea în faţa porţii, îl aşteptase dimineaţa, îl aşteptase după-amiaza ceasuri întregi; dar, cum naibelor se întîmpla, Băiatu Mih. „tocmai atunci" apucase să plece.

— Cu niţel dacă veneaţi înainte, îl găseaţi ! îl consola gazda lui, o durdulie scurtă şi roşită zdravăn peste roşul sănătos şi dur pe care i-l mai dăruise, pe deasupra, Dumnezeu, fără nici o economie.

Mihnea îi lăsă vorbă că îl va vizita a doua zi la o oră anume. Dar a doua zi, durdulia roşie şi înroşită îl anunţă cu regret că domnul chiriaş nu mai dăduse din ajun pe-acasă.

— Asta se întîmplă foarte des, îl informă ea. Uneori lipseşte cîte trei şi chiar patru zile. Şi nu spune niciodată unde

s-a dus. Dar noi am aflat că pornește tocmai în Moldova și ia drumurile în picioare, străbătînd satele și vestind lumea că se va întîmpla nu știu ce, și că la alegeri să voteze, chipurile, cu dînșii. Asta mi-a spus-o al meu, care de cînd lumea a fost cu liberarii și că liberarii îi lasă să facă așa pînă-și termină școlile, că pe urmă îi înhață ei cu arcanul... Odată a lipsit și-o săptămînă...

Mihnea simți senzația tragică a golului, a pustiului fără margini, a lipsei de reazim. Noroc că se mai afla dinainte-i această durdulie, care era departe de a prezenta nurii Polixeniei, dar care era totuși o proprietăreasă. Își continuă vizitele din ce în ce mai dezolat și mai înfricoșat de vacanța nesigură care se apropia. Și ea-l primi din ce în ce mai familiară și mai dispusă la vorbă și parcă nu tocmai așa plină de regret că Mihnea nu-și găsește, în sfîrșit, pe mult căutatu-i amic rătăcitor. Încît el se gîndi, pe bună dreptate, dacă această femeie nu-l înșeală anume cu vorba, ca să-l aducă tot mai des încoace. Astfel că, într-o bună zi, cînd ea-l întrebă dacă mai vrea să mai lase încă vreun fînd pribeagului amic, îmbiindu-l iarăși în camera acestuia, el o rostogoli ca pe-o minge în patul nedesfăcut de multă vreme. Și jocul acesta mai dură și-n zilele următoare — dar Mih.. plecatul să cutreiere satele Moldovei pentru a propovădui cuvîntul adevărului și îndreptarea lumei, tot nu se ivi. Primele zăpezi trecătoare ale începutului de iarnă găsiră astfel pe Băiatu într-o stare cumplită de dezolare. Niciodată, în ajunul unei vacanțe, nu se simțise încă așa covîrșit de tristețe. Și amărăciunea îi punea o doză bună de lașitate în mișcări. Astfel dibuirile pe care le mai încercă pe lîngă gura Fundăturei fură atît de descurajate și de blegi, de lipsite de orice inițiativă, că trebui să se întoarcă distrus spre mingea roșie, care-l aștepta vibrînd în odaia haimanalei de Mih., cu toate că începuse să-l dezguste.

Dar culmea tristeței i-o pricinui acea figură palidă de fecioară, cu ochii pierduți în cine știe ce gînduri streine de tot ce e în jur, pe care o întîlni într-o dimineață pe coridoarele încă goale ale Universității. Se opri în loc și-o urmări cu sufletul apăsat ca de un bloc de piatră, pînă ce coti colțul coridorului.

Se luă după dînsa, dar n-o mai găsi, în largul spațiu pe care intersecția sălilor o făcea cu capătul scării și unde studenții aveau obiceiul să se aștepte. Coborîse oare, urcase la alt etaj, sau intrase într-una din numeroasele săli de curs ale căror uși dau tocmai aci ? Altădată Băiatu ar fi făcut să plesnească aceste uși cu toată puterea în cadrele lor și ar fi examinat la moment cu ochiul lui vulturesc tot conținutul încăperilor. Într-o clipită apoi, s-ar fi repezit în stradă și-ar fi ghicit mersul elegant al fetei, dintr-o sută de mersuri, dacă părăsise cumva Universitatea. Acum însă rămăsese imobil și paralizat, incapabil de orice nouă voință de mișcare. Acea curioasă paliditate și acea stranie privire ! Acel mers străin de orice apropiere, ca spre un țel ascuns și insesizabil oricărui alt ochi, și totuși atît de sigur și de ferm !

Dar pe Mihnea l-a intrigat tocmai această privire prea absentă, care a trecut pe lîngă dînsul și în care, el a văzut bine, n-a încăput. El care era atît de obișnuit să i se arunce priviri în orice minut, nesolicitate chiar de ochii lui, dar numai pentru mărimea și pentru negrul lucios al ochilor, pentru părul lui creț ca fuiorul, pentru pielea subțire și dulce, de culoarea cafelei cu lapte a obrazului, pentru privirea lui cutezătoare, francă și impunătoare, care caută drept în miezul ochilor streini. Cu fetele de la Universitate se mulțumea doar cu atîta : acest rapt de priviri pe care-l săvîrșea cu duiumul, numai dintr-o raită pe coridoare, în ținuta lui de *dandy* și cu pălăria lui tare, al cărei soi ușor de sub boruri era anulat de poziția ei puțin pe-o parte și foarte vag strengărește, astfel că nu poți descoperi dintr-o singură ochire pe șmecher de elegantul grav și serios. Dar încolo simțea un fel de teamă la apropierea acestor domnișoare, pe care i se părea că mai deaproape n-ar fi putut să le uimească cu nimic, cum vrea el. Așa, cînd mai da prin familii de cîte o domnișoară Vevé, de la Științe, or mai cu seamă de la Medicină, și mai era și vreun pian salvator pe-aproape, Băiatu nu se sfia să deschidă bătălia, calm și hotărît. Fetele de la Drept, asemeni nu-l intimidau prea mult, căci, în afară de o încercare de întrecere a cunoștințelor juridice, ceea ce ar fi fost desigur pedant și plictisitor din parte-le, înclinarea lor spre material și util n-avea desigur nici o piedică să-i întindă spiritului practic, de oltean dîrz și fecior de abili negustori. Dar îl neliniștea studentele cursurilor de literaturi și mai cu seamă cele de la Filosofie, în genere, toate acele care se păreau lui că, în afară

de diplomă și de avantagii în viață, mai caută un rost sufletului propriu, un sens vieții acesteia, ba chiar lumii întregi și infinite. He, asistase și el, nu-i vorbă, la prelegerile *lui Negulescu* dinainte de război, pentru că se aduna aci tot ce studențimea feminină prezenta mai de elită pe vremea aceea. Auzise astfel, involuntar, termeni care-l impresionară adînc, pentru că tocmai se vorbea de Kant, și pe care-i repetase chiar, profund mișcat, în fața oglinzii, într-o conversație închipuită cu una din fetele acelea drăguțe și dulci și foarte gătite dealtminteri . aprioric, întindere fenomenală, rațiune pură, *das Ding an sich*, scepticismul lui David Hume, tiparele timpului și spațiului, formele sensibilității, transcendență, imanență, și alte expresii, care-i păreau extrem de misterioase și pe care le rostogolea în verbozitatea-i facilă, mecanic și indigest, într-un soi de monolog-discuție foarte viu și fără șir, dar asortat de-o pedantă mimică de rigoare. Totuși, asemeni Dreptului roman, Mihnea Băiatu nu parveni niciodată să ducă pînă la capăt capitolul privitor la Kant din *Istoria filosofiei* lui Alfred Fouillée, pe care o descoperise la un anticar, unde pornise în investigație anume. Pentru a se edifica, trebui să o ia mai de jos, de la Hume, al cărui nume îi făcu o rară plăcere cînd îl descoperi în carte, cu capitol aparte. Aci lucrurile i se părură mai clare, dar simți încă nevoia s-o ia și mai dinainte. Deci porni să ia toată filosofia în piept, de la brahmani și de la Zoroastru, ceea ce îl plictisi cu desăvîrșire, sări repede la greci, îl fermecă în chip deosebit Heraclit, dar pe urmă încurcîndu-se în mărăcinișul școlilor, renunță. Totuși, multă vreme umili pe Dumitru Bobescu, care, deși mai vîrstnic, înota încă îndărătnic în apele liceului particular, cu expresii ca : nirvana, renunțare absolută ; cele patru adevăruri sublime ; Sakya-Muni ; Trimurti ; Kapila, Gotama și Patandjali ; Bhagavard Gita, la care mai adăuga și expresiile găsite în capitolul Kant, și rîse de el cu afectată îngăduință, cînd întrebîndu-l : „cine a fost Ahriman ?"... obținu răspunsul că a fost un poet grec.

Mihnea Băiatu se bucura de o memorie suplă și plastică, dar avea nevoie de o solidă complectare a cunoștințelor elementare și mai cu seamă de o reviziune a celor pe care memoria i le înregistrase fără discernămînt. Dar o întoarcere prin locuri umblate nu-l jignea atîta, cît îl plictisea de moarte ; și, cu încrederea nemărginită pe care i-o dăduse unele izbutiri, reali-

zate de facilitatea spiritului său, el tot nădăjduia că va găsi odată și odată momentul prielnic, cînd va ajunge dintr-un salt acolo unde alții trebuie să ajungă după suișuri grele și cotituri ucigătoare.

Totuși, simțind singur fragilitatea bietei sale cruste intelectuale, știa să vibreze la moment, piezîș, cînd era prins în vreun colț. De satisfacția băieților cari l-ar fi răpus în vreo discuție cărturărească îi păsa prea puțin ; apoi cu bărbații era ușor de întors conversația în domenii în care se simțea atotștiutor și puternic. Dar fetele acestea frumoase, cărora le smulgea zîmbetele din ochi și de pe buze, ca florile de pe cîmp, îl țineau la distanță tocmai cu dorința vădită de apropiere ce o cetea în privirile lor. Aparența de gravitate și aerul vag de maturitate, care puneau un accent deosebit figurei și ținutei lui mult simpatice, ar fi eclatat desigur în mii de cioburi și-n fărămituri, la aceste apropieri temute. De aceea, o vizită pe la Universitate era, pentru Băiatu, nou prilej de mustrări amare pentru trecutul lui și de hotăriri eroice, care îl copleșeau cu atît mai mult de mîhnire, cu cît erau mai grele și mai categorice și deci se învestmîntau în egală măsură de anticipat și legitim scepticism.

Dar mersul acela subtil și totuși materializat, ce trecu prin viața lui spre o țintă atît de vădit străină bietei sale vieți — care-i apăru cu atît mai meschină și mai vulgară, mai goală de orice sens —, îl cutremură într-atîta, încît îi paraliză orice mișcare de a se arunca înainte, a căuta, a cerceta cu ardoare, a găsi și a birui în sfîrșit, de data asta — desigur de departe — mîndria, indiferența ochilor streini pentru el, concentrați spre ceva tainic și familiar, dar iarăși atît de în afară de dînsul, că o jale amarnică îl copleșea pînă la lacrimi. Aiurit și fascinat într-adevăr, Mihnea Băiatu simți, cu o putere fără de seamăn, remușcarea și ciuda că și-a pierdut atît de subit, poate pentru întîia oară în viața lui, voința și spontaneitatea mișcărilor, că nu a traversat de mai multe ori direcția insesizabilă a privirilor întunecate, că nu le-a violentat misterul imaginilor depărtate, că nu s-a impus acolo cu aerul lui pseudo-boieresc și elegant, cu privirea lui electrizată o clipă, pentru a lăsa să se întrezărească posibilitatea unor bogate străfunduri ; pentru ca mai apoi, cu mișcări de severă corectare, să acopere totul în vălul nepăsării (aidoma ca al fetei) și să dispară pe îndelete dar si-

gur, astru misterios, plecînd pentru totdeauna cu comoara lui de indescifrabile și torturatoare curiozități.

Acesta era doar jocul lui în fața exemplarelor femeiești aristocrate și superbe, care i se păreau că scapă din jungla cărților și-a gîndurilor, pentru a arunca uneori priviri mirate și neînțelegătoare, asupra tărîmurilor de dincoace, unde colcăie viața adevărată, cum îi spunea Băiatu, și unde el se simțea cu adevărat maestru și stăpîn.

Apariția de-o clipă nu se mai închegă din neant.

Și covîrșit de tristețe fără pereche, Mihnea Băiatu părăsi gîrbov sălile Universității

Zilele care urmară pînă la vacanță le petrecu înotînd ca într-un lac de amărăciuni, purtat încoa și încolo de undele agitate de impulsii străine ca un biet înecat, pe care-l poate împinge și da de-o parte chiar trecerea unei broaște. Se simțea dezarticulat, aneantizat. De Băiatu Mih. nu mai putea să întrebe, căci amintirea durduliei lui de gazde, căreia nu-i știa măcar nici numele, îi întorcea sufletul pe dos. Însăși îmbrățișarea rămasă în sînge și în carne a Polixeniei îi apăru acum fadă și vulgară, iar la Universitate se simțea atît de umilit să mai intre, curios ! tocmai pentru că o nouă întîlnire cu acea fantomă, ieșită în cale-i din nepătruns și perfecțiune, îl umilea dinainte și-l îngrijora peste fire. Mihnea Băiatu simțea de acum că de astă dată nu va mai rezista ispitei, nu numai de a-i bara privirile și de a i se impune ochilor ; atît n-ar fi fost nimic pentru el, dar îndată, la acest simplu joc, un șuvoi va veni de undeva cu o furie de nedescris, îi va despica puterea de stăpînire ca picioarele de pămînt și-l va purta în voie spre dînsa ca pe-un pai smuls de vijelie. El nu se îndoia că fata va accepta, chiar de la al treilea asalt, cel mult, pe intrus ; dar teama necunoscutului îl frămînta acum cu o putere cumplită și neînduplecată. Căci ideea unei respingeri disprețuitoare din partea acestui chip, pentru el aproape transcendental, ar fi echivalat de bună seamă cu o alungare în infernul adevărat, din sala judecății de apoi, cu biciuiri de trăsnete și cu săbii de foc pe spinare. Avea presentimentul că pe dinainte-i trecuse unul din acele exem-

plare, despre care numai în cărți se spune — el nu văzuse pînă acum niciodată vreunul —, ce trăiesc într-atît în lumea tot a cărților, încît, atunci cînd le vezi în viața de toate zilele, parcă ar fi descins din paginile cine știe cărui autor de literatură, ba chiar și mai grav, de literatură profundă, filosofică. Cum se va înfățișa el dinaintea acestor ochi, care vor trebui să fie întorși din profunzimile țintei lor inaccesibile ?... Cu introducerea cursului de *Drept penal* al lui Tanoviceanu, cu *mancipatio*, cu art. 253 din *Codul penal* și cu pospaiul fragil al ecourilor rămase în urechi de pe la cursurile antebelice de economie politică, de istoria filosofiei, de estetica literară, de la cursul domnului Rădulescu-Motru și acel al domnului Charles Drouhet, unde în zilele de vară îl atrăgeau, în răcoroasa Universitate veche, zumzetul dulce de domnișoare și multicolorul freamăt al bluzelor fine și evasitransparente ?

Îmboldit și hăcuit de aceste amare și fără răspuns reflexii, Mihnea Băiatu petrecu cea mai cu noduri vacanță de la începutul existenței sale. Rămase desigur același neobosit dansator al balurilor de iarnă din micul său orășel, căruia tineretul, revenit de pe la cele mai varii școli, îi da, cu adevărat, vestmînt de sărbătoare și juneție ; dar îi rămase necontenit, în cursul celor două săptămîni de iarnă molcomă și mlăștinoasă, înfiptă ca un piron în inimă, ideea înfrîngerei prime și a dărîmării oricărei încrederi în curajul și-n rostul vieții lui.

Și parcă fu un făcut : peste această acră și cenușie dispoziție, mai căzu, colac peste pupăză, bănatul și amenințările domnului Ștefan, pe care mohoreala elegantului său fiu le făcu să crească, precum drojdia de bere, cozonacii de Crăciun :

— Mihule, mă simt dator să-ți spun, pentru a nu mai fi nici un *malanantandiu* între noi (domnul Ștefan, care nu absolvise cu succes decît o clasă secundară, se simțea obligat totuși să întrebuințeze în conversația sa unele expresii franțuzești ori chiar nemțești, curente, pe care le pronunța, desigur, în felul său). Acum mai fac ultima încercare. Dacă gazetele nu mai pomenesc nici de data asta numele dumitale la licențiați — că pe vorbe nu mă încred — te privește. Eu nu-ți mai trimet decît banii de drum, ca să te întorci acasă și să-mi dai ajutor la pivniță. Vrei tu să rămîi pe urmă la București ?... fă cum crezi... eu unul nu mai pot cheltui... să fim înțeleși, Mihule, ca să nu fie nici o supărare la mijloc. Că mi-o fi de-ajuns zece, unșpe ani, de cînd robesc de dimineață pînă seara ca să-ți tragi dum-

neata chiulhanurile la Bucureşti... de am ajuns de rîsul lumii, că toţi mă-ntreabă prin oraş şi la club... ca *par exemplu* : Gheorghiţă, care mi-a strigat ieri în toată cafeneaua lui Rudolf, după ce ai plecat tu de la biliard : „da abá, bă Ştefane, fi-tău ăsta al tău, cînd îşi mai termină, bá, şcoala ?“ „Apăi, iarna asta, în februarie îşi dă licenţa“, am răspuns, bazat pe vorbele tale... or nu i-am răspuns bine ? întrebă repede domnul Ştefan, apropiindu-şi brusc fruntea şi zgîindu-şi scrutător ochii în figura fiului său.

Şi văzînd că acesta şi-i încruntă pe ai săi şi-i dă în lături, domnul Ştefan, galben-pămîntiu de la natură, se învineţi şi mai rău şi toată figura lui slabă se umflă ca o caracatiţă la atac, destinzînd brusc, pe întregu-i cuprins placid, scamele vinişoarelor sclerozate. Mînuţa lui de domnişoară bătrînă îşi înfipse tremurătoare degetele în bărbuţa surie şi buzele începură să-i tremure...

— Păi aşa ne-a fost vorba, Mihule... Păi dacă e aşa, m-ai mînţit şi m-ai escrocat...

Mihu făcu un gest de plictiseală şi fără să răspundă ieşi în antreu. El singur îşi condamnă această atitudine stupidă şi oarecum ofensatoare, cînd pentru domnul Ştefan, cîteva vorbe de asigurare, glăsuite la timp si cu aplomb, ar fi fost de ajuns să-l cîştige ca pe-o inimă de fecioară neştiutoare.

Dar Mihnea simţea cu dezesperare că un resort se rupsese înlăuntrul lui. Siguranţa îi dispăruse şi un presentiment de dezastru şi răstriste se încăpăţîna să-i învăluie creierul, ca într-un nor de vapori de cloroform. Nu ştiu cine-i sufla acolo, în ureche, cu rîs şui şi răutăcios, că Băiatu Mih. şi-a întors gîndurile, că, săturat de atîtea licenţe şi covîrşit de doctoratele de la Litere, ca şi de activitatea sa de propagandist naţional, renunţase la ultima licenţă, aruncînd gîndul de-a o mai da, cu nepăsarea celui ce-ar găsi veştejită floarea pusă în ajun la ureche. Şi considerabila disproporţie dintre însemnătatea ce-o avea pentru omonimul său această licenţă şi între grozava importanţă ce Mihnea era nevoit să dea figurării unui nume pe-o listă de rezultate la examene, îl strivea într-atîta, că parcă, într-o clipă de rătăcire supremă, îi venea prin gînd o vîntoasă de nebunie : să ia cărţile şi să înceapă a se pregăti pe cont propriu. Dar ce să pregătească ? Anul întîi ? Să afle domnul Ştefan că pînă acum n-a dat nici un examen şi că timp de unsprezece ani

l-a minţit cu nerușinare ? Dar tîrgul ăsta tot, cînd va afla — şi mai ales acea gură de petece şi acel nesecat zeflemist, care e nea Gheorghiţă, atoateobservatorul şi drămuitorul ?...

Iar desperarea lui Mihnea e cu atît mai mare, cu cît simte necontenit în urmă-i, ca o eternă remuşcare, prezeţa galbenă-pămîntie, cu semnele arteriosclerozei răzvrătite la rădăcinile nasului, a tatălui său.

— Va s-zică, Mihule, m-ai păcălit... Va s-zică şi toamna asta mi-ai mîncat degeaba munculiţa. Ei bine, dacă e aşa... şi dacă a rămas pe-un examen cum spui... poţi să-i mai preparı şi-acasă... Freevenţa o ajunge ea, trei ani în şir doar pentru examenul ăsta...

De ce ? De ce nu poate să-i răspundă, cînd răspunsul îi stă aninat pe buze doar de-o codiţă putredă de fruct copt ? Răspunsurile lui grozave şi sigure, care erau în stare să înlăture cel mai opac nor de îndoială, doar cu un zîmbet ca o rază victorioasă de soare ? Ce dracu l-a găsit de i s-a încleştat gura astfel ?... De unde şi pînă unde presentimentul ăsta negru, că în februarie ce vine, tocmai cînd, după o tactică asiduă şi susţinută, ar izbuti în sfîrşit să atragă privirile şi zîmbetul fetei palide şi necunoscute, el va trebui să dispară misterios şi fatal, nu ca un astru care totuşi avea să revină la intervale precise, ci doar ca unul care avea să strălucească efemer şi fad, numai o clipă, pentru a dispare definitiv în negura de veci ?...

— Sau poate, Mihule, tu n-ai dat nici măcar examenele celelalte şi m-ai minţit întotdeauna, continuă să răsune ca o cobe glasul conştiinţei părinteşti. Poate că.. cine ştie cum, m-ai luat din minţi şi m-ai...

— Cum, domnule, o să mintă gazetele... înţeleg eu, dar gazetele ?... n-ai văzut negru pe alb în jurnal ?... şi nu în unul... ca să zici... ce să zici ?... vreau să spun nu în unul... dar în toate, domnule... în cele mai mari şi mai serioase...

A fost de ajuns ca limba lui să se descleştezc pentru a rosti doar aceste cuvinte, ca pe urmă vraja să dispară, lanţurile farmecelor să cadă. Mihnea îşi revenise. Putea el să lase un cît de infim pic de bănat domnului Ştefan asupra celor consfinţite prin însăşi grava seriozitate a tiparului ? Doamne fereşte ! Instinctul conservării reveni şi-l stăpîni cu putere. În cîteva vorbe bune şi iuţite, toate bănuielile domnului Ştefan zburară ca un stol de păsări negre şi neliniştitoare. La timp, mai interveni

apoi și coana Ecaterina, ca să restabilească pacea deplină, cu ramura de măslin a încrederei ei oarbe în darurile fiului său unic și iubit.

— Înțeleg eu, Mihule, prea te amețește cu neîncrederea și cu întrebările lui. Dar iartă-l și pe el, crede-i cît muncește și cum trebuie să fie în tot momentul cu ochii în patru la hoții ăia de băieți din pivniță și din depozit. Și lasă, Mihule, vino tu cu rezultatul scris în gazetă, ca pînă acum, și o să fim fericiți... Pe urmă să-ți aduci diploma s-o sărbătorim aci cu toții, să invităm pe mama și pe băieți (băieții erau frații ei, numeroșii unchi ai lui Mihnea) și să-i tragem un chef, mă, să dîrdîie tîrgul, cu boier Gheorghiță cu tot... și pe urmă să mai stai și tu cu noi aici, să te mai odihnești...

— Eu să mă odihnesc ? sări Mihnea ca din gură de vizuină. Doamne păzește... Abia aștept să-mi dea ăia diploma și am și prezentat-o la doctorat... Nuuu... Doamne păzește ! Păi de ce să pierd eu anul ăsta cînd la doctorat se recunoaște frecvența și pentru ăi de-au amînat examenul în februarie ? E timp de întîrziat acum ? Mai ales la mine, care de, vorba dumneavoastră, recunosc că am cam întîrziat ceva...

Cum să nu recapeți toată siguranța în fața acestei francheți ?

— Dar doctoratul îți permite, Mihule, să faci și puțină avocatură între timp ? continuă glasul uscat ca de hoceag al domnului Ștefan.

— Evident ! replică imediat Mihnea. O să-mi caut imediat un maestru, am să mă duc chiar la Micescu... ori la Rosenthal... în sfîrșit, am să încerc cu la unu tot de seama asta. E drept că ăștia nu-ți plătesc... că au cîte douăzeci pe lîngă dînșii... Ba chiar ar trebui să le plătim noi, secretarii... Dar lăsați-mă, am ambițiile mele... Vrea să mă arunc de-a dreptul la mare... Or tot, or nimic... Are și întîrzierea mea un mic rost, dacă nu vă supărați...

Și cum redescinse în București, Mihnea dădu îndată cu ochii de Băiatu Mih.

— Unde-ai fost, domnule, păcatele mele ? privi el cu teamă ochelarii de scafandru, de lumina cărora atîrna acuma,

ca de un pai, soarta vieţei lui. Te-am căutat zi de zi pe-acasă şi n-am dat de dumneata un calendar întreg de săptămîni...

Buzele lui Mih. se răsfrînseră pînă la urechi şi Mihnea avu dreptul să se întrebe cu bun cuvînt, dinaintea acestei înfăţişări buburoşate şi nătîngi, dacă atîta putere de memorie şi inteligenţă merită să-şi găsească sălaşul sub aceşti ochi de gîscă, măriţi caricatural de ochelari, şi sub această carapace de coşuri, de linioare în smoc, de cicatrice şi de gropiţe.

Din răspunsurile lui Mih., Mihnea se asigură numaidecît Examenul se va da fără nici o clintire. Ba chiar, pentru a revedea cum trebuie toată materia, Băiatu Mih. a hotărît să suspende toate escapadele propagandistice.

— Dealtfel şi vremea asta pacătoasă...

— Dar chiar şi de se schimbă vremea, eu cred c-a sosit timpul să-ţi vezi şi de interesele dumitale ! rosti puţin cam categoric Mihnea, încă înfricoşat de orice pandalie i-ar mai trece prin cap scumpului său omonim.

Dar acesta îl privi atît de straniu atunci, încît Mihnea înţelese c-a mers prea departe cu accentul dojenitor al sfaturilor şi-al prieteniei sale. Socoti prin urmare nimerit să mai dea oarecari lămuriri complimentare asupra interesului ce-l poartă acestui tînăr care se joacă cu cartea şi cu licenţele : vechile argumente cu stimulentul la învăţat şi cu potriveala numelui se cam tociseră şi trebuiau ascuţite din nou. Mai ales că Băiatu Mih. se interesă înveselit :

— Va să zică, m-ai căutat de cîteva ori pe-acasă. M-a înştiinţat şi gazda mea, cărcia, în treacăt vorbind, se pare că i-ai lăsat o puternică impresie ! clipi Mih. atît de şiret din ochi, că Mihnea se simţi obligat să-i ofere un dejun.

— Nu ştiu, reluă el cuvîntul la masă, nu ştiu dacă dumneata sesizezi cum trebuie acest sentiment, această predispoziţie a mea sufletească, începu el să-şi motiveze din nou atitudinele... Un moment se gîndi să-i dea pe faţă, răspicat, întregul adevăr, dar ochii aceia verzui deschis jucau prea nesigur şi prea mobil sub sticla ochelarilor. Va înţelege oare el, acest bucher, acest tipicar, hazul jocului său, pontajul pe această potrivire de nume ? Sau va interpreta totul cu dispreţul inerent acestor rozători de tomuri pentru toţi cei ce şi-au închinat viaţa vieţei şi fericirei imediate ? Eu nu m-am prăpădit cu firea după studiu, glăsui el molcom, pentru a acumula în treacăt pretexte şi idei, însă mi-au plăcut cei pliai de voinţă

și de dragoste de carte. I-am admirat, i-am încurajat... așa puțin, cu vorba și cu sufletul, cît mi-era în putere. În loc să fiu gelos pentru că vedeam la ei tocmai ce-mi lipsea mie, i-am admirat, i-am căutat, i-am iubit. Poate ți se pare o curiozitate, o bizarerie, acest caracter al meu... nici eu nu pot să mi-l explic. Probabil m-am molipsit de la un bătrîn grefier, care mi-a fost gazdă multă vreme. Era un om grozav de inteligent... și unicul [1] lui regret pe lume era că nu învățase carte... nu pentru a parveni, a fi cineva, că era destul de bogat, avea case de zestre, avere... dar numai pentru dorința de a fi știut. M-a impresionat mult omul acela. Nu mă invidia deloc că mijloacele pe care mi le puneau la dispoziție părinții mă duceau, de-a dreptul și fără nici o bătaie de cap, acolo unde el n-ar fi putut ajunge. Căci el începuse de jos, din nimic..., din umilință..., din măturător al judecătoriei. Și nu numai că nu mă ura... dar mă îndemna să învăț..., mă certa pentru nepăsarea mea, și cele cîteva examene pe care le-am luat și eu acolo, la Drept, modest, cu multe bile roșii și puține albe, acest puțin de tot, față de chipul strălucit cum îți iei dumneata examenele, lui i le datoresc...

— Hm, curios om mai ești, domnule Băiatu, făcu Băiatu Mih.

— Așa e că sunt curios ? rîse sec Mihnea, neștiind unde vrea să ajungă amicul său, care devora cu o poftă sinceră și copioasă.

— Ești curios, explică el printre înghițituri, că dumitale ți se pare curios, că... mie mi s-ar putea părea curios cele ce mi le-ai spus pînă acum și că dai atîta extensiune explicațiilor de care te servești, pentru a-mi dovedi de ce te-ai ținut după mine... deși ai văzut la rezultat că eu pot și fără sfaturi să obțin succese la învățătură, totuși te-ai grăbit să mă dăruiești cu îndemnurile și sfaturile dumitale.

Mihnea se frămîntă, reținut, pe scaun. Dar Băiatu Mih. continuă cu seninătate, aproape strigînd, cum îl lua pe el gura :

— Lasă, coane Mihnea, la o parte toate lămuririle dumitale. Cum a fost, cum n-a fost, n-are nici o importanță. E, ți-am căzut cu tronc, atît și nimic mai mult. Te-am văzut acum : ești băiat bun și de viață... Și nu ești francmason. Acestea sunt calitățile dumitale.

[1] În ed. de bază : *micul*.

Apoi făcînd din ochi, lăsîndu-şi pleoapa cît o aripă de liliac sub ochelarii prea măritori — şi bătîndu-l pe picior :

— Şi poate oi mai fi şi om politic sau prieten de oameni politici, care ar voi să-şi mai primenească partidul, hai, ce zici ? rîse el cu mare poftă, ca omul care a aşteptat şi a ştiut în cele din urmă să bată tocmai acolo unde trebuie.

— Vai, mă crezi ? Poţi să mă crezi astfel ? protestă Mihnea, dar nu cu vehemenţă şi nici chiar cu supărare, căci ideea convorbitorului său îi făcu deodată lumină în minte. Iacă un pretext destul de interesant pe care i-l servea tocmai cel căruia trebuia servit ! Fără a-l lăsa să-l creadă cu tot dinadinsul, nu trebuia în orice caz combătut cu străşnicie. Băiatu Mih. trebuia să rămînă cu această îndoială vagă.

Şi Mihnea Băiatu izbuti de minune să lase tot timpul frîiele numai atît cît era nevoie. Însă Băiatu Mih. se arăta nestrămutat :

— Pentru nimic în lume, declară el lui Mihnea, nu mi-aş călca vreuna din credinţele mele. Şi acum, şi cînd voi termina universitatea... şi cînd voi fi bătrîn... A venit vremea cînd omul nostru trebuie să-şi dea în sfîrşit seama de ceea ce se numeşte păstrarea unui caracter.

Totuşi demonul curiozităţei îl ispitea uneori : Ia ascultă coane Mihneo, fii sincer, dă-o dracului, la un pahar de vin, acolo... Ia-n ascultă... Care din *ei* te-o trimes încoace ?

Dar Mihnea protestă atunci cu surîsul său dulce, care putea să fie tot atîta o afirmare, pe cît vrea să pară că neagă.

— Mare politician eşti, nene Mihnea... Şi Băiatu Mih. chicotea : Ia ascultă... şi ce mi-ar da ei mie ? Ia fă-mi plăcerea şi-i întreabă, ştii... tare sunt curios să văd cam cum mă categorisesc dumnealor. Vreau să spun, ce dau ei pe mine.

Mihnea Băiatu împinse atunci şaga uşor :

— Cu un loc de deputat te-ai mulţumi...

— Să vedem... în ce partid ? şopti Băiatu Mih., rămas cîteva clipe pe gînduri, deşi pe figură îi plutea încă aerul glumei şi al îngăduinţei.

Dar, deodată, se scuturâ cu toată seriozitatea, ca de Satana, şi lovi cu talpa în pămînt :

— Scumpe nene Mihnea... ministru să mă facă şi nu primesc... poţi să le-o spui. Eu am depus un jurămînt de credinţă. Uite-te, te rog, la mine ! zgîlţîia el pe Mihnea. Mă iei unul din aceia care şi-ar putea călca jurămintele ?

Mihnea Băiatu surîdea îngrijorat.

— Lasă, coane Băiatule, văd eu cîte parale faci. Nu-i nevoie... te cunosc acum... Nu ești dumneata de vînzare... dar nici eu nu stau pe lîngă dumneata să te cumpăr. Crede-mă că te iubesc altfel.. te iubesc cu toată sinceritatea... A fost doar o glumă... Îți jur că o glumă...

— Ce ? ești gata să și juri acum ? Hh... jurăminte de...

Și Mihnea păru că citește pe fața lui o vagă, o fugară decepție. Era limpede că băiatul nu și-ar fi călcat jurămîntul, cum spunea ; dar era limpede iarăși că i-ar fi plăcut și puțină curte să i se facă.

— Poate-ți închipui că n-am bănuit îndată că ești pus de liberali ! îl întrerupese Mih. din aceste considerații. Cunosc, cunosc... fac colecție de licențiați *magna cum laude !...* Lasă, nene Mihneo, nu te mai ascunde după deget, te-am ghicit după... jurămînt. Ha, ha, ha...

Liniștit acum despre partea lui Mih., Mihnea cercetă în tihnă și-n amănunțime coridoarele și sălile Universității. Chipul fetei palide i se părea că ia naștere după fiecare colț de coridor, sau adesea i se năzărea silueta ei și demersul *[sic],* în mulțimea studenților care-l depășeau. Grăbea atunci piciorul pentru a constata cu dezamăgire că înaintașa era altcineva. În acest timp, închipuirea lui încorona pe fată cu cele mai mari merite și cu cele mai alese însușiri. Uneori o socotea bogată și de familie princiară, dar convença pe încetul că ar putea fi și cu cîteva trepte mai jos. Și-o închipuia, de asemenea, o studentă bună, mai mult o poetă și o visătoare decît o studentă eminentă, dar un suflet al datoriei, făcînd haz, însă înduioșîndu-se de situația lui universitară, mustrîndu-l și îndemnîndu-l la învățătură aprigă, fără preget. O ! alături de ea, Mihnea se vedea parcurgînd, ca un oștean biruitor, toate redutele mai mult or mai puțin înalte de cursuri și de volume. Vedea dreptul roman cedînd în sfîrșit, plesnind ca sub apăsarea unui berbec de aramă și prăbușindu-se la picioarele învingătorului ca o cetate dărîmată. Căci un înger sta și veghea pentru norocul luptătorului. Examene veneau după examene și glasul lui Mihnea făcea minuni de vitejie. Aranjamentele lui cu certificatele

medicale îi păstrau prerogativele frecvenței pentru toți anii facultății, astfel că în trei sferturi de an el s-ar fi văzut posesor la propriu al mult năzuitei licențe.

Niciodată în sufletul lui Mihnea n-a mai domnit atîta seninătate, atîta speranță și atît farmec liniștitor ca acum. I se părea întregul tumult al vieții lui de pînă astăzi ca o rană adîncă, pe care degete de zînă pusese balsamul lor alinător. Și vrăjit de apariția care-i adusese această senzație de tihnă, pe care n-o mai simțise de demult, din copilăria depărtată, și abia mai tîrziu la război, cînd ordinul armistițiului cutreierase tranșeele și vizuinele de fiară ale adăposturilor, el dibui ca un adormit în acest zumzet și-n această curgere necurmată de tinerețe, pentru a găsi pe aceea care numai de departe și avusese pentru el acest dar mîntuitor.

Și... oroare și nebunie ! În peregrinările aceste ale lui în care visul lua la tot pasul forme consistente de realitate, pentru a se spulbera apoi numaidecît, însă și mai întărît, și mai despot, și mai poruncitor, Mihnea Băiatu descoperi, ieșind din pietrele arheologice și îndreptîndu-se spre ușa secretariatului de la Drept, pe bunul amic și sfătuitor de pe vremuri, concetățean și inițiator de viață studențească (el, care nu era student), Dumitru Bobescu, aidoma cum se despărțiseră cu ani în urmă, blond ca oaia și alb ca un copil, cu buza de jos puțin ieșită și puțin lăsată, cu ochii vineți și cu rîsul acela gros, adînc și sacadat, de chefliu satisfăcut și vulgar. Cu ochiul acum atît de atent, Mihnea fu cel dintîi care-l zări și nu-și putu crede ochilor : cum, de unde, prin ce straniu joc al hazardului, abia scăpat de Idrișteanu, îi ieșea înainte acest vechi tovarăș de mizerie și de nemernicie, tocmai acum, cînd, cu fiecare nou pas în viitor, se simțea tot mai aproape de îngerul norocului său. Își surprinse involuntar piciorul cercînd să dea singur îndărăt, să cîrmească brusc spre scările înalte și încovoiate care învăluiau spațiul sălei încărcată de granit, ca două aripi de sfinx păzitor. Dar ochii cei vineți îi și paralizase mișcările și Mihnea văzu două mîini înălțîndu-se și agitîndu-se în aer, pline de fericire și de dezastru :

— Mihnea, Mihule, copilul meu drag și scump !

Se lăsă îmbrățișat de brațe moi și totuși dîrze și voluntare, se simți sărutat cu buze calde și plescăitoare, învăluit de atîta

efuziune, de prietenie și sinceritate, că se simți fără voie înduioșat și cucerit.

— Dumitre, tu aici ?... aici la Universitate ?...

— Aici, mă... da spun drept că nu mă așteptam... să te mai găsesc și pe tine... zău, cînd te-am văzut, parcă mi s-a părut că suntem înapoi cu zece ani... zece ani, mă ! știi tu cît înseamnă la o viață ? Dar asta îmi place de tine, Mihule, că nu i-ai băgat de seamă. Ai pus piciorul în loc și i-ai lăsat să treacă. Și așa, m-ai așteptat și pe mine. Te gîndeai tu că o să ne mai vedem vreodată... și încă aicea, mă... ?

Și Dumitru Bobescu, care la fiecare trei cuvinte lăsa să-i scape cîte-o trîmbă de rîs, de astă dată dădu drum larg și sonor hohotelor lui vulgare și sacadate. Îl pupă iarăși pe Mihnea, pe care ironia celor zece ani pierduți nu-l întristă cîtuși de puțin, pentru că-și aminti îndată că, fără acest sacrificiu, el ar fi pătruns în viață blazat și dezgustat, fără nici un înger și fără nici un țel divin, asemenea lui Idrișteanu.

Înveselit de această idee, sărută la rîndu-i pe Dumitru, dar tresări deodată cînd o siluetă înălțuță de domnișoară i se năzări din umbra blocurilor ancestrale. Nu era desigur cine se aștepta, dar urmărind săritul elegant de antilopă, din două în două trepte, pe scările încovoiate, se cutremură de sus pînă joc auzind reflexia brutală a celui de lîngă el :

— Mă, ce dă dame au năpădit și pe-aici. E de trai, Mihule ! Acum o *să-i zicem* noi adevărata viață studențească.

Și rîsul gros și grecoi termină în puncte de suspensie, nefiresc și vulgar pentru această sală cu morminte, gîndul spurcat al amicului.

— Parcă auzisem c-ai plecat în Africa, schimbă repede Mihu conversația.

— Era singurul loc unde puteam să fug fără pericol de extrădare. M-am angajat în Legiunea străină și-acolo n-au mai avut ce să-mi facă. Pen' că tu știi că mă condamnaseră la cinci ani de închisoare și la reformă. Dar eu o și ștersesem... am avut noroc că nu eram singur în încurcătură... era și maiorul meu și colonelul, care de, s-a întîmplat om cu legături multe... a !... a fost poveste mare cu depozitul de la Tîncăbești ! noroc că nu m-a luat pe mine gura pe dinainte de-acolo, din străinătate, că ar fi fost o ciulama de judecăți și de reformări... ce, bă... ascultă-mă pe mine, toți și-au înfipt mîinile pînă-n coate acolo. Eu, mai practic, am șters-o la vreme. Proces, zgomot ; pe mine m-au

condamnat și pe maior... da maiorul nu s-a lăsat și a făcut recurs. Ai mari au tot sucit-o, au tot lungit-o... maiorul era însă hotărît să dea cărțile pe față : ori toți, or nici unul... Păstrase niște fițuici, al dracului. Știi, bilețele... lucruri mărunțele, dovezi sigure. S-a judecat procesul din nou și am fost achitați de orice penalitate. La mine era însă mai greu, că dezertasem. Le-am scris însă maiorului și colonelului : nu mă lăsați așa că fac gît. În sfîrșit, de urmărire am scăpat cu niște certificate medicale și alte șmecherii, o harababură de nu mai știai să-i dai de capăt... dar partea proastă e că nu mai vor să mă reactiveze... pentru că, înțelegi tu, chestia mea nu-i tocmai, tocmai limpede ca izvorul... și-apoi certificatele au trebuit să arate o boală incurabilă... înțelegi... în urmă cu... altfel cum pleci așa înainte de judecată, dacă te simți nevinovat. Și așa mi-a fost și mie ușor să le dau cîte certificate or vrea... deși... fie vorba între noi..., am fost totdeauna la curent cu... Dar în sfîrșit, domnu colonel mi-a dat toate nădejdile... pînă una alta, m-am înscris și eu la Drept... înțelegi, eu licența e altfel... văd și ei că... înțelegi... Și, la urma urmei, dacă mă lasă pe dinafară, eu scandal nu mai am de gînd să fac... asta o pricep și ei prea bine... așa că tot mi-am aranjat o carieră. Intru întîi în magistratură... ce... de ce rîzi ?... al dracului... ho, că n-am de gînd să-mi putrezească oasele acolo... că pe urmă să vezi ce mai avocătură îi aștern. Asta le-am spus-o și lor : domnilor, lăsați-mă să-mi dau cu demisia, dar pentru asta trebuie să mă reintegrați în drepturile mele. Ei nu : mai bine așa cum te-am potrivit, reformat pentru motive de boală incurabilă.

Dumitru Bobescu se arăta de-o volubilitate fără pereche ; se vedea limpede bucuria nemărginită ce i-o produsese întîlnirea prietenului și concetățeanului său : la răstimpuri dese își întrerupea povestea, făcea un pas înapoi sau punea amîndouă mîinile pe umerii lui Mihnea, îl zguduia ușor și-l apropia la pieptu-i cu vorbe de dragoste :

— Mihule... nu-mi vine să-mi cred ochilor că ești tu... mă scumpule, mă dragule, mă iubitule... să vezi ce viață avem să mai ducem noi... ăști trei ani... or tu, puiule, te pomenești că ești gata să dai pe-al treilea... nu ești ca mine ageamiu de anul întîi...

Și numai rostind aceste două cuvinte, „anul întîi", ochii lui Dumitru exultau de fericire și buzele lui plescăiau de plăcere.

— Să te vezi iar aci... cu ai tăi. Rudele mele îmi şi făcuseră de petrecanie. Dealtmintrelea, nici eu nu mai trăgeam nici o nădejde. Gîndeşte-te : Legiunea străină... marşuri forţate vara, adică acolo e totdeauna vară, prin nisip... atacuri pe neaşteptate, hărţuială într-una cu triburile rebele... nu ştiu cum moaşe-sa, tocmai acum le veniseră dracii. În sfîrşit, Mihule, ce să-ţi mai spun, îmi şi vedeam oasele putrezind colo, la umbra unui zgribulit de palmier, în care bate vîntul cu nisip. D-apoi şi-n oraşele lor, pe sub toată zidăria aceea, de parcă răzbăteai tot prin pivniţi şi prin tuneluri, parcă sunt cîrtiţe şi parcă umbli într-una printr-un cuptor încins... cît toate zilele de mare... Ah, cînd m-am revăzut aici... şi cum ? că şi de-acolo am fugit... eram doar angajat pe cinci ani şi ăia nu mai vreau să ştie... Aaa, păi să-ţi povestesc fuga mea din Alger, în timpul unui transport.. adevărat film, Mihule... eu am trăit, bă, nu glumă. Şi acuma cînd adulmec aerul ăsta de Bucureşti — şi Dumitru inspiră de cîteva ori, adînc şi zgomotos, aerul muced al sălei încărcate de pietre — parcă tot mă cred într-un vis, Mihule, cînd mă deşteptam noaptea în somn, în călduri şi năduşeli, de parcă aveam 40 de grade... şi-mi venea să plîng nu altceva. Iar acuma parcă am nimerit în raiul lui Dumnezeu : anul întîi, magistrat, avocat, student, Mihu cel drag... acolo te uitasem, Mihule... zău că nu-mi mai venea să mă gîndesc la nimeni şi la nimic. Mi se sfîrşea inima, doar că apuca cea mai mică amintire să-şi facă loc în cap.

Fu acum rîndul lui Mihnea să-şi îmbrăţişeze, tandru, pe amicul său. Toată această spovedanie, sinceră şi duioasă, îl făcuse să vadă în Dumitru un alt om ; chiar regretă şi se mustră amar că, zărindu-l întîi, putuse să ezite o clipă şi să nu-şi lase sufletul să se bucure în voie de neaşteptata revedere. Dumitru era acum un alt om ; aşa cum se simţea şi el, Mihu, un altul.

— Şi eu m-am pocăit, Dumitre.

— Te-ai pocăit ?

— M-am transformat complect, Dumitre... dar ştii, complect, de sus pînă jos ! dădu el convins din cap.

— Ţi-ai dat examenele, cumva ?

— Aş... examenele crezi că transformă pe om ? Amorul, Dumitre... înţelegi... da ştii, altfel de amor... l-am întîlnit tot aici pe scările facultăţei...

— Ei taci ! Bravo mă, te pomenești că te însori cu ea. E frumoasă, barim ?

Mihu mugi ceva, un sunet interjecțional, care putea ține loc de cel mai superlativ răspuns.

— Zestre are ?

Mihu dădu din umeri. În definitiv, asta îl interesa pe el acum...

— Atuncea e frumoasă rău. Cum e ? brună ? blondă ?

Mihu își flutură degetele rășchirate în aer, în semn că în privința asta n-ar ști tocmai cum să se pronunțe.

— Așa, șatenă, cum s-ar zice, deduse Dumitru Bravo, mă.

— E palidă la figură, încuviință Băiatu.

— Șatenă și palidă... bun... bun ! Mică, durdulie, înăltuță, subțirică ?

— Înăltuță...

— Și zi, numai zestrea nu te-a interesat ? Să vedem dacă domnul Ștefan o să fie de aceeași părere. Bravo, mă Mihule, iată-te fiert ca un miel cu borș. Să-mi faci și mie cunoștință cu ea. Dar ia spune-mi, cum o cheamă ?

Mihu pleoști ochii mari și privi uimit la bunul său prieten.

— Cum o cheamă, mă ?

Se gîndi să-i spună un nume la întîmplare, dar îndată socoti că lucrul e prea de seamă pentru viața lui, ca să recurgă la astfel de meschine stratageme.

— Zău că nu știu...

Un rîs zguduitor tăbărî atunci asupră-i, din pieptul larg al lui Dumitru, îl împroșcă drept în boi și-l pălmui cu strășnicie.

— Fir-ai al dracului ! se liniști abia-abia Dumitru, mustrîndu-l glumeț, cu aer de păcălit. Și eu care credeam că e ceva serios. Luaseși într-adevăr un aer de cotoi călugărit... că mă gîndeam cu groază : l-am pierdut și p-ăsta !

Mihnea asculta cu adîncă uimire cuvintele prietenului său. Într-adevăr, nici dînsul nu-și dădu seama, pentru o clipă, cum ajunsese să rostească, în chip atît de sigur și solemn, vorbe grele, care păreau că-l leagă oarecum. Nu se aștepta ca ascunsele lui simțiminte să fi atins chiar acest nivel, pentru că niciodată nu le dăduse grai sau prilej de afirmare răspicată. Dar ceea ce-l uimea și mai covîrșitor și probabil îl făcea să ia o mutră atît de caraghioasă, pentru a amuza fără limită pe prietenul său, era că el însuși nu mai avea limpede fixată în minte figura aceleia pentru care se trezise grăind astfel de grave cuvinte.

Și, fără să-și dea seama cum, se pomeni destăinuind lui Dumitru încîlceala curioaselor gînduri, care-i împleteau acum creierul, și cu fiecare parcă arunca o bucată nouă de lemn în focul cu vii pălălăi al bucuriei celuilalt.

— Ia uite săracu în ce hal l-a adus singurătatea și pustiul. Am băgat eu de seamă, Mihule, chiar de la început, că tu ești ceva, ceva într-o ureche... Ai predispoziții spre actorie... Dealtfel mi se pare că te-ai și înscris la Conservator... Dar nu mă așteptam, mă, să iei tu, om ce te găsești, teatrul drept fond al vieței. Fugi de-aci, nefericitule, cu caraghioslîcuri de felul ăsta ' Și, cînd mă gîndesc, iartă-mă că-ți spun așa ceva, dar e spre folosul tău..., cînd mă gîndesc ce țoapa mi-o mai fi și dulcineea ta... adică țoapă, nu, se corectă el, văzînd contracția dureroasă de pe fața lui Mihnea, dar cine știe ce gîsculiță. E... să mi-o arăți mie ! și în zece minute ți-am și făcut cunoștință cu ea.. Și să vezi, dama... dacă n-o fi ca toate celelalte, îți dau voie să-mi dai două palme, chiar acolo în fața ei...

Două palme și poate mai multe i-ar fi trăsnit Mihu, chiar cu mult mai înainte ca bunul prieten Dumitru să fi convenit la de bunăvoia lor primire, în caz cînd ar fi pierdut prinsoarea Dar sensul practic al sufletului lui oltenesc, trezit subit de celălalt conjudețean, îi temperă orice avînt, punîndu-i necontenit în balanță neantul contravaloarei vagi și nesigure, obținute în schimbul stricării unei atît de reale și de sănătoase prietenii. O singură dată, fugar și imprecis, figura ei îi dăinuise pe dinaintea ochilor ; nestatornic mai plutea și acuma, dar cu fiecare nouă zi, cu fiecare nouă asemuire, cu tot o altă figură pe scări, pe coridoare și prin săli, îi și picurase în suflet acidul corosiv al temerei că poate nici nu ar mai recunoaște-o vreodată. Poate a mai trecut pe lîngă el, într-o altă lumină, cu o altă pălărie, sub un alt palton... Poate a fost o musafiră pe-aci... vreuna care a terminat și s-a abătut în treacăt pe la secretariat, o vizitatoare care-și caută o prietenă bună, soția vreunui profesor...

Pentru întîia oară Mihnea nu mai atribuie calitatea aceasta de „soție" unei necunoscute, care i-a plăcut, cu satisfacția și sentimentul de ușurare de pînă acum ; pentru întîia oară el simte o strîmtorare neplăcută a pieptului și a respirației la acest gînd...

Dar Dumitru Bobescu este aci, aproape, ca să-l scuture de toate aceste simptome din ce în ce mai alarmante de boală lungă,

din ce în ce mai copilăreşti cu cît celălalt cuvîntează robust şi practic şi se învesceşte :

— Ia ascultă, bă tipule. Principalul e că noi trebuie să ne facem avocaţi şi să cîştigăm parale... Femei, cîte poftești, la toate drumurile... de toate culorile şi înălţimile... Paralele... *e* principalul... Aşa că, ia spune aici, cum stai cu examenele, ai dat măcar vreunul pînă acum ?

Mihnea ar fi gata să-şi întoarcă pe dos sacul sufletului, aruncînd dinaintea acestui prieten cu rîs sănătos şi care-l deşteaptă din ameţeală şi-l întoarce la dreapta şi sfînta realitate, tot ce s-ar găsi pe fundul lui. Dar îşi aminteşte la timp că Dumitru i-e concetăţean... şi că gura lui de petece, de dragul unui haz la o masă de pocher, nu se sfieşte să trădeze şi cele mai sfinte amiciţii. Astfel că trebuie să-i răspundă şi lui sec şi plictisit, ca şi domnului Ştefan, cînd vrea a dovedi cu un gest sau cu două cuvinte că lucrul se înţelege de la sine, pentru a mai sta de amănunte complimentare şi inutile :

— Prepar acum pe-al treilea...

— Al treilea ? deschise pînă la urechi Dumitru gura lui largă, făcînd trei paşi îndărăt... Al treilea ? !... Păi tu eşti un om superior, mă Mihule... Atunci, trebuie să mă dau pe lîngă tine ca un caporal pe lîngă un sublocotenent...

Fără să vrea, Mihnea simţi o vagă şi supărătoare mulţumire, pentru acest omagiu pe care nu-l merita. Înainte vreme, de bună seamă, cînd primea laude şi felicitări pentru închipuite isprăvi ale sale, Mihnea se sinchisea prea puţin sau le primea cu sinceră emfază şi cu un fir de ironie pe buze pentru păcălit ; iată, acum simţea un fel de stînjenire, care-i displăcea şi-l plictisea... Hotărît lucru, se stricase ceva acolo, înlăuntru...

— Şi cum, bă, chiar îl prepari... în regulă... serios ?

— Îl dau acum, în iarnă, ridică el din umeri, vădit enervat, ca şi cînd un inoportun, s-ar fi găsit să-l pună la tortura unui interogatoriu privitor la un doliu în familie sau la cine ştie ce chinuitoare destăinuiri.

— Bravo, Mihule, am să viu să te audiez...

Mihnea păli deodată şi ochii îi clipiră izbiţi parcă de-o lumină prea subită. Totuşi rîse calm :

— Asta n-ai s-o faci... pentru că... înţelegi...

— Te intimidezi... ? ! Fir-ai al dracului de chiriaş pe *daiboji* şi de spaimă a chelnărilor... Acuma te roşeşti ca fetele de pension... uită-te la el... aventurierul călugărit...

— Şi totuşi, ăla e examen, Dumitre...

— Hm... da... trebui să convină Dumitru, amintindu-şi că lucrul ăsta e într-adevăr mai grav decît un simplu pocher în trei, ori o plecare din cel mai somptuos restaurant, chiar îndată după comanda marghilomanului cu dichis... Ai dreptate, dar am să fac aşa încît tu să nici nu prinzi de veste că sunt în sală...

— Ba mai bine ai face să-ţi astîmperi curiozitatea şi dorul de *a da raportul* la cunoscuţi, consultînd listele de înscrieri şi pe urmă pe cele cu rezultate... De cele dintîi îţi garantez că mă voi cuprinde şi pe mine, glumi Mihnea într-o doară, pîndind pe faţa amicului să nu se iste cumva vreun bănat, dar de cele din urmă... adică or să mă cuprindă şi aceea, dar să vedem cu ce calificaţie...

Dumitru primi gluma cu rîsul lui obişnuit şi fără nici un sîmbure de îndoială în ochii lăptoşi ; la o potrivire de nume, ca aceea care avea să-l dea pe Mihu licenţiat gata domnului Ştefan, chiar că nici capul lui, care fusese cîntarul tuturor escrocheriilor fine şi ingenioase, cu care-şi cultivase prietenii şi-şi pusese deoparte „micile lui economii", găsite intacte, la loc sigur, cînd cu întoarcerea din Alger, nu putea să se gîndească : în schimb, în capul lui Mihnea, cuvîntul rostit de el însuşi „calificaţie" produsese ravagii şi dezastru, căci se gîndea cu groază la mutra pe care o va face Dumitru, cînd în dreptul numelui Băiatu Mih., va putea ceti, sufocat de surpriză şi neînţelegere, desemnaţia gravă şi stupefiantă : elogii — la toate materiile.

Însănătoşit de rîsul biruitor şi de cuvîntările practice ale lui Dumitru, Mihnea reîncepu chiar de a doua zi escapadele pe lîngă casa domnului Nisipoiu. Despre întîmplarea cu aceştia îi povestise el ceva bunului său prieten, şi Dumitru făcuse un haz titanic la auzul discuţiei juridice din noaptea de pomină. Totuşi acest fost voluntar al legiunei africane nu găsea povestea terminată, pînă ce Mihnea nu regăsea pe Polixeni, pentru a afla din gura ei, prin ce împrejurare aflase sau începuse să bănuie domnul Nisipoiu, chiar în seara cu pricina, despre necredinţa soţiei sale. Ce anume uitase Mihnea în odaia lor, de nu mai îşi aducea nici el aminte ? Dumitru era de părere că astfel de amă-

nunte folositoare nu trebuiesc neglijate, pentru a servi de învățăminte la încercările viitoare.

Pe urmă hazul era ca Mihnea să viziteze și de acum înainte casa grefierului, dacă însușirile misterioase ale coanei Polixenia meritau cu adevărat astfel de riscuri. În orice caz, într-o împrejurare ca asta, reală și sigură, povața lui prietenească era să nu dea nici un pas îndărăt, aventura fiind într-adevăr interesantă și plină de neprevăzut. Și, în orice caz, bogată în roade gustoase și care se pot culege imediat, deci lipsită complect de *visături* leșinate și de alte *boleșnițe* ale gîndului, pe care Dumitru le rezuma cu dispreț într-un cuvînt fiziologic și vulgar, referindu-se, desigur, la aprinderea ilogică și inutilă a lui Mihnea pentru o fată necunoscută.

În cadrul iernatic și plumburiu, Mihnea găsi împrejurimile Fundăturei mai zgribulite și mai sărăcăcioase : reprezentau cu adevărat o bucată ruptă din peisagiul orășelului său provincial. Străzile erau pustii și piciorul lui călca activ pe ghețușurile crestate de topor și așternute cu cenușă, dinaintea gospodăriilor. Mihnea bătu toate străzile din jur, trecu prin fața casei Balamanceior și privi cu oarecare sfială la fereastra camerei lui Gălușescu ; ideea caraghioasă că acesta ar putea să deschidă iarăși fereastra, răstindu-se spre dînsul, într-un acces de tusă, îl făcu să accelereze mersul și chiar să se uite de cîteva ori îndărăt. În ziua aceasta și-n zilele celelalte se aventură și în Fundătură, dar întreaga mahala era parcă nelocuită și, împreună cu cenușa de pe trotoare, cerul de leșie îi împrumuta înfățișarea unui ținut stropit de lavă și de alte vulcanice amenințări. Rar scîrțîia cîte-o poartă, atît de dureros, că parcă ascuțea și mai mult dinții puiului de ger din văzduh. Dar nu se vedea nimeni, încît Mihnea simți vag un început de temere superstițioasă, ceea ce produse hazul fără margini al lui Dumitru, seara, la masa de la cantină.

Hazul ăsta îl încuraja și-l expedia iarăși, în dimineața următoare, pe ulițele pustii și fermecate ; dar diminețele vraja era întreruptă de oarecare animație : gospodari cu treburi, olteni înnegriți de cărbuni răcnindu-și marfa cu țipete lungi, cîntătoare și indescifrabile, hodoroști cu pîine și cu sifoane, aventuri feline ori ciocniri violente de avanposturi cîinești. Însă nici vis de Polixenia ; drept care Dumitru era nemulțumit de timpul pierdut al amicului său, pe care-l califica de poltron și

condamnat fără apel la amoraşuri de facultate, ceea ce pentru el însemna o cădere iremediabilă în mintea copilăriei. Mihnea nu se putea reabilita din această desperată stare de lucruri decît printr-o intrare categorică şi decisivă în domiciliul grefierului, în prima zi cînd îl va vedea pe acesta înfipt în scaunul lui oficial, lîngă judecători. Dar numai de judecătorie nu vroia Mihu să audă, la orele cînd ar fi ştiut pe domnul Nisipoiu ocupat acolo...

Însă zilele atît de sărace la început în evenimente însemnate, se îmbogăţiră deodată, într-o bună dimineaţă. Într-adevăr, vroind să traverseze gura Fundăturei, Mihnea observă cu stupoare matahala de trup a domnului Nisipoiu înaintînd încoace. Mihnea iuţi la moment pasul, trecînd repede înainte, ca şi cînd n-ar fi observat nimic. Dar la primul colţ, la care coti pe strada Piscupeştilor, observă cu groază că domnul Nisipoiu se ţinea cu o alură identic de grăbită după dînsul. Profitînd de faptul că a făcut colţul, Mihnea aproape că-şi transformă mersul grăbit în fugă sănătoasă. Cînd — oroare şi trei mii de draci ! — văzu ieşind din curtea Piscupeştilor pe Vulpache, traversînd strada şi oprindu-se puţin pe trotoarul pe care înainta zoritul doctorand, pentru a examina mai cu luare-aminte această siluetă oarecum cunoscută, care înainta spre dînsul atît de vertiginos. Probabil că domnul Vulpache observa şi silueta no. 2, care de bună seamă ocolise şi ea colţul şi înainta în marş forţat după cel ce se văzu acum prins ca într-o capcană între aceste două făpturi imense şi rîzătoare. Propriu-zis Mihnea nu ştia dacă în urmă-i domnul Nisipoiu îşi manifesta satisfacţia cu mare veselie, dar de amuzamentul de pe faţa lui Vulpache nu mai încăpea nici o îndoială. Şi nici o trăsură, nici un taxi, apărînd deodată prin aceste paragini ca o salvatoare intervenţie zeiască, sosită ca-n vechile epopei, ori ca-n romanele zguduitoare, tocmai în clipa decisivă ! Nimic, nimic ; unica speranţă nu rămînea decît o bruscă schimbare de traiectorie pe trotoarul celălalt, ceea ce ar fi împrumutat un colorit din cele mai laşe şi mai meschine întîmplări, fără a aduce nici un folos practic în schimb ; pentru că Vulpache avea la dispoziţie incomparabil mai mult timp să-i bareze drumul, ori şi cum ar fi ocolit. Ca să încerce o deviare în vreo curte vecină, urmarea ar fi fost eclatarea cine ştie cărui scandal, care s-ar fi terminat poate cu poliţie şi procese verbale ; un moment Mihnea Băiatu nu fu părăsit de limpedea înţelegere a acestui

fapt elementar, că se găsește în preajma Fundăturei Șapte Fîntîni, unde cea mai mică scînteie putea da naștere la incendii de proporții incalculabile. Deci fără a-și ogoi mersul inițial, înjurînd numai în gînd imbecila-i scăpare din vedere, că azi era zi de duminecă (împrejurare de care, ca un idiot, cum se califica, abia acum la ananghie își adusese aminte), lui Mihnea nu-i rămînea decît să calculeze în scurtul interval ce-l mai despărțea de teribilu-i obstacol, măsliniu și mustăcios, și care-l întrecea asemeni cu un cap, în ce anume parte a fălcilor să-i plaseze *upercutul* introductiv, pentru a-l urma, cît ai clipi din ochi, de cîteva *directe* fulgerătoare și-o *stîngă circulară*, pregătindu-și astfel salvarea în pasul cel mai alergător cu putință, după un *swing* final, aplicat cu toată nădejdea...

Dar domnul Vulpache îl primea cu rîs de bunăvoință și cu manifestare — dracu mai știe dacă era prefăcută ! — de surpriză veselă și fericită.

— Ce mai faci, coane Băiatule ? îl întîmpină el de departe, întinzînd amîndouă mîinile cu prietenie și paralizînd în Mihnea orice instinct belicos. Ne-ai uitat cu desăvîrșire !...

Apoi, privind peste capul lui Mihnea, al cărui pas bătu de cîteva ori nehotărît în loc, ca un cal nărăvaș și nerăbdător, domnul Vulpache înclină capul de mai multe ori, înveselit peste măsură.

— Înțăleg, înțăleg, făcu el... vrea să-ți plăteáscă o mică datorie...

Și izbucni într-un rîs atît de zgomotos, că Băiatu simți cum i se mută inima dintr-o parte într-alta ; sări pe loc, judecînd redusă la cîțiva pași distanța care-l mai despărțea de inimicul principal, cînd — binecuvîntați fiți voi trei sute de sfinți părinți din Niceea ! — tocmai putu vedea cu nespusă fericire cum domnul Nisipoiu dispăru întunecat într-una din curțile așezate în cale-i, poate chiar în aceea în care Mihnea gîndise o clipă să se refugieze...

— Știam eu că nu vine, continuă să rîdă asigurător, cu întreg apreciabilu-i volum pectoral, conu Vulpache. Se jena de mine... Ș-apoi tot el se făcea de risul mahalalei... D-apoi că ce crezi dumneata ?... parcă nu se știe aci, din Fundătură și pînă la Tancu la prăvălie, cine mi-e coana Polixenia... ce să-i faci ?... așa se întîmplă cînd te bucuri la nevastă tînără și nurlie... Cin-te pune să-și aduci tineri fercheși în casă ?... Cît o fi ei de serioși

și fugiți anume încoa, ca să aibe liniște și să-și vadă de carte... degeaba... cînd o începe coana Polixeni să-și dea ochii peste cap ce să facă și bietul băiat ? Om e și el... și tînăr... îi clocotește sîngele ca-n oală, la foc...

Și conu Vulpache rîdea cu poftă mare, strîngînd, în semn de admirație și felicitare, mîinile amicului său. Îl invită pe la madam Balaman — era așa de nostim, și potrivit cu întorsătura de acum a lucrurilor, cum Vulpache nu-l poftea la dînsul acasă, ci la Balamance — care cu toate că după plecarea mortăciunei de Găluşescu (l-a și suflat pe unchiaș Nisipoaia, cum mă vezi și te văd !) s-a jurat că „nu mai primește"; pentru unul ca el, ca Băiatu, chiar că ar fi gata să treacă peste o mie și una de *considerente* și să-l primească cu drag, pregătindu-i o odaie cu adevărat *gigea*.

— Alea-s femei de gust, domnule, puse mărturie domnul Vulpache pentru ele, cu hotărîtă convingere. Le-ai lăsat o impresie adîncă, și domnișoara Vevé pot spune c-a rămas cu desăvîrșire fermecată, atestă încă dumnealui, privind scormonitor pe Băiatu. C'it privește de diferite neplăceri, care crezi că le-ai avea în mahalaua noastră, nu ți teme de nimic. Mai suntem și noi pe-aci ! asigură protector bine închegatul domn Vulpache.

Imaginea lui Vevé umplu lui Mihnea toată lumina ochilor. El declară c-ar fi dispus să facă o vizită doamnei Balaman, iar Vulpache îl și înhăță cu dînsul „pentru a te prezenta chiar acum cucoanelor". Așteptă cu el o jumătate de oră în „salon" pînă „cucoanele" se gătiră. Află atunci diferite noutăți privitoare la viața mahalalei, printre care și noutatea trecerei domnului Nisipoiu la tribunal.

— Ca să vezi ce va s-zică protecția. Toată ziua cu plocoane pe la consilier. Eu zic că l-a atins.cu ceva mișcători, scoborî Vulpache vocea, deși nu mai erau decît ei doi în cameră... Ș-apoi Polixeni, dacă nu și-o fi vîrît și aci coada... Păi cum explici dumneata atîta dragoste și atîta interes din partea unui consilier, domnule Mihnea ? se minună domnul Vulpache încrucișîndu-și mîinile pe piept... Dar taci că ne-am scăpat de el... Cu două lucruri bune ne-am ales și noi, după plecarea lui : cum spun, că am scăpat de el... una la mînă... al doilea, că Piscupescu a fost avansat și i-a luat locul... Acum sunt numai eu cu el... arhivar a fost făcut unul Mărin, tot băiat de-ai noștri... Domnim...

Apariția cocoanelor schimbă cursul conversației. Vevé era decoltată și spoită într-atîta în onoarea musafirului ales, că

Mihnea se simți măgulit. Pianul fu îndată pus în mișcare și aperitivele, afumături proaspete din porcul Crăciunului recent, începură să sosească, stropite din belșug de vinul pe care conul Vulpache îl comandă anume de la Tancu („din ăla specialu, al lui dom Vulpache", așa să zici ! recomandase el servitoarei).

— Ți-am spus eu, strecură conu Vulpache la urechea lui Băiatu... cînd după un ceas de aperitive îl văzu complet „*cîștigat'cauzei*": asta-i altfel de familie... nu à la Nisipoiu.

Fără a mai lua avizul lui Bobescu, Mihnea se prezentă chiar în după-amiza aceea proprietarului său, ca să-l înștiințeze că renunță la drepturile cedate de Idrișteanu asupra camerei, pe care o liberează chiar acuma, deși e plătită pînă-n martie.

— Pînă cîînd ? se minună tot proprietarul lui Idrișteanu. un bătrînel scurt gros și astmatic. Nu, domnule dragă, camera nu e plătită de la 1 decembrie, și domnul judecător mi-a lăsat vorbă că o achiți dumneata la sfîrșitul trimestrului.

— A da ? așa a lăsat vorbă domnul judecător ? Bun, atunci rămîne în socoteala mea... Numai că o să adăști dumneata cîteva zile pînă-i scriu... Însă dacă e vorba s-o achit, rîse înveselit Mihnea, atunci firește... nu mă mai gîndesc s-o liberez decît tot la sfîrșitul trimestrului.

— Cum doriți ! răspunse astmaticul, liniștit că lucrul e așa de simplu.

Dar Mihnea o liberă chiar în noaptea aceea, poposind provizoriu la Dumitru.

Chiar din prima zi, sărutările furișe și pătimașe începură sub acoperămîntul doamnei Balaman ; toate colțurile se umplură de fluidul subtil al amorului. Mihnea nu se aștepta chiar deloc la o fericire atît de promptă și facilă. Iar surprinzele veneau cu repeziciuni amețitoare. A treia zi, mai bine-zis a treia seară, cînd doamna Balaman era plecată prin vecini, Mihnea bău pînă la fund cupa fericirilor, pe care tînăra și subțirea sa prietenă i-o oferi, nu fără solemne jurăminte că el este cel dintîi ales al norocului, deși toate evidențele dovedeau încă o dată, în chip peremptoriu, că jurămintele femeiești nu pot face nici un fel de credință.

Dar asta însemna prea puțin lucru pentru un june călit și lipsit de prejudecăți ca Mihnea Băiatu : Vevé era o copilă fer-

mecătoare Tinerețea, frăgezimea ei erau calități cari puteau contrabalansa apreciabil misterele carnale ale coanei. Polixeni; dar ceea ce făcea să crească, pînă aproape de nori, vraja acestei noi și neașteptate fericiri pentru Mihnea era calitatea ei universitară. Vevé era o intelectuală, o studentă ! O studentă înscrisă în regulă la secretariatul facultății ! Una din acele fete zglobii și cu ochii rîzători, puțin ironici, de care se frîngeau privirile lui pe coridoarele Universității. La Științe era Vevé, nu la Litere ori la temuta Filosofie, dar în sfîrșit... nici una din cuceririle de pînă acum ale lui Băiatu n-ar fi putut prezenta un atestat ceva mai mare de patru clase primare. (Madam Turcitu pretindea că are trei clase de pension, dar negru pe alb Mihnea nu văzuse nimic.) Pe cînd Vevé, iacă, avea cartea de studentă în dulcea ei poșetă. E drept că anul înscrierei era cam cu patru unități mai mic decît actualul, și e drept, asemeni, ea recunoștea singură, că n-avea pînă acum la activ decît două examene parțiale ; dar în schimb poseda o carte de studentă. Parcă el, Mihnea, era mai breaz ! Acum însă, umăr lîngă umăr, și inimă lîngă inimă, ei vor putea duce pînă la ultima redută asaltul sîngeros al licenței.

De bună seamă Mihnea își făcu astfel de planuri în intimitatea gîndului său ; pentru noile lui gazde, deocamdată rămînea tot doctorandul. Și cînd domnul Vulpache îi înșiră clevetirile lui Nisipoiu, printre care cea mai de seamă era desigur povestea cu scrisoarea găsită în carte (pentru domnul Vulpache, nu rămînea decît o simplă poveste), Băiatu, Băiețelul, cum il poreclise atît de șăgalnic Vevé, declară cu sinceritatea-i care i-era în obicei și care uimi asistența, așa cum uimise în atîtea rînduri cu ea pe cei de-acasă, că domnul Nisipoiu — rezerve făcînd asupra proastei maniere de a umbla prin scrisori streine — avea totuși dreptate. Într-adevăr, ultimul an, licența propriu-zisă n-o dăduse încă și se înscrisese la ea pentru sesiunea de februarie ; Vevé n-avea decît să consulte listele de înscrieri care se vor afișa în curînd. O conjură însă să nu caute a asista la examene, pentru că îndată ce-i va simți prezența, totul ar fi pierdut : se intimidează grozav cînd cunoscuți de-aproape vin să-l asiste. În schimb cînd se știe singur printre străini, capătă un curaj fără pereche și nu e exclus ca și examenul acesta să-l ia în condițiuni strălucite. Era o mică meteahnă sufletească aceasta, pe care Vevé o înțelese de minune și de care chiar conu Vulpache auzise De aceea ei hotărîră ca Vevé să nici nu dea pe-acolo,

nici chiar să cerceteze listele ; ce dracu, erau doar oameni cu toții și oamenii se cred pe cuvînt ! În definitiv, e ușor de văzut, pe urmă, dacă a luat cineva un examen sau nu...

— Da, se publică în ziare, domnule Vulpache ; rezultatele ultimului an de licență se dau totdeauna la gazetă...

— Dar chiar să nici nu-l iei, domnule Mihnea, Doamne ferește, să nu vorbesc într-un ceas rău, chiar să nu-l iei... o să-l treci la vară, poftim... Ai ajuns dumneata la al treilea...

Mihnea puse totuși pe Vevé, într-una din pasionatele lor înlănțuiri, să-i jure pe fericirea ei că, în afară de liste, nu va mai călca pe la examenele de la Drept cît vor ține ele : iar Vevé jură solemn, privind-l drept în miezul ochilor, de parcă și-ar fi văzut fericirea pe care jura, acolo (și gîndeai, în același timp, că ea fără nimeni de-ai ei în sală și se încurcă într-atîta, de produce hilaritate în atmosfera lugubră a examenului, dar să mai știe că are în spate pe madam Balaman, ori mustața crîncenă a domnului Vulpache). Pentru ea era nu se poate mai naturală stăruința iubitului ei; cît despre domnul Vulpache, acesta zîmbea atoateînțelegător pe sub mustață și șoptise ceva și doamnei Balaman. I-auzi, nătîngul de Nisipoiu, să pretindă el că băiețașul ăsta timid i-a scos ditamai cocoană dospită ca Polixeni, cu ochi de drac împielițat, din minți.

— Ai să vezi că are să fie bine de tot. Mițo...

— Să te audă Dumnezeu și Maica Domnului, Mitrule, ofta madam Balaman, închinîndu-se... Fata se cam codește de, e și ea fată, sărăcuța...

— E, parcă eu zic că să ajungă cine știe unde, acolo... Ea să se țină bine... s-o sfătuiești tu, că eu nu pot să-i spui lucruri de-ăștia... Dar tu, ca mamă... Totul e să se lasă nițel tăvălită prin pat... și-e de-ajuns atîta ca să speriem pe-un slab de înger ca ăsta... numai să mă încrunt eu nițel la el și lasă... Vevé ce-ți raportează ?

— E foarte sfios, asta spune ea, dar e sigură c-o iubește... o dată a vrut s-o sărute... mămițică, m-am dat pe lîngă el, mi-a spus fata, și atunci a îndrăznit, dar eu m-am ferit repede și așa că abia de m-a atins cu buzele pe-o ureche. Și se roșise așa de tare, mămițico, da lasă că și eu abia mai puteam de rușine și mă treceau lăcrămile... Fată și ea ! oftă din nou doamna Balaman, ștergîndu-și la rîndul ei lacrămile.

Iar domnul Vulpache, bloc de marmură neagră, își rodea mustața ușor cărunță și privea cu ochi siguri în viitor, ca un om pe care nu-l pot abate din drum astfel de slăbiciuni femeiești. Drept care doamna Balaman îl privea cu mare admirație prin luminile zbicite ale ochilor ; acum vedea și ea cu bucurie că Vulpache nu se mai îndoia a cui era Vevé și că „intrigele" pe care le vîra cămila de nevastă-sa că ar semăna cu Balaman, grefier la judecătorie, pe cînd Vulpache era june arhivar — deși fata se născuse după zece ani de căsnicie stearpă, — nu mai prindeau. Acum Vulpache era preocupat cu tot dinadinsul de viitorul lui Vevé ; cu atît mai mult, cu cît pe fiică-sa cealaltă, cea legală, o căpătuise bine, cu bărbat bătrîn, cam ursuz și cam trăsnit, dar strașnic de bogat, că acuma Chivița era văduvă bogată și fericită. De aceea era și ea hotărîtă să-și sfătuiască fata după planul lui : dacă el zice așa, musai o să iasă bine.

— Eu-i fac destulă morală, Mitrule, cum trebuie să se poarte, dar vezi și tu că la blestemății nu pot s-o împing...

— Da cine vorbește de blestemății, cocoană... Apăi nu m-ai înțeles deloc... dacă se lasă prea darnică, nu mai pupă bărbățel bogat și-n anul al treilea ! Eu zic numai așa, știi... cînd întinde mîna, *fișt* în colțul celălalt, ca rîndunica... Și restul lasă-l pe seama mea... Să vedem cum își permite dumnealui să scoată fata din minți... înțelegi acum mata cum vine chestia...

Mihnea Băiatu a ieșit din camera lui și cei doi convorbitori au dat buzna la geam să-l vadă trecînd prin curte. E elegant și distins, recunosc hotărît cei doi. Și frumos, mai atestă madam Balaman, fără ca Vulpache s-o contrazică. Are ochi negri și sprîncene codănate. Și părul ăla e numai fuior negru. Bietele cocoane, cugetă dumneaei, nu știu ce să mai facă, nu știu cîți sutari trebuie să mai verse pe la coafori ca să-și facă ondulații cu mașina și permanente. Și pe el, uite-l : i le-a făcut maică-sa în pîntec. Mînca-l-ar maica de Băiețel !

Iar Mihnea Băiatul înaintează pe poartă radios și grăbit. Și-a luat asupra lui să înscrie pe Mih. la examene. Îndată, după ce va lua masa, se va posta la ghișeul secretariatului ; celălalt să n-aibă altă grijă decît să prepare înainte, neturburat. Cu înscrierile astea pierzi grămadă de timp prețios, în care ai putea

revedea un curs întreg. Băiatul Mih. a convenit repede ca omonimul său oltean să-l înscrie. I-a clipit numai din ochi, întrebîndu-l cu înțeles, dar fără să mai insiste : — „Ei care e ? spune-mi odată... Nici acum nu vrei să-mi spui ?! — referindu-se desigur la partidul politic care a însărcinat pe Mihnea cu captarea unu partizan atît de studios. Mihnea a ris atunci voios și Mih. a rîs de asemenea, convins deplin, dar afectînd că nu mai păstrează nici un pic de curiozitate.

O mică neînțelegere a izbucnit cînd a fost vorba de plata taxelor. Mih. a vrut să-i încredințeze banii, dar Mihnea a refuzat hotărît. Mih. s-a împotrivit, dar, în urma protestelor vehemente ale celuilalt, a trebuit să accepte plictisit. Numai că a ținut să sublinieze la despărțire :

— Să nu crezi cu asta că m-ați cîștigat. Vă înșelați profund dacă v-ați închipuit că ați găsit om de vînzare ! Eu nu-mi calc niciodată jurămîntul...

Iar Mihnea l-a părăsit trimițîndu-i, din întredeschizătura ușei, o sărutare. Ce, plătea el ? Plătea domnul Ștefan, care ar mai fi dat bucuros întreit pe deasupra taxei, numai băiatul să-i iese licențiat. Era fericit ! Dacă Mih. convenea să fie înscris, însemna că e pregătit bine și dispus să treacă examenul. Odată trecut pe listele candidaților, ar fi o slăbiciune și o înfrîngere, pentru un student atît de eminent ca dînsul, să mai dea un pas îndărăt. Deci Mihnea parcurgea în extaz străzile, gîndindu-se la rezultatul examenelor, la ziarul care îl va proclama licențiat în ochii domnului Ștefan, îl va reabilita în ochii coanei Polixenia și-l va ridica la înălțimi ametitoare în ochii lui Vevé, ai lui Vulpache și ai lui madam Balaman. Numai canalia aia de Dumitru să nu-și bage puțin nasul în sala de examen, în ziua cînd îi va fi seria, și să miroase cum stau lucrurile. Drace, cine dracu l-a pus să-i mai trăncănească și ăluia despre sesiunea asta ? Cu siguranță că idiotul va da toată șurubăria pe față numai pentru hazu-i infernal și pentru pofta de a o povesti. Și Mihnea ia hotărît unica soluție care se impune pentru a evita această năpastă : să-i declare lui Dumitru, cu aer de rătăcit, gata să alunece pe muchia prăpăstiei, că a revenit la cumințenie și la sentimente omenești și că nu mai dă în sesiunea asta nici un examen.

„În iunie cu el, Dumitre. De ce să-mi stric eu bunătate bani de taxă, degeaba... Mai bine-i pun *la bătaie*..."

O astfel de rezoluție negativă n-avea, de bună seamă, decît să placă bunului său prieten, care, oricît de prietenul său, nu-i

era la îndemînă să fie chiar așa de distanțat — ș-apoi avea să-l bucure, ca orice renghi jucat cuiva, chiar sie însuși, în speță însă, jucat domnului Ștefan, „plătitorul".

De aceea, în astă după-amiază, cea dintîi de însemnări, Mihnea va trebui să umble cu mare băgare de seamă ca Dumitru să nu-l surprindă dînd tîrcoale pe la secretariatul de la Drept ; mintea lui bănuielnică și iscoditoare ușor s-ar aprinde de curiozitate, și notorietatea celuilalt Băiatu repede l-ar pune pe roatele adevărului.

Dimineața asta era întunecată, uscată și geroasă, deși n-ai fi văzut urmă de zăpadă prin colțuri și pe acoperișuri. Traversînd trotuarul, Mihnea aruncă într-o doară privirile înapoi; i se păru o umbră neagră în dosul geamului de la stradă. Mihnea știu că e Vulpache, dar mintea lui se umplu într-o clipă de noaptea de demult, cînd capul lui Găluşescu se repezise holbat prin deschizătura aceloraşi ferestre, să-şi umple gîtul sufocat cu aerul rece al întunericului imens. Plînsul acela ascuțit și neverosimil, ca de copilaș pedepsit, îl urmărise de-atunci de multe ori în noapte, cînd se întorcea singur, grăbit, spre casă, mulțumit că toate potrivelele din ziua aceea, ca din toate zilele, îi ieșiseră de minune. Atunci o undă de vînt, izbindu-se de geamuri, sau numai licărul fosforic al ferestrelor slab luminate de reflexele vagi ale nopții de oraș îi aduceau îndată în urechi picurul hohotelor învinse. Și-și simțea bucuria încețoșată cu prevestirea de freamăt a vîntului iernatic, suflîndu-i într-o doară, drept în miezul înghețat al urechilor, că undeva, deasupra ori dedesubt, pîndește încă, și-n epoca asta de mare curaj și biruință, după o cotitură mai aproape sau mai departe, o mînă nevăzută, care se-amuză cu răutate să strice resorturi, să dărîme visuri și fericiri, să smulgă din gîtlejuri vaiete de răpus, drept refren al cîntecului fericirei din ajun...

Mihnea era mulțumit că doamna Balaman nu-i încredințase și lui odaia de la stradă, pe care o avusese bătrînul. Îl așezaseră mai în mijlocul casei, parcă să-și păzească mai bine odorul, și pentru prima oară Mihnea nu simțise nici un fel de îngrijorare că noua lui locuință nu comunică direct cu noaptea largă a libertăților. I s-ar fi părut altfel că aude în fiecare ceas tusa uscată și mai cu seamă plînsul acela sfredelitor, de om jefuit pînă și de suprema nădejde.

Mahalaua era acum pustie și numai pasul lui răsuna sonor pe trotoarele vitrificate. El grăbea piciorul ca să dea mai repede

de stația de tramvai și de lume, să scape de această rea dispoziție subită, care-l încleștase și-l apăsa ca gerul ăsta greoi, ce-și clocea ouăle pretutindeni.

Dar după-masă, la patru, chiar în ușa Universității se întîlni cu Dumitru și dispoziția neagră îi reveni și-l copleși definitiv. Toate vicleniile lui fură zadarnice. Dumitru, care de bună seamă nu bănuia încă nimic, îl urmărea ca o umbră. Numai la început îl întrebase :

— Mihule, ești nebun, serios ai venit să te înscrii?...

La care celălalt se și grăbise să răspundă :

— Ba mi-am venit în minți, Dumitre... nu mai vărs cu banii pentru încercări costisitoare și dubioase...

Și pornise pe hohot mare, calp și exagerat, pe care Dumitru îl ajunse repede din urmă și-l înghiți cu rîsul lui și mai puternic, cu accent fățiș de satisfacție ieftină și oarecum lubrică.

— Totuși îmi place să dau tîrcoale pe aici în zilele de înscriere, își rezervă el grijuliu teren de răspuns pentru eventuale surprinze viitoare, înțelegi, pentru... înghesuială...

— Pentru înghesuială ? se strîmbă celălalt, nedumerit de-un astfel de gust ciufut...

— Dar nu atîta la Drept, dragă ; la Litere, unde te poți alege cu ceva interesant.

Și clipi din ochi cu înțeles spre Dumitru, care aproba cu gura lărgită pînă la urechi, ca un mare accent al lui *ă*, dar parcă încă în așteptare, nesesizînd în întregime predilecția amicului său...

Pentru a-l convinge deplin și la nevoie a-l rătăci pe-acolo, își îndrumă deci prietenul pe scări și coridoare spre ghișeul secretariatului de la Litere.

E cinci fără un sfert. Mica sală e doldora de studenți, studente, miros de sudoare și apă de Colonia, de fum de țigări și de penibila atmosferă a așteptării. Băieții își mută oboseala de pe-un picior pe altul, fetele privesc cu coada ochiului.

Dinaintea ferăstruicei tăiată în grilajul de lemn, îngrămădiții formează o coadă de balaur. Striviți unii într-alții, cu mîinile imobilizate de înghesuială, abia își mai trag sufletul ; singură o domnișoară, stîlcită între doi voinici chipeși, surîde vag, languros și ochii i s-au închis pe jumătate. Coada balaurului

mișcă necontenit, se zbate în dreapta și în stînga și crește secundă cu secundă în adîncime și în lături.

Ghișeul s-a deschis. Un cap rotofei și bălai apare, în sfîrșit, în cadrul dreptunghiular :

— Vai, da mulți mai sunteți !

Actele sunt smulse cu dușmănie din mîinile celor care s-au postat de trei ceasuri în fața ferestruicei. Apoi scurt, aruncate brusc înapoi :

— Nu-s complecte.

— Sunt complecte, domnule.

— N-ai să mă înveți dumneata. Lipsește chitanța de inscriere...

— Am pierdut-o... dar... trebuie să aveți...

— Om fi avînd, dar înainte de toate n-avem timp. Am terminat cu dumneata. Altul...

În cîteva minute toți cei din față sunt măturați, actele nefiind în regulă; doar la primul care a adus toate hîrtiile, operația durează excesiv de lung.

Dumitru nu-și poate stăpîni căscatul și plictiseala Aruncă lui Mihu priviri de reproș :

— Pentru ce m-ai adus aici ?

— Cum, nu te amuză ?... Dă-te și tu în spatele uneia, îi șoptește el... Uite-o durdulie brună în stînga ta...

— Ei și, ce-are să se întîmple ? Vrei să-mi plesnească aia cîteva palme răsunătoare, aci, în mijlocul ăstora ?

— Păi de ce să-ți plesnească ? Fă așa ca să nu-ți plesnească... Tu nu știi să umbli decît cu... Învață-te și cu lume mai fină... Aci se fac cunoștințele.

— Ia mai lasă-mă cu cunoștințele tale... Am văzut ce cunoștințe ai tu la facultate, nici nu știi cum le cheamă...

— Asta e hazul...

— Mersi de haz... Mie nu-mi plac studentele. N-am veleități de însurătoare... Nici nu vreau să aud...

— Ești un caraghios... acum nu mai sunt toate ca înainte de război... De exemplu Vevé ! Ea nu e studentă ?... și slavă Domnului... Numai, trebuie să știi cum să iei lucrurile... cînd m-a văzut întîi se uita la mine ca o veritabilă prințesă... și acum...

Buzele lui Dumitru se întinseră indecent pînă la urechi. Bruna durdulie lăsa din cînd în cînd asupră-i streașuri de zări

negre pe sub pleoape cuviosc. Mihu făcu semn cu cotul și fostul legionar prinse mișcarea.

În patratul ghișeului se încadrează un cap fin și blond de fată.

— Sunteți înscrisă de anul trecut, nu ? Vă cunosc. A, uite! Vă lipsește chitanța de înscriere, specială, de bibliotecă...

— Le-am uitat în pardesiu...

— Nu face nimic, trebuie să fie la sușă. Domnul ajutor, vă rog căutați dumneavoastră... No. 417... Cum ați petrecut vacanța, domnișoară ?...

Balaurul se umflă, se întinde, se zbate.

— Domnule secretar, e șase și un sfert...

— Domnilor, pînă nu sfîrșesc cu domnișoara... zadarnic...

Și nimeni nu mai protestează... Priviri dulci se încrucișează din toate părțile... Șoapte înghesuite... Rîsete candide de fetițe sau semețe și șfichiuitoare de veterană. Cavalerul de la Alger a deschis focul și rîsul lui, de parcă ar fi singur în sălița, răpăne la intervale regulate fără să mai mire pe nimeni. Bruna durdulie e roșie ca și rochia care i se vede prin deschizătura mantoului... Privirile ei se preling încă pe vîrful genelor, în jos, spre încălțămintea solidă ca și rîsu-i biruitor, al convorbitorului, dar buzele ei schițează acum din ce în ce mai des zîmbete grațioase, între gropițele care se deschid ca luciul de apă la fiecare picătură de duh a vecinului.

Mihnea aruncă priviri triumfătoare spre ușa în neostoiată agitație... Pînă la șapte mai sunt douăzeci și cinci de minute... Va mai răzbi el prin îngrămădeala de la Drept, care trebuie să fie și mai teribilă ca aceea de aci, să înscrie pe Mih. ?... Mai teribilă și mai puțin încărcată de vapori sentimentali !

E o îndoială la care nu s-ar fi oprit desigur o clipă — și ar fi zburat îndată ce zîmbetul domnișorei durdulii a acceptat prima întrebare, într-o doară, a prietenului său. Dar Dumitru i-a rostit un cuvînt, mai multe, care parcă l-au țintuit zdravăn de aceste podele nevăpsite, roase și murdare. Fata cu ochii în infinit... Unde, unde, dacă e într-adevăr studentă, ar mai vedea-o în altă parte, dacă nu aici ?... în această odaie strîmtă și neaerisită, între aceste gratii putrede și sufocante, pe aceste podele nespălate și vărgate de toate probele de glod ale ulițelor bucureștene.

Și înscrierea lui Mih. fu amînată pentru a doua zi.

Dar minutele trec şi, cu fiecare, uşa se deschide o dată sau de două ori. Tot felul de chipuri omeneşti, băieţeşti şi mai cu seamă femeieşti, apar ca la o revistă grăbită, dinaintea ochilor fără răbdare ai lui Mihnea. Dar chipul acela, pe care-l aşteaptă cu inima reţinută, după fiecare smucitură a uşei, cu apăsare grea de mîhnire pe suflet după închiderea ei, chipul acela nu se îndură încă să apară. Acum pare că e gata să stabilească o regulă, putînd ghici după învîrtitul clanţei ce figură va trebui să se ivească. Însă regula se contrazice de mai multe ori şi asta nu-l întristează ; dimpotrivă, îi dă şi mai multe nădejdi că, într-un fel sau altul, atunci cînd tocmai s-ar putea aştepta la altcineva, ea va deschide uşa. Şi oricum tot va trebui să vină aci, dacă nu azi, mîine, sau poimîine, căci mai sunt destule zile de înscriere şi „elita", ca de obicei, nu poate veni decît mai tîrziu, de bună seamă. El însă va trebui să rămînă aci, de veghe neclintită, pentru ca evenimentul cel mare să nu-l surprindă departe, să treacă străin şi neobservat, nici măcar atingîndu-l în treacăt şi lăsîndu-l fără posibilitate de revenire, ca şi pînă acum, în opacitatea unei vieţi care începuse să-l înfricoşeze, cînd se uita mai de aproape în adîncu-i, şi de care nu-i era dat să se dezlipească, damnat etern şi irevocabil.

Ora şapte. Soneria ţîrîie. Domnul secretar liberează ultimul caiet de cursuri.

— Poftiţi mîine, domnilor !

Rumoare şi protestări în glumă. Balaurul plesneşte în mai multe locuri şi blocuri compacte dintr-însul evacuează sălita, aspirate de uşa rece şi larg căscată.

Dar perechile rămîn, mai în voie acum, uşurate de presiunea atîtor piepturi şi atîtor respiraţii. Dumitru e în vervă mare şi rîde ca de obicei, de parcă toată Universitatea ar fi a lui. Iar Mihnea a rămas cu ochii pironiţi în uşa care acum nu se mai deschide în fiecare clipă. Însă tocmai destinderea aceasta subită, după care vorbele răsună prea tari şi caută zadarnic să se ascundă în tonuri din ce în ce mai scoborîte, şi-n care numai glasul şi rîsul lui Dumitru au rămas deopotrivă şi imperturbabile, fetele încep să bată spre ieşire ; bruna durdulie se trezeşte parcă dintr-o reverie, căci privirile ei nu se mai furişează acum în jos ca boabele de lacrămi pe genele care se văd atît de lungi şi de încovoiate din profil, ci se îndreaptă dure şi metalice spre convorbitorul de la care îşi ia drastic şi categoric seară bună.

Nu primește nici să fie însoțită, dar constată cu haz mare un lucru care se văzuse de la sine, și anume că astăzi nu se putuse înscrie, astfel că mîine va trebui din nou să fie aci, la ora hotărîtă ; ceea ce, de bună seamă, era de asemeni de la sine înțeles, dar pentru Dumitru trebuia să fie cu un înțeles mai mult.

La plecare, fata îngînă un nume neauzibil, din care urechea fostului ofițer nu prinse decît banala terminație. El însuși își spuse numele tot așa de scăzut, el, Dumitru Bobescu, care avea totuși o gură atît de mare și de sonoră. Încît, cînd Mihnea, care convenise în cele din urmă că trebuie să se urnească din acest loc, îl întrebă de numele ei, Dumitru ridică nedumerit din umeri și izbucni în rîsul lui răsunător :

— Aflu eu mîine ! decise el înclinînd hotărît din cap, ca un om care s-a lăsat prea mult dus de slăbiciune, dar care de mîine va ști ce normă de conducere trebuia să adopte.

Dar mîine, bruna durdulie nu vine și Dumitru se întrece cu Mihnea la observatul clanței în mișcare perpetuă. E tocmai cazul ca Mihnea să-și deschidă puțin inima privitor la propria lui așteptare ; acum Dumitru va fi mai înțelegător și va concede că poți fi preocupat, neliniștit chiar, de cineva pe care nu-l știi măcar cum îl cheamă, pe care-l cauți necontenit, pe care-l aștepți să se ivească deodată după fiecare colț de saiă, după fiecare întorsătură a scării și de întîrzierea căruia poți chiar fi cuprins de disperare. Iar nădejdea îți rămîne necontenit în mijlocul acestui tumult, ca o stea care varsă și mai multe văpăi prin zdrențele instabile ale unei goane turbate de nori.

Pentru a nu părea liric și deci caraghios, Mihnea găsește că trebuie să dea drumul considerațiilor sale, cu un hohot introductiv de rîs. Își lovește prietenul în coaste și pufnește apoi la fiecare trei vorbe.

— Ia uitați-vă la acest șacal de Algeria, transformat în mielusel la adierea amorului bucureștean. Dumitre, îmi placi. Ia întoarce-te acum din profil, să văd așa cum îți vine...

Dumitru bolborosește cîteva cuvinte neînțelese, care sporesc hazul lui Mihu, dîndu-și mai mult avînt predispoziției lui de destăinuire și ușurare. Dar păstrează încă între dinți puțină zeflemea, drept orice rezervă ;

— Așa e amorul universitar, Dumitre, și trebuie să te pleci legilor lui. El începe ca orice curs, cu o largă parte introductivă, te ia de departe, fin și discret, și te poartă astfel...

Dar Dumitru dă drumul unei înjurături atît de grosolane *à propos* de amorul universitar, că Mihu pierde șirul cuvintelor ce mai avea de spus. El regretă de-a binelea că n-a început cu un ton mai potrivit cu sufletul lui din clipele de față ; pentru a primi, din partea acestei haimanale călite de cinism și arsă de soarele tuturor aventurilor brute și meschine, confirmarea că și o inimă de marca purtată de dînșii poate bate chiar pentru o emoție mai subtilă decît cea produsă de atitudinea bănuielnică a unui chelnăr în perspectivă de a fi tras pe sfoară, or a soțului unei drăcoaice de proprietărese, închiriind cu luna camere mobilate.

Dar lui Mihu îi rămîne o speranță că mîine, cînd bruna durdulie își va face din nou apariția, toată fanfaronada asta de nepăsare și grosolănie, foarte modernă la acest clin al veacului, se va topi ca o alcătuire de zăpadă sub suflarea unui vînt arzător : de aceea Mihnea nu se grăbea să pună vreun preț pe rezoluțiile grave și categorice pe care Dumitru le lua într-un stil ce nu se deosebea prin nici o iotă de al celui mai spurcat țigan :

— Mîine îi pun chestia de încredere... Cu mine nu merge... Îi propun un cinematograf, să vedem cum răspunde la pipăială... Și dacă merge, am și invitat-o la mine...

— Vorbești prostii, caută să-l aducă la sentimente mai potrivite cu acoperișul sub care vorbeau Mihnea, care, pentru a nu-și demasca bizara și inexplicabila toană ce-i învîrtea acum resorturile sufletești, se silea să privească lucrurile dintr-un unghi cît mai logic și mai obiectiv. Evident, tot acolo ai să ajungi, mai curînd or mai tîrziu, acolo unde țintești... dar dacă precipiți lucrurile, dragul meu, nu te felicit pentru talentul tău de tactician... Trebuie să nu scapi niciodată din vedere persoana cu care tratezi... altfel tratativele se pot rupe fără posibilitatea de revenire...

— Atîta pagubă...

— D-apoi n-ai să-ți mărginești toată viața la captivarea croitoreselor, a manichiurezelor or a semibabelor care dau

camere cu luna... Dă-o dracului de viaţă, dacă-ţi închipui că fericirea se reduce numai la atîta...

Şi Mihnea scuipă cu atîta dispreţ, că Dumitru îl privi uimit şi întunecat.

Iar convorbind astfel, Mihnea pierdu din vedere mişcarea fără răgaz a mînerului de alamă. Încît uimirea lui întrecu orice margine, cînd în cadrul uşei se contură mlădie şi subţire silueta fetei cu ochii în infinit. Acum însă ochii aceia se plimbau printr-un *lorgnon* elegant asupra mulţimei din sala înscrierilor, cu aer de doamnă mare la teatru, minunîndu-se de marea afluenţă, spre şi mai marea umilinţă a lui Mihnea, care se simţi în, şi legat de gloata de faţă, părticică anonimă şi insignfiantă, într-un tot examinat atît de sus şi printr-un *lorgnon* atît de frumos încrustat. Dar fata lăsase mult uşa deschisă şi un curent hotesc se strecură pe la glezne şi chiar excită la tusă cîteva gîturi sensibile. Se auzi surdă şi morocănoasă invitaţia : „uşa !" care apoi se repetă în ecouri de profundă nemulţumire. Şi Mihnea îşi închipui, fără să se uite într-acolo, vreun vlăjgan cu coşuri pe colţurile asimetrice ale feţei, cu nas ca pliscul de curcă or ca fundul de borcan şi cu fular democrat de arnici roşu striat cu glaben la gît — şi simţi o ură grea, deşi fără nădejde, pe cel care strigase şi pe cel care-l complecta acum şi mai aspru şi mai îndîrjit : „Hei, uşa ! nu se aude ?"

Nou-venita îşi păstră zîmbetul iniţial, închise uşa după dînsa, bravă cu semeţie prin lentilele de cristal privirile care îi controlau cu dispreţ or cu neîncredere aerele ei de nobilă doamnă, şi acordă, lăsînd în jos *lorgnon*-ul, o bunăvoinţă deosebită de expresie lui Mihnea, de parcă i-ar fi ghicit că singur sufletul lui era alături de dînsa în momentele acelea. Şi în momentele acelea, Mihnea simţi că s-ar lua de gît cu toată gloata asta pestriţă şi nătîngă, pe care *lorgnon*-ul fetei o aprecie iarăşi, cîntărind-o şi evident găsind-o prea mare, pentru a-i insufla nădejdea putinţei de a parveni la ghişeu pe ziua asta.

Altădată Băiatu, care ştia să citească uşor toate aceste socoteli lăuntrice, dealtminteri uşor lizibile în ochii domnişoarelor, ar fi şi sărit împins de un irezistibil resort : „Vă înscriu eu, domnişoară !"

Acum însă resortul se opinti în van : voința opuse o pasivitate de paralitic și apariția de vis, după ce-i mai aruncă doar lui singur o privire anume, distinctă de aceea generală, pentru gloată, împodobindu-și zîmbetul pînă acum egal cu sine însuși cu un accent în plus, de mulțumire parcă, ieși, închizînd ușa cu o grijă excesivă de astă dată, și lăsînd pe Mihnea în același timp profund prostit și totuși plin de el însuși.

Ah, cu ce ochi crînceni căuta el acum pe autorii celor cîtorva interjecții de troglodiți și pe autoarele celor cîtorva chihotiri fără răsunet, care încercară să răsune în urma suavei apariții, și ce palme simți pofta să aplice lui Dumitru care, însuși, rămăsese holbat și fără grai, tot scurtul timp al acestei fugitive împrejurări, pentru a mîrîi acum înveselit și poznaș :

— Da asta ce mai fu, măi ?... și izbucni în rîsul lui sonor, acum atît de stupid și nesuferit. Noroc că îndată apoi, se opri brusc pentru a se porni iarăși voios și măgulitor, după ce lăsase să se audă această dreaptă și sinceră constatare :

— Fire-ai al dracului, Mihule, ai văzut, mă, la tine s-a uitat în mod special, te-a remarcat, pezevenghiule...

Ceea ce făcu pe Mihnea să simtă pentru el o dragoste și recunoștință infinită, și rîsul cel fără hotar să-i pară iarăși simpatic și sănătos. Va să zică și el a văzut, va să zică a fost serios !

Mihnea a devenit gureș și fericirea lui nu mai cunoaște margini. E întreruptă doar de grosolăniile lui Dumitru, care a reînceput să-l neliniștească serios. Mai ales îl îngrozesc rezoluțiile sumbre ale acestuia ; dacă va mai întîlni pe bruna durdulie, va ști el ce să-i spună ! Și pe Mihnea, în sufletul căruia s-a lăsat acum senin și boare plăcută de vară, astfel de gînduri îndărătnice, această iremediabilă persistență în întunecime și-n desfrîu sufletesc, îl rănesc și-i deșiră gîndul ca gheare informe de bestie.

A doua zi, Mihu, care găsește acum în el orice soluție, a găsit mijlocul de a înscrie pe Mih. la Drept, fără a se clinti de la secretariatul Literelor : a cinstit pe-un om de serviciu care i-a îndeplinit sarcina la moment. Și pe el, iată-l așteptîndu-și aici pe fata lui din vis și din speranțe, al cărei *lorgnon* l-a edificat deplin : ea trebuie să aparțină unei nobile și bogate familii bucu-

reştene. Şi istorice nume încep să-i cutreiere capul, făcîndu-l să tresară la amintirile eroice cele mai grave or la pomelnicele cele mai răsunătoare din cronicele mondene ale gazetelor. În vremea asta, alături, rîsul lui Dumitru, care şi-a regăsit bruna durdulie, nu mai conteneşte, iar acolo, departe, în mahalaua celor Şapte Fîntîni, sinistru consiliu de război s-a întrunit în jurul pianului lui Vevé. Madam Balaman e de părere ca bulucul în „odaia băiatului" să aibe loc chiar astă-seară, cînd băiatul e şi puţin aiurit de învăţătură, iar Vevé, care a mărturisit roşie ca pomada de obraji că „băieţelul" îi dă asalturi disperate, trebuie să-şi lase măcar bluza scoasă, ca să fie surprinsă barem cu braţele goale. Domnul Vulpache, de perfect acord asupra bluzei, calm şi sigur de izbîndă, „am văzut eu cum se uită la dînsa, domnule", e de părere totuşi ca băiatul să fie lăsat să-şi treacă în pace examenul.

— Ce spui dumneata, Mitrule... cînd s-o vedea cu licenţa terminată, pleacă pe-aci încolo...

Argumentul e într-adevăr destul de puternic, ca Vulpache să nu reflecteze adînc asupra lui. Dar o vie neînţelegere se iveşte cu Vevé, care nici nu vrea măcar să audă că trebuie să-şi scoată bluza şi să rămînă cu braţele goale în faţa unui băiat. Madam Balaman, care schimbă atunci priviri încărcate de duioşie cu partenerul ei, încearcă totuşi, în interesul ei, să „facă cum e bine" !

— Un părinte, maică, o mamă, care te are numai pe tine pe lume, ştie pînă unde trebuie să întindă morala pe care o dă copilului său...

Iar Mihu şi-a scrîntit gîtul tot întorcîndu-l spre uşa fără repaus. Ea va veni, ea trebuie să vină, dacă nu pentru el, cel puţin pentru înscriere. Rămîne de văzut atunci dacă *lorgnon*-ul de aur nu se va plimba iarăşi indiferent asupra atîtor capete rurale şi subumbane, căutînd cu voioasă curiozitate doar figura aceea simpatică şi distinsă, căreia i-a zîmbit în ajun. Şi Mihnea reconstitui atitudinile pe care şi le revizuise azi-dimineaţă în faţa oglinzii de la dulap, înainte şi după ce Vevé i se strecurase ca o sopîrlă în braţe, profitînd de prilejul că madam Balaman plecase „puţin" la Piscupeşti să afle reţeta cremei de zahăr ars pentru ziafetul ce avea să urmeze surprinderei). Dar uşa, care cu fiecare mişcare îi strîngea acuma sufletul, de parcă l-ar fi apucat ca pe nişte degete rătăcite pe sub uşorii ei, nu arunca înăuntru decît figuri indiferente şi insignifiante. Ghişeul secre-

tariatului se închise din nou, rumoare de protestare în glumă se auzi din nou, grosul candidaților părăsi din nou secretariatul, perechile adîncite în conversație rămaseră din nou numai între ele, să savureze în liniște convorbirile începute. Dar ea nu mai venea, din nou, și totuși acum, cînd mînerul ușei încremenise. Mihnea încă stătea cu ochii pironiți la el. Apoi mînerul începu să se miște iarăși, dar acum apăsat de mîna omului de serviciu, ce pătrundea precedat de-un lung măturoi și-acompaniat de o mare găleată, pe care o așează grohăind monosilabe ininteligibile, nemulțumit de întîrzierea musafirilor dinăuntru. Atunci și ultimile perechi de studenți plecară, și însuși Dumitru și însoțitoarea lui se urniră, iar Mihnea auzi glasul rugător și insistent al lui Dumitru bolborosind stăruitor la urechea fetei, roșie ca o cireașă neagră, în vreme ce ochii lui o fixau cu fixitate de șarpe, iar mîna i se încolăci fără curaj peste mijlocu-i. Fata se smuci brusc și o palmă de-o sonoritate fără pereche se propti indignată în obrazul obrazniculuí ; Mihnea n-avu timp decît să vadă fața înnegrită de stupoare a studentei și boabe de diamant scînteindu-i în ochi.

— Foarte bine, foarte bine, încuviință el și simți limpede îndemnul lăuntric, dacă lucrurile ar fi mers mai departe, să intervină în ajutorul ei.

Dar Dumitru se întoarse radios spre dînsul, cu trofeul roșu pe obraz. Omul de serviciu, singurul martor strein al imprejurării, îl gratulă cu verbe de curaj :

— Lasă, domne student, c-așa începe totdeauna...

Ceea ce făcu pe Mihnea, cînd ieșiră, să-l zeflemească, vădit ostil, că acum doar servitorii mai înțeleg și apreciază procedeuri și gesturi ca ale lui Dumitru. Dar acesta rîdea înainte, cu o satisfacție drăcească, și cu cît Mihnea întrebuința cuvinte și mai grele, aproape insulte, pentru a-i categorisi apucăturile, cu atît Dumitru se prăpădea de rîs și se bătea cu mîinile pe burtă, arătînd uneori cu degetul întins spre amicul său, de parcă l-ar fi arătat unei multimi invizibile, cît e de caraghios cu ciuda lui caraghioasă pentru o palmă care nu-l privește cîtuși de puțin.

Chipul cum îl părăsi atunci Mihnea, îndîrjit la culme, păru într-adevăr să echivaleze cu o rupere de prietenie : abia acum figura lui Dumitru deveni serioasă, și Mihnea văzu prin întuneric strălucitul mirat al ochilor lui spălăciți. Încît, îndepărtîndu-se, îi păru rău de răutatea lui fără motiv, pe care, cu drept

cuvînt, nici n-ar fi ştiut s-o articuleze precis. Şi tocmai pentru această nepricepere ca şi pentru inconştienţa bunului său prieten de odinioară, el simţi cald de lăcrămi umplîndu-i găvanele încordate ale ochilor. Dar el simţea în sufletul lui, tocmai graţie cruzimei şi desolidarizării de Dumitru, o mare uşurare şi o mare regenerare. Tot ce-a fost, tot ce s-a întîmplat pînă acum în viaţa lui i se păru infect şi stupid — ba într-atîta că îi fu silă chiar de domnişoara Vevé, care se strecura spoită ca o păpuşă de ceară în odaia lui, pentru a-i aduce porţia obişnuită de iubire serală şi furişă.

În seara asta el explică deci fetei, care era gata să-şi tragă şiretul de la rochie, că e grozav de istovit şi plictisit : îşi închipuie că e grav bolnav şi mîine se va arăta neapărat unui doctor. Vevé îi cercetă fruntea cu podul palmei şi nu găsi nici o temperatură. Dar această atingere îi dădu, cu adevărat, fiori de frig lui Mihnea. Cu multă delicateţe, dar cu vădită hotărîre, el îndepărtă mîna fetei, care, de pe frunte, se lăsase binişor şi priceput pe sub plapumă, şi-i aminti, scuturat de scîrbă pentru cea de acum, de mîna brunei durdulii, sfinţită prin severul ei gest ; şi voinţa lui, proiectată cu cîteva ceasuri în trecut, îi spunea cu hotărîre acum, că dacă ar fi fost în locul lui Dumitru, ar fi căzut la moment, aşa pălmuit, în genunchi s-o sărute.

Vevé a ieşit cu ochii zbiciţi de lăcrămi şi cu sufletul strîns de îngrijorare, să-şi vestească tovarăşii de conspiraţie cari aşteptau în dosul uşei salonului cu felinarul de mers în pivniţă, gata aprins, ca să surprindă fata, pe jumătate dezbrăcată, în odaia luminată numai de jocul flăcărilor din sobă. Vevé se-arăta extrem de surescitată : instinctul ei feminin, bănui numaidecît o rivală la capătul lanţului de împrejurări care dusese la această schimbare bruscă şi neaşteptată.

— S-o fi întîlnit cu vrăjitoarea, fu de părere doamna Balaman, designînd prin vrăjitoare pe coana Polixeni. S-o fi întîlnit cu vipera aia care încheagă apele şi scoate din minţi şi pe boşorogi... L-o fi invitat iar, în lipsa lui Nisipoiu, şi i-o fi dat să bea cafea fiartă cu scîrboşenii de-ale dumneaei, ca să-l întunece, la minte.

— Aș, contrazicea Vulpache, om al realităților. De bună seamă a observat ceva... a simțit... tu, Vevé, te-ai trădat... ți-am spus că nu trebuie să te pregătești ca de bal... Și pe urmă și dumneaei, se îndreptă el spre madam Balaman — căreia în fața lui Vevé și a persoanelor streine i se adresa ceva mai reverențios — cum naiba ai dat peste scaunul ăla tocmai atunci, cînd el trecea prin curte... Puteai să nu te mai uiți pe fereastră... Doar auzeam noi poarta și pașii din săliță și... ușa lui... că nu era să vie dracu' în locu-i...

Dar madam Balaman rămăsese tot la părerea dumneaei : băiatul nici nu se uitase spre fereastră. Dar se întîlnise cu vipera „înveninată", care-l și blagoslovise cu bunătățile ei — aci nu-și putu reține un gest de greață și un scuipat în sec...

— Dar lasă, dacă-i pe așa, cunosc eu pe o țigancă din Bolintin ; care am să iau trăsura și să mă duc după ea... măcar de-o știi vipera cîte știe țiganca... și-o să-mi spuie și mie țiganca ce să-i pun în cafea băiatului, ca să-i strice farmecele viperei și să rămînă numai cu bunătățile fi-mea, care o să le biruie pe-ale năzdrăvancei, că-s de fată mare și curată...

— Fugi de-aci cu prostiile ăstea, mata...

— Ia lasă-mă, Mitrule, în pace... Păi mata știi ce țigancă e asta... Se uită la-mneata doar o dată și pe urmă numai în cărți, și-ți spune tot ce ai pe suflet, cum te cheamă, cum o cheamă pe maică-ta, pe tată-tău... Și știe la farmece... a... e țigancă strașnică, fir-ar a dracului... asta face omul de se întoarce din drum și-ți vine unde poftești... Numai să nu fi murit... se potoli puțin madam Balaman din optimista-i expansiune... Am uitat cum o cheamă, da știu casa unde stă... și știu și ce se pune în fiertură, dar nu știu descîntecul... că e mult de-atunci...

Aste din urmă cuvinte madam Balaman le îngînă numai pentru ea, mai mult în gînd, ferindu-se și azi să dezvăluie lui Vulpache că acum douăzeci de ani și mai bine, pentru a-l cîștiga definitiv, îi dăduse să guste, bine fierte și bine amestecate, cîte ceva din mai toate secrețiunile ei intime...

— Se mai poate să fie așa și din cauza învățăturei, glăsui liniștitor conul Vulpache urmărind șiruri mai solide de idei. Gîndiți-vă numai, anul al treilea de drept... ăsta credeți că e șagă dumneavoastră ? Uite, Vevé de patru ani tot se încurcă cu științele ei... și tot nu le mai dă de capăt... Dar ăsta... care nu se încurcă deloc... Și cu dreptul încă, he, he, care nu e floare la

ureche... şcoala de avocaţi şi de magistraţi... D-aia eu rămîn... tot la vorba mea... să-l lăsăm după examen... Atunci tot mai rămîne el... doar l-am iscodit... Vrea să urmeze şi mai departe, la doctorat... şi vrea să facă practică aci... De întors în provincie, nici nu vrea să audă... Vevé, tocmai bine, îl mai zăpăceşte niţel...

— Mîine mă duc după ţigancă, hotărî madam Balaman, rămasă îndărătnic într-ale ei...

În fiecare zi Mihnea e acum la Universitate şi-n fiecare zi, prin săli şi pe coridoare, întîlneşte visul lui. S-a statornicit acum între ei o corespondenţă de zîmbete şi priviri, dar uşoare şi sfioase ale fetei îngîndurate şi melancolice ; ale lui, îndrăzneţe şi ofensive. Pe urmă ale lui au devenit înfricoşate şi umile, cînd, interesîndu-se despre dînsa, a căpătat aceste date uluitoare :

Domnişoara Velovan Arina din Craiova, fată de familie, părinţi bogaţi, e-n preajma doctoratului : franceza, germana, filosofia. Studentă eminentă, toţi anii trecuţi cu distincţie şi licenţa *magna cum laude*.

Informaţiile privitoare la studii şi examene le-a confirmat şi Băiatu Mih., care zădarnic se ţinea după Mihnea să-i plătească banii de taxe. Cînd l-a întrebat despre Arina, Mih. şi-a ridicat lungile lui braţe spre cer :

— Ah, ai ochit-o şi pe asta. Cum văd eşti un mare vînător de absolvenţi *magna cum laude*... Dar cu ea ce faceţi, că e femeie... or v-aţi hotărît să le daţi toate dreptrile...

Şi considerîndu-l cu o uşoară dispoziţie de ironie, care pentru Mihnea fu de-a dreptul ucigătoare, Mih. îl luă de mînă.

— Vrei să-ţi fac cunoştinţă cu ea ?

Pentru prima oară Mihnea îngălbeni şi înghiţi în gol auzind o astfel de propunere. El refuză categoric şi imploră pe Mih. să nu deschidă vorba cu fata despre dînsul, cum acesta se arătase gata să-i făgăduiască.

În ziua aceasta fu mai trist ca niciodată. Şi fără s-o mai aştepte — spre a-i întoarce, cu privirea ei parcă îndoită şi tristă, salutul zîmbetului timid dar persistent, cu care el o urmărea dintr-un ungher de umbră, fascinat şi rezervat în acelaşi timp, ceea ce se părea că ei îi produce plăcere şi orgoliu —, părăsi în pripă Universitatea.

Examenul începu. Mihnea asistă la toate obiectele la care trebuia să fie întrebat Băiatu Mih. Sigur de izbîndă dinainte, el dovedi un aplomb care contrasta într-un chip izbitor cu figurile de ceară ale tovarăşilor de bancă. Primele răspunsuri ale lui Mih. răsunară clare şi precise şi produseră ecouri de catedrală în inima lui Mihnea ; el îşi ascultă omonimul cu o religiozitate desăvîrşită, de credincios, care nu înţelege nimic din tîlcul citaniilor preoţeşti, dar care-şi dă seama că în juru-i răsună expresia celei mai profunde înţelepciuni şi a unicului adevăr.

Băiatu Mih. pară întrebările ce i se aruncau cu siguranţă şi dibăcia unui jucător de tenis şi răspunsurile lui făceau drumul înapoi cu regularitatea mingiilor izbite în plin de mijlocul rachetei. După primul examen, Mihnea ieşi triumfător şi nimeri tocmai la poştă, unde întocmi o carte poştală în stil telegrafic către domnul Ştefan : „Examenul început. Emoţie mare. Semne sigure de izbîndă desăvîrşită."

Examenul acesta îi creă într-adevăr o dispoziţie desăvîrşită : în tristeţea în care-şi simţise muiat sufletul, ultimele zile, el simţi o adiere de răcoare şi de curaj. Nu mai ocoli pe domnişoara Velovan, ci o privi iarăşi drept în ochi. Fata îi acceptă privirile cu bunăvoinţă, dar se vedeau acum şi mai bine perdele grele de melancolie mohorînd luciul adînc al ochilor ei. Mihnea nu mai atribui infinitului această tristeţe de neînţeles la o fată aşa de frumoasă şi care repurtează victorii şcolare atît de strălucite. Era limpede ca bună ziua că pentru chipul lui ea acordă oarecare interes şi bunăvoinţă, pe cînd, privită de alţii — şi *tipi bine*, constată Mihnea cu covîrşitoare satisfacţie ! — ea întorcea capul mîndră şi vizibil agasată.

Atunci de unde puteau proveni aceste vagi unde de tristeţe, care porneau uneori din ochii ei adînci ? Mihnea abia îndrăzni să schiţeze gîndul că ea l-ar putea iubi chiar aşa, dintr-un început, pînă la tristeţe şi pînă la deznădejde. Faptul ar fi putut fi adevărat, încerca el să şi-l explice, la o fată care n-a ştiut de altceva pînă acum decît de carte ; dar e oare cu putinţă ca o studentă eminentă şi atît de frumoasă să nu fi trezit sentimente adînci în juru-i, să nu fi făcut să vibreze spre dînsa priviri de dor şi călduroase declaraţii ? În optimismu-i robust, care îl recucerise, Mihnea încercă să găsească şi aci explicaţii. O studentă prea bună, nobilă şi frumoasă, a ţinut la distanţă pe

numeroșii ei adoratori, uluindu-i și lipsindu-i de curaj, tocmai prin acest cumul impresionant de calități ; iar diversele eminențe universitare, ca bunăoară un Băiatu Mih., lungă și subțiatică vietate, predispusă îngrijorător la politică, n-aveau ce să inspire acestei fete, care înainte de toate era plămădită din carne și oase și care, de bună seamă, n-ar fi putut suferi pentru nimic în lume ca visurile ei roze să se topească în brațele încovoiate, lungi și păroase de păianjen ?

Pe cînd acum, în drumul vîrstei ei, și exact la răspîntia în care izbînzile școlare nu mai pot spune nici ele nimic unui sînge tînăr și clocotitor se ivise el, Mihnea, pus la patru ace, în mizeria care domnea acum peste aceste nefericite generații de studenți, cu ochii lui negri, cu sprîncenele lui îmbinate diabolic, cu părul lui încrețit cu mare artă, cu pieptul lui bombat ca un sîn de femeie, cu mersul lui drept și elegant și cu aerul lui sănătos și învingător, de bărbat chipeș, solid legat și bine format, în talazurile de stridentă și totuși fragilă pubertate, care se varsă zilnic prin atîtea săli și atîtea coridoare, ca globulele de sînge într-un complicat aparat circulator.

Statornicind aceste judecăți, Mihnea fu încîntat de comparația de la urmă pe care hotărî s-o spună și fetei după ce o va cunoaște. Își mai aminti și de altele, pe care spiritul lui frust și plastic putea dealtminteri să le furnizeze la nevoie cu ușurință ; și cu această destoinicie în bagajul lui intelectual, el se simți mai bine pregătit pentru a înfrunta calitățile universitare ale domnișoarei. Ah, măcar filosofia asta dacă n-ar fi fost și acea înfricoșetoare *magna cum laude !*

Chiar în seara cînd în minte i se perindară astfel de reflecții, Mihnea vizită pavilionul anticarilor din dosul lui *Grand Hôtel,* pentru a-și cumpăra *Logica* lui Maiorescu și *Noțiunile de psihologie* ale lui Găvănescu ; dar în locul lor găsi o broșurică scrisă mărunt care îl entuziasmă : *Initiations philosophiques* de Faguet.

— Asta e ce căutam ! declară el anticarului, după ce o răsfoi cu luare-aminte și, de bucurie că aci a găsit cheia secretului după care, în două ceasuri, poți face față onorabilă unei culturi acumulate ani întregi, plăti fără să se mai tocmească nici de formă, el, feciorul conului Ștefan Băiatu, negustor, renumit într-o jumătate de județ.

Citind-o acasă pe îndelete, se minună singur cît de uşor poate să prindă atîtea lucruri pe care înainte numai auzindu-le şi se înfiora, consolîndu-se să tragă o adîncă linie de demarcaţie între ceea ce era vizibil şi clar, practic inteligibil, şi între ficţiunile insesizabile materialmente ale spiritului, care îl încurcau atîta pînă şi-n domeniul formelor abstracte dintr-unele perioade ale Dreptului roman. Expunerea aceasta însă, lentă şi populară, cu sfîrşitul atît de aproape de început, pentru ca aspectele şi dimensiunile să nu-l mai supuie chiar din primul moment la tortura irezistiblă a vertigiului, ca volumul celălalt, al lui Fouillée, pe care-l ţine totdeauna pe masă, spre uimirea înfricoşată a gazdelor, îi redeşteaptă încrederea în facultatea de abstractizare a spiritului său, în care tomuri grele şi sistematizate prea complicat îi luaseră orice credinţă. Ba îl convinsese că nu e făcut să înţeleagă altceva decît dreptul practic şi mai cu seamă penalul şi constituţionalul. Adică singurele studii, în care sumarele lui investigaţii îl convinseseră că sunt fără cap şi fără coadă, şi că poţi să le începi chiar de la orice pagină ai deschide tratatul respectiv : predestinîndu-l în viitoarea lui carieră de avocat şi viaţă socială la specialitatea de mare „penalog" şi, ca tot românul, strașnic tactician politic.

Primele pagini din broşura lui Faguet îl reasigurară aşadar că şi alte domenii îi sunt deschise : fără domnişoara Arina, ar fi murit poate şi de acest lucru n-ar fi luat cunoştinţă.

Ducîndu-se să mai asiste la examenele lui Mih., nimeri exact la aceeaşi arătare negricioasă şi fălcoasă, la al cărei curs fusese prins odată cu bulucul studenţilor, umplînd grămadă uşa şi vestind prin strigăte informe sosirea-i molîie şi absentă, de somnambul. La fel cum îşi cuvînta atunci prelegerea, cu ochii pe pereţi, prin ferestre, pe tavan, tot astfel acum întreba, fără să privească pe cel care răspunde, dormitînd şi părînd după fiecare tăcere, care marca încetarea răspunsului, că se trezeşte ca din morţi. Atunci ochii inexpresivi se aprindeau pe figura rasă inutil, şi-năsprită de pecingenea ţepilor cărunţi, de-o satisfacţie drăcească, de evadat proaspăt, care a dat de prima victică nouă. Fălcile se mişcau agale şi glasu-i răsuna invariabil, stins, ca din mormînt :

— Spune și dumneata !

Doar sensul acestor trei cuvinte sepulcrale denota că domnul profesor dorește ca să repete același lucru și studentul următor, căci domnul profesor nu se adresa nimănui, privind ca oamenii, în ochi. Și studentul de-al doilea începea să înghiime prin masca de ceară, ce-i acoperea automat fața, aceeași poveste pe care o dusese pînă la capăt vecinu-i din dreapta, acum complect pietrificat, ca și cînd își epuizase și viața cu ultimul cuvînt emis : doar urechea, tocmai prin această imobilitate de stană, părea c-a rămas trează, cu pavilionul ciulit pentru a prinde noutatea aducătoare de moarte definitivă, pe care ar fi scăpat-o noul cuvîntător, în strădania lui penibilă de a răstălmăci vorbirea celui dintîi, cu abile ocoluri, cu răsturnări asintactice de frază, cu sforțarea nefirească și naivă de a împrumuta întregului un ton și un aer științific, nespus de stîlcit și de caraghios. Cu ultimul cuvînt, acest nou vorbitor reintră în pacea eternă, în vreme ce primul dă cel dintîi semn de viață.

Dar figura de ocnaș bărbierit de două zile se trezește la rîndu-i din morți spre a da cuvînt unui al treilea :

— Spune dumneata.

— Ce să spun, domnule profesor ?

Un rictus oribil, făcînd să apară între buzele vinete și abia dezlipite un singur dinte galben, în vreme ce ochii pătați de gălbinare se închid pe jumătate ; apoi o voce tărăgănată și satisfăcută :

— Ce-ar fi trebuit să spună dumnealor...

— Dumnealor au spus tot ce trebuiau să spună...

— Aha... va să zică nu mai ai nimic de spus altceva...

Ba da, se mai găsește, oricînd se mai găsește cîte ceva de spus, deși acest ceva este același lucru : trebuie, trebuie neapărat să vorbești, căci plutește aci, deasupra tuturor acestor capete, duhul înfiorător al morții : și tăcerea este însăși moartea, care abia atît așteaptă din umbră. De aceea, după o scurtă ezitare, nefericitul își recapătă glasul și o roia de la capăt.

Mihnea e consternat : trecuse și el prin destule examene teribile ; asistase la altele și mai teribile, dar așa ceva nu mai văzuse niciodată. Forma de cauciuc a individului de pe catedră se repercuta asupra audiatilor în manifestări tot de cauciuc : nici un moment n-ai fi știut dacă acționează asupra acestui bloc lipsit de nervi vreo satisfacție sau vreo dezaprobare. Rînjetu-i invariabil devenea extrem de chinuitor, prin indiferența-i com-

plectă și lipsa totală de expresie. Mihnea își simți gîtlejul strangulat de-o puternică emoție : inima i se strînsese în sine pînă cînd deveni cît o nucă. O atmosferă grea îi apăsa acum tîmplele și umerii strivitor.

Profesorul mulțumit seriei prezente fără nici un alt adaos edificator : nefericiții își recăpătaseră locurile fără nici o lumină de ușurare, cocoșați de teribila nesiguranță, tot atît de covîrșiți sub greua povară a momentului, ca și atunci cînd fuseseră chemați.

Mihnea avu o tresărire subită și simți o acrime sufocantă înălțîndu-i-se din coșul pieptului spre gîtlej, acaparîndu-i și muindu-i coardele vocale : își auzise numele strigat. Dar mișcarea promptă și sigură a celuilalt Băiatu, de alături, îl asigură și-l mai întări puțin, fără totuși a elimina orice urmă de îngrijorare dintr-însul. Cei patru condamnați se așezară pe scaunele de execuție : Băiatu Mih. era al treilea. De astă dată tema propusă nu mai fu o chestiune generală : întrebarea cea nouă căzu deci categorică și precisă ca un cuțit de ghilotină :

— Legatarul cu titlu particular e ținut la plata datoriilor succesiunei ?

Iarăși tăcere de moarte, o tăcere sinistră, care contrasta înfiorător cu huietul încontinuu pe care Mihnea îl auzise la cursul acestui profesor, de fantezia căruia depindea exclusiv rămînerea lui la București și perspectiva smălțată de zîmbete, ca de niște flori, a încrucișării de drumuri cu domnișoara Arina Velovan. Omul de cauciuc se răzbuna lent și fără urmă de arătarea vreunei satisfacții pentru toate mizeriile anului. Mihnea șopti de mai multe ori : Arina, Arina ! în atmosfera irespirabilă, ca un viteaz în tranșee, numele purtător de noroc, cînd norii de gaze începeau să coboare invizibili și compacți.

Prima victimă căzuse : după o agonie grăbită, marcată printr-o bolboroseală fără sens, de contradicții și reveniri, își dăduse duhul subit, înghețînd tocmai la o jumătate de cuvînt ; a doua nu avu o soartă mai bună. Și tăiușul ghilotinei se ridica mereu :

— Spune dumneata !

Era acum rîndul lui Mih.

Și Mih. glăsui clar, sigur și îndelung. Dar tocmai acest îndelung nu-i plăcu lui Mihnea. După el întrebarea nu comporta decît un scurt și sigur răspuns: da ori nu. Nu știa precis care, însă... dacă ar fi fost el pe scaunul examinării, ar fi știut el totuși cum să zguduie puțin nervii acestui butoi cărnos, care face pe

automatul de întrebări ! Întîmplător ochii lui căzură alături, pe-un caiet şapirografiat de cursuri. Mihnea îl trase în dreptul lui şi răsfoi foile la întîmplare. Nu găsi ce-i trebuia, dar cînd renunţă, foile caietului răsucit se întoarseră de la sine exact la pasagiile privind legatul şi legatarii. Şi Mihnea prinse repede acum firul, pe care Mih. continua să înoate încă voinicește, încontinuu, sigur şi clar, dinaintea automatului apreciator, evident nu cu vorbele exacte din caietul de cursuri dar destul de apropiat, pentru ca asemănarea să sară în ochi pînă şi incompetenţei lui Mihnea. Dar firul cursului încetă, pe cînd Mih. vorbea înainte, neîntrerupt, în vreme ce profesorul studia cu o luare-aminte desăvîrşită arhitectura ferestrei celei mai apropiate. Apoi Mih. tăcu : Mihnea era satisfăcut. La urma urmelor vorbise, nu se încurcase ! Examenul era în orice caz salvat. Dar masa de carne neagră de pe catedră era ocupată înainte cu arhitectura atît de simplă a ferestrei pe care o parcurgea fără sfîrşit o muscă trezită de soare. Nimic, nici un semn de aprobare sau dezaprobare pe faţa cătrănită. Se întoarse numai extrem de plictisit că fusese întrerupt tocmai cînd musca, exasperată de eterna-i cursă, îşi exprimase revolta într-un zbîrnîit frenetic şi, adresîndu-se următorului, rosti cu invariabilu-i glas sec :

— Spune dumneata...

Atunci fu într-adevăr o rumoare în sală, care ajută şi mai mult să învîrtească sîngele lui Mihnea, în sensuri brusce şi contrarii. Şi-n stupoarea generală, el se ridică şi glăsui deodată în mijlocul tăcerii de moarte ce se lăsase, hotărît şi dîrz, cu toată uimirea tuturor, cu toată gura lui Mih., căscată rotund şi enorm cît roatele enorme ale celor doi ochelari :

— Domnule profesor, dar, vă rog să-mi permiteţi, pe dumneavoastră nu vă mai mulţumeşte nimic, e imposibil cineva să găsească vreun răspuns care să vă satisfacă. Dar dacă şi de data asta, dacă şi de Băiatu Mih. dumneavoastră vă arătaţi nemulţumit, apoi să-mi daţi voie... eu cred că nu i-aţi acordat întreaga atenţie... dar dacă l-aţi mai întreba o dată...

Se întrerupse la scrîşnetul printre dinţi al omonimului :

— Cin' te pune, domnule... ? Ce te-a găsit, domnule ?...

Domol şi greoi, profesorul întoarse capul la fereastră, cu mari semne de plictiseală pe faţa neagră şi buhavă, împroşcată pînă sub ochi de punctele dese şi negre ale ţepilor rase. Pri-

veşte vag peste sală, dar, probabil, ochii lui s-au oprit asupra lui Mihnea.

— Cine eşti dumneata, domnule ?

— Asta n-are nici o importanţă în cazul de faţă, domnule profesor. Important e că dumneavoastră lăsaţi studenţii să vă vorbească fără să-i ascultaţi, fără să observaţi cari din ei au răspuns şi cari nu...

Profesorul dă semne de nerăbdare.

— Ce doreşti dumneata, domnule ? Cine eşti dumeata ?...

Răsună ici, colo, cîteva pufnete de rîs. Profesorul însuşi se înseninează şi zîmbeşte :

— Cum te cheamă, domnule ?

Sala abia atît aşteptă şi izbucneşte în rîs straşnic, în semn de complezenţa pentru domnul profesor, care, mirat şi hazos, urmăreşte pe Mihnea, covîrşit de ridicol, pînă la uşă, cu ochii căscaţi sarcastic şi cu acecaşi întrebare, care provoacă salve de hohote :

— Cine eşti dumneata, domnule, ce cauţi aici ? Faci parte din seria asta ?...

Umilit şi roşu peste fire, Mihnea simte văpăi peste văpăi de ciudă, de durere, de descurajare, de disperare, învăluindu-l din toate părţile. Nu ştia pe ce să-i fie necaz : pe laşitatea celor ce le-a luat apărarea sau pe nenorocul lui însuşi. Ar vrea să se aşeze undeva, căci picioarele i s-au muiat cu desăvîrşire, dar nu şi-a recăpătat încă vederea, căci dinaintea ochilor lui a rămas un haos, un amestec confuz de linii şi culori. Încetul cu încetul simte însă cum presiunea grea de la piept se uşurează şi două raze de lumină pătrund prin ceaţa din jurul capului aiurit. O privire dulce şi un zîmbet prietenesc i-au sosit din colţul celălalt al coridorului. Şi înainte ca să i se limpezească în minte faţa invizibilă, care-i trimete aceşti soli fluizi de prietenie şi încurajare, Mihnea presimte scumpa figură şi aşteaptă ca norul dintre ea şi dînsul să se risipească de tot, pentru a putea să-i soarbă înfăţişarea cu ochii rugători şi trişti. Îşi revine, într-adevăr, gîndind că-n vremurile patriarhale, aşa trebuie să fi scoborît şi apărut îngerii oamenilor orbiţi de cumplite deznădejdi. Şi primul lucru ce înţelege, în

afară de zîmbetul îndreptat şi de privirea caldă prin *lorgnon*, care acum s-au întors şi au pierit, el simte lăsîndu-se asupră-i priviri ferite, de compătimire, şi aude lămurit, alături de dînsul, glas răspicat şi tineresc :

— Cine dă aici examen ?

Apoi Mihnea aude răspunsul rotunjit într-un cuvînt într-un nume, care ajunge singur să întoarcă iarăşi figurile celor doi spre dînsul, pline de sincere regrete şi condoleanţe. Dar el primeşte şi această comizeraţiune cu un ales omagiu, căci nu e puţin lucru să te prezinţi, chiar şi fără noroc, la examenul al treilea — şi grav şi important, el depăşeşte pe cei doi, accelerînd mersul întru căutarea zîmbetului fugar. Pentru care, însă, bate zadarnic tot restul dimineţei toate coridoarele şi deschide zadarnic toate uşile sălilor de cursuri.

Spectrul nenorocului şi al căderei la examen au început să frămînte viu imaginaţia lui Mihnea. Îngerul lui păzitor nu-i mai apare în calc şi asta la început îi măreşte deznădejdea ; dar mai apoi se simte puţin mai întărit în sine că nu întîlneşte pe Arina ; dacă e scris să plece, figura ei trebuie să-i rămînă numai ca o amintire, în inimă. Cu ea închisă acolo, în suflet, el va începe cu adevărat osînda studiului, în pacea patriarhală a casei părinteşti. Va mărturisi totul domnului Ştefan, pe care însă ştia că-l va îndupleca, să-i îngăduie venirea încoace numai la examene, sub condiţia luării fiecăruia, rînd pe rînd. Şi el se vede dînd în iunie anul întîi, dînd în toamnă pe al doilea, dînd în ianuarie viitor pe al treilea. La toate aceste date o va putea revedea, necontenit de departe, dar ochii lui îi vor spune că pentru ea se pregătêşte şi că atunci cînd va fi cu adevărat vrednic de dînsa se va pezenta pentru prima dată ei şi părinţilor ei cu cele mai curate gînduri.

Mihnea îşi înfăţişează în minte toate aceste momente scumpe, pe care imaginaţia lui optimistă le arată la început în culori strălucitoare. Din cînd în cînd numai, prin această feerică perindare de visuri, apare vreo umbră însemnînd o mişcătoare pată cernită în bogăţia de culori. E umbra Dreptului roman, care trece prin cărările de visuri, problematică şi incertă, aducînd cu umbra subţire, lungă şi adusă, a domnului

Longinescu, cînd o proiectează puternic soarele pe pereții coridoarelor, în zilele examenelor caniculare de iunie. Și de-aci apoi se trag o grămadă de sumbre perspective : mai întîi acest exil forțat într-o urbe care i se pare acum atît de meschină și anostă, cu acel domn Gheorghiță, atît de gureș și atît de curios !

Apoi atîtea alte amănunte plicticoase care derivă din aceeași agasantă imagine : mutre, tot felul de mutre rotunde și țuguiate, căscînd spre dînsul priviri încărcate de întrebări ca, iarna, crenguțele pline de chiciură. De groaza lor el va trebui să se închidă necontenit în cei patru pereți ai casei, și să stea acolo singur cu cărțile și cu visul lui, pentru izbîndirea căruia trebuie să-și purifice sufletul într-o luptă, pe cît de tăcută și discretă, pe atît de înverșunată și, poate, Doamne, nu totdeauna așa de sigura.

Apoi, pornind de la această nesiguranță, gînduri și mai negre vin să întunece definitiv acest vis roz de iubire și de muncă titanică : trei ani de facultate trecuți în trei sesiuni consecutive, înșirate numai în strîmtul spațiu al jumătății unui singur an. Dacă pînă la termenul izbînzei finale visul se distramă groaznic în adevărul deșteptării celei mai cumplite ? Dacă altcineva, mai vrednic,— mai drept, în curent cu examenele — apare deodată în acest răstimp în viața Arinei ?...

Mihnea rupe îndată, în acest punct, firul unui gînd care dă o atît de proastă urzeală. Se mîngîie cu ideea că poate intervenția lui hilară din ziua examenului lui Mih, i-a fost acestuia salutară. Sau dacă i-a stricat mai mult, îndîrjind pe profesor, lucrurile s-ar mai putea încă îndrepta, pînă la afișarea rezultatelor. Sub motivul unor scuze cald rostite și frumos rotunjite, amorul propriu al profesorului ar fi flatat și buna lui dispoziție cîștigată. În orice caz, Mihnea se va prezenta ca rudă a lui Băiatu și-și va declina și o altă calitate în plus, care va pune nițel pe gînduri pe domnul profesor : aceea de ziarist la un mare și popular cotidian. Ba nu, la unul mai puțin popular, dar care se bucură de prestigiul celui mai afurisit din presă.

Gîndul cel nou îi surîdea prea din cale-afară de plăcut lui Mihnea, ca să nu se prefacă, pe loc, în hotărîre și faptă. De trei ori, la ceasuri cu totul felurite, sună la ușa profesorului și de fiecare dată i se răspunde invariabil că domnul profesor

e ocupat la facultate cu examenele. El revine la Universitate, dar nu găseşte nici aici pe domnul profesor: în schimb găseşte serii întregi de studenţi, cărora le-a trecut de mult rîndul afişat de secretariat, aşteptîndu-l. Sunt trei serii care n-au fost examinate la timp. Fiecare are delegaţii ei care caută pe domnul profesor în toate locurile, acasă, la palatul de justiţie, prin biblioteci, prin cafenele, dar e cu neputinţă de dat de dînsul. Drept care, studenţii s-au plictisit şi cu temerea pe care le-o inspiră negricioasa şi mătăhăloasa persoană şi cu teribilu-i „curs" şapirografiat, la fel de mătăhălos ! Ei discută acum cu aprindere, glumesc, se păcălesc, închipuind sosirea inopinată a profesorului, îl imită, unii cu talent, alţii cu răutate, în vreme ce cîţiva mai retraşi, cu mustăţi sub nas şi cu aer de veterani ori de familişti, profită de prilej pentru a nu le scăpa nici ultimile frimituri de timp, pînă la proba de foc, şi citesc pe înfundate, ridicînd în răstimpuri capul şi repetînd în gînd or molfăind buzele cu botul spre tavan, ca găinile lîngă vasul din care se adapă. Apoi, deodată, îngrămădeală mare se iscă la uşă : una din delegaţiile celor trei serii uitate a revenit, după ce a dat de profesor, plimbîndu-se liniştit pe Calea Victoriei. Aduce deci din parte-i solie că literele O, P, R trebuie să se prezinte astă-seară după ora 9 jumătate în sala VII. Celelalte, mîine dimineaţă la ora 11 şi jumătate. Tunete de proteste, rîsete şi schelălăituri întîmpină rostirea soliei, care le aduce cam aceeaşi veste de trei săptămîni în şir. Cine le garantează că de astă dată se va ţine de cuvînt ? Şi totuşi literele O, P, R şi cei rămaşi din seria anterioară vor trebui să fie prezenţi în sala VII, după ora 9 şi jumătate seara, pentru că tocmai cînd nu gîndeşti, matahala poate să soscască.

Mihnea se simte extrem de trist în faţa acestei dezordini, care temperează pînă la descurajare eroicele lui rezoluţii. Dacă mai bine de nouăzeci de studenţi sunt tîrîţi astfel ca nişte caraghioşi de-a lungul a trei săptămîni, fără nici un rost, dacă sesiunea e astfel lungită absurd un timp dublu timpului ei firesc, numai din capriciul, lenea şi tembelismul acestui somnambul, cum o să-i mai răspundă lui Mihnea şi ce o să-şi mai amintească el de răspunsul lui Băiatu Mih., ca să-i mai dea vreo speranţă, în cazul imposibil că va fi podidit deodată de această bunăvoinţă ? În orice caz, lui Mihnea îi convenea de minune că toată convorbirea va avea loc la ieşirea din Universitate sau pe străzile tăcute, la miezul nopţii, cînd cele

trei litere din catalog vor fi epuizate : Mihnea va insista mult îndeosebi asupra calității sale de ziarist, poate așa namila se va îndupleca să scoată la lumina vreunui felinar catalogul, pe care a văzut că-l poartă în buzunar, și să-i ușureze astfel chinul insuportabil, arătîndu-i bila lui Mih. și deci propria lui soartă.

Seara, profesorul a venit într-adevăr și examenul s-a ținut într-o monotonă somnolență. Mihnea a asistat la interogarea a treizeci de studenți, fără nici o fărîmă din plăcerea aceea de privitor neexpus cu care examenele profesorilor teribili amintesc, într-o măsură mai largă sau mai îngustă, de spectacolele carnale din vechime sau de cele cu lupte de tauri din Spania. Aici era totul amorțit, de-un tragic lipsit complect de solemnitate și de dramatism : ceva, ca acele execuții în masă, noaptea, pe neașteptate, în peșteri anonime sau în discrete și bine înfundate subsoluri de închisoare. O execuție orbească, din care n-ai fi știut, orcît de martor ocular, cine a fost găbuit de-a binelea și cine doar rănit : lui Mihnea i-era greață de acest curaj, care nu-i inspira altă emoție decît aceea de a se ține bine să nu adoarmă. Așa că terminarea operației fu pentru el o adîncă ușurare : deși cu sufletul golit complect de curajul pe care i-l luase definitiv spectacolul tîmp la care asistase, totuși voința lui îl mîna din urmă, după profesorul care o luase grăbit la picior.

Cînd ajunse în stradă, îl și văzu încadrat de alți doi studenți, care-și potriveau pasul după mersul lui accelerat. Să fie suita lui personală ? se întrbă Mihnea fără totuși a ezita o clipă. Cînd ajunse grupul, dînd bine drumul la pas, băgă de seamă că și alți studenți îl imitaseră pe nesimțite. Alaiul era acum destul de lung și profesorul se simțea nespus de bine în mijlocul lui : în ciuda proporțiilor de hipopotam, zîmbea dulce și cocheta în toate părțile, ca o domnișoară bine anturată, la bal, care promitea cu ochii, ce se dau într-una felin și rafinat peste cap, dar din gura cărei nu scăpa nimic răspicat și precis.

— Nu vă aduceți aminte, domnule profesor ? glăsuia unul din studenții cari-l flancaseră întîi și pe cari Mihnea îi socotise suită personală. Primul din seria 2-a : Marinescu, Marinescu Petre... rămas din seria anterioară.

— Ba da, mi-aduc aminte, se auzea surd rîsul răgușit al profesorului...

— M-aţi întrebat dacă dreptul de moştenire al văduvei sărace este drept de creanţă...

— Iîî, hî, hî... nu cred că te-am întrebat aşa...

— Ba da, domnule profesor, asta a fost întrebarea mea...

— Păi dacă e drept de moştenire, cum poate să fie, domnule, drept de creanţă... sau invers ?... Cum puteam eu să pun astfel de întrebări ?... Cum poţi să-mi atribui mie astfel de gugumănii, care privesc exclusiv pe autor... Hî, hî, hî...

— Ah, nu, domnule profesor, dumneavoastră mi-aţi pus întrebarea bine, minunat de bine. Ce este cu dreptul de moştenire al văduvei sărace... aşa m-aţi întrebat...

— Ia gîndeşte-te bine, nu ţi-am spus cumva, ce este cu partea ce se cuvine văduvei sărace ?

— Ba da, domnule profesor, exact aşa ! se cutremura tot de admiraţie Marinescu Petre. Da, într-adevăr, minunat de bine a fost pusă întrebarea... Şi eu v-am răspuns ca în cursul dumneavoastră, că după unii autori e un drept de creanţă... Nu am răspuns cum trebuie, domnule profesor ?

— Dacă ai răspuns cum scrie în curs, cu siguranţă că ai încasat o bilă bună... hî. hî, hî !

— Dar dvs. nu vă amintiţi ce anume bilă ?

— Eşti prea exigent, domnule Petrescu.

— Marinescu.

— Marinescu... hî, hî, hî, la o sută de studenţi să ţii minte bilele... e greu, e foarte greu, domnule Martinescu...

— Marinescu Petre... Dar aveţi catalogul în buzunar...

Domnul profesor găseşte că nu trebuie să mai răspundă acestuia. În schimb răspunde celui din stînga cu plăcere, pînă cînd convorbirea ajunge iarăşi la cuvîntul fatal : catalog. Atunci primeşte conversaţia cu un al treilea, care mai abil îl întreabă ce impresie i-a făcut seria din seara asta...

— Interesantă...

— V-a satisfăcut mai mult decît seriile anterioare ?

— Fiecare serie aduce caracteristica ei. Fiecare serie e interesantă în felul ei...

— Dar aşa, în chip deosebit ?

Domnul profesor găseşte necontenit răspunsuri binevoitoare şi neutre. Conversaţia însăşi pare să-l amuze nespus Mai ales e plăcut surprins cînd Mihnea Băiatu, care s-a făcut în cele din urmă auzit, i-a împărtăşit că scrie la un temut coti-

dian : îl felicită, ascunzîndu-şi cu palma un lung căscat şi-i urează toate şansele. Se minunează exagerat cînd Mihnea îl întreabă tocmai de prima serie, şi-l întreabă la rîndu-i, foarte serios, spre hazul compact şi curtenitor al celorlalţi studenţi, dacă, cu tot dinadinsul, îl crede posesorul unei memorii atît de fenomenale ? Şi cînd Mihnea îi reaminteşte şi el că memoria poate fi ajutată de catalogul din buzunar, domnul profesor se fîstîceşte iarăşi, ca o fecioară sedentară şi obeză dinaintea căreia animata convorbire a lunecat dincolo de o anumită măsură.

Mihnea revine acasă la o oră profund tîrzie, după ce a rătăcit inutil prin nocturne şi zgomotoase localuri, căci dispoziţia n-a putut să şi-o recapete. La ultimul colţ de stradă i s-a părut că vede lumină în odaia de primire a doamnei Balaman ; dar e atît de plictisit de tot ce s-a întîmplat în noaptea asta, că nu dă nici o însemnătate amănuntului. Abia cînd aude scîrţîind în uşori portiţa pe care o împinge, tresare şi priveşte, îngrozit de perspectiva vreunei sindrofii prelungite, fereastra de deasupră-i. Dar respiră uşurat : fusese probabil doar lumina felinarului de stradă, ce se reflecta puternic în geamul cu storul lăsat. Cînd vroi să deschidă uşa antreului, observă apoi că broasca nu cedează ; forţă cheia, dar broasca rezistă înainte. Totuşi, zgîlţîind şi mai plictisit, şi mai enervat, uşa se deschide singură : o uitaseră descuiată. Mihnea o închide pe dinăuntru, tăind antreiaşul, dădu în camera lui. Îi fu silă să se dezbrace, îi fu silă de patul care-l aştepta cu cearceaf întins, cu perne pline, parcă umplute din proaspăt, cu palpoma împăturită în lung, la părete. Stinse lumina şi se aşeză lîngă soba al cărei foc, probabil aţîţat nu de multă vreme, arunca prin deschizăturile uşuliţei lumini jucăuşe pe pereţi.

Mihnea se înfundă lîngă sobă, într-un fotoliu larg şi bătrînesc, incapabil să-şi scoată paltonul şi pălăria. Prin perdeaua de pînză, ţesută în casă, care acoperea geamul uşei dinspre săliţă — uşa care da în antreu era din lemn plin — atenţia lui Mihnea fu atrasă de o lumină tremurătoare : „cineva trece prin săliţă cu lumînarea !“ a gîndit atunci, firesc, Băiatu şi întoarse capul şi de-acolo, căci totul îl plictisea acum.

Dar cum poziția fotoliului îi readuse fatal privirea într-acolo, băgă de seamă că flacăra, strecurată vag prin țesătura perdelei, tremura acum pe loc.

„E Vevé !" bănui îndată Băiatu. Probabil a simțit mișcare aci și s-a oprit în drum. Și ținuta sumară a lui Vevé, care-i năpădi îndată imaginația, îl îndemnă spre ușă, să descuie : o îmbrățișare mută, caldă și zbuciumată, barbară, în momentele acestea de delăsare adîncă și fără rază de nădejede, i-ar fi făcut bine, ar fi suflat vînt de viață prin membrele obosite. Sîngele biciui cu putere nervii lui Mihnea, dar tot nu-i aduse tăria așteaptată, care să-l împingă ca pe un fulg de pe fotoliu. Gîndul că atît îi va mai rămîne din vasta dar banala lui aventură bucureșteană, îmbrățișările cu Vevé, cînd năzuințele lui se îndreptaseră acum în urmă spre un vis atît de frumos, veni automat să-i paralizeze orice dorință. Dar mai veni atunci, pe deasupra, semnalul convenit, ciocănitura ușoară cu dosul unghiei în geam : o, dacă Vevé ar fi rămas nemișcată, trăgînd cu urechea și lăsînd să pătrundă înăuntru doar închipuirea trupului ei firav, înfășurat în vestminte, pe care le-ai smulge numai dintr-o smucire și tremurînd de pasiune ca flacăra aceea nestatornică din mînă, de bună seamă că în cele din urmă în Mihnea tot dorința ar fi fost mai tare ; însă sunetul ăsta obișnuit, care-i aminti de obișnuința atîtor senzații trezite, și, prin nimic rechemătoare, îl făcu să se îndese și mai bine în somiera lăsată.

Ciocănitul se repetă la cîteva intervale, pe urmă auzul asmuțit al lui Mihnea distinse pasul înfundat al papucilor de pîslă și zgomotul ușei care desparte antreul de sălită. Poate că în clipa asta Mihnea ar fi regretat din nou că n-a lăsat-o să intre, dacă un amănunt curios nu i s-ar fi oprit în ureche : judecînd după zgomot, fata a deschis în antreu ușa salonului și nu pe cea mai apropiată, a odăii în care dormea cu mamă-sa și unde locuise Găluțescu. Dar lucrul n-avea desigur mare importanță, dat fiind că și salonul corespundea cu odaia lor de dormit : totuși ocolul era oarecum neobișnuit. Mihnea smuci înfuriat din umeri, ca și cînd l-ar fi pișcat arzător o muscă veninoasă ; acuma, de astfel de gînduri se lăsa el dus ?

Și pentru că nu simțea nici umbră de somn, întinzîndu-i-se spre gene, aduse în întreg cadrul minței imaginea cea scumpă. Apoi închise ochii, să nu mai vadă nici lumina sobei, pentru

a aprinde de culori şi mai vii lumina dinăuntru a închipuirei. Astfel, nemişcat şi necontenit treaz, lîngă sobă, el auzi zgomot reţinut de uşi şi şoapte. Apoi uşa antreului din afară şi pas voinic care se îndepărtează. Şi iarăşi şoapte şi uşi, şi pe urmă din nou tăcere profundă şi definitivă.

I s-a părut, sau în şoapte a distins accentul aspru şi poruncitor al lui Vulpache ? La început nici nu s-a îndoit de asta şi a putut să-şi explice astfel de ce Vevé a intrat să doarmă în salon, ba încă de ce l-a aşteptat pînă la ora asta ! Dar dacă într-adevăr Vulpache a fost cel care a plecat, ce însemnau şoaptele din urmă, care nu puteau să se petreacă decît între mamă şi fiică ! Oare fiica petrecea la uşă pe cel care părăseşte noaptea tîrziu dormitorul mamei ! Sau a avut loc, în astăseară aci, cum bănuise la început, o mică sindrofie ? Dar cum venea asta, sindrofie pe întuneric, atît de tîrziu în noapte şi cu Vevé reîntorcîndu-se din fundul coridorului şi ciocănind insistent să poposească şi la el ?

Întrebîndu-se tot astfel, Mihnea ar fi ajuns desigur să destrame fir cu fir iţele conjuraţiei, dar imaginea cea scumpă, dominantă şi exclusivă, îl făcu să arunce departe de dînsul, ca netrebnice şi nedemne, pentru clipele minunatei reverii, astfel de întrebări sordide.

A doua zi, la Universitate, convorbirea cu un student, care-şi da şi el anul al treilea, în serie cu Mih., a mai ridicat puţin moralul lui Mihnea. Convorbitorul de cîteva minute, al cărui nume trecuse în neant de cum fusese vag rostit, în chip de cunoştinţă, era nestrămutat convins nu numai de obţinerea bilei de trecere, dar de obţinerea bilei celei mai bune de către Băiatu Mih. la profesorul cu aspect şi nonşalanţă de bivol, care „aşa e el, dar sub aerul acesta de indiferenţă şi tembelism, ascultă cu nespusă luare-aminte şi ştie aprecia cu multă înţelegere şi obiectivitate".

— Aşadar dumneavoastră socotiţi că vărul meu mi-a îndeplinit în sfîrşit fierbinţea mea dorinţă de a-l înscrie avocat în baroul de Brăila, chiar primăvara asta ? întrebă fericit şi încă neîncrezător Mihnea, regretînd că nu ascultase mai bine

și nu reținuse numele scump al acestui june aducător de îngerească bunăvestire...

— Desigur, desigur ; cu toate că astăzi ar mai fi un examen, însă despre vărul dumneavoastră nu mai poate rămîne nici o îndoială...

— Cum, dumneavoastră ați mai rămas cu un obiect nedat, cînd la anii ceilalți s-au pus și rezultatele ? !

— Da... profesorul a fost reținut de niște procese în provincie... dar a fost mai bine așa, căci am avut destul timp să revedem materia... înțelegi, o materie din cale-afară de anostă și stupidă...

— Și seria vărul-meu cînd intră la supliciu ?

— Chiar acum la unsprezece.

Mihnea s-a și postat în ultima bancă a amfiteatrului. Mih. îl văzu și veni la dînsul.

— Sper că n-ai să te mai apuci la harță cu profesorul pentru mine, se rugă el puțin ironic, ceea ce produse multă plăcere și seninătate în inima lui Mihnea.

Și primi cu plăcere restul zeflemelelor celuilalt, fericit că toată temerea și toată amărăciunea din zilele trecute au fost de prisos. Și cu domnișoara zveltă și mlădie care intra acum pe ușă, rîzătoare și prietenoasă, împărtășind toată sala cu minunatele ei ochiri, pe care le împlîntă și în Mihnea cu coada de pumnal a ochilor amigdalați, el văzu revenindu-i fericirea în care disperase și rîsul celălalt, invizibil, dar într-una prezent și stăpînitor, mai bun și mai subtil, mai rezervat și mai de sus, decît cel care i se da acuma tot.

Intră un profesor mic și grăbit, prea mic și totuș aplecat încă, parcă sub povara științei, desigur în stare de grea presiune sub o frunte atît de îngustă. Mihnea, care crezuse întîi că are de-a face cu un student, de mai matură vîrstă, consideră pe nou-venit cu aplombul tuturor zeflemelelor pe care le înghițise de la Mih.

Se făcu tăcere și o serie lungă fu chemată pe scaunele din față. Întrebări cu răspuns și fără răspuns începură să curgă de la un capăt la altul al lungei serii. Una din acestea, spre marea uimire a lui Băiatu, deși căpătă același răspuns de la întreaga serie, nemulțumi profund pe profesor.

— Scrie chiar în textul dumneavoastră așa... îndrăzni să îngăimeze unul, în tragica tăcere pe care o lăsase ultimele cuvinte ale domnului profesor.

Dar domnul profesor, mic cît un titirez, răcni la vlăjganul care îndrăznise :

— Ei bine, domnule, nu scrie așa, te rog să crezi că nu scrie așa...

Totuși de lîngă Mihnea cineva murmură. citind de pe o cărticică de dimensiunile unui regulament C.F.R. :

— Uite, domnule, așa scrie... cum zic băieții... ce tot spune el !...

Dar profesorul înfuriat trecu la loc întreaga serie, protestînd înainte înfricoșetor. Numele celor ce alcătuiau seria următoare fură strigate cu vehemență și îndîrjire. Mihnea se făcu galben cînd auzi numele lui Băiatu Mih. : inima i se contractă pînă la sufocare și gura i se căscă, parcă unui spînzurat.

Dar respirația îi deveni mai comodă, cînd prima întrebare nouă se referi la un amănunt din istorie, pe care evident Mihnea nu-l cunoștea, dar care, oricum, aparținea unui domeniu inteligibl și elegant. Răspunsurile alunecau cu grijă și surde din gîtlejurile gîtuite. Mihnea era mulțumit literalmente de modul cum se prezenta noua serie. Dar la o proaspătă întrebare, concernînd o dinastie din Italia sudică, răspunsul primului din serie nemulțumi din nou pe profesorul cel mic.

— *Valois,* răspunse studentul.

Dar profesorul făcu automat semn spre al doilea. Tăcere profundă. Al treilea : tăcere. Al patrulea : tăcere. Al cincilea repetă foarte nedumerit răspunsul celui dintîi. Al șaselea, al șaptelea : tăcere. Mihnea își simți iarăși omușorul strîngîndu-se. Întrebarea aluneca acum cu iuteală spre Mih. Dincolo de acesta, domnișoara cea mlădie își ondula sînii și pîntecul în mișcări de nerăbdare și buzele îi jucau nervoase spre profesor. Mihnea recunoscu psihologia celui ce știe și care e fericit de ignoranța înaintașilor din serie. Pînă la ea, întrebarea avea să treacă pe la Băiatu Mih., care aștepta delăsat și bleg și parcă neatent. Mihnea se simți dizolvîndu-se în toată apa ce-i alcătuia compoziția sa chimică și care începu să se reverse în unde invizibile prin toți porii deschiși.

— Băiatu Mih...

— *Bourbon*... Din familia Bourbon.

Caierul întrebărilor reveni la cel dintîi. Domnişoara se lăsase la rîndu-i lichefiată pe scaun, iar Mihnea triumfa. Dar acum urmă o serie întreagă de întrebări la fel, ce-şi găseau răspunsul de-abia la Băiatu Mih., spre nervozitatea dezolată a domnişoarei, care trebuia să fi cetit bine într-adevăr şi care se agita într-atîta pe scaun şi-şi muşca buzele atît de nestăpînit, încît la un moment dat răspunsul îi scapă ei de pe buze, cînd întrebarea ajunsese exact la Mih.

— Dumneata să-mi răspunzi cînd te-oi întreba eu, îi strigă sec profesorul. Nu-ţi consider acest răspuns.

Întrebarea cea nouă se reîntoarse iarăşi la capul seriei. Se vedea bine că examinatorul vroia să aibe încă un răspuns şi de la cei care tăcuseră mîlc de la un timp. Dar acum, judecînd după tonul ei solemn şi tranşant, încercarea părea să fie ultimă şi definitivă.

Profesorul nu fu mulţumit de primul răspuns. Se adresă plictisit următorului : „Dumneata !".

Şi acest „dumneata" trecu iarăşi ca o avanlanşă prin întreaga serie. Mihnea simţi o puternică lovitură în cap, cînd Mih. răspunse la fel cu ceilalţi. Instinctiv ochii lui se îndreptară spre domnişoara care trebuia să fie triumfătoare : dar domnişoara îşi încovrigase superba ei siluetă, de parcă şi-o vîrîse într-o cochilie de melc.

— Ei, poftim, domnişoară, ajunse la dînsa domnul profesor.

— Aşa scrie în cartea dumneavoastră, domnule profesor... cum au spus domnii...

Domnul profesor se înfurie iarăşi :

— Ei bine, domnişoară, nu scrie aşa în carte, te rog să crezi că nu scrie aşa în carte, dar te rog să crezi...

Şi pentru că toată seria se sfîrşea cu domnişoara, o trecu întreagă la loc.

— Domnule, se înfipse dreaptă domnişoara, dar pe mine nu m-aţi interogat.

Micul profesor, de al cărui nume Mihnea auzise de unsprezece ani, dar pe care acum îl vedea pentru întîiaşi dată, ridică din umeri, sec şi plictisit, notînd repede în catalog. Mih. se sculase, lung şi miop, şi fără să se urnească din loc începu să vorbească tare şi răspicat. Profesorul nota furios.

Apoi deodată se opri, fixă pe Mih., ascultă un moment, înclină din cap şi declară :

— Mulţumesc !

Dar Mih. continua imperturbabil.

— Mulţumesc ! răcni domnul profesor şi bătu cu pumnul în masă. Vă rog, la loc...

Şi fără să mai asculte pe Mih. care plecase în bancă, vorbind înainte, îi închise cuvîntul chemînd seria următoare.

Din locul lui, Mihnea îşi blestema soarta şi arunca trăsnete prin ochi inamicului mic de pe catedră, pe care l-ar fi făcut *knok-aut* chiar din primul *upercut*. Domnişoara nefericită se agita, ţintea pe profesor şi cînd acesta îşi întorcea privirea spre dînsa, ca se apleca pe cărticica deschisă, citea puţin acolo şi, revoltată, bătea cu mîna în pagină. Profesorul îi spiona mişcările pe sub sprîncene şi întorcea capul ori de cîte ori domnişoara înălţa ochii spre dînsul. La un moment dat însă, înainte de a începe noua serie de întrebări, rămase cu privirile la ea, înfruntîndu-i revolta :

— Ei bine, domnişoară, totuşi nu scrie acolo aşa, cum ai spus dumneata... Te rog să mă crezi domnişoară...

Mihnea a ieşit de-a dreptul consternat. Toată ştiinţa lui n-avea să folosească la nimic dacă trebuia să aibă a face cu profesori cari urmăreau în timpul examinării plimbarea muştelor pe geamuri sau cari uitaseră ce-au scris în cărţi. Şi-n sufletul lui se schiţă un început de panică, a cărei extensiune se afirmă necontenit, pe măsura barurilor vizitate în această după-amiază : panica, din cale-afară de cumplită, a nesiguranţei, care te păleşte cu mişelie, chiar atunci cînd te-ai prevăzut cu cele mai teribile arme. Gazul asfixiant, îndepărtat şi laş, care îndoaie cele mai ascuţite baionete şi dărîmă lent cel mai înfocat elan. Mihnea nu se bucură că nu şi-a pus capul la frămîntat pentru a şi-l îngreuna astfel degeaba ; ci se gîndi cu groază la micile lui economii ştiinţifice, pe care va ajunge odată şi odată să le strîngă, pe mîna acestor călăi inconştienţi de suflete şi de inteligenţe ! Cumpără plic şi mărci poştale să împărtăşească şi pe domnul Ştefan, luînd-o sincer înaintea ziarelor, cu nemernicia care domneşte în această lume, cu

reauayoință ori cu ramolismentul care pun tot mai țeapănă stăpînire pe omenire, înfrîngînd temerare voinți și anulînd stupid cele mai nobile și mai frumoase năzuințe.

Dar el nu se va lăsa ! declarase în chip de încheiere Mihnea, așternînd ultimele rînduri ale scrisorii. Va mai încerca o dată cu seria de iunie, cu care va avea poate mai mult noroc, promise el solemn, fiind sigur că nici Mih. nu se va lăsa trîntit cu una cu două. Deși nebunul, care avea atîtea *magna cum laude* la mînă putea să se lase păgubaș de una din numeroasele licențe urmărite.

Și Mihnea, care convenise să revie chiar și acasă, pînă la iunie, dacă domnul Ștefan nu vrea să-i mai acorde acest „ultisim" termen, tocmai pentru a-i dovedi de cîtă bunăvoință și sinceritate e animat acuma, mototoli, cu ultima fărîmă de înțelepciune ce-i mai rămăsese, scrisoarea și o vîrî în fundul buzunarului pentru a o reface mai tîrziu, extrăgînd din ea numai partea de la început, în care-i descrisese pe mîna căror profesori maniaci și caraghioși a încăput ! Pe cînd sfîrșitul, cu rezoluția de reîntoarcere, era o nebunie să-l pună la cutia poștei : cum putea să încurajeze tocmai el pe domnul Ștefan, care atît ar fi așteptat, în această veche toană a lui ? Ș-apoi, ce dracu, examenul abia se terminase, rezultatele nu se puseseră ! Mai întîi, trebuia să aibă loc o conferință, în care profesorii ceilalți aveau să atragă luarea-aminte afurisitului mic și uituc cine era Băiatu Mih. ! Cu ce drept decreta el deci insuccesul acestuia și cu ce drept, mai ales, îl proclama în periculoase scrisori !

În timpul acesta, halbele s-au întețit și viitorul apropiat îi pare mult mai blond lui Mihnea, cu cît înaintează seara și se aprind mai mult luminile în ultimul local în care a ancorat.

„Cum o să cadă Băiatu Mih. ?" e întrebarea salvatoare, care cade acum ca o lumină mare în capul lui Mihnea. Atunci, la examenul acesta ar urma să cadă toți studenții. Apoi, la *primăl*, chiar colegii lui de serie afirmă că va trece. Și cum afirmă ? Cu nemărginit respect ! La al doilea, el a mai vorbit ceva pe urmă. Profesorul l-a ascutat măcar o clipă cu interes, pe semne c-a întors-o puțin bine... O clipă... dar asta e suficient pentru o roșie. Ce, ne trebuie neapărat elogii ? Eah... să ne mai slăbească domnul Mih. cu elogiile dumnealui. Noroc că licențiații sunt trecuți la ziar fără notele respective. Altfel, într-un caz fericit, care se va întîmpla... sigur că se va în-

tîmpla, domnule ! ce vorbeşti aci ?... cum ar crede domnul Ştefan în elogii...

Şi pe urmă, cîte n-a răspuns Mih., pînă la întrebarea aia afurisită. Or cum a fost... cu cărbunii... a nu, cu bancherul... Ce importanţă poate să aibă asta pentru un avocat sau pentru un magistrat ? Ce, o să judece el universul ?

Mihnea e la a şaptea halbă şi a cerut pe a opta. Acuma a pus miza pe norocul Arinei.

„În norocul tău, Arina !" închină el în gînd, aci, în fundul restaurantului, la o rază de nouă mese de ceilalţi consumatori. „În norocul tău, Arina ! Zîmbetul tău prea dulce s-a coborît asupra mea, îngerule, ca să mă laşi acum să mă prăbuşesc ? În norocul tău, Arina ! Pentru tine numai şi deci prin tine, vreau să învîng ! Şi voi învinge, Arina ! Voi învinge !" şopti Mihnea în buza halbei, convins de-a binelea acum că e vorba de propria lui victorie.

Dar berea, dătătoare de visuri blonde, nu întîrzie să ofere şi mohorîtele lor reversuri.

Mihnea ajunse la miezul nopţii acasă, cu capul complect neutralizat de gînduri şi aşteptări contrarii. Găsi şi-acum casa în întuneric, dar nu luă seama cîtuşi de puţin la asta. Nemaiputînd să suporte orice fel de gînd, începu să se dezbrace repede. Dar atunci văzu iarăşi tremurul flacărei rătăcitoare umplînd ferestrele dinspre săliţă, încărcate de *brise-bise*-uri.

„Să fie Vevé ?" se întrebă îndată Mihnea şi simţi cu putere aprinzîndu-se într-însul fiorul aprig al dorinţei.

Acum, într-adevăr, ar fi avut nevoie de îmbrăţişarea cea crîncenă, pe care numai o clipă a vroit-o noaptea trecută. Mihnea aşteptă, cu inima potopită de sînge, ciocănitul discret în geam, dar simburele strălucitor, care se putea vedea prin ţesăturile subţiri, trecu de uşă şi-n curînd dispăru după el toată lumina.

„Poatè-a fost madam Balaman", gîndi cu mîhnire Mihnea. „Să ştii că Vevé e supărată", continuă el să converseze cu sine, remarcînd că toate aceste mărunţişuri, fără interes pînă acuma, au o mare putere răcoritoare pentru arsura din cugetu-i, peste care mai fierbea încă şi cantitatea nu tocmai

prea obișnuită, chiar și pentru dînsul, a celor opt halbe. „Ea a bănuit, mititica... a bănuit că eu nu dormeam... așa se și explica persistența ciocănitului ei în ușă... Mitica..." și cum trebuie să fi tremurat pe sălița rece, picioarele și mîinile subțiri, în costumul sumar pe care Mihnea și-l aminti așa de bine.

După cum își aminti șoldurile înguste, coastele ieșite ca niște gratii și sînișorii aceia ca două mere pe pieptul plat, în sfîrșit, pielea extrem de albă, întinsă pe-atîtea oase rău acoperite, amănunte pe care nu le mai respinse cu plictiseală sau chiar dezgust, ci dimpotrivă le primi cu sete și cu poftă barbară de strîns, de strivit, de sugrumat. O, tocmai avea nevoie acuma de oase care să iese în relief, care să-i dea impresia totală a sfărîmărei, a pătrunderei adînci, a contopirei totale. Și, parcă răspunzînd la focul dorinței lui, geamurile de sus se umplură iar de primele licăriri pornite din lumina ce se apropia. Altele veniră și se așezară alături și el urmări cu inima ticăind acest joc zglobiu de lumină tremurătoare și făgăduitoare. Pe urmă, sîmburele lumînărei reapăru prin *brise-bise*-uri. Înaintă puțin și... se opri...

Mihnea, aproape dezbrăcat, se apropie tiptil de ușă. Și, odată cu începutul ciocănitului discret, el deschise larg, suflă în lumînare și, dintr-o mișcare, aduse înăuntru trupul subțiratic, cu cămașă lungă și papuci de casă, cu știutul tartan greu, de lînă tărcată în diverse cafeniuri, pe umeri și pe spate. Cînd încuie ușa după dînsa, ea avu o tresărire ; vroi să spună ceva, dar renunță. El reveni la dînsa și o încercui cu atîta putere, că oasele îi trosniră în adevăr și fata scoase un geamăt atît de puțin obișnuit, încît, cu tot avîntu-i nemăsurat, trebui s-o țină de rău :

— Sst, mai încet...

Dar ea își năpusti buzele asupra alor lui, dorită, aprinsă.

— Te iubesc, îi șopti, atît de tare și cu atîta furie, încît el trebui din nou s-o aducă la realitate, în vreme ce-o împingea cu înfrigurare, de-a-ndăratelea spre pat.

— Mai încet, mai încet... sst...

— N-avea nici o grijă, ei dorm... trebuie să doarmă...

— Ei ?... e și Vulpache ?

— Da... ssst... a început să vie foarte des, îl lămuri ea în treacăt, ca una pentru care astfel de lucruri n-au nici o însemnătate... De o săptămînă eu dorm în salon, îl încunoștiință

apoi, punînd deci accentul pe singurul lucru care ar interesa-o din această poveste... singură, singurică, făcu în cele din urmă, dojenitor, prinzîndu-i iarăşi gura în cleştele apos şi răcoritor al buzelor.

I se păru curios însă că ea rezistă cînd, ajunşi la pat, vroi s-o răstoarne...

— Unde mi-ai fost pînă acum ? îl mustră semeaţă.

Dar el era prea nerăbdător şi ea se opunea, apucată de-o supărătoare toană. O luptă scurtă se încinse, în care pe el îl jena cumplit zgomotul stîrnit.

— Sst... înţelege odată... mai încet.

Dar ea îl săruta înainte pătimaş, proptindu-se zdravăn în oasele ei masive. La un moment dat, el avu impresia unui zgomot suspect, din afară...

— Mi se pare c-au ieşit după tine... se dădu el deoparte plictisit la culme... Vezi, dacă faci prostii...

— Aşi, păreri, îl încurajă ea din nou... cînd dorm împreună, să dai şi cu tunul şi nu-i deranjezi, rîse, desfrînat şi provocător, şi repezindu-se la dînsul cu braţele-i osoase, întinse în lături, întrevăzute la lumina focului din sobă ca nişte nervure, prin mînecile largi ale cămăşei, enorme aripi de fluture nocturn evoluînd în jurul lămpei ; îl înfăşură în ele, strîngîndu-l pe pieptu-i plat şi trăgîndu-l, acum ea, înapoi, spre patul larg şi moale...

Căzură îndată într-însul şi se contopiră tremurînd de ardoare şi deodată, în spasmul sălbatec, ea ţipă ascuţit şi pătrunzător ca o fecioară brutalizată.

— Ce-ai făcut ?... ce-ai făcut ?... eşti nebună ? gemu el cu suflet greu şi incapabil să se desfacă...

Dar trebui să descindă, cînd glasul doamnei Balaman răsună imperativ dinspre săliţă :

— Vevé, eşti aci ? Ce-ai căutat aci ? Ce ? nu vrei să răspunzi ?... Domnule Băiatu, te rog să deschizi imediat... Ce caută la dumneata... fata mea... noaptea, dezbrăcată ?

Şi începu să zgîlţîie cu putere uşa cu geamuri.

Dar Mihnea avu o idee într-adevăr de mare tactician. Făcînd semn de tăcere lui Vevé, cu degetul pe buze, el descuie uşa dinspre antreu, strigînd spre cea din săliţă :

— Un moment, un moment doamnă Balaman... numai să iau ceva pe mine... Şi veţi vedea că nu e nimeni aci...

Apucă pe Vevé, care se supunea cu afectat mister, gata să-i facă vînt prin antreu ; însă cînd dădu ușa în lături, domnul Vulpache umplu, cît era de mare, cadrul ei cu persoana-i zdravănă, dar parcă mai mult cu imensele mustăți înnodate. Vevé scoase un țipăt și căzu în genunchi acoperindu-și fața cu mîinile. Pe urmă, cînd simți că a intrat și doamna Balaman, care ocolise ca fulgerul și cu zarvă mare prin antreu, se înghemui și mai mult în podele, gemînd de parcă ar fi fost burdușită.

Doamna Balaman gemea de asemeni și plîngea îngrozită :

— Vai de mine, fata mea, fata mea, făcea dînsa...

Se aplecă asupra lui Vevé într-un genunchi și începu s-o zgîlțîie cu putere : — Fata mea, fata mea, spune că nu ți s-a întîmplat nimic, fata mea... spune că ai rămas tot fata mamei a cuminte și a curată...

Iar domnul Vulpache, mut și teribil, ca un justițiar, fulgera cu ochii pe adevăratul vinovat...:

— Spune, fata mamei, spune...

Dar fata mamei scîncea înainte, nearticulînd nici un cuvînt și confirmînd bănuielile groaznice din capul matern.

— Cum, taci ? Va să zică ?... Va să zică...

Și un chirăit și mai sfîșietor decît al fetei țîșni din pieptul opulent al mamei și împroșcă toată casa și poate mahalaua pînă departe.

Mihnea, care considerase scena cu sînge rece, se simți impresionat. Mama, tot mamă ! se gîndi el : de unde să bănuiască ea că domnișoara Vevé a trecut, hăt de multă vreme, și cine știe în ce complicitate, pragul cel cu blestem oprit. Ca unul care deci nu se simțea principal culpabil, se hotărî să aștepte în liniște desfășurarea evenimentelor, puțin tot cam contrariat că ele nu începuseră măcar cu un minut mai tîrziu... Îl cam neliniștea numai, nu atît privirea, cît mai ales mutismul acesta dîrz al domnului Vulpache, pe figura căruia abia acum zări, într-adevăr, unele din trăsăturile lui Vevé, în anume momente intime. Nu se mai îndoi deci de adevărata paternitate a fetei și se minună doar de capriciile eredității, care acordă moștenitorului, în clipe de extaz, masca pe care părintele o îmbracă, dimpotrivă, în momentele cînd mînia îi turbură tensiunea arterială. Dar Vevé va trebui în cele din urmă să-și descleștеze dinții și atunci domnul Vulpache va binevoi să ia act că nu Mihnea deține vina inițială în această simpatică aventură.

Dar dinții lui Vevé se strîng și mai tare cu tot noul potop de întrebări deznădăjduite, cu care o asaltează nefericita mamă...

Iar Mihnea așteaptă calm și demn și chiar zîmbește cu simpatie spre Vulpache. Însă acesta-i repede brutal dispoziția înapoi, ca un zid dur, de care s-a izbit în treacăt o mingie scăpată și fragilă...

— Cum, nu vorbești ? nu vrei nici să deschizi gura... Va să zică s-a terminat, va să zică de-asta ai strigat adineauri de ne-ai sculat din somn (în nenorocirea ei maternă, ea uită că trădează cu acest plural pe domnul Vulpache, către care Mihnea găsește că e tocmai cazul să îndrepte o privire de îngăduință, doar poate i-o mai scădea ceva din duritatea-i marțială ; dar ți-ai găsit !), Va să zică te-a nenorocit, nefericit-o... ți-a întors ochii peste cap și acum și-a atins scopul... Spune, spune, dacă e adevărat, n-auzi, spune, că te omor... Și o zgîlțîie iarăși așa de sălbatec că Mihnea se minunează cum lungile ciolane nu încep să iasă prin pielea aceea albă și prea întinsă... Spune, nenorocito, spune...

Iar Vevé are atîta tact, încît să nu scape nici o vorbă precisă. În schimb, cînd mamă-sa o amenință cu doctorul, că-l va chema chiar mîine de dimineață la control, ea se lasă de tot pe podea, într-un plîns sfîșietor, care mărturisește totul...

— Aer, aer ! țipă atunci madam Balaman, aer ! mă-năbuș... fata mea a fost violată. Doamne, Doamne, ce rușine pe numele meu... Doamne, Doamne, sub acoperișul lui bietu tată-său, care ținea așa de mult la cinstea ei... Ah, Doamne... *Domnule* Vulpache, du-te dincolo în dormitor, vezi că e sticla de amoniac pe lavoar... oh, Doamne, ce mi-ai făcut ?... vezi să nu nimerești pe-a de glicerină... Dumnezeule, cu ce ți-am greșit de mă pedepsești astfel...

Și madam Balaman se jelește în jurul fetei întinse pe podea ca lîngă un catafalc. Iar domnul Vulpache nu face imprudența să părăsească pe cele două femei, singure cu acest satir. Chiar doamna Balaman, care printre vaiete îi aruncă priviri întrebătoare, înțelege situația și renunță la amoniac.

Iar domnul Vulpache ia la rîndu-i cuvînt grav și înțelept :

— Nu mai plînge, cocoană, liniștește-te... Ce dracu, doar nu avem a face cu cine știe ce vagabond — apasă el și scînteie amenințător ochii asupra acestui cuvînt — după drum, care a sărit *pîn* fereastră în odaia fetei... Domnul Băiatu e un om

onorabil şi va repara singur greşeala... Aşa e, stimabile domle Băiatu ?... se îndreaptă el calm şi morocănos spre Mihnea...

Dar Mihnea, veritabil cavaler, ţine să-şi ia propria apărare, fără a coborî prea mult pe acea care-i acordase cu atît elan podoabele intimităţilor ei şi desigur fără a izbi chiar de la început cu atîta tărie în ideea ce nişte bieţi părinţi ca aceştia îşi fac, firesc, despre castitatea copilului lor scump.

— Coane Vulpache, declară el cu un zîmbet graţios şi tranzacţional, eu nu sunt omul care să mă dau îndărăt de la răspunderea ce datorez pentru faptele mele...

— Ţi-am spus eu ? îndreptă domnul Vulpache ochi de înţelegere spre doamna Balaman.

— Deci, îi întunecă iarăşi Mihnea privirile... să rămînă aşa cum a zis doamna Balaman... mîine să chemăm pe doctor...

Urmă un moment de tăcere adîncă şi de schimb de priviri nehotărîte între cei trei, căci Vevé continua să-şi ascundă faţa în covor. Domnul Vulpache îşi mîngîia mustăţile lungi cu palma şi părea dispus să consimtă. Dar doamna Balaman arunca priviri intrigate spre copila ei...

— Bine, dar dacă faptul n-a apucat să se consume, asta nu scuză mai puţin vina dumitale, grăi în cele din urmă Vulpache...

— Foarte bine. foarte bine, încuviinţă cu drăgălăşenie Băiatu... Dacă mîine de dimineaţă domnişoara Vevé mai e încă... h... cum să spun... aşa cum trebuie să fie... sau dacă a fost pînă-n noaptea asta, pentru mine e totuna... Sunt gata să trag consecinţele pe care vina mea le incumbă...

Conul Vulpache era gata să cadă la tranzacţie, cu toată neliniştea agravată din ochii doamnei Balaman.

Dar atunci, de jos, de pe podele, porni iarăşi jalea sfîşietoare a celei căzute...

— Nu vreau, nu primiţi..., nu primesc nici un doctor... se auzi din ce în ce mai ferm printre suspine.

Şi Mihnea, care tocmai deschidea spre cei doi mîinile în semn de regret, pentru dînsul triumfal, se pomeni deodată cu figura crispată şi fără nici o lacrimă a lui Vevé răsărind drept în crucea ochilor lui :

— Îţi convine acum să pretinzi doctorul după ce ţi-ai ajuns scopul de două luni...

Şi fără a mai adăuga un cuvînt se repezi în latul patului, unde se dădu iarăşi jalei celei mai amarnice, manifestată prin

vaiete şi prin convulsiuni nestăpînite ale corpului. Dar stupefacţia celor doi părinţi şi trăsnetele de priviri aruncate celei ce abia acum le făcuse, indirect, teribila destăinuire, se mistuiră repede pe feţele lor, sub porunca tactă dar aprigă a necesităţei comerciale. Mînia lor trebui deci să se răsfrîngă tot asupra lui Mihnea, care se apără cu îndîrjire declinîndu-şi orice vinovăţie. Domnişoara Vevé a intrat de bună voie în camera lui chiar în ziua mutării ; şi dacă e vorba pe-aşa, va spune totul. I-a cedat puţin timp după aceea şi fără ca el să depună nici o silinţă...

— ...încît chiar dacă o fi fost cum pretinde c-a fost, scumpe domnule Vulpache, dumneata, care eşti om de legi, articolul... articolul... zice...

— Ce zice, ce zice ?... ia lasă-mă pe mine cu legile dumitale...

— Pardon, pardon...

Şi deschizînd cu energie pe Pastion, Mihnea străbătu hotărît şi înfrigurat tabla de materii : V... V... Viol... pagina 460.... pagina 460... pagina 460... răsfoi codul cu grabă şi siguranţă. Ah, da... Art. 264... *„Oricine va comite un atentat în contra pudoarei, îndeplinit, sau cercat, cu violenţă* (aci apăsă cu tărie, pentru că şi în cod era subliniat) *în contra unui individ de sex bărbătesc sau femeiesc, se va pedepsi cu maximul închisorei.*

Dacă crima s-a comis în contra persoanei unui copil mai mic de 15 ani împliniţi, culpabilul se va pedepsi cu maximum recluziunei"... Or, precum vedeţi, scumpe domnule Vulpache, n-avem a face cu nici una, nici alta, din cele două elemente, care se cer pentru ca vina să fie constituită... Nici domnişoara nu e de cinsprezece ani şi nici de violenţă nu poate fi vorba...

— Dar e violenţă moral... imorală... ticălosule, se corectă domnul Vulpache, scos din sărite... Crezi că noi nu ştim ce se găseşte în *jurisprudenţele* ălea care urmează... Să ne scuipaţi colea în guriţă, dacă credeţi că ne scăpaţi aşa uşor...

— Pardon, să le citim şi pe acelea, se arătă dispus la controversă Băiatu, vroind a aprinde în preopinent, după vechiul obicei, flacăra amorului propriu de slujbaş al legei. Dar se putu convinge repede că de astă dată nu mai avea a face cu domnul Nisipoiu. Domnul Vulpache îi smulse îndată cartea şi o plesni cu toată energia de masă...

— Ascultă, bă tinere, se vîrî el în Mihnea... să nu crezi tu că mă *spai* eu de ştinţa ta... Iacă îţi spun, cît încă nu-mi sai din

balamale ; nu ieşi de aicea pîn' nu-mi iscăleşti colea hîrtioară că într-adevăr mă *oblig* să ieu pe domnişoara Vevé, pe care am violat-o...

Dar şi Mihnea nu era omul care să se lase intimidat aşa, cu una cu două.

— Asta e şantaj ! răcni el cu tărie, făcînd trei paşi în urmă şi aşezîndu-se într-o poziţie de apărare, într-atît de conformă cu regulele boxului, că domnul Vulpache, care nu cunoştea decît trînta românească, ezită să se mai arunce la moment asupră-i. Poftim, dacă-ţi dă mîna, continuă Mihnea, căutînd să-şi intimideze şi mai mult adversarul... Dacă vreţi să sparg toate geamurile şi să fac un tămbălău de să se adune toată mahalaua... care toată ştie, continuă el pe nerăsuflate, că dumneata m-ai adus aicea, ca să mi-o dai pe cap...

— Am martor pe Nisipoiu că aşa ai făcut şi cu nevasta lui...

— Nevasta e nevastă şi fata mare e fată mare... Dovedeşte cu doctoru că dumneaei a fost cum trebuie acum două luni, poftim... că şi asta se poate dovedi... şi nu mai am nimic de zis...

Galbeni, cu două lămîi enorme în loc de capete, părinţii îşi întoarseră privirile la odrasla din pat. Mihnea privi şi el într-acolo şi ochii i se opriră pe unul din picioarele fetei, care ieşea din tivul cămăşei, mai sus de scobitura de-abia pronunţată a jaretei. Vevé, trebui s-o recunoască, cu toată subţimea ei, avea picior într-adevăr frumos şi plin ; şi Mihnea simţi din nou, ca un val de sînge, regretul că răzbunătorii pudoarei ei pierdute nu întîrziaseră măcar un minut.

Dar el struni repede gîndul, care-l copleşea acum şi care atît de puţin cît fusese şi tot îi încropise puţin îndîrjirea şi voinţa lui de apărare. Doamna Balaman, cu faţă răvăşită, de zmeoaică, se îndreptase acum spre Vevé, căzută parcă în adîncă prostraţie, cu dosul, bine conturat de camaşa subţire, în sus :

— Cum, Vevé, nu spui nimic ? se auzi stinsă şi deznădăjduită vocea ei...

Dar fata rămase înainte, cu obrazul înecat în moalele aşternutului. Domnul Vulpache vrea şi el să cuvînteze ceva, se vedea bine această străduinţă, dar nu era în stare să articuleze nimic altceva decît gemăte informe de răstrişte şi indignare...

— Vevé, Vevé, d-ăştia mi-ai fost, copila mea ? izbuti să mai scîncească madam Balaman, pe urmă se abătu într-un plîns înecat, greu şi stufos...

Dar atunci, domnul Vulpache nu se mai putu stăpîni şi se năpusti, enorm şi oţelit, asupra trupului firav din pat... O trase jos de-un picior şi cînd ea, dreaptă, fremătînd de indignare, îi ceru socoteala : „Cu ce drept te amesteci ?“ el o găbui dintr-o lovitură la pămînt, strivindu-i apoi corpul aproape gol, prin cămaşa străvezie, sub greutatea ocalelor de pumni. Fata suferea strîngîndu-şi dinţii şi rostogolindu-se fără întrerupere, oferind loviturilor regiuni încă neîndurerate, pentru a-şi feri pe cele zdrobite. Gemea sfîrşită şi-şi înăbuşea chiräiturile în gîtlej, părînd în cele din urmă că într-adevăr şi-a pierdut răsuflarea. Madam Balaman, care urmărise la început scena cu satisfacţie, interveni înspăimîntată.

— Ce faci, Mitrule, o omori... ?

Însă domnul Vulpache o repezi şi pe ea înapoi, doar cu o scuturătură din umeri.

— Săriţi oameni buni, îmi omoară fata... apucă ea să ragă, abia mai putîndu-şi ţine inima şi astmul.

Atunci Mihnea simţi în el fiorul cavaleresc al donjuanului salvator de Ilene Consînzene în primejdie : contorsiunile trupului femeiesc fraged şi gol, sub ploaia loviturilor barbare, frămîntările sînului necrescut, cu adevărat de impuberă, mişcările dezordonate şi impudice ale picioarelor, amintirea acum arzătoare a actului întrerupt de intervenţia subită a călăilor îi dădură sadică îmbărbătare şi avînt sălbatec de luptă. Se repezi deci şi apucă pe Vulpache de şale, pe la spate, ridicîndu-l cu mari sforţări de pe trupul sfărîmat al victimei. Dar ca şi cînd l-ar fi aşteptat anume, Vulpache se scutură dintr-o smucitură de dînsul, se învîrti pe călcîie ca fulgerul şi-l repezi cu atîta putere în colţul mesei, că aceasta se clătină şi căzu, cu bufnet de cărţi cu zornăit de cioburi.

— Ce te-amesteci tu aici... ?

— Da ce te-amesteci dumneata... doar eşti străin de această familie... şi pe urmă te invit să vorbeşti cum trebuie, bădărane...

— Ce te priveşte pe tine, mă filfizonule ? răcni vînăt domnul Vulpache, prăbuşindu-se asupră-i cu pumnul ridicat. Mihnea îl primi cu o joasă nepermisă, care îl făcu să şovăie un moment, dar îi duse turbarea la paroxism... Se năpustiră sălbatec unul în loviturile celuilalt : Mihnea se repezea necontenit la joase, dar nu le nimerea totdeauna. În schimb pumnul lui

Vulpache era de oţel pur. Totuşi respiraţia grăbită, pe care i-o accelerase, deopotrivă cu ripostele calculate şi grele ale lui Mihnea, vîrsta duşmană, ascunsă şi vicleană, îl făcu să rămînă cîteva clipe în urmă, pentru a-şi restabili o ordine în bătăile inimei : ori tocmai de momentul acesta vroi să profite Mihnea, cu care vîrsta era încă bună prietenă şi aliată. Şi cu toate că doamna Balaman interveni jalnică şi împăciuitoare, Mihnea se avîntă :

— Te învăţ eu minte să mai baţi femei ! fu strigătul lui de război.

Şi-n învălmăşeala cea nouă, el avu totuşi scurte răgazuri să vadă pe Vevé ridicîndu-se, ca şi cînd răcnetul lui de luptă ar fi trezit-o din morţi. Mai auzi chiar pe doamna Balaman chirăind îngrozită : „Vevé, ce faci !“ şi simţi că în caierul nepotolit de braţe s-a mai amestecat cineva... Dar cînd Vulpache se dădu iarăşi în urmă, cu mîna pe piept, cu ochii căscaţi, gîlgîind aer pe gît, Mihnea, care răsufla acum şi el din greu, avu prilejul să constate un lucru uimitor : Vevé nu se amestecase în frămîntare ca aliată a lui, ci a lui Vulpache, care-o bătuse. Într-adevăr mîinile ei subţiri se înfipseră sălbatece într-însul şi degetele subţiri îi sfîşiară obrazul. Cu greu Mihnea putea să-şi ferească ochii, în vreme ce ea ţipa ca o hurie antică :

— Hoţule şi tîlharule, mi-ai mîncat norocul şi acum te baţi cu părinţii mei...

Şi palmele curgeau cu nemiluita. Mihnea, în cele din urmă, o aruncă doar dintr-un brînci în braţele doamnei Balaman, dar furibunda porni iarăşi îndîrjită la atac. Se repeziră s-o ţină şi Vulpache şi doamna Balaman, în vreme ce cu bustul pe jumătate gol, cu umbrele pudoarei întrevăzîndu-se prin cămaşa care se ţinea numai într-un umăr, picioarele goale, albe şi pline, se zbătea superbă în criza aceasta subită de răzbunare şi disperare, aruncîndu-i blesteme crîncene pentru fecioria-i distrusă, cu atîta ardoare şi sinceră căldură, că Mihnea îşi simţi mintea şovăind o clipă în faţa adevărului.

Dar amintirea rece şi expertă îi spuse îndată că nu trebuie să aibe nici o cumpănă, în această privinţă : blestemele fetei se năruiau spre dînsul ca într-un simbol. El plătea acum pentru cel dintîi şi pentru toţi ceilalţi, cine ştie cîţi, cari-l anticipaseră, cari cîntaseră fetei pe struna tuturor ademenirilor, tuturor farmecelor şi-a promisiunilor, cari o seduseseră cu rafinată viclenie

şi cu înaltă şcoală, pentru a o lăsa apoi cu tinereţea profanată, cu sufletul pătat de otrava păcatului, ademenitoare ea însăşi, întinzînd la rîndu-i curse şi jucînd la rîndu-i teatru, pentru a-şi răscumpăra greşeala primei naivităţi şi a plăti tragedia celei dintîi alunecări.

Suspinele ei sunt deci într-adevăr sincere şi sforţările ei de a scăpa din mîinile celor doi într-adevăr spontane. Blestemele ei sunt adevărate, ca şi jurămintele ei, ca şi legămîntul de a se lăsa examenului medical, pe care acum ea-l invoacă, cu înfricoşătoare stăruinţă, nu din intenţie de stratagemă, dar pentru a se îngrozi ea însăşi de corpul ei jefuit, de sufletul ei minţit şi batjocorit. Încît Mihnea se cutremură nu atît de clocotirea celorlalţi, pe care glasul fierbinte al fetei i-a urnit din nou spre dînsul, cu ochii ameninţători şi cu dorinţă sălbatecă de război fără nădejde şi fără cîştig, pînă la orice nimicire şi pînă la orice grozăvie, cît de această ancestrală şi aprigă nevoie a fetei de mahala de a găsi, neapărat, repararea unui amănunt fiziologic, care azi se pierde cu atîta uşurinţă între două drumuri şi care, pentru el, nu reprezintă nici un preţ. Trebuie să nimereşti aci, aproape de Fundătura celor Şapte Fîntîni, sau cine ştie în ce cotlon uitat de provincie, ca să mai întîlneşti fete care să acorde atîta valoare chiar unei castităţi închipuite. E încă un dram de cinste omenească în aceste suflete, trebuie să conchidă Mihnea, declarîndu-se mulţumit chiar cu această virginitate platonică.

Dar nu numai asta îi place acum la Vevé, cît noua şi crescînda ei atitudine războinică şi zelul ei instigator : la ceilalţi nici nu se uită, cum înaintează invizibil, pe călcîie, clipită cu clipită, cot la cot, ca un rest de falangă macedoneană. Dar Vevé e adorabilă, ca o zeiţă a furiei şi a răzbunării. Palmele şi unghiile ei ascuţite, ca şi subţirimea trupului ei, care acum freamătă prin zdreanţa de lino, i s-au părut şi i se par delicioase ; la un cuvînt al lui numai, ca în poveste, şi această furie s-ar preschimba în cea mai tandră iubire, aceste lovituri şi aceste gheare de pisică, în cele mai dulci mîngîieri... Şi acest trup, care tremură de ură... frîngîndu-se de patimă sub strîngerea lui, pe care o simte, de acum, că va fi de titan...

De bună seamă nu se poate plînge că noaptea asta nu i-a frînat pînă în cele mai mărunte bucăţele marasmul şi descurajarea din suflet : ş-apoi mai e ceva, un gînd care-i zîmbeşte mai

de cîteva minute și care-l face la rîndu-i să zîmbească celor trei spectre ale urei, ce nu sunt mai departe acum, cu mutrele lor haine și ochii lor magnetici, de un întins de mînă și cari s-au oprit uimite dinaintea acestei fețe zîmbitoare și prietenești. Un gînd care-l pătrunde de tot mai multă lumină și care-l face să ajungă la vorbe și la faptă...

— Staţi, spune el, staţi... dacă Vevé jură că e adevărat ce susţine, atunci o cred ! hotărăşte el solemn.

Şi pentru că toţi trei au rămas nedumeriţi şi parcă neîncrezători în faţa subitei schimbări, Mihnea trebui să adaoge :

— Dacă ea jură pe viaţa mamei ei şi pe viaţa tatălui celui adevărat, nu pe cel din mormînt, ca pînă acum !

Părinţii cei adevăraţi schimbă feţe-feţe, neştiind ce să creadă, apoi privesc curajoşi la Vevé. Dar Vevé nu ezită : şi pentru Mihnea e o plăcere s-o vadă cum jură cu atîta convingere, cu atîta falsitate şi fermitate, cum cheamă chiar asupră-i pedeapsa cerului şi-a dracilor în caz de nesinceritate, cum se închină şi cum face mătănii, sărutînd covorul. Iar Mihnea şi-a-minteşte că Vevé se duce regulat la biserică, pune lumînări, sărută icoanele, dă acatiste, la fel de convinsă ca şi doamna Balaman, şi chiar aduce anaforă acasă şi pentru alte zile, ca s-o ia dimineaţa, pe nemîncate.

— Aşa să fie ! rosteşte şi el solemn, închinîndu-se.

Fata are doar o secundă o ezitare, nimic decît atîta ; şi se închină apoi şi glăsuieşte şi ea, ferm şi grav :

— Aşa să fie !

— Bine, aşa să fie... Dar să ştiţi, declară Mihnea, cu aer serios, deşi zîmbeşte înainte unui punct luminos, nevăzut de nimeni, din adîncul cugetului său, să ştiţi, ca să nu mai fie nici o discuţie între noi : nu fac nuntă, pînă nu-mi iau licenţa.

— Amin ! întinde mîna Vulpache, la rîndu-i, solemn, ca la aldămaş.

— He, dar aici e aici ! i-o apucă Mihnea, ţinînd-o strîns, ca să termine ce are de spus, înainte de a i-o scutura în semn de pecetluire a legămîntului. Dacă mă trîntesc imbecilii ăştia de profesori la examen ?

— Dumneata să fii sănătos, dă Vulpache să coboare nodul mîinilor în jos... Ai tot timpul.

Dar Mihnea rezistă cu fermitate grabei celuilalt :

— Da, dar, în cazul ăsta, conu Ştefan, plătitorul, iubitul meu părinte şi viitor socru al lui Vevé, închide brusc robinetul

subvenţiilor lunare... rînjeşte Mihnea ridicînd umerii în sec, spre înţeles că asupra acestui lucru nu va mai putea să încapă nici un fel de tergiversare.

Dar îl reduce la tăcere un potop de proteste şi de vaiuri, „se poate ? iacă-i bună, dar aici eşti ca la dumneata acasă..."

— Îţi dau şi bani de buzunar, îl asigură franc şi culant Vulpache.

Şi ţigănia ia sfîrşit cu această învoială scrisă şi subscrisă de toţi cei prezenţi. (E slăbiciunea şi, evident, tactica lui Vulpache — documentul pe care-l ia îl usucă presărind pe el cenuşă de la sobă, îl împăturează şi-l pune cu grijă în *portefeuille.)* Mihnea va locui aci în casă pînă la căsătoria care va avea loc numai după ce se va înscrie în barou. Zestre, casele ce se văd, cu condiţia să locuiască în ele, pînă se va săvîrşi din viaţă, şi doamna Balaman. După moarte îi va lăsa şi economiile ei de la bancă, nu prea cine ştie cît, dar bune, iară pînă atunci pensioara o varsă tot în casă. La nuntă Vulpache îşi rezervă dreptul să facă o surpriză celor tineri cu un cadou, pe care de mult îl păstrează în secret ; iar în testamentul lui *ştie el ce va scrie.*

Protestînd şăgalnic dinaintea acestei ploi de daruri prezente şi viitoare, Mihnea subscrie cu trăsături energice de voievod, oftînd dulce în tainiţile sufletului :

„Arina, ce nu fac eu pentru tine, dulcele meu ideal... ?"

Apoi se sărută cu toţii cu dulceaţă şi efuziune, de parcă nu s-ar fi păruit de-a valma de cînd ani şi ani de zile. Iar Mihnea, pălit de-o toană de amintire, nu-şi putu reţine un bufnet de rîs...

— Asta e o adevărată *compoziţie voluntară,* lămureşte el pe Vulpache, care s-a întors la dînsul nedumerit...

— Compoziţie... !?

— ...da, voluntară, aşa e denumită în dreptul roman. *Compositio voluntaris,* explică el doct şi se repezi să caute, printre cărţile vrăşulite, Dreptul roman. Cînd îl descoperi, răsfoi cu iuţeală şi siguranţă paginile introducerei, în care se simţea tare. Dar cum nu găsi ce căuta, dădu el explicaţiile cuvenite, într-o definiţie de felul acesta : „cînd părţile se împacă... adică nu, li se da termen părţilor să se împace cum or şti, mai dă ăla ceva, mai lasă celălalt — adică lăsa la voinţa lor, de aci *voluntaris-voluntare,* adjectiv de-a treia (domnul Vulpache înclină din cap

în semn de înțelegere) — și dacă nu ajungeau la învoială, atunci îi potrivea, conform legei, *compositio legalis*...

— Întocmai ca la noi, făcu Vulpache luminat.

— Nuu... la noi a fost *voluntaris*, corectă Mihnea, surîzînd îngăduitor.

— Păi eu ce zic ! Și Vulpache făcu spre doamna Balaman semn cu fața contractată elocvent : „Ce ți-am spus eu, e burduf de carte..."

Dar e tîrziu de tot și lumea trebuie în sfîrșit să se culce. Severă și imperativă, madam Balaman face loc în ușă fiicei sale :

— Vevé, poftim la dumneata, te rog...

Însă Mihnea protestează cu energie. Vevé, rușinată, se codește cu grații de porumbiță imaculată : dar madam Balaman o sfîrtecă literalmente cu privirile ei șoimești și Vevé, îngrozită subit de starea ei de acuma, apucă și desfășură în pripă tartanul larg și vărgat a toate acoperitor. Dar Mihnea nu poate să înțeleagă cîtuși de puțin această procedare : a semnat, faptul s-a consumat, acuma ce dracu ?...

— Nu, maică, răspunde neînduplecată doamna Balaman. Cine te-a pus să te grăbești ?... Măcar acum să-i duci dorul pînă la nuntă...

— Asta s-o mai crezi dumneata, se îndîrjește Mihnea, mai în glumă, mai în serios, dar în vădită panică ; și cu pas hotărît el se apropie, și cu braț hotărît el înconjură talia lui Vevé, în semn de posesiune.

Dar doamna Balaman se apropie la rîndu-i și apucă fata de braț. Vulpache, pe care scena îl amuză, rîde indulgent pipăindu-și buzunarul de la piept, unde a fost pus la păstrare proaspătul document. Mihnea îi pretinde intervenția și Vulpache îndepărtează domol, convingînd mutește, cu ochi anume și cu zîmbet particular, pe doamna Balaman, că totul de-acum e în regulă.

— Bine, te privește ! îi întoarce ea spatele nemulțumită.

Iar Vevé, de rușine, și-a ascuns și capul în șal.

— În sfîrșit singuri — *compositio voluntaris !* scrîșnește acum Mihnea spre ochiul care, singur, îl contemplă printr-o fină

deschizătură a şalului ermetic răsucit. Şi mîinile lui apucă zorite şi voinice ; dar fata ştie, cu întorsături maestre, să se împletească şi mai strîns în pulpanele de lînă, pe care Mihnea le desface pe rînd şi cu istovitoare obidă, pentru a vedea disperat, cu răsuflarea accelerată pînă la înec, cum se închid una după alta, de cum mîinile active pornesc să se străduiască alături. O ridică atunci, astfel înfăşurată, şi o trînteşte în latul patului, scrîşnind fără oprire :

— De ce m-ai lovit, canalie, de ce m-ai bătut ?...

Dar mireasa arvunită ţine să-i învedereze, printr-o întoarcere bruscă, în lungul aşternutului, că de-acum înainte iubirea lor nu mai poate fi furişă. Şi şalul se desface de la sine ca să înfăşure acuma întreagă, nemaistăpînita, sălbateca lui răzbunare.

Aşadar Mihnea a devenit familist în regulă. El se trezeşte dimineaţa, în dulcea căldură a patului, pe care l-a împărţit toată noaptea, mai în crîncen război, mai în molcomă şi moleşitoare pace, cu făgăduita lui scumpă, Vevé ; parcă sunt lipiţi, aşa le este de greu să se despartă, pînă dimineaţa, cînd doamna Balaman le aduce cafeaua la pat pe-o tăviţă de tablă roşie, cu şervete, cu cornuri şi cu smîntînă, minunîndu-se toată de drăgălăşenia lor :

— Vai, ce bine vă stă, parcă sunteţi făcuţi unul pentru altul, parcă aţi avea două căpşoare de îngeraşi.

Doamna Balaman şi-a părăsit aprehensiunea ei, mai ales de cînd rapoartele fetei au asigurat-o de pasiunea rară a lui Mihnea : i-a găsit şi un nume, un *nume literar*, pe care însă nu ni-l spune decît noaptea, în zvăpăiatele lor strîngeri, cînd lumina este stinsă : Arina...

— Vai, mamă, cum l-a găsit el, vezi ce răsunător şi poetic ! După căsătorie, mi-a făgăduit că mi-l va spune şi-n timpul zilei.

— Să nu fie vreuna pe care a iubit-o el vreodată, Arina asta ? iscodi mama îngrijată...

— Nuu... mamă, ce vorbeşti ? Mi-a jurat pe lumina ochilor lui din cap şi pe mama lui scumpă că nici n-a cunoscut-o pînă acum... E un nume fictiv, inventat de dînsul, pentru mine, mamă... Spune că Vevé prea è... franţuzesc, pe cînd Arina, deşi

nu e un nume obișnuit, are totuși o... rezonanță, cum spune el așa frumos — și aci domnișoara Vevé își ţuguie buzele — o rezonanță românească, mamă...

După ce se spală și se îmbracă, Mihnea pleacă la Universitate și nu mai e înfricoșat de plaga căderei la examene. Nici nu mai dă pe jos, prin sala cu pietre arheologice și cu monumente funerare de la Drept. El cutreieră numai sălile de la Litere și filosofie și coridoarele din dreptul lor. Uneori e surprins de vreun profesor înăuntru și trebuie să rămînă ca să audieze întreaga oră : atunci, mai ales dacă profesorul e de filosofie, el ascultă cu religiozitate, încercînd să cuprindă sensul adevărat al celor spuse și neștiute, care în capul lui, precum își dă bine seama, iau cu totul un alt sens, poate mai complicat și fără îndoială mai original decît cel pe care vrea să-l dea profesorul, dar în nici un caz cel adevărat. Și recunoscîndu-și învoalte și temerare aptitudini filosofice, Mihnea e nevoit să regrete totuși că Arina va prefera, de bună seamă, în dulcile lor discuții, sensul exclusiv pe care-l imprimă de atîția ani domnul Rădulescu-Motru temelor sale. Divagația e permisă, recunoaște Mihnea, numai după ce dovedești că poți străbate necondus de nimeni drumul cel vechi și știut.

De aceea, cartea lui de predilecție a devenit iarăși, de cînd viitorul imediat i-a fost asigurat, broșura *Inițiților* lui Faguet. Pentru Vevé, această lectură are perfecta ei legitimare : i-o fi lehamite băiatului de atîta tevatură cu cărțile groase și indigeste de la Drept, avalate cu nemiluita în toată perioada asta a examenelor, despre al căror rezultat, tocmai pentru că el păstrează un mutism așa complect, atît ea, cît și d-na Balaman, cît și Vulpache găsesc că e lipsit de delicatețe să-l întrebe. Evident, în sesiunea următoare lucrurile or să se schimbe, dar pentru că pînă atunci e destulă vreme. Vevé, care, cum singură spune, s-a înscris la Universitate „mai mult de formă", e prea ocupată cu lucruri mai serioase — ca bunăoară ajutorul domestic, pe care acum trebuie să-l dea cu atît mai vîrtos doamnei Balaman — ca să mai aibe timp de controlarea lecturilor lui Mihnea. Lasă, mai spre Paști, încolo, îi face ea un program special, să nu creadă *domnul* că-l va lăsa așa, la înfinit, să-și piardă vremea degeaba. Dar și acuma Mihnea, care și-a terminat frecvențele, își motivează vizitele lui regulate la Universitate cu cercetarea asiduă a bibliotecei de la Drept, „singurul loc unde poți găsi toate cărțile de care ai nevoie". Era deci limpede pen-

tru toată familia că Mihnea căzuse, şi că, ambiţios şi îndîrjit — şi de bună seamă puţin ruşinat — nu şi-a oferit nici un răgaz şi s-a hotărît chiar de-acum să „ia din nou taurul de coarne". Încît lui Vevé, dacă scumpa ei nuntă nu ar fi în funcţie decît tocmai de aceste examene plicticoase, i-ar veni serios gîndul să-l sfătuiască şi să-l îndemne la puţină recreare...

— Dar e încăpăţînat, mamă, şi plin de ambiţie ! îl blamează ea în lipsă, şăgalnic şi calin.

Iar în vremea asta, Mihnea bate cimentul facultăţei în căutarea adevăratei Arina ; iaca, se împlinesc iarăşi cîteva zile pline de cînd n-a mai zărit-o... În şuvoaiele studenţeşti care curg fără răgaz pe cele două laturi ale coridoarelor, el înfige priviri adînci şi minuţioase grupelor bălţate de studenţi şi studente. Şi astfel prinde din zbor vestea afişării rezultatelor la anul al treilea de Drept ; cu toată siguranţa lui de-acuma faţă de surprizele viitorului, Mihnea îşi simte inima clătindu-se violent în coşul pieptului ; sîngele îi încropeşte figura şi-o emoţie vie îi strînge sufletul în cleşte. Un vînt năprasnic de curiozitate îl împinge atunci cu pas accelerat prin valurile studenţeşti spre scara fostului Senat. Şi-n graba-i asiduă, abia după ce ea a trecut departe, el îşi dă seama că a încrucişat pe Arina. Fata nu l-a văzut, din cauza basculului prea lăsat pe ochi spre dînsul ; era plecată împărtăşitor în partea cealaltă, către o însoţitoare mică şi blondă, cu ochi vineţi, largi şi plini de luare-aminte, barate în faţă şi-n spate de liniile zgomotoase ale unor găligani de ambe sexe. Vocea ei l-a făcut să tresară, glasul ei clar, de cristal ciocnit uşor, care nu i s-a adresat încă niciodată direct, dar pe care l-a cules din aer şi din toate cotloanele, l-a cules picătură cu picătură în potirul amintirei lui. A auzit numai atîta, aceste trei cuvinte, pe care ca le rostea cu glasul acela de cristal : „şi de-o timiditate excesivă".

Atît. Şi nimic altceva. Şi totuşi cît de mult ! Împărtăşea ea oare unei prietene flirtul care luase naştere aci pe sălile acestea ? Interpreta ea astfel rezerva lui de a o cunoaşte, absenţa oricărei încercări de a se apropia de dînsa, în contrast bizar cu lungile priviri ce-i adresa, cu adîncii, negrii şi voluntarii săi ochi, cu care o fixa atît de strălucitor ?

Mihnea avu timp să vadă pasul scump, lent și maiestos, parcă de dans, pierzîndu-se într-o forfotă de linii mișcătoare : ezită să se ia îndată după dînsa, dar ezita încă să coboare spre afișierul temut. În cele din urmă conveni că ea, care părea, judecînd după punctul întîlnirei, de curînd sosită — și asta era ceva încă ameţitor de interesant, că ea intra acum pe la Drept ! — trebuia să mai rămînă și se nărui pe scări la vale pentru a arunca în fugă ochii asupra listelor și a reveni numaidecît.

Se întîmplă însă să nu găsească tocmai foaia în care era trecut numele lui Mih. ; i se explică, fusese oprită pentru a i se face o corectură. El trebui deci să aștepte, cu alți studenți cari erau strînși gata și se strîngeau încă, și începu să simtă, fără voie, străbătîndu-i prin haine și prin piele înfrigurarea lor. Nu lipsi nici nodul din gît, cînd omul de serviciu, mic, negru și cu mustăți lungi, răsucite cu cochetărie veche, pe care-l cunoștea de unsprezece ani de zile (pe el îl cinstise ca să-i arăte odată cum se umblă prin Digeste) aduse lista îndreptată cu roșu. O frămîntare scurtă se înteți atunci și-un șezut puternic îl aruncă în urmă, în piepturile din spate, care-l repeziră automat înainte. Răsunară exclamări de izbîndă și protestări îndîrjite. Cineva, care se strecura să iese, îi făcu loc, cu ochi plecați, cu buze strînse, cu fața cadaverică. Dar Mihnea tot nu se găsi chiar în dreptul coloanei cu litera B, pe care, de-aci, de unde se afla, nu putu să distingă nimic, din cauza necontenitei mobilități a capetelor dinainte. Auzi numai, pe unul cocoțat aproape, care citea tare, pentru ceilalți, nume și rezultate.

Răcni și el :

— Băiatu Mih. !

— Băiatu Mih. ? păru că întrcabă la rîndu-i mirat interpelatul. Albe cu elogii !

Mihnea șovăi. Simți efluvii mari de căldură țîșnind din membre spre inima care tresălta de fericire.

Apoi, cînd nepotolita stîlceală îl împinse și pe el în dreptul limanului dorit, putu vedea în sfîrșit cu ochii proprii minunea cea mare. Și tot nu se mulțumi. Numără de sus în jos pe toți cei înșirați din capul listei pînă la Băiatu Mih. și pe urmă numără liniile rezultatelor. Ei da, desigur : Băiatu Mih. era juxtapus exact în dreptul strălucitului rezultat. Mihnea nu mai voi să mai facă numărătoarea acum și de jos în sus, dar piepturile

nerăbdătorilor din urmă îl evacuară scurt, şi el ieşi la larg cu picioarele strivite, cu lucioşii lui galoşi călcaţi, cu gambeta jucîndu-i pe creştet ca barca pe valuri.

„Va să zică... va să zică... va să zică...

Bucurie a bucuriilor ! Dar cum dracului, domnule, cum dracu... La urma urmei toate bune, dar ce caută elogiile ?

Cum ? cum ? ce importă acuma... Viitorul e de-acum al nostru, libertatea e a noastră. *La liberté est à nous !*" Şi ochii lui vărsau bucurie mai mult decît toţi ochii ăştia, cari trebuiau să se mai întoarcă spre el, să se umple din bucuria lor. După cum alţii se întorceau din calea lor, umiliţi şi ruşinaţi...

— Ar trebui să mergem la cîte-un aperitiv propuse cineva. Iar Mihnea calculă în gînd că ar fi timpul destul : Arina trebuia să mai rămînă un ceas, ce dracu ! Doar nu venise ca să plece... Va putea vedea astfel dacă îl aştepta, dacă tot venind, mai zăbovea de obicei şi pentru dînsul... Mai ales dacă într-adevăr despre el vorbise cu blonda cea mică, va aştepta cu dînsa să i-l arăte...

Dar, odată începute, aperitivele se înteţiră, iar grupul amatorilor se mări, cu noi-veniţi, pe care cuvînt lăsat anume printre prieteni îi îndrumau încoace. În curînd toată bodega fu numai a licenţiaţilor şi-a altor studenţi, cari veniseră *să bea* succesul prietenilor. Mihnea ghibui şi o pereche de lăutari, în şmocuri pătate şi cu ghete de lac pe piciorul gol. Sub comanda lui, ţiganii trecură îndelung printr-un repetoriu bogat şi atît de minunat ales, că făcu deliciul tuturor şi Mihnea stîrni admiraţie unanimă.

— Cine e ăsta, mă ? Cine e ăsta ? picară primele întrebări discrete. Voi l-aţi mai văzut ? Cineva putu da o indicaţie precisă : Ăsta e unu... Niculescu Romulus ?... De Niculescu Romulus vorbeşti ? ripostă îndată un altul, cunoscător. Niculescu Romulus e ăla înaltul de la masa din fund... Îi zice Niculescu Basu, de la Craiova, deşi el e tenor... dar are o voce teribilă... Trebuie să cînte şi el acum.

— Nu cîntă, domnule, ăla prin cîrciumi... Ăla urmează Conservatorul, e cu pretenţii...

În vremea asta, Mihnea, acompaniat în surdină de lăutari, cu halba în mînă, căci trecuseră la bere, fredona pe cît de uşor, pe atît de inteligibil :

Pădure...
Pădure...
Pădure ca la Hîrtoape, dodă...

Salve de aplauze primiră sfîrşitul cîntecului.

— Mă, cine e ăsta, mă ! L-aţi văzut care cumva ?...

Dar pînă la urmă nimeni nu putu să afle cine e ăsta şi nimeni nu îndrăzni să-şi potolească nedumerirea, cerînd direct la masă identitatea unui băiat atît de dezgheţat şi de dat dracului şi care pe deasupra trebuie să fi înhăţat şi ceva bile senzaţionale, de se află într-o vervă aşa de îndrăcită. E o curată ruşine să fi stat trei ani cot la cot cu un aşa juvaer şi să nu-i fi ştiut nici măcar de nume ; dar dacă oricare dintre dînşii trebuia totuşi să-şi mărturisească această ruşine în privinţa numelui, în schimb aproape toţi îşi aduceau aminte că l-au văzut la cursuri şi la examene.

— Venea regulat, domnule...

Iar Bărbulescu C. Vasile sări ca ars :

— Aaa... staţi că mi-am adus aminte ; am dat cu el Civilul... A... e foarte îndrăzneţ... S-a repezit în profesor şi-a ieşit trîntind uşa, de, de...

În schimb o impresie literalmente detestabilă a făcut Mihnea familiei Balaman, care-l aştepta în păr, inclusiv deci domnul Vulpache, la 4 dimineaţa, cînd şi-a făcut nesigura dar radioasa intrare pe uşa antreului. Vevé a leşinat la moment, iar printre ţipetele doamnei Balaman, care se străduia să-şi învioreze copila, domnul Vulpache a întreprins, pe ton blînd, dojenirea culpabilului.

La orice argumentare, Mihnea răspundea scurt : .

— Mi-am sărbătorit pe văru-meu... Aşa sunt eu ; eu am căzut, el a reuşit... L-am sărbătorit... aşa sunt eu...

— Bine, aşa oi fi fiind mata, dar puteai să anunţi pe cocoane....

— A, pardon... a încuviinţat îndată Mihnea salutînd politicos cu gambeta pînă la podea pe cele două cocoane ; la care gest Vevé, ridicată pe şezut şi aspirînd sticluţa de amoniac, pe care i-o ţinea mama ei, îngenuncheată alături, leşină din nou şi

se întinse iarăşi toată pe duşumeaua antreului. Fără îndoială că în noaptea asta ea n-a mai intrat în camera, care urma să mai fie nupţială încă vreo cîteva luni. În schimb Mihnea s-a îndreptat grăbit într-acolo trimiţînd bezele lui Vulpache şi salutînd ungherele antreului cu gambeta şi cu cuvintele : *La liberté est à nous ! La liberté est à nous !...*

Vevé a rămas profund supărată mai multe zile şi nopţi de-a rîndul, spre ascunsa bucurie a lui Mihnea, care plănuia ceva monstruos. Dar el ieşi chiar de a doua zi ; şi găsi la facultate pe Mih., spre care alergă cu braţele deschise.

— E, acum îmi spui unde vrei să mă înscrii ? îl întrebă poznaş Mih., care nu părea deloc emoţionat de marele lui succes.

— Lasă asta ! mie să-mi spui cum s-a întîmplat, nenişorule, de ţi-au picat iar elogiile astea ?... La Civil, n-aş fi crezut pentru...

— Păi dacă mai rămîneai în sală şi continuai să-mi iei apărarea, chiar că-mi mîncai un elogiu...

— Păi bine, domnule... eu credeam că n-a ascultat... tot cu ochii pe ferestre după muşte...

— Fugi de-acolo, domnule... fii serios... ăla e profesor mare, ăla e savant, domnule... el e familiarizat, domnule, cu materia, aşa că putea să studieze în voie oricîte muşte ar fi dorit. el tot ar fi văzut cît sunt de stăpîn pe curs... fără să dea vreo atenţie... şi, pentru că se plictisea omul să audă tot ce-i răsună ca morişca în cap de ani de zile, îşi căuta şi el un studiu în plus...

— Bine, foarte bine, la Civil... dar la ălălalt, ăl mic, din urmă... zău că nu disperasem, cu tipul ăla care uitase ce-a scris în propria lui carte...

— Vai de mine, fii serios, domnule, îl întrerupse mustrător Mih. Cum poţi să afirmi astfel de lucruri, cînd zici că ţi-ai dat şi dumneata licenţa... Ăla e un specialist recunoscut !..

— Lasă, domnule, încerca Mihnea să reziste acestei discrete umilinţi. Vorbeau toţi studenţii, ce tot spui dumneata... Ba chiar şi dumneata ai mai rămas şi ai continuat să mai vorbeşti, după ce ţi-a trecut seria la loc...

— Bine, aia e tactica mea... atunci eu expuneam suplimentul pentru elogii... dar dumneata probabil că... cum să zic... nici

nu trecuse vreodată pe la urechile dumitale ce se vorbea acolo... Se vede că ţi-ai luat cam demult licenţa...

Băiatu Mih. a fost chemat deoparte de-un grup de flăcăi înalţi, îmbrăcaţi muntenește, cu şube scurte, cafenii. Dar peste puţin, în valul de tineret, ce se sparge, el vede pe Arina şi pe mica ei prietenă blondă, convorbind voios, răzimate de părete. El se preface că n-a văzut încă nimic şi numai coada ochiului urmăreşte pe cele două fete. Arina l-a zărit la rîndu-i şi arată celeilalte, din cap, spre el. Blonda cea mică îl consideră curioasă, dar cu vădit semn din buze că nu-i face nici o impresie. La urmă chiar înalţă din umeri, întorcîndu-se întrebătoare spre amica ei : „Ce-ai găsit deosebit la dînsul ?“ Arina îi răspunde cu rîs mare ; îşi bate joc la rîndu-i de el ? „Drace, ce însemnează rîsul ăsta...“

Mihnea simte o leşuială subită îndoindu-i picioarele. Afurisita cea mică şi blondă îi turuie înainte, iar Arina, din cînd în cînd, întoarce capul rîzînd din ce în ce mai zgomotos spre dînsul. Cu fiecare nouă izbucnire voioasă de rîs, întoarce capul spre dînsul.

Mihnea e pierdut. Ah, mititică blondă... Dar lasă, se va răzbuna crîncen... aha... o s-o întîlnească el singură odată... o să-i vîre el o pereche de ochi în privirile alea albastre şi spălăcite... Va vedea ea, Arina... Ce poate o prietenă clevetitoare...

O, trebuie numaidecît să termine cu *Iniţierea* lui Faguet. Trebuie să înceapă neapărat *Istoria* lui Fouillée... Războiul e declarat... Cu siguranţă că păpuşica asta e tobă de filosofie... Asta a fost doar şi sensul conversaţiei mutești cu prietena ei, examinîndu-l : „Ce vezi la dînsul ?... Un filfizon... Un tip de Calea Victoriei... Atît şi nimic mai mult ! Ai vorbit cu el ?... l-ai întrebat dacă a citit pe Bergson... dacă a aflat de Kant...“

Mihnea monologhează în gînd înainte, şuierînd nepăsător, deşi o dispoziţie rece i s-a aşezat ca o plasă umedă între umeri, pe tot spatele, aria cu care a văzut ce face ravagii şi care se potriveşte de minune în minutul de faţă :

Fetele mă iubesc toate,
Nevestele jumătate...

Într-adevăr nici nu mai priveşte spre ele ; el fixează acum o înăltuţă zvăpăiată care se frînge toată de mijloc, răspunzînd cu rîs exagerat unui tînăr foarte lat în spate şi foarte serios.

Fata a prins privirea lui Mihnea şi-i rîde drept în ochi, lăsîndu-se pe un picior şi ridicînd şoşonul lung al celuilalt înainte... pentru a schimba apoi îndată, cînd e gata să-şi piardă echilibrul. Mihnea îi surîde printre buze ţuguiate strîns şi fata, aplecîndu-se spre partener, doar cu urechea, repede spre dînsul făţişe ochiade întrebătoare... Şi Mihnea se simte parcă îmbăiat în melodia caldă, consolatoare :

Pădure,
Pădure...

Din coada ochiului a lăsat doar o rază spre grupul Arinei ; şi cu o rază a descoperit tot ce trebuia să descopere. Mititica e în plină vervă, dar Arina o asculta distrată şi neliniştită. Ah, iat-o, acum şi-a scos *lorgnon*-ul şi iată, Maică Precistă şi Sfîntă a sfintelor, consideră de sus pînă jos, cu nespusă severitate, pe zglobia înăltuţă şi subţiratecă. Suflete, suflete... tot suflet rămîi, cu toţi David Hume şi cu toţi Bergsonii dumitale...

...ca la Hîrtoape, dodă..

A închis pentru un moment uşuliţa razei şi acum găseşte că e timpul să întoarcă ochii plini spre Arina. Va tresări de surpriză vădită că a observat-o şi în semn mai ales că s-a lăsat descoperit flirtînd cu o alta ; apoi nu va mai arăta nici o atenţie zvăpăiatei. Însă cînd noua stratagemă e pusă în executare, locul celor două fete e gol... Avu doar timp să le vadă cotind după colţ...

Ah, tactica e straşnică. Dacă lucrurile au ajuns pînă aci... acuma nu mai poate să le urmeze ; decalogul lui monden îi interzice... şi apoi trebuie văzut ce este cu această provocatoare baiaderă, care parcă n-ar avea oase, care parcă a descins aci direct de pe sîrma de la circ... Mihnea o încercuie printre grupuri, în ocoluri din ce în ce mai apropiate ; el păşeşte ca un curcan, iar boţul buzelor revine necontenit, din orice poziţie, ca un magnet, spre acest neastîmpărat centru atrăgător. Ochii lui intră în ochii fetei, care-i ţine totuşi semeaţă pe ai ei, înfruntîndu-l : şi i s-a părut — sau de pe faţa ei veselia a pălit puţin, ca şi cînd într-un candelabru s-ar fi stins o lumină... Pentru că o priveşte el aşa de stăruitor, apropiindu-se, sau pentru că vorbitorul de

alături, care nu se uită nici în stînga, nici în dreapta, i-a spus ceva neplăcut ? Mihnea e pentru principiul atacului fără întrerupere ; cea mai mică ezitare poate fi interpretată act de laşitate. Domnul spătos şi morocănos a pierit de lîngă fată ; a luat-o spre fundul coridorului, probabil trimeş de dînsa... cine ştie, la secretariat sau cine ştie unde... I-a făgăduit poate că-l aşteaptă aici... ca între timp...

Aşa că...

Şi Mihnea se apropie ceremonios.

Fata îl priveşte speriată şi-i întoarce la timp îngustul ei spate, strîns zdravăn în mantoul *marron*, aproape băieţesc.

— Vă inoportunez, domnişoară...

— Pardon, domnule, nu vă cunosc...

— O, asta nu e nimic, domnişoară... Putem face numaidecît cunoştinţă...

Dar cum el s-a postat iar în faţa-i, fata i-a întors din nou spatele brusc...

— Nu am nevoie de cunoştinţa dumitale... Şi te rog să mă părăseşti numaidecît...

Era şi timpul. Pentru prima oară, Mihnea s-a depărtat cu obişnuitu-i mers legănat, ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, roşu ca un rac ; şi doar roşul acesta, pe care acum şi-l simte zdravăn pe obraji, nu ştie cum să-l mai acopere. S-a postat în dosul unui stîlp, de unde priveşte furiş, să vadă dacă „fasonul înghiţit i-a fost observat". Dar grupurile, prea răzleţe acum, par destul de absorbite în propriile lor convorbiri, ca să pară că ar fi băgat cineva de seamă. Iar de după colţul după care dispăruseră adineauri, Arina apare cu însoţitoarea ei mică. Mihnea e încă roşu şi drăcoaica aceea provoctoare e în partea opusă a stîlpului după care se află el acum... Oricine ar fi urmărit începutul scenei, i-ar fi putut reconstitui uşor urmarea, cu elocventul eşec, din poziţia actuală şi din culoarea de pe figură a personagiilor.

Dar Mihnea are mimica lui specială ; astfel vederea Arinei se traduce pe figura lui într-o clară expresie de satisfacţie ; e neîndoielnic ca bună ziua, numai aruncîndu-i o privire acestei figuri, că surpriza e pentru el aşa de mare, încît orice alte preocupări, de orice alt ordin, sunt de la sine sortite indiferenţei

complecte. Roşul însuşi de pe obraz e roşul timidităţii, recunoscută chiar de Arina ; iar dacă zvînturateca aceea i-a reţinut puţin atenţia, lucrul era destul de explicabil, numai privind la contorsiunile şerpoaicei, capabilă, cu astfel de mijloace, să turbure, cu atît mai mult, pe-un iremediabil timid.

Domnişoara cea mică i-a şoptit ceva Arinei, după ce l-a descoperit cu privirea ; iar Arina a întrebat ceva în şoaptă şi pe urmă şi-a întors capul tocmai în direcţia opusă locului unde Mihnea, aşteptînd efectul discretei corespondenţe, îşi umfla pieptul, dregîndu-şi pînă-n ultimile cute aerul suav al inocenţei !...

Un moment Arina nu privi la dînsul, cît ţinu traiectul drumului ei pînă la scară ; mititica de alături surîdea, fără a mai privi nici ea încoace. Dar tocmai acest ostentativ refuz de a-l vedea, acest mers înţepat şi demn, această mică şi blondă complicitate nu glăsuiau oare ele mai mult decît cea mai dulce şi mai făgăduitoare privire, cel mai cristalin şi mai încuviinţător cuvînt ?...

Mihnea se urni mai beat decît după petrecerea examenului ; dar cum ocoli stîlpul, ochii zvăpăiatei, care acum asculta serioasă pe spătosul reîntors, se umplură deodată de lumină şi de dor şi porunciră, prin zbucnetul lor de unde, lui Mihnea, să mai rămînă...

Şi, ruşinat peste urechi, că doar cu astfel de biet *pardessus* băieţesc, el putuse să pună în cumpănă, măcar şi ca simplă încercare, frumuseţea şi eleganţa Arinei, cu Bergsonul şi cu *magna* ei *cum laude* cu tot, ochii lui răspunseră şerpoaicei de circ, scurt şi categoric : „Mai du-te dracului !“ în vreme ce întoarse faţa plictisit.

Mai concesiv însă, în capătul scării, pentru că, la urma urmei, pardesiul ăsta îi adusese dulcea revelaţie a divinei supărări, el mai aruncă o dată privirile înapoi, şi figura fetei, care-l urmărea atentă, îl întîmpină cu nestăpînit cutremur al capului drăcesc şi cu ochii închişi languros pe jumătate, în cercurile de-aici de departe, atît de negre, ale cearcănelor pătimaşe. Numai că nu striga după dînsul : „Rămîi, odorul meu...“

Că Mihnea ridică din umeri, mai nedumerit ca niciodată în viaţa lui : „Asta e nebună curată !“

Era fericit, era extrem de fericit. Se potriveau toate atît de bine, şi mai ales această supărare a lui Vevé, care tot timpul mesei nu-i adresă nici un fel de privire — invariabil încruntată asupra farfuriei — şi această rezervă a d-nei Balaman, care-l servea în tăcere, întrebîndu-l doar strictul necesar.

Se retrase deci la dînsul şi începu să aştearnă avîntate rînduri către domnul Ştefan : „Dacă gazetele nu mi-ar fi luat înainte, sunt fericit să vă aduc eu vestea cea mare : sunt, sunt, sunt li-cen-ţi-at !... După o matură strădanie, iată-mă, nu la limanul suferinţelor, căci acum începe panta cea grea a doctoratului, cu care însă eu sper să mă joc — dar, după o muncă atît de intensă, iată-mă răsplătit întocmai după sforţările mele : nu numai trecut, nu numai albe, dar elogii... elogii..."

Se întrerupse şi după o scurtă reflecţie se mustră amarnic de greşeala pe care era s-o facă. Trebuie să fii nebun ! îşi spuse, să trezeşti în chipul ăsta bănuielile domnului Ştefan. Parcă el, săracul, elogii ar aştepta de la fiul său ! Ş-apoi în ziare nu se trec decît numele reuşiţilor, fără nici o calificare. Mihnea şterse povestea cu elogiile, mulţumindu-se să adauge în loc, pentru orice eventualitate, ambiguul : „şi încă cum !" Apoi recopie scrisoarea, să fie fără ştersături, şi trecu repede la planurile lui de viitor şi mai cu seamă la doctoratul care forma obiectul principal al scrisorei, ale cărui cursuri *le-a atacat din plin :* „simt în mine o energie cum nici nu puteţi bănui, onorate domne Ştefan, şi dumneata, coană Ecaterino".

După ce termină cu cele mai tandre pupături şi iscăli ca un ministru, uşa se deschise ca la comandă. Vevé înaintă spre el, dreaptă şi dîrză, şi întinse mîna spre scrisoare :

— Vreau să văd cui scrii dumneata şi ce scrii anume ?... Dar ar fi fost catastrofă curată să-i arate conţinutul scrisorei. Îi mărturisi deci, ferind hîrtia departe, la spate, în vreme ce cu cealaltă mînă ţinea pe Vevé în respect .„că scrie tatălui său, explicîndu-i insuccesul examenului...

— A, insuccesul ? Să văd ! pretinse Vevé categoric, bătînd din picior...

— Da, insuccesul... ce te uiţi aşa... ?

...Însă scrisoarea mai conţinea şi alte amănunte familiare, pe care ei încă nu i le poate destăinui. În orice caz, să fie sigură că acolo nici nu poate fi vorba de dînsa, întrucît nu era să-i aducă vestea de însurat odată cu aceea a căderei la licenţă. Astfel de lucruri se pregătesc pe îndelete şi cu deosebită delica-

teţe. (Şi demonstrîndu-i toate acestea cu tihnă şi înţelepciune, se străduia să citească în fizionomia ei ce anume bănuială o adusese încoace — or dacă nu fusese cumva de dimineaţă să vadă listele la facultate.)

Dar fără să lase să se înţeleagă nimic, Vevé ţinea cu încăpăţînare la al ei : „să văd, să văd". Mihnea o îndepărta cu braţul domol dar ferm : hotărît lucru, nu poate să-i arate, cel puţin deocamdată, anume argumente de ordin strict familiar, care, speră el, l-ar putea determina pe domnul Ştefan să nu-i reteze pensia, invitîndu-l să-şi reia preparatul în pacea din oraşul natal.

— Ceea ce cred că nu ţi-ar conveni nici dumitale...

— Nu pleci de-aici pînă nu văd şi eu scrisoarea...

— Mai bine o rup, dacă e p-aşa, schiţă Mihnea un gest hotărît... Şi-n gîndu-i îşi spuse cu convingere : să ştii că nebuna a fost la facultate...

Dar Vevé îi apucă braţul cu străşnicie :

— Să nu mă minţi pe mine că-i *„scriu tatei"* ! şuieră ea printre dinţi...

— A... te îndoieşti de asta ! respiră el uşurat, dar încă bănuielnic. Îţi jur că tatei...

— Atunci te rog să faci adresa în faţa mea...

— A... foarte bine...

Mihnea vîrî scrisoarea, tot cam pe departe, în plic şi făcu adresa : ea-i urmări mersul condeiului peste umăr.

— Lipeşte...

Mihnea lipi...

— Am s-o duc eu la cutie...

— Asta nu...

— A... va să zică era destinată altcuiva, domnule ! ţipă ea asurzitor, smulgîndu-i-o dintr-o mişcare dibace şi neaşteptată.

— Vevé, n-ai s-o citeşti ! răgi repezindu-se la dînsa, dar fata şi deschisese uşa şi se năpustise pe săliţă, strigînd pe doamna Balaman...

O prinse tocmai cînd sosea aceasta, dar Vevé o aruncă doamnei Balaman :

— Mamă, să nu i-o dai, mamă, l-am prins, mamă !... Rupe-o repede, mamă, şi vezi cui vrea s-o scrie... Adresa e prefăcută, mamă...

Mihnea împinse pe Vevé şi se apropie grav şi hotărît de doamna Balaman. Dar Vevé îi sări în spate :

— Desfă-o şi citeşte-o, mamă...

— Dar înţelegi odată că e scrisă tatei ! răcni Mihnea scuturîndu-se zadarnic de povara din spate. Doamnă, dacă o desfaci, eu părăsesc imediat această casă...

— Spune cui ai scris-o, şuieră Vevé în ureche.

— Tatei, am spus...

— Atunci dă-mi-o s-o duc eu la cutie...

— N-am încredere.

— N-am nici eu... Mamă, adu-mi mantoul şi şoşonii...

Doamna Balaman dispăru ca fulgerul. Mihnea se urni după dînsa, în cîrcă cu toată povara lui Vevé, care trăgea disperată de dînsul şi se proptea în tocurile pantofilor, să-l întîrzie. Îşi făcură astfel intrarea în antreu. Doamna Balaman ridică scrisoarea pentru a-i arăta lui Mihnea că n-a deschis-o ; în schimb îl obligă să aştepte pînă se va îmbrăca Vevé, şi să meargă amîndoi la cutie. Şi Mihnea acceptă desigur ; plecară deci amîndoi, spionîndu-se cu coada ochiului : el cu teamă să n-o desfacă deodată, ea să nu i-o smulgă pe neaşteptate. Şi cînd ajunseră la cutie, Vevé o înfipse prin clapele de metal ale deschizăturei cu icnet satisfăcut de răutate.

— Şi-acum să vedem ce-o să-ţi răspundă tata la scrisorile dumitale de amor...

Mihnea se simţi iar fericit. Rîse de teama ei tot timpul, şi ea îi răspunse la fel, bătîndu-şi joc de dînsul, dacă-şi închipuia c-o să-i dea drumul de-acasă ca să ceară la poştă restituirea scrisorii. Totuşi, pe tot drumul, înălţă capul fericită spre ferestrele vecinilor, pe care-i ştia la pîndă, după perdele. Dar în antreu, cînd el o apucă de mînă şi voi s-o atragă spre camera lor, ea reluă figura ei de hurie şi-l respinse cu nemărginit dispreţ.

La facultate, domnişoara Arina îi întoarse, mai multe zile în şir, capul, ba chiar şi spatele. Cînd, involuntar, ochii li se întîlneau totuşi, ea făcea o mină atît de dezgustată că Mihnea începu să se îngrijoreze şi să regrete amarnic flirtul lui strategic de acum cîtva timp. Odată, cele două fete rîseră atît de dispreţuitor, măsurîndu-l din ungherul în care se postaseră, încît se simţi pierdut. Mai rămăsese acum, ceea ce tocmai se în-

tîmpla, să vină Mih. şi să-i bată capul cu hîrţuiala tăiuşului de ferestrău a ironiilor lui.

— Şi zi aşa, coane Mihneo, uitase ăla ce-a scris în carte... Ei, cum ai băgat dumneata de seamă, coane Mihneo... mare duhliu mai eşti...

— Îmi pare rău, coane Mih. De cînd am dat eu licenţa, cred că mi-o fi îngăduit să uit fleacurile ăstea... Dar şopteau băieţii din jurul meu...

— Nu cumva oi fi auzit dumneata greşit...

— E... coane Mih...

Şi conu Mih. se prăpădea de rîs, rotindu-şi ochii, ei înşişi parcă pistruiaţi asemeni feţei, prin roatele suprapuse ale ochelarilor, şi bătîndu-l pe umăr, cu prea covîrşitoare simpatie, ca să nu pară de-a dreptul luătoare în rîs.

— Ia ascultă, mi se pare c-ai dat cam de mult licenţa aia... iacă, ai să vezi cît de greu o să-ţi vie la doctorat...

Iar profeţia asta i-o făcea cu un aer prea serios, şi brusc curmat din veselia de acum cîteva secunde, ca Mihnea să nu simtă cum începe să-şi iasă din sărite. Un moment numai, privirea lui se rătăci spre cele două fete, pentru a judeca, după depărtarea lor, tonul cu care tocmai avea de gînd să astîmpere puţin elanul acestui june cam obrăznicel şi tipicar, de care acum nu mai avea nici o nevoie. Dar, minune a minunelor! Arina şi tovarăşa ei se uitau acum la el, cu nişte ochi, Dumnezeule mare, cu nişte ochi !... Admiraţie şi simpatie erau în ochii lor, pentru dînsul şi, desigur... pentru găliganul ăsta de Mih., a cărui volubilă prezenţă alăturată săvîrşise — Mihnea putu cîntări lucrurile dintr-o aruncătură de ochi — miracolul. Şi-n vreme ce se simţea astfel contemplat, în compania celui mai eminent student din universitate, Mihnea înghiţea cu zîmbetul calin şi chiar cu mare rîs de satisfacţie bătaia de joc a partenerului său. Abia putu să-i domolească verva şi să-i atragă atenţia spre cele două fete, pe care Mih. îndată le salută, trimiţîndu-le şi primind la rîndu-i, de la amîndouă, zîmbete prieteneşti. Mihnea îl întrebă acum de cea mai mică, dar Mih., care de bună seamă numai asta nu-şi aducea aminte, că-i mai spusese odată numele Arinei, îi dădu lămuriri complecte despre amîndouă :

— Cea mai mică, adică mai scundă, că e mai mare de vîrstă, Maricica Gheorghiade, asistentă la Teoria cunoaşterei !...

— Teoria cunoaşterei ?...

— Da, şi Psihologie... studentă eminentă ; şi-a luat doctoratul cu o teză care a făcut vîlvă : *Teoriile evidenţei şi eroarei în filosofiile cartesiană şi postcartesiană...*

— A... ha... gemu'Mihnea... socotind în gînd : „Psihologia... şi Teoria cunoaşterei... Hm... pesemne că asta o fi Logica"...

— Iar cealaltă, Velovan Arina, fată foarte frumoasă, fină, spirituală, acidă, nu şi-a trecut încă teza la doctorat, dar e şi ea asistentă, de anul ăsta... la Istoria filosofiei...

— A... ha... zi, cea dintîi la Logică şi Psihologie... asistentă, încercă el într-o doară să se lămurească măcar asupra primei nedumeriri.

— Da, la Motru. Vrei s-o cunoşti ? Uite, chiar mi-a făcut semn să mă apropii domnişoara Velovan... Îmi permiţi, te rog...

Şi Mih. se precipită într-acolo, vîslind din şoldurile noduroase, parcă lipite anume de corpu-i lunguieţ...

Mihnea rămase aiurit un moment, apoi păşi spre ieşire, şoptind : „Teoriile evidenţei şi eroarei cartesiană şi postcartesiană, adică de la Descartes... şi pînă azi... asta a văzut-o şi-n Faguet... dar teoria eroarei ? trebuie, trebuie să fie ceva în Fouillée..."

Şi se topi nenorocit printre grupurile zgomotoase, reconstituind cu imaginaţia ravagiile ce le va fi făcînd tăiuşul de ferestrău al spiritelor lui Mih. pe socoteala nemernicei lui persoane, pe care neaşteptata conversaţie cu dînsul abia o redresase în mintea celor două fete. De ajuns să le fi povestit întîmplările cu Civilul şi cu examenul celălalt, la ce dracu a mai fost, ca să-l radă definitiv din gîndul lor, adică — totuna — de pe suprafaţa pămîntului.

Şi buimac, de parcă abia s-ar fi deşteptat după o straşnică lovitură în cap, sau după un chef, cu rachiu de mintă şi cu ceapă cu mămăligă, ca odată la o vie, cînd o furtună năprasnică rupsese orice comunicaţie între vîrful dealului şi restul lumei, luă loc în tramvai, cerînd bilet, cu resemnare, spre domiciliu-i cvasiconjugal.

Trei zile nu mai dădu pe la facultate şi poate n-ar mai fi dat încă şi mai mult, dacă Mih. nu l-ar fi strigat pe bulevard şi nu s-ar fi îndreptat rîzător spre dînsul, făcînd semn de aşteptare grupului de vlăjgani ca şi dînsul, în costum naţional, în mijlocul căruia se găsea :

— Bine, domnule, unde te-ai vîrît atunci, te-am căutat toată Universitatea... vreau fetele să te cunoască... le-am spus că eşti vărul meu, că ţi-ai luat licenţa în drept mai de mult, că ai urmat şi doctoratul şi că acum prepari o teză cu o temă filosofico-juridică... un anume domeniu al dreptului privit din unghiul unor consideraţii filosofice, personale... Nu le-am dat mai multe amănunte, pentru a te lăsa pe dumneata să brodezi apoi în voie, după ce te puneam, evident, în cunoştinţă cu ce debitasem pe socoteala dumitale... Cred că nu te superi că te-am dat drept văr al meu... în schimb, te-am prezentat ca pe-un veritabil exemplu şi stimulent al ambiţiunilor mele intelectuale şi-un periculos rival în discuţii... În sfîrşit, te-am făcut atît de curios în ochii lor... Ştii, Arinei îi cam plac băieţii fercheşi, cu condiţia să fie inteligenţi... şi invers... Numai de un fel, nu admite.

— Lasă asta, coane Mih. Mai bine, spune drept, ce le-ai spus...

— Pe onoare îţi declar că alceva nu le-am spus nimic...

— Nu le-ai spus dumneata de Civil ?

— Ba da... cum să nu... Că ai asistat la examenele mele, că ai zeflemisit puţin pe profesorul de Civil pe care l-ai încurcat în nişte iţe juridice, de a rămas ăla cu gura căscată, iar pe celălalt, că l-ai prins în flagrant delict de ignoranţă, dovedită cu propriile lui cărţi...

Mihnea îşi înfipse dinţii în buza de jos, suferind cu abnegaţie. Îşi potoli pofta, care-i venea din toate ungherele sufletului, să pocnească pe umilul său binefăcător cu o înjurătură mare, latâ şi românească, drept în lumina ochilor. Se mulţumi numai să rîdă nepăsător, pentru a-i lua măcar posibilitatea oricărei satisfacţii, în faţa vreunui colţ de slăbiciune rău disimulat.

— Zi, mi-o făcuşi, cum văd eu... Mă aranjaşi, cum s-ar zice... De, îmi pare foarte rău... mi-ar fi plăcut înăltuţa aceea, domnişoara Velovan... Dar nici prietena ei mică, zău că nu lasă de dorit... îşi ascunse el repede preferinţa, pentru a nu lăsa vreun pic de bănuială în ochii căscaţi excesiv prin ochelari.

Dar Mih. glăsui cu toată seriozitatea :

— Nu înţeleg... cum zici că te-am lucrat... Eu tocmai te-am prezentat în ochii lor în culorile cele mai vii cu putinţă ; de exteriorul şi de eleganţa dumitale cred că nu mai era nevoie să adaug nici o vorbă.

— Bate-ţi, bate-ţi joc de mine înainte.

— E... dă-o încolo de treabă, coane Mihneo... Păi, va să zică, eu te ridic în slăvi şi dumneata... Pentru că de exteriorul dumitale, ce era să le mai spun eu lor ? În privinţa asta domnişoara Velovan părea să aibe o convingere extrem de favorabilă... Am înţeles atunci că sarcina mea se mărginea doar să te prezint din punctul celălalt de vedere, lăuntric. Îţi dau cuvîntul meu, o clipă cu m-am gîndit să fac nici cea mai neînsemnată ironie la adresa dumitale. Ce dracu, mi-eşti cît se poate de simpatic... Mai ales cînd m-am convins că, într-adevăr, nu eşti agent de partide şi mi-ai arătat atîta dragoste numai din potrivirea numelui nostru. Ei bine, drept aceea, dacă-ţi place cu adevărat vreuna din ele, o să-mi fii recunoscător toată viaţa de chipul desăvîrşit în care te-am înfăţişat, şi din punct de vedere intelectual şi sufletesc, în ochii lor : un gentleman desăvîrşit, un dialectician de mîna întîi, un spirit acid şi de-o rafinată cultură.

— *Merçi*, ca pe urmă, din contrastul ce-ar fi rezultat din prezentarea mea reală, dumneata să te fi amuzat în toată voia inimei... Iată de ce am avut grijă s-o şterg la vreme...

Şi Mihnea rîse cu tărie, să-i arate că puţin se sinchiseşte de stratagemele sale şi de faptul că a scăpat o cunoştinţă femenină, două, mai puţin...

— Ia uită-te la dumnealui... Îmi pare rău, coane Mihneo... Se poate să crezi altfel de dumneata ?... Atunci dă-mi voie să te contrazic eu şi să-ţi declar că dumneata nu faci chiar o astfel de impresie, pe cît îţi închipui... Dumneata eşti un modest !...

Mihnea era cît pe-aci să-l întrebe îngrijorat : „Ascultă, vorbeşti serios ?“ dar rîsul acela al ochilor, pe care ochelarii îi exagerau într-un contrast atît de izbitor cu şartul şi gravitatea vorbirei, îl făcu să schimbe numaidecît în glumă, mulţumind lui Dumnezeu că nu s-a făcut complect de rîs, cu o astfel de scăpare de sine :

— Nu mai spune !... Mai bine să lăsăm asta... încercă el să întoarcă astfel conversaţia, încît celălalt să pară acum cel încurcat şi năucit de neputinţa sesizărei adevărului adevărat : şi ia răspunde aici... ce te face să crezi că n-am venit la dumneata trimis de-un club anume ?... hm... ia să vedem, bănuieşti care...

Mih. îşi îndoi de haz, într-o parte şi într-alta, trestia trupului său lung şi subţire :

— Lasă, coane Mihneo... am primit din partea tuturor partidelor cîte-un *éclaireur*... aşa că toate s-au epuizat, pentru dumneata n-a mai rămas nici unul...

— Dar dacă... totuşi... unul din ele a trimis... doi *éclaireur*-i.

— Ce tot vorbeşti dumneata ?... mi-au trimis nişte tipi... dumneata eşti un băiat simpatic şi cam sentimental... pe cînd ăia erau nişte ditamai escroci, mă nene...

— E, şi... dacă mi-e permis să întreb, care a fost oare cîştigătorul lozului fericit ?...

— Poţi să fii sigur că nici unul... Unul singur era cît pe aci să mă ameţească... dar mi-am dat seama la vreme ca să mă scutur de ispită... L-am trimis şi pe el îndată la plimbare ca pe toţi ceilalţi, cu toate promisiunile aurite. Şi cu asta am făcut cea mai bună şcoală pe care o puteam face. Sunt călit acuma. Nu s-a născut ăla care să se poată mîndri că o să izbutească să mă încinte ! îşi tremură Mih. capul şi corpul cu îngîmfare şi cerbicie...

— Zău ? făcu Mihnea mucalit şi satisfăcut că găsise spărtura de care avea nevoie pentru a-şi lua revanşa...

Căci într-adevăr ochii celuilalt se aprinseseră iar de mînie gravă, ca în momentele evasitragice ale cunoştinţei lor.

— Ei da ! răspunse el brutal şi sec, de parcă ar fi lăsat să cadă un capac de metal dur şi detunător. Avem noi altceva în gînd, noi, generaţia asta care vă urmează pe dumneavoastră, se aprinse el de retorism şi înverşunare. Noi vrem să construim, să reconstruim ţara asta, pe care au deströmat-o politicianismul, bizantinismul şi rapacitatea oamenilor de afaceri. Şi te rog să nu te uiţi la mine ca la un vînturător de vorbe din ăia cari v-au ameţit pe dumneavoastră cei din generaţia războiului...

Mihnea, văzînd într-adevăr că nu mai era de glumit cu omul ăsta, coborî puţin intimidat de trecătorii, cari priveau nedumeriţi încoace, fitilul luminei ochilor lui.

— Noi trecem de-a dreptul la fapte. Vezi pe băieţii ăia, de acolo, care mă aşteaptă, în vreme ce eu pierd vremea cu dumneata să-ţi vorbesc de domnişoare ? — scrîşni de remuşcare glasul lui cuprins de flacără vie. Băieţii ăia îmbrăcaţi naţional ?... Ei sunt trimeşii Iaşului şi cu ei vom pleca, primele echipe bucureştene, ca să dăm ajutor la ridicarea primei noastre opere constructive.

Mihnea păru că depune interes, mai mult pentru a intra în voia acestei subite mînii și a face pe partener să scoboare puțin glasul. Și dorința i se împlini, căci Mih. se alătură de el cu glas coborît și grav :

— Vezi brațele astea ? își trase el pe cît putu mînecile spre coate. Ei bine, brațele astea, poimîine, se vor înfige în moloz și vor frămînta pămîntul ca să scoată cărămizi. Vom face pe salohorii și pe zidarii ; și vom clădi, pentru generațiile care urmează, căminul pe care statul nu vrea să-l clădească...

Mihnea părea că se minunează, dar el încă nu era edificat dacă i se vorbește în sens simbolic ; pe urmă, rămînînd la această impresie, își reținu orice gest și orice semn al feței, care ar putea întărîta și mai mult pe acest trăncănitor de vorbe goale, care s-a aprins peste fire. Dar din restul cuvintelor celuilalt înțelese mai apoi că era vorba de ceva real, o hotărîre curată de abnegație și de muncă îndîrjită, începînd de la moloz și cărămizi...

Mihnea privi aiurit spre convorbitor. Așa ceva chiar că nu i-ar fi trăsnit în minte, oricîte asociații de idei i-ar fi cutreierat capul lui de orășan român, în orice sens ar fi vrut. Nu-și putu deci reține această fatală scăpare :

— Bine, domnule, d-aia ai luat dumneata atîtea licențe, *magna cum laude*, ca să faci cărămizi... ?

Regretă însă vaga ironie, crezînd că Mih. va izbucni iar în repedea lui aprindere. Dar acestuia se păru că-i face plăcere amintirea licențelor, considerabil unghi de perspectivă pentru aprecierea aportului și sacrificiului său personal, în curioasa întreprindere, crîncenă și uluitoare.

— Da, și din cărămizi, case... confirmă el. Noi zidim real, nu simbolic, ca ăi cu șorțul și mistria, reveni el fatal la statornica lui obsesie : francmasoneria internațională.

Dar Mihnea deveni acum curios ; cazul îl interesa ca un lucru cu totul neașteptat, de care nu știai încă dacă să faci haz sau să te uimești.

— Bine, coane Mih., își arătă el nedumerirea. Dar ca să faci o casă trebuie, întîi, un loc...

— Există, s-au găsit oameni de bine ca să ni-l dea...

— Trebuie apoi un plan...

— Există : sunt printre noi eminenți arhitecți și ingineri... tot *magna cum laude* ca și mine... și cari, după ce au predat planurile, luă el vorba pe care o ghici pe buzele mișcătoare ale

lui Mihnea, apucă mistria și hîrleţul și se fac zidari și salahori tot ca și mine...

Zîmbetul lui Mih, încremeni pe buze...

— Bine, dar mai trebuie un deviz, parale...

— Loc pentru cărămizi avem ; ni l-a oferit cineva în schimbul mînei de lucru ; să-i facem și lui tot atîtea cărămizi cît ne trebuie nouă. Instrumente s-au găsit ușor... încolo, nu mai rămîne decît entuziasmul și putere tînără de muncă, pe care, cred că nu te îndoiești, le posedăm bișag... rîse Mih., luîndu-și apoi adio, fericit c-a putut impresiona pe acest tip de Calea Victoriei.

— Rămîi cu bine, verișoare, rămîi la domnișoarele dumitale, îţi cedăm tot locul... noi ne ducem... să începem.

Și-i făcu, îndepărtîndu-se, semnul urării de noroc.

În cele din urmă, Mihnea rămase tot nedumerit, dacă băiatul ăsta cu numele asemănător nu-și bătuse crunt joc de dînsul cu asemenea prăpăstii. În definitiv, în privinţa căminului și salahoriei, n-ar fi avut nimic de spus dacă ar fi fost într-adevăr o păcăleală; ducă-se dracului de Băiatu Mih., cu glumele lui fantastice cu tot! Dacă ar fi știut și el, la rîndu-i, pentru care glumă și mai fantastică i-a servit cu numele, chiar că nu s-ar felicita prea mult de imaginaţia lui. Dar rămîne punctul no. 2 : fetele ! Ce va fi spus el fetelor ? L-a beștelit în faţa lor de i-a închis acum orice portiţă de apropiere ; sau l-a lăudat într-adevăr, cum spune, dar prea vădit exagerat, ca fetele să nu dorească a-l cunoaște pentru a avea într-însul un minunat subiect de amuzament ? Din cînd în cînd Mihnea mai pune și posibilitatea de-a treia înainte și anume că Mih. va fi vorbit de dînsul fără nici o intenţie de batjocoră și va fi întărîtat într-adevăr curiozitatea Arinei și dorul de a-l cunoaște. Dar i-e de ajuns să-și amintească de povestea cu căminul, ca să ridice umerii „a restriște" : „Aș, și-a bătut joc de mine, ticălosul !"

Din pricina acestei triple nedumeriri, Mihnea și-a întrerupt vizitele la Universitate ; dacă într-adevăr își bătuse joc de dînsul, lucrul se va vedea îndată, după expresia pe care o va lua chipul Arinei, cînd se vor reîntîlni ; însă dacă această expresie avea să fie a sarcasmului și-a rîsului batjocoritor,

măcar trecerea timpului să atenueze, cît de cît, insuportabila sentință. Dacă, dimpotrivă, fata îl va întîmpina cu totul altfel de sentimente, zugrăvite pe fața ei, cu plăcerea revederei și cu bucuria dorinței de prietenie, apoi acestea vor crește cu atît mai mult, cu cît timpul va săpa un mai adînc interval între ultima și viitoarea întîlnire a ochilor lor. Pînă atunci el va mai avea răgaz să reia puțin măcar *Inițierile* ălea și chiar să înceapă la *Istoria* lui Fouillée, unde, la capitolul Descartes, găsise aliniatul acesta : „Regula evidenței și teoria eroarei", care-l umpluse de înfricoșare și respect pentru ochii vineți ai Maricicăi și pentru influența considerabilă ce părea s-o aibe asupra prietenei ei.

Deci Mihnea întreprinse înverșunate studii filosofice. Cînd întoarse ultima pagină a *Inițierilor* își aminti de un moto de pe cartea de solfegii a bunului său dascăl de muzică de la liceul din Craiova, Elie Mihăilescu, singurul profesor care-l iubise într-adevăr și care-i prezicea viitor mare, nu atît pentru vocea-i caldă, cît pentru priceperea și instinctu-i muzical: „Repetiția e mama învățăturei". Mihnea nu repetase niciodată la muzică pentru că n-avusese nevoie ; de aceea nici nu prea pricepuse el ce rost avea acest moto pe-o carte de solfegii. Dar acum, cu volumașul filosofic complect terminat și pe trei sferturi încă nestatornicit în minte, părintescul sfat rămas de la iubitul lui profesor i se înfipse în creier, limpezit de orice echivoc și puternic ca un comandament. Totuși, răsfoind în îndoială pe Fouillée, mirajul cuvintelor, de-o sonoritate gravă pentru el, care designau capitole și subîmpărțiri ca : dialectica acțiunilor, teoria ideilor, teoria iubirei de bine, probabilismul, scepticismul empirist, regulele secundare ale metodei cartesiene, creațiunea continuată și providența — și altele la fel — îl speriară și-l umiliră ca pe orice ignorant ; dar ca pe-un oltean vrednic ce era, îl asmuțiră să și le apropie cît mai curînd și să le stăpînească. Și astfel, cu primul volumaș încă nedigerat, el se avîntă prin pagini, care-l amuzară la început, dar care deveneau din ce în ce mai penibile, cu cît urcușul suia din greu prin succesiunea secolilor. La un moment dat, Mihnea simți că urcă în neștire, fără să mai simtă nimic sub picioare. Era o veche impresie, pe care Dreptul roman i-o mai dăduse nu o singură dată. Disperat deci, închise cartea, o trînti furios și plecă grăbit la Universitate. Dacă e vorba să se apuce

de treabă grea, cu repetiții și metodă, cel puțin să știe dacă va avea vreuna folos sau nu, de pe urma unei atît de imense sforțări. Însă nu întîlni nici pe Arina, nici pe Maricica, pentru a culege de pe chipul lor îndemnul de a aplica hotărît și tenace principiul maestrului de muzică ; în schimb se interesă de povestea cu zidirea căminului de la Iași.

Primul pe care-l întrebă se uită la el înciudat și chiar cu un fir de zîmbet între buze :

— Nu știu, domnule, nimic, n-am auzit de așa ceva.

Evident că, în urma acestui eșec, care-l descurajă cu desăvîrșire, n-ar mai fi îndrăznit să se adreseze nimănui, dacă la ieșire nu și-ar fi încrucișat întîmplător drumul cu un băiat cu mapă, cu pălărie neagră și turtită, cu ițari naționali și cu șubă castanie. Se luă deci înapoi pe scară după el și-l opri sus, cerîndu-i scuze și explicîndu-i că e reporter la „Universul". Atît îi trebui celui interpelat ; și lui Mihnea îi crescură ochii de fericire, aflînd că Mih. nu-i spusese bazaconii. Încît informatorul, văzînd iluminarea de pe fața lui Mihnea, îi scutură mîna voinicește, luîndu-și rămas bun, să nu piardă cursul :

— Să trăiești, măi frate, măi, îmi tresaltă inima de fericire, cînd mai întîlnesc în Bucureștiul ăsta stricat *rumâni* adevărați... D-apoi cum e numele dumitale ?

— Băiatu... Mihnea Băiatu...

— Oi fi rudă cumva cu Băiatu Mihail, de la Brăila, unul din căpeteniile noastre.

— Văr primar.

— D-apoi că se cunoaște ! Ăla e om mare și va fi și mai mare ! D-apoi că să auzim de bine cît mai curînd cu putință, măi frățioare întru Cristos, și-n sîngele românesc...

Ieși Mihnea ca dus de unde fermecate ; privind cu dispreț la toți indivizii cu cari se întîlnea pe scară, eleganți ca și el, încoace de afară, din tumultul Bucureștilor stricați. Ce știu ei, mă nene, de frămîntarea cea nouă a tineretului ! îi consideră el pe toți cu profundă scîrbă, amintindu-și de aerul poznaș al primului întrebat de adineaori.

Iar în după-masa aceleiași zile, primi și confirmarea cealaltă. Întîi întîlni pe Maricica, grăbită spre ora maestrului ; ea-i revelă îndată adevărul adevărat, așa că expresia de pe figura Arinei, cînd o reîntîlni și pe dînsa, nici nu mai fu o surprindere. Pe urmă amîndouă fetele îi tăiară calea de mai multe ori,

scurtînd vădit amplitudinile drumului de-o parte şi de alta a punctului de încrucişare. Victoria era deci totală. Puţin îi lipsi lui Mihnea să-şi ridice gambeta şi să aştepte răspunsul lor la salut, apoi să înainteze. Sîngele lui violent şi fără preget îi dădu chiar ghes s-o facă, la un moment dat, cînd deodată îi răsună în urechi, ca un apel al conştiinţei, aceste cuvinte teribile, care-i paralizează orice putere a voinţei : „Regulile evidenţei şi teoria eroarei !" Ca Mefisto, la vederea crucei, ameţit de cele două prezenţe. Mihnea se îndepărtă zîmbind, ca o enigmă indescifrabilă, din depărtare, fetelor, complet nedumerite dar şi îndîrjite. Într-adevăr, gîndi Mihnea, pentru ele rămîne aceeaşi explicaţie a ezitărilor lui, care concordă de minune şi cu informaţiile date de Mih. : timiditatea excesivă a tinerilor adînc aplecaţi asupra studiilor. Incidentul cu mica zvăpăiată, care-i veni apoi în memorie, şi supărarea de atunci a Arinei, fu pentru el singuranţă şi indiciu că fetele vor redubla pe viitor eforturile lor de a-l cunoaşte, dezlegîndu-i, printr-o bunăvoinţă şi mai evidentă, curaju-i închircit de pandecte şi teze de doctorat.

Mai rămîneau deci studiile.

Cu furie oarbă se repezi în astă seară Mihnea asupra *Iniţierilor*. Tot bunul lui dascăl de demult era aşadar cel care îl scotea din încurcătură : tot bunul lui sfat, mai tare decît cel mai ingenios sistem de pedagogie, îl va urma acum ; şi-l văzu pe profesor, mîngîindu-şi mustăţile scurte şi negre, în timp ce da tonul : *sol si, re, si, sol !... Haideţi !* Va ceti deci *Iniţierile* de trei ori, va reciti cu orice sforţări un tratat de logică şi altul de psihologie, de asemenea de trei ori pe fiecare, reprimînd cu străşnicie acest libertinaj al spiritului, care s-a învăţat numai cu lucruri uşor digerabile, totdeauna noi, pline de senzaţii ieftine. Va ceti apoi de şase ori *Istoria filosofiei* de Fouilée şi-şi va furniza chiar mîine un *Larousse*, pe care să-l aibe lîngă dînsul pentru orice eventualitate. Nici un cuvînt nou şi neştiut nu va mai fi lăsat deoparte. În liceu era un elev destul de onorabil, chiar la studii aride şi lipsite de atracţie. Dar îşi va disciplina el această tinereţe exuberantă şi acest creier clocotind doar de năzbîtii şi imagini lascive. Repetiţia e mama învăţăturei : Doamne, cum nu mi-ai adus tu mai devreme în amintire această cu adevărat mare înţelepciune !

Şi ca o binefacere a cerului pentru această nobilă străduinţă a lui, a doua lectură a *Iniţierilor* i se păru din cale-afară de uşoară şi plăcută. Mihnea dezlegă lucruri, acum, care i se părură de-o simplitate uimitoare şi dulce, deşi la prima citanie, forţată, le socotise adevărate rebusuri. Trîntit pe fotoliu, la gura sobei, picior peste picior, el savura această sumară înşirare a năzuinţelor omeneşti spre aflarea marelui mister, împletită cu şi mai divina satisfacţie că domeniul înţelepciunei supreme pare să-l accepte sub vasta boltă a templului, pe care pînă acum îl crezuse ermetic şi definitiv închis pentru dînsul. Auzii paşii săltăreţi ai lui Vevé prin antreu şi binecuvîntă de asemeni supărarea ei, care-l lăsa să cetească şi să gîndească în voie, să viseze şi poate să pronunţe în vis numele scump : Arina. Vevé, după întîmplarea cu scrisoarea, îi adresa desigur cîte o vorbă la masă, dar mult cumpănită şi într-atît de rezervată, încît, cînd el voia să preschimbe convorbirea în glumă, ea ţuguia buzele şi strîmba din nas, în semn că deocamdată relaţiile lor nu se pot întinde decît pînă la cuvintele necesare şi banale. Ea trecea de mai multe ori pe săliţă cînd el era gata să se culce ; şi el strigase nu o dată, invitînd-o la dînsul, dar ea trecuse înainte fără nici măcar să răspundă. Odată chiar deschisese larg uşa de la săliţă, tocmai în momentul cînd ea trecea pe-acolo, şi mutește îi făcuse un compliment adînc, invitînd-o larg, cu amîndouă mîinile întinse spre odaia primelor iubiri ; dar ea îi întorsese pur şi simplu spatele, de asemeni fără să zică un cuvînt.

„Poate îşi închipuie că şi astă-seară o să mă dau la pantomimi de-ăştia ?“ îşi spuse Mihnea sigur de sine şi îmbrăţişînd cu ochi prieteneşti lumina lămpei şi spinările mlădioase ale flăcărilor din sobă. Şi scuturînd din umeri, ca să alunge astfel de gînduri streine de scopul de acum al vieţei lui, se afundă tot mai adînc în somiera scîrţiitoare a fotoliului de modă veche şi gustă cu plescăituri de limbă savoarea şcoalei eleate. Dar pasul zvelt de afară persista să dea plicticoase tîrcoale, oprindu-se uneori, pentru a lăsa să se audă diverse zgomote de obiecte deplasate, dovedind că activitatea de acolo are un rost util şi bine determinat. Pentru Mihnea era însă agasant şi dorinţa lui cea mai vie în momentul de faţă ar fi fost să se termine odată.

Însă grozăvie a grozăviilor : uşa de la odaia lui fu deschisă şi domnişoara Vevé intră ! Ea nu-i aruncă nici o privire lui Mihnea. pentru a vedea stupoarea şi enervarea în ochii şi de pe faţa lui ; ea merse pînă la şifoniera, pe care o deschise, găsindu-şi acolo mult de treabă ; Mihnea socoti că lucrul cel mai cuminte e să nu-i dea atenţie şi să-şi continue lectura. Vevé închise uşa dulapului şi mai făcu ceva la etajeră, mai potrivi ceva pe măsuţa de noapte. Pe urmă porni la uşă şi apucă mînerul. Mihnea citea adîncit şi imperturbabil. Ea reînchise uşa, pe care abia o crăpase, şi se apropie de sobă, vîrî întăuntru un lemn şi închise uşuliţa ; flacăra începu să duduie înăuntru. Era o căldură destul de pronunţată în odaie, ea totuşi controlă olanele şi exasperată de imobilitatea celuilalt îi aruncă o căutătură de ură şi dispreţ. Voi să iasă acum pe săliţă, smulgînd aproape uşa din ţiţîni, dar apoi deodată o izbi la loc cu mare putere şi zgomot şi, apropiindu-se de Mihnea, îi smulse cartea din mîini, aruncînd-o pe podea. Apoi se apropie de măsuţa de lîngă pat şi gunguri uşor, aşteptînd cu spatele spre dînsul.

Mihnea se ridică în linişte, îşi culese cartea de jos şi reveni la fotoliul, unde reîncepu cetirea. Vevé, care la ridicarea lui se şi grăbise să ia poziţie de apărare, înşelată în aşteptare, înaintă iar la dînsul cu pas hotărît, îi smulse iarăşi cartea şi iarăşi o aruncă pe jos. Mihnea se sculă cu gest de plictiseală, o ridică din nou şi reveni la fotoliu. Cînd jocul se repetă a treia oară, o avertiză calm, dar hotărît :

— Te rog să mă laşi să citesc.

— Asta nu e carte de drept, îi răspunse ea înţepat.

— Nu te priveşte...

Dar cum se aşeză în fotoliu, ea îi smulse cartea a patra oară, dar n-o mai aruncă.

— Dă-mi cartea ! gemu el scos din sărite.

— O bag şi-n foc dacă vreau...

Se repezi la ea şi i-o luă, răsucindu-i mîna cu neascunsă cruzime. Lăcrămile durerei îi şi înroşiră ochii, dar ea rîse superbă şi rea :

— N-ai să citeşti...

— Voi citi...

— Şi mîine n-ai s-o mai găseşti.

— O să vedem noi.

— În foc cu toate cărţile care nu sunt de drept.

— Numai un idiot poate vorbi astfel. Nu vezi că e de filosofie...

— Prostii... Mai bine ţi-ai prepara examenul la care ai căzut...

— Mai bine ţi-ai vedea de examenele tale, din care n-ai dat nici unul de patru ani... Nu ţi-e ruşine să-ţi fie...

— Eu nu vreau să mă fac profesoară... Am cu ce să trăiesc...

— Şi eu am cu ce să trăiesc... şi mă voi face avocat cînd voi vrea eu... Deocamdată citesc filosofie, pentru că un om al *secolului de astăzi*, un om cu adevărat civilizat, trebuie să ştie de toate. Numai tîmpiţii au oroare de cărţi, şi nu numai că li e groază să pună mîna pe ele, dar şi cînd le văd la alţii, se reped şi le smulg din mîini... şi le aruncă pe jos... Cartea, cel mai sfînt lucru pe care l-a făcut omul de la începutul începuturilor şi pînă acuma ! rosti convins Mihnea. Mă dezgusti !

Şi se trînti atît de înverşunat în fotoliu că somiera trosni acum brusc şi dărăpănat. Dar ea se repezi iarăşi la carte, pe care el tocmai avu timp s-o ferească ; ea îi rînji însă drept în mijlocul figurei, făcîndu-i necaz ca un copil nărăvit :

— Ba n-ai să citeşti... Ţi-o voi smulge şi ţi-o voi arunca... Sunt tîmpită, şi ce ? Aşa vreau eu să fiu, tîmpită, tîmpită, tîmpită... şi cartea ţi-o voi arunca în foc...

Şi aluneca împrejuru-i ca să i-o apuce...

El o îndepărtă, pînă la lungimea braţului, fierbînd...

— Troglodito, în viaţa ta n-ai să înţelegi o iotă din ce se scrie aci...

Şi o privi cu atît de mult dispreţ, că jignirea ei crescu peste margini ; dar în cadrul minţei lui apăruse acum Arina şi Maricica, şi amîndouă aveau cîte o carte enormă în mîini. Iar în urechea lui răsună solemn şi religios : „Regulile evidenţei şi teoria eroarei !“ în vreme ce Arina îşi întoarse *lorgnon*-ul spre furibunda asta ciufulită şi îmbrăcată sumar, care se înverşuna să distrugă sfînta iniţiere în tainele eleaţilor, ale divinului Platon, ale aristotelismului, în filosofia cartesiană şi post-cartesiană, tîmpito...“

— Îmi produci o scîrbă fără margini, îi aruncă în ochii stropii glasului său profund de indignat. Orice răbdare are o limită.

— Te pomeneşti că vrei să mă şi baţi...

— Să nu-ţi pară de mirare...

— Ei bine, te las... dacă arunci singur cartea în foc... şi te faci şi tu tîmpit ca şi mine...

Şi profitînd de furioasa lui uimire, se năpusti asupră-i, apucă volumaşul cu precizie de pisică în mişcare şi dintr-un salt fu la gura sobei. Dar el îi înhăţă braţul la timp, răsucindu-l şi mai dureros ca adineaori şi făcîndu-l să scape cartea. O repezi apoi în lături şi cum ea revenea pusă pe luptă cruntă, o feri acoperind-o cu piciorul.

— Loveşte-mă, îi şuieră ea în ochi, bravîndu-l. Şi el o plesni cu putere peste obraz, făcînd-o să se întoarcă pe loc. Podidită de plîns, ea se îndreptă şovăind spre pat, în latul căruia se răsturnă, înăbuşindu-şi suspinele în aşternuturi. El o privi cu ură, dar piciorul ei frumos se dezvelise iarăşi pe deasupra genunchiului şi suspinele ei înăbuşite şi exagerate o făceau să se cutremure ca-n spasmuri, că el numără instinctiv zilele şi nopţile de cînd a rămas despărţit de dînsa şi de orice apropiere femeiască. Îşi ascunse deci cartea în buzunarul paltonului şi se apropie de ea duşman şi hotărît. Dar ca şi cînd i-ar fi simţit prin aer intenţiile, ea s-a şi ridicat în poziţie de apărare. Lupta a ţinut, tot timpul, strînsă, înfundată şi pe disperate. Răsuflările li se amestecau scurte şi grăbite : în cele din urmă a biruit-o şi, răsturnată dedesubtu-i, ea l-a scuipat în ochi, şuierîndu-i : „Brută !" Robust şi stăpînitor el i-a apucat calm o şuviţă zdravănă din păru-i zburlit şi cu o smucitură violentă şi-a adus-o la frunte să se şteargă.

Cînd a lăsat-o să plece, i-a spus doar atît :

— Dacă o singură pagină îmi lipseşte din cărţile mele, am şi făcut bagajele. Poţi să întrebi pe domnul Vulpache, tatăl dumitale no. 1, dacă mai face atunci vreun ban scrisoarea din buzunarul dumnealui...

Vevé n-a întrebat nimic pe domnul Vulpache, desigur, şi a doua zi, la întoarcerea de la Universitate, Mihnea şi-a găsit toate cărţile intacte şi la locul lor. Dar duşmănia fetei nu mai cunoştea potolire în ochii înfrînţi şi potoliţi. Iar Mihnea îşi lua mesele calm, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Doamna Balaman îşi dă şi dînsa seamă de situaţie şi se părea că tot spre

fiica ei aruncă priviri intrigate. Se vedea bine că între ele avusese loc puţină discuţie relativ la acest subiect... Dar, de bună seamă, fata îi interzisese mamei să se amestece, de vreme ce aceasta îi aruncă din cînd în cînd priviri de neînţelegere, ridica din umeri şi prelungea conversaţiile cu Băiatu, care o trata cu multă atenţie şi excesivă delicateţe.

Ceea ce creştea înverşunarea lui Vevé pînă la intensă nervozitate şi mici gesturi nesocotite. Trîntea şervetul exasperată şi pleca de la masă pretextînd migrene, greţuri sau nespunînd nimic. La început, doamna Balaman o urmărise înspăimîntată şi Mihnea, care-şi lua calm desertul, auzea răbufniri de conversaţie violentă. Apoi doamna Balaman venise la dînsul :

— Dar bine, frate ce-i între dumneavoastră ?

— Exact ce ştii şi dumneata...

— N-a mai fost nimic altceva...

— Nimic. Iacă aşa, nu mai dă pe la mine, abia de-mi vorbeşte... cum o vezi...

Şi nici o vorbă de seară ultimei lor îmbrăţişeri, de care se pare că nici Vevé nu a deschis cuvînt. Madam Balaman ridică mîinile în sus în semn că nu mai înţelege nimic. Iar Mihnea îşi continuă liniştit viaţa de toate zilele. Ocolurilor concentrice ale fetelor el ştie să scape cu rară dar neofensatoare dibăcie. Dimpotrivă, intră acum la cursurile pe care le asistă Arina şi-o învăluie tot timpul cu privirea lui mută, tristă, de adorare profundă, totală, religioasă. Astfel că Arina a trebuit să-şi astîmpere marşurile ofensive şi chiar zîmbetele-i îmbietoare ; a început să-l privească şi ea cu aceeaşi tandreţe melancolică şi resemnată, dîndu-şi seama că se află înaintea unui sentiment adevărat şi de-un calibru neobişnuit, în vremurile astea de fulgerătoare cunoştinţi şi de trecătoare şi mincinoase apropieri.

Dar planul lui Mihnea e limpede. Se apropie vacanţa Paştelui. Va pleca deci acasă şi-n tihna patriarhală a provinciei va da gata pe Fouillée. Cum să te prezinţi astfel în faţa fetei acesteia, domnule, care intervenea, ca savant şi respectat arbitru, în toate discuţiile de seminar, la care venise şi el cîteodată, făcînd pe Arina să se întreacă pe sine şi el s-o aprobe cu un zîmbet discret şi surprins, făcînd-o astfel vădit fericită, cu toate că *Iniţierile* lui Faguet şi *Psihologia* lui Găvănescu, pe care, iată, o terminase şi pe aceea, nu-i ajutau să înţeleagă

nici măcar a zecea parte din cele vorbite ? Ignoranța, groaznică, în care și-a dat seama că se găsește, l-a făcut. la rîndu-i, și mai tiran în raporturile lui cu Vevé, pentru a o îndepărta și a o scîrbi și mai mult de dînsul. Într-o seară a apucat-o de mînă în antreu și a smucit-o brusc, împingînd-o spre camera lui. Fata, încremenită de îndrăzneală, i-a făcut față, cu palmele, cu unghiile, cu dinții. Dar pentru că el era desigur mai tare, lupta a luat proporții : un scaun a căzut cu zgomot ; ușa a plesnit cu răsunet de explozie. Ușa din față s-a deschis atunci îndată și capetele doamnei Balaman și al lui Vulpache și-au făcut la moment apariția...

— Dar asta ce mai e, maică, pentru numele lui Dumnezeu... făcea madam Balaman frîngîndu-și mîinile rugător.

Liberată, Vevé a trecut pe lîngă ei spre salonaș, fără să le răspundă un cuvînt. Iar Mihnea, îndată ce a trîntit ușa după dînsa, a trîntit și el pe-a lui după dînsul, fără să mai dea nici o explicație mamei desperate și tatălui no. 1.

Un scurt conciliabul a avut loc atunci în antreu între cei doi părinți ; și cînd Vulpache a pătruns apoi la Mihnea ca să ceară și mai amănunțite lămuriri, un spectocol înfiorător i s-a prezentat ochilor lui vulturești : Mihnea împacheta de zor, trîntind fără a se emoționa de noul-venit cărți și rufe în geamantanul lui larg și ostentativ deschis pe masă. Să fi știut el domnul Vulpache cum se pricepe la împachetat Mihnea, cu ce îndemînare și mai ales cu ce discreție, ar fi înțeles la moment că aci nu poate fi vorba decît de o simplă demonstrație ! Dar domnul Vulpache nu-i cunoștea acest talent și supriza lui a fost atît de zgomotoasă, încît doamna Balaman, care îl aștepta afară, pentru ca apoi în comun să facă o vizită diplomatică și fetei lor, veni atrasă de tărăboi.

Mihnea s-a arătat intransigent. Nu mai înțelege cîtuși de puțin această situație : or nu este soția lui...

— Bine, maică, dar nici nu v-ați cununat...

— De vreme ce a început așa...

Domnul Vulpache, om al justiției, a amintit îndată de scrisoare ; dar Mihnea s-a arătat neînduplecat și i-a răspuns răspicat că e în stare să suporte toate consecințele.

— Pentru cum se poartă domnișoara dumneavoastră cu mine se admite și divorț, domnule Vulpache că ești *magistrat* și știi prea bine ; dar să scap de urmările unei scrisori, care, or

ce-oi zice dumneata, n-are să fie mai tare decît un act de căsătorie...

Aşa că magistratul Vulpache i-a acordat în sinea sa juridiceşte dreptate lui Mihnea şi omeneşte, secondat de madam Balaman, care urmărea pe faţa amicului ei mersul gîndului acestuia, au căutat să împace cu toate vorbele bune pe Mihnea ; i-au scos rufele din geamantan şi i le-au pus în dulap, i-au aranjat iar vrafurile de cărţi pe masă şi pe etajeră şi l-au asigurat că Vevé va deveni rezonabilă mai curînd decît s-ar putea aştepta.

Şi într-adevăr, cîteva minute după ce a fost părăsit şi de ei, iarăşi a răzbătut pînă aici, prin uşi şi pereţi, zvon de voci întărîtate. Calmat şi cu zîmbet de mulţumire, Mihnea începea acum, înfundat adînc în fotoliul de lîngă sobă, prima pagină din *Logica* lui Maiorescu. Şi n-a întors de două ori foaia cînd valma tot mai crescîndă a vocilor a încetat brusc, pas hotărît a străbătut antreul şi uşa odăii a fost repezită din ţîţîni şi apoi plesnită înapoi cu cea mai necăjită vehemenţă. Vevé intrase, şi fără să-i arunce nici o privire, cu faţa congestionată, cu răsuflet abia scăpînd de sub presiunea indignării, s-a dezbrăcat în mijlocul camerei, zvîrlind în scîrbă vestmintele cu piciorul şi rămînînd goală s-a aruncat în pat cu un rînjet straniu, indecent şi scîrbit de sine însăşi, în acelaşi timp. Tot timpul nu s-a uitat la dînsul şi-n pat s-a întors cu faţa la perete. Dar Mihnea, deşi nu mai înţelegea nimic din *Logica* lui Maiorescu, şi cu toate că sîngele îl biciuia cu furie prin toate mădularele, întorcea foaie după foaie, cu interesul unuia care ar urmări deznodămîntul gradat al unui roman cu peripeţii. Literile îi jucau pe dinaintea ochilor şi totuşi nu se mişca de aci ; minutele treceau după minute. Şi el tot nu se urnea din loc, ca şi cînd nimic nu se întîmplase. Atunci veni pînă la el, dinspre pat, freamăt de cearceafuri şi-apoi un susur unduios şi trist... Vevé plîngea. Fără să se mişte, Mihnea ciuli urechile ; fata smuci atunci plapoma, acoperindu-se toată pentru a-şi înăbuşi suspinele. Dar plînsul fu cu neputinţă de oprit şi multă vreme plapoma de mătase galbenă, plapoma ei de zestre, se ridică şi se lăsă împinsă şi readusă de frămîntările unui piept zbuciumat. Şi Mihnea simţi în suflet o boare caldă de duioşie... plînsul acela monoton şi nestăpînit, înăbuşit şi totuşi reizbucnind într-una în noi explozii de sughiţuri şi suspine, şi plapoma asta, pe care Vevé o scosese din dulapul lucrurilor ei de mireasă,

în cinstea primei lor nopți de dragoste încuviințate, îi umeziră involuntar ochii. S-ar fi ridicat desigur s-o mîngîie, dacă tocmai atunci *lorgnon*-ul Arinei nu l-ar fi oprit la timp, căci frumusețea pînă și cea mai dulce și mai angelică e crudă și neînduplecată — și dacă timpanul lui n-ar fi vibrat de la sine de rostirea, din nevăzut și necunoscut, a fatalelor cuvinte : Regulile evidenței și teoria eroarei.

Astfel că rămase aci pînă hăt în noapte, ceva mai tîrziu decît după ce încetă plînsul înfrînt și umilit. Atunci se dezbrăcă pe îndelete, căscînd cu cruzime, intră alături de ea în caldul plapomei și beneficie de corpul ei inert, plictisit și somnuros, plictisit și somnuros el însuși, ca de un lucru.

Vevé rămase de acum în camera comună, dar ei erau acum mai străini decît oricînd altădată. Iar lui Mihnea planul despărțirei definitive i se zugrăvi și mai limpede în liniile pe care numai le schițase în minte, atunci cînd sub dicteul lui Vulpache, alcătuise scrisoarea de capitulare. Nu mai putea suporta atitudinea, din ce în ce mai obstinată în resemnarea și nepăsarea ei, a lui Vevé : ura împotriva lui nu era mai mare ca aceea pe care fata o arăta părinților. Zîmbetul ei straniu și străin părea că le-o spune franc : „Veți vedea în curînd cu cine aveți de-a face". Din nefericire, cine putea citi acest zîmbet, în această familie, decît tot Mihnea care, înduioșat de biata copilă, îi da toata dreptatea și desigur, în respectul ei, ar fi și început de pe-acum preparativele actului suprem, dacă Paștele, tîrziu în anul acesta, nu și-ar fi trîmbițat în sfîrșit vestea sosirii lui pe cumpăna orizontului. Mihnea trebuia să plece deocamdată acasă — a dovedit-o din timp familiei Balaman și domnului Vulpache, cu o scrisoare, a cărei adresă, trasă cu condei subțiratec și femenin, a stîrnit multă neliniște în sufletul celor doi mai vîrstnici ; Vevé singură zîmbea profetic.

Cu toate astea, scrisoarea, de curînd sosită, multă neliniște a produs și-n sufletul lui Mihnea cînd, cu cîteva clipe înainte, o deschisese în fața, familiei, toată în păr — ca un tribunal al inchiziției — și parcursese primele rînduri : „toată lumea a întîmpinat cu bucurie vestea succesului tău, pe care tot orașul l-a cetit în ziare" ; scria copilului iubit coana Ecaterina — „numai intrigantul ăla de Gheorghiță i-a spus-o în fața lui Ștefan, la club : „vezi, mă, să nu se fi dat el la jurnal !" Asta ne-a pus cam mult pe gînduri, Mihule, și nu

pe noi, care aveam încredere în cinstea ta, dar pe rude şi pe toţi din oraş, care acum îşi găsiseră de vorbit. Pînă ce m-am hotărît cu Ştefan şi am făcut o carte poştală la secretariatul facultăţei, cum ne-a învăţat Ionică al ţaţei Gheorghiţă Ghitoaicăi. Iar la săptămînă am şi primit răspunsul..." (prin toată familia Balaman plus tatăl no. 1 s-a iscat atunci un freamăt, numai la vederea sîngelui care i-a invadat faţa şi vinelor care i-au umflat fruntea lui Mihnea, ca unui pălit de congestie cerebrală)... „Bine, Mihneo, să nu ne scrii tu că ai trecut cu elogii... căci aşa era în răspuns : Băiatu Mih., cu numărul matricol cutare, examenul al treilea, toate bilele albe cu elogii. Poate nici tu nu ştiai cum te-au calificat profesorii tăi, care, mă, mari oameni trebuie să fie, că vezi, n-au ţinut seama că tu ai mai întîrziat cu examenele şi te-au apreciat după talentul tău, care, ştii tu, Mihule, de cînd ţi-am spus eu care am crezut totdeauna în el că e mare... o mamă nu se înşeală niciodată..."

Mihnea căzu jos pe fotoliu, răsuflînd adînc înainte de a continua restul poliloghiei.

— Tată... explică el familiei, care făcu un pas spre dînsul, mai puţin Vevé... îmi scrie mama... a fost grav bolnav... nu mi-au scris mai de demult ca să nu mă sperie... a avut 41 grade temperatură, 7 zile de-a rîndul ; slavă Domnului însă că şi-a revenit... ; n-am ce face, trebuie să plec de Paşti acasă... Bunînţeles, linişti el familia, care nu ştia ce cuvînt să înceapă mai întîi, de compătimire sau de grijă asupra plecării ăştia subite — bineînţeles nu-mi voi lua decît schimburi pe două săptămîni şi două, trei cărţi...

Fouillée era desigur printre aceste cărţi, dar, în tot cursul vacanţei, mai mult de şapte pagini n-a putut ceti Mihnea. Acum coana Ecaterina era aceea care-i smulgea cartea din mînă :

— Ia mai lasă, maică, cetitul, că eşti burduf de carte. Acum ţe-ai pus pe-o ureche... Ai venit aicea ca să-mi stai ca pustnicii în casă?... Aici n-ai voie decît să mănînci, să bei şi să faci vizite... uite, toate fetele abia te-aşteaptă...

În mai multe rînduri, Mihnea a şovăit să-i destăinuiească iubirea lui pentru Arina ; îi sta pe buze şi totuşi s-a răzgîndit.

Cum i-ar explica doară ezitarea asta de atîta lungă durată de a încerca s-o cunoască : s-o dea drept sfiiciune sau tactică de cuceritor ?... Să-i spună că abia acum, în urmă, a remarcat-o... Pentru chipul cum vedea că înfloreşte în inima lui această adevărată iubire, orice escamotare a adevărului i se părea jignitoare şi stupidă. Deci renunţă să mai deschidă vorba ; îi va spune mai tîrziu că a iubit-o mult timp în tăcere.

În schimb, nu termină nici *Logica* lui Maiorescu, dar ca să mai treacă de primele şapte pagini din Fouillée, pe care-l împărţise, pentru a-l lua în piept din scurt, în atîtea pagine pe zi lectură !

Considerabilul său succes universitar îi fu desigur fatal Scrisoarea decanatului — Dumnezeu să-l ţină pe ăla care răspunsese în pripă, fără să mai cerceteze şi fişele veteranilor sau să intre în amănunte asupra situaţiei geografice a matriculaţilor — circulase din mînă în mînă şi din casă în casă. Pînă şi domnu Gheorghiţă, întîlnindu-l, lăsă şfichiul ironiei lui necruţătoare departe şi, cu toate că mai în vîrstă cu treizeci de ani, salută cu afectat respect, aşa cum făcea dumnealui faţă de toţi pe care-i avea în simpatie, şi-l îmbrăţişă zgomotos în mijlocul clubului — nu fără a împroşca măcar două, trei din săgeţile lui spre tinerii ceilalţi de faţă, cari ar fi de dorit să dovedească, de asemeni, că ştiu a mînui cartea : a de la facultate, nu a de la club, cu acelaşi talent ca şi tacul.

Mai trebui apoi Mihnea să facă faţă la cîteva chefuri senzaţionale în tîrg, cari pentru toţi aceşti orăşeni paşnici şi viticoli îşi avură nu numai scuze, dar legitimarea lor potrivit cu victoria repurtată. Iar în tot timpul acestor două săptămîni, vizitele curseră droaie în casa domnului Ştefan; şi în serile de denii, în biserica principală a tîrgului, Mihnea, care era încoronat dinainte tipul de frumuseţe masculină al tîrgului, fu acum subiectul admiraţiei integrale al suflărei femenine, fără deosebire de culoarea politică a familiei.

În schimbul slabului bagaj filosofic cu care se reîntorcea, reveni însă la Bucureşti cu *portefeuille*-ul supraîncărcat atît de daniile cele noi ale domnului Ştefan, cît şi de economiile firesc făcute stînd la madam Balaman. Astfel că din punct de vedere economic era nu se poate mai pregătit ca să înceapă războiul de independenţă.

După ce primi deci surîsul de bună revedere și binecuvîntare tandră a ochilor Arinei, porni cu pas vitejesc să ia contact cu Dumitru, care de la război nu mai dădea vacanțele prin orășelu-i natal, unde, dealtminteri, familia lui abia mai lăsase depărtate urme ; iar partea lui de moștenire fusese lichidată demult. Veni, chipurile, să-i mai aducă noutăți din locul de baștină, dar Dumitru le ascultă cu prea vădită lipsă de interes. Altceva părea că-l rumegă pe el înăuntru, și Mihnea, care tocmai se pregătea să intre în subiectul adevărat al scopului venirei lui încoace, rămase fericit surprins cînd celălalt îi ceru scuze că vrea să-l întrebe un lucru *puțin cam intim*, și anume dacă doarme *propriu-zis* în fiecare noapte cu studenta lui, în aceeași cameră, sau aceea îl vizitează doar din cînd în cînd...

Cu intuiție genială în materie, Mihnea ghici unde vrea să bată scumpul său amic și-n loc să sară în sus și să-l ia de gît, destăinuindu-i că motivul acestei vizite a fost tocmai să-i ceară o neprețuită alianță în lupta lui de liberare, deveni circumspect și întoarse întrebarea rece și sec :

— În definitiv, ce te interesează pe tine lucruri care nu te privesc...?

Dumitru își ceru iarăși iertăciune pentru indiscreție, însă Mihnea insistă să-i dea explicația *curioasei* lui întrebări. Și explicația nu putu desigur să fie alta decît acea pe care o aștepta Mihnea. Scumpul lui prieten rămăsese puțin în urmă cu chiria, vreo trei luni și cu toate că avea cu ce s-o plătească... „dar înțelegi tu, Mihule, aș dori să gust iarăși puțin din *viața studențească*... vezi tu, mă băiete, — șopti el aruncînd cercetător ochii spre uși și ferestre — înainte de război eram elev particular și știu c-am dus o viață de student față cu iubiții mei proprietari ! Iar acum cînd sunt student, cu carte la buzunar, măi Mihule, măi, nu e păcat să plătesc eu pe trei luni de zile...? Dar de, dacă nu se poate, nu se poate... în afară de tine eu n-am pe nimeni care să mă primească vreo trei, patru zile, pînă îmi găsesc odaie nouă... iar pe tine nu pot să te deranjez din dulcele tău cuib... La hotel iarăși, nu e nici o afacere în ziua de astăzi : trei, patru zile de hotel e cît aș plăti aci pe două luni, am calculat eu... Nu-mi rămîne, vai, dragă Mihule, decît să mă achit conștiincios, ca cel mai de pe urmă imbecil de burghez... ca un biet invalid de război ce mă găsesc...

— Da de cînd mai eşti şi invalid de război...?

— Ia uită-te la ei... măi, da novice mai eşti, măi... Păi eu din ce fond pot primi pensia mea ?... june şi frumos cum mă vezi, primesc o pensie... de invalid... ca să mă împace, ştii tu, sufăr de invaliditate de care poate suferi un ofiţer de aţă ca mine... invaliditatea registrelor... dar... r... mă înţelegi 'mneata... totul e pe cale de aranjare... în curînd voi redeveni iar teafăr şi sănătos, iubite, şi-mi voi relua iar locul cu onoare şi distincţie... Le-am spus-o verde : Domne, dacă sunt achitat, sunt cinstit... Atunci ca ce mă ţineţi la pensie... Daţi-mi drumul, să muncesc, că ăsta mi-e scopul în viaţă...

Zîmbi o clipă gîndurilor lui, apoi reluă :

— Dezertarea aia, fi-ar a dracului, încurcă toate, că m-am speriat ca tîmpitu... dar am primit asigurări c-o să fie transformată în misiune.

Mihnea găsi prilej să facă haz nemaipomenit de glumele şi cinismul amicului său, deşi pentru prima oară acum simţi un fior de dezgust pentru aventura juridică şi norocul lui considerabil de a se găsi simplu nod bine strîns în plasa atîtor complicităţi distinse. Ba chiar îşi exprimă admiraţia pentru dibăcia şi perseverenţa lui şi-i făgădui, în semn de nedezmințită amiciţie, că se va priva nu pe trei zile, nu pe o săptămînă or două, dar chiar pe o lună de plăcerea de a împărţi aşternutul cu iubita lui, găzduindu-l la dînsul în toată regula, cu casă, cu masă şi cu tot ce mai trebuie.

— Chiar am să te rog, Dumitre, să mai prelungeşti şederea, am să spui că eşti mutat de curînd în Capitală şi, cum vrei să-ţi găseşti un rost mai gospodăresc decît o cameră mobilată aci, ai nevoie de mai multă vreme, să umbli şi să cauţi... Ştii provincialii proaspeţi inspiră mai multă încredere bucureştenilor ăstora de mahala... îi cred mai naivi şi mai uşor de înşelat... Însă am nevoie de venirea ta, îţi declar sincer — deveni el, deodată, plin de mister şi de nevoie de destăinuire : M-a omorît, mă... înţelegi... m-a omorît literalmente... Aşa, de iubit m-oi mai iubi eu cu ea p-ici pe colo, în vreun colţ... dar noapte cu noapte, dragă... e nesăţioasă, monşer... în viaţa mea n-am mai văzut aşa...

Şi prieteneşte, degajat, nepăsător de complicaţii, ca unul care se adresa unui prieten sincer şi recunoscător, Mihnea, cu aer de discreţie forţată de nevoia unei uşurări sufleteşti, făcîn-

du-se că nu observă cum ochii lui Dumitru se bulbuchează, cum vinele i se încordează și cum obrazul îi plesnește de sînge și curiozitate, îi încredință, amănunt cu amănunt, misterele senzaționale și exagerate pînă la marginile adevărului posibil ale neprețuitei Vevé.

— Mă înțelegi, mă Dumitre, tu cazi ca un înger... astfel oale și ulcele se alege de mine, dacă nu mai pun din cînd în cînd o pauză forțată... căci s-o las de tot mi-e cu neputință... nu cred c-o să mă pot dezbăra de ea... mi-a intrat în sînge și în carne...

Și privi la celălalt șmecher, urmărind pe fața încordată, ca pe-un ecran de demonstrații științifice, cum se dezvoltă cu o aviditate fără de seamăn embrionul invidiei și al dorinței de înșelare.

— Mare noroc ai tu la femei, mă Mihule, gemu ca o confirmare Dumitru cu glasul sufocat pe jumătate. Cum dracu' le nimerești ? Și mai ales studente... Eu cum mă leg de cîte una, cum mă aleg cu porția respectivă de palme... Știi întîmplarea de astă-iarnă de la facultate... Ei bine, scumpul meu, află că s-a mai repetat o dată.

— Tot cu bruna aia durdulie ?...

— Ași ! cu una de la Istorie și Geografie... Mă, și nu i-am zis mare lucru...

Mihnea scutură mîna prietenului său cu drag și efuziune.

Chiar în ziua aceea madam Balaman află de curînda venire în casa ei a celui mai bun prieten al lui Mihnea, camarad de arme, invalid de război pe punct de vindecare și de reprimire în armată, actualmente student la Drept, căci vrea să se specializeze în justiția militară, în care s-a și remarcat prin niște senzaționale lucrări militaro-juridice, specialitatea Dreptului penal.

— Uite ce, scumpă mămuță, cum țin așa de mult la el, iartă-mă dacă-ți propun să viu și eu cu ceva la cheltuiala casei... căci vreau o zi, două, trei, o săptămînă, două, pînă ce omul se aranjează cum trebuie, să ia și masa cu noi...

Madam Balaman respinse puțin jignită propunerea viitorului ei ginere : drept cine o ia pe dînsa, drept madam Nisipoiu ? Dacă e prietenul lui Mihnea, îl primește, ca și pe copilul ei. Și Vevé primi cu interes noutatea, ochiul vulturesc al lui Mihnea urmări cu satisfacție jocul ei de fizionomie ; cel puțin scăpa de corvoada acestor nopți de umilință și înjurie, servind ca simplu obiect de satisfacerea plăcerilor acestui venetic, de legămîntul căruia nimic n-o mai convingea și n-o îndemna măcar să fie liniștită! Și-apoi mai era și acea curiozitate femenină, îndoită de putința intrării în mica ei sferă de viață și acțiune a unui element nou, pion de condus, aliat involuntar poate, în strategia ei înfrîntă și care acum putea să se desfășoare între noi puncte cardinale, să iasă măcar din aspectul tern și monoton al capitulării sub care zăcea de atîta timp.

Un fior de viață veni deci să bată, ca un freamăt de aripă dezmorțită, la geamul întunecat al ultimei ei existențe ; un zîmbet își frînse fulgerul minuscul între buzele clorotice. Pe el, pe acest zîmbet tocmai, îl aștepta Mihnea, ca să declare că era de datoria lui să ceară și lui Vevé încuviințarea ; fără această încuviințare, cu toată amiciția ce-o poartă celui mai intim prieten al său și cu toată bunăvoința atît de nobilă și de elegantă a doamnei Balaman, el va fi constrîns să nu răspundă la o veche și importantă datorie de recunoștință către amicul și concetățeanul său, contractată în vreme de război, cînd, bolnav grav de tifos exantematic, Dumitru a rămas tot timpul, disprețuitor de orice pericol, la capul lui, i-a adus doctori peste doctori și n-a cruțat nici o cheltuială ca să-i aducă „tocmai de la Iași" cele mai prețioase și mai greu de găsit medicamente.

Și în vreme ce Mihnea, spunînd toate acestea, își însemna în gîndul lui că trebuie să avertizeze din vreme pe Dumitru, de sacrificiul povestit, pentru a se găsi în cunoștință de cauză, Vevé consimți cu un nou zîmbet, ceva mai consistent de data asta, pe care Mihnea îl întîmpină cu un adevărat toast, felicitîndu-se că nu se înșelase niciodată — cu toate micile lor „fricțiuni" — de liniile principale ale caracterului iubitei sale, pe care, tocmai pentru ele, o adora mai ales și se simțea legat de dînsa pe vecii-vecilor. Și Vevé, surprinsă și fermecată, acceptă ciocnetul paharului lui și acceptă sărutul lui, astfel că la venirea domnului Vulpache ea fu aceea care doborî chiar din primele reprize nedumerirea și cîștigă bunăvoința tatălui no. 1.

Și cele două nopți, care urmară fură nopți întregi albe, nopți de rămas bun, care avură în sfîrșit preț și pentru Vevé. Iar a treia zi de dimineață, cînd Mihnea veni, spectru adevărat, să confirme cu viu grai lui Dumitru că lucrurile se aranjaseră și, tacit, că informările lui asupra temperamentului lui Vevé erau exacte, bunul lui prieten nu se putu opri să-și manifeste la rîndu-i fericirea că poate aduce, cu venirea lui, unui atît de scump amic, o odihnă binemeritată. În chiar noaptea aceea, trăsura cu bagajul lui Dumitru trase la poarta doamnei Balaman ; apoi cum era prea tîrziu și femeile nu făceau să aștepte pînă la o astfel de oră pe-un simplu prieten, oricît de bun, al ginerelui lor prezumtiv, ele se mulțumiră să privească doar pe sub transperantul de la stradă.

Mihnea îi ajută cu strașnic avînt la geamantane, și nu mare fu surprinderea lui, cînd, desfăcîndu-și cuferele, Dumitru scoase dintr-unul, printre alte lucruri, și o frumoasă lampă de masă, pe care Mihnea o crezuse făcînd parte din mobila camerei părăsite.

— A, lampa era a ta ? făcu el plăcut surprins... De unde ai cumpărat-o, Dumitre...

— A, n-am cumpărat-o, se grăbi celălalt să înlăture o astfel de eroare. Am văzut că-ți place și ți-am adus-o să ți-o fac cadou...

Și calm, Dumitru își desfăcu pardesiul larg pe care-l ținuse pînă acum cu gulerul ridicat : din el ieși un mîndru ofițer de administrație cu pantaloni civili ; pe urmă, după ce desfăcu sclipitoarea tunică, explicînd lui Mihnea : „știi, n-am pus-o în cufăr că e de mare ținută și se șifona", și după ce-și scoase și pantalonii, rămase de astă dată în haina civilă și-n pantalonii bufanți de militar.

— Nu mai aveam, dragă, loc în cufăr... În grabă s-au mai amestecat aci unele lucruri ale proprietăresei.

Deși fiecare din aceste lucruri, scoase rînd pe rînd la iveală, provoca firesc hazul amîndurora, rîsul forțat al lui Mihnea acoperea acum o covîrșitoare doză de dispreț și dezgust. Oricît a sărit și el noaptea pe ferestre cu frumosul și sistematicul lui geamantan în spinare (față de care cufărul principal al lui Dumitru e o rudimentară și grețoasă cutie), totuși nici prin gînd nu i-a trecut vreodată să arunce printre lucrurile lui și obiecte de ale gazdei ! Se felicită deci pentru curatul lui instinct și, din

nou, reproducîndu-şi numeroasele escapade nocturne de acest soi, pe care acum le detesta, ca şi aventurile sale economice din restaurante, se convinse încă o dată mai mult că în aceste împrejurări reprobabile, el n-a fost decît victima influenţelor nefaste ale unui bandit de teapa acestuia din faţa lui, or a actualului onorabil magistrat Idrişteanu. Astfel că planul pe care-l pusese la cale de a se libera, lăsînd zălog domnului Vulpache şi lui Vevé pe acest apaş de noapte, i se părui cît se poate de legitim, îndîrjindu-se astfel şi mai mult în dorinţa realizării lui.

Şi nu trebui să aştepte mult ca să ajungă la scopul propus ; chiar din primele zile făcu remarca, îmbucurătoare şi încurajatoare, că toate prevederile lui se realizează, că toate dorinţele lui merg spre grabnică înfăptuire. Dumitru se simţea ca la el acasă, iar madam Balaman nu mai putea după acest „şmecher de oltean". Vevé asculta cu interes atît de covîrşit povestea interminabilă a isprăvilor lui Dumitru în Africa încît te puteai întreba, cu drept cuvînt, dacă o studentă, chiar fără nici un examen luat, dar în orice caz înscrisă în regulă la universitate, şi încă la o facultate cu obiect precis şi pozitiv, poate fi cu adevărat uluită de toate năzdrăvăniile pe care le bălăngănea fără sfîrşit clopotul gurei lui Dumitru. Femeia e tot femeie ! se convinge în cele din urmă Mihnea de lipsa spiritului ei de control şi, fermecat el însuşi, încuraja cu exclamări necontenite pe Dumitru, privind cu nesfîrşită milă pe cei de faţă, în cap cu funcţionarul judecătoresc, domnul Vulpache, cărora nu le trecea prin minte nici măcar să întrebe în treacăt pe povestitor, cum se face că invaliditatea lui, dacă a existat într-adevăr, aşa cum o prezentase el, i-a permis să săvîrşească într-adevăr aşa de considerabile isprăvi nord-africane şi navale.

Mihnea lăsa adesea în cameră, ochi în ochi, numai ei singuri, pe Dumitru şi Vevé, ca să iasă puţin afară, tot aci în casă, mai apoi ca să ia nişte ţigări de la domnu Tancu, în sfîrşit să facă o cursă de un ceas, care se termina cîteodată în două sau în trei ceasuri. De obicei făcea zgomot mare cînd venea, înainte de a intra peste dînşii, tocmai pentru a le arăta că de o neplăcută surprindere din partea-i nici nu putea fi vorba ; astfel nu o dată îi găsi în oarecare stare de surescitare, pe care cei doi căutară s-o ascundă cu voioşenie stingherită şi cu vervă poticnită, la care Mihnea se asocie cu toată plăcerea. Iar nu după mult, veni în sfîrşit şi mult aşteptatul asfinţit : Mihnea intră de astă dată prin curte şi prin săliţă, ascultă cu urechea la uşă şi cînd vagi

și rari scîncete, răzbind din odaia, rămasă destul de tîrziu în întunerec aproape profund, îl convinseră că a sosit momentul hotărîtor, pătrunse iureș cu felinarul electric gata pregătit, țipă și înjură, blamă cu grave insulte înșelătoria și ingratitudinea omenească și se năpusti atît de furios asupra bagajelor aproape pregătite, că nici o forță omenească nu se încumetă să-l oprească. Vevé nu mai putu să zică o vorbă, madam Balaman leșină, iar domnul Vulpache, cînd sosi ceva mai tîrziu, se trezi în fata faptului împlinit.

Chiar din ziua următoare, tocmai pentru a-și marca sie însuși că se bucură de un nou regim, Mihnea își redublă vizitele la Universitate. Cameră își găsi repede, după ce poposi vreo trei zile la hotel. Dar și sub aerul sfînt al libertății, Fouillée avansa nespus de greoi. Și Arina, cu care corespondența ochilor devenea patetică și din ce în ce mai încordată, îi părea cu atît mai retranșată în dosul atîtor autori — al căror nume guriță ei dulce îl turuia ca o morișcă perpetuă la seminariile frecventate de acum regulat de dînsul — cu cît ochii ei încercănați și privirea ei catifelată, cerîndu-i părerea mutește, pe deasupra capetelor, îi comunica în acelaș timp, din ce în ce mai nedumerită și mai voluntară, că momentul primilor pași de apropiere trebuie în sfîrșit să ajungă la termen.

Vacanța cea mare bătea la ușă, căci Paștele doar căzuse atît de tîrziu ăst timp !

Dar Mihnea, strateg încercat, se temea ca de dracul tocmai de orice pas necugetat. El aștepta, cu nespusă ardoare, această vacanță mare, de al cărei larg hiat, de bună seamă, ea părea să se îngrijească atîta. Pasul cel dintîi, al cunoștinței, avea să fie făcut chiar în ultima zi ; în primele două, trei ceasuri de convorbire de atît de mult timp dorită, nici lui Schopenhauer, misoghinului, gîndea Mihnea cu drept cuvînt, nu i-ar arde de filosofie. Și-n cazul că totuși conversația ar fi amenințat să ia această turnură periculoasă, el era destul de dibaci vîslaș în astfel de întrețineri cu fetele, ca să îndrepte la timp barca pe un curent favorabil ; de primele trei ceasuri, și chiar de cele două zile următoare, era deci sigur că nu va părea anost o clipă fru-

moasei fete. Dar de zilele care ar fi urmat mai apoi nu răspundea !...

De aceea, un rămas bun, dulce şi melancolic, cu o vacanţă considerabilă în spate, pentru a avea timp berechet să-şi pună la punct mulţumirile necesare unei întreprinderi atît de noi şi neobişnuite pentru dînsul, îi surîdea într-un chip din cale afară de promiţător şi de atrăgător. Aştepta deci ultima oră de seminar, în fervoarea unor veritabile repetiţii ca la teatru ; orice deviere spre filosofie a partenerei fu dată deoparte, în acest timp, în faţa oglinzii, în felurite chipuri, pe care şi le întipări în minte, ca punctele de reper ale unui rol de mare greutate şi răspundere. Va păşi spre ea, ultimul din şiragul de studenţi şi studente cari îşi vor prezenta carnetele de frecvenţă spre semnare. Va prezenta şi el cartea lui de vizită, cu numele magic pentru dînsa : Mihnea Băiatu, şi-i va spune cu un surîs pe care şi-l ştia adorabil : „Vă rog să-mi certificaţi şi mie aici, cea mai asiduă şi mai fidelă frecvenţă din viaţa mea, la cel mai fermecător curs din cîte mi-a fost dat să aud vreodată, la cursul minunat al ochilor dumneavoastră".

Timp de trei săptămîni în şir a repetat cuvintele acestea, alese cu greu, după cîteva ceasuri de elaborare. Le-a schimbat în mai multe rînduri ordinea, pentru a vedea cum sună mai bine aşezarea lor în frază şi a rămas la această ultimă formă, cu care spera s-o lase mai încurcată, măcar pentru un moment, decît ar fi fost el dacă l-ar fi întrebat ce crede despre Bergson sau, şi mai grav, despre teza domnişoarei Maricica Gheorghiade, care tratează în chip eminent regulele evidenţei şi teoriei eroarei.

Răspunse deci, cu ochii, nerăbdărei privirilor ei vădit agasate şi dojenitoare, că momentul cel mare e cît se poate de aproape pe punctul de împlinire.

Şi momentul sosi într-adevăr ! Se întîmplă însă ca nu domnişoara Arina Velovan să fie aceea care atesta frecvenţele ; tot eşafodajul repetiţiilor lui Mihnea începu îndată să pîrîie şi se nărui în bucăţi. Dar în mijlocul dărîmăturilor şi al restriştei, el încă îşi păstră sîngele rece şi-şi întocmi în pripă un nou plan de bătaie. Se va duce la Arina, care de cîteva zile ridică neînţe-

legătoare din umeri, și-i întoarce regulat spatele, și-i va declara că întrucît îl privește, numai de semnătura ei are nevoie. Și coborî treptele amfiteatrului spre masa profesorului, asaltată de grămada de studenți, scîlciți unii într-alții salvîndu-și de cocoloșire carnetele gata iscălite sau purtate spre importanta formalitate pe deasupra capetelor, cît permitea întinsul mîinilor, ca pe niște trofee scumpe, care-și primeau în sfîrșit mirul binecuvîntărei.

De pe ultimele bănci ale sălii de curs, Arina se putuse vedea în mijlocul învălmășelei ; dar, de jos, era complect acoperită de masa mișcătoare de capete și brațe. Astfel că Mihnea trebui să refacă drumul înapoi la locul lui de observație. Arina încă nu mai privea încoace, ocupată de o animată conversație cu o domnișoară, pe care el o mai văzuse din cînd în cînd pe aici... Mihnea aștepta răbdător ca grupele zgomotoase să evacueze, și partenera Arinei să plece. Dar forfota se potolea încetul cu încetul, într-adevăr, pe cînd domnișoara inoportună părea prinsă în taifas lung cu Arina, căreia nici nu-i da în gînd să ridice ochii. Fata îl văzuse coborînd și credea poate că plecase. Dar de asta nu ducea grijă Mihnea ; cînd sala se va goli, el va începe să coboare din nou și-i va atrage din nou atenția. Însă ce era de făcut cu juna asta, care avea atît de mult de spus prietenei sale ? Mihnea era hotărît : dacă Arina va ridica în cele din urmă ochii încoace, îi va face semn către partenera ei, cu înțeles, ca s-o termine cu dînsa. Și Arina se uită în cele din urmă în sus, îl revăzu, și ochii ei luciră mulțumiți, dar cînd Mihnea vru să-i prindă din nou privirile și să-i expedieze mutescul mesaj, inoportuna de alături ridică și ea ochii încoace.

Era de disperat cu comedia asta ! Totuși, mulțumirea din ochii fetei pentru surpriza revederii îmbărbătă pe Mihnea și el porni în jos, hotărît, mai ales că bulucul studenților se spărsese și acum cei din urmă își luau iscăliturile dorite ; era deci timpul nu se poate mai potrivit pentru lovitura finală. Dar ajuns jos, Mihnea schimbă instinctiv linia dreaptă printr-o mișcare tangențială ; pieziș însă, se apropia totuși, tot atît de hotărît. Cartea de vizită i-era în mînă și pregătise și stiloul : dar cînd tîrcoalele sale nesimțite îl duseră pînă la o distanță aproape infimă de centrul mult dorit, spre care îl atrăgea cu o putere fără de seamăn genele plecate ale Arinei și bujorul din obrajii ei, aprinși peste măsură de apropierea faptei atît de mult timp

așteptate — ceea ce Mihnea traduse cu stînjenirea din cauza prezenței acestei inoportune zgîite și cu nasul coroiat — fatalitatea aduse iarăși un dezastru. Căci ochii mici și răi ai tovarășei de vorbă se zgîiră și mai rău și nasul se coroie și mai teribil ; și o mișcare circulară și ofensivă, de cloșcă atacată, rotindu-se automat și gata de izbucnire, paralel cu mișcarea de învăluire a lui Mihnea, transformă avîntul puțin cam strîmtorat al aceluia în dezastruos recul.

Mihnea n-avu timp decît să vadă pe Arina zîmbind încurcată și puțin amuzată de împrejurare și pe urmă orice altă lumină îi dispăru din ochi ; pentru ca pe urmă cînd vederea i se limpezi iarăși, să prindă rîsul de satisfacție al inoportunei către prietena ei, pe care aceasta îl primi cu bine deghizată stînjenire, într-o expresie lașă de nevinovăție și de dezinteresare față de neașteptatul incident. Ceea ce făcu pe Mihnea să pornească indignat și vrăjmaș spre ușă ; ieși fără să se mai uite înapoi și pentru atitudinea Arinei, dar mai ales pentru lipsa lui de curaj, în clipa culminantă, cînd ar fi putut îndrepta totul, ca prin minune, și-ar fi redus la tăcere pe tigroaică, doar cu un compliment adînc, adresat celeilalte, și cu gestul elegant al întinderei stiloului și al cărței de vizită și mai ales cu exprimarea hotărîtă și dîrză a dorinței de a rămîne pe vacanță cu scumpul autograf ; atunci privirea ei ar fi avut o cu totul altă lumină decît aceea cu care i-a apreciat caraghioasa-i evoluție în juru-i, și care, din cauză că a provenit numai din nedibăcia și neprezența lui de spirit, se iartă...

Astfel că Mihnea se postă din nou la ieșirea Universității, pe unde știa că iese ea de obicei ; îi va cere autograful aci, fie ce o fi ! Doară ce dracu ! Nu este tot el Mihnea Băiatu și acum ? L-a schimbat Dumnezeu în cîteva zile, de nu se mai recunoaște defel nici dînsul ?

Fetele și studenții ce ieșeau priveau înciudați la acest june ferchez, care aștepta la ieșire cu o carte de vizită în mînă și cu un stilou desfăcut. Dar puțin îi păsa lui Mihnea de ce ar fi putut ei crede ; băieților le respingea privirile cu aerul lui măreț și elegant, fetelor le surîdea obraznic, atrăgîndu-și astfel din parte-le, după temperament, rîs rușinat, surîsuri înfruntătoare și disprețuitoare sau întoarceri înțepate ale capului. Și Arina își făcu apariția, în susul scării, flancată de-o parte de vipera coroiată și de alta de Maricica ; prezența acesteia din urmă,

acum, îi scoborî iarăşi avîntul şi hotărîrea. Dar tot n-ar fi dat îndărăt dacă, fiind zărit, vipera n-ar fi scăpat un cuvînt şi cele două fete n-ar fi schimbat între ele vagi priviri cu înţeles. Cu siguranţă că vipera a grăit : „uite, ăla !" Dar de ce Arina şi Maricica nu i-au explicat nesuferitei ăsteia cine-i propriu-zis acel „ăla" ; sau ea n-a auzit oare de Băiatu, Mihnea Băiatu, vărul lui Băiatu Mih.... licenţiat în 7 facultăţi ?

Tocmai nedumerirea asta paralizează acum din nou voinţa lui Mihnea ; le lasă deci să treacă pe lîngă dînsul, fără să se mişte ; Arina, roşie şi cu capul plecat, Maricica, cu un surîs în care încă nu izbutea să se definească, vipera, într-una severă şi distantă. Mihnea nu mai înţelegea nimic ; săvîrşise într-adevăr o gafă încercînd să se apropie la un moment atît de nepotrivit ? Sau atitudinea viperei era o dispoziţie personală, de faţă puţin jignită că nu era obiectul unei îndrăzneli, pe care, fără nici o autorizaţie, se grăbise apoi s-o reprime ? Dar atunci de ce nu căutau să scape de dînsa ?

Sau poate chiar acest lucru îl intenţionează acum cele două fete, care, tocmai din acest motiv, nu s-au grăbit să împărtăşească furibundei ăşteia cu cine avea de-a face...

Automat, paşii lui călcau după ele. O vor duce desigur pînă la poarta ei şi-o vor lăsa acolo... Dar dacă stau împreună în acelaş cămin ?...

Mihnea se simţea într-o stare de nesiguranţă mai stupidă decît cea mai neaşteptată decepţie... dar se făcu numaidecît senin în sufletul lui, cînd, la colţul bulevardului cu Calea Victoriei, ochii Arinei scăpară scormonitori înapoi. I s-a părut sau i-a trimis un zîmbet de consolare... ?

A întins pasul şi pieptul lui străpunge acum încordat grupele plimbătorilor, pentru a se ţine necontenit în spatele celor trei fete. Acum Maricica e la mijloc şi s-a prins adînc în discuţie cu vipera, al cărei profil Mihnea şi-l fixează în minte pentru a-i trage o curte, ştie el cum, s-o înveţe zdravăn minte : mai ales că, în felul ei, e drăguţă tipesa. Puţin şi voluntar stingheră, Arina a întors iarăş capul, dar l-a readus repede înainte, speriată de apropierea neaşteptată şi îngrijorătoare, la care descoperise acum pe Mihnea. Dar ochii ei fugiseră tot plini de lumină şi mulţumire şi Mihnea se simţea co-

vîrşit de fericire în acest noian mişcător şi încrucişat de grupe omeneşti...

În dreptul cafenelei Capşa, un glas cunoscut îl strigă şi o somptuoasă ţinută militară se desprinse de lîngă bara de metal a vitraliului luminos :

— Dumitru ! scăpă Mihnea perplex şi involuntar.

Da, era Dumitru. Fusese reprimit în armată cu vechimea care i s-ar fi cuvenit, dacă n-ar fi petrecut lunga vacanţă, dictată de nevoi. Acestea sunt primele lămuriri pe care i le dă Dumitru, ţinîndu-se de pasul grăbit al celuilalt. Mihnea înţelese din asta că bucuria reactivării i-a mai potolit necazul pentru dibăcia cu care l-a lăsat, om în loc, în iţele încurcate ale familiei Balaman. E gata să-l consoleze, dar şi celălalt, cînd epuizează subiectul cu armata, se arată puţin cam stînjenit de împrejurarea trecută. Nici unul nu pare dispus să deschidă vorba asupra acestui subiect neplăcut. Îl ocolesc, pe cît pot mai departe, profitînd de orice prilej care poate mîna convorbirea în oricare altă direcţie.

— În definitiv, ce mă goneşti, mă, aşa, prin mulţimea asta, că abia îmi mai ţin sufletul ? se nedumireşte Dumitru.

— Iartă-mă, dacă trebuie să mă grăbesc... Ai dreptate, tu poţi rămîne... Iacă, să ne întîlnim mîine la douăsprezece, în locul de unde m-ai strigat...

Şi Mihnea, jucînd ca pe jeratec, strînge mîna lui Dumitru, aruncînd priviri de nerăbdare după cele fete, spre a nu le pierde din vedere. Abia acum Dumitru prinde rostul acestui zor febril.

— Aa... am înţeles... care va să zică te-ai şi consolat, rîde el uşurat şi fericit. Şi izbind pe Mihnea pe umăr prietenească, continuă să-şi exprime zgomotos satisfacţia : Care va să zică, cum s-ar zice, te lucrai, tipule... ţi-am suflat-o pe scumpa ta Vevé... Şi tu în loc să fii în doliu, te-ai şi consolat, pezevenghiule... iartă-mă, Mihule, dar să-ţi povestesc...

— Lasă-mă, dragă, cu poveştile, îşi trage celălalt mîna înfricoşat... Lasă, că-mi povesteşti mîine...

— Cum observ, nu te-a impresionat prea mult chestia noastră, hai ? se ia iarăşi după el Dumitru, mulţumit de constatare, dar şi puţin decepţionat...

Mihnea, care face sforţări să-şi desprindă mîna încleştată de celălalt, nu se poate stăpîni să nu pufnească :

— Cum, mă caraghiosule... tu ai aerul că tu m-ai lucrat pe mine... ha, ha, asta e nostim... bată-te să te bată, Dumitre...

— A, ha, mîrîie celălalt neîncrezător... *A d'autres !* Te înțeleg, dragă Mihnea, amorul tău propriu e în joc... dar zău că a fost fără voia mea... Tu singur recunoșteai și-mi destăinuiai că-i irezistibilă...

Mihnea se pornește pe-un hohot voios... Dar n-are timp să-și epuizeze acum toată veselia... Mîine însă, la douăsprezece...

Intrigat la culme însă, Dumitru nu-i slobozește mîna ; îl urmează.

— Mihule, ălea trei dinainte, nu ?... Bine, tipule, ce faci tu cu atîtea ?... Hai că merg și eu cu tine...

— Dar ăstea sunt studente, dragă, îi rîde în nas Mihnea, cu puțină dar destul de înțepătoare compătimire.

— Daa. Și Vevé... nu e studentă ?

— Două din ele sunt asistente, puiul meu ; una, aceea mai mică, la Psihologie și Teoria cunoașterei, dragul meu, glăsuiește el grav și apăsat ; iar aceea mai înălțuță, la Istoria filosofiei. Pe cea mijlocie s-o ia dracu...

— Ce vorbești, mă, se minunează în derîdere Dumitru. Așa grozave sunt... ?

— Teza celei mici, continuă Mihnea, hotărît să-l readucă la tăcere — cu care a făcut furori și a fost discutată la toate universitățile din Europa — trata despre : „Regulele evidenței și teoria eroarei în filosofia cartesiană și postcartesiană"...

— Mă, a dracului ! făcu Dumitru, dar acum se cunoscu că expresia lui nu mai fu de zeflemea, ci de respect oltenesc pentru tot ce e subtilitate pur spirituală, independentă de orice scop practic.

Și hazul lui Dumitru coti firesc de astă dată de la fete la Mihnea :

— Bine, mă, înțeleg, ele or fi scris teoria aia a cunoașterei și-a eroarei, or cum ziseși tu, dar ce nu înțeleg eu din toată asta e cum dracu ți-a venit ție să-ți bagi nasu' tocmai aci... Fir-ai al dracului de crai de mahala, te pomenești că le scoți și p-ăstea din minți... cu toate teoriile lor...

Cu pași grăbiți, făcîndu-și loc prin valurile de lume, desprinzîndu-se și reapropiindu-se, închizînd necontenit noile grupe întrecute între parantezele mișcării lor zorite, Mihnea și Dumitru ajunseră repede fetele și ofițerul de administrație

putu vedea cu uimire cum Arina arunca înapoi căutături îngrijate. Dar cînd îi revăzu, încetă de a mai întoarce capul.

— Fir-ai al dracului, ai şi răsucit fata, brigandule... Ai vorbit cu ea, tipule ?...

— Nu încă, dar cum vezi nu mai e mult pînă atunci.

— Bine mă, nefericitule, hohoti Dumitru din nou, dar ce-ai să poţi tu vorbi cu ea... ? Că la d-astea, nu merge aşa... să le cînţi sîrba la pian şi să le spui anecdote... Sau să le povesteşti aventurile tale cu proprietăresele... ha... ha... ha... şi cu... chelnării din restaurante ho, ho, ho...

Mihnea nu-şi mai putu reţine o strîmbătură de durere. Amintirea atîtor nemernicii, la cîţiva paşi doar depărtare de acest trup candid, de aceşti ochi cari descind din infinit direct către dînsul, ca o favoare zeiască spre un muritor de rînd, îl făcu să se cutremure ca de un vis sinistru. Însăşi apropierea lui Dumitru i se păru o profanare şi o infamie. Ar fi vrut să-l îndepărteze cît mai repede cu putinţă, pentru ca sacrilegiul prezenţei lui zgomotoase şi groteşti să nu murdărească şi mai mult dispoziţia de vis, în care desele întoarceri ale privirilor Arinei îl transportase pe tot acest traiect fermecat.

În colţul lui Athénée Palace, fetele au cotit-o la dreapta şi ochii Arinei au scăpat iarăşi pe furiş încoace...

— Asta e, mă, aia cu teoria cunoaşterei ? răsună vocea grosolană a lui Dumitru — asta de tot se uită încoace ?... Tipule, o interesezi... hai să dăm asaltul, făcu el viteaz, întinzîndu-şi şi încordîndu-şi eroic pasul...

— Lasă, Dumitre, mai bine ne întoarcem, îl apucă repede de braţ celălalt... Nu vreau, nu vreau... nu vreau să le acostăm...

Şi se gîndea cu groază la conversaţia lui Dumitru, în cazul cînd fetele ar fi admis atît de uşor să fie însoţite de doi cavaleri cari se prezintă pe stradă.

Dar Dumitru se întăritase ; el îşi blamă cu vorbe grele amicul, care da dovadă de slăbiciune şi laşitate. Cu ce putea altfel să se impună atenţiei lor ? Cu vasta lui cultură ? Şi Dumitru se prăpădi de rîs, evaluînd gradul de cultură filosofică a lui Mihnea. Pe cînd, într-o astfel de împrejurare, numai îndrăzneala şi cinismul ar putea să primezq. Să te vadă obraznic şi hotărît ! Asta e ! Şi după ce-oi cunoaşte-o, s-o uimeşti, povestindu-i cum ai tras pe sfoară pe chelnări şi cum sări noaptea pe ferestrele proprietăreselor iubite.

— Înțelegi, mă, cartoafă amorezată și scîncitoare ? Cu asta le faci praf pe Kanții și pe Schopenhaurii lor...Povestindu-le emoțiile prin care treceai cînd schimbai galoșii la ușile cafenelor și cînd luai din greșeală umbrela de mătase de sub pălăria altuia... Lasă, mă Mihnea, mă lamolitule, mă, că te pun eu acum pe roate... Și tu mi-ai dat pe Vevé, și eu, puiule, să vezi cum ți-o dau pe filosoafa asta...

Și el călcă și mai voinicește, cu șantiurile lui strălucitoare, la lumina becurilor. Mihnea îl apucase strîns de braț, dar fostul legionar din Alger era dus de-uń avînt prea din cale afară de năvalnic, ca să nu tîrască după el pe cel ce trăgea de dînsul cu disperare. Între timp, fetele priviseră de mai multe ori neliniștite înapoi. Ele cotiseră din nou, pe străzi tăcute și mai pustii, o dată și încă o dată, și urmărirea asta asiduă și din ce în ce mai apropiată era vădit că nu le venea deloc pe plac. Iuțiseră pasul și, la intervale scurte, vipera arunca în urmă-i scînteiele negre ale ochilor ei înfricoșetori. Însăși Arina, cînd privi de astă dată încoace, păru în lumina felinarului că exprimă o durere jignită, o ofensă brutală și nemeritată...

— De ajuns, Dumitre, nu mai merg un pas înainte... se opri Mihnea hotărît.

— Nu vezi, mă nenorocitule, se înfurie celălalt, cum se uită acum cu toatele înapoi... ? Ce mai vrei, mă opăcitule, mai mult decît atît... ? continuă el, sincer nemulțumit de atîta nepricepere și lipsă de curaj...

— Totuși nu mai merg, rămase ferm Mihnea în loc...

Dumitru dădu plictisit din umeri și porni singur înainte :

— Urmează-ne, să vii cînd te-oi striga...

Îngrozit, Mihnea alergă după dînsul. Dar cînd îl ajunse și-l apucă de braț, Dumitru îl respinse dintr-o smucitură :

— Ești caraghios pur și simplu... eu sunt ofițer, bă nefericitule... nu pot să dau înapoi...

Și șantiurile își tremurară nervos luciul reflexelor diverse sub călcătura îndîrjită a viteazului ofițer de administrație.

Urmăritele, care cîștigaseră puțină distanță, traversau tocmai rîul de lumină și de zgomot al Bulevardului Brătianu-Take Ionescu ; se angajară apoi grăbite în adîncul obscur și liniștit al străzei Jules Michelet. Pasul vertiginos al lui Dumitru le ajunse din urmă la jumătatea străzei scurte. Mihnea,

disperat şi mai mult fugind, se găsea cu mai bine de zece paşi în urmă, cînd fetele, toate trei ca la comandă, făcură front interpelatorului galant. Vipera chiar avansă un pas şi, în tulburarea-i fără margini, Mihnea trebui să constate că era superbă :

— Ce doriţi dumneavoastră ? întîmpină ea măreaţă pe îndrăzneţ...

— Scuzaţi... scuzaţi, vă rog... domnişoarelor, că v-am întrerupt din drum două minute, răspunse Dumitru cu o siguranţă de sine, pe care de bună seamă uniforma nouă şi elegantă de pe dînsul o ducea la extrem (seara, cu albul ei înşelător, ai fi crezut că e chiar din garda regală), însă am avut plăcerea să [vă] văd adesea la Universitate şi ştiu că sunteţi studente...

— Ei, şi ce doreşti dumneata, domnule... ?

— Aş fi vrut, v-aş fi rugat... vă rog să aveţi gentileţea să-mi permiteţi ca să vă întreb dacă... domnul de Istoria fi... dacă domnul Rădulescu-Motru... a... şi-a închis cursurile...

— Ascultă, domnule, izbucni vipera nemaiputîndu-se stăpîni... Te rog să faci bunătatea şi să ne părăseşti imediat, pentru că altfel imediat chem sergentul... Auzi ce nerușinare ?... făcu ea ridicîndu-şi mîinile şi frîngîndu-şi-le cu disperare... Dacă-ţi mai permiţi vreodată să ne acostezi... reluă ea, abia mai nemerind cuvintele, să ştii că ai de-a face cu...

Indignarea n-o lăsă să termine.

— Informaţii despre cursul domnului profesor Motru, care predă alt obiect decît credeţi dumneavoastră, veţi găsi la afişierul Universităţii, făcu şi Maricica mică, pe-un ton ceva mai conciliant, dar de asemeni cît se poate de demn şi muşcător.

Şi lui Mihnea îi păru nespus de drăgălaşă, cu căpşorul ei blond şi roz, cu ochii ei albaştri şi îngereşti, făcînd pe ofensata. Arina nu spuse un cuvînt tot timpul, deşi tot timpul gîtul şi partea de jos a figurei fură prada unei mobilităţi nervoase, fără putere de stăpînire. Rămase necontenit cu capul în pămînt şi nu ridică ochii nici cînd Mihnea, ajungînd grupul, apucă pe Dumitru de braţ şi curmă diferendul cu un pretext atît de debil şi stupid, că-l făcu să-şi muşte buzele mai tîrziu...

— Ia lasă domnişoarele, domnule... eu te-am invitat la un ceai, nu să-mi scandalizezi lumea din partea locului...

Dumitru rîdea cretin şi molfuz, iar fetele se întoarseră toate trei, tot ca la comandă...

Lui Mihnea, care trăsese pe Dumitru, de circumstanţă, în gangul cel mai apropiat, i se păru că a reintrat definitiv în întunericul din care vroia să iasă. Şi toată această poveste, de o jumătate de an, singura pe care o ţesuse şi el din vis şi roze, iată, eşuase atît de lamentabil, în acest gang muced, negru şi străin, lîngă acest rîs idiot, care-şi recăpătase curajul şi care răsuna în atît de înfiorătoare şi sarcastice modulaţii, între zidurile reci şi sonore.

— Nu ne e dat nouă de filozoafe d-ăştia, mă mînzule ! îl mîngîie Dumitru, confirmînd satisfăcut durerea descurajării totale, înfrîngerii definitive a lui Mihnea.

Iar acesta se tîra mut şi distrus, după pasul lui, fără voinţă, după rîsul lui, înapoi, în lumea lor, în lumina şi în zgomotul deşucheat al oraşului, cu nesfîrşite mahalale, cu subsoluri suspecte de cafenea, cu grădini de vară îmbrăcate în miros greu de carne friptă, cu valuri de vin astringent şi cu vulgare cîntece de ţigani porcoşi.

Într-una din aceste grădini îl atrase Dumitru şi aci îi înecă trista lui dispoziţie, cu ajutorul chilelor de vin şi-al sticlelor de sifon şi cu rîsul lui răsunător şi iscat din nimic. În cele din urmă izbuti să-l înveselească, şi Mihnea se umfla acum de rîs, la gîndul ce va păţi bunul său prieten cînd se va reîntoarce acasă, atît de tîrziu şi atît de afumat. Îi povesti cum i s-a întîmplat lui însuşi, dar din delicateţe se feri să meargă cu destăinuirile pînă la chipul cum avusese loc împăcăciunea cu Vevé. Totuşi Dumitru izbuti să-l tragă uşor de limbă şi, curios, toate amănuntele acelea, în loc să-l turbure, să-l întunece, era clar, îi produceau nespus haz şi interes. El însuşi îi împărtăşi cîteva amănunte picante şi chiar, spre dimineaţă, ajunse cu altruismul pînă acolo, că îi acordă îngăduinţa să-l viziteze din cînd în cînd, chiar şi în lipsă...

— Înțeleg, înțeleg și *merci*, făcu Mihnea voios... Vrei să mi-o *pasezi* iarăși înapoi... Nu, puiul meu, asta n-o s-o mai vezi...

Fu rîndul lui Dumitru să se prăpădească de rîs :

— Nu *ți teme*, îl asigură el... pînă nu termin cu licența, asta nu se va întîmpla : trebuie să fiu nebun, înțelegi, casă, masă, fată, leafa merge... îți închipui că eu sunt imbecil ca tine să scap așa comoară din mînă ? Și atunci, mișelule, peste doi-trei ani, dacă ai vrea să-ți reocupi locul, bucuros îți rezerv ție prioritatea... dacă nu, de ce să nu fac serviciul ăsta unui alt student tînăr, plin de voință și cu drag de carte... Dar parcă văd, ticălosule, cum ai să te ții de mine și să mă implori...

Și lui Mihnea îi plăcu cinismul celui mai bun prieten al său ; fericit, întărit, luminat pentru vechea viață, pe care voise s-o părăsească, îi jertfi iarăși cîteva chile de vin și lovi, de fiecare pahar dat peste cap, cu pumnul în masă :

— Dumitre, fătul meu, te iubesc... cu tine alături, mă, mă resimt iarăși om, mă ! mă resimt de piatră, mă tipule...

Și-i fu dat astfel lui Mihnea să încheie acest an de activitate studențească, marcat pe listele examenelor atît de elogios, cu un ultim succes, a cărui imensă valoare, nici atunci cînd îl repurtă, nici mai tîrziu, nu știu s-o așeze la justa ei însemnătate.

Cum se urnea astfel pe înserat, tîmp și greoi, cu suflet mort, la amintirea serei de mai înainte, cînd ochii cu misterios strălúci ai Arinei pieiriseră pentru totdeauna din viața lui din nou pustie, Mihnea întîlni, în schimb, grăbind, cu mers vibrînd, de forme plinuțe, strînse în vestminte rămase cam mici, pe doamna Polixeni Nisipoiu. Îi bănui chiar din urmă identitatea și cînd o depăși văzu că nu se înșelase. O salută larg, deși necontenit ceremonios, și cu satisfacție atît de deplină, că mișcarea de surpriză și de îngrijorare de pe fața Polixeniei se prefăcu deodată în zîmbet nehotărît și neutru. O întîmpină cu cea mai aleasă mostră din bogăția-i verbală, dar fu cu neputință s-o înduplece să-l însoțească doar un singur ceas pînă la noua-i locuință. Îndîrjirea ei atît de neclintită nu știu pînă la urmă cui s-o atribuie ; faptului că de mult n-a

mai încercat s-o vadă sau, ceea ce s-ar fi arătat mai grav desigur, ideei, care-l năpădi în cele din urmă, că o încondeiase prea din cale-afară credulului domn Nisipoiu, în seara memorabilă a celei mai dramatice părăsiri de domiciliu din lunga-i carieră de chiriaş sentimental.

Orcare ar fi fost împrejurarea adevărată care determina pe coana Polixeni să nu-l urmeze, Mihnea observă un lucru totuşi : că prezenţa şi insistenţele lui au un pronunţat efect de înecată dar sigură revenire pe figura încăpăţînatei şi că zîmbetul ei redevine, cu fiecare vorbă nouă şi dulce, din ce în ce mai mieros.

Atacă atunci cu putere coarda sentimentală : îi şopti cele mai drăgăstoase cuvinte, o tutui şi o imploră pe nume, îşi aminti cu efuziuni de cea mai sublimă mulţumire, misterele corpului ei, despre care îi declară sub greu jurămînt că nu le-a mai găsit la altă femeie...

— *Merçi,* îi răspunse ea pe jumătate transportată... De aceea te-ai mutat la Balamance...

Mihnea îşi duse atunci mîna la frunte. Era luminat ! Îi dovedi, cu puteri de convingere redublate, că s-a mutat anume la Balamance, pentru a fi tot de dînsa aproape, că a dat necontenit tîrcoale chiar din prima zi prin fundătură, şi că în fiecare seară, mai ales la început, era răpus de jale că n-a revăzut-o... De cîte ori nu avusese cu Vevé discuţii, că-l întrerupea uneori cu vreun sărut, tocmai cînd el era cu gîndul la dînsa... Parcă-i cetea în gînduri, *meduza* aceea, pe care în cele din urmă a trebuit s-o lase, căci ridicase pretenţii de căsătorie...

Şi la insistenţele Polixeniei îi povesti, de-a fir a păr, cum „nemernica îl înşelase" cu cel mai bun amic, cu fratele lui de suflet, noutate despre care coana Polixeni părea informată şi pe care o primi cu un foarte semnificativ surîs : „mă aşteptam eu !" Asta cam ciupi puţin amorul propriu al lui Mihnea, care încă de la început, din spirit de îngîmfare, înclina să-i dea pe faţă toată şurubăria ; dar o mai atentă scrutare a consecinţelor imediate îl făcu să lase deocamdată relatările lui în prima formă, şi chiar observă oarecare succes în poza de înşelat...

Ba încă... Pentru că la urmă de tot coana Polixeni conveni să-i dea întîlnire, chiar mîine, la dînsa acasă însă, la o

oră după-amiază. Găluşescu, chiriaşul odăii, era tocmai în provincie, unde trebuia să mai rămînă cîteva zile : plecase să lichideze cu toată averea lui imobiliară, pe care o oferise coanei Polixeni, cu învoiala ca să-l ţină la dînsa pînă la săvîrşirea din viaţă şi să-i facă atunci cele de moarte.

— La noi se simte nespus de bine, informă Polixeni mai departe pe Mihnea. Aproape i-a trecut de năduf şi el crede că-i port noroc... însă m-am gîndit ce să fac cu averea aceea după moartea lui şi mai ales cum să stau eu prin judecăţi, de ceartă cu neamurile sale ? Am chibzuit că e bine să şi-o vîndă singur şi nouă să ne aducă banii „licizi"... Ne-a scris că a strîns pînă acum şapte sute de mii... mai are de vîndut un petec de vie şi va lua şi pe-ăla vreo şaizeci-şaptezeci de mii... După care se va reîntoarce...

Cît priveşte pe domnul Nisipoiu, la ora pe care i-o oferea coana Polixeni lui Mihnea, se afla la instrucţie, unde acum se găseşte tare ocupat. Abia dacă vine pe la şapte-opt seara...

Mihnea avu grijă să nu se despartă de ea, pînă nu luă şi dete chezăşie, prin colţuri mai obscure, de uliţe neumblate, cîteva săruturi prelungi, care, avu limpede impresia, c-au sfărîmat complect orice urmă de pică în sufletul celei atît de dorite. Dar el nu prea ştiu să citească în ochii Polixeniei care de la un timp se strîngea tot mai pătimaşă într-însul, făcîndu-l să dorească venirea acestui minunat mîine, cu cea mai teribilă viteză. Ah, ochii aceia erau grozavi ; în ei se răsfrîngeau toată umilinţa la care o supusese domnul Nisipoiu cînd îi aruncase în faţă scîrbăciunile destăinuite de nevinovatul băiat, toată indignarea obrajilor pălmuiţi, odată cu crîncenele noutăţi, de lătăreţele palme conjugale : în ei ardea acum focul cumplit al răzbunării.

Sărmanul Mihnea, el care era convins pînă peste urechi că un sărut pătimaş, cum numai el se pricepe să aplice pe buze rebele, e în stare să topească orice sloi şi orice rezistenţă, de unde putea şti oare, biet provincial, cît preţuieşte un dor de răzbunare în sufletul unei fiice pur sînge de fundătură bucureşteană ? Abia ajunsă acasă, răsuflînd în şuierături scurte de grabă şi de punere la cale a planului răsplătitor, coana Polixeni se şi apucă să mărturisească soţului ei pricina întîrzierei :

— S-a luat după mine, nu şi nu, că să mă duc cu el... E, stai că am să te învăţ eu, mi-am zis... Şi l-am poftit aici mîine la patru... i-am spus că tu abia pe la opt dacă te întorci... Aşa că fă ce-i face, roagă-te de domn consilier să-ţi dea drumu' înainte, cum ţi-a mai dat şi atunci, cînd cu parastasu bietei mame, de a văzut Gălueşescu cum ne îngrijim noi de morţi, da de ăi vii...

Domnul Nisipoiu strîmbă din nas cît priveşte Gălueşescu ; potrivеala cu acesta nu-i prea plăcea dumnealui şi poate de aceea coana Polixeni tot aducea vorba de ea, ca să-i vîre mai adînc în convingere ideea că propunerea a venit de la bătrîn. Însă erau opt sute de mii de lei la mijloc, şi-apoi juridiceşte nu se arăta nimic obscur în toată împrejurarea. „Captaţia voinţei", hm ! Asta ar mai fi fost ceva, dacă era vorba de-un testament. Însă în afaceri, coana Polixeni se arată condusă de-un bun instinct... ea pretindea bani lichizi şi un act solid de danie cu compensaţia unei bune întreţineri... Mai era fiscul la mijloc care la daniile între streini stoarce cu nemiluita pe dăruiţi ; dar rămînea să vină Gălueşescu cu banii, şi atunci domnul Nisipoiu, care „nu se amesteca", va trebui, vrînd, nevrînd, să-şi dea şi dînsul o părere.

Cît despre noutatea cu întîlnirea lui Mihnea, ea indispuse puţin pe Nisipoiu ; insistenţele aventurierului pe lîngă coana Polixenia îi treziră în adîncuri vechile resentimente. Însă stratagema soţiei sale îl ului ; dacă ea a făcut asta, înseamnă că e o strașnică femeie şi conu Nisipoiu se simţi mîndru de ea. Reîntoarcerea lui înainte de o anume oră şi pedepsirea nemerniculuі treceau desigur pe-al doilea plan. Avea să-i arate el, nu-i vorbă, cu vîrf şi îndesat. Dar principalul era că Polixenia răscumpărase totul cu acest drăcesc plan al ei ; sinceritatea nu-i mai putea fi pusă în nici o cumpănă şi domnul Nisipoiu fu acum sigur că tot ce-i spusese ea privitor la aventura cu fostul chiriaş fusese adevărat ; canalia căutase s-o dobîndească prin toate mijloacele : cu ochii, cu gura, cu mandolina, pînă şi cu promisiuni de daruri. Dar o să-i dea dumnealui mîine un dar !... Ca slujitor al instrucţiei criminale, se gîndi chiar să ceară ajutorul forţei publice şi să-i trîntească haimanalei un proces no. 1, să ştie cu cine-a avut de-a face... Totuşi

după prelungi dezbateri interioare, negăsind o definiție legală, convenabilă, pentru fapta ce urma să se săvîrșească, i se păru mai nimerită o chelfăneală amarnică și discretă, cu storurile trase și cu ușa încuiată...

A doua zi după-masă, el depuse un zel fără pereche, tocmai ca să-l găsească domnul consilier cu o bună treabă la activ și astfel să poată obține mai ușor învoirea. Ascultă aproape toți martorii, căci domnul consilier avea atîta încredere în subalternul său încît îl lăsa totdeauna să facă toată instrucția el singur. Punea întrebările atît de meșteșugit și transcria răspunsurile atît de clar, că domnului consilier nu-i mai rămînea decît să iscălească. Totuși, pentru a nu-și eluda îndatoririle, domnul judecător readucea învinuiții, le repeta întrebările, le reamintea răspunsurile și, fără a mai întreba dacă stăruiesc în ele, se mulțumea să îngăime un „așa e ?" pe nas, grăbindu-se apoi să iscălească. Evident că interogatoriile de însemnătate mai mare, socială sau politică, erau lăsate totuși pentru venirea domnului consilier.

Pentru azi însă erau la rînd pe condică tot felul de lucruri mărunte, pe care Nisipoiu se gîndea să le dea gata în trei-patru ore. Iată de ce se reîntoarse la palat cu un sfert de oră înainte de unu... Dacă pînă la patru și ceva le dă gata, la cinci e acasă ; tocmai bine, cînd domnișorul, care ca tot domnișorul trebuie să mai întîrzie și el ceva, a sosit și e în plină vervă de craidon...

Și domnul Nisipoiu, care era acum la a șaptea cercetare, întreabă înainte :

— Va să să zică nu recunoști că ai săvîrșit viol asupra dumneaei Stanca Grigorie Pătrulescu din fundătura...

— Nu, domnule procuror, a fost de bunăvoie...

— Hm... de bunăvoie... Bagă bine de seamă ce spui, băiete...

— Așa e, să trăiți, domnule procuror...

— Bine, atunci povestește singur cum au decurs faptele...

Dar învinuitul povestește fără ordine, tărăgănește cuvîntul, se contrazice. Și coana Polixeni, de bună seamă, n-o să poată ține pe nebun prea multă vreme peste ora convenită...

— De ajuns, de ajuns, vrei să încurci lucrurile dumneata, dar nu merge, să vie un martor...

Cu aducerea indivizilor cari trebuiesc ascultaţi, domnul grefier găseşte firesc vreme să-şi arunce iarăşi puţin gîndul acolo unde-l doare. Probabil c-o să-l ia cu dulceaţă, cu cafea, cu diferite pretexte, dar numai să nu bănuiască... mizerabilul...

— Numele d-tale...

Martorul îşi fixează identitatea şi domiciliul... Domnul Nisipoiu ascultă distrat şi trece cu mîna lui răspuns cu răspuns în dosar. Ar vrea să treacă mai repede peste toate aceste formalităţi, dar conştiinţa profesională nu-l lasă... Orice s-ar întîmpla, peste ea nu poate să treacă domnul Nisipoiu ; de aceea cîteodată e nevoit, din cauza atenţiei care fuge necontenit departe, să repete întrebările ca să nu greşască răspunsurile, sau ca să le prindă mai adînc sensul. Astfel timpul se scurge mai repede, în vreme ce treaba merge mai încet... De aceea dumnealui caută, mai ales acum, după patru, să alunge orice gînduri străine de ancheta de faţă... Şi cu toate acestea, gîndurile vin, se întorc supărătoare, ca un stol de ciori plicticoase, alungate cu o zburătură fără efect...

— Va să zică n-ai auzit nici un strigăt de ajutor venind din tufiş ?

— Strigăt ?... strigăt... domnule judecător, am auzit eu... da mai mult semăna a gemăt.

— Cum gemăt ? De durere, vrei să zici ?

— E, de durere pă dracu... d-aşa durere să am parte toată viaţa.

— Vorbeşte cum trebuie, băiatule, aici te afli în faţa justiţiei.

— Să trăiţi, domnule judecător, îi plăcea... că d-aia am zăbovit şi eu ca să aud... că, iertaţi-mă, aşa e omu... dacă ţipa ca din gură de şarpe sărcam eu, he, he.

Domnul grefier se mişcă nervos în scaun. Răspunsurile martorului nu-i plac şi pentru că lungesc discuţia şi pentru că presimte în ele sămînţă de nesinceritate. Şi-apoi mai e ceva: mizerabilul o să se grăbească să treacă la fapte. Polixenia atunci... hm, ce-ar putea să facă ea atunci... ? hm... desigur... nu-i rămîne decît să invoace un binecunoscut şi atotfemeiesc pretext, care o ia uneori şi înaintea aşteptărilor. Uite, lui Nisipoiu îi pare rău că n-a stat de vorbă mai pe larg cu ea, plănu-

ind din timp toate răspunsurile și mișcările care trebuiau făcute în caz de întîrziere... He, da îi dă ei în gînd...

— Cum zici dumneata ?... Care va să zică striga ca din gură de șarpe...

— Nu, domnule judecător, tocmai asta zic, că dacă ar fi strigat ca din gură de șarpe, săream eu... Pe cînd așa, stam și ascultam ca omu'...

— Ascultă, băiatule, te rog să răspunzi frumos aici : or nu striga... asta să răspunzi dumneata, aici nu e timp de glumă și poveste...

— Mi-ați spus să spun tot ce știu...

— Dar despre ei, nu despre dumneata... Ei, spune acum... se văita or nu se văita ?

Și bătînd cu energie în masă, domnul grefier zîmbea luminat : He, ce să nu-i dea ei în gînd... Femeia e femeie... cînd vrea ea...

— Păi aici e aici meșteșugu', dacă-mi dați voie, dom'le judecător, răsună și glasul martorului. Ala nu era vaiet, cum să zic... de... cum să zîc... vătămătură.

— Dar cum era ?...

— Hm... femeia, nu știți dumneavoastră... femeia e femeie... strigă de plăcere și zice c-o doare... cînd vrea ea...

Hotărît lucru, domnului grefier nu-i place cîtuși de puțin acest bandit de martor, potriveala asta de vorbe, tocmai cu ceea ce gîndea dumnealui, îl supără și-l îndîrjește și pînă la urmă domnul grefier izbutește să stabilească deplina complicitate a informatorului cu învinuitul. Atunci răsuflă parcă ușurat. Trebuia să ajungă aci dintr-un imbold ceva mai amplu decît acela pur și simplu al stabilirei dreptății : din nevoia de a restabili intactă sinceritatea femeii, pe care acest vlăjgan nespălat și cu ochii colorați felurit vroise s-o zdruncine în sufletul lui. Îi întocmi astfel mandatul de arestare ca un omagiu adus curățeniei sufletești a coanei Polixenii. Dar timpul trecea totuși și ancheta asta îndelungă și obositoare a unui viol banal ca oricare altul nu mai făgăduia să se mai termine. Și după ea mai rămîneau atîtea cercetări înscrise pe condică... iar domnul consilier întîrzia... E patru jumătate acuma și Mihnea Băiatu trebuia să fi sosit... Și martorul care venea la rînd (ăsta mai rămăsese !) era surd și nesigur... el nu auzise nici un strigăt, dar văzuse oarecare ceartă... Văzuse după gesturi și după buze... Și după ce nelegiuirea se terminase... Probabil ivirea

lui zădărnicise repetarea isprăvei şi de către informatorul introdus în cauză. Însă nu reieşea din depoziţia lui opunerea hotărîtă a femeii ; indivizii afirmau că totul se petrecuse cu învoirea ei şi diferendul pe care-l surprinsese surdul, se referea doar asupra unei neajungeri la o sumă anticipat convenită...

Însă din atitudinea reclamantei, din înfăţişarea ei, din desperarea zugrăvită pe faţă, din certificatele ce prezenta, se vedea limpede că nemernicii minţeau cu străşnicie. Prezumpţiile erau puternice, dar mărturiile insuficiente... Şi domnul Nisipoiu, pentru care primatul dreptăţei era supremă datorie şi ţintă, se găsea cu totul încurcat...

— Alţi martori n-ai mai avea de propus dumneata ?...

— N-aş mai avea... de unde să am ? scînci femeia, cu glasul înăbuşit, văzînd că biata ei dreptate începe să-i fugă de sub picioare...

He, dacă ar fi avut el timp, domnul Nisipoiu ar fi luat din nou în cleştele interogatoriului lui strîns şi drept pe haimanalele astea, care rînjeau imperceptibil, calme şi satisfăcute... Dar era acum cinci fără un sfert... Haimanaua cealaltă trebuie să fi sosit de un sfert de ceas şi... şi trebuie să fi început primele asalturi... Iar domnul consilier întîrzia, peste fire şi peste obişnuinţă. Şi-n capul grefierului plutea într-una, din ce în ce mai insinuant, rînjetul complicelui descoperit adineauri şi introdus în cauză : „He, femeia, nu ştiţi dumneavoastră“... Iar timp şi răbdare suficientă lipseau tocmai acum domnului grefier, ca readucînd la adevărata lumină cauza ce tocmai se străduia să descoase, să poată alunga toate aceste bănuieli infame şi descurajatoare. „He... strigă de plăcere şi zice c-o doare“... Ei, drăcia dracului, dar ce s-o fi întîmplat cu domnul consilier ! ?...

Mihnea a sosit într-adevăr la fosta lui gazdă încă de la patru... Coana Polixenia l-a primit tandră şi decoltată, drace ! şi cu nişte ochi atît de sfredelitori !... L-a poftit în odaia primei lor bucurii, care servea şi de dormitor şi de sufragerie... Mihnea a întrebat-o puţin nedumerit :

— S-a întors bătrînul ?...

— Nu încă... dar dacă te pomenești cu el pe neașteptate ?...

Și Mihnea a pătruns în odaia depărtată de stradă, nepăsător și zglobiu, copleșit pînă-n microscopice ramificații, de senzația aceea firească momentelor premergătoare supremelor și stăruitor așteptatelor fericiri. Chiar de la început el sfărîmă, cu sărutări patetice și cu gesturi bărbate, tentativa de lungă și de departe adusă conversație a coanei Polixeni. Dar dînsa s-a ținut voinicește dinaintea tuturor asalturilor ; l-a mustrat că prea e grăbit și prea merge de-a dreptul la faptă, ceea ce presupune lipsa unui sentiment propriu-zis, ci numai dorință de satisfacere momentană. Dar el a protestat cu toată energia, explicîndu-i cu o logică zdrobitoare pentru dînsa, și cu lux de sărutări și îmbrățișări, ca argumente palpabile, că orice sentiment nu poate fi dovedit mai bine decît tocmai prin manifestarea lui, mai ales în ce-i privește pe dînșii, cari nu sunt la prima încercare.

Argumentațiile ajung fatal iar la faptă, căci Mihnea are cu atît mai mult la îndemînă, pe măsura trecerei timpului, pe cea mai solidă din toate : posibilitatea revenirei domnului grefier... He, dacă ea ar fi primit să vie la dînsul, ar fi văzut cum știe el să se poarte cu o femeie, pe care o atît de lungă trecere a timpului n-a izbutit să i-o șteargă din suflet... ceea ce însemnează „că amorul curat a vegheat totdeauna acolo". Coana Polixeni rezistă desperată, și la logică și la faptă, dar din ce în ce mai puțin stăpînă pe mișcările ei... și blesteamă în gînd pe d-l grefier... Încă e șase fără un sfert. Dacă e tont și imbecil ce să-i facă ? Ar trebui acum să-i tragă o lecție să-l învețe minte... Hh !...

— Nu mă iubești, nu mă iubești, acum am văzut ! bolborosește ea în neștire, pe trei sferturi zăpăcită, celui ale cărui brațe o strîng acum s-o înăbușe. Și-i scapă iarăși, sleită de puteri, refugiindu-se într-un colț și rîzînd, rătăcită, cu ochii pleoștiți de torpoarea rutului desțelenit.

Dar ochii aceștia se cască largi, parcă să cuprindă mai bine în înțelegerea lor ce se petrece în jur ; și deodată luminile lor tresar de grijă și spaimă. Mihnea și-a apucat pălăria și se îndreptă spre ușă ; din dreptul ei salută cu eleganța-i obișnuită, cu care a impresionat-o într-atîta la prima lor vedere :

— Scumpă doamnă, regret foarte mult, dar a trecut un ceas și jumătate de cînd am venit : e pericol și pentru mine și pentru dumneata... dacă mai întîrzii.

— O, n-avea nici o grijă, geme ea sfîrşită... Cînd îţi spun că el vine de-abia după 7.

— Cu toate astea, face Mihnea înclinîndu-se din nou... văd ceva schimbat în dumneata... Nu mai eşti aceeaşi de demult, aceea pe care am iubit-o cu atîta putere de aproape... şi de departe, în tăcere...

Bănuieşte ! trebuie să deducă fatal coana Polixeni. Şi asta din pricina tontului, a imbecilului, a dobitocului ăstuia, care într-adevăr merită toate coarnele din lume. Şi pe urmă, ce drăguţ ştie să vorbească şi canalia asta, de faţă... Mizerabil, mizerabil, dar drăguţ... Oricum, dacă domnul Nisipoiu şi-a voit-o, ea ce poate să facă ? Consemnul ei e să-l reţie...

— Rămîi, geme ea din nou, moale, întinzînd braţe moi de ceară şi lăsîndu-şi pleoapele să cadă pe ziua din afară...

Şi un ceas întreg trebuie să-l reţie astfel necontenit. Şi încă un sfert de ceas. Pentru că imbecilul, idiotul, tîmpitul, dobitocul, găgăuţul, dovlecelul dracului întîrzie într-una. Iar Mihnea n-ar mai pleca de lîngă această comoară ascunsă, cum nu i-a mai fost dat alta să întîlnească în viaţă... Dar el însuşi este o comoară dulce, şi coana Polixeni trebuie să-l deştepte acum ea din beţie, şi să-l îndemne să fugă, pentru că a sosit timpul de întoarcere.

— Ţi-am spus eu, puişorule drag !... el nu vine decît peste şapte... tu trebuie să ai încredere în mine... acuma du-te, du-te... şi gîndeşte-te la mine toată vacanţa, cum am să fac şi eu... şi haide, haide... iacă, ultimul sărut... dar nimic mai mult... pentru că aş muri, dacă ţi s-ar întîmpla cel mai mic rău...

Mihnea a ieşit pe poartă, beat, clătinîndu-se... Fericirea asta a fost într-adevăr potolitoare ; şi cine-i poate spune lui dacă mult visata doamnă din lumea mare, sau cea mai teribilă vedetă de cinematograf îi poate acorda una la fel... ? Dacă frumoasa şi savanta Arina ar fi putut să substituie, cu toate farmecele ei aparente, unicul...

Ah, Mihnea trebuie să recunoască : încheie în chipul cel mai neaşteptat, cel mai strălucit, şi acest an universitar... Ah, delicioasă cenuşăreasă din Fundătura Şapte Fîntîni, blagoslo-

vită de Dumnezeu cu sfîntul tău secret, astăzi chiar c-ai întrecut toate marginile și toate așteptările...

La al doilea colț de stradă, Mihnea trebuie să întrerupă dionisiacul său ditiramb ; pe trotoarul celălalt înaintează ca un cal de camion, grăbit de bici nemilos, domnul Nisipoiu, căruia domnul consilier i-a trimes vorbă la ora cinci să continue toate anchetele, în liniște, pentru că motive importante familiare îl reține pînă la 7. În orice caz să nu plece, pînă nu vine dumnealui să iscălească...

Cu gest larg, de largă efuziune, de fericire, de recunoștință, Mihnea ridică pălăria și salută cu gest de tenor italian sub balconul primadonei... Și d-l Nisipoiu se înăbușă, tușește, asudă și încurcat, orb, apoplectic... răspunde.

Aici, în încăperea asta răcoroasă și mucedă, Mihnea Băiatu are timp berechet să perinde în amintire anii săi universitari... Penultimul se deosebește tocmai prin aceste mărunte, dar tocmai de aceea atît de numeroase întîmplări, însemnate ori meschine, de obicei vesele, în orice caz cu rezultat totdeauna luminos și fericit, dar care acum îl revoltă și-l dezgustă...

Iată, peste cîteva săptămîni ar fi să se împlinească anul de cînd coana Polixeni l-a poftit la dînsa să se răzbune crunt pentru mișeleasca lui purtare și zîzanie ; de cînd deci, neștiutor și nepăsător, Mihnea s-a vîrît în vizuină de fiară, crezînd că intră — și ieșind într-adevăr ca dintr-o cămară de paradis ! Timpul care s-a scurs de atunci — anul acesta din urmă, an universitar care începe în octombrie, cînd plutesc în aer mirosmele revederilor și se termină în iunie, odată cu teii, cu examenele și cu despărțirile tandre — îl înfioară în schimb cu liniile lui puține, scurte și prea colțuros zigzagate, oprindu-se brusc și ametitor în acest beci de temniță, cu ochiuri de fereastră în cerul albastru și dulce, tăiat, în pătrate ruginite, de puternice zăbrele.

Mihnea privește în acest trecut apropiat cu spaimă și cutremur : dar, oricine ar putea vedea limpede la dînsul spaimă și cutremur pentru ce-a fost — și nu pentru ce are să fie. De urmările care vor fi, cine știe, nu s-ar putea spune nici de ele că foarte puțin îi pasă ; dar el e încă, doar, sub semnul de

groază al acestor zigzagări de fulger, care înseamnă ultimul lui an de viaţă în preajma universităţei.

Linia frîntă de foc începe desigur cu un punct luminos, vai, atît de luminos şi de candid ! Era ceva în oraş, în ziua aceea, nici nu se sileşte să-şi aducă bine aminte ce... destul că era una din acele zile cu freamăt şi mulţumire, în care se petrecuse un eveniment însemnat... Un doliu naţional, ah da... Destul că lumea forfotea pe străzi sub soarele acela matinal, cald şi dulce de toamnă... se plimba veselă şi fericită... sub mingîierea aceasta cerească... Sau poate că a fost atunci, cînd cu schimbarea guvernului, dar astfel era de neînţeles de ce străzile erau mai pline de femei, decît de bărbaţi, se pare ; sau poate tocmai lui i s-a părut aşa, din pricina acestui considerabil eveniment al vieţei lui, care a întunecat atîtea evenimente politice, cîte s-au petrecut în toamna aceea, şi care a tivit cu aur orice zi de doliu naţional...

I s-a întipărit în schimb atît de bine şi locul : era în Piaţa Palatului regal şi tocmai da să urce trotoarul Căii Victoriei, din faţa Hotelului Metropol.

Nu trecuse bine o săptămînă de la venirea lui în Bucureşti şi tocmai făcea planul cum să vestească pe coana Polixeni Nisipoiu, a cărei arzătoare imagine intimă îl frămîntase şi-l năucise toată vara... Bătrînul Găluşescu îl încurca mai ales cu prezenţa lui neregulată şi poate chiar statornică în casa pe care şi-o alesese să-şi ducă restul vieţei...

Cînd deodată auzi, clopoţel de argint, la un pas de dînsul, la un pas înainte, răsunînd clar şi precis, ca glasul de pe drumul Damascului, în vuietul confuz al talazurilor de capete :

— Unde e ?... unde e ?...

Abia acum îşi dădu seama că drept înaintea lui, cu un pas înaintea lui, era Arina, cu talia ei zveltă şi cu pasul ei săltat... într-o parte era Maricica, într-alta vipera, cu silueta fină şi elegantă, întocmai ca a Arinei.

— Unde e, frate, unde e ?... răsună din nou şi mai tare şi mai curios glasul Arinei... Unde este Mihnea Băiatu ?...

Şi ochii ei scormoneau prin grupurile dinainte, în vreme ce tovarăşele de drum, care o avertizaseră, nesimţit probabil, roşii şi cu nasul în pămînt, tăceau chitic. Atunci, într-o scăpărare de înţelegere, Arina întoarse capul înfricoşat încoace şi ochii ei se opriră fericiţi şi îngroziţi în ochii lui Mihnea. Şi-n aceeaşi clipă un chirăit sălbatec, care întoarse toate privirile

încoace, răsună în această zi de doliu național, or de gravă schimbare politică, sub soarele matinal și călduț de toamnă, sub albastrul de-o puritate năprasnic de dulce, atît de fără de sfîrșit și fără de prihană.

Pe urmă pasărea speriată își trase pe cele două prietene lîngă dînsa și se topi strînsă de ele, ferită în rîsul lor abia reținut, în marea de capete. Și Mihnea, care atît de puțin se mai gîndise la *Teoria eroarei* și la *Istoria* lui Fouilleé, nu fu în stare, în acea clipă surprinzător de divină, să îngîime nici un cuvînt, nu avu prezența de spirit să se plece profund, cu un salut larg, răspunzînd :

„Aici se găsește robul vostru prea plecat, domnișoară !...“

...cum se gîndi, abia hăt pe urmă, că ar fi putut să facă și venindu-i să se dea cu capul de pereți că nu s-a gîndit la timp...

Al doilea punct luminos l-a găsit prin preajma Fundăturei celor Șapte Fîntîni.

Era atît de limpede de priceput de ce Mihnea Băiatu avea drum, în ziua aceea, prin partea locului... dar lui i s-a părut uimitor de bizar să se pomenească tocmai aci, înfiripîndu-se ca o a doua minune, din ploaia galbenă de soare a după-amezei de toamnă, cu Arina...

Venea cu Maricica din partea opusă, pe același trotuoar, și aveau să se întîlnească față în față... Mihnea a dat drumul pleoapelor să clipească repede, repede, pentru a sfărîma vedenia, dacă există într-adevăr... Și se minuna chiar, simțind cum i se amestecă surprinderea cu bucurie, că a început să fie bîntuit de această din ce în ce mai stăpînitoare fantomă. Un semn fatal al vieței, care i se deschidea de acum înainte, în orice caz ! Mihnea strîngea însă în zadar ochii. Orcît de scăldată în aureola prea galbenă de toamnă, Arina era Arina, copil frumos întrupat de raze, dar întrupat, viu, înaintînd și adiind încoace prin învelișul minunat de măiestre linii și forme, melancolia vagă și dulce de văpaie calmă, domolită de constrîngeri. Și totuși, în tăcuta mahala retrasă, genunchii ei superbi și înalți puneau în demersul lor, sub tivul fluturător al rochiei, un ritmic și neogoiat avînt...

Fetele văzuseră și ele pe drumețul care venea împotrivă și consimțeau, în schimb de priviri înveselite, că o soartă vrea să se pecetluiască într-un anume fel... Dar pe buzele Arinei pierise orice urmă de zîmbet și numai genunchiul ei continua să-și zvîcnească înainte voința de a nu șovăi dinaintea oricărei

întîmplări. Iar Mihnea, care auzise în adîncul capului, răsunînd ca sub o boltă cu ecouri profunde, categoricul comandament : „Acum ori niciodată" — se simţi, într-o clipă, iarăşi laş şi imbecilizat, şi toată dîrzenia lui de a fi el însuşi şi faţă de această zînă, coborîtă din turn de cărţi şi ameţitoare înţelepciuni, o simţi risipindu-se ca printr-o sită, cu fiecare nou pas cu care se apropia. Se agăţă deci cu disperare de ultima posibilitate, care mai rămînea şi se trezi rugîndu-se, ca un prosternat dinaintea icoanelor, în pragul unui mare pericol : „Dumnezeule, Doamne ! Să rupă ea zăgazurile !... Să mă întrebe ea, întîi !... Dumnezeule mare !..."

Şi privind-o drept în ochii cari îl priveau cu egală stăruinţă, îi ruga fierbinte, cu vocea clară a privirilor lui : „Haide, opreşte-mă, întreabă-mă, divinitate coborîtă în calea mea..."

Minunea se făcu...

Auzi şi crezu că e încă închipuirea lui, care s-a întors zănatec din strînsele ei încheieturi : era vocea de argint, care răsunase în Piaţa Palatului regal acum cîteva zile, rostind, strigînd imprudentă şi ameţind ca o vrajă, numele lui. Acuma, acelaş glas, cu prelungi vibraţii şi adînci rezonanţe, îl întreba calm şi sigur, fără nici urmă de şovăire, de învălurare :

— Domnule, dacă nu vă supăraţi de întrebare, poate staţi pe aci pe-aproape... N-aţi mai văzut pe drumul pe care veniţi bilete de închiriat ?... Iată, batem oraşul de două zile, eu şi prietena mea, ca să găsim o locuinţă convenabilă şi ne e cu neputinţă...

Şi ca la rostirea unui descîntec, Mihnea se simţise pe dată dezlegat de orice sfială, liber de orice nod în gît, dispus la cele mai mari fapte. Va să zică nu-l întreba, întîi şi întîi, dacă a auzit cumva de filosofia postcartesiană sau măcar de teoria eroarei. Îi vorbise în limbajul lui, iar acum Maricica încerca să explice tot în acelaş limbaj firescul acestei întrebări, făcute fatal în condiţiunile în care a fost făcută, pe astfel de vremuri, cînd Capitala gemea de un exces considerabil de populaţie şi cînd specula prospicia fără nici o jenă, cinică şi ucigătoare, prin toate colţurile şi în toate fundăturile ? Camere mobilate, domnişoarelor scumpe ? Haida, de, dar asta e specialitatea lui...

Cu o promptitudine de cuceritoare eleganţă, Mihnea s-a arătat gata să-şi jertfească orice timp, orice ocupaţie, pînă nu va găsi o cameră pentru Arina : Maricica n-avea nevoie, pentru că stătea cu părinţii în Bucureşti. Deocamdată Arina locuia

la dînsa, dar ţinea nespus să aibe camera ei. Pînă anul trecut locuise la cămin ; însă acum, ca asistentă, nu mai făcea... Îşi ceda locul bucuros pentru o fată lipsită de mijloace... Dar, în afară de asta, cu viaţa aceea de pensionat se plictisise :

— Vreau, domnule Băiatu, să gust puţin din aerul libertăţei.. ah, vreau să fiu student, cu adevărat — observaţi bine, domnule Băiatu, am spus student, nu studentă...

Maricica o certa în glumă pentru acest început de licenţe verbale şi explica lui Mihnea că e o nebunatecă mai mult făcută decît născută, şi care nu trebuia luată în serios. Dar spera că în curînd se va dezamăgi de avînturile ei de libertate şi va bate din nou la uşa bunei prietene, să împartă iarăşi frăţeşte mica-i cămăruţă...

Mihnea simţea cum curge în sufletul lui lumină peste lumină, cu fiecare din aceste revelaţiuni. O, el se obliga să alerge, să găsească totul ; şi chiar de a doua zi, porni în îndîrjită expediţie.

Arina dori să-l însoţească şi drumul lor fu pentru dînsul o fericire întreagă. Fata însăşi se amuză nespus de răspunsurile prompte, cu care împroşca proprietăresele arţăgoase, de priceperea cu care ştia să le prindă slăbiciunile şi să le scuture ifosele, şi mai cu seamă de curajul, pe care prezenţa ei i-l ridica la maxim, de a pătrunde pretutindeni, de a pune pieptul de-a curmezişul oricărei ostilităţi, de a reprima glumeţ şi pe loc orice încercare de ofensă. Camere se găseau destule, care ar fi convenit, şi ca înfăţişare şi ca depărtare şi ca preţ, fetei. Dar proprietăresele se arătau de la început de o rezervă glacială faţă de domnişoare şi de chiriaşe în genere ; aşa ceva nu le trebuiau şi nici perechi... În schimb, „pentru dumneavoastră singur oricînd".

Şi iată-l atunci pe Mihnea, respingînd, cu săgeţile duhului său acid, aceste omagii indirecte care, vrînd, nevrînd, trebuiau să-l ridice în ochii tovarăşei de drum, mai ales cînd propuitoarea era vreuna din cele pe care le-ar fi preferat îndată, în vechile şi desele lui peregrinări după locuinţă nouă. Iar în ochii Arinei vedea cum creşte grăuntele recunoştinţei pentru hecatomba nesfîrşită de atîtea dornice priviri, pe care le spulbera cu dez-

gustul lui. în cinstea frumoasei ocrotite, platonic dar îndrăznet ultragiate...

Era în elementul său Mihnea Băiatu, iar seara, cînd se despărţea de Arina, lectura lui redeveni cartea lui Fouillée ; va veni vremea, teribilul soroc — el o ştia destul de bine — cît de curînd, de bună seamă, ca să dea socoteală şi pe acest teren. Cu amintirile primelor lecturi, cu cetirile actuale, aduse chiar el puţin vorba, pe o stradă îndepărtată, pe unde stătuse cîndva înainte de război, de Heraclit, asta firește în legătură cu trecerea timpului, dar cu excesivă grijă să nu se poticnească de la început şi gata să vîslească într-o glumă pregătită anume, pentru a schimba la vreme firul convorbirei. Şi o observă îngrijorat, deşi se aştepta la asta, că fata acceptă cu plăcere constatarea că în conversaţia lui, dealtfel destul de bogată, poate cădea din cînd în cînd şi-un nume de filosof. Dar îl opri hotărîtă, cînd el încercă să recapituleze ce mai aflase aseară despre străvechiul înţelept :

— O, nu, te rog... să schimbăm vorba, am pînă aicea de filosofie, îşi tăie ea gîtul cu dunga palmei... Dacă admir ceva la dumneata este tocmai lipsa de pedanterie, deşi vărul dumitale mi te-a descris... mi te-a descris... ca pe-un latifundiar de studii .. Îmi place la dumneata naturaleţea, vigoarea proaspătă, nealterată definitiv de carte, viaţa, înţelegi, viaţa...

Mihnea simţea că înnebuneşte : zodia norocului său parcă se deschisese în cer şi-şi turna asupră-i conţinutul cu găleata. Se întrecu deci pe el însuşi, dar fără a-şi pierde cumpătul, să intre neghiobeşte într-o veche ogradă bine cunoscută, de pe-a cărei poartă, două bilete colorate îmbiase pe fată...

— Le cunosc... erau neînchiriate şi acum o lună cînd îmi căutam pentru mine... sunt ordinare... se grăbi el s-o abată pe drum înainte...

La drept vorbind, dorinţa intimă a lui Mihnea era ca Arina să nu găsească aceea ce dorea : cînd lucrul era cît pe-aci să se întîmple, el chiar intervenea cu anume observaţii critice, care o făceau îndată să dea îndărăt. Mai întîi plimbările în doi îl fermecau pur şi simplu, şi-apoi în ele sălăşluia tăria lui ; o cameră găsită însemna şedere, vorbă şi, desigur, vrînd nevrînd, pentru o fată atît de cultă, filosofie... Şi-apoi nu înţelegea prea bine această îndărătnică aplecare a Arinei spre viaţă, cum spunea ea. Ce libertate, ce viaţă mai dorea ? Nici măcar nu-i trecea prin gînd să-i pună la îndoială puritatea ei, iar ca acolo,

la Maricica, nici că putea fi așezată la un mai bun adăpost... De ce ținea atît să-și părăsească prietena, de ce se încăpățîna să aibe o cameră a ei, aparte, despărțită de buna-i amică, de privirile părinților ei... ?

O ispiti pe departe asupra caracterului celor doi bătrîni; dar Arina îi spuse lucruri atît de frumoase despre dragostea ce-o aveau de dînsa, de mîhnire că-i părăsește, că Mihnea se simți iarăși îngrijorat... El vru să-i mărturisească, după lungi ocoluri, de intențiile lui cinstite și aduse vorba chiar de căsătorie, declarîndu-i că așa, cu o fată ca dînsa, el n-ar ezita să strîngă cinstita și strămoșeasca legătură, chiar așa pe loc, plecînd din colțul acesta de stradă, în care se găsesc, și luînd-o direct la primărie...

— Da, dar acolo mai trebuie și martori...

— Îi luăm de pe stradă...

Fata primi — Mihnea putu să vadă limpede — cu emoție și încîntare, avîntata, aproape directa lui propunere. Ochii îi exprimară toată recunoștința, dar buzele, spre spaima lui Mihnea, exprimară tocmai contrariul.

— Eu nu m-aș mărita, domnule Mihnea... Și rîzînd, pentru că-l văzu atît de consternat : sau cel puțin deocamdată, nu știu cît, nici nu mă gîndesc la astfel de... banalități, tăie ea, crudă, în sufletul lui, privind cu satisfacție în profunzimea străzii, în care amurgul grăbit de toamnă semăna primele neguri...

Și Mihnea, care nu crezu o iotă din spusele ei, suferi cumplit că nu era francă față de dînsul, că odată gîndul lui descoperit cu atîta dezinvoltură, ea ținea să-l învenineze cu astfel de mici contradicții și răutăți inutile...

Toată dispoziția lui pieri ca prin farmec și fata acum tăcută, dar foarte dispusă, păru că gustă cu nesaț această penibilă tăcere, această teribilă aducere la tăcere a unui atît de zgomotos și de inventiv partener. Merseră astfel mult, tăcuți, în negura crescîndă.

— Strada Muzeului ! strigă ea deodată, spre marea lui surprindere că ajunseseră pe nesimțite tocmai aci. Dar asta e strada dumitale...

Era o stradă scurtă, tăcută și curată, Strada Muzeului. Ea vru să știe care-i casa lui și-apoi dori să-i vadă camera...

O fată frumoasă, care declară că nu vrea să se mărite, care dorește libertate, cît mai multă libertate și viață, viață, nespus de multă viață... Și vrea să vadă, să intre, la vreme de seară,

în camera unui holtei tînăr și meșter la vorbă și faptă ! Nici că s-ar fi putut pentru Mihnea o surpriză mai fericită, o bucurie mai fără pereche... Și totuși se simți covîrșit de durere, de-o imens de profundă decepție, cînd înfipse cheia în ușă și făcu loc Arinei să intre în camera lui... Deodată, cu lumina becului care năvăli veselă în oglindă și în sticlăriile împrăștiate pe lavabou și pe etajere, capul lui se lumină însuși :

— Știi, ce, domnișoară Arina... îți place camera mea ? Sunt gata să ți-o cedez...

Dar fata, căreia îi plăcu totul de minune, refuză în ruptul capului... Îi plăcea camera și vroia să-l știe într-o astfel de cameră, unde-l va vizita și ea din cînd în cînd... Astfel va veni mîine exact la ora asta, cînd va ieși de la curs... Dar vroi ca el s-o aștepte aci, să nu vie, s-o ia de la facultate...

— Vreau asta, îmi place ! îi tăie ea de la început orice posibilitate de replică...

— Lasă, că mai vorbim noi mîine dimineață, surîse el, amintindu-i că, în orice caz, fericirea de-a o revedea i-o hărăzise ea, la ore ceva mai vremelnice decît hotărîse acum, din nebăgare de seamă.

— Mîine de dimineață nu te voi însoți și nici dumneata nu trebuie să te ostenești singur, îți interzic ! îl amenință ea cu degetul, în vreme ce el simți adîncul gol în inimă, gol înfiorător de larg și de prăpăstios, pînă la ora îndepărtată de revedere, pe care i-o dăduse. Se mustră că i-a amintit la moment nepotrivit și prea cu aer de siguranță de plimbarea lor matinală ; dacă i-ar fi pomenit de ea la despărțire, în poarta Maricicăi, de bună seamă că ea ar fi acceptat-o ca pe ceva firesc, așa cum s-a petrecut întotdeauna. Dar cît se strădui s-o convingă, conducînd-o acasă, să-și schimbe dispoziția în privința minunatei dimineți, pe care i-o răpea, ea se arătă nestrămutată : invocă grave pretexte, unul și unul, cum văzu așa de ușor cu zdrobitul lui suflet, șubrede și pripite, ca izvorîte pe loc, dintr-o voință subit și inexplicabil de rea și de obstinată.

Și-a doua zi seara, cînd camera lui înota în lumina fericirei, după o zi întreagă de mohorîtă și sfîșietoare nerăbdare, ceasul bătu zadarnic orele și jumătățile atît de crîncen dorite : ele se

scurseră cu tragica lor monotonie, excesiv de crudă şi de chinuitoare, placidă şi indiferentă. Timpul atît de dureros şi de neînduplecat, cînd începi să-l simţi, îi rînji lui Mihnea în faţă, arătîndu-i pentru întîia oară toată puterea şi răutatea. Îngrozitor cu fiecare clipă care vine în van, îngrozitor cu fiecare clipă care se adaugă zadarnic nemărginitului neant ; călău cumplit la picioarele căruia te prosterni, să nu-ţi curme prea repede ferocele dureri, să-ţi prelungească tortura rafinată şi nimicitoare ; înfiorătorul timp duse cu sine ultimele clipe, în care mai putea dăinui vreo umbră de speranţă...

Înfricoşat la culme de cele mai năstruşnice şi mai contrarii bănuieli, Mihnea îşi luă în grabă *pardessus*-ul şi glorioasa lui pălărie tare. Şi alergă în pas gimnastic pînă la staţia de tramvai ; dar acolo abia rezistă ispitei de a reveni tot în pas gimnastic pe drumul străbătut, la ideea că Arina ar fi putut sosi în lipsă-i, prin capătul celălalt al străzei. Însă ceasul, care-l chinuise atîta, acuma îl sfătui, cu aceeaşi nepăsare, să nu-şi mai facă nici o iluzie. Se aruncă în tramvaiul care era gata să-şi închidă uşile automate şi schimbă, la staţia de legătură, pentru Izvor, unde locuiau părinţii Maricicăi, de parcă l-ar fi gonit tătarii, ca-n vremurile cînd părăsea vreunul din restaurantele faimoaselor lui lovituri.

Ştia care anume e fereastra Maricicăi şi cînd văzu lumină acolo, îi adie în suflet balsam răcoros de alinare. De bună seamă amîndouă fetele trebuiau să fie acasă ; şi el inventă iarăşi înfinit de variate scuze, de astă dată optimiste, şi la fel de puternice ca şi cele întunecate dintîi, pentru nevenirea Arinei. O, mîine ea va căuta să bată cît mai devreme la uşa lui, pentru a-şi motiva absenţa, ca o şcolăriţă încurcată şi roşie de prima ei abatere. Mihnea mai măsură de cîteva ori trotoarul în faţa casei şi-apoi, deplin asigurat de paşnice gînduri, noi, o luă agale înapoi.

Noaptea creştea calmă şi frumoasă. Pe sub felinare trecători grăbiţi găseau încă timp să-şi arunce reciproc priviri de bunăvoinţă ; mersul săltat or legănat al femeilor era întîmpinat şi petrecut de ochi omagiali. Toţi întîlniţii din seara asta se arătau bine dispuşi şi Mihnea se simţi înfrăţit cu toată lumea. Abia ceva mai departe, el văzu acea pereche care înainta la fel de zorită şi dispusă, cum crezu la început ; şi piciorul fin al femeii, jocul anumit al genunchiului pe sub pulpana fustei

îi aminti de ceva familar și drag. Acesta era pasul Arinei... iar femeia care avea pas la fel cu al ei... era... era parcă ea... Arina...

În locul ăsta obscur, dintre felinare, era mai greu de distins un chip chiar la mai mică distanță ; dar era ea, Arina... era ea...

...la brațul unui necunoscut : un bărbat, un tînăr înalt și dîrz, cu mijloc mlădiu sub *pardessus* negru și tăiat elegant, cu păr deschis și creț sub borurile largi, de poet, ale feutrului negru.

Pasul lui Mihnea se abătu sub copacul apropiat să le facă loc ; el însuși n-ar fi vrut să fie văzut — și pe urmă observă într-adevăr cu groază că n-a fost văzut... Salutul lui nelatimp și eșuat, din lipsă complectă de energie, nici nu fu luat în seamă; el revăzu cu groază acea privire străină, total absentă, acea privire pierdută în nemărginire, care-i confiscase deplin orice libertate a gîndului și-a sufletului, atunci cînd o văzuse întîi, asemeni cîntăreților fermecați, a căror trecere întrerupe orice voință și orice activitate, ducînd cu sine, pe note de flaut, spre necunoscutul fericit sau tragic, magnetizate, întregi ființe omenești. Fata nu rostea o vorbă : înainta ea însăși fascinată de propria ei putere. Tînărul înalt de alături îi spunea ceva și Mihnea nu prinse decît acest cuvînt „înțelepciune", care-i dobori definitiv sufletul pe pavajul murdar și dur.

Și Arina nu reveni cîteva zile în șir. Iar el știu să sufere, cu îndîrjire și scrîșnet, jăratecul tăriei de a n-o căuta, nici măcar s-o vadă de departe. În seara cînd îi bătu la ușă, el știu bine că e dînsa și-o fericire imensă îl năpădi pe loc și, totuși, nici după ce-i sărută mîna, nici după ce schimbă primele și încă multe cuvinte cu ea, el tot nu putea crede în realitatea nespusei fericiri. Ea începu c-o scuză, care nici măcar nu era, cu orcîtă bunăvoință, plauzibilă. Din mîndrie, Mihnea vroi s-o accepte chiar așa, dar tăria lui se frînse în cele din urmă și necazul țîșni printre dinți și prin sclipișul dur al ochilor. Însă cel puțin izbuti pînă la urmă să și-l manifeste doar prin ironii amare și prin zbucniri de rîs seci și rele, de lamă tăioasă.

— Poate v-a vizitat un frate, sau poate un văr... Eu cred mai degrabă în rudenia din urmă, căci pălăria lui era de văr...

Arina îl măsură adînc zîmbitoare, dar repede zîmbetul ei se topi în infinitul în care-i rătăci din nou privirea. Şi îngrozit de această depărtare fără de fund şi fără de lumină, el se strădui desperat s-o aducă înapoi, ca de pe malul unei prăpăstii, cu vorbe blînde şi glume pe care tot mai izbutea să le găsească în sufletul lui stins.

Ea deschise ochi mari şi poate se miră că se găseşte aici. Apoi îl privi cu mîngîiere şi prietenie şi-i destăinui în curgere lină şi francă...

— A, de ce vorbeam ?... Da, de el... De *Noël*. Aşa-i spunem noi şi prietenii lui... dar în realitate îl cheamă Emanuel Maxim... a făcut Medicina... L-am cunoscut la Maricica... era prietenul cel mai bun al lui Traian Stroe, logodnicul ei ; de asemeni doctor în medicină... Acum un an plecase din Bucureşti... dar acum a revenit... şi-a găsit un loc la un spital, pe-aici...

— Probabil asistent al vreunui profesor... ?!

— O, asistent !... Traian Stroe a fost asistent... Acum e docent... Dar Noël ?

El îi mărturisi cum a trecut din întîmplare pe lîngă dînşii, dar se pare că Arina şi cu Noël umblaseră mult pe jos, de vreme ce ea nu-l întrebă în ce loc anume i-a întîlnit... Cînd îi spuse că a salutat-o şi că n-a primit nici un răspuns, ea păru foarte mirată :

— N-am observat deloc...

— Mi s-a părut un om grav şi serios... şi visător... într-adevăr...

— Serios ?... şi visător ?... îl întrerupse ea uimită şi privindu-l mai atent, dacă în ochii lui nu se ascunde vreo ironie.

Dar pentru că el o privea la rîndu-i uimit, ea zîmbi iarăşi golului aceluia străin, în care acum lunecau aşa de uşor ochii ei.

— Un singur cuvînt am auzit din ce vorbeaţi... Şi pe-acela l-a rostit el... şi cuvîntul acela răsuna foarte potrivit sub o pălărie aşa de poetică... continuă Mihnea, în mare stăpînire de sine, tocmai pentru a-i dovedi că nu-i pasă totuşi, cu tot acest cuvînt şi cu toată această pălărie.

— Un cuvînt potrivit ?... Ce cuvînt ?...

— Înţelepciune...

— „Înţelepciune“ ?... Asta e cuvîntul ?

Mihnea încuviinţă cu capul.

— Şi l-a spus el ?

— El, desigur...

— Cu neputinţă... În conversaţia lui nu poate să figureze acest cuvînt... şi evident. nici eu nu-l puteam rosti, de vreme ce mă găseam alături de dînsul...

Apoi izbucni în hohot mare de veselie : Noel a rostit cuvîntul înţelepciune ? Iată, eu eram lîngă dînsul şi n-am auzit acest cuvînt...

Şi rîsul ei prinse şi mai multă poftă de el însuşi, o ridică de pe scaun cu săltatu-i irezistibil şi voios şi o îndreptă spre oglindă, să-şi şteargă lacrămile care-i zbiciseră ochii...

— Noël a pronunţat cuvîntul înţelepciune ! bătu ea voioasă din palme. Cîteodată nu-l prea ascult, că el vorbeşte într-una numai nimicuri şi banalităţi... şi obrăznicii desigur... Dar am să-l pun să-l repete : trebuie să-i stea ca o tichie de mărgăritar pe uniforma lui de locotenent. El e ofiţer medic... Dar în afară de medicina lui, pe care şi pe aceea a trecut-o ca vai de lume, nu citeşte nimic altceva — dac-o mai fi citind-o şi pe aceea — decît cărţi de proastă calitate, cu hazuri lejere, pornografie şi chiar romane senzaţionale ; îi plac filmele cu bandiţi şi cele uşor sentimentale, operetele şi revistele, de care e foarte amator. E în curent cu toate cupletele, pe care ţi le produce la moment, cu mult talent, şi ştie să le sublinieze fin toate nuanţele obscene. Iar cît priveşte înţelepciunea, cum spui dumneata, şi filosofia, pentru el astea sunt obiecte de rîs...

Mihnea asculta şi privea îngrozit seninătatea cu care ea îi înşira superficialitatea partenerului ei cu pălărie de visător şi mai cu seamă opinia lui profanatoare despre filosofie. Bine, dar atunci ce vedea fata asta, îmbuibată de cărţi şi examene, în acest individ lipsit de fond şi de seriozitate ?

Şi buzele lui Mihnea, studentul undecenal, exprimară atît de elocvent întrebarea, că Arina îi prinse din aer sensul. Ceru o ţigare şi continuă să-şi descrie prietenul, urmărind jocul nestatornic al fantasmelor de fum. E brut, dar natural, acest nebun. Lipsit de orice afectare şi dovedind totdeauna o franchete adeseori supărătoare, dar foarte preţioasă. Şi de-un spirit atît de bogat, atît de original şi inepuizabil, că, încăput pe mîini bune şi energice, răpus la pămînt şi legat fedeleş, stăpînit, domesticit, în fine ca o suplă şi elegantă bestie vînată vie din junglă, prelucrat cu deosebită luare-aminte, s-ar putea transforma într-un admirabil exemplar de lux...

Ea lăsă să se risipească fumul de tutun, pentru a vedea figura lui Băiatu, și se așeză picior peste picior, dezvăluind pînă la genunchi conturul fin, pe care ciorapul lucios îl făcea pe pulpa lunguiață ; amețit de priveliște, Mihnea își întoarse privirea și ascultă înainte, aiurit, cuvîntul ei leneș, întrerupt uneori de foșnetul mătasei negre de pe dînsa, cînd întindea mîna să scuture scrumul țigării în tăviță...

— ...vezi dumneata, domnule Băiatu ? Nouă ne trebuie cărți și studii îndelungi, examene istovitoare, ca să ne regăsim pe noi, ca să putem fi noi... dar e uimitor cum băiatul ăsta, incult și sălbatec, are un spirit, spirit nu e de ajuns, dar forță spirituală, atîta putere de inventivitate, atîta suplețe de gîndire, cu care poate face față oricînd celor mai dificile convorbiri, atîta curaj și atîta stăpînire de sine în orice împrejurare ; să-ți povestească el chipul cum și-a trecut examenele, e ceva uluitor! Nici cel mai umorist romancier n-ar fi putut inventa situații mai dificile, cu rezolvări atît de meșteșugite... Ei bine, el intra aproape întotdeauna în foc cu superficialele lui cunoștințe, de care însuși își bate joc, cum își bate joc de întreaga lui persoană, cu o seninătate și cu o îngăduitoare ironie, ce te cucerește imediat... Ei bine, vioiciunea lui și-acest irezistibil farmec personal erau suficiente ca el să iasă la liman oricînd, evident, nu strălucit, dar onorabil... Da, domnule Mihnea, vei avea prilej vreodată să stai cu el de vorbă și ai să-i simți acest farmec, încetul cu încetul... Dar cînd se va învăța cu dumneata, a doua zi, a treia zi, cu cît veți deveni mai familiari, cu cît își va deschide mai larg sufletul, cu atît te va cuceri mai temeinic...

Mihnea holbase ochii la dînsa ; aflase ceva din trecutul lui propriu, aflase adevărul adevărat și acum vrea să-l aducă pe departe, fin și matematic, la mărturisire ? Nu, fata asta nu mai vorbea cu dînsul, ea vorbea fantasmelor țigării sale și ochii ei luaseră din nou direcția aceea îndepărtată și insesizabilă. Și nesimțit îi veni atunci în minte rîsul drăcesc al lui Dumitru din seara de pomină a urmăririi : „Filosoafelor ăstora spune-le de aventurile cu chelnării și cu proprietăresele, dacă vrei să le interesezi cu ceva... Altfel, ce-ai să vorbești tu cu ea, mă nefericitule“...

Arina continua :

— ...privind-o adesea, pe această admirabilă secătură, mi se deschide deodată înaintea ochilor priveliștea celei mai însemnate părți a societății noastre românești... Printre, desigur,

atîtea exemplare solide și serioase, printre cîteva chiar superioare, privește imensa desfășurare a majorității : cîtă superficialitate, cît orientalism, cîtă lene și cît tembelism, cîtă necinste și incurie... Și totuș, cîtă inteligență naturală, paradoxal! pe cît de primitivă, pe atît de rafinată... Cîtă subtilitate atavică de a face față măcar onorabil unui organism complex ca viața aceasta socială...

Mihnea surîdea vag și buzele-i jucau de nerăbdare. Sta gata să-i spună : „Dacă-mi permiți, ascultă puțin din biografia mea..."

Dar Arina conchidea acum :

— ...Dacă n-ar fi necinstea, ci numai superficialitatea, închipuie-ți te rog, nu am fi noi infinit mai fericiți ?...

...nu, evident, nu trebuie să-i destăinuie deocamdată nimic de chelnări... dar de proprietărese... și-n special de menajul Nisipoiu...

— ...dar acum, continuă Arina, strivind restul țigării de marginea tăviței de sticlă, mergi și mai departe și închipuie-ți această întreagă societate, scuturată și de superficialitate, întoarsă spre studiu și spre muncă sinceră și cu spor... Spune-mi atunci, cum vezi lumea noastră, țara asta... cînd toți ca Noël vor fi în școală, domnule Mihnea Băiatu, muncitori și cinstiți ca dumneata, ca vărul dumitale și ca mine, cînd vor fi în viață, după școală, așa cum s-au comportat în școală ?

Mihnea își despături batista de la piept, din care fugiră vagi urme de apă de Colonia, ca să-și șteargă sudoarea ce-i invada fruntea... Nu încă, nu era momentul potrivit de a-i destăinui trecutul lui... Trebuiesc încă unele pipăiri prealabile și asigurătoare... Ea vede în Emanuel Maxim un exemplar tipic de mari calități spirituale, informe și inculte, zăcămînt prețios pentru considerabile posibilități viitoare... Foarte bine, foarte bine... dar ce preferă acuma ?... un astfel de exemplar sau unul la fel, or aproape... însă trecut prin filiera prefacerei, a perfecțiunei, prin studii mari și printr-o autoeducație puternică a spiritului și a caracterului, așa ca Băiatu Mih... sau ca... în sfîrșit... ca el... ca Mihnea, așa cum îl vede dînsa acum...

— Totuși, grăi el răgușit și aproape stins, totuși... în astfel de împrejurări mai sunt și alte considerente, care trebuie să preocupe, dacă nu pot fi socotite chiar că primează... Bunăoară e posibil ca bunul dumitale amic Noël să nu-ți fie atît de simpatic pre cît pare să-ți fie, doar grație acestei puteri spirituale

latente, doar pentru acest filon aurifer, care zace în ascunzișul frumoasei și elegantei lui înfățișări... Sper că și această frumoasă și elegantă înfățișare joacă un rol extrem de important, trage mult în jos cumpăna, în această profundă simpatie...

— Profundă ? se miră ea, făcînd o schimă nepăsătoare cu buzele, dar lui Mihnea, care era cu sufletul la buze, nu-i scăpă o umbră de nesiguranță și spaimă ce-i dăinui o clipă în ochi...

— Eu cred că ar fi fericit să-i propui să fie domesticit de-o îmblînzitoare atît de superbă și chiar îl invidiez considerabil că nu sunt în situația lui, pentru a avea parte și eu de-o așa educație... Ah, să ai o astfel de profesoară, de directoare, în viață și-n dedalul științei... de stăpînă ! se entuziasmă el liric...

— Te înșeli, dacă-ți închipui că ar fi fericit... Dar nici măcar nu se gîndește la așa ceva, pentru că sălbăticia lui dorește necontenit stepa ori jungla nesfîrșită a libertății. Mi-a spus-o verde în față, că nu m-ar lua decît dacă aș fi foarte bogată... pentru bani...

— Ați vorbit despre asta ?... Probabil că a citit în ochii dumitale sau a prins din vreun cuvînt scăpat că nu te vei mărita niciodată și a ținut s-o ia înainte... Cunosc acest tertip...

— Cum aș fi putut să aduc eu întîi vorba ?

— Și mai e o tactică și asta, să declari dinainte tocmai contrariul de ceea ce ai dori să faci...

— Nu, nu era nici o tactică la dînsul...

— Atunci cum a putut veni vorba de căsătorie ? se interesă Mihnea intrigat la extrem...

— În sfîrșit, ridică ea din umeri încurcată, la curtea lui asiduă și puțin cam îndrăzneață, am atras atenția că la mine sufletul și corpul formează un tot indivizibil, pe care deocamdată, principial, l-am dedicat viitorului și necunoscutului meu soț.

— ...necunoscutului soț... parcă spuneați... gemu Mihnea stins și înfricoșat...

— Spuneam... rîse ea rău și ochii ei căpătară un luciu metalic, cafe strivi pînă în fund sufletul lui Mihnea... Dar se scuturâ parcă de ceva greu și neașteptat și continuă firească și voioasă : Ți-am spus-o dumitale și aș fi vrut să i-o spun și lui... îl provocam astfel să-mi facă propunerea, pe care eu aveam s-o resping... cu o deosebită savoare ; însă canalia parcă mi-a ghicit gîndul... și mi-a retezat-o scurt... ah, de-ai ști ce grozav

instinct are această fiară... ! În cazul ăsta, mi-a rînjit el în față, între noi doi orice drum e închis. Atunci să așteptăm pe acest necunoscut ; după ce vei începe a-l cunoaște, poate îți vei schimba părerea. Auzi ? făcu ea la Mihnea, înveselită de atîta rușine, ca și cînd cine știe ce lucru extraordinar i-ar fi spus Noël...

— Îl iubești ! gemu Mihnea aspru și scurt, ridicîndu-se sufocat...

Dar ea rîse scuturîndu-se de această absurdă bănuială și se ridică la rîndu-i, făcînd cîțiva pași ca spre a se dezmorți. Totuși lui Mihnea nu-i scăpa iarăși o umbră de îngrijorare în ochii ei.

— De unde deduci asta ? îl întrebă apoi destul de serios...

— Dar nu se vede, izbucni el, aproape furios. Iată cum întrebi ! Și iată cum ți se par extraordinare cîteva simple obrăznicii crase, fără spirit și fără rafinament...

Ea rîse atunci forțat, pentru a-i dovedi contrariul, dar nemulțumită cu atîta, se apropie de dînsul, îl luă de mîneca pe care i-o scutură, îl bătu strengărește pe umăr :

— Mă amuzi, tinere... Inima mea e tot așa de virgină ca și corpul meu... îți spun și dumitale cum i-am spus și lui... Și voi rămîne tot astfel, atît cît voi vrea eu... În orice caz, nu s-a ivit acela care să mă determine să fac pasul suprem, chiar în contra voinței mele...

— Rîzi, rînji și el amar, dar ești îngrozită de ce se ascunde în sufletul dumitale...

Ea șovăi un pas, parcă izbită peste obraz, dar continuă să se apere cu strășnicie :

— Ce vorbești aci ? Îngrozită de ce ?... Doar a stat atîta timp departe și nu i-am simțit cîtuși de puțin depărtarea... Haide, haide, văd că vrei să mă necăjești, copile, dar nu vei izbuti, copile, copil din cărți, copil din studii... rîse ea iarăși sec, plimbînd degetele pe fruntea lui...

Și pentru că el continua să rînjească neîncrezător, agasată, îndîrjită, ea-i declară solemn :

— Te-asigur, dacă inima nu mi-ar fi rămas virgină, același lucru s-ar fi întîmplat numaidecît cu corpul... Dar ce poți ști dumneata din toate astea ? cartea e carte și viața e viață, domnul meu... lămuri ea pe Mihnea Băiatu.

— Hm... văd că revii necontenit asupra acestei discuții între carte și viață, scumpa mea domnișoară... Cartea e doar o

interpretare a vieţei, a naturei... De unde deci această distincţie şi mai cu seamă această vădită marcă de dispreţ, domnişoară doctorandă, asistentă la Istoria filosofiei ? se găsi gata Mihnea să ia apărarea ştiinţei şi a filosofiei, aruncînd în treacăt o privire protectoare asupra modestelor teancuri de volume şi cursuri litografiate, rînduite pe măsuţă.

— O interpretare, sau un şir de interpretări, care se contrazic necontenit şi se anulează reciproc... Cînd ţi-e capul îmbuibat de sisteme, ajungi, ca mai toţi colegii mei, să te simţi obligat a căuta şi tu pe-al tău, privind cu grijă cogenialii de alături din bancă, dacă nu ţi-a luat vreunul înainte... Avem o eflorescenţă de supraoameni, mai ales la cursurile noastre, la filosofie, al căror surd necaz e că de-a lungul secolelor s-au găsit alţii cari să epuizeze toate combinaţiile ce se puteau face cu părerile şi cu noţiunile despre viaţă şi univers... Cei mai stăpîni pe sine, ca vărul dumitale, au plecat la Iaşi să facă pe salahorii; cel puţin lucrează cu bolovani palpabili şi cu var şi se bucură de-un rezultat evaluabil la prima ochire. Vreau să spun că nu mai aşteaptă consensul consacraţilor... Iar întrucît mă priveşte, scumpul meu prieten, făcu ea întinzîndu-se a somn şi a lascivitate, cu mîinele împreunate deasupra capului, mă complac să apreciez şi să compar bestiile aduse din junglă, îi flutură ca degetele pe la nas. Iată unde m-a dus în ultimă instanţă criticismul celor două secole din urmă. Felinele mele sunt creaţii reale şi suportă triumfal orice critică ; cel mult rămîn încurcată asupra culoarei ochilor şi a crinierei, dacă te hotărăşti cumva să alegi...

Mihnea, reîmblînzit, asculta cu auzul larg deschis. El prinsese din aceste destăinuiri multe cuvinte şi aluzii, care păreră că i se potrivesc chiar personal ; dar mai ales îl impresionă proclamarea aceasta, fără înconjur, a falimentului cumulului de cunoştinţe artificiale, faţă de valoarea intrinsecă a exemplarului natural.

— Un noian de definiţii ; se aprinsese în vremea asta Arina, făcînd rechizitorul filosofiei. Ca să definească ce ? domnule Băiatu ? în ultima analiză ? Pe aceeaşi splendidă bestie, vitalitatea ei superbă, eleganţa-i desăvîrşită. Cine a făcut opera asta de artă, cum a făcut-o, şi ce e opera asta de artă, cea mai înaltă artă, dacă a făcut-o cineva ? Şi dacă n-a făcut-o, de unde vine şi unde se duce ? Toţi privesc în ei înşişi ca să-şi răspundă

la această întrebare considerabilă şi eu privesc cu milă, cum îşi scrutează bietele lor „interioruri" incomplecte şi schiloade. Ei au naivitatea să creadă că adevărul e acolo, într-inşii, dar eu mă uit la adevărata operă, care nu se poate autocontempla, cum nu se contemplă Gioconda or Venus de Milo. Şi îmi place indiferenţa bestiei, nepăsarea cu care trece prin lume şi, mai ales, cu care-şi cheltuieşte puterea-i spirituală, nativă, virgină, neschimonosită de nici o îndoială, de nici un scepticism, de nici o laşitate...

Mihnea o contempla, ascultînd-o. Gîndea : iată unde duc cinci ani de filosofie ! Să admiri un pehlivan ca Noël ! Ah, dar şi el era atunci la preţ mare ! Pentru că ea-l şi pusese cot la cot cu Noël, fără a aştepta şi dovezile, pe care i le-ar fi putut aduce evident cu grămada, că atributele ce-i acordase fals Băiatu Mih. nu-i conrupsese cîtuşi de puţin calităţile native. (Doamne, ce-o să fie cînd va afla că Băiatu Mih, chiar o minţise şi cînd îi va povesti farsa formidabilă cu potriveala de nume, cu examenul, cu conul Nisipoiu şi cu toate celelalte !) Mihnea nu numai că nu se mai simţi obligat să ia apărarea *Iniţierilor* lui Faguet şi a *Istoriei* lui Fouillée, dar chiar aruncă o privire de compătimire spre masă, spunîndu-le patetic cărţilor, spre hazul ei şi spre regretul lui imens, că n-aflase despre asta încă de anul trecut :

— Aţi auzit, dragile mele ?... N-am ce vă face !... Pieriţi ruşinate dinaintea acestei profesoare, care vă dă cu piciorul, pentru că n-aţi contribuit nici cu o iotă la frumuseţea ei, desăvîrşită de la Dumnezeu...

Arina făcu haz mare de vorbele lui, încîntată la rîndu-i de complimentul indirect...

— Trădare, trădare ! strigă şi ea acuma, teatral... Prietena voastră cea mai bună vă trădează, pentru că nu sunteţi bune de nimic... şi rise frîngîndu-şi în contorsiuni ameţitoare mijlocu-i elegant...

Apoi deodată ţipă scurt, îngrozită, de parcă un şarpe şi-ar fi ridicat capul dinainte-i. Mihnea îi prinse direcţia privirei... Se uita la ceasul de pe masă...

— Nouă şi jumătate ! Astă-seară rămîn iarăşi nemîncată... Le-am spus că mănînc la cantină şi că voi fi acasă la zece... Dar pînă atunci abia am timp să ajung acasă... Haidem, haidem, să ne grăbim, tinere... Peste zece n-aş suna la uşa lor, să ştiu

că rămîn toată noaptea în stradă... Maricica e plecată în provincie de trei zile și va veni luni... Iar bătrînii se culcă cu găinile...

Mihnea se grăbi să protesteze. La urma urmei, nici nu se gîndește s-o lase să se culce nemîncată. Va lua masa cu el și apoi o va duce cu o mașină acasă. Văzînd că întîrzie, bătrînii o vor mai aștepta-o acolo, zece, douăzeci de minute...

— Nu, nu mă așteaptă, își închipuie că am rămas la cămin... Iar la cămin, n-am să mă duc neanunțată, așa tîrziu...

Mihnea îi garantă totuși că la zece, zece și zece, mașina va stopa în fața casei Maricicăi. Cu o mașină, în cinci minute treci chiar și de fundul Izvorului. Iar aci, aproape, se află un restaurant, tocmai lîngă stația de mașini.

Convinsă pe jumătate, Arina îl lovea ușor cu poșeta peste brat :

— Grăbește, grăbește, tinere, continuă ea să-i dea titulatura de curînd adoptată... N-ai să poți rezista apoi, să mă însoțești toată noaptea pe străzi...

— A, d-asta ți-este ?

— Lasă, lasă, nu te lăuda... ești un cărturar și-un tabietos...

— Ei bine, în curînd vei vedea bine cine sunt...

— Și admițînd că vei face acest sacrificiu pentru mine, nu voi putea rezista eu...

În fața restaurantului era într-adevăr un șirag de mașini. Asta o încurajă să intre. Dar aci ea protestă — ba chiar era gata să se ridice — contra comenzei lui încărcate... Însă, secundat de chelner, Mihnea putu s-o liniștească. Totul va merge cu o viteză neînchipuită. Un țambalagiu adormit făcu să răsune coardele instrumentului întins pe genunchi și, după primele acorduri, un glas puțin și de demult porni un cîntec vechi și trist :

Te-am așteptat să vii...
Sub caisul înrourat...

— Ah, pe ăsta nu-l prevăzusem ! făcu Mihnea plictisit... Îl cinstesc să tacă, se grăbi el să-și pipăie buzunarul vestei...

Dar ea-l opri :

— De ce ? mie-mi place... lasă-l te rog...

Apoi ea însăşi transmise, prin Mihnea, muzicantului, ce vrea să-i cînte. Cunoştea un întreg repertoriu vechi, pe care Mihnea, slavă Domnului, îl ştia de asemeni. Arina îl cunoştea din familia ei, cu multe fete de vîrste diferite şi mamă frumoasă. Astfel că Mihnea o surprinse şi-o amuză nespus, ajutînd memoria cîntăreţului cu melodiile cîntecelor dorite. Iar fripturile întîrziau parcă voit şi vinul, într-adevăr bun ca şi ţambalul cu veche rezonanţă, se întristau de-a binelea în faţa acestei grabe. Timpul îşi bătu şi el ţambalul mai tare, din părete, cu zece lovituri, profunde şi grave...

— Vezi că nu m-ai ascultat ? îl mustră ea... Fripturile sunt pierdute...

— Fripturile ca fripturile, dar nu-i păcat de vinişorul şi de ţambalagiul ăsta ?... răspunse el nefericit de perspectiva compromisă a unei nopţi întregi de bătut străzile, alături de frumuseţea asta ! Ştii ce, domnişoară Arino ? recurse atunci la o nouă îndrăzneală, pentru a mai prelungi măcar un ceas această nesperată fericire, rămîi ! Rămîi, chiar dacă eşti puţin obosită... Îţi voi da camera mea în primire şi eu mă voi duce la un amic...

Ea refuză întîi, deşi era limpede că propunerea îi surîdea. Dar ţambalagiul începu, aproape la moment, într-o franţuzească humorească :

Que le jour m'est dure
Passé loin de toi...

Şi ea rămase subit şi grozav de învcselită.

Dar era uimitor acest cărturar de Mihnea, care ştia atîtea cîntece vechi şi noi, atîtea dansuri şi, mai cu seamă, care ştie să joace atît de elegant... Pentru că-n restaurantul aproape pustiu era loc berechet de joc, iar ţambalagiul — „he, he, credeţi că sunt numai aşa de modă veche, ia ascultaţi aici" — ştia de minune ultimele şlagăre la modă. Arina era peste măsură de încîntată ; ea nu băuse aproape nici un pahar întreg, dar veselia, mişcarea şi surpriza asta mai ales o îmbătaseră cu desăvîrşire. Degetele strînse loviră pe Mihnea peste obraz :

— Şi tu eşti o fiară din junglă ! îl tutui ea în vreme ce Mihnea îi săruta fermecat şi izbînditor mîna pedepsitoare.

În dans o strînse la pieptul lui, şi sub arpegiile din ce în ce mai dezlegate ale ţambalului, ei se iubiră cu ochii şi cu sufletul... Mihnea simţi că acuma este într-adevăr numai a lui... Şi el

care credea că minunea asta o va realiza doar Fouillée şi Faguet şi... şi... şi... dracu îi mai ştie pe ceilalţi !

Acasă, ea nu-l lăsă să plece. Se trînti îmbrăcată pe pat şi-l sfătui să facă acelaş lucru pe canapea. Apoi vorbiră şi rîseră pe înfundate pînă a doua zi dimineaţă, cînd el purcese, acordîndu-i o jumătate de oră pentru găteală, tot la restaurantul din ajun, să se îngrijească de aducerea cafelelor cu lapte. O rugă să vie şi-n seara următoare şi astfel încurajată de purtarea lui excesiv de cavalerească, ea petrecu la dînsul în primele trei nopţi. În a patra, el refuză să mai rămînă, pentru că vrea s-o ştie dormind. Şi pentru că ea nu vroia în ruptul capului să se afle singură, Mihnea nu conveni să-i împlinească dorinţa decît după ce ea se va fi dezbrăcat ca la dînsa acasă şi va fi intrat în pat ; el va aştepta afară pe trotuar şi cînd va vedea că se stinge lumina, va fi semn că poate să intre să-şi ia în primire canapeaua. Din acel moment, nici un cuvînt nu va mai putea fi rostit de dînsa, decît răspunsul la bună seara ; în cazul cînd ea calcă învoiala, ca unul ce doarme îmbrăcat, el se va ridica atunci şi va părăsi pe loc camera, ducîndu-se la un amic apropiat... Dumitru Bobescu.

Lucrurile părură că iau acest mers vreo cinci minute, cînd ea pufni deodată, dar văzînd că el nu răspunde, îşi acoperi faţa să-şi înăbuşe rîsetele. El se forţă să rămînă nemişcat, pînă cînd o simţi, după respiraţie, că a adormit; atunci se ridică binişor şi-o contemplă în tăcere la luminile felinarelor de stradă, care se împleteau prin geamuri în jocuri de interferenţe. Pe urmă adormi la rîndu-i şi oboseala celor trei nopţi pierdute îi ţinu tîmpla pironită de sulul divanului pînă a doua zi de dimineaţă.

În ziua aceea era duminică, iar luni seara, la 11 şi jumătate, trebuia să se întoarcă Maricica. Conveniseră, ea să vină şi-n duminica asta să doarmă la dînsul ; iar a doua zi seara, să meargă împreună la terasa Oteteleşanu, unde aveau să-i aştepte logodnicul Maricicăi şi Emanuel Maxim. Rămîneau aci, un ceas, pentru a se cunoaşte mai bine — chiar anume, să i-l prezinte lui Mihnea, îl poftise Arina pe Noël — apoi plecau la gară cu toţii.

Aşa că noaptea ce avea să vină — ţinuse el să declare Arinei — va fi ultima lui noapte de fericire ; în cinstea ei — pentru că azi era duminică — mai aduse la cunoştinţa fetei că din considerente de înalt ordin sufletesc e constrîns s-o sechestreze toată ziua. Merseră împreună la masa de prînz, reve-

nină la dînsul, iar seara ascultară iarăşi pe ţambalagiul prieten, care îşi permitea acum să le cînte chiar ca unor însurăţei ; şi chelnerii îi priveau cu un astfel de înţeles, dar singurul jenat de toată împrejurarea aceasta din urmă era chiar el, Mihnea. Arina, în schimb, se simţea foarte dispusă, ba încă, ceea ce-o amuza mai mult, era tocmai timorata şi caraghioasa lui jenă.

În noaptea asta, Mihnea se trezise subit şi i se păru profund de tîrziu. Tot timpul somnului se simţise gîtuit de impresia înfricoşată a unei lipse de presiune ; aerul i se părea rărit parcă şi se rărea din ce în ce, împingîndu-l spre o cumplită catastrofă. O mînă îi scormonea inima în piept să i-o strîngă pînă la ultima zbatere, iar fruntea îi înota în şiroaie. Deşteptat, aerul îşi reluă iar locul în cameră, dar spaima lui din vis îi îndreptă mîna tremurătoare spre ceasornicul de pe măsuţă. La lumina felinarelor de-afară, putu vedea că e 3 şi jumătate şi o bucurie nemărginită îi pompă vinele cu sînge nou. Nu veniseră decît de două ceasuri, iar pînă mîine de dimineaţă, la zece, ea încă era a lui, ea respira încă aerul camerei lui, corpul ei va sta înfăşurat încă în cearşafurile lui, cu care mîine seară el se va acoperi gol, gol, ca acuma dînsa, şi se va răsuci în ele, adulmecîndu-le prin toţi porii, va strînge perna, pe care acum stă împrăştiată cununa părului ei, la sîn, ca pe o mireasă...

Şi se înălţă într-o mînă să-i vadă căpşorul adîncit în somn, îngropat în perna lui, pe care mîine noapte o va săruta şi o va strînge la piept... Canapeaua scîrţîi prelung şi dezagreabil şi el îşi reţinu bătăile inimei. Dar fata, al cărei contur numai îl ghicea de-aci, luînd aspecte varii, imprecise şi turburătoare la fiecare clipă, nu făcu nici o mişcare. El sări uşor şi papucii de pîslă, singura toaletă de noapte, care şi-o permisese în faţa ei, în afară de pijama, călcară insensibil ca paşii de felină.

Se apropie de tăblia patului şi-şi duse mîna la frunte. Capul Arinei era în umbră, dar pe corpul ei, dezvelit şi aproape gol, se încrucişau împuternicindu-se luminile vagi ale celor două ferestre. Plapoma era toată căzută într-o parte, iar mătasea neagră a cămăşei se ridicase cu desăvîrşire deasupra pieptului mascîndu-i sînii, dar descoperindu-i arcul fin al pîntecului. Mijlocul ascuns în strînsoarea chilotelor elastice nu preschimbă nici cu o infinitezimală nuanţă candoarea mistică a contemplă-

rei. Picioarele lungi și încrucișate la glezne își descopereau complect superba lor arcuire ; ai fi zis o dansatoare căzută, după o excesivă întrecere cu ea însăși. Modelajul pierdut al rotulei contrasta enigmatic cu amintirea genunchiului neastîmpărat sub tivul mobil al rochiei.

Mihnea schimbă de mai multe ori poziția pentru a-și modifica perspectiva, complectînd felurit imaginea divină. Dar la o întoarcere imprudentă, colțul *Codului* Pastion și Papadopol, care depășea bordura mesei, fu deplasat astfel de șoldul lui, ca întregul morman de cărți de deasupra se nărui pe podea cu detunet înfricoșetor de catapultă. Drept unică scăpare, indiscretul, care abuza astfel de legile ospitalității, își acoperi ochii păcătuitori și-și simți din nou gîtul apăsat de spaima gîndului că intenția lui ar putea fi, fără putință limpede de dezvinovățire, interpretată cît se poate de exagerat.

Așteptă deci sentința judecătorului suprem, care putea fi și capitală, dar care putea să coboare pînă jos de tot; din severitatea sau din indulgența ei avea să afle, incomparabil cu mult mai devreme decît ar fi vrut, sentimentul adevărat al Arinei pentru dînsul. Dar nu se auzi nici un cuvînt, nici o mișcare; Mihnea deschise ochii umpluți de lumina harului, tăcerea echivalînd cu o absolvire, sau poate, Dumnezeule mare ! o încuviințare.

Dar fata rămăsese nemișcată și la fel de dezvelită ; și acest ultim indiciu ducea, mai mult ca orcare, la convingerea că somnul ei,. probabil, obișnuit excesiv de greu, nu fusese tulburat cîtuși de puțin de asurzitorul vuiet.

Dar atunci... gînduri haine și netrebnice bîntuiră prin capul lui, aprins deodată... El luptă cu îndîrjire împotriva lor și totuși ele izbutiră să-l determine, spre a-i dovedi cît de mari ar fi sorții lor de izbîndă, măcar să învelească pe fată. Era doar singurul lucru decent, pe care-l putea face — deși animat de o intenție cu totul contrară — chiar cu riscul de a fi surprins. El săvîrși gestul și inima i se strînse cît un purice, cînd observă și de astă dată somnul cu adevărat nespus de greu al fetei ; dacă, aplecîndu-se spre figură-i, n-ar fi prins susurul aproape imperceptibil al respirației, ar fi putut crede că murise. Mîna începu să-i tremure și, îngrozit, dădu iarăși plapoma la o parte ; și nici acum, nici o mișcare nu-i răspunse. Tremurînd ca un paralitic, îi smulse chiar un colț întors, pe care apăsa călcîiul ei.

Abia de data aceasta fata gunguri ceva, care mugi ca în adînc de peșteri în urechile lui asurzite și-i clătină puternic

mintea răvășită ; dar nici o altă mișcare, nici cea mai mică, nimic ; în ochii lui luci atunci flacăra decisivă din ochii asasinului.

Se apropie ca un somnambul.

Și fu de ajuns să vadă acum, în obscuritatea translucidă, chipul ei palid, extrem de mirat, înotînd în somn adînc, fără apărare, ca să simtă deodată răsucindu-i-se ceva în suflet, frîngîndu-se apoi într-un șirag amar de dureroase icnete scurte... Cineva, ceva... se văita parcă în el... și simți fășii peste fășii de rușine arzătoare smulgîndu-i-se singure de pe față.

Își răcori fruntea de geamul plăsmuitor de lumini fermecate și încet, cu minuțioase precauții, acoperi. ca un avar satisfăcut doar de privelițte, corpul nemaivăzutei minuni.

Emanuel Maxim... Ăsta e Emanuel Maxim ?... Noël... Pff... Noël... auzi !?

Mihnea îl consideră cu vag surîs prietenesc, la masa veselă, în mijlocul atîtor mese vesele. Ei sunt așezați în fața estradei pe care se produc diverse numere de varieteu. Jazul bubuie și apoi se pierde în tremoluri bocite de saxofoane, ca jalea clarinetelor prin bîlciurile țărănești. Și toată lumea asta strident luminată șuieră inepția printre dinți or chiar prin ochi... Urnează apoi un dans, fără melodie, dar care întreg e compus dintr-un fel de tact variabil, meșteșugit adus și revenind necontenit, care va răsuna de acum înainte în urechile lui Mihnea întreaga lui viață : un cîntec fără melodie, sau o melodie fără cîntec, asemeni acelora pe care ți le sugerează cineva, folosindu-se doar de podul palmei și de vîrful degetelor, cu care lovește necurmat într-o tăblie de pat... Așadar acesta e vestitul Noël... Ph... o, nu e nimic de disperat aici... o, dacă nu e decît numai atîta...

Și Mihnea rîde din ce în ce mai dispus și privește cu anumit înțeles pe Arina, care-l privește la rîndu-i fără nici un înțeles. Noël spune unele glume benigne ; el nu pare deloc emoționat de prezența lui Mihnea. Iar Traian Stroe, cu atît mai puțin, rămîne tăcut și indulgent pe scaunul lui, privind binevoitor pe noul cunoscut. La fiecare spirit al lui Noël, care se pare că e consacrat ghidușul companiei, el se întoarce spre Mihnea, parcă

l-ar întreba numai cu surîsul : „ei, ce zici de așa ceva ?“ Și Mihnea surîde la rîndu-i de complezență. Iar Arina pare puțin nelalocul ei ; ea nu rîde la ghidușiile benigne ale lui Noël și ochii ei au acum într-înșii ceva dur și metalic. Mihnea înțelege că ea nu e mulțumită de penuria de spirit, din astă-seară, a exemplarului ei din junglă.

Dar ceea ce nu poate cu adevărat suferi Mihnea la Noël nu-i chiar părul acela la fel de creț ca al lui, însă blond-castaniu, nici ochii aceia albaștri și dulci, dar pleoapele, pleoapele extrem de mari, pe care el le ține pe jumătate plecate și care au un ton al lor aparte, extrem de delicat și de femenin. Și tot obrazul lui e delicat și catifelat, dar pleoapele acelea, mai ales cînd ochii sunt închiși, îi împrumută un aspect de păpușă de ceară proaspăt modelată, pe care el îl detestă, dar recunoaște că, într-adevăr, poate fi ceva foarte impresionant. Din cînd în cînd Noël are și cîte una bună, dar nici atunci Arina nu privește spre Mihnea, cu aerul tăcut și înveselit al lui Traian Stroe : „dar de asta ce zici ?“... Și cu toate astea Mihnea își dă scama că el ar putea fi și mai inventiv și mai hazos decît Noël ; nenorocirea lui e că i-a rămas ceva în gît, care-l stingherește. O, dacă n-ar fi Arina de față, care parcă l-a înțepenit de tot, cu atitudinea plictisită și mai cu seamă cu lipsa aceasta de deosebită atenție față de dînsul sau mai degrabă cu egalizarea asta a atențiilor ei față de toți trei (ca și cînd unul n-ar cîntări mai mult decît celălalt pentru dînsa) o, s-ar fi simțit cu totul altfel aici ! Ar fi deschis pe loc și fără preget lupta cu acest duhliu sărac, care din cînd în cînd o mai nimerește.

Arina l-a prezentat pe Mihnea ca și cînd ar fi prezentat pe Băiatu Mih. ; și asta îl exaspera de asemeni pe Mihnea, că Noël încuviința alături de dînsul pe-un om îndopat cu atîta carte, cu un aer prea familiar, în loc să se simtă el încuviințat ; în orice caz era revoltător cu lipsa lui complectă de jenă, cînd Mihnea și Arina nu-i primeau spiritele cu zîmbete ; asta nu-l împiedeca să facă altele, care de care mai proaste. Dar din cînd în cînd nemerea cîte unul bun ; iar paliditatea aceea a tenului, și mai cu seamă coloritul acela de-un liliachiu subtil al pleoapelor, trebuia și Mihnea să recunoască, îi împrumuta un oarecare farmec... mai mult feminin, și care contrasta, drace, cu pieptul lui pronunțat atletic, și cu statura aceea înaltă și suplă, cînd se ridica.

„Fizicul, pur și simplu, a impresionat pe Arina !“ își spunea Mihnea desfidînd în minte-i pe această nulă clovnescă, deopotrivă cu această filosoafă, captivată de luciul elementar al materiei... Și, superior, Mihnea începu să se întrețină cu măsuratul la vorbă, dar binevoitorul Traian Stroe, docent universitar.

Trenul Maricicăi n-a sosit nici la unsprezece jumătate, nici la douăsprezece și nici la unu... Necontenit tabla neagră a peronului își schimbă cifrele de cretă și-i anunță sosirea tot mai adînc în noapte. Abia la două jumătate, poticnitul și rătăcitul pe cîmpii a ajuns, vărsîndu-și ultima suflare de viață pe coșul scurt și gros. Dar, tragică împrejurare : Maricica nu se afla într-însul.

Mihnea a simțit cum îl năpădește fericirea ; s-a gîndit îndată să propună fetei s-o ducă acasă, la părinții Maricicăi, cu mașina ; va lăsa pe cei doi juni pe drum și-apoi singuri și cu norocul lor vor coti fericiți spre strada Muzeului. Dar un ascuțiș rece s-a infipt numaidecît atunci în mijlocul acestei imagini luminoase : dacă vreunul dintr-înșii, bunăoară logodnicul ei, stă în apropierea Maricicăi ? — sau dacă băieților le vine cheful, cavaleri ce se găsesc, să însoțească pe Arina în corpore pînă la poarta sa ?

Mihnea își rostogolește planul pe toate fațetele spre a evita orice eventuală neplăcere, în vreme ce Arina se îndepărtează grăbită cu cei doi amici. Mihnea i-a ajuns din urmă, fără ca talentul lui strategic să fi făcut vreun progres. Arina pare voioasă și împrejurarea o amuză ca de obicei ; și începe să tachineze pe Mihnea, pe care-l va sili să colinde cu ea toate străzile pînă mîine dimineață, pentru că la ora asta, a spus-o, n-ar suna la părinții Maricicăi chiar dacă ar tăia-o cineva în bucăți.

— Te voi urma ca un cîine, credincios, o asigură el cu promptitudine, trăgînd cu urechea și cu coada ochiului să vadă nu cumva cei doi dau semne de dezertare, de la o astfel de plicticoasă perspectivă.

— Și eu te voi urma, dar scuzați, nu ca un cîine ! rîse deodată Noël.

Arina și cu Traian Stroe nu-și putură reține zîmbetul, iar Noël, pentru a arăta că nu pune preț pe răutatea lui, se grăbi să adauge :

— Dar mai bine te somăm noi să ne urmezi, dumneata domnişoară, la „Ruşi", pe Doamnei, sau dacă nu la „Ducibar".

Propunerea păru că nu surîde lui Traian Stroe. Mîine e foarte ocupat la facultate ; totuşi ce poate să facă ? îi va însoţi...

Mihnea intervine atunci cu o opinie serioasă, domnişoara Arina ar putea fi condusă foarte bine de toţi, la doamna şi domnul Trucinschy, de pe strada Muzeului, no. 3, unde, după o lungă căutare, şi-a găsit cameră de locuit ; cu toate că şi-a anunţat viitoarea proprietăreasă că-şi va ocupa camera abia joi, totuşi camera e liberă şi angajată ; doar a dat şi acont...

— E drept că ora e cam nepotrivită, dar gazda mi se pare că ţi-a spus unde poţi găsi cheia, înfruntă el drept în ochi pe fata care-l privea uimită şi înfricoşată de curajul şi aplombul cu care-i vorbea...

Ea nu îndrăzni să privească la ceilalţi doi, dar Mihnea continuă, hotărît şi logic :

— Astfel, presupunînd că o să mergem la „Ducibar", cum o să te prezinţi mîine dimineaţă obosită, acasă, la părinţii prietenei dumitale sau la cămin...

Şi Mihnea îi poruncea cu ochii încordaţi să înţeleagă şi să-i mulţumească zgomotos, pentru o propunere atît de firească...

— Ai dreptate, îngăimă ea, cum o să mă duc mîine, aşa, la oamenii aceia... ? Şi-apoi, n-o să ţină nici acolo deschis pînă la opt...

Ochii lui Mihnea se destinseră şi zîmbetul izbînzei îi înflori discret în colţurile buzei.

— Atunci, o maşină ! ţipă el...

Dar tot atunci, Emanuel Maxim, care se oprise ceva mai departe, cu spatele la un felinar, flutură de asemeni zîmbet şi veselie din ochii lui albaştri lucioşi... El începu o frîntură de cîntec, uşor şuierată parcă într-o vagă derîdere, printre buzele strînse... Şi o porni domol... Traian Stroe îl privi uimit, apoi zîmbi şi el şi făcu un pas după dînsul.

— Nu pot să intru aşa de tîrziu la madam Trucinschy, reveni atunci Arina, complect pierdută.

— Bine, dar dacă ai intrare separată şi ea doarme... ? se îndărătnici Mihnea cu desperare. Ce spuneţi, domnilor, de ideea mea ? îi înfruntă el cu cerbicie. Nu e cea mai bună ?

Noël îşi întări şuieratul, iar Traian făcu semn că Arina poate decide...

Şi Arina, pe care Mihnea o simţi tremurînd şi pe care lumina crudă a zilei ar fi descoperit-o roşie ca focul, decise :

— Merg la Traian, pe care-l rog să vă poftească şi pe dumnevoastră... Cum e obosit va putea să se odihnească, iar noi vom vorbi încet să nu-l deranjăm şi vom fuma pînă la ziuă...

— Perfect, se aprobă ! strigă din fruntea micei coloane Noël, fără să se întoarcă.

Iar Traian Stroe se grăbi să se declare fericit amfitrion :

— O, dar nici nu poate fi vorba de somn şi de dormit. Vom veghea cu toţii pînă la ziuă ; am un lichior straşnic şi nişte ţigări de Macedonia, mi le-a adus cineva de curînd, o minune... Şi cuprinzînd pe Mihnea pe după şale :

— Eşti al meu, domnule Băiatu...

Dar contrariat şi pălit de o amarnică încăpăţînare, Mihnea prezentă îngăimat un pretex de refuz. Şi văzu bine, Arina îi aruncă o căutătură fugară, rîzătoare şi rea...

Abia peste trei zile veni Arina la dînsul, seara la opt. O aştepta tocmai, aşa cum o aşteptase zadarnic toată ziua aceea, aşa cum o aşteptase zadarnic în ajun şi răsajun ; bănuia, credea, ştia că totuşi ea va trebui să vină.

Dar a avut tăria să n-o caute ; numai într-o doară, chiar marţi după-amiază, s-a dus în vizită la Traian Stroe. Nu pentru că ar fi fost îngrijat de ceva sau curios să afle de la el cum şi-au petrecut cu toţii noaptea ; ci numai, evident, pentru că prea-i refuzase invitarea fără un motiv bine rotunjit în ajun şi băiatul ăsta solid şi serios, care-i lăsase cu adevărat o atît de simpatică amintire, trebuia, fără doar şi poate, asigurat din parte-i de cele mai bune sentimente.

A sunat deci la Stroe : a ieşit o servitoare a proprietarului, care apoi a reintrat să anunţe. Însă în locul lui Stroe a apărut Noël. Mihnea şi-a strunit în suflet surpriza neplăcerei şi poate a unei temeri imprecise, dar grele şi stăpînitoare ; dar a făcut loc pe buzele lui surprizei false de plăcere şi fericire...

— Nici pînă acum nu v-aţi mai dus acasă ? a rîs el aspru şi răguşit, deşi cu o puternică, o prea puternică emisiune de note rîzătoare, menite să acopere dezastru-i sufletesc...

În ochii doctorului a lucit atunci scînteia satisfacției și a ironiei. Ochii lui au păstrat tot timpul această expresie de adevărată beție, de sălbăticiune satisfăcută și învigorată de aerul proaspăt din junglă. Dar cuvîntul lui spunea altceva, desigur, decît această perfidă privire. El se găsea aici, la ora aceasta după-masă, pentru că ajuta lui Traian, la consultațiuni și tratamente. În numele prietenului și tovarășului său îl ruga pe Mihnea să nu se supere : de data asta le era cu desăvîrșire imposibil să-l primească. Se afla tocmai, înăuntru, un client de oarecare marcă și cu tratament discret... iar cum Traian Stroe, pînă nu se va aranja definitiv cu Maricica, e nevoit, din cauza scumpătății enorme a apartamentelor, să-și păstreze tot vechea-i cameră studențească, regretă că nu dispune de o sală de așteptare ca lumea sau de-o odaie separată, ca să facă toate onorurile ce se cuvin proaspătului lor prieten... Dar chiar așa dacă era, așteptarea tot lungă ar fi fost : amîndoi timp de cîteva ore erau prinși de vîrvora lucrului.

Mihnea le-a acordat toată dreptatea și asigurat, măgulit de atîtea scuze și explicații, s-a întrecut la rîndu-i în scuze și a declarat că, învățîndu-se mai mult cu dînșii, cu vremea, va afla cînd poate să-i vadă fără a-i stînjeni deloc de la lucru. Se simțea iar mulțumit și limpede, ușor, că lucrurile stau într-astfel, și chiar simți puțină simpatie plecînd din sufletul său și spre această nostimă secătură, care în orice caz va putea fi repede făcută inofensivă ; dar ceea ce fu într-adevăr de nesuferit pentru dînsul, ceea ce-l izbi teribil fu scăpărarea din nou a ochilor celuilalt, cînd văzu că Mihnea se mulțumește cu cît îi oferise... Atunci observă bine fruntea aceea înaltă, pe care cădeau sfredelușurile de păr blond, cu corniță creță, ca ale faunilor din vechile sculpturi. Și tinerețea aceea, care punea de bună seamă interval mai larg de cinci ani între dînșii, și robustețea aceea îngrijită, cu care desigur s-ar fi încumetat la o nevoie, dar pe care n-ar fi garantat c-o poate răzbi cu ușurință !... Și-n dosul acestei tinereți și-al acestei exuberanțe, Mihnea a văzut din nou retranșați ochii incerți, care-și băteau limpede joc de dînsul și-n luminile cărora crezu deodată că vede imaginea Arinei. Arina era acolo înăuntru, de bună seamă, și de aceea Traian Stroe, și de aceea individul ăsta decorativ nu voia... nu putea (?) să-l primească... Să-i fi îndemnat ea ?... să i se fi întîmplat ceva rău, dar care putea fi acel rău ?... Azi-noapte — își aminti — el îi dorise să i se întîmple ceva rău, foarte rău, ca să regrete

singură că nu-i ascultase bine ticluitele lui sugestii şi nu venise cu dînsul... Dar care putea fi acel rău, care putea fi ?... sau poate el era un stupid şi-un halucinat, care vede într-o simplă expresie de veselie, fără intenţie, tot ce poate fi mai rău, de nici nu poate măcar să meargă cu gîndul pînă acolo unde ar fi limita acestui teribil rău. Se mulţumeşte să întrebe, mustrîndu-se teribil apoi, că a putut să-i scape o astfel de întrebare :

— Dar domnişoara Arina a fumat zdravăn, cum se lăuda?...

— Da, foarte zdravăn, a rîs, privindu-l şi mai adînc în ochi, Noël... Dar a plecat devreme, foarte devreme... a adăugat apoi grăbit, păstrînd imperturbabil straniul şi satisfăcutul lui rîs...

Însă acum Arina e aici, şi ce mai vrei dovadă că ea n-a putut fi acolo, în du-amiaza aceea, şi că nu ea putuse pretinde lui Noël să nu-l primească, legiuind astfel acel rîs sec şi stupid de satisfacţie ! O, mişelul are toată nevoia să lase să-i scape acest rîs, care ar putea să scormonească şi să înalţe orice fel de bănuială...

De cum a intrat, Arina şi-a scos pălăria şi naturaleţea şi familiaritatea gestului ei a întrerupt îndată orice altfel de gînduri şi întrebări. În figura ei nu era nimic schimbat ; poate în ochi s-a alungat la început o unduire de spaimă, de deznădejde, însă poate a fost o părere, căci ochii ei şi-au reluat îndată expresia lor de toate zilele, nici măcar acea bizară, depărtată, pierdută în nemărginire, dar cea veselă, cea bună a ei, privirea ei de toate zilele...

Mihnea, pentru că aşa-i dicta varianta din ultimul moment a tacticei, pe care de trei zile se străduia s-o adopte în raporturile lor viitoare, s-a arătat fericit de venirea ei şi nepăsător de întîmplarea trecută. Dar Arina i-a strîns mîna mai pronunţat ca de obicei şi chiar i-a ţinut-o în mîna ei mai mult, privindu-l lung, cu tristă blîndeţe.

— S-a terminat, în noaptea asta veţi mai locui şi la soţii Trucinschy ! i-a declarat el atunci autoritar... destul cu domnul Traian Stroie şi celălalt... cum îi zice ?... *Crăciun* pe franţuzeşte... Arina, cum ai putut trăda aşa pe ţambalagiul nostru, ca pe-un simplu tratat de filosofie, fiică trădătoare ? strigă el avîntat. Haide, pregăteşte-te repede, ne aşteaptă... şi ne iartă...

Dar ea îl sfătui să se ducă singur să mănînce, îl va aştepta aci, e foarte obosită. Şi se lungi în pat cu vădit aer de obidă şi plictiseală. El se apropie de dînsa îngrijat : nu, n-avea nimica, nimica, putea să pornească liniştit... Era doar plictisită, plictisită, plictisită de moarte.

Şi şopti de mai multe ori, cu mare poftă şi din adînc suflet, vorbele acestea : „de moarte"...

Mihnea descoperi îndată atunci că n-are nici el poftă de mînmîncare ; va ieşi numai afară, ca ea să se pregătească de dormit; va aştepta în stradă semnul convenit.

Ea scăpă atunci un surîs amar şi avu involuntar un gest întrerupt sau poate nehotărît ; în cele din urmă ridică din umeri. Mihnea ieşi...

Cînd reveni, o găsi plîngînd cu zbucium amarnic, înăbuşit în perne.

El se strădui zadarnic s-o mîngîie, s-o împace, să-i afle picina jalei. Unde mai auzise el plînsul acesta ? de răstrişte, de neputinţă, de înfrîngere definitivă... ? Ah, Vevé, în noaptea de demult... în noaptea complect ştearsă din memoria lui şi pe care acum o alungă iarăşi, netrebnică, de lîngă această durere nobilă, îngerească...

El o mîngîie pe Arina şi mîna lui se putu plimba astfel învoie pe păru-i catifelat şi pe gît ; şi ea nu făcu nici o mişcare de opunere ; o sărută pe obraji şi pe ochi şi mîna lui înfiptă în caldul plapomei îi cuprinse mijlocul, de care nu-l mai despărţea decît această subţire cămaşă neagră... şi ea nu făcu nici o opunere... Şi, îngrozit de această inerţie, el se îndepărtă tremurînd de groază şi de poftă asmuţită... Ea tăcu şi rămase astfel mută, cu capul ascuns în perini ; el se apropie s-o mîngîie iarăşi şi vroi să-i ridice capul, pentru ca la infinitul privirei ei sau numai la înfăţişarea cît de vagă a trăsăturilor fine, gîndurile lui negre, de brută, să piară... Dar ea-şi ferea ochii, şi faţa şi-o acoperise strîns cu palmele, şi corpul ei se lăsa mîinilor lui, fără apărarea braţelor, fără să opună nici o rezistenţă, nici cea mai neînsemnată rezistenţă...

De atunci zilele lui Mihnea au intrat sub zodia fericirei fără hotar. Ades se gîndea la Noël şi-i venea să rîdă cu lacrimi că mutra aceea blondă şi ştearsă putuse să picure în sufletul lui

atîtea licori otrăvite. Acum Arina era a lui şi numai a lui, dar însăşi năprasnica lui bucurie îi spunea că trebuie încă s-o cucerească încetul pe încetul, s-o stăpînească definitiv şi absolut. Ar fi dat mult să reîntîlnească pe Noël cu surîsul acela idiot, care da să spună ceva, dar iată, nu avusese nimic... de spus... Şi cînd se gîndeşte că odată chiar — în noaptea cînd s-au despărţit, în apropiere de Traian Stroe, cînd i-a dorit Arinei cel mai strașnic rău cu putinţă — el a putut scrîşni în perne : „Doamne, de unde, cum s-a mai ivit ăsta în viaţa mea, cum a apărut el ?“ (Cum a izbutit să revie, să se facă mutat din provincie, tocmai acum cînd Mihnea a izbutit să cunoască pe Arina : cum a stat departe de dînsa, cît şi Mihnea a stat departe, şi cum a revenit numaidecît, cînd Mihnea a putut să se apropie de ea, să vorbească, să umble cu dînsa ?)

Acum însă, îşi bate joc de scrîşnetele lui şi, după trei zile, a determinat pe Arina să meargă iarăşi la restaurantul apropiat, cu ţambalagiul meşter şi atotştiutor, Pico de la Mirandola al ţambalului, cum îl denumise ea. Arina parcă se ridicase după o boală, aşa se uita acum prin restaurant, dar apoi ochii ei, care clipiseră la început speriaţi, începură să se obişnuiască repede cu lumina şi ea văzu că poate să se înveselească şi în noua ei stare fizică, pe care desigur se hotărîse să şi-o schimbe după adînci gînduri şi după grave deducţii şi rezoluţii de filosoafă. Şi totuşi plînsul acela premergător marei treceri, ce trist şi ce uman răsunase, întocmai ca la Vevé, întocmai ca la o mahalagioaică şi o înapoiată ca Vevé ! Acum Arina era o femeie, era soţia lui — ea va trebui doar să accepte cununia — dar era curios cum această romîncă, susceptibilă prin definiţie la formalităţi matrimoniale, întîrzia să-i ceară legitimarea situaţiei dintre dînşii. Ea era o asistentă universitară, o profesoară, şi venea să doarmă la dînsul, cu dînsul, să mănînce, să stea împreună ca soţ şi soţie... De bună seamă părinţilor Maricicăi le spusese că-şi găsise o cameră, dar Maricicăi îi mărturisise tot oare ?... Totuşi Mihnea dorea să aştepte : *ea* trebuia să-i amintească acum de nişte vechi vorbe ale lui, primite cu glumă răutăcioasă din parte-i, şi să-l întrebe dacă ar mai fi gata, ca şi atunci, să pornească, la moment, spre biroul care consfinţeşte, cu registre şi întrebări solemne, un sentiment uman, ce se ţine infinit mai bine pe rădăcinile lui proprii. Întîrzierea lui de a-i reaminti de asta o s-o intrige şi, îngrijată, va lua de bună seamă ea întîi cuvîntul... Cu

apriorică satisfacție așteaptă Mihnea acum să tremure în glasul ei această vagă neliniște și-apoi glasul lui, hotărît și sigur, după ce va șovăi două clipe doar, așa, de simplu joc, să sfărîme în lumina ochilor ei recunoscători această vagă și crudă neliniște...

Dar ea nu se grăbea și el surprindea uneori, în ochii ei, umbre de încordare și de hotărîre... Uneori o prindea cu vorba departe și cu sufletul absent. Și temerea se întorcea atunci de partea lui... Îi cerea lămuriri și ea se mulțumea doar să-l mîngîie pe păr și să-l privească blînd, cu nesfîrșită blîndețe în ochi. Într-o astfel de mîngîiere calmă, platonică, adînc în noapte, cînd nu luminau înăuntru decît felinarele, ce-și încrucișau de afară razele de deasupra patului, el i-a povestit molcom și într-un ritm de ingenuitate, pe care însuși nu se aștepta să-l prindă, cum, într-o noapte identică, sub o lumină identică, el i-a surprins goliciunea, cum un teanc de cărți, prietene încă ei, cu toate că le repudiase categoric, au fost gata să-l trădeze, deși erau ale lui, cum a putut grație lor să se convingă de somnul ei extrem de greu și cum gîndurile lui nemernice, care acum îl dezgustă. după cum îl dezgustau chiar în clipele de-atunci, au fost spulberate pe loc de seninătatea gingașă a figurei ei în somn. Îi plăcea mai ales cum asculta Arina, atît de furată de mersul povestirei, parcă încordată, ca de-o mare revelație, înfiorată, înfricoșată, astfel că el găsi accente și mai curate, și mai simple, cu toate că mai îndrăznețe, floricelele gîndului său. Cînd numai cărțile, prietenele ei dragi, care veneau să-i dea de veste, ochii Arinei, se umplură de lăcrămi, pentru că razele de-afară umplură cu jocuri de reflexe luciul lor exagerat. Cu mersul povestei, mîna ei se plimba tot mai nervoasă pe creștetul lui, prin încîlceala moale a inelelor de păr... Se ridică într-un cot să-l deslușească mai bine și ochii ei străluceau acum uimitor de zornic, ca un izvor ; în tăcere ai fi crezut că auzi picurul lacrămilor pe atlasul cuverturei.

Și cînd Mihnea tăcu, fericit de efectul spovedaniei, care-l înduioșase și pe el însuși, ea-i apăsă tare cu mîna obrazul și fruntea și-apoi, în stupoarea-i cumplită, începu să-i destăinuie, la rîndu-i, cu glas mai degrabă fremătînd de ciudă și dușmănie decît de groază și durere, o poveste aproape la fel :

— N-ai înțeles din ochii mei, din desperarea mea, din absența voinței și a instinctului meu de apărare ? îl întrebă, înainte de a începe...

Și-i povesti apoi, în adîncul liniștei, în care bătea ca un ceas de părete inima lui, cum în noaptea întoarcerei de la gară, după ce-au gustat cu toții lichiorul doctorului și după ce i-au fumat țigările de Macedonia, Traian a adormit buștean pe canapea. Noël, care se arătase tot timpul însuflețit de o excesivă și suspectă politețe, și-a amintit de ceva important și a început deodată să se pregătească de plecare : s-a scuzat, a sfătuit-o să se odihnească în liniște, fără nici o grijă, *vis-à-vis* de acest savant somnoros. A întins-o chiar el pe pat și i-a scos pantofii... pe urmă a stins și a plecat...

Iar ea, doborîtă de atîta zdruncin, a adormit îndată...

Și mult mai tîrziu, a fost trezită brusc din somnul adînc și fără vise, de-o durere cumplită, care i-a clătinat tot creierul, de i s-a părut că-i plesnesc timpanele în urechi. A dat să-și arunce țipătul disperării în noapte, dar o mînă îi apăsa cu putere gura, în vreme ce-o alta îi strîngea șalele în insuportabilă încleștare : doar ochii au putut înnebuni de groază la vederea figurei înspăimîntătoare a lui Noël, aplecată atît de aproape asupra figurei ei...

Cînd a liberat-o, zîmbetul lui a redevenit iar dulce și i-a șoptit abia auzibil, printre sforăiturile doctorului de pe canapea :

— Nu mai există virgine în ziua de azi...

Atunci ea a leșinat și s-a trezit de-abia în largul mare al zilei, cu cei doi doctori lîngă dînsa. Noël tocmai îi cerceta pulsul și se înțelegea cu celălalt, medical, asupra acestei *crize de histerie*...

Abia seara [pe] înnoptat, s-a putut reîntoarce la Maricica, dar n-a izbutit să reziste mai mult de două zile să doarmă alături de această fată dulce și curată...

Din chiar dimineața acestei destănuiri, care l-a făcut să rătăcească năuc pînă la ziuă, după ce-a așteptat-o să recadă în somnul ei profund — prin obositoare și mărginașe locuri, prin cîrciumi suspecte, cu *cognac* otrăvitor, cu clienți întunecați și

sinistri —, Arina a devenit şi mai preocupată, mai pierdută în gîndurile ei. Mihnea a căutat să pătrundă în încordata lor încîlcire, şi abia după meşteşugite şi neogoiate încercări, a prins de la ea atîta : „El va trebui să-mi plătească, îmi va plăti crunt..."

Întîi el s-a bucurat de luciul sumbrului cărbune, care se aprindea atunci în ochiul ei, şi a întrebat-o cu amarnic sarcasm, mai mult de asmuţire, dacă-i poate fi de ajutor. Dar cînd i-a răspuns, cu un surîs trist şi rezolut : „O, nu ! — hm, ce idee !" el a prins să se îngrozească de ceea ce ar putea să clocească în obscurele cotloane ale gîndului ei. A vrut atunci s-o îndepărteze de aceste gînduri, s-o facă să uite, să ierte... În fond lucrul n-avea nici o importanţă ! se străduia el să se convingă singur, amuţindu-şi mugetul de răzvrătire dinăuntru... El era doar aci ca să acopere nelegiuirea doctorului, o asigura îndurerat şi plin de sălbatecă încăpăţînare. Iar, uneori, speriindu-se de crîncenele ei tăceri, deşi însuşi le voia astfel, şi mai crîncene încă, se străduia să afle în ce-ar consta răzbunarea ; de-o singură modalitate a ei se temea numai, şi chiar se temea el însuşi să gîndească la această insuportabilă modalitate.

Înfricoşat, cînd ea răsfoi odată în volumul lui Fouillée, el se agăţă de colţurile cărţilor ca un naufragiat de steii stîncilor salvatoare. Salută cu un adevărat imn ditirambic revenirea ei la cărţile prietene, din mijlocul junglei sălbatice şi înfricoşătoare. Ea-i surîse trist ascultîndu-l, ba chiar luă cartea şi se trînti pe canapea :

— Eu n-am citit pe Fouillée, îi spuse... Îmi place fraza lui... Şi se adînci în lectură.

El o îngriji atunci ca pe-o convalescentă, care reface primii paşi spre viaţă... El singur lua cărţi de drept şi citea, într-o majestuoasă tăcere. Avea acum pentru teancurile de volume şi de cursuri de pe masă solicitudini de bigot faţă de obiectele din templu. Şi el, Mihnea Băiatu, înălţa atunci în faţa ei, ca un convins sacerdot, oda, psalmul sufletului său, celor doi idoli de hîrtie şi cartoane, străjuind simetric masa ce-i servea de birou. Îşi arătă astfel dragostea lui nemărginită pentru carte şi tot timpul acestei teatrale, dar profund de sincere explozii, figura ei nu scăpă nici cea mai infimă mişcare ironică: îl ascultă uimită şi atentă şi ochii i se înrourară. Şi ascultă de asemeni, înfricoşată ca pe citania *Apocalipsului*, diatriba lui teribilă contra junglei sălbatece, şi chiar contra medicinei şi a ştiinţelor practice.

Dar cînd reveni seara, cu buzunarele *pardessus*-ului încărcate de cărți numai de filosofie, cît ai alcătui un al treilea idol, acum în mijlocul mesei, n-o mai găsi. Numai lîngă canapea, zăcea Fouillée aruncat, strivit, cu paginile vraiște. Ea nu reveni toată seara și nici în serile următoare. Și nimic, nici un rînd nu rămăsese de la dînsa : decît multă vreme, necontenit, amintirea acelui rictus sinistru cît a dăinuit teribila ei poveste și acea scînteiere a ochilor, metalică, de lamă, ori de cîte ori scăpa, din ce în ce mai rar, în ultimele zile, numele blestemat. Și cît a ținut înfricoșata ascultare a psalmului și a diatribei.

. . . . . .

Trecură aproape patru luni de-atunci, dar și acum, cînd seara trăgea pînza-i violetă peste oraș, întrerupînd ziua în plin spectacol, gîndul lui Mihnea se reîntorcea la ea, cu puterea dinainte, din primele zile după plecare. Nu se împrimăvărase încă de-a binelea ; era frig și, prin scobiturile pavajului, ochiurile de apă prindeau pojghiță. Aerul era rece, tare și plin de pulbere roșcată. Ramurile copacilor păreau ciorchini de brobințe, ce nu se puteau numi încă muguri. Pe cerul îndepărtat, norii se destrămau în pale groase de fum, parcă deasupra unor incendii invizibile, ascunse în dosul îngrămădirilor de case. Vîrtejuri imense de ciori înspăimîntate se desfăceau în spirale fantastice, din trîmbele groase ale fumăraiei, se abăteau într-o larmă asurzitoare peste apropiatul parc public, îndoind spicul plopilor sub povara lor neagră.

Mihnea deschisese puțin fereastra ca să-și aerisească odaia. Cu mîinile pe cîrligele mobile, înainte de a o închide la loc, privea pe gînduri înserarea. Mirosul închis pe care-l găsise în camera, totuși nu de mult părăsită, îl îndemnase să dea drum înăuntru aerului curat. Dar, în răcoarea tare a amurgului, în lumina roșiatică a înserării, i se păru, cu simțurile lui acum ascuțite la maxim, că tot aerul de-afară e îmbîcsit cu praf de cărămidă. Și rămăsese astfel nehotărît la fereastră, scîrbit de mirosul igrasios dinăuntru, scîrbit de praful înecăcios de-afară.

Un moment, o fășie i se așternu peste ochi și crezu că trăiește vremea sfîrșitului sfîrșiturilor. Un sfîrșit mai dezgustător decît tot ce putuse imagina fantezia astronomilor și-a cetitorilor în viitor. O duhoare de canal, izbucnind ca o explozie din toate

subsolurile oraşului, o duhoare asfixiantă, dureros de stricată. O lume îngrozită luînd cu asalt dughenele spiţerilor, absorbind cu sete şi în zadar odoarea înviorătoare a tuturor flacoanelor de miresme... Şi atmosfera putregăită, întinzîndu-se încet şi stăruitor, batjocoritoare a tot ce e frumos, a tot ce e curat... Aburind limpezimea de sticlă a aerului de deasupra cîmpurilor cu răsufletul ei amarnic, învineţind-o cu culoarea ei sordidă. Alungînd oameni şi animale, pînă-n fundul pădurilor atacate de asemeni, doborîndu-i în letargia cea mai infectă, sub puterea de neînvins a duhoarei exalate de cadavrul pămîntului.

Închipuirea aceasta nu dură mult. De cele patru luni, sub diferite forme, ea lua viaţă în gîndul lui Mihnea. De cînd ea fugise în lipsa lui de-acasă, pe furiş, cu tot al ei, la celălalt, în odaia chiar a celuilalt, a călăului ei, de atunci era obsedat de strania descoperire ce făcuse, părîndu-i-se că simte în orice lucru mirosul putrigaiului ascuns în luciul exterior ; avea el însuşi impresia muribunzilor, lucizi, cari se înfioară, simţind cum dinlăuntru sufletul le adie în răstimpuri odoarea acră a cadavrului viitor.

Nehotărît încă să închidă fereastra, năucit între cele două obsesii, Mihnea privea acum în lungul străzei. Privea, cu capul aplecat sub troianul gîndurilor, colţul pe unde venea ea de obicei, dinspre Universitate, în ultimele lor puţine zile fericite. O privea înaintînd rîzătoare, cu genunchii ei semeţi ; el se ferea atunci după perdele, să nu vadă c-o aşteaptă, că e necăjit de întîrzierea ei... Patru luni ! Patru luni a fost strînsă în braţe de celălalt, patru luni propriul ei răufăcător i-a sărutat pielea brună, fină. Şi poate s-a purtat rău cu ea, poate a înjurat-o ca orice răufăcător, poate o punea să-i scoată cizmele, pe-această fată învăţată şi frumoasă, văzînd cum a abdicat steagul strălucirei ei sufleteşti în faţa bestiei. Bestia ! O, de-ar fi înjurat-o, de-ar fi lovit-o...

Pe-acolo venea ea de obicei. Şi mergea iute, voluntar şi grăbită, aşa cum înaintează femeia aceea, doamna aceea elegantă. Acelaşi picior, acelaşi mers, acelaşi mijloc...

Este ea... Da, chiar ea, Arina !

Mihnea nu poate crede ochilor deşi aşteaptă întîmplarea asta, minunea asta care i s-a mai realizat odată, demult, în amurgul stropit cu pulbere de aur al toamnei trecute, atunci uşoară, senină, nimbată de fericire, pentru că el era în căutarea altor fericiri ; de patru luni o aşteaptă, la ora asta, de seară, cînd ea revenea de obicei din oraş şi cînd el soseşte întotdeauna acasă, din vreme, încrezător şi îndărătnic... Şi iat-o, a sosit !...

O bucurie surdă, subită, îl sfîşie înăuntru, îl rupe în două de jos pînă sus.

— Este ea ! Se-ntoarce, revine ! Întoarcerea, întoarcerea ! proclamă el celor patru pereţi cuvîntul de atîtea ori şoptit. Şi se retrage grăbit în întunericul dinăuntru, dansînd cu un scaun în braţe. În faţa oglinzei se opreşte, se îndeasă într-însa ca să se vadă, începe să-şi compună figura, stinsă de înserare, cu care o va primi...

Dar dacă va trece înainte, nu se va opri la el... ?

Dacă vede întuneric şi nu se va opri... ?

Mihnea [1] se răsuceşte speriat spre fereastră. Şi totuşi, el nu trebuie să se apropie de fereastră ; ea nu l-a văzut desigur pentru că în momentul cînd a descoperit-o, ea venea grăbită, privind în pămînt. Dar prin fereastra deschisă umbra lui poate fi văzută şi ea poate-l va striga...

Inima i-a devenit minusculă cît o gînganie, care s-a retras în vizuina ei. Parcă a simţit paşi pe sală şi o bătaie uşoară în uşă. Dar poate s-a înşelat. Şi totuşi parcă un deget bate încontinuu în uşă, uşor, discret, nespus de discret. Să deschidă sau nu ? Inima asta, care acum a crescut din nou înspăimîntător, s-a pornit atît de nebună, se izbeşte cu atîta putere de pereţii pieptului, că nimic, dar absolut nimic, nu se mai poate auzi. Nici nu mai ştii, e bătaia ei, a inimei, sau bate într-adevăr cineva la uşă ? Şi vai, bate în zadar ; va crede că nimeni nu-i acasă sau că nimeni nu vrea să-i deschidă şi va pleca. Mihnea se repede la uşă şi apucă mînerul...

[1] În textul de bază : *Velovan.*

Dar iată, adevărata bătaie abia acum răsună de-afară, foarte discretă într-adevăr, dar distinctă, reală. Mihnea își retrage mîna repede, răsuflînd adînc, parcă prins săvîrșind ceva rău. Și așteptă loviturile să se repete. Dar bătaia întîrzie și el e gata să zvîrle ușa în lături. Ciocănitul însă începe să răsune din nou ceva mai tare ; Mihnea așteaptă să se termine și abia mai tîrziu întrebă grav, cu voce sugrumată : „Cine-i ?"

A deschis.

Ea a intrat aducînd cu sine, în semiobscuritatea dinăuntru, minunea parfumului ei obișnuit : Mihnea îl recunoscu, umplîndu-i camera, și închise ochii de fericire și de durere. Ea-l privea ferindu-și ochii de privirile lui, pe sub borul lat al pălăriei și prin faldurile voalului negru. La început au tăcut amîndoi : pe urmă el porni voinicește să închidă ferestrele și să dea drumul luminei. Iar ea a dat atunci drumul frumosului ei glas de contraltă. Și viața-i din ultimele luni a prins să se perinde domol, domol, pe dinaintea ochilor lui, căscați mari și aprinși de flacăra curiozității. Cuvintele, șovăielnice la început, întretăiate de reticențe, voalate de vagi subînțelesuri, prind încetul cu încetul spor, viață, devin sonore, agitate, violente chiar, se zbat pline de indignare regretului. El ascultă înviorat. Așadar exact cum s-a gîndit ; s-a purtat rău cu dînsa, a chinuit-o, a lovit-o... asta a fost toată răzbunarea ei ! Mihnea tresare de jignire și de satisfacție... dar ceea ce e mai cumplit decît toate acestea, e că ea a suportat : și el simte cum din adîncuri necunoscute de suflet pornește ca o avalanșă o mînie surdă, puternică ; de l-ar avea acum pe Noël în față, de l-ar avea !...

Și el se închipuie în trecut, apărînd subit, ca un răzbunător neprevăzut, ca un zeu în epopeea antică, în camera iubirei lor; mușchii i se încleștează și pumnii se strîng de fier, sub aținarea imaginei. Noël tocmai ridică brațul gata să sfarme; dar Mihnea îl apucă cu tărie, îl strînge cu forțe herculeene, dintr-o singură mișcare îl îndoaie, îl răsucește ca pe-un fuior. Ea pornește înainte și el se întunecă și mai mult. Imaginația lui face minuni de vitejie. Dar imaginația e capricioasă și-i prezintă din cînd în cînd și reversul : Noël e mai tare decît dînsul; iată,

acum l-a îngenuncheat pe Mihnea şi-i cară cu nemiluita... Şi vai, ea e de faţă...

Zadarnică e orice sforţare ; Noël e doar cu un cap mai înalt şi cu pieptul de două ori mai robust. Din povestirea ei încă, silueta lui se detaşează puternică, mîndră, dispreţuitoare. Mihnea şi-l aminteşte limpede, în seara cînd au aşteptat pe Maricica : felina din junglă, bestia...

Mihnea tremură de răzvrătire ; nimic, nici un mijloc de răzbunare ! Se simte slab, poltron, tremură ca prins de boală ; îşi simte ciolanele lovindu-se între ele, le aude sunetul uscat, parcă tot corpul lui ar fi un sac de oase, neputincios şi mobil, în suflarea vîntului de disperare, care-l agită. Şi ea, de alături, îi şopteşte înainte cuvinte grele, aţîţătoare, îl îndeamnă la faptă grea...

Deodată Mihnea cască ochii mari, înfricoşaţi. Cuvîntul ei a atins, acum, ceva de necrezut. Aşadar acesta e adevărul ? Pentru asta a venit ea ?

Acolo, în pîntecele acela mijeşte o viaţă nouă. Copilul celuilalt. O stîrpitură informă se dezvoltă acolo, iasma păcatului, şi femeia nu ştie cum să scape de ruşinoasa povară. Pocăita frumoasă de-adineaori se tocmeşte acum cu un jidov pentru căpătuirea fătului ei. Faţa i-e luminată de căldura pledoariei. De aceea a gonit-o Noël : copilul nu poate fi decît al lui Mihnea. De asta ea e sigură, poate să jure ; de ce doar bruta nu s-a lăsat păcălită ? Dovezile erau atît de puternice în seama lui Mihnea.

Băiatu o ascultă cu toate simţurile răscolite de stupoare, de furie, de jignirea cea mai cruntă : aceasta poate fi Arina Velovan, studenta eminentă, floarea Universităţei, asistentă la unul din cele mai grele şi mai frumoase cursuri : Istoria metafizicei, fala profesorilor şi mîndria părinţilor... Aceasta e fecioara cu ochii pierduţi în infinit, femeia asta care tratează atît de comercial un lucru atît de obscen... ?

Buzele lui conturează un surîs sardonic, care-o opreşte pe loc, în plină demonstraţie impudică, cu cifre, cu date, cu reve-

lări fiziologice intime. *Femeia* își plecă fruntea rușinată, zdrobită, că toată argumentarea ei s-a prăbușit cu un zîmbet ; parcă sub amenințarea unei lovituri, se înghemuiește în sine, ferindu-și pîntecul, ascunzîndu-l, ca un negustor nenorocos o marfă fără cumpărători.

Cîtva timp trece, privind furiș la dînsul, apoi începe să scîncească. Și o nouă demonstrație prinde să curgă din nou, cu ocoluri mai scurte, mai repezi, categorice, care se încolăcesc în jurul urechilor lui, ca niște șuierături de bice. Mihnea are toată dreptatea să nu-și recunoască copilul ; vina este a ei ; știa ce poartă în suflet și totuși l-a părăsit. Dar el trebuie să fie omenos, să-i ajute măcar să se scape de sarcina care o apasă, care o va necinsti toată viața. E asistentă, nu se poate duce la spital, părinții ei, profesorii vor afla totul. În nici o parte nu se poate duce, aci stă toată grozăvia...

— S-o primească la el, să vorbească Mihnea cu un doctor ceva mai bun, dar necunoscut... ea-și va cere concediu pentru trei săptămîni... Operația nu va fi grea, nu va dura mult... se fac acum astea cu duiumul... cheltuielile o privesc... convalescența va trece și fericirile de odată vor reveni...

Și începu să reamintească fericirile de odată în culori vii, aținătoare...

Pe buzele lui Mihnea sarcasmul s-a conturat din nou. O întrebare flutură acolo gata să-și ia zborul ; i se pare curios cum ea n-a înțeles-o înainte de a se închega în cuvinte : *„Dacă o să mori ?“*

Ea vorbește înainte, cu cea mai caldă însuflețire ; și întrebarea, care ar îngheța-o într-o clipă, întîrzie încă pe buzele lui, se îndărătnicește să rămînă acolo, cu toate că noi gînduri o împing tumultos din urmă...

Să moară în camera lui, să se vadă învinuit, tras în judecăți, dat în jurnale. Provocator de avorturi, crimă, complice... Toată terminologia de-acolo, din codul atîtor amintiri, îi răsare în minte. Și părinții lui, cînd vor afla totul, în orășelul îndepărtat ? Și astea toate pentru ea, înșelătoarea cea mai de necrezut,

pentru celălalt, care a necinstit-o și pe care, drept pedeapsă, singură și l-a reales ! să acopere cu numele lui, cu sufletul lui, cu corpul lui, ticăloșia acestor doi nemernici...

Ea a tăcut și acum așteaptă înfiorată răspunsul. Dar răspunsul joacă fără gînd de a porni pe buzele lui Mihnea : „Și dacă o să mori ?“ Nu se poate hotărî să i-l arunce în față, așa dintr-o dată, de-a dreptul... Trebuie găsit un mijloc, trebuie spus cu încetul, pe departe...

E prea tîrziu : ezitarea lui o neliniștește, o sperie. Ea începe din nou turuiala, cu aceleași vorbe aproape, ca mai înainte : numai le accentuează acum, le explică pe cele pe care le crede mai puțin convingătoare. Și Mihnea așteaptă : poate va porni de la ea ceea ce avea să spună el.

Nimic însă. Ea e tot atît de senină, atît de sigură de izbutire. Cele mai neprevăzute mărunțișuri le scoate la lumină. Dar unicul gînd, cel mai însemnat din toate, cel mai teribil, rămîne veșnic ocolit. Pare a nici nu-l bănui măcar. Sau știe a-l feri cu atîta cinism, cu atîta tărie de sine, că este într-adevăr de admirat.

Ea a tăcut din nou. Îl privește speriată, cu toate trăsăturile feței ridicate, parcă gata de plîns, că nu izbutește să-l înduplece. Și el rămîne neînduplecat...

— Știu eu o adresă... reîncepe. Mi-a dat-o cineva... E ceva mai scump... Dar aici am cît trebuie, își bătu ea poșeta. Așa suntem siguri de tot... Și repetă : Astăzi lucrurile astea se fac cît ai bate din palme.

Uite, ar putea să înceapă : prilejul s-a oferit. Dar gura lui rămîne mută. Ochii i se plimbă înfiorați pe statura ei învoalată. Electrizați, îi pipăie umerii rotunji, șoldurile fine, sînii necontenit semeți ; și o căldură îl învăluie, și un început de gînd îi spune că va ceda la urmă, că nu trebuie s-o mai sperie în zadar, cu temerile lui negre... Dar corpul ăsta l-a mai văzut, l-a mai mîngîiat, l-a strivit în îmbrățișări sălbatice altul, el, nemernicul, bestia... felina din junglă... Dezgustul cel mai profund se luptă acum în sufletul lui Mihnea cu biruitoarea curiozitate de a o revedea, de a resimți din nou întreagă, goală, a lui... De-a o fura înapoi bestiei, gorilei... Pasul încă șovăie pe loc ; ea-l așteaptă, surîzătoare, cu capul pe spate, cu ochii pierduți, ca într-un extaz...

— Și cu toate astea, el, ca doctor, te-ar fi putut ajuta mai bine, Arina... Mai bine și mai sigur...

— Canalia...

— Zi mai bine bestia, felină din junglă... Arina... îi rînji atunci el însuşi cu rînjete de felină.

— Dumnezeule, ce-am făcut ? îşi acoperă ea ochii...

Şi el se cutremură de propriul său rînjet şi de cîtă animalitate stă pretutindeni, pe lume. Şi i-e milă de ea, singură, subţire şi frumoasă, în mijlocul generalei ferocităţi.

— Ai greşit, Arina... ai greşit... ai trădat pe filosofii tăi, pe toţi înţelepţii lumei pentru fiara superbă din junglă... Ai început cu Heraclit, ţi-aduci aminte, Arina... ?

Ea încuviinţă pentru dînsul, cu ochii umeziţi cu desăvîrşire, dar în momentele astea numai ce-o mai fi fost şi cu Heraclit nu-şi mai poate aduce aminte.

Din această clipă Mihnea nu s-a mai simţit al lui. Se mişca de-acum înainte ca un automat, după porunca ei. Gîndul i-era înfăşurat parcă într-un voal negru ; mireasma morţei plutea în juru-i din ce în ce mai deasă, mai puternică, îl însoţea pretutindeni, îl deştepta din somn. O singură idee îl mai întărea : poate, toate astea nu-s decît simple halucinaţii. Poate totul se va sfîrşi cu bine. Îl mai încuraja şi siguranţa de sine cu care Arina îl trimetea pretutindeni, deşi uneori îi făcea impresia unei eroine antice, ce-şi pregăteşte, cu cerbicie şi cu sînge rece, un sfîrşit de o tragică frumuseţe. Dar curajul lui, vestitul lui curaj era pierdut : de unde venea oare presimţirea asta sumbră, cînd, vorba ei, avea să se petreacă ceva atît de obişnuit, atît de curent ? De bună seamă, pentru că totul se rezima pe minciună şi trădare ; iar el se mai mişca numai pentru că îşi înţelegea lucid sfînta lui misiune actuală : scăparea, oricum ar fi, dezlegarea ei de bestie, de fiara care devoră fecioare, la marginea cetăţei.

A fost greu de găsit un doctor ; toţi îl priveau bănuitor şi pătrunzător, cînd Mihnea le făcea propunerea. Refuzau dintr-o dată părînd foarte scandalizaţi. Scoborau apoi puţin vocea şi priveau pătrunzător în gol, cînd el începea licitaţia. Şi aşteptau cu încordare ultimul cuvînt..., dar cînd oferta se oprea departe

de cel sperat cu un plîngător : „sunt şi eu un biet student sărac“ — simţul moralităţei se răzvrătea iarăşi :

— Dar ce propui d-ta, domnule, e periculos, e oprit de lege... e imoral.

Adăugase de la dînsul încă o dată cît pusese deoparte Arina. Dar şi atît nu era în stare să adoarmă moralitatea celebrităţilor. În schimb doctorul care se învoise cu puţin, cu neaşteptat de puţin, era de tot tînăr şi din cale afară de entuziast :

— Facem, doar cu o condiţie... La dumneata acasă, eu vin noaptea, aşa, între zece, douăsprezece, în mai puţin de-un ceas totul e gata... dar cea mai mare discreţie... Vecinii nu trebuie să ştie nimic... Şi n-avea nici o grijă : voi proceda după ultimele descoperiri ale ştiinţei... *cureta* e exclusă... Injecţia cu iod e acum metoda ultimă şi infailibilă.

Mihnea a aşteptat afară, fumînd tot timpul operaţiei ; cînd a intrat înăuntru doctorul se spăla pe mîini. Arina gemea uşor.

— S-a terminat ?...

Doctorul a făcut un „sst“, apoi a recomandat : „Linişte completă“, şi a plecat, închizînd uşile-aşa de uşor după dînsul, că Mihnea a început să tremure. Iar durerile au aşteptat răbdătoare ca omul ştiinţei să se îndepărteze bine, pentru a începe frămîntarea morţei. Mihnea o privea zbătîndu-se ca o pasăre tăiată, rostogolind ochi îngroziţi, gemînd la început înfiorată, apoi din ce în ce mai resemnată, mai dornică : „mor, aş vrea să mor“. O asculta îngrozit, o privea cu ochi rugători : „De ce să mori, Arina ?

Şi el o convingea că trebuie să trăiască, mîntuită de toate aceste chinuri şi mai cu seamă departe de neagra, înfiorătoarea junglă.

A doua zi durerile s-au mai ogoiat, încît el a avut vreme să ascundă urmele sîngerînde ale nopţei trecute. Şi-n ziua următoare a fost mai liniştită, dar în a treia noapte, chinurile au pornit atacuri mai înverşunate ca oricînd.

— Aş vrea să mor ! gemea ea iarăşi, fără să-l privească, laş, acum nepăsătoare de prezenţa lui. În zbaterea asta necurmată, ceva, un fior, vreo fulgerare de paralizie trecătoare, o făcuse să înţeleagă că numai moartea ar putea să-i uşureze gro-

zăvia durerilor. Şi nemaiputînd răbda ascuţişul junghiurilor necurmate, care-i străpungeau măruntaiele — parcă o ceată nesfîrşită de tîlhari se abătuse asupră-i — o chemă rugător, cu glas de milog, pe marea, suprema salvatoare. Erau atît de nenumăraţi tîlharii care o asasinau, o izbeau aşa de repede şi fără încetare cu lungile lor junghere, că îi auzea chiar dînd buzna pe uşă, înghesuindu-se şi îmbrîncindu-se care să ajungă mai întîi.

— Nu vezi, închide uşa odată... pe-acolo intră... îţi spun eu. Închide uşa... Noël !...

Pronunţă numele celuilalt... Şi-apoi îl rosti necontenit. Pomenea de copil, blestema pe tatăl barbar, îl implora să se întoarcă la dînsa, s-o scape de cei cari o asasinau... Nimic, nici o vorbă de el, de Mihnea... Dar acum el părea nepăsător de toate acestea. Mai degrabă ar fi alergat la doctor să-l cheme repede înapoi : să cheme şi pe Traian Stroe, oricît s-ar ruşina pe urmă Arina ! El cel puţin va fi sincer şi va controla cu severitate îngrijirile celuilalt. Dar cum s-o lase aşa singură, în zbaterea asta cumplită ? Poate, spre dimineaţă, se va ogoi din nou suferinţa teribilă, cum s-a întîmplat şi-acum trei seri... şi-atunci va fi scăparea...

Dar el simţea limpede că toate gîndurile acestea uşurătoare nu erau decît o simplă amăgire. Şi îşi vedea atunci paşnica lui cameră invadată de o mulţime de lume bizară, de ciocli, de oamenii legii de-a valma, se vedea dus între arme, judecat. Şi privea cu groază mişcările ei, tremura brusc cînd gemetele se întrerupeau deodată, răsufla uşor cînd vocea ei rugătoare se pornea iarăşi :

— Aş vrea să mor...

— De ce să mori, Arina ?... Nu trebuie să mori... Te rog... nu trebuie să mori...

O oboseală i se ridică din fluierele picioarelor, se răspîndea moleşitoare prin tot corpul, dusă de sîngele încropit. Ar fi vrut să se lase alături de dînsa, în patul larg, să adoarmă, profund, să nu mai ştie nimic pînă a doua zi dimineaţă : o va găsi în zori liniştită, întremată. Se apropie de marginea patului şi se lăsă uşor pe salteaua moale ; şi simţi parcă o povară enormă rostogolindu-i-se de pe spinare. O mîngîie pe fruntea rece, brobonată de sudoare :

— Arina, pe mine nu mă mai cunoşti ?

— Noël ! şopti ea şi-i înfăşură braţele pe după gît. Apoi repede le smulse, le bălăbăni în aer cu furie şi le repezi ocrotitoare asupra pîntecului, gemînd de groaza durerii.

Cînd îl chemă iarăşi pe numele celuilalt, el rîse deodată fără să-şi dea seama de ce. Apoi privi încremenit în gol : de unde venea oboseala aceasta grozavă, care-l dobora sub puterea ei strivitoare ? Doar în casa lui murea cineva, dar a doua zi avea să dea seama de această moarte. O străină, desigur, dar avea să dea seama... Şi totuşi era atît de sleit, era atît de puternică pofta de somn care-l cuprinsese, parcă cineva l-ar fi lovit cu un ghemotoc de cloroform peste ochi :

— Noël, ha, ha, Noël, mormăi el şi rîse din nou, idioţeşte... Noël, ha, ha, ha, ha...

Ea-l privi neînţelegătoare. Apoi se încolăci din nou în jujul pîntecului, care-o ardea. Deodată tresări : simţise cum din vîrful mîinilor şi-al picioarelor se pornise cu curent rece, întinzîndu-se spre miezul corpului ca un suflu cobitor. Nările îi tremurară şi ochii priviră holbaţi în juru-le ; răceala asta o înspăimînta, alinarea pe care i-o aducea înceată, din ce în ce mai crescîndă, ce părea o viclenie a necunoscutului, presimţea o grozăvie fioroasă, care avea să urmeze îndată. Pe locul unde s-a aşezat Mihnea credea că stă un monstru informe, o figură bărbătească şi neagră, doi ochi ficşi şi rîzători ţintuind-o pe pernă, două şiruri de dinţi rînjiţi într-un rîs nemişcat, contrastînd sinistru cu negrul bărbii mari şi încîlcite. O mînă păroasă se întinde spre ea, cu degetele încîrligate, aşa ca-n toate poveştile copilăriei, care-i vine acum fără nici o legătură în minte şi-i picură două lacrimi în colţul ochilor. Mîna se întinde încet ; ea vrea să se ferească, dar e cu neputinţă. Întocmai ca-n poveştile de demult, ea e fixată pe loc de-o putere fascinatoare. Mîna a atins-o acum ; ea se cutremură din creştet pînă-n tălpi ; dar părul negru, abundent, de pe ea, e aşa de moale şi mîngîierea-i aşa dulce ! O răcoare molcomă, care-i îngheaţă uşor, uşor, corpul mistuit de flăcări. Ea priveşte cu neîncredere încă pe moşneagul urît, care-i rîde acum blînd ; mîna lui e atît de rece şi alinătoare. „Un zmeu bun", îngînă gîndul ei şi ochii i se închid şi buzele zîmbesc : e fericită acum şi i se pare că adoarme ca

un copil în brațele doicei, tocmai cînd povestea a ajuns la zmeul cel groaznic, care știe să încînte așa frumos... ca s-o atragă în groapa neagră și fără fund... prea tîrziu... degeaba o mai îngrozește doica... i-e somn... i-e așa de somn...

Cea din urmă tresărire a membrelor ei a zgîlțîit cu o putere fără de seamăn pe Mihnea din toropeala lui. El o privește cu ochii zgîiți, necontenit neîncrezător ; mîinile care-i pipăiau în neștire corpul, simțindu-l cum [se] răcește treptat, s-au retras înfiorate. Pretutindeni domnește tăcerea cea mai adîncă. În pătratul ferestrelor catranul nopței e atît de vîrtos, că dacă ai întinde mîna ți s-ar părea că atingi un corp solid. Felinarele de-afară parcă s-au spart, iar becul mic dinăuntru pare în depărtarea tavanului, sub o ciupercă de tinichea, un ochi înroșit de vegiere, slăbit de puteri.

„Cît o fi ceasul ?“ se întrebă Mihnea.

El stă încă tolănit alături de trupul ei rece ; își simte membrele sfîrșite, corpul i se pare așa de greu, că i-e cu neputință să-și dea seama dacă ar fi în stare să și-l ridice. Un gînd mai vioi îl îndeamnă să sară din pat, să dea alarma, să cheme pe slujitorii legii, să le explice. Poate încă va fi crezut, poate încă se va dezvinovăți... Dar e așa de întuneric afară și capul îi e așa de greu ! Și dacă nu-l vor crede, și dacă-l vor aresta ? Măcar să pregătească un răspuns, o dezvinovățire... Pleoapele i se lăsară greoaie : de unde vine oboseala asta irezistibilă ? Cine-l va crede ? Cine va sta să-l asculte ?... Cine stă acum să gîndească ?... Asta e ultima noapte de libertate, de viață... Mîine... Mintea lui se oprește, cu greu poate s-o facă să întrevadă în acel mîine pe un domn în haine negre și cu servietă, un domn care pronunță o perimată și melodramatică expresie : „În numele legii !“

E ultima noapte și e atît de moale aci... și mîine trebuie să fie atît de dur și rece, ca acest corp țeapăn. Ochii i-au căzut de-a binelea. Dintr-un colț cineva a strigat : „Noël... Noël... În numele legii, Noël, deschide.“ El rîde neîncrezător : da ! el, el vă

poate spune totul... Şi uşa s-a deschis şi domnul „în numele legii" a apărut în cadrul ei. E Noël în uniformă şi cu pălărie de visător...

Şi capul îi cade definitiv în nesimţire, alături de al moartei...

Conul Bănică Nisipoiu pipăî dosarul, îl mîngîie pe-o parte şi pe alta şi pe urmă citi iar : *Mihnea Băiatu, provocare de avort, cauzatoare de moarte.*

Îşi mîngîie apoi mustăţile şi părul şi-şi trase haina mai bine pe piept ; începu să răsfoiască. Mihnea Băiatu, provocare de avort, cauzatoare de moarte, complicitate, autorul principal nemărturisit...

Şi se cufundă în citirea amănunţită a hîrtiilor, pe care, altfel, obişnuinţa profesională l-ar fi făcut să le parcurgă în mai puţin de-un minut, pentru a se pune în curent cu studiul descoperirilor.

„Va s-zică aşa, va s-zică bun, va s-zică e-al nostru acum...

Domnul Bănică de mult nu se mai gîndise la Mihnea ; după întîmplarea din vara trecută, cînd coana Polixeni îi întinsese neizbutita ei cursă, doar pe la mijlocul toamnei mai venise vorba de dînsul, o adusese chiar coana Polixenia, într-un moment cînd domnul Bănică numai la asta nu se mai gîndea.

Coana Polixeni, care de vreo cîteva săptămîni părea nervoasă şi de nimic mulţumită, de astă dată izbucni cu vechea poveste :

— M-ai lăsată *ofansată* de minciunile lui... Şi doar ţi-l adusesem în mîini, ce mai vrei mai mult ? Dumneata ai stricat totul atunci... Nici nu ştiam cum să-l mai ţiu ; mă mir cum am putut să mai mă împotrivesc, ca să nu-şi ajungă... chiar din pricina dumitale... scopul, de care s-a lăudat degeaba... ca să te înveţi minte, nu altceva...

Domnul Nisipoiu nu dădu însă prea mare luare-aminte acestei noi izbucniri, pe care o atribui cu drept cuvînt evoluţiei firești a nevricalelor, ce-o apucase toamna asta, cam de la mijlocul lui octombrie încoa... La început se manifestaseră cu mari efuziuni de prietenie la adresa domnului Bănică, apoi din ce în ce mai adînci căderi în melancolie, pentru ca, pe măsură ce noiembrie se strîngea tot mai adînc în sine, să devie de-a dreptul

nesuferită. Începuse să facă plimbări, mai la două, trei zile, în oraș pentru a se potoli ; dar zadarnic, totdeauna se întorcea și mai îndîrjită de cum plecase... Acum nu și nu, că vrea cu orice preț să-l întîlnească pe student și să-l mai atragă într-o cursă ; vrea să-l învețe dumneaei minte pe acest aventurier, care ș-a bătut așa joc de dînsa !

Văzînd că face chiar planuri în regulă de investigații intense, domnul Bănică se cam enervase și el :

— Ia mai lasă-mă cu fleacurile dumitale... Dacă n-a fost nimic, cum zici, ce să mai scuturăm praful degeaba... ?

Coana Polixeni însă s-a îndîrjit... insultată ea nu se suferă să rămîie.: va pleca deci în căutarea calomniatorului și-l va găsi chiar în gaură de șarpe...

— Ba eu te rog să mă slăbești cu răzbunările dumitale... Dacă mai aflu vreodată că te-ai întîlnit cu el n-are să fie bine la nici unul ! a răcnit domnul Bănică, trîntind ușile și plecînd la domnul Tancu.

Seara, coanei Polixeni i-a fost rău de tot ; dar chiar a doua zi nevricalele i-au dispărut și s-a întremat ca prin farmec.

Iar acum, iată, pe Mihnea căzînd singur, de-a dreptul în mîinile lui ! Pe semne, de aceea, asearâ, la cîrciumă, la domnul Tancu, o grămadă gălăgioasă de băieți i-au mai amintit puțin de fostul lui chiriaș. Dar ăștia, se vedeau bine, erau studenți din cei buni, cîntau studențește în cor, vorbeau de cursuri și de profesori. Apoi se ridicau, jurau cu mîinile în sus sau strigau ceva. S-a înțeles din ce spuneau că au să pornească în curînd, undeva, la Iași, se pare, să facă o casă, un cămin ! s-o lucreze ei, cu mîinile lor. Parte dintr-înșii mai lucraseră și anul trecut și-acuma îmbărbătau novicii cu veselia, cu cîntecele, cu amintirile lor fericite. Sufletul domnului Nisipoiu se împrimăvărase cu desăvîrșire lîngă atîta exuberanță ; dar Piscupescu privea cu dușmănie pe neobișnuiții oaspeți ai domnului Tancu.

— Ăștia ne rîvnesc locurile noastre, șoptise el lui conu Bănică... Au pretins ca în posturile de grefieri și arhivari să fie băgați studenți și licențiați... și uită-te la ei, dacă poți lăsa dosarele și registrele pe puii ăștia de curcă...

Ostilitatea lui Piscupescu deveni mai apoi atît de ostentativă, că îndată grupul băieților trecu la ofensivă. Conu Bănică intervenise îndată să împace lucrurile : iar rezultatul fu o ceartă în regulă între dumnealui și Piscupescu, pe care băieții o înte-

țiră cu glume, cu ironii, cu chiraituri care imitau animalele ; pe urmă plecară cu toții cîntînd *Gaudeamus igitur !*

— I-ai văzut, i-ai văzut cum și-au rîs de dumneata protejații dumitale ? l-a apostrofat atunci Piscupescu, părăsind la rîndu-i înfuriat cîrciuma și mai strigînd, drept ultimă lovitură, din ușă : Tot nu te-ai săturat de la celălalt...

Domnul Bănică primi insulta cu cîteva înjurături în surdină. Dar prea nu se sinchisi de ea, pentru că acel care o aruncase îi inspirase, în toate timpurile, un capital dezgust.

Numai dosarul de astăzi : isprava asta nouă a haimanalei aceleia de Băiatu — cu un avort și cu o fată moartă — îi umple gîndul de negre amintiri și de neliniște. Tot ce ridicase coana Polixeni de solid și de sigur în sufletul lui s-a năruit deodată cu acest dosar îngust și sumbru. Va s-zică, e de meserie domnișorul ! răsună acum convingerea lui Nisipoiu. Toate treacă, meargă, chiar discuția aceea din noaptea fugei, care la urma urmei a fost și-aceea în doi peri. N-ai știi spune precis despre ce-a fost vorba : despre întîmplarea lor sau de drama care umplea atunci toate conversațiile și gazetele ; iar fuga în sine, de ! băiatul s-o fi temut de urmările grave ale unei bănuieli, care, oricît de neînsemnată, putea totuși să ducă cine știe unde... Așa că, din vechea lui ranchiună, nu se mai ținea propriu-zis în picioare decît minciuna cu licența, dar asta era o afacere *particulară*, care nu-l privea pe dumnealui...

Din studiul dosarului, domnul Nisipoiu a fost întrerupt de vizita unui domn bătrîn și de condiție : se putea vedea îndată după vorbă și port. Domnul era chiar tatăl moartei : era zdrobit și aci încă a izbucnit în plînset amarnic, cu sughițuri. (Ușierul i-a spus domnului Nisipoiu că tot astfel a plîns și-n anticameră, cînd a văzut pe *prevenit...*) Cînd s-a mai potolit, bătrînul a cerut grație pentru memoria fiicei lui. Era studentă la doctorat și asistentă ; nu merita deci să se facă atîta vîlvă în jurul unei rătăciri nesocotite... Bătrînul are și alte fete, alți copii. Renunță la orice pretenții și nu ridică nici o învinovățire...

— Să vorbiți dumneavoastră și cu domnul consilier, îl găsiți peste două ceasuri, răspunse morocănos domnul Nisipoiu. Dar eu vă spun că e-n zadar. O să iau notă aici că renunțați la despăgubirile civile... liber sunteți s-o faceți... Dar întîmplarea căreia a căzut victimă fiica dumneavoastră e de ordine publică... justiția trebuie să-și urmeze cursul...

Bătrînul își șterse iarăși ochii și asta numai împiedică pe domnul Nisipoiu să-i facă o morală juridică no. 1. Apoi d-aia se înmulțesc păcătoșeniile omenești, pentru că rudele victimelor, în loc să pretindă severa lor sancționare, iartă și se îngrozesc de scandal. Scandalul a izbucnit doară... ce să mai fereşti, ce să mai aperi ?... A, dacă e într-adevăr de apărat ceva, aici, apoi aceea nu poate fi memoria moartei și alte lucruri de-ăstea, care se duc odată cu morții ; sunt celelalte fete, care trebuiesc apărate de domnișorii ăștia stricați și criminali : ca fetele celelalte ale dumitale, ale atîtor altora, ca în sfîrșit soțiile oamenilor cinstiți... Dar lasă, pentru asta o să aibă nenea Bănică grijă, acum neîntîrziat... O să găsească domnul consilier o anchetă, cum nu a mai pomenit alta de cînd e dumnealui magistrat...

Tatăl Arinei a pornit șovăind, cocoșat. cu capul ascuns între slabii umeri ridicați ; nu s-a uitat spre Mihnea, de teamă plînsul să nu-l podidească iarăși. Și abia s-a lăsat ușa coridorului după dînsul, că glasul aprodului a vibrat în sonor și melodic acord :

— Băiatu Mihnea...

Mihnea s-a ridicat stupid și indiferent. Nici măcar n-a schițat o tresărire de surpriză, cînd dinainte-i s-a înălțat statura enormă a domnului Nisipoiu, întîmpinîndu-l, în vreme ce-și freca mîinile de satisfacție, cu aceste tradiționale și voioase cuvinte :

— He, munte cu munte se întîlnește... Și pe urmă, privindu-l cu mult drag : He, va s-zică domnul Băiatu cel frumos, doctorand în drept și călător pe ferestre... Bun... bun, iacă-i bun, iacă-i foarte, foarte bun... Dar de ce nu te mai uiți la mine, coane Băiatule ? O vezi ? îi arăta el, glumind, fereastra... Pe-aicea nu se sare... mușcă... hi, hi, hi...

Dar Mihnea ținea necontenit capul în pămînt. În mintea lui dăinuia încă, ocupînd tot locul, capul frumos al bătrînului de-adineaori, gîrbovit de durere, ascuns de rușine între slabii umeri ridicați. Unde s-o fi ducînd de-aici bătrînul ? În strada Muzeului, no. 3, unde pe masa cu cărți, cu coduri și cursuri și cu *Histoire de la philosophie*, de Fouillée, a fost așezată o raclă pentru o prea frumoasă fată.

Domnul Nisipoiu a început întrebările și Mihnea încuviințează totul. E suficient numai să încline din cap. Sau să răspundă scurt : 30 de ani, profesie ? student... tatăl ? negustor de vinuri, mama ? menajeră —, gîndindu-se la altceva. Străduindu-se să-și înfățișeze, în gînd, tot ce ar putea să se mai întîmple acolo, în strada Muzeului ? Un popă și o slujbă restrînsă, pentru binecuvîntarea drumului ; nu încă cel definitiv, ci numai pînă la Craiova, unde o familie întreagă în doliu o așteaptă la gară... Frați și surori, domnișoare mai mici și cu suflet curat, prietene în costum alb de fecioare ?... e cu putință s-o întîmpine atîta nevinovăție pe-această copilă prihănită... ? fetele vor întoarce capul cu ipocrizie... bătrînul înalt și subțire nu va da acest spectacol, a venit singur, s-o ascundă de apriga curiozitate a orașului, aci, departe, într-un colț de cimitir de mîna doua, ferit pe străzi dosnice, cu drum știut doar de ciocli și de antreprenorii de pompe funebre. Acum cine-o va urma pe Arina, la această ultimă etapă a drumului ei, început printr-o dumbravă de lauri ? Va veni oare Maricica ? Va veni profesorul ei să-i aducă iertarea pentru trădarea nesocotită a celei mai nobile înțelepciuni ? Va veni poate, singur, Traian Stroe... și, Doamne, poate bestia, felina suplă și elegantă din junglă...

— Da, domnule... domnule grefier...

Mihnea simte deodată o slăbiciune prin picioare și trebuie să se razime de ceva ; camera mortuară nu poate fi odaia lui din strada Muzeului, ci largul și lugubrul salon de la morgă. El închide ochii îngroziți la închipuirea rigidității trupului mlădiu de pînă alaltăieri, pe masa de disecție, sub glumele bădărane ale felcerilor și servitorilor.

— Cum da, domnule ? Dumneata nici n-asculți ce spui eu aici... Te-am întrebat... cine-a operat-o... care a fost moașa sau doctorul de care te-ai servit... ?

Mihnea tace.

— A fost moașă sau doctor ?

— Doctor...

— Foarte bine, cum se numește și unde stă ?...

Tăcere.

— Este în interesul dumitale să ne spui... Asta îți va ușura mult situația... Acum ai mărturisit, partea dumitale de vină o știm... Nu înțeleg ce te mai oprește să mergi pînă la capăt cu destăinuirile...

Nici un răspuns...

— A, tinere, dacă-ţi închipui că merge aşa... Apăi atunci o luăm altfel...

Domnul grefier a apăsat pe butonul de pe masă ; aprodul s-a ivit.

— Adu-mi şi sergentul... să veniţi amîndoi.

După o jumătate de minut, sergentul a şi flancat pe Mihnea pe-o parte, aprodul pe cealaltă :

— *Percheziţie* corporală...

Şi cei doi încep scotocirea...

— Ha, ha, îl apostrofă conul Nisipoiu cu ameninţătoare clătinări din cap. Îl vom afla noi îndată... pe acest bandit... Să vedem ce fel de doctor e dumnealui ?... Cîrpaci, nu doctor... Tot aşa cum eşti dumneata licenţiat... Ha, ha, tinere, doctorand hai ?... Lasă, că avem să te trimitem noi la facultatea care ţi se cuvine dumitale...

Agenţii au depus pe masă tot ce s-a găsit în buzunare şi au ieşit la un semnal al domnului grefier. Şi Mihnea contemplă pe domnul Nisipoiu, în exerciţiul funcţiunei, cu simpatie... el nu are elasticitatea felinei din junglă, domnul Nisipoiu, el e ursul greoi şi spătos, enorm şi puternic... şi care vrea necontenit să se urce în două picioare... El regretă nenorocul că n-a izbutit să se apropie decît de marginea înţelepciunei umane... o, dacă soarta ar fi vrut altfel, el s-ar fi ţinut zdravăn în lumină, acest suflet frumos...

Iar domnul Nisipoiu contemplă la rîndu-i aceste nimicuri de buzunar, care completează de minune aspectul posesorului : o pudrieră cu oglindă, o pilă de unghii, un pieptăne de ebonit cu prăselele ca la bricege... A examinat cu multă atenţie conţinutul *portefeuille*-ului şi a deschis chiar şi tabacherea, doar i-o ţîşni în ochi vreo scrisoare revelatoare...

— Eu mă gîndesc, îi comunică el studentului ridicîndu-şi ochii de pe toate aceste lucruri, ce va zice tatăl dumitale, care-mi închipui că e un om cumsecade, de şcoala unde micul său fiu iubit va pleca să-şi complecteze strălucitele lui studii...

Şi-l asigură prietenos, drept încheiere :

— N-avea nici o grijă, asta e şcoală cu diplomă sigură, fără nici un fel de examen...

A rămas de examinat un jurnal împăturit, găsit în buzunarul de la piept al *pardessus*-ului. Domnul grefier îl desface. Titlul îi este : *„Cuvîntul studenţesc“*, Din el cade un tenculeţ

de cupuri de prin gazete, prinse într-o agrafă. Domnul grefier le cercetează cu atenție ; nimic nu trebuie să-i scape ochiului de instructor. Toate au același titlu : *Noii licențiați ai facultății de drept din București* — și se vede că au fost scoase din diverse cotidiane. Ochii dumnealui alunecă grăbiți pe liniile mărunte tipărite. Și nu trebuie să caute prea mult, ca să afle ce dorește : chiar sus, la litera B, scrie negru pe alb, și aci, și dincolo, în toate : Băiatu Mih.

Domnul Nisipoiu își lăsă spatele pe speteaza fotoliului :

— Cum, dumneata ești licențiat ? Adineaorea mi-ai spus că ești student...

Dar Mihnea își păstrează atitudinea ce și-a fixat ; nu mai răspunde nimic peste ce și-a îngăduit să răspundă.

Domnul Nisipoiu deschide acum și „Cuvîntul studențesc". Aci lista studenților, cari au luat licența anul trecut, în sesiunea de iarnă, e dată cu amănunte mai ample : numele celor cu bile albe e subliniat în cursive : și un singur nume se găsește aici dominînd totul cu gravitatea aldinelor : *Băiatu Mih. (albe cu elogii)*...

Fotoliul domnului Nisipoiu s-a îndepărtat un metru de biroul masiv și greoi...

Domnul grefier privi lung la fostul său chiriaș, apoi deodată se ridică și-i arătă un scaun :

— Ia loc, te rog...

Dar Mihnea nu se uită la scaun... se uită la domnul grefier, pe care nu are încă suficient curajul să-l lumineze că și ceea ce poartă în mîna lui e de asemenea o nemernică și o sfruntată escrocherie...

— Va s-zică... licența cu elogii... Va s-zică...

Și domnul Nisipoiu rumegă restul celor ce vrea să mai spună în forul său interior ; mișcarea necurmată a bărbiei moi și atîrnate arăta într-adevăr că domnul Nisipoiu rumega ceva adînc și greoi...

Și deodată izbucnește, cu sinceră și profundă revoltă :

— Bine, domnule, nu e păcat acum de dumneata și de titlul dumitale !? He, he, vezi, nu mă înșelasem eu!... he, he, eu am ochi sigur, domnule... Dar dumneata ești cam fricos... domnule, nu stai să dai piept în discuții... Și acum la fel, domnule... de ce nu vrei să spui pe ăl care te-a îndemnat ?... Înțeleg, înțeleg, ești un cavaler dumneata... da, da, trebuie să fie un prieten... poate tot așa de strălucit ca dumneata... dar tot fără prac-

tică, întocmai ca dumneata..., he, şi el, bietul băiat... te-a luat de minţi... lasă, bă, pe mine... Înţeleg... înţeleg... eşti cam credul dumneata... dar cavaler... cu toate că sari noaptea pe ferestre...

Domnul Nisipoiu aruncă o căutătură încruntată hîrtiilor pe care însemnase interogatorul...

— Bile albe cu elogii ! rosteşte el grav şi solemn. Şi începe să se plimbe furios printre birou şi Mihnea, cu paşi grei şi grăbiţi de leu în cuşcă. Se opreşte apoi în faţa lui Mihnea şi prinde să-l scuture cu putere de umeri.

— Cum, domnule, ai un titlu aşa de strălucit şi nu ştii să te aperi... cum, domnule, recunoşti că dumneata i-ai provocat fetei... cînd era aşa de simplu să răspunzi : nu ştiu, domne, n-am văzut... De unde să ştiu eu ce-o fi făcut ea, pe-unde-o fi fost... m-am pomenit cu dînsa că-i vine rău... şi n-am alergat să vestesc autorităţile... m-am înfricoşat şi eu... Cum, domnule, vrei dumneata să te faci avocat?... Hm, elogii... şi nu ştii să-ţi ticluieşti o apărare... şi ea, de asemeni, fată deşteaptă, cu trei licenţe şi asistentă a unui profesor de la Facultatea de filosofie... hm, acum le înţeleg eu pe toate... ce căuta la dumneata o asemenea fată...

Şi domnul Nisipoiu porni iar prin cabinet în cumplita sa plimbare :

— Hm, aşa era de simplu... Albe cu elogii...

Se opri brusc între birou şi Mihnea şi brusc îşi mută privirile de la unul la celălalt. Apoi apucă hîrtiile de pe masă ; se mai uită o dată la Mihnea, care căscase larg ochii şi gura la dînsul.

— Părinţii fetei n-au pretenţii... fu cuvîntul hotărîtor... La parchet şi la poliţie, cum reiese din acte, n-ai deschis gura... Nici un martor, nici o probă.

Şi mîinile mari deşirară în două hîrtiile acoperite de scris larg şi aplecat, apoi le prefăcu în bucăţi şi le aruncă în coş...

Şi domnul Nisipoiu se aşează iar la birou, solemn şi impunător.

— Începem interogatoriul din nou... declară dumnealui grav, cu priviri ameninţătoare, cu vocea detunătoare, ca un adevărat instructor : Va s-zică, tinere, declari că deşi coabitai cu numita decedată, Arina Velovan, de profesie... etc.. etc... totuşi nu ştii nimic, de ce va fi făcut şi pe unde va fi mers ea în ziua aceea, or în zilele dinainte... Nici nu ştiai dacă e gravidă... Te-ai pomenit cu ea acasă, zicînd că e bolnavă şi culcîndu-se în pat...

Așa declari, tinere ?... Uite-te la mine și bagă bine de seamă ce spui ? Un singur cuvînt greșit și... Ce dracu' de nu știi toate astea, că doar...

Și Mihnea încuviință.

Era întîia oară în cariera lui, cînd domnul Nisipoiu își îndeplinea datoria de servitor al dreptății, cu strîmbătate...

Actele au fost încheiate. Mihnea trebuie să confirme și domnului consilier cele constatate de domnul grefier. Pînă atunci mai sunt și alte anchete de făcut ; de aceea domnul Nisipoiu, nemaiavînd timp de dînsul, îi dădu și acest sfat bătrînesc :

— Elogiile, iată, se dovedește că n-ajung : și practica e bună de ceva... asta să i-o spuie și prietenului doctor, care de... cu toate elogiile lui... în sfîrșit pentru că părinții fetei vreau să înăbușe scandalul... Practica, domnule... bagă bine de seamă ce-ți grăiește un om care numai de ea a avut parte... fără ea nu se poate, cu toată știința dumitale.. Ți-am mai spus-o eu odată... așa e că ți-am mai spus-o... ?

Se apropie examenele de iunie și-n strada Muzeului, no. 3, transperantele sunt necontenit mai mult de jumătate coborîte. Ferestrele se deschid doar noaptea, cînd e întunerec înăuntru, și stau astfel larg deschise aerului puternic și răcoros pînă în zorii zilei. Apoi, cum năvălește bine lumina, se strîng la loc de parcă ar feri o mare și dumnezeiască taină.

În dimineața asta cu imensă cupolă albastră, sub care se aleargă, în joc nebunatec, insesizabile străluciri de aripi și capete de heruvimi, doi inși, doi tineri : un militar în strai alb și-n lucioase șantiuri și-un civil scund și brun, în comod și elegant costum de vară, s-au oprit, venind din două locuri opuse, dinaintea celor două ferestre, cu lăsate transperante..

— Idrișteanu !

— Bobescu !

— Bine, mă...

— Bine, mă...

Și după ce-au schimbat primele exclamări de surpriză și de bucurie, după ce-au ciocănit zdravăn în ferestrele închise, s-au luat strîns pe după șale și-au pornit în parcul public din

apropiere, să-şi povestească reciproc viaţa, de unde pentru fiecare dintr-înşii fusese întreruptă, pentru celălalt.

Iar la fereastra lui Mihnea s-au reîntors să bată din nou, după un ceas, şi-apoi încă după un altul, ş-apoi în după-amiaza aceleiaşi zile, şi-apoi încă a doua şi a treia zi... Şi necontenit, geamurile au răsunat de-a surda de chemările lor.

— Şi cu toate astea trebuie să fie aici... a grăit unul dintr-înşii...

— Şi eu cred la fel ! şi-a dat cu părerea celălalt.

— Ia stai, măi...

— Ia uită-te, măi...

Şi amîndoi, la cîte-o fereastră, au început să se chiorască înăuntru, încercînd să distingă, prin complicata reţea a *brise-bise*-lor, vreo mişcare, vreun semn de viaţă în umbra plină dinăuntru, în contrast aşa de izbitor cu beţia de lumină a nămiezei de vară.

— Mă, e cineva înăuntru... tu vezi ceva ?

— Parcă văd şi eu...

— El este...

— Atunci de ce nu vrea să răspundă ?

— Ce-o fi făcînd ?

— O fi cu vreo...

— Bine, dar şi azi, şi ieri, şi alaltăieri... ? Măcar să iasă pîn-afară...

Şi-amîndouă capetele, acum alăturate, se strînseră şi mai aproape de dubla pavăză a ferestrelor înşelătoare.

— A mişcat, nu ?...

— A mişcat...

— Aşa e... ?

— A apucat ceva.

— Ce ?

Sforţări noi şi tăcere.

— O carte... mi se pare... nu ?

— Adevărat... citeşte...

— Citeşte...

— Citeşte...

Şi cei doi se priviră consternaţi. Ce, a înnebunit ? Bătură iară, se opintiră, strigară :

— Lasă, domnule, acum cetitul... Uite Idrişteanu, aici...

Mihnea, n-auzi ?

— Haidea bă, nu mai face pe. :

În locul ferestrei lui Mihnea, s-a deschis alături fereastra domnului Trucinschy, care explică binevoitor distinșilor vizitatori că domnul chiriaș, de cîteva zile, pleacă grăbit, cît se poate de dimineață, și revine noaptea, cît se poate de tîrziu... de nici dumnealui nu-l poate vedea și nu speră să-l vadă, pentru a-i comunica vestea, care, probabil, îi va fi nespus de plăcută, că a fost căutat.

— Parcă nu-l văzurăm noi, bombănește, nemulțumit de lămuriri, Dumitru Bobescu, îndepărtîndu-se cu Idrișteanu, deopotrivă de jignit.

Înăuntru, Mihnea, care tocmai pusese pe Girard pe masă și luase în schimb, să se recreeze, *Histoire de la philosophie européenne* de Alfred Weber, ascultă cu inima reținută dialogul de-afară și cu ea ușurată, pașii, ce se îndepărtau pe pavaj...

Urechea pîndea încă îngrijorată, în vreme ce ochii pipăiau, ca pe niște clape, muchiile cărților, de unde luase pe Weber, și care formau, în mijlocul mesei, al treilea idol, înghemuit în sine : Rabier, Jevons, Mill, Bain, Hamilton, Bertrand, Penson, Liard, Negulescu, Ebbinghaus, Milhaud, Reynard, Florian, Hermant et Van der Wuele, Bergson, Rădulescu-Motru, Jacques Maritain, Benedetto Croce.

Pe urmă se întoarse spre portretul Arinei, mărit la dimensiuni de tablou, după o fotografie uitată, și-i zîmbi, arătîndu-i spre geamuri.

— Bestia suplă... se îndepărtează... se întoarce în junglă...

Doar cîteva clipite — așa cum întîlnise undeva, prin revistele acestea cu titluri filosofice și cu datele cele mai recente, de lîngă căpătîi — dăinui în mintea lui visul unui Mihnea, în pas amețitor pe-un drum pustiu și invadat de mohorîte neguri, furișînd priviri, înapoia lui, unde se aprind ochi sau păreri de ochi, care nesimțit, de aproape, îl escortează. Dar cînd urechea-i deslușește lămurit întîiul zdupănit elastic de panteră, piciorul i s-a înfipt temeinic în caldarîmul cetății salvatoare... O, ho, poate să încrucișeze aci, pe străzile netede și bine luminate, pîlcuri triste și dezamăgite de lumină, pornite în sens invers în căutarea panterei ; copii cu ochi trași și mari, cu frunți visătoare, fețe dragi, mlădii și fragede, ca plantele de dimineață, ametite

de-o irezistibilă hipnoză... De ce se întorc ei din această cetate, unde se găsesc atît de frumoase minuni ? Poate pentru că în necurmata şi pretimpuria lor zbatere ei nu găsiseră nici un liman nou, nici un tărîm ascuns, nemaicunoscut, frămîntărei lor. Dar el, care e un proaspăt venit, cu forţele în plină virilitate, nesecătuite de nici o oboseală, îşi are drumul lui — el soseşte chiar din jungla, pe care o cunoaşte pe degete, şi aci, în cetatea sfîntă, aduce atîta bărbăţie, cît să nu rămînă, ca toţi aceşti fugari, necontenit dincoace de zidurile grele ale misterioaselor palate...

. . . . . .

Zîmbi şi deschise liniştit, după indicatorul de carton la capitolul : Spinoza. Rămăsese la teoria atributelor.

CRESTOMAȚIE CRITICĂ

GIB I. MIHĂESCU

romancier

GIB I. MIHĂESCU : N-am nici o dogmă literară şi nu mă încumet să-mi dau păreri critice. Cînd am început să scriu nu mi-am zis : voi ţine de cutare sau cutare şcoală. Consider curentele literare ca fenomene exterioare de multe ori greşit interpretate. Fondul acestor manifestaţiuni rămîne tot talentul A fi tradiţionalist sau modernist sînt chestiuni de perspectivă, care variază după poziţia din care contempli obiectivul. Opera de artă în sine este un lucru foarte greu sesizabil. De multe ori rămîi cu gura căscată în faţa unor farsori, pe cînd adevăratul talent putrezeşte în subsolul societăţii.

Cred că fiecare scriitor care simte că are ceva de spus nu trebuie să se teamă că nu va avea personalitate. Aceasta ţîşneşte în mod natural din întreaga activitate. Goana după original nu poate decît să strice operei de artă.

Eu cînd mă aşez să scriu nu ştiu ce aspect va avea bucata mea. Simt personajele vibrînd puternic în mine, dar numai în faţa hîrtiei mişcările lor se limpezesc, ascultînd de un ritm lăuntric pe care-l simt bătînd continuu. După ce mi-am scos la lumină eroii, simt satisfacţia, cum aş bea un vin straşnic de Drăgăşani. [...]

N-am preferinţe pentru nimeni. Citesc pe toţi scriitorii mari, deopotrivă.[1] Îmi place la fel Sadoveanu, din paginile căruia am prins primele impulsuri literare, ca şi Proust, pe care-l citesc cu pasiune. Prin temperamentul meu de moldovean sînt înrudit mai ales cu scriitorii ruşi. Consider şi acum pe Raskolnicof, al lui Dostoievski, ca un *summum* de artă către care se poate năzui în operele contemporane. [...]

Proza noastră a ajuns la faza ultimă de maturitate, care este romanul. După cîţiva ani ne vom forma un public numeros. [...]

Eu voi continua să fac avocatură la Drăgăşani ; cu toate că simt că prezenţa mea în Capitală mi-ar fi necesară. [...]

Mă interesează foarte mult mediul din provincie. Viaţa oamenilor se desfăşoară mai adevărată. Un bun observator are material imens de utilizat. În provincie se poate prinde mai uşor un fenomen psihologic în chiar esenţa lui. Cu astfel de material lucrez acum la un roman, în care sînt prinşi toţi eroii mei provinciali, cu care mă întîlnesc în fiecare zi la judecătorie, la piaţă sau la petreceri

(I Valerian, *De vorbă cu Gib I Mihăescu*, în „Viaţa literară", an I, 1927, nr. 32, decembrie-ianuarie, reprodus în *Cu scriitorii prin veac*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1967, p 116—120)

OCTAV ŞULUŢIU : În roman Gib I. Mihăescu a adus aceleaşi preocupări ca în nuvelă. Lăsînd la o parte *Braţul Andromedei*, care e o stîngăcie inerentă începuturilor, şi *Femeia de ciocolată*. nuvelă cu extensiune de roman, neizbutită, Gib I. Mihăescu marchează în *Rusoaica*, în *Zilele şi nopţile unui student întîrziat* şi în *Donna Alba* etapele ascendente ale unei cariere sigure de romancier. Incontestabil cel mai realizat roman e Donna Alba. [...] În toate, aceeaşi preocupare de analiză a patologiei obsesiei şi a tensiunii senzuale. În toate un element epic de mare importanţă, pe care autorul a ştiut să-l utilizeze cu mare abilitate : aşteptarea, transformată în elan. [...]

S-a vorbit de influenţă rusească în romanele sale, de dostoievskianism. Nu se poate însă compara luciditatea, limpezimea analizei lui Gib I. Mihăescu cu tenebrele în care marele romancier rus lasă să plutească acţiunea romanelor sale. Asemănătoare prin obiect, analiza lui Gib I. Mihăescu se deosebeşte prin luciditatea ei de negurosul caracter al analizei lui Dostoievski.

(*Gib I. Mihăescu*, în „Familia", seria III, anul II, 1935, nr. 7—8, p. 109—111.)

POMPILIU CONSTANTINESCU : Dacă în nuvele ca *Vedenia, Femeia de ciocolată,* sau în *La Grandiflora,* de fapt niște romane schematice, fantasticul, grotescul și senzaționalul se întretaie într-o viziune chinuită, sfîșiată și reluată, cu un fel de cruzime a imaginației biciuită de spirite fantomale și cu realism violent aplicat la jocul psihologiei subterane — în romanele care au urmat Gib Mihăescu a cîștigat în forța epică, în preciziunea psihologică, ajungînd la un fel de luciditate onirică în analiza obsesiilor erotice. Este sigur că maturitatea lui artistică îl ducea spre construcție, spre un fel de clasificare în centrul însuși al celor mai confuze stări sufletești. Stăpîn progresiv pe materialul artistic, pe automatismul instinctelor, cu deosebire cel erotic, viziunea lui epică cîștigase o intensitate luminoasă aproape completă. N-aș găsi o formulă mai potrivită spre a-i surprinde originalitatea decît aceea de halucinație realistă.

(*Gib I Mihăescu*, în „Vremea", an VIII, 1935, nr. 411, 27 octombrie p 10)

ȘERBAN CIOCULESCU : Cu Gib I. Mihăescu literele române pierd pe cel mai puternic nuvelist de după război [primul război mondial n.n. A.M.] și pe unul din cei mai viguroși romancieri ai ceasului. [...]

Gib I. Mihăescu a evoluat, dintr-un pictor halucinat al realităților instinctuale, într-un puternic romancier al realului, cu depășiri în simbol. Poate că simbolismul epic din *Rusoaica* și *Donna Alba* va fi fost partea poetului, a visătorului, a contemplativului, care și-a revendicat drepturile de a exprima în roman ceva mai mult decît realitatea sensibilă. Un apetit al misterului l-a stăpînit totdeauna ; ceea ce a variat a fost numai concretizarea acestei năzuințe de absolut. [...]

Opera lui Gib I. Mihăescu rămîne la un punct crucial al literaturii noastre, în care a dus la ultimă strălucire nuvela și a dat două din cele mai mari realizări în domenul romanului.

(*Gib I. Mihăescu*, în „Revista Fundațiilor", an II, 1935, nr 12, decembrie, p 628—643.)

OVIDIU PAPADIMA : Şi fiindcă marele motor energetic al al speciei, sursa ei primară de viaţă însăşi, e dragostea, — era firesc ca Gib I. Mihăescu să fie un obsedat al zbuciumului acestei energii universale. Nuvelele sale închid toată diversitatea de aspecte ale acestui instinct primar al vieţii. Nu e un panerotic, cu atît mai puţin un speculator al picanteriei ca materie de succes literar. Dar oamenii săi au nevoie de dragoste ca de aer şi de apă, fiindcă ea e scînteia care le declanşează toate dinamismele. Prin dragoste, ei se integrează în clocotul de energii elementare al vieţii universului, ca într-o scenă uriaşă, care e singura pe măsura puterilor lor neobişnuite. Prin dragoste se verifică ei pe ei şi pe alţii.

Şi aici e locul să însemnăm o a treia caracteristică a literaturii lui Gib I. Mihăescu. Cu o rezervă însă : de astă dată filonul nu e atît de unitar în toată opera lui Gib. Cu alte cuvinte, avem de însemnat aici o evoluţie. Să ne lămurim. Nuvelele sale şi cel dintîi roman, *Braţul Andromedei*, aduceau o lume bogată în tonuri sumbre. Acel energetism vizibil, de care vorbeam, nu-şi găsea calea firească în optimism. Dragostea, în aceste cărţi, nu însemna acea fericire caracteristică risipirilor năvalnice de energie bogată, ca la P. Cerna, de pildă, care e tipic în acest sens Fiindcă dragostea la primii eroi ai lui Gib I. Mihăescu se consuma într-o sterilă şi tragică încordare : în setea ei de verificare. Aceşti oameni sînt torturaţi de necesitatea de a se verifica pe ei şi mai ales pe ceilalţi, — recitiţi *La „Grandiflora"*, *Frigul, Întîmplarea, Sfîrşitul, Tabloul, Scuarul, Femeia de ciocolată*. De aceea şurubul strîmb, care încurcă cele mai multe dintre resorturile sufleteşti ale oamenilor din aceste întîmplări, e gelozia. Din ea se naşte tragicul acestor existenţe umane învălmăşite, din ea şi mai ales din sterilitatea ei, care duce la măcinarea inutilă a atîtor splendide energii.

În ultimele cărţi, în *Rusoaica* şi mai ales în *Donna Alba*, viziunea vieţii nu mai e însă aceeaşi. Ea se limpezeşte treptat, se înseninează. Un optimism robust transpare, ceva din bucuria creatorului sănătos, care îşi contemplă cu voioşie liniştită creaturile. Cred că acesta din urmă e adevăratul Gib I Mihăescu.

(Gib I. Mihăescu sau arta ca formă a energiei, în „Gîndirea", an XIV, 1935, nr. 10, decembrie, p. 489—493)

EUGEN LOVINESCU : După cum din Golanii nu se putea prevedea *Ion*, cu toate că și într-înșii se găsea în germene talentul robust al lui Rebreanu, tot așa nici din *La Grandiflora* nu se putea prevedea *Rusoaica* sau *Donna Alba*, cu toată prezența elementelor prezumtive ale talentului lui Gib Mihăescu. Cele spuse în *Istoria literaturii române contemporane* (1927) despre primul lui volum rămîn, deci, în esență, neschimbate. Destoinicia de a crea obsesii, stări sufletești morbide, remarcată din primele încercări ale scriitorului, se transformaseră repede în manieră. [...] Rămînînd în aceeași unitate temperamentală, adică în obsesie, în teroare, în monodeism, în erotism frenetic, într-un cuvînt, în subconștient, și, fără a evolua formal prea mult, decît doar evitînd trivialul, dar nu și banalul expresiei, scriitorul a știut totuși să se organizeze în creații de care critica e bucuroasă să țină seama, ca de producții reprezentative ale literaturii noastre ultime

(*Scrieri 6, Istoria literaturii române contemporane 1900—1937*, Ediție îngrijită de Eugen Simion, București, Editura Minerva, 1975, p 292)

VLADIMIR STREINU : Romanul românesc de azi într-un tablou diferențial s-ar înfățișa obiectiv cu d-nii Liviu Rebreanu și Cezar Petrescu, autobiografic și analist cu d-na Hortensia Papadat-Bengescu și d-l Camil Petrescu, cerebral cu d-nii E. Lovinescu și N. Davidescu, iar cu puternicul Gib I. Mihăescu — psihologic, de școală rusească și anume dostoievskiană. A vorbi despre acesta din urmă fără considerarea atentă a gusturilor sale pentru literatura sumbră rusească însemnează a nu-l explica îndestulător, dacă nu chiar a nu-l cunoaște.

(*Pagini de critică literară*, București, Fundația pentru literatură și artă, 1938, p. 148—149, reprodus în *Pagini de critică literară*, vol. I, București, Editura pentru Literatură, 1968, p. 296—297.)

TUDOR VIANU : Cu Gib I. Mihăescu reapare încă o dată, după Rebreanu, romanul tare, zguduitor, cu motivele culese din viața obscură a subconștientului. *Rusoaica*, 1930, o scriere în care pot fi studiate toate tendințele artistice ale lui Gib I. Mihăescu, conține analiza obsesiei erotice a locotenentului de grăniceri Ragaiac, care [...] așteaptă să-i apară femeia mult rîvnită a dorurilor nutrite în singurătate. [...] Fantezia lui Gib I. Mihăescu îi oferă imagini de groază, halucinante, care împreună cu asociațiile legate de vocabularul pe care îl întrebuințează de preferință crează atmosfera scrierilor lui, răcorită pe-alocuri prin ironia sau autoironia autorului. [...]

Pătrunderea psihologică a lui Gib I. Mihăescu este una din cele mai de seamă în generația sa. Folosind convenția literară a romanului-confesiune, scormonirea psihologică ia la el formele autoanalizei.

(*Arta prozatorilor români*, București, Editura Contemporană, 1941, p. 378—382, ediția a II-a, București, Editura pentru Literatură, Biblioteca pentru toți, 1966, vol. II, p. 260—268)

N. MANOLESCU : Considerînd lucrurile fără prejudecăți, vom vedea că Gib I. Mihăescu este, cel puțin în intenție, un gînditor interesant nu numai asupra problemei erotice, ci și asupra unor alte aspecte ale existenței. Acolo unde apare, iubirea e pusă în termeni absoluți. Afară de asta nici nu sînt așa de multe scrierile sale pe această temă. Tot așa de „erotică" este literatura lui Camil Petrescu sau a Hortensiei Papadat-Bengescu. Și cu toate acestea Gib I. Mihăescu s-a bucurat de prestigiul nemeritat al unui scriitor monocord, obsedat de erotisme interminabile, ca unii dintre eroii săi. Nemărturisit și uneori inconștient s-a șters deosebirea dintre personaje și autorul însuși, rezultînd curiozitatea că personaje atît de diferite ca Lazăr, Ragaiac, Mihnea Băiatu, Mihai Aspru și alții sînt autoportrete ale autorului. În realitate, Gib I. Mihăescu este deasupra fantasmelor cărora le-a dat viață, *analizîndu-le* existența fictivă fără a o accepta totdeauna. Romanele sale — am în vedere pe cele trei din urmă — au un leit-motiv. dar aceasta nu

e aspirația spre eternul feminin, preocuparea de a dezlega enigma raportului între sexe, ci o întrebare de natură etică. Ea poate fi formulată astfel : ce dă sens vieții oamenilor ? există, adică, o rațiune superioară a existenței ? Aflarea unui ideal pozitiv în viață a fost, de altfel, într-o epocă în care burghezia pierduse interesul pentru valorile de tot felul, inclusiv pentru cele morale, o preocupare constantă a creatorilor lucizi, neviciați de mentalitatea degradantă a burgheziei. [...]

Fără să aibă geniu, ca Rebreanu, Gib I. Mihăescu este în cîteva momente un romancier mare. Trebuie să adăugăm la aceasta meritele nuvelistului, hotărît cel mai bun al epocii sale.

(*Gib Mihăescu*, în „Viața românească", an XVI, 1963, nr 6—7, iunie—iulie, p 282—302.)

LAURENȚIU ULICI : Prozatorii români din această perioadă [interbelică n.n. A.M.], ne gîndim la Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Gib Mihăescu, Felix Aderca, Anton Holban, Hortensia Papadat-Bengescu, au acordat spațiii diferite ca dimensiune studierii psihologiei obsedatului și în special au încercat o analiză a condițiilor de apariție a obsesiei și a formelor ei de manifestare.

Gib Mihăescu ocupă în seria aceasta un loc cu totul aparte ; întîi pentru că cea mai mare parte a creației sale cultivă acest motiv într-o interesantă expresie artistică, apoi pentru că este singurul care, folosind abundent motivul, avînd un vădit talent de analist, este interesat de complexitatea obsesiei, adică personajele sale vor fi expresia fizică și psihică a unor variate tipuri de obsesie.

(*Gib Mihăescu, scrutor al obsesiei*, în „Viața românească", an XX, 1967, nr. 2, februarie, p. 63.)

MIHAIL CONSTANTINESCU : Ceva mai tîrziu, sau poate chiar cu autorii pe care îi parcurge în adolescență, Gib I. Mihăescu descoperă literatura lui Turgheniev, Dostoievski și Leo-

nid Andreev. Impresiile lăsate de operele acestora, mai ales de cele ale lui Dostoievski, vor fi excepțional de bogate și de durabile. [...]

Bun cunoscător al limbii lui Balzac, Gib I. Mihăescu are apoi orientări sigure nu numai în literatura franceză, ci, prin intermediul ei, și în alte literaturi europene și extraeuropene. De altfel, e aproape sigur că multe din operele autorilor ruși, de care vorbește cu atîta admirație, au fost parcurse de el în traducere franceză.

Gogol, Dostoievski și Andreev sînt interpreți străluciți, în continuitatea unei impresionante tradiții, ai unor adînci contradicții umane, reliefate într-o atmosferă morală apăsătoare, în tablouri pline de un patetism răscolitor, în opere în care tragicul se îmbină cu sarcasmul, disperarea sau grotescul.

Preferința pentru astfel de opere vine la Gib I. Mihăescu tocmai din convingerea că ele exprimă aspecte fundamentale ale existenței — aspecte de care el însuși se simte atras. Influența lor catalizează propriile sale energii creatoare în sensul construirii unei opere de o puternică originalitate avînd însă evidente înrîuriri tematice și, adesea, în modul de a concepe personajele, cu cele ale autorilor pe care atît de mult îi admiră. [...]

Ea semnifică în altă ordine de idei adeziunea conștientă a lui Gib I. Mihăescu la un ideal de artă realistă. Pasiunea analizei și a interpretării cît mai exacte a psihologiei eroilor, efortul de obiectivare, subliniat atît de des de comentatorii operei sale, arta luminării detaliilor semnificative, amploarea tablourilor de epocă și de moravuri, profunzimea observațiilor sociale din romane demonstrează de altfel suficient de puternic caracterul adînc realist al întregii sale opere. [...]

Într-un anume fel întreaga creație a lui Gib I. Mihăescu este lirică și profund romantică. Creația unui romantic întîrziat. Existența autorului ei ne îndeamnă să ne gîndim la puterea insuficient cunoscută a omului de a se împotrivi celor mai necruțătoare adversități, de a schimba boala, apăsarea și marasmul unei existențe strivită de ostilitatea destinului în măreție și bucurie a creației — pentru el și semenii săi.

Andrei Lazăr, Ragaiac, Mihnea Băiatu, Mihail Aspru au în structura intimă a personalității lor ceva care răscolește în cititor puterea de a voi, patima faptei, mîndria, încrederea că în

încleștarea cu adversitățile oamenii dăruiți idealurilor măreț pot cunoaște cele mai înălțătoare trăiri, suprema împlinire a personalității lor. [...] Energetismul acestor eroi se inculcă în noi din momentul în care subjugați de lectură ne identificăm cu ei, din clipa în care ne simțim părtași la formidabila succesiune de evenimente pe care ei au declanșat-o. Căci marii îndrăgostiți evocați în paginile lui răscolitoare de Gib I. Mihăescu nu se luptă niciodată doar pentru o femeie a cărei frumusețe e în stare să-i subjuge pentru totdeauna, ci mai ales pentru ceea ce această femeie e în stare să semnifice atît de strălucitor — aspirația spre valorile suprapersonale, spre înțelegerea mai adîncă a lucrurilor și a propriului nostru rost în lume, spre fericire, spre o împlinire superioară. Eroii lui Gib I. Mihăescu se luptă cu obstacolele pentru ca aspirația să devină posibilitate, latențele minunate din ei — faptă, visul — o minunată realitate. Ei desfășoară formidabila lor putere de a voi, întregul lor energetism pentru ca măcar o parte din lucrurile ascunse ale lumii să se modeleze după dorințele care-i cutreieră. La capătul luptei, misterul spre care aspirau cu atîta ardoare îi face pe acești eroi mai buni și mai demni, mai umani.

Fapt demn de reținut, personajele cele mai reprezentative ale romanelor lui Gib I. Mihăescu se frămîntă fără încetare în lupta pentru materializarea aspirațiilor, fără să aibă totdeauna convingerea că strădaniile lor se vor împlini. Mai mult decît izbînda, lupta de sine, acțiunea, vocația măreției dau un sens superior vieții. Este modul autentic de manifestare a naturii energetiste a personalității lor.

Conflictele în care acești eroi sînt angajați izvorăsc, de regulă, din împrejurarea că o distanță enormă, presărată cu infinite greutăți îi separă de împlinirea la care aspiră. Ei angajează totuși lupta pentru că altfel nu pot proceda: Energetismului lor funciar i se adaugă parcă un fel de dat al aspirației și al faptei. Ca Ianus Bifrons destinul lor își arată alternativ o față încruntată, plină de ostilitate, legată de toate pornirile și temeririle tulburi din ei și alta — senină îndreptată asupra dezlănțuirilor pătimașe în care firea lor cea adevărată se revelează constant și deplin.

De la un astfel de destin putea însă porni în configurarea personajelor numai un autor ca Gib I. Mihăescu. Prezența lor

fizică și morală mărturisește mereu, deși indirect, cu o voluptate aproape chinuitoare, tot ce era mai ascuns în personalitatea stranie și aproape impenetrabilă a autorului lor.

(Gib Mihăescu, colecția „Universitas". București, Editura Minerva, 1973, p. 286—287, 326—328)

D. MICU : Noutatea epicii lui Gib I. Mihăescu rezidă în considerarea patimii din interior. Nu e, propriu-zis, analiză psihologică, detaliere infinitezimală a nuanțelor de gîndire sau de sentiment : e, pur și simplu, aducere la lumină a unor reprezentări de o desăvîrșită materialitate, a unor scene derulate pe un ecran invizibil. Gib I. Mihăescu utilizează în analiză tehnica „creației", operează introspecții cu mijloace comportamentiste. Multe dintre nuvelele sale și două dintre romane *(Rusoaica* și *Donna Alba)* sînt biografii ale unor obsesii.

•

(„Gîndirea" și gîndirismul, București, București, Editura Minerva, 1975, p. 731.)

FLOREA GHIȚĂ : Despre sursele timpurii ale romanelor și despre datele obiective care-au impus anumite evenimente păstrate în „arhiva sa subiectivă", autorul declara într-un interviu faptul că eroii operelor sale sînt luați din realitățile aprige ale acelor ani de război, reconstituiți „din timpul șederii mele în Moldova, fie ca ofițer, imediat după armistițiul cu germanii, în iarna 1917—1918, fie din profesiunea mea de avocat, pe care am practicat-o acum vreo 8—9 ani". Topirea datelor autobiografice în structura romanelor, transpunerea în planul creației a unor evenimente și personaje cunoscute nemijlocit au fost insistent subliniate de autor. [...]

Cronologia apariției romanelor lui Gib I. Mihăiescu nu oglindește în mod fidel ordinea elaborării acestora, aproape toate fiind rodul unui travaliu de peste un deceniu, cu abandonări și reluări succesive, cu întreruperi și condiționări reciproce Așa se explică unitatea de perspectivă și metodă a romanelor, uniformitatea aparentă a acestora.

La baza conflictelor erotice, care formează substanța de bază a romanelor, stă rivalitatea dintre bărbați, în raport de femeie, înfuntarea permanentă dintre cele două sexe, care generează și întreține puternice tensiuni sufletești. Această combustie interioară face din eroi, la început aventurieri erotici, niște semizei puternici, dăltuiți în granit, în stare să înfrîngă orice piedică, să subordoneze orice voință.

Sentimentul dominant, în raport de care pot fi plasați toți eroii romanelor, este iubirea, sau mai bine zis aspirația spre iubire, izvorîtă din adîncul insondabil al ființei și manifestîndu-se năvalnic, prin gesturi și acțiuni de o senzualitate eruptivă. Ei caută femei pline de mister, inaccesibile și orgolioase, de o perfecțiune fizică statuară.

Schema esențială a relațiilor erotice, a raporturilor existente între personaje se reduce cu toată complexitatea existenței surprinse, la triunghiul conjugal : soț — soție — amant, sursă permanentă de gelozie și obsesie. În romanele lui Gib I. Mihăescu, femeile captează centrul de interes al acțiunii, devin axa de referință în relațiile dintre personaje, mobilul care determină evoluția acestora. Acest lucru este subliniat și de faptul că scriitorul își intitulează romanele, excepție făcînd *Zilele și nopțile unui student întrziat*, cu un supranume al acestora : *Femeia de ciocolată*, *Ruzoaica*, *Donna Alba* (și chiar *Brațul Andromedei* este un nume materializat în raport cu Zina Cornoiu). Singura excepție, în această direcție, așa cum am arătat, o constituie romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, în care interesul este axat în jurul eroului — bărbat, eroinele fiind auxiliare, simple mijloace ale evoluției și definirii lui umane. În romanele lui Gib I. Mihăescu femeile, croite pe măsura bărbaților care le doresc, sînt cele mai frumoase exemplare ale speței, înalte de un farmec atițător, îndrăznețe și senzuale, tipuri de feminitate ideală, în jurul cărora plutesc întotdeauna umbre de taină. Sub aparența lor trufașă, rece și statuară, se ascund firi pătimașe, în continuă aspirație spre iubire și aventură.

O atentă analiză a eroilor creați de Gib I. Mihăescu poate stabili că există o constantă în construcția acestora, un arhetip masculin și unul feminin, cu mici și nesemnificative variații de la un roman la altul și chiar de la nuvele la roman. De la Negrișor la Mihai Aspru și de la Eleonora la Donna Alba, eroii sînt asemănători nu numai din punct de vedere fi-

zic, ci intelectual şi psihic, sînt unidimensionaţi sufleteşte — în raport cu sentimentul erotic — şi au aceleaşi reacţii în faţa vieţii şi a evenimentelor exterioare. Aparent liniştiţi, echilibraţi, împăcaţi cu existenţa cotidiană, fără mari denivelări sufleteşti, doar cele determinate de aspiraţia spre o iubire încă neîmplinită, eroii din proza lui Gib I. Mihăescu trăiesc permanent într-o zonă de nelinişte, de incertitudine şi nesiguranţă. Romanele sale, numai aparent uniforme tematic, sînt fundamental deosebite ca tehnică compoziţională, natură a obsesiei şi mod de a concepe idealul erotic, putînd fi grupate în mai multe categorii :

1. Universul erotic obsesiv şi al inadaptării sociale : *Femeia de ciocolată* şi *Braţul Andromedei.*

2. De la aventură la setea de ideal : *Zilele şi nopţile unui student întîrziat.*

3. Romanul, „situaţiilor fundamentale" şi al iubirii inaccesibile : *Rusoaica* şi *Donna Alba.*

4. Proiecte de roman social şi satiric : *Vămile văzduhului* şi *Upercut.*

(Gib I. Mihăescu (Monografie), Bucureşti, Editura Minerva, 1984, p. 159—163.)

GIB I. MIHĂESCU

BRAŢUL ANDROMEDEI

GIB I. MIHĂESCU : Romanul se petrece într-un mare oraş de provincie şi parte în capitală, adică acolo unde am observat evoluţiile sufleteşti ale celor mai multe şi mai de seamă dintre personagiile lui. L-am scris aici [la Drăgăşani n.n., A.M.], amintindu-mi de întîmplările petrecute de mult ale unor prieteni

scumpi și ale unui profesor mort în floarea vîrstei, pe care îl stăpînea cu puteri înzecit mai mari decît mă stăpînește pe mine o biată manie inofensivă de provincial : acea de a-și rătăci obiectivul lunetei mici de amator printre constelațiile cerului larg de tîrg, cu acoperișuri scunde, în serile senine cînd la berăria din centru nu rulează filmul săptămînal.

(De vorbă cu autorul (la apariția romanului *Brațul Andromedei)* în „Cronicarul", I, 1930, 31 martie, p. 3.)

ROMULUS DIANU : Gib I. Mihăescu reușește să zugrăvească o societate românească, un mediu existent și real ale cărui trăsături latente sînt fixate în subconștientul fiecăruia din noi și prind un relief fermecător în scrisul lui. Reintoarcerea nebunului Lazăr la astronomie, adică la iluzia științifică, și în cele din urmă la moarte, nu e decît un sfîrșit convențional. Valoarea romanului *Brațul Andromedei* rezidă exclusiv în fantastica veracitate a tablourilor, în puterea sugestivă a personagiilor și în calitatea superioară a descripției psihologice.

(Gib I. Mihăescu : Brațul Andromedei, în „Curentul", an III, 1930, nr. 797, 9 aprilie, p. 1—2.)

IZABELA SADOVEANU : Romanul modern, „romanul problemei", zice d. G. Ibrăileanu, este o invenție epică menită să ilustreze o problemă psihologică sau morală. Elementul epic se reduce din ce în ce, plastica e la minimum, iar analiza se face în vederea redării și aprofundării fenomenelor sufletești. *Brațul Andromedei*, romanul d-lui Gib I. Mihăescu, este cea mai evidentă demonstrare a acestei păreri generale, în literatura noastră. [...]

D-l Gib Mihăescu nu crecază însă după anumite rețete, ci numai din năzuința pasionată de a proiecta adevărul pe care-l prezintă în gesturile simple, în ascunsul personalității exterioare și pe cei care noi credem că-l posedăm atunci cînd reproducem

faptele și aparențele exterioare ale omului. Domnia-sa presimte și trăiește problemele filozofice ale timpului, ca un artist, fără a și le formula clar și precis ca un cugetător. [...]

Dar personagiul ce întrupează și realizează la maximum această tendință a evadării din real este fără îndoială Andrei Lazăr. Nostalgia cunoștinței absolute devorează cu totul personalitatea plăpîndului matematician. Viața întreagă și-o risipește pentru a inventa o mașină care să realizeze „perpetuum mobile" și a descifra necunoscutul de dincolo de stele. În lumea realităților mărunte, Andrei Lazăr își trăiește visul într-un fantastic transplant cu totul în planul psihiatriei. Sufletul preschimbat într-un eu parazitar, care se altoiește pe adevăratul său „eu" și-l împiedică de a se realiza, este un monstru interior. Dar eul unitar, care a mai rămas, își păstrează încă vitalitatea, căci deși Andrei Lazăr este cu totul posedat de nostalgia covîrșitoare a cunoștinței absolute, el nu și-a pierdut tocmai conștiința prezenței acestui monstru interior, care-l locuiește și-l tiranizează și în același timp conștiința că este prizonierul acestuia, că trăiește într-o rețea sub vraja și puterea lui, o rețea de a cărei existență își dă seama, de care face sforțări disperate pentru a scăpa și din care nu se poate descurca. [...]

Eroul acestui roman nu este numai nebunul posedat de nostalgia absolutului, este „omul" [...] în care se zbate pînă la desperare dorul de a cunoaște, de a poseda absolutul. [...]

Romanul nu e atît de concentrat, de strîns în jurul său însuși ca minunatele povestiri din celelalte volume. E tratat nu în ceea ce numim noi „vigoare artistică", dar e nervos și are o altă nuanță de vigoare, aproape o „duritate", ceva din duritatea celui ce a petrecut vremuri în tranșee.

(Gib I. Mihăescu: Brațul Andromedei, în „Adevărul literar și artistic", seria a IX-a, an IX, 1930, nr. 488, 13 aprilie, p. 7.)

ION CHINEZU : Brațul Andromedei nu este totuși surpriza așteptată, nu este un roman în înțelesul deplin al cuvîntului. Nu este așadar un salt, ci o continuare pe linia cunoscută, cu întrebuințarea acelorași și *numai* acelorași mijloace pe care le știm din nuvele.

Obișnuit, Gib Mihăescu își clădește nuvela prin izolarea unei singure tendințe sufletești pe care apoi, printr-o extrem de vastă pregătire, izbutește să o impună cu putere. Nu *omul*, ci această stare sufletească, devenită oarecum autonomă, depășindu-și vehiculul uman, interesează și trăiește. Este un fel de a da viață, de a concretiza impalpabilul în genul lui Leonid Andreev de care arta lui Gib Mihăiescu nu este străină.

[...] Sumara expunere vădește îndeajuns că avem a face în adevăr mai degrabă cu o serie de nuvele. Căci dacă prin dibuirea obscurelor stări sufletești, prin exaltarea unei tendințe se poate ajunge la înțelegerea unei evoluții *individuale*, nu tot astfel stă lucrul cînd trebuie să prezinți faptele ca rezultante ale jocului multiplu de reacțiuni, cînd vrei să fixezi oamenii într-un mediu anumit. Este nevoie aici de o legătură rațională între ei, de un consens firesc, acceptat de toți cei în joc, de o circumscriere a cadrului : tot atîtea elemente de compoziție, fără de care romanul nu poate prinde consistență. [...]

(Gib I. Mihăescu, Brațul Andromedei, în „Darul vremii", an I, 1930, nr. 3, aprilie, p. 83—86.)

AL. BĂDĂUȚĂ : Față de mediul rural care se susține prin pitoresc și uneori prin violența într-o măsură justificată a pasiunilor, ca în *Ion* de pildă, și de cel urban cu tumultul și pluralitatea tipurilor sale, ca în *Calea Victoriei* bunăoară, mediul provincial prezintă scriitorului, între altele, neajunsul uniformității și al lipsei de contur al vieții cuprinse în el : folosirea psihologică, și chiar numai literară, a acestui material impune, astfel, romancierului resurse dintre cele mai varii și un puternic dar al observației, calități care se dovedesc a fi temeinic printre acele ale d-lui Gib I. Mihăescu. [...]

Brațul Andromedei, împărțit natural în două mari capitole, este, în prima parte, nu atît romanul unui individ sau al mai multora, cît romanul celor două mari pasiuni care agită viața de provincie : amorul și politica ; ele constituiesc extremele înă-

untrul cărora se formează procesul de fiecare zi al personagiilor cărții.

D-l Cornoiu se dăruie, egal, între trebile politice și dragostea pentru soția lui dintîi ca și pentru cea de acum, Sultana și Zina, asemenea lui Napoleon între Iosefina și Maria-Luiza, Nae Inelescu se împarte între dorința lui de a ajunge inspector școlar și amorul cu bona d-nei Cornoiu. Nedan între un directorat de liceu și legătura sa cu „Berthe au grand pied". Etc. Toți, de bună seamă, anume aleși pentru a crea și susține un contrast cu cea de a doua parte a romanului, unde lectorul asistă la satisfacerea deplină a tuturor acestor veleități politico-amoroase și la prăbușirea lui Andrei Lazăr : singurul care se detașa, prin visuri și preocupări total opuse celorlalți, ca un lujer înalt și nefiresc crescut, din această hîdă glastră a vieții provinciale.

Andrei Lazăr este silueta cea mai frumoasă și nouă a romanului : fericit realizat psihologic și literar, el întrupează cu mult meșteșug tipul, de o naivă poezie, al visătorului care trăiește numai pentru cerul unde rîvnea să surprindă, ca pe o pajiște o floare rară, o constelație încă inedită oamenilor, și pentru mașina în ale cărei articulații, stîngaci construite mecanic, el nădăjduia să stîrnească mișcarea perpetuă. Adevărata luptă a romanului se dă în sufletul lui. [...] Tot acest proces lăuntric a fost descompus literar și argumentat de d-l Gib I. Mihăescu cu o neobișnuită ascuțime și stăpînire a tuturor datelor psihologice : lîngă Apostol Bologa al d-lui Liviu Rebreanu și Radu Comșa din *Întunecare*, Andrei Lazăr reprezintă una dintre cele mai viguroase realizări ale romanului psihologic românesc.

(*Romanul psihologic românesc. „Brațul Andromedei" de Gib Mihăescu*, în „Gîndirea", an X, 1930, nr. 5, mai, p. 185—187.)

AL. A. PHILIPPIDE : [...] Romanul lui Gib I. Mihăescu e bine proporționat, repede condus, fără nimic inutil. Deși cu puține dialoguri și multă descripție interioară (sau poate tocmai din pricina asta), este viu, dinamic, pasionant și, pe alocu-

rea, tulburător și patetic. Aspectele de viață provincială, întrevăzute printre gesturile personajelor de primul plan (Zina Cornoiu și Andrei Lazăr), sînt caracteristice și pline de coloare. [...]

Magistrul compus este tipul lui Andrei Lazăr. Gib I. Mihăescu se dovedește a fi priceput în crearea de tipuri ciudate și complicate. Știe să trateze cu simplitate astfel de subiecte. Cîteodată, poate, cu prea multă simplitate — sau prea repede. Dar aceasta este, în fond, o calitate. [...] Gib Mihăescu, cu *Brațul Andromedei*, încercînd (și izbutind, pe alocurea, minunat de bine) tratarea unui caz de conștiință, îmbogățește literatura noastră cu un roman psihologic de mîna întîi.

(Gib I. Mihăescu, Brațul Andromedei, în „Viața românească, an XXII, 1930, nr. 4—5, aprilie—mai, p. 144—147.)

PERPESSICIUS : [...] Evoluția caricaturală, mai puțin grandioasă decît în marile sale nuvele, ba chiar prin aceasta mai omenească, mai puțin excepțională, mai terestră, evoluția celor trei donjuani didactici în jurul constelației amăgitoare a Andromedei — alias Zina Cornoiu, soția viitorului ministru Cornoiu, fost și el dascăl și actualmente șeful celei mai puternice organizații politice din urbea X — evoluția aceasta este soră bună cu jocul de focare și orbite din toate celelalte nuvele de pînă acum ale d-lui Gib I. Mihăescu. Frumusețea dominatoare a Zinei Cornoiu, ca și obsesiunile ei de Veneră provincială, pe altarul căreia trebuie să sacrifice cîteșitrei dascălii, toți trei deopotrivă de friabili, sînt din cele mai bune materiale ale epicii d-lui Gib I. Mihăescu. A fost întotdeauna în conturul acestei epice o atentă operă de geometrizare a situațiilor, și ultimul volum și întîiul său roman *Brațul Andromedei* nu face decît să continue. Poate chiar să întărească. [...] Sînt ici și colo lacune, fie că sînt consecința acestui exces de simetrie, fie că sînt urmarea firească a diluării impusă de necesitățile romanului. [...] Dacă raporturile dintre fragmente, planuri sau personagii par de multe

ori arbitrare și încleiate, [...] aproape nu este detaliu, considerat în parte și în sine, care să nu trădeze arta finită a d-lui Gib I. Mihăescu.

(Mențiuni critice : Gib I. Mihăescu — Brațul Andromedei, în „Cuvîntul", VI, nr. 1820, 18 mai 1930, p. 1—2, reprodus în *Opere*, vol. IV, București, Editura Minerva, 1971, p. 195—199 și în *12 prozatori interbelici*, București, Editura Eminescu, 1980, p. 254—257.)

D. SANDU : Calitatea psihologică a acestei nuvele lungi stă în explorarea subconștientului, în care d-l Gib I. Mihăescu a devenit un maestru încă din celelalte scrieri ale d-sale. Toată atmosfera de enigmă ce-i caracterizează opera revine și în *Brațul Andromedei*, despre care se spune că aduce aceleași calități și defecte cunoscute pînă acum la acest scriitor.

(Însemnări (Gib I. Mihăescu — Brațul Andromedei), în „Datina", an VIII, 1930, nr. 4—6 aprilie—iunie, p. 103.)

ȘERBAN CIOCULESCU: Cu *Brațul Andromedei* Gib I. Mihăescu a făcut prima sa încercare în domeniul romanului. Acțiunea se desfășoară într-un oraș mic de provincie, în mediul format de politicieni și de profesorii liceului de băieți. Sînt aici cîteva creionări juste, cîteva schițe bine prinse și nedeformate de o imaginație cu tendințe de îngroșare. [...] Defectul principal al cărții este desigur în prezentarea nereușită a personajului de seamă, profesorul Andrei Lazăr, matematician, astronom și născocitor în domeniul mișcării perpetue, care se îndrăgostește de doamna Zina Cornoiu. Om de știință și visător impenitent, înamorat fără leac, bietul Andrei este unul dintre eroii specifici ai autorului, la un pas de nebunie și de sinucidere . Gib I. Mihăescu n-a reușit să contureze cu forță această figură, deplasînd interesul către doamna Cornoiu, în jurul căreia roiesc toți

bărbaţii din carte. Dacă deci, sub raportul figurii centrale, *Braţul Andromedei* este o netăgăduită înfrîngere, în schimb, figura feminină a Zinei concentrează un interes secundar. Felul cum oscilează disponibila Zina între Andrei Lazăr, Grigore Nedan şi Nae Inelescu şi totodată concentricul asediu bărbătesc în jurul ei, confirmă aptitudinile unui scriitor, oarecum specializat în ale eroticei. [...] Cu toate acestea, un filon de idealism se strecoară în sumbrul patetism biologic al lui Gib I. Mihăescu, filon care urmează a se amplifica în celelalte romane ale sale.

(*Gib I. Mihăescu*, în „Revista Fundaţiilor", an II, 1935, nr. 12, decembrie, p. 628—643, reprodus în *Aspecte literare contemporane. 1932—1947*, Editura Minerva, Bucureştti, 1972, p. 314—315.)

G. CĂLINESCU : Întîiul roman al lui Gib I. Mihăescu, *Braţul Andromedei*, nu lăsa să se întrevadă un romancier. Cartea era rău scrisă, adică fără subtilitate, şi cu acea notă de vulgaritate de care nu sunt scutite nici celelalte scrieri. Subiectul aducea aminte de nuvelistica generaţiei lui Brătescu-Voineşti, eroul principal fiind ceea ce s-a numit la noi un inadaptabil. Şi cum inadaptabili nu sunt decît infirmii, eroul este un inflrm, pe jumătate idealist, pe jumătate dement, care sfîrşeşte prin a se sinucide. [...] Inadaptabilul din roman este profesorul Andrei Lazăr. Ca orice inadaptat, el rămîne indiferent la seducţiile vieţii politice şi se însingurează în preocupări absolut pure. El inventează, nici mai mult nici mai puţin, un perpetuum mobile, semn mai degrabă de extravaganţă.

[...] Înfrîngerea lui e în domeniul erotic. Lazăr are un ideal feminin, întrupat în cea mai inaccesibilă, în cea mai frumoasă femeie din oraş, d-na Cornoiu, soţia viitorului ministru. Încercarea de a se satisface cu femei facile şi chiar unele seducţii din partea unei tinere doamne uşuratice îl lasă mereu însetat de idealul lui. Curiozitate ? Slăbiciune trecătoare ? D-na Cornoiu acordă o efemeră familiaritate profesorului, ba chiar vine să-i vadă aparatul. Maşina, care mersese mai înainte, se poticni tocmai atunci şi d-na Cornoiu rămase cu convingerea

că are de a face cu un nebun și de aici încolo arată vizionarului inventator și chiar astronom o totală indiferență combinată cu o jignitoare temere. În tren, Andrei Lazăr putu surprinde pe bombasticul Inelescu cucerind cu cea mai mare ușurință pe inaccesibila doamnă. Zdruncinat, se aruncă sub tren.

Prin urmare, la întîia vedere avem de a face cu un inadaptabil erotic. Examinînd lucrurile mai de aproape, observăm că aspectul e mai larg. Romanul nu zugrăvește oameni, ci condiția generală a bărbatului. Cu diferite măști, toți eroii din roman sunt însetați de ideal feminin, pe care ideal fiecare îl înțelege în felul său și-l realizează asemeni. Gib I. Mihăescu nu are mentalitate de romancier, ci de dramaturg expresionist. *Brațul Andromedei* este drama bărbatului. [...]

Nimic mai prozaic decît stilul lui Gib I. Mihăescu, totuși substanța romanului e de natură poetică, precum poetice sînt anume viziuni care izbesc imaginația prin caracterul lor delirant. Descrierea mașinii eterne dă o pagină apocaliptică.

(*Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Fundația pentru literatură și artă, 1941, p. 678—679 ; ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ediție și prefață de Al. Piru, București, Editura Minerva, 1982, p. 762.)

N. MANOLESCU : *Brațul Andromedei* este un roman adevărat, de data aceasta și cu o observație realistă netăgăduit superioară celuilat (*Femeia de ciocolată* n.n.). Sînt în el cîteva tipuri interesante și unele scene care se reține. Atmosfera e cea din *La Grandiflora* sau *Squarul*, cu accent mai mare pe realitatea socială. [...]

Cu Andrei Lazăr, profesor de matematică și astronom, intenția autorului a fost de a opune depravării morale și intelectuale a celorlalți, o imagine a virginității sufletești. Andrei Lazăr e un om pur, un visător incorigibil, aproape un copil, căzut din stele direct în junglă. În fond, Lazăr e inadaptabilul dintr-o întreagă literatură de după 1900, purtîndu-și, asemeni lui Mi-

roiu al lui M. Sebastian, candorile și iubirea pentru o stea fără nume printre niște neînțelegători. Tot ce face Lazăr e în contradicție cu ce fac ceilalți, adică de o încîntătoare gratuitate.

(Gib Mihăescu, în „Viața românească", an XVI, 1963, nr. 6—7 iunie—iulie, p. 292—293.)

LAURENȚIU ULICI : Un foarte interesant caz de obsesie inversă, mai complicat însă se pare cel al profesorului Lazăr din romanul *Brațul Andromedei.*

Andrei Lazăr este un profesor de astronomie la un liceu provincial care se ocupă atît de intens de realizarea unui „perpetuum mobile" încît preocuparea depășește granițele normalului, ale pasiunii deci, și se transformă în obsesie. Motivul acestei pasiuni alterate este unul ce ține de structura psihică a personajului. Andrei Lazăr este în urmărirea unui ideal de natură gnomică, „eterna zbatere a nepătrunsului". Dorind să cunoască sensul fenomenelor neperceptibile minții omenești, profesorul crescut în cultul pentru știință sesizează o posibilitate de împlinire a idealului prin realizarea mașinii fără timp. Iată deci obsesia imposibilului transferată încetul cu încetul, pe măsură ce lucrează la crearea mașinii, în inversul ei, în obsesia posibilului. [...] Aparenta posibilitate de realizare a mașinii este concomitentă cu dezlănțuirea unei noi pasiuni, de data aceasta pentru doamna Zina Cornoiu, soția unui viitor ministru. [...]

Aparent această a doua pasiune ajunge s-o cuprindă și s-o subordoneze pe prima ; mașina realizată urmează a fi închinată femeii idolatrizate. S-ar părea că vechii obsesii i s-a adăugat o nouă latură. Curios este însă că ambele laturi ale ei ating în același moment punctul de maximă criză. Dereglarea mașinii este cotemporală, aș zice, în raport cauzal, cu fuga înspăimîntatei Zina. Ruptura nu se va mai suda niciodată, ba, mai mult, cele două părți vor înceta să mai existe altfel decît în mintea lui Andrei Lazăr. Imposibilul n-a vrut să devină posibil în idealul profesorului și nici posibilul să devină real în pasiunea pentru doamna Cornoiu. Obsesia l-a învins definitiv pe micul Andrei. Sfîrșitul nu putea fi altul din moment ce în față nu mai rămăsese decît o mare pată neagră : „El privește înapoi pe dru-

mul pe care a venit pînă acum în viață și o vede toată pînă-n fundul copilăriei, doar dintr-o ochire. El se întoarce apoi și privește înainte pe drumul ce se deschide ...Nimic, nici un sens, o neostoită și vană dibuire într-un cadru profund de neînțelesuri". Unii critici au fost tentați să vadă în sinuciderea lui Andrei Lazăr, din finalul romanului, un rezultat direct și strict al comportării cuplului Zina-Nae Inelescu. E drept că timidul profesor a încercat să se amăgească cu posibilitatea refacerii idealului prin restabilirea, de data aceasta definitivă, a legăturilor cu Zina, e adevărat că surprinzîndu-o în tren cu Inelescu are momente de decepție, dar ultimele gînduri se îndreaptă tot spre mașina fără timp. [...] Cu toate acestea e dificil de susținut că Andrei Lazăr este un obsedat pur și simplu. Suprapunerea celor două pasiuni în care primordialitate pare a avea a doua, iubirea pentru Zina, mă face să cred că mă aflu în fața unui maniac peste care coboară odată un anume eveniment, modificîndu-i sau chiar desființîndu-i mania. Finalul, dimpotrivă, vrea să convingă că pasiunea pentru Zina este laterală și subsumată obsesiei, că, de fapt, ceea ce rezistă în angrenajul sufletesc al lui Andrei Lazăr este obsesia nepătrunsului, a haosului transparent.

(Gib Mihăescu, scriitor al obsesiei, în „Viața românească", an XX, 1967 nr. 2, februarie, p. 69—70.)

AL. ANDRIESCU : Fără nuvelele lui Gib I. Mihăescu și fără acest roman *(Brațul Andromedei* n.n., A.M.) viața orașuiui de provincie s-ar fi înfățișat mai palid artisticește și cu mari lacune. [...]

A vrut autorul să construiască în *Brațul Andromedei* o antiteză, cu toate riscurile simplificatoare pe care le comportă o astfel de întreprindere, între mediul parvenitismului politic și lumea de sensibilitate și poezie, singura în care se simte bine iubitorul de stele Andrei Lazăr ? Fără îndoială că da, dar se va ține departe de soluția semănătoristă a inadaptabilului care refuză, din scrupul moral, „acomodarea" și se prăbușește. Inadaptabilitatea lui Andrei Lazăr nu trebuie căutată în afara lui, în mediul exterior pe care nu-l cunoaște nici ca bun nici ca

rău, fiind complet străin de el, ci în el însuşi. G. Călinescu va vorbi de „drama bărbatului", indicîndu-l pe Andrei Lazăr ca pe un înfrînt erotic. Personajul trăieşte aşadar o dramă profund individuală. Într-un fel *Braţul Andromedei* este romanul timidităţii — şi nu putem indica multe scrieri asemănătoare în literatura română — situîndu-se, în consecinţă, dincolo de problema socială a adaptării la un mediu dat, deşi acest mediu are în carte o prezenţă concretă copleşitoare. Aici este nota nouă pe care o aduce Gib I. Mihăescu în elaborarea unei teme atît de frecvente în literatura noastră, timp îndelungat preocupată de procesul de orăşenizare a societăţii româneşti, care a fost brusc şi de aceea dificil, cu cunoscutul divorţ dintre individ şi mediu.

(*Iubirea pentru Andromeda*, în „Convorbiri literare", an I, serie nouă, 1970, nr. 3, p. 50—53.)

MIHAIL CONSTANTINESCU : Braţul Andromedei, întîiul roman al lui Gib I. Mihăescu, se leagă într-adevăr, prin multe din fibrele ţesăturii sale intime de experienţa lui de nuvelist, depăşind-o însă printr-o realizare epică plină nu numai de perspective noi, ci şi de consecinţe pentru evoluţia ulterioară a prozatorului. [...]

Apărut în 1930, *Braţul Andromedei* este o creaţie izvorîtă direct din experienţa de viaţă consumată de Gib I. Mihăescu în perioada şederii sale la Drăgăşani. Asemănări relativ uşor de identificat între anumite situaţii din carte şi realităţile urbei de pe malul Oltului, importante paralelisme sau transpuneri prea puţin prelucrate ale unor scene, tipuri şi evenimente cunoscute în acei ani şi fixate în materia capitolelor, dar îndeosebi dorinţa copleşitoare de evaziune trăită atît de intens de Andrei Lazăr, principalul erou al romanului, arată suficient de clar că *Braţul Andromedei* este o mărturisire deghizată.

Ceea ce îl izbeşte înainte de toate pe cititorul de azî al romanului este sentimentul acut al ineluctabilei destrămări a personalităţii pe care mediul evocat o face posibilă. Agitaţiile

sterile, politicianismul mărunt, de cea mai joasă condiție, tabieturile agasante, pretențiile intelectuale de un enorm ridicol, răutatea veninoasă, lipsa de orizont și de idealuri înălțătoare, urmărite cu patimă, lamentabilele tranzacții sufletești și de conștiință la care se dedau atît de ușor cei mai mulți din „eroii" acestui univers — dau o apăsătoare senzație de sufocare, un trist sentiment al neputinței. [...]

Inegal ca valoare, alternînd momente de un puternic dramatism cu altele evident palide, căutate, contrafăcute, nesigur în prospectarea cauzelor sociale mai adînci ale stărilor de lucruri pe care le luminează, *Brațul Andromedei* interesează și azi, între altele, prin capacitatea lui de generalizare, prin calitatea de document psihologic legat de atmosfera spirituală a acestor medii, prin puterea lui de sugestie. [...]

Nimerit fără voia lui într-un mediu care îi este absolut indiferent, Andrei Lazăr nu trăiește decît pentru marea și unica lui pasiune — construcția unei mașini în stare să confirme străvechile teorii mecanice legate de ideea de *perpetuum-mobile*. [...]

Timiditatea lui e organică, incapacitatea de a proceda ferm în cele mai obișnuite împrejurări ale vieții — totală. Tenacitatea în muncă, puterea de a se dărui pătimaș unui ideal nu-i lipsesc, dar ele se orientează într-un sens atît de puțin obișnuit încît celor din jur, profesorul de matematici pasionat de astronomie și de perpetuum mobile le apare ca un ins cel puțin anapoda. Nu e greu de văzut în realitatea acestui erou literar o transfigurare plină de interes a cîtorva din datele personalității lui Gib I. Mihăescu însuși. [...]

O anumită oscilație a autorului e ușor de observat și în ceea ce privește orientarea materiei epice adunate în capitole. *Brațul Andromedei* trebuia să fie un roman al unui creator nefericit și al iubirii sale sfîrșită în dezastru. Dar cartea se încarcă de evocări laterale ale atmosferei din casa lui Cornoiu, de tribulațiile erotice ale lui Inelescu, Nedan, Tina Mavromati, de scene din capitală — despre care e greu să spunem că lămuresc mai bine evoluția sufletească a protagoniștilor acțiunii. Paradoxal, subiectul nu suferă ; acțiunea curge firesc spre deznodămîntul tragic, bănuit parcă încă de la scena în care Zina Cornoiu se desparte de Lazăr. Dar capitolele parantetice, nu lipsite de un oarecare interes, dedicate cabotinilor urbei depla-

sează accentele. Părăsind drama creatorului nefericit, *Brațul Andromedei* se transformă într-o scriere de atmosferă dedicată păcatelor urbei de odinioară sau, pe alocuri, într-una satirică — evocatoare a politicianismului. [...]
A ieșit o carte notabilă, acceptabilă și azi, departe însă de marea operă pe care drama unui creator nefericit într-o lume străină de aspirațiile lui ar fi putut-o genera.

(*Gib I. Mihăescu, colecția* „Universitas", București, Editura Minerva, 1973, p. 181—191.)

AL. ANDRIESCU : Încăpățînarea cu care se opune realității îl transferă pe Andrei Lazăr într-o zonă stăpînită de mari umbre fantastice și existența lui devine simbolică. Personaj simbol, și prin aceasta linear, eroul principal din *Brațul Andromedei* a fost căutat adeseori acolo unde nu se putea afla, într-o tipologie supusă legilor verosimilității. Fără să fie o biruință literară, acest roman al lui Gib I. Mihăescu, în care pasta epică este încă nesupusă, anunța, prin originalitatea personajului principal, care dovedește o extraordinară putere de iluzionare, împinsă pînă la limitele dintre normal și anormal, marile lui creații viitoare.

(*Note*, în Gib I. Mihăescu, *Opere, II, Romane. Brațul Andromedei*, Ediție îngrijită, note și variante de Al. Andriescu, București, Editura Minerva, 1978, p. 187)

FLOREA GHIȚĂ : Cu toate scăderile și fluctuațiile de valoare de la un episod la altul, care țin în mod evident de lipsa de experiență a prozatorului în domeniul genului și de dorința acestuia de-a depăși maniera folosită cu strălucire în nuvele, romanul *Brațul Andromedei* marchează nu numai un început, ci și o modalitate nouă de proză, în care analiza și viziunile imaginare se împletesc cu observația și descrierea minuțioasă a

mediului. Deplasarea interesului lui Gib I. Mihăescu de la psihologiile limită și obsesiile aberante, care minau sufletul personajelor în nuvele, spre o altă formulă de proză, cu structuri mai epice și mai consistente, a derutat critica și a determinat, în mod justificat, primirea contradictorie a romanului, motivată uneori de scăderile acestuia, atitudinea rezervată sau direct critică a celor mai mulți dintre comentatori. Trecînd peste o realitate, reușită sau mai puțin reușită de autor, critica de multe ori grăbită în a clasifica și ierarhiza se oprește prea puțin asupra importanței pe care o are hotărîrea scriitorului, evidentă în romanele care vor urma, de a scăpa de tirania imaginației și a se elibera din mrejele psihologiilor obsesive.

Brațul Andromedei, ca și celelalte romane ale lui Gib I. Mihăescu, se înscrie în sfera romanului citadin, fiind limitat ca mediu și cadru geografic la lumea capitalei și a unor periferice orașe de provincie. Scriitorul nu face însă din citadinism o manieră, eroii săi, deși aparțin burgheziei provinciale, cu pretenții de cultură, nu au suplețea și rafinamentul orășeanului pur, sînt mai mult rezultatul unor încrucișări de medii, ceea ce le determină apetiturile sentimentale și universul sufletesc rudimentar, specific lumii în care s-au format. Ei aduc în mentalitate, în comportament și în psihologie un mod particular de înțelegere a vieții, propriu micilor orașe de provincie; din atmosfera cărora vor să evadeze.

Brațul Andromedei este format din mai multe „romane", fiecare personaj principal își are „romanul" său, independent și totuși condiționat de relațiile cu celelalte și în special de fluxul și refluxul pasiunii erotice a Zinei Cornoiu, centrul conflictual al narațiunii.

Brațul Andromedei, împărțit în două mari secțiuni, aparent independente și evoluînd în planuri diferite, cuprinde, în prima parte, romanul unei familii, perfect adaptată mediului provincial și mentalităților acestuia, iar în partea a doua pe cel al unui inadaptabil, „pe jumătate idealist, pe jumătate dement" (G. Călinescu), victimă a propriei infirmități. Ceea ce dă unitate operei și leagă evoluția personajelor, cel puțin ca intenționalitate, sînt cele două pasiuni fundamentale, iubirea și politica, în jurul cărora gravitează „viața" tumultuosului oraș de provincie. Nucleul de foc al celor două patimi, din care pornesc firele unor acțiuni și situații conflictuale, este casa familiei Cornoiu, centrul puterii, care atrage și agită întreaga pro-

tipendadă a urbei, prin speranțe de iubire sau de protecție în ascensiunea politică și profesională. Scriitorul reușește să prezinte în acest roman, ancorat puternic în social, radiografia unui mediu și monografia unei ambiții, a unor ascensiuni : politică, a lui Vucol Cornoiu, erotică ,a soției sale Zina Cornoiu. În ambele cazuri întîlnim două destine „superioare urbei", două personalități puternice care se impun și domină, una prin frumusețe, alta prin putere, pe cei cu care vin în contact, cercul format din profesori rataţi sau din femei vulgare și senzuale, în goană după aventuri. [...]

Cu toate că joacă un rol secundar în păienjenișul de relații al romanului și este mai puțin realizat, Vucol Cornoiu face parte din galeria parveniților, a ambițioșilor, care-și confecționează, cu răbdare și perseverență, mijloacele de ascensiune potrivite epocii. Calculat și însetat de putere, în stare să-și domine sentimentele, el prevestește, mai mult decît ceilalți eroi, tipologia nouă a romanelor lui Gib I. Mihăescu, pe Ragaiac, Mihnea Băiatu sau Mihai Aspru. [...]

Prin Zina Cornoiu prozatorul schițează în linii sigure arhetipul feminin al romanelor care vor urma, în parte întîlnit și la unele eroine din nuvele, anticipînd pe violent senzuala Arina Velovan, pe îndepărtata și misterioasa Rusoaică și pe orgolioasa și enigmatica Donna Alba. [...] Zina Cornoiu reprezintă centrul erotic al romanului, femeia aparent inaccesibilă, idealul spre care aspiră toți bărbații urbei și în mod deosebit cei trei dascăli provinciali, obsedați, fiecare în felul lui, de frumusețea și noblețea acesteia. Mai puțin schematică decît Vucol Cornoiu, mai calculată și mai voluntară, ea devine după căsătorie o Vidră modernă, care-i insuflă soțului dorința de parvenire, secundîndu-l în realizarea marilor lui ambiții și uneori, mai elastică și mai subtilă, ia chiar inițiativa afirmării acestuia. [...]

În *Brațul Andromedei* nu mai avem ca centru al conflictelor permanentul triunghi conjugal, întîlnit în majoritatea prozelor lui Gib I. Mihăescu, ci o polarizare multiplă de sentimente, ceea ce determină superficialitatea și lipsa de adîncime a pasiunilor, în special a celor de ordin erotic. Aici relațiile dintre Vucol Cornoiu, Andrei Lazăr, Nae Inelescu și Gr. Nedan, cei patru bărbați legați între ei prin aceeași aspirație erotică, sînt calme, în cele mai multe cazuri de cordialitate și amiciție. Ei nu mai sînt torturați de sentimentul pustiitor al geloziei ca

în romanul *Femeia de ciocolată*, sau cînd nu pot scăpa de ea, ca Andrei Lazăr, şi-o consumă interior, fără lamentări şi gesturi exasperate.

Roman a două mari patimi, politica (în cazul lui Andrei Lazăr aceasta e înlocuită cu himerele ştiinţei) şi dragostea. *Braţul Andromedei* aduce în scenă o suită de personaje care urmăresc în egală măsură căpătuiala politică şi realizarea în amor. Toţi eroii cărţii, prinşi în angrenajul vieţii provinciale, visează „femeia integrală". Nae Inelescu pîndeşte un post de inspector şcolar şi iubirea d-nei Cornoiu, Grigore Nedan pune zel în activitatea de director al gimnaziului local, este robit de statuia gigantică a „Berthei au grand pied" şi obsedat de frumuseţea inaccesibilă a Zinei Cornoiu. Andrei Lazăr, fantast şi abulic, este *obsedat* pînă la nebunie de invenţia lui himerică şi de iubirea nesperată a aceleiaşi doamne Cornoiu. Pînă şi practicul şi platul Vucol Cornoiu „e un însetat de ideal feminin care se satisface cantitativ" (G. Călinescu). [...]

Cea de a doua secţiune a romanului aduce aparent o altă lume, mai profundă şi mai însetată de frumos şi de adevăr, o insulă de puritate într-un decor tulburat de patimi şi pofte abjecte. Această a doua parte a cărţii, cu o structură mai analitică, formează de fapt „romanul" lui Andrei Lazăr, personaj aproape singular în romanele lui Gib I. Mihăescu, care-l anticipează, prin preocupări şi structură morală, pe Miroiu din *Steaua fără nume* a lui Mihail Sebastian.

De fapt, cea mai mare parte din economia romanului o formează „povestea" lui Andrei Lazăr, capitolele în centrul cărora se situează figura acestuia fiind uşor detaşabile de restul acţiunii. Retras într-o casă la marginea oraşului, la început, el îşi împarte timpul între marile lui pasiuni : studierea îndepărtatelor galaxii şi perfecţionarea unei invenţii prin care să obţină mişcarea veşnică, un fel de perpetuum mobile. Scos din această stare de solitudine şi visare, trăsături proprii structurii sale sufleteşti, de ambiţiile politice ale domnului Cornoiu, şi mai cu seamă de curiozitatea insistentă a soţiei acestuia, Andrei Lazăr rămîne, în mijlocul unei societăţi zgomotoase de politicieni şi aventurieri, un izolat, indiferent la seducţiile vieţii politice, lipsit de spiritul practic al acestora, dar superior lor prin puritatea şi profunzimea sentimentelor. [...]

Chinuit de o trinitate de pasiuni — cerul, tehnica și iubirea — care se contrazic și se resping reciproc, devenind simple himere ale unei minți înfierbîntate, Andrei Lazăr cade victima goanei după puritate și perfecțiune, noțiuni devenite simple utopii pentru societatea în care trăiește. [...]

(Gib I. Mihăescu (Monografie), București, Editura Minerva, 1984, p. 170—186.)

GIB I. MIHĂESCU

ZILELE ȘI NOPȚILE UNUI STUDENT ÎNTÎRZIAT

ȘERBAN CIOCULESCU : Gib I. Mihăescu a urmărit crearea unui tip netratat pînă astăzi, al studentului întîrziat. Într-un anumit sens, nu a ales calea cea mai bună spre a reuși. Într-adevăr, eroul său apare pe scenă în ultimul an al tribulațiilor sale, al unsprezecelea, dacă nu ne înșelăm ; și poate nici ultimul, dacă socotim că romanul se sfîrșește cu un început nou de studenție, poate acesta fructuos, definitiv. Nu avem, așadar, la drept vorbind, tabloul cel mai interesant al lungii sale inactivități, pe care o întrezărim numai.

Autorul ne dă cîteva momente, și nu o viață de student în savuroasele ei peripeții. Mihnea Băiatu e un șmecher care înșeală pe toți (gazde, patroni de restaurante, părinți), dar se-nșeală și pe sine. Pînă în momentul aproape neverosimil, dar necesar, cînd o pasiune adevărată îl surprinde pînă la răsturnarea datelor existenței sale și transformarea buimăcitoare a personalității sale. [...]

Gib I. Mihăescu este de asemenea un cunoscător al mijloacelor dramatice, care salvează anumite scene de la banalitate

printr-un deosebit meşteşug al pregătirii şi al gradaţiei : astfel, surprinderea adulterului consumat între Mihnea şi d-na Nisipoiu e împărţită în trei momente distincte, care duc la un extraordinar efect hilar. Cartea abundă de altminteri în momente dramatice în aşa fel, încît s-ar putea susţine că dintre toţi romancierii noştri, cel care profită mai mult de mijloacele teatrale este Mihăescu. [...]

Cu rezerva unui dubiu pe care-l ridicăm relativ la credibilitatea ultimelor situaţii în care este pus eroul său principal, Gib I. Mihăescu a realizat parţial aspecte ale unui tip foarte interesant.

(*Aspecte epice contemporane*, în „Revista Fundaţiilor", an I, 1934, nr. 8, august, p. 153—156, reprodus în *Aspecte literare contemporane. 1932—1947*, Bucureşti, Editura Minerva, 1972, p. 306—320)

N. MANOLESCU : Pentru Gib I. Mihăescu întrebarea este : există ceva care să dea vieţii oamenilor un sens ? Trăiriştii răspundeau la aceasta negativ. Gib I. Mihăiescu răspunde pozitiv : mlaştina morală, erotismul pot fi depăşite. Toate personajele sale sfîrşesc prin a se convinge de absurditatea unei vieţi trăite la nivelul simţurilor, necălăuzite de o raţiune mai înaltă. Mihnea Băiatu din *Zilele şi nopţile unui student întîrziat* e cel dintîi care accede la acest adevăr. [...]

Atitudinea autorului e învederată de destinul pe care i-l hărăzeşte lui Mihnea. După moartea Arinei, retras din cercul de „bestii" în care se învîrtise, rupînd toate punţile care-l legau de trecutu-i oribil, eroul îşi închină viaţa filozofiei. Nu însă, cum s-a sugerat în critica veche, dintr-un cult mistic al celei dispărute, ci din încrederea că existenţa omului poate avea un sens dacă se clădeşte pe raţiune şi pe cultură. [...]

Din păcate, sudura celor două părţi ale romanului e fragilă, în cea dintîi nimic nelăsînd să se întrevadă gravitatea întrebării ce-l frămînta pe autor, în cea de a doua demonstraţia fiind pripită şi incredibilă. Intrarea în subiect e greoaie, aspectele secundare prisosesc, toată prima parte constituind de fapt

o operă independentă. Nimerind prea tîrziu tonul grav pe care-l cerea cartea, scriitorul s-a găsit nepregătit, artistic vorbind, în fața concluziilor. Arina Velovan e fantomatică, mai mult un argument teoretic, decît o prezență vie. Eșuat, ca și *Brațul Andromedei*, în ideea principală, *Zilele și nopțile unui student întîrziat* rămîne o scriere interesantă prin sensul profund critic al avatarurilor lui Mihnea Băiatu.

(Gib I. Mihăescu, în „Viața românească", an XVI, 1963, nr. 6—7, iunie—iulie, p. 295—297.)

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Deși critica veche nu l-a apreciat, *Zilele și nopțile unui student întîrziat* rămîne cel mai bun roman al lui Gib I. Mihăescu. Și aici intervine tema bovarismului masculin. [...] Romanul are la început o originală factură picarescă și reconstituie cu umor și cu multă culoare atmosfera mahalalelor bătute de erou. O tipologie bogată, schițată cu mînă sigură, populează cartea, dînd o imagine plină de veridicitate a mediului ambiant. Interesantă și surprinzătoare e răsturnarea care se petrece la un moment dat. Romanul devine grav. Psihologia lui Mihnea se adîncește, problemele existenței lui cîștigă ecouri morale. Bovarismul intelectual e văzut aici sub un unghi critic mult mai ascuțit. Ideea lu Gib I. Mihăescu este de a denunța atît viața morală a eroului (acesta e pedepsit prin efectul social nociv al comportării lui, deoarece constată cum pot apărea din alt unghi comportările cinice), cît și dezarmarea ființelor care, ca Arina, trăiesc doar în lumea ficțiunilor ideale, nu știu să se apere de animalele prădalnice ale junglei morale din jur. Mihnea Băiatu, în finalul romanului, e decis să cucerească cetatea științei ca un om întreg, învățat cu legile aspre ale exigenței. Cartea are o rezonanță sufletească tonică. Idealul urmărit nu mai ia aspectul unei fantome înșelătoare, ci e scos dintr-o experiență dureroasă de viață, examinată cu luciditate.

(Literatura română între cele două războaie mondiale, vol. I, București, Editura pentru Literatură, 1967, p. 555—556.)

LAURENȚIU ULICI : Concordanța, înaintînd uneori pînă la suprapunere, a elementului erotic cu idealul existențial a permis criticilor, cu suficiente justificări, să privească romanele *Zilele și nopțile unui student întîrziat* și *Donna Alba* ca urmărind nașterea și evoluția unei obsesii de ordin erotic. Considerînd însă respectivele romane nu izolat, ci în contextul literaturii lui Gib Mihăescu, se poate ușor observa o diferențiere de aparență care merge pînă la opoziție. Dacă în *La Grandiflora* sau în *Femeia de ciocolată* cea care conduce destinul eroilor este obsesia erotică sub forma cea mai elementară, gelozia, în cele două romane, femeia este numai o concretizare temporară a unui ideal suprem de existență. Mihnea Băiatu, studentul întîrziat, afemeiatul interesat [...] căruia îi plăcea să fie *bucureștean* [...] începe să se plictisească de monotonia acțiunilor sale repetate întotdeauna în același fel și în cugetul său își face loc din ce în ce mai cotropitor ideea de necesitate, de realizare, de găsirea unui sens vieții. Că acest sens este erotic e o întîmplare care are totuși niște cauze obiective. În fond, pare normal ca individul care cel puțin zece ani ai vieții și i-a consumat în banale trepidații erotice să-și contureze un ideal tot erotic dar care să însemne totodată și o schimbare în fondul său de gîndire. [...] Femeia devine un ideal care depășește eroticul, subsumîndu-l ; ea este concretizarea tuturor aspirațiilor mari ale eroului, idealul suprem deci. Are un nume : Arina Velovan și o profesie : asistentă universitară, e dar o ființă bine fixată în timp și spațiu. Mihnea se comportă însă față de ea ca față de o entitate existînd numai în abstract, impalpabilă, înconjurată de o lumină palidă prin care cu greu poți bănui forma. Tot ce este vulnerabil, teluric, efemer, este abandonat ; în comunicarea cu ea, Mihnea consideră ca unică posibilitate, spiritul, elevația cerebrală. Obsesia e atît de puternică încît eroul simte nevoia de a se mistifica în raporturile cu Arina. Într-adevăr, unul este Mihnea Băiatu pînă la formarea idealului său, mai precis pînă la conturarea lui în persoana Arinei Velovan, și altul este obsedatul Mihnea, cu toate gîndurile și sentimentele într-un singur sens. Obsesia este cuprinzătoare și domină totul în așa fel că schimbarea interioară a lui Mihnea se face aproape involuntar, fără suportul lucidității. Mistificarea lui e numai o schimbare exterioară, formală, sub presiunea nu exercitată, ci simțită dureros a idealului său existențial. Un instinct al depășirii momentului foarte prelungit de timp inutil pierdut exista anterior la

Mihnea Băiatu. Dar, prea prins într-un nemotivat „dolce far niente", el nu are, atîta timp cît nu lipsește expresia concretă a idealului, forța de a ieși din impasul lipsei de acțiune. [...] Transformarea adîncă, de concepție, se va petrece în Mihnea Băiatul tîrziu, impulsionată de un eveniment tragic : moartea Arinei. De-abia de atunci idealul său eliberat de un concret cît de cît apropiat se va fortifica și se va formula cu tendință de realizare umană. Tot acuma dispare confuzia între obsesia erotică și obsesia idealului, ultima rămînînd ca unică forță conducătoare.

Pentru eroul lui Gib Mihăescu, idealul, din momentul în care devine obsesie, este etern, adică îl va însoți tot restul existenței sale biologice, în timp ce realitatea acestui ideal, forma lui concretă este efemeră, transformabilă cu necesitate și întîmplătoare ca alegere a unui anume obiect real. *Zilele și nopțile unui student întîrziat* aduc un tip nou de personaj în literatura noastră, acela al solitarului căruia obsesia idealului îi sporește totodată și un sentiment, de asemenea rar în astfel de cazuri : responsabilitatea.

(*Gib Mihăescu, scriitor al obsesiei*, în „Viața românească", an XX, 1967, nr. 2, p. 71—72.)

AL. PIRU : Este indiscutabil că reputația scriitorului Gib I. Mihăescu, la început nuvelist și dramaturg, a fost creată de cele trei romane apărute la mici distanțe unul după altul : *Rusoaica* (1933), *Zilele și nopțile unui student întîrziat* (1934) și *Donna Alba* (1935). Istoricii literari de prestigiu ai epocii, E. Lovinescu și G. Călinescu, îi recunosc acest titlu, inserîndu-l, primul la „Epica de analiză psihologică" alături de Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu, al doilea la capitolul „Romancierii" alături de Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Ionel Teodoreanu, C. Stere și alții. [...]

Majoritatea criticilor au susținut că romanul cel mai bun al lui Gib I. Mihăescu este *Rusoaica*. Mai puțini sînt cei care socotesc superior sau măcar egal romanul *Donna Alba* și foarte puțini cei ce acordă întîietate romanului *Zilele și nopțile unui student întîrziat*. Afirmația din urmă a făcut-o temerar Nicolae

Manolescu și a reluat-o fără echivoc Ov. S. Crohmălniceanu în *Literatura română între cele două războaie mondiale. I*, 1967. [...]

Ov. S. Crohmălniceanu atribuie eroului [Mihnea Băiatu n.n., A.M.] un bovarism esențial, ceea ce face nu numai posibilă, dar și explicabilă mutația intervenită în partea finală, ca urmare a experienței prin care personajul trece. Adevărul e că Mihnea Băiatu nu e o simplă secătură, ci un ins dotat, ca și locotenentul Ragaiac din *Rusoaica* sau ca Mihai Aspru din *Donna Alba*, cu aspirația eternului feminin, în căutarea marii aventuri a vieții sale, a femeii ideale, și asistenta universitară Arina Velovan, intelectuala cu preocupări filozofice, nu-i decît o variantă a eroinei inaccesibile, tip de frumusețe absolută din *Rusoaica*, ori a femeii fatale care a cauzat moartea amantului și sinuciderea soțului din *Donna Alba* (ca Pierre Benoit, autorul pune în două din numele personajelor sale feminine inițiala A : Arina, Alba). Fără să subscriem în totul opiniei care consideră *Nopțile și zilele unui student întîrziat* drept cel mai bun roman al lui Gib I. Mihăescu, credem că această operă nu este inferioară celorlalte două, ci mai degrabă egală. De altfel, scriindu-le la o mică distanță de timp (*Zilele și nopțile unui student întîrziat* apare în același timp cu *Rusoaica*), scriitorul n-avea cum să execute de la unul la altul un salt de calitate, nici cum să rateze o temă unică. Gib I. Mihăiescu a beneficiat de o experiență interesantă de viață ca ofițer mobilizat, student și avocat. Romanele sale proiectează în ficțiune autobiograficul, înfățișîndu-ne în trei variante, fiecare remarcabilă în felul ei, aspirația virilă spre idealul eternului feminin.

(*Postfață* la Gib I. Mihăescu, *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1973, p. 399—403.)

MIHAIL CONSTANTINESCU : Ca o scriere inegală, deosebit de interesantă în intenții, nerealizată, însă, din păcate, decît parțial, ne apare astăzi romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, publicat de autor în 1934 la Editura Cugetarea.

Modul cum a fost conceput eroul principal al romanului, o seamă de aluzii, evocări şi rezolvări de amănunt amintesc în multe privinţe de experienţa de student a autorului. Cartea nu este însă cîtuşi de puţin îngust autobiografică. Izbînzile şi scăderile ei se leagă de aceeaşi mare, dacă nu unică, temă a romanelor şi a multora din nuvelele lui Gib I. Mihăescu : aspiraţia spre idealul feminin al unui bărbat căruia amorul îi luminează cîteva din datele esenţiale ale existenţei sale. [...]

Evoluţia lui Mihnea Băiatu evidenţiază o trăsătură de caracter esenţială, comună multora din eroii lui Gib I. Mihăescu. Scufundarea adîncă în marasmul diverselor păcate de care se face vinovat provoacă în cele din urmă nevoia acută de eliberare, aspiraţia către un ideal de puritate spre care eroul se îndreaptă cu toate resursele de energie din el.

Puterea oamenilor de a se schimba, disponibilitatea lor etică e una dintre cele mai semnificative atribute ale personalităţii acestor eroi. Gib I. Mihăescu şi-a conceput întotdeauna personajele în chip dinamic, ca pe un teren în care se confruntă cele mai contradictorii porniri. În acest sens, literatura sa îndeamnă la unele asocieri cu proza lui Dostoievski şi a cunoscutului său discipol Leonid Andreev. Nici un alt scriitor din literatura română nu s-a aplecat cu atîta interes şi competenţă artistică asupra prefacerii continue a sentimentelor şi a luptelor dintre tendinţele contrare din sufletul omenesc ca Gib I. Mihăescu. Sufletul intuit de el e cîmpul vast al unor bătălii fără răgaz între moral şi imoral, între frumos şi urît, între pornirile cele mai curate şi înclinaţiile tulburi. Finalul acestor dispute este o nouă înţelegere de sine a eroilor. Valorile morale ies întărite din asprele încercări prin care cel care crede în ele a trecut. Prăpastia în care tentaţiile violente şi impure îl pot tîrî pe cel slab e depăşită. [...]

Dacă la început pornirile sale sînt elementare, fruste, în scurt timp ele se încarcă de adausuri nebănuite, transformîndu-se într-o evoluţie complexă, amestecată cu evaluări autocritice, cu dorinţa de transformare a propriului caracter şi căutarea unui sens superior al existenţei. Pornirea erotică iniţială devine copleşitoare ; ea îl poartă pe erou ca o apă năvalnică, spre limanuri nebănuite mai înainte. Interpret constant al amorului, Gib I. Mihăescu leagă aspiraţiile bărbatului spre eternul feminin de descoperirea propriei sale substanţe. Drama erotică devine o dramă a cunoaşterii de sine, cu ecouri existenţiale tot

mai largi. Amorul e considerat astfel în sens absolut ca un mijloc de pătrundere în relațiile care leagă pe individ de restul lumii, ca o poartă spre infinit. Sensul tragic al acestei drame se leagă întotdeauna de împlinirea doar parțială a aspirației erotice. Andrei Lazăr din *Brațul Andromedei* e la un pas de izbîndă în relațiile sale cu frumoasa doamnă Cornoiu. Dar această izbîndă nu se va produce niciodată. În *Rusoaica*, idealurile lui Ragaiac, atît de aproape de realizare la un moment dat, nu se vor împlini nici ele. În *Donna Alba* principesa Ipsilanti se dăruiește dîrzului Mihai Aspru, dar între ei rămîne mereu ca o umbră întunecată amintirea soțului mort. În *Zilele și nopțile unui student întîrziat* fermecătoarea Arina oscilează sufletește între Mihnea și Noël. Împlinirea erotică e deci incertă, incapabilă să umple imensul gol sufletesc pe care eroii îl resimt atît de dureros în goana lor fantastă după absolut. Bărbați și femei, protagoniștii conflictelor construite de Gib I. Mihăescu, sînt, în ciuda descoperirilor existențiale la care ajung, niște înfrînți.

În galeria înfrînților evocați de prozator, Arina Velovan ocupă un loc aparte. Drama ei izvorăște din neputința de a concilia în conștiință rigoarea concluziilor filozofice, inevitabil parțiale și adesea — simplificatoare, cu care se hrănea necontenit, cu ceea ce i se pare a fi desfășurarea năvalnică a vieții imposibil de surprins, crede ea pe temeiuri agnostice, sub aspecte abstract-categoriale definitive, oricît de subtile și rafinate ar fi fost construcțiile teoretice ce i s-au dedicat. Această neputință se complică cu un conflict intim de ordin erotic și cu conștiința faptului că e incapabilă să se sustragă chemărilor tulburi care o subjugă. Răspunsul ei la toate aceste încercări va fi lamentabil. Arina se lasă tîrîtă de evenimente. În mod deliberat, conștient, ea neagă valoarea și frumusețea speculației abstracte pe care o opune în chip fals „vieții".

E ușor de observat că sub acest aspect *Zilele și nopțile unui student întîrziat* conține un anumit sens polemic. Experiențele lui Mihnea Băiatu, concepțiile expuse de Arina, evoluția raporturilor lor și moartea femeii îl duc imediat pe lector cu gîndul la ideologia trăiristă. Gib I. Mihăescu a cunoscut, fără îndoială, doctrina lui Nae Ionescu, a cărui publicație, „Cuvîntul", i-a elogiat adeseori scrierile. Sub aparența unei atitudini impasibile, detașat constatative, Gib I. Mihăescu neagă, suficient de clar,

cu mijloacele oferite de proză, ideile celui ce se proclamase „Socrate al României" și ale discipolilor săi. Peroraţiile despre „trăire", „experienţă", „viaţă", chemare la „aventură", elogiul „brutei", al „bestiei vinete din junglă", al „nebunului" care își bate joc de filozofie pentru că preferă în locul ei „nuanţele obscene" sună straniu în gura asistentei universitare chemată prin cultura ei întinsă și prin misiunea ei pedagogică să facă să ardă în oameni flacăra înţelepciunii. Faptul că Arina, dezarmată de agnosticismul profesat de noii „reformatori" ai „filozofiei vieţii", a renunţat să mai creadă în posibilitatea oamenilor de a rezolva problemele teoretice pe care ei înșiși le pun fără încetare, este o aberaţie. Elogiul atitudinii batjocoritoare a lui Noël la adresa filozofiei i se pare mult mai conform cu propriile ei convingeri, tocmai pentru că în starea de criză în care a intrat sistemele savante nu-i sînt de nici un folos. Adevărul banal că iubirea e oarbă i se revelează dintr-o dată în întregul său înţeles cutremurător. N-o mai interesează deci soluţiile problemelor, ci trăirea lor. [...] Arina dezertează de la misiunea și onoarea sa. Ea e victima tragică a incapacităţii de a voi.

O negare categorică a doctrinei trăiriste o reprezintă și elogiul mereu reluat pe care Gib I. Mihăescu îl aduce în romanele sale pasiunii pentru cercetarea ştiinţifică, încrederea în puterile raţiunii. Într-un climat spiritual în care literatura instinctelor prolifera fără frîu, romanele sale erotice se disting prin ţinuta *ideilor* lor, prin calităţi de ordin strict intelectual. Cu toate că prozatorul n-a fost un teoretician, un ideolog, orientarea și opţiunile lui în contextul cultural al timpului arată o înţelegere justificat critică a multora din problemele cu care autorul era confruntat. [...]

Demnă de reţinut în *Zilele și nopţile unui student întîrziat* este arta evocărilor de atmosferă. Bucureștii din anii de la începutul perioadei interbelice apar aici în descrieri pline de pitoresc și farmec. Poezia străzilor, a marilor aglomerări, a mahalalelor semipustii la ceasurile serii, a agitaţiei trepidante și continue nu-i este străină lui Gib I. Mihăescu. Una din satisfacţiile lui Mihnea Băiatu este aceea că se simte „foarte bucureștean". Uriaș, haotic ca o junglă, plin de toate ispitele și pericolele posibile, oraşul trăiește chinuitor, convulsiv. Nimic deci mai firesc decît atitudinea de nesiguranţă a eroului, slăbiciunea lui faţă de nimicurile cu care Babilonul modern îl fas-

cinează. Cînd evocă atmosfera proprie mahalalei, lirismul autorului se încarcă de note ironice și satirice. Umorul întemeiat mai ales pe autoironia personajului principal e, de altfel, una din principalele caracteristici ale romanului. [...]

Sub aspect compozițional e de observat mai întîi arta configurării „din mers" a diverselor personaje din roman. Trăsăturile fiecăruia ne sînt dezvăluite treptat, într-o organizare epică gradată. Așa ne apar Mihnea, Veve, Arina și chiar aventurierul Dumitru, conceput ca un personaj linear.

Din dispunerea paralelă a diverselor conflicte Gib I. Mihăescu scoate sensuri cu valoare de simbol. Relațiile dintre Mihnea, frumoasa Polixeni și naivul ei soț, grefierul Nisipoiu, au o stranie asemănare cu cazul penal relatat de ziare al unui arhitect ucis de soție pentru un amant tînăr, victimă și el a setei de răzbunare a femeii. Raporturile dintre Mihnea, Veve și Dumitru — cu drama femeii care face o investiție de încredere plină de consecințe dezastruoase — se repetă în condiții quasisimilare în experiența tragică trăită ceva mai tîrziu de Mihnea, Arina și Noël. Gib I. Mihăescu excelează în arta dezvăluirii treptate, mereu amînate — de unde așteptarea continuă a lectorului, neîmplinită decît în finalul intens dramatic — a urmărilor pe care conflictele eroilor le pregătesc. [...]

Mai puțin inspirat se dovedește autorul în evocarea prea amănunțită a succeselor de derbedeu ale lui Mihnea, evocare realizată cu o evidentă plăcere, de unde o anumită prelungire a scenelor, insistența, inutilă adesea, asupra detaliilor violente sau pitorești. Comparat apoi cu *Rusoaica* și cu *Donna Alba* romanul pare, și este, în multe privințe inferior ținutei artistice atinse de Gib I. Mihăescu în ele. Nu este exclus ca *Zilele și nopțile unui student întîrziat* să fi fost gata înaintea *Rusoaicei*, veritabila capodoperă a lui Gib, ceea ce explică măcar în parte unele din scăderile sale. [...]

Fără merite ieșite din comun, dar și fără prea mari scăpări, *Zilele și nopțile unui student întîrziat* e un roman notabil în media generală a timpului. Interesul artistic pe care îl trezește și azi e suficient de puternic.

(Gib I. Mihăescu, colecția „Universitas", București. Editura Minerva, 1973, p. 245—256)

FLOREA GHIȚĂ: Romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, al patrulea în ordinea apariției, a fost început cu mulți ani înainte de 1934 și, după obiceiul scriitorului, care lucra fără un plan riguros, întrerupt pentru definitivarea și publicarea altor opere, printre care *Rusoaica* și *Femeia de ciocolată*. [...]

Scriitorul încearcă aici să schițeze o nouă direcție a prozei sale, punînd accentul pe anecdotic, pe observația realistă a mediului, surprinzînd o mahala bucureșteană pitorească și tristă în același timp. Avînd în centrul acțiunii pe Mihnea Băiatu, descendentul lui „Mitică", bucureșteanul prin excelență, aventuros și sentimental, plin de vervă și invenție bogată, cum l-a imortalizat I. L. Caragiale, prima parte a cărții are o factură specifică romanelor picarești, un ritm vioi și dinamic, cu conflicte ușoare și umor spumos, plin de culoarea timpului și a locului.

În cea de a doua parte, prozatorul se reîntoarce la modalitățile obsesive din nuvele, la mijloacele de investigare a conștiințelor și a sufletului bîntuit de neliniște al eroului. O lectură atentă a romanului pune în evidență faptul că această parte, dominată de analiză psihologică, nu descinde din prima, scriitorul lipind-o probabil ulterior, la reluarea și definitivarea operei.

Romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat* se înscrie pe linia unei mode a timpului, tema periferiei și mai ales a aventurilor prin mahalalele bucureștene fiind des întîlnită în epocă, în scrieri precum : *Dragostea cu termen redus*, de N. Crevedia, *Camere mobilate*, de Damian Stănoiu, *Memoriile unui derbedeu*, de Aurelian Cornea, *Diplomatul, tăbăcarul și actrița*, de Carol Ardeleanu, unele proze ale lui G. M. Zamfirescu, P. Mihăescu (Sărmanul Klopstock), Petre Bellu ș.a. [...].

Roman al unui destin, mai mult decît o monografie a mediului periferic, acesta are în centrul acțiunii „o secătură simpatică", un farsor capabil de dedublări și derutante schimbări sufletești, saturat de amor, dar însetat de iubire, nemulțumit de propria-i existență, făurindu-și în imaginație un ideal către care aspiră și pe care nu-l poate atinge niciodată. Mihnea Băiatu îl anticipează, cel puțin în prima parte, pe Mihai Aspru din *Donna Alba*, avînd aceeași structură sufletească de plebeu energic și întreprinzător, aparent rudimentar și lipsit de scrupule, dar, în fond, de o mare noblețe sufletească, capabil de

a trăi în sfera sentimentelor pure, de a năzui bovaric spre un ideal îndepărtat. [...]

[...] Cei doi eroi principali ai romanului, surprinși la o întortocheată întretăiere a destinului lor, deși aparent aspiră unul către celălalt și comunică sentimente autentice, rămîn definitiv îndepărtați, incapabili de a pătrunde unul în lumea celuilalt. Punctul în care se interferează existența acestora nu-i apropie, ci, din contră, îi separă, pentru că fiecare caută să pară altfel decît este în realitate. Scriitorul, sancționînd iubirea brutal senzuală trăită la un nivel subuman și în aceeași măsură pe cea platonică, maladiv-sentimentală, pledează aici, ca și în celelalte romane, pentru sentimente care să înnobileze, să purifice, să transforme și să înalțe sufletul omenesc. La Gib I. Mihăescu sentimentul erotic este stimulator de nebănuite energii, de metamorfoze umane, singurul dat esențial care-i înalță pe eroi în aspirația lor spre idealul de frumos și perfecțiune. [...]

Acțiunea romanului are o densitate puțin obișnuită, un ritm, o cronologie alertă a evenimentelor, condensate într-o intrigă ingenios condusă, palpitantă, cu numeroase conflicte care converg spre deznodămîntul final, acela al ratării intrării în viață de către Arina și al imposibilității atingerii idealului erotic de către Mihnea Băiatu.

[...] Romanul aventurilor de mahala ale lui Mihnea Băiatu demonstrează marile posibilități ale lui Gib I. Mihăescu atît în domeniul prozei de construcție obiectivă, cît și în al celei de analiză psihologică.

(Gib I. Mihăescu (Monografie), București, Editura Minerva, 1984, p. 186—202.)

ISBN 973—36—0003—2

Redactor : ION JURCA ROVINA
Tehnoredactor : IOAN I. IANCU

Bun de tipar : 20.5 1988
Apărut : 1989
Coli tipar : 35

Com nr. 80 180
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
București, Piața Scînteii 1
Republica Socialistă România

ISBN 973-36-0003-2

Lei 29